

सनामयमाचारः यत्शास्त्रप्रारंभेष्वभिमतदेवतायाः प्रसादात्तन्मन्त्रस्कारेणतत्तन्तुत्यावातइतिविशेषेणवाभिप्रेतार्थसिद्धिंवाञ्छन्ति तदयमप्यवन्निका-
चार्यः श्रीवराहमिहिरोनामाद्विजोः कालव्यवसादोज्योतिः शास्त्रसंग्रहः द्रुणितस्कंधादनंतरं ह्योरास्कंधं चिकीर्षुरशेषविघ्नोपशांत्यर्थं भगवतः सूर्यादात्म-
गाभिनींवाक् सिद्धिंशालुविक्रीडितेनाह-मूर्तित्वे इति सरविर्भगवानादित्यः नः अस्मभ्यंवाचं गिरंददातु प्रयच्छतुकोसोरविः अनेककिरणः नएकः कि-
रणोयस्यसः अनेककिरणः प्रभूतरश्मिः सहस्ररश्मिरित्यर्थः त्रैलोक्यदीपः त्रयोलोकान्त्रैलोक्यं सूर्भुवःस्वरारथंतत्रदीपः प्रकाशमानत्वात् तथा
मूर्तित्वेपरिकल्पितः शशामृतः शशंप्राणिविशेषंविभक्तिंधारयतीतिशशामृच्चंद्रमोस्तस्यमूर्तित्वेनशरीरत्वेनपरिकल्पितः पर्यवस्थापितः यतोजल-
नचन्द्रः प्रकाशशून्यः प्रोक्तः तस्मिंस्तरणिकिरणप्रतिफलनादितरस्य ज्योत्स्नाप्रसरः विस्तरः यस्मात् तदुक्तं सलिलमयेशशिनिरवेदाधितयोमूर्च्छिता
स्तमोनेशम् क्षपयंतिदर्पणोदरनिहितादवसांदिरस्यांतरमिति तथाचवंदे सुषुम्णाः सूर्यरश्मिश्चंद्रमाइति अथवाशशिमृतइतिपाठः शशिमृतो
महादेवस्यमूर्तित्वेपरिकल्पितः यतोसोभगवानष्टमूर्तिः क्षितिजलपवनहुताशनाकाशयजमानसोमसूर्यारव्या इति अष्टमूर्तियस्तस्य ग्राहेश्वरीमू-
र्तिः सूर्यइत्यर्थः शशिमृतइतिसाधुपाठः तथावर्त्माः पुनर्जन्मानं पुनर्जन्मविद्यतेयेषांते अपुनर्जन्मानः भुक्तास्तेषांवर्त्ममार्गः मोक्षद्वारमित्यर्थः य-
तोद्विविधोमार्गः देवयानारथः पितृयानारथश्च तत्रपितृयानमार्गद्वारमृतश्चंद्रमाः येनस्वर्गगाभिनः स्वर्गगच्छन्ति मोक्षद्वारंसूर्यः यतः सूर्यमंडलं
भित्वा मोक्षभाजोगच्छन्ति तथाचाहभगवान्ब्यासः स्वर्गद्वारं प्रजाद्वारं मोक्षद्वारं त्रिविष्टपमिति आत्मेत्यात्मविदामिति आत्मानं विदंतीत्यात्मविदोयो
गिनस्तेषांस एवात्माचिन्तंतेजोरूपी प्राणा रूपेण तद्दयांतरेस्थितः तथाचश्रुतिः सूर्य आत्माजगतस्तस्थुषश्चेति जगतोजंगमस्यतस्थुषः स्थाव-
रस्यसूर्य एवात्मा क्रतुश्च यजतां यजमानानां स एव क्रतुर्यज्ञः यदुक्तं अग्नो प्रास्ताहुतिः सम्यगादित्यमुपतिष्ठति आदित्याज्जायतेर्वा इहैरन्तं

ततः प्रजा इति भर्ता मरज्योतिषां अमरा देवाः ज्योतींषि ग्रहनक्षत्रादीनि तेषां भर्ता प्रभुः प्रधान इत्यर्थः यतः सर्वे देवास्तस्योपस्थानं कुर्वन्ति ग्रहनक्ष-
 त्राणां च तद्दशेनोदयास्तमयाः यदुक्तम् तेजसांगोलकः सूर्यो ग्रहदाण्यंबुगोलकाः प्रभावंतो हि दृश्यन्ते सूर्यरश्मिप्रदीपिता इति एवं गुणाधिक्या
 दमरज्योतिषां प्रभुः लोकाणां प्रलयोद्भवस्थिति विभुरिति लोकाः भूलोकादयस्तेषां प्रलये विनाशे उद्भवे उत्पत्तौ स्थितौ पालने प्रभुर्विष्णुः भगव-
 तः अतीतवर्तमानभाविकालत्रयपरिच्छेदचिह्नभूतत्वात् च शब्दोच्चारणवधारणे अनेकधायः श्रुतौ वेदेयोः नैकधानेकप्रकारैः पठ्यते तथा चो-
 क्तम् इंद्रं भित्रं वरुणमभिनमाहुरथो दिव्यः ससुपर्णो गरुत्मान् एकं सद्विप्रा बहुधा वदन्त्यग्निं यममातरि श्वानमाहुरित्यादि अधुनास्य शास्त्रस्य पर-

श्रीगणेशाय नमः सूतिं त्वेपरिकल्पितः शशभूतो वत्सा पुनर्जन्मना मात्मं त्यात्मा विदां क्रतुश्च यजतां भर्ता मरज्योतिषां लोका-
 नां प्रलयोद्भवस्थिति विभुश्चानेकधायः श्रुतौ वाचनः सददात्वं नैककिरणैः लोक्चदीपोरविः १ भूयोभिः पदबुद्धिभिः पद-
 धियां होराफलज्ञमयेशब्दन्यायसमन्वितेषु बहुशः शास्त्रेषु दृष्टेष्वपि होरातंत्रमहाणवप्रतरणे भग्नोद्यमानामहं स्वल्प-
 वृत्तविचित्रमर्थबहुलं शास्त्रं पूवंपारभे २ प्रणीतत्वादानर्थक्यं परिजिहीषुस्तथान्यशास्त्रेभ्योऽस्य गुणवत्त्वं प्रदर्शयन् शार्दूलविक्रीडिते

नाह १ भूयोभिरिति होरायास्तंत्रं होरातंत्रं अथवा होरा एव तंत्रं होरातंत्रं तदेव महाणवोद्दुःपारत्वात् तंत्रेति तार्थते येनार्थस्तत्रम् अहं-
 होरातंत्रमहाणवप्रतरणे भग्नोद्यमानां शास्त्रं पूवंपारभे होरातंत्रमेव महाणवो महासमुद्रः तत्र प्रतरणे प्रतरणः विषये भग्नोद्यमानां भग्नोत्साहा-
 नां शास्त्रं पूवंपारभे करोमि शास्त्रमेव पूवः शास्त्रं पूवः तं शास्त्रं पूवं यथा पूवस्ति तीर्षणात् रफरगमत्तमाशु संपादयति नयेदमपि होरातंत्रं

बृ. टी.
२

महार्णवप्रतरोभग्नोद्यमानामित्यस्य पूवेनसाधर्म्यम् प्रकृतेहोरात्त्रमहार्णवप्रतरोभग्नोद्यमानामित्यत आह भूयोभिरिति भूयोभिर्बहुतरैः
किंभूतैः पटुबुद्धिभिः पटुपद्मीबुद्धिर्येषांतेपटुबुद्धयश्चतुराः प्राज्ञाः तैः शास्त्रेषु दृष्टेषु चिरंविचारिष्वपिसत्यु किंभूतेषुशब्दन्यायसमन्वितेषु शब्दा
नान्यायः शब्दन्यायः मीमांसातदुक्तम् शब्दानामेवसाशक्तिस्तर्कोचंपुरुषाश्चइति अथवाशब्दाश्चन्यायाश्चशब्दन्यायाः शब्दोर्थवान्यायोमीमांसातैः
समन्वितेषुसंयुक्तेषुकिमेकवारंदृष्टेषुनेत्याह बहुशरति बह्वन्वारान्वहुशः व्याससमासेर्बहुप्रकारैरचितेषुइत्यर्थः किमर्थंदृष्टेषुपटुधियांहोराफलंज्ञ
प्तये चतुरबुद्धीनांहोराफलार्थावबोधनाय प्राक्तनकर्मविपाकोहोरा होरायाः फलंहोराफलंतेस्यज्ञप्तिः तत्फलंशुभाशुभंतत्ज्ञानाय किंभूतम्
सास्त्रपुवम् स्वल्पंलघुग्रंथवृत्तविचित्रम् वृत्तैः शार्दूलविक्रीडितप्रभृतिभिर्विचित्रंरस्यम् तस्मात्स्वल्पार्थंतेवास्यगुणवत्त्वम् यतस्तेषामत्राप्युद्यमभ
गोनभवति स्वल्पमित्यनेनग्रहणधारणेसुरवातांपदशायति तथाच हस्तिवेद्यकरावीरसेनः समासोक्तस्यशास्त्रस्यसुरवांग्रहणधारणे वृत्तविचित्र
मित्यनेनसूक्ततांपदशायति ननुस्वल्पशास्त्रस्यस्वल्पार्थंतेवभाविष्यतीत्याह अर्थबहुलं बहुभिधेयम् अतएवपूर्वविरचितशास्त्रेभ्योस्यगौरवम् अ
न्यथाहिशास्त्रसंभवात्पुनरुक्ततादोषः स्यात् एतदुक्तंभवति प्रागभिहितशास्त्राप्यतिविस्तृतान्यतस्तेभग्नोद्यमास्तदर्थमहंशास्त्रपुवंप्रारभेन
नुकदाचिदल्पप्रज्ञतयातेभग्नोद्यमास्तत्कुतालब्धम् यथापूर्वशास्त्राणांमहत्वाद्भग्नोद्यमास्तदर्थमिदमल्पमित्यतइदमाह पटुधियामितिअ
नेनेतत्प्रतिपादितंभवति नहितंबुद्धिहीनत्वात्तेषुशास्त्रेषुभग्नोद्यमाः किंतर्हिशास्त्रदोषादन्यत्रापितेषामुद्यमभग्नस्यात् पुवमपिस्वल्पंचलघुवृ
त्तमदीर्घंविचित्रंरस्यमर्थबहुलंवित्तपरिपूर्णं एवविधितितीषणांमत्तिसुरवावहंभवतीति २ अधुनाहोराशास्त्रस्यपुराकृतकर्मविपाकव्यंजक
संबर्णद्वयपरिहारणशब्दव्युत्पत्तिंपदशयन्निद्रवज्जयाह होरिति होराथंशास्त्रंहारा तामहोरात्रविकल्पमेकवांछंति अहश्चरात्रिश्चा -

श. प्र

२

होरात्रशब्देनोच्यते तस्यविकल्पोविकल्पना एकं अन्येहोरांवांछंति इत्यर्थः कथमुच्यते पूर्वपरवर्णलोपात् अहोरात्रशब्दस्य पूर्वोवर्णोकारोपर-
वर्णश्चत्रकारस्तयोर्लोपमदर्शनं कृत्वा होराशब्दोवशिष्यते किमर्थं पुनरहोरात्रशब्दाद्दोराशब्दोव्युत्पाद्यते इति अत्रोच्यते मेषादयोद्वादशलग्नराशयो
होरात्रांतर्भूताः लग्नस्यचकालवशाज्ज्ञानम् लग्नवशाद्भुभाशुभज्ञानम् अतोहोरात्राश्चयत्नात्ततएवहोराशब्दोव्युत्पाद्यते एतदेवाचार्यस्याप्यभि-
प्रेतम् यतः परमतमप्रतिषिद्धं स्वमतमिति तथाचसारावल्याम् आद्यंतवर्णलोपाद्दोरास्माकंभवत्यहोरात्रात् तस्यतिषिद्धाः सर्वग्रहभगणाश्चिं-
त्यनेयस्मात् किमस्यप्रयोजनमित्याह कर्माजितपूर्वभवेसदादियत्तस्यपत्तिंसमभिव्यनक्ति पूर्वभवेप्राग्जन्मनियत्सदादिशुभमशुभमित्थं-

होरेत्यहोरात्रविकल्पभेकेवांछंतिपूर्वापरवर्णलोपात् कर्माजितपूर्वभवेसदादियत्तस्यपत्तिंसमभिव्यनक्ति ३

चकर्माजितंतस्यपत्तिंपाकंसम्यक् व्यनक्तिप्रकटीकरोति तथाचलघुजातके यदुपचितमन्यजन्मनिशुभाशुभंतस्यकर्मणः प्राप्तिं व्यंजयतिशास्त्रमे-
तत्तमसिद्रव्याणिदीपदवेति ननुशुभस्याशुभस्यवावश्यभाविनः किंच्यनक्ति उच्यते द्विविधंशुभाशुभं दृढकर्माजितमदृढकर्माजितंच त-
ददृढकर्माजितस्यदशाफलंपाकक्रमेणव्यनक्ति अशुभंदशाफलंज्ञात्वायात्रादेः परिहारः कर्तव्यः शुभंज्ञात्वायात्रादेरतिशयेनदानं अदृढक-
र्माजितस्याष्टकवर्गेणफलव्यक्तिः तच्चाशुभंज्ञात्वाशात्यादिभिरुपशमनयेत् तथाचयवनेश्वरः यद्यद्विधानंनियतंप्रजानांग्रहसंयोगप्रभव-
प्रसूतो भाग्यानितानीत्यभिशाब्दयंतिवर्षानुयोगेतिदशानराणाम् तदप्यभिज्ञैर्द्विविधंनिरुक्तंस्थिरारव्यमोत्यातिकसंज्ञितंच कालक्रमा-
ज्जातकनिश्चितंचक्रमोपसर्पिस्थिरमुच्यतेतत् समग्रहाणांप्रथितानियानिस्थानानिजन्मप्रभवानिसद्भिः तंभ्यः फलंचारग्रहक्रमस्थादद्यु-

यदौत्पातिकसंज्ञितं तत् अनेनास्थिरस्यशांत्यादिभिरुपशमः प्रदर्शितो भवति उक्तं च भगवता व्यासेन विहन्याद्बुर्बलं देवेषु रुरुषेण विपश्चितेति ३
अधुनाव्यवहारार्थं कालारव्यस्य पुरुषस्य मेषादिराशिपूर्वकं शिरः प्रभृत्यंगविभागं शार्दूलविक्रीडितेनाह कालांगानीति कालस्यांगानि कालांगानि ता
नि च मेषप्रभृतिराशयो न वक्ष्यं चरणानवाभिर्नक्षत्रचरणैर्नक्षत्रपादैः प्रमाणं चेपांते अश्विप्रथमा अश्विनीतः प्रभृतिनवनवनक्षत्रपादा एकैकस्य प्रमाणम्
मेषप्रभृतिराशयो शिवप्रथमेर्नक्षत्रपादैर्युक्ता इत्यर्थः तथा भूताराशयां धातुरवयवाः तथा च यच्चनेश्वरः द्वे द्वे सपादे भवनंगतेति तथा च भगवान्चा-
र्गिः अश्विनीभरणीमेषः कृत्तिकापादमेव च तस्मादत्रितयं ब्रह्मवृषः सौम्यदलं तथा सौम्याधमाद्रामिशुनस्त्रादित्याश्चरणत्रयं तस्मादः पुष्यमाश्ले

कालांगानिवरांगमाननसुरोत्तुकोडवासोभृती बस्तिव्यं जनुसूरुजातुयुगले जंघेततोधिहूयम्

मेषाश्विप्रथमानवक्ष्यं चरणाश्चक्रस्थिताराशयोराशि क्षत्रगृहक्षमाभिभवने चैकाथसंप्रत्ययाः ४

पाराशिः कर्कटकः स्मृतः पिच्यं भाग्यमथार्यस्याः पादः सिंहः प्रकीर्तितः तस्मादत्रितयं कन्याहस्तश्चित्रार्धमेव च तथा चित्रादलं स्वाती विशारवा चर-
णत्रयम् तस्मादं मित्रदेवत्यं ज्येष्ठा वृश्चिक उच्यते मूलमाष्यं तथा धनी पादौ विश्वेश्वरस्य च तस्मादत्रितयं श्रवणं मकरो वासवो दलम् तद्दलं वारुणं कुंभ-
स्तथा जाच्चरचरुणत्रयं तस्मादं मेकोमीनः स्यादहिर्बुध्न्यं चरेवती चक्रस्थिताः चक्रस्थिताः चक्रस्थिताराशयः अथवा चक्रस्थिताः अनेकसं-
स्थानमेषां प्रदर्शितं भवति तत्र कालारव्यस्य चरांगशिरोमेषः आननसुरवंतहृषः उरोवक्षोमिशुनः तद्ददयंकुलीरः क्रोडमुदरासिंहः वासोभृत्
कटिः कन्या बस्तिर्नाभिव्यंजनयोरंतरं तुला व्यंजनं येन पुस्तं व्यंज्यते लिङ्गं तु वृश्चिकः ऊरुचुगुलं धनी जातुयुगलं मकरः जंघेकुंभाः अधिह

पंपादयुगलंमीनइति तथाचबादरायणः मेषःशिरोथवदनदृषभोविधातुर्दक्षोभवेन्नृमिथुनंद्वयंकुलीरः सिंहस्तथोदरमथोयुवतिः कटिश्चवस्तिस्तु
 लाभृदथमेहनमष्टमंस्यात् धन्वीचास्योरुयुगलंमकरोजानुद्वयंभवति जघादितयंकुंभः पादोमत्स्यद्वयंचेति अस्यप्रयोजनम् जन्मकालेयोराशिः प्रा
 पग्रहाक्रांतः सकलारव्यस्यपुरुषस्ययस्मिन्नंगेस्थितस्तत्रांगेजातस्योपघातोवक्तव्यः यत्रसौम्यस्थितस्तत्रपुष्टिरिति तथाचसारावल्याम् कालनिर
 स्यावयवाः पुरुषाणांकल्पयेत्प्रसवकाले सदसद्ग्रहसंयोगात्पुष्ट्याः सोपद्रवाश्चापिइतिराशिक्षेत्रमित्यादि एषांचप्रत्येकस्यराशिरितिसंज्ञा तस्यैवप-
 र्यायनामानिक्षेत्रम् गृहम् ऋक्षंभम् राशिश्चक्षेत्रं च गृहं च ऋक्षं च भंचतानिराशिक्षेत्रगृहक्षेत्रानि भवनंच गृहत्वाद्भवनग्रहणेसिद्धेयत्पुनर्भ-
 वनग्रहणं कृतं तत्सर्वेषांगृहपयायाणोग्रहणार्थं ऋक्षत्वादपिभग्रहणेसिद्धेयत्पुनर्भग्रहणतेनेतद्दर्शयति यत्रयत्रहोराशास्त्रेभग्रहणं ऋक्षग्रह-
 णं वातत्रतत्रराशेरेवग्रहणं स्यान्नतुनक्षत्रस्य एतेराश्यादयः शब्दाएकार्थसंप्रत्ययाएकार्थोभिधायकाइत्यर्थः ४ अधुनाराशीनांस्वरूपवि-
 श्रानंक्संततिलकेनाह मत्स्येति मीनोराशिर्मत्स्योमत्स्यद्वयंमन्योन्यंपुच्छाभिसुखंएतत्तुकुतोल्भ्यते उच्यते तस्यैवोभयोदयत्वान् वक्ष्यति
 च लग्नंसमेत्युभयतः पृथुरोमथुग्ममिति घटीकुंभः स्कंधासक्तरिक्तघटधारीपुरुषः कुंभः मिथुनो नृमिथुनराशिर्मिथुनं नृमिथुनं स्त्रीपु-
 मान्सौतन्मिथुनं सगदंसवीणांपुमान्सगदः स्त्रीसवीणा चापीनरोश्वजघनः धन्वीराशिश्चापिविद्यमानधन्वानरः अश्वजघनः अश्वस्तुर-
 गो तस्यैव जघनंयस्यसोश्वजघनः चतुष्पादित्यर्थः मकरोमृगास्यः मकरोराशिर्मकरएवसचमृगास्यः मृगसुरवः तौलीत्यादि तुलाविद्य-
 मानतुलः पुरुषः कन्याकुमारीफुवगानोकास्थासस्यदहना सस्थानिचदहनश्चतौसस्यदहनीताभ्यांसहवतंतइतिसासस्यदहना शोषाराश-
 योमेषदृषककटकसिंहदृष्टिकाः स्वनामसदृशाः स्वसंज्ञाविहिताकृतयः तद्यथामेषोमेषः दृषोदृषभः कर्कटकः कुलीरोजलचरप्राणी

ह. टी.
४

सिंहः कैसरी वृश्चिको वृश्चिक एवकीटजातिः तथाचसत्यः छागो वृषभो वीणागदाधरं मिथुनमंभसिकुलीरः सिंहः शैलेकन्यानीसंस्थादीपसस्यकरा पुरु-
पस्तुलाधरो वृश्चिकोथधन्वीनरोहयांत्यार्थः मकरार्धंमृगपूर्वकुंभीपुरुषोसषोमीनः स्वचराश्चसर्वे सर्वेद्वादशराशयः स्वचराः स्वेषुस्तेषुस्थानेषुचरन्ति-
यथादृष्टस्थाननिवासिनइत्यर्थः तद्यथा मेषवृषावारण्योदिवारात्रौ मिथुनोग्राम्यः कर्कटोबुचरः सिंह आरण्यचारी कन्यादर्शितदेशविभागा तु
लापण्यवीथिस्थः वृश्चिकः श्वभ्रचारी धन्वीग्राम्यः मकरः पूर्वभागेआरण्योन्योजलचरः कुंभोग्राम्यः मीनोजलचरइति तथाचयवनेश्वरः आद्यः
स्मृतोमेषसमानमूर्तिः कालस्यमूर्द्धांगदितः पुराणोः सौजीविकासंचरकंदराद्रिस्तेनाग्निधात्वाकररत्नभूमिः १ वृषाकृतिस्तुप्रथितोद्वितीयः सव-
भ्रकंटायतनंविधातुः वनाद्रिसानुद्विपगोकुलानां कृषीवलानामधिवासभूमिः २ वीणांगदाभृन्मिथुनेतृतीयः प्रजापतेस्कंधशुजांसदेशः प्रनर्त-

मत्स्योघटीनृमिथुनंसगदंसवीणांचापीनरोश्वजघनोमकरोमृगास्यः
तौलीससस्यदहनाप्लवगाचकन्याशेषाः स्वनामसदृशाः स्वचराश्चसर्वे ५

कीर्गायनशिल्पकस्त्रीक्रीडारतिर्घूतविहारभूमिः ३ कर्कः कुलीराकृतिरंबुसंस्थोवहः प्रदेशोविहृतश्चधातुः केदारवापीपुलिनानितस्य देवांगनारस्य
विहारभूमिः ४ सिंहश्चशैले हृदयप्रदेशंप्रजापतेः पंचममाहुराद्याः तस्याटवीदुर्गगुहावनाद्रि व्याधावनीदुर्गवनप्रदेशाः ५ प्रदीपिकांगृत्यकरणक
न्यानींस्थाजलेष्वमितिब्रुवन्ति कलार्थधीराजटरविधातुः सशाडुलास्त्रीरतिशिल्पभूमिः ६ वीथ्यांतुलापण्यधरोमनुष्यः स्थितः सनाफीकटिबस्ति
देशे शुक्रार्थवीथ्यापणपट्टनाधसार्थोधिवासोन्नतसस्यभूमिः ७ श्वभ्रोष्टमो वृश्चिकविग्रहस्तु प्रोक्तः प्रभोमेद्रगुदप्रदेशे गुहाबिलश्वभ्रविषारम

राः

४

गुमिर्वल्मीककीटाजगराहिभूमिः < धन्वीमनुष्योहयपश्चिमाधस्तमाहुरूरुभुवनप्रणेतुः समस्थितव्यस्तसमस्तवाजीसुरास्त्रमृद्यत्तरथाश्चभूमिः
 ९ मृगादपूर्वोमकरोंबुगाधीजात्रुप्रदेशंतमुशानिधातुः नदीवनारण्यसरोच्चरूपश्वप्त्राधिवासोदशमःप्रदिष्टः १० स्कंधेतुरिक्तः पुरुषस्यकुंभोजेष
 तमेकादशमाहुराद्याः उष्योदकाधारकुसस्यपक्षीस्त्रीशौडिकाघृतनिवासभूमिः १५ जलेतुमीनद्वयमत्स्यराशिः कालस्यपादोविहितौवरिष्ठो
 सपुण्यदेवद्विजतीर्थभूमिर्नदीसमुद्रांबुधराधिवासः १२ प्रयोजनंत्तनष्टादिषुद्रव्यस्थानपरिज्ञानं उक्तंच राशिभ्यः कालदिग्देशादिति अधु
 नाराशिनवमांशद्वादशांशाधिपान्त्रोत्केनाह क्षितिजसितनेति क्षितिजादयोग्रहाः गृहपाः अंशापाश्च गृहाणांराशीनांमेषादीनांपतयः स्वामि

क्षितिजसितज्ञचंद्ररविसौम्यसितावनिजाः सुरगुरुमंदसौरिगुरवश्चगृहांशकपाः

नोभवंति क्षितिजोंगारकः समेषस्थाधिपतिः सितः शुक्रः वृषभस्य शोबुधोमिथुनस्य चंद्रः कर्कटकस्य रविरादित्यः सिंहस्य सोम्योबुधः कन्यायाः
 सितः शुक्रस्तुलायाः अवन्तिजोंगारकोवृश्चिकस्य सुरगुरुर्हस्यतिः धन्विनः मंदशनेश्वरोमकरस्य सौरिशनेश्वरोमंदइत्यमरः कुंभस्यगुरुर्हस्यतिः मीनस्येति
 प्रयोजनं होरास्वामिगुरुर्नवीक्षितयुतेत्यत्र एतएवमेषादिनवांशकाधिपतयः नकेवलंमेषस्यमौमाधिपतिः यावद्यस्मिन्नाशौमेषनवांशकोदयोभवति तस्या
 पिमौमाधिपतिः शेषाणामप्येवं तेचनवांशकाः कथंभवतीत्याह अजमृगतौलिचंद्रभवनादिनवांशविधिरिति अजोमेषः मृगोमकरः तौलीतुलाचंद्रभवनंकर्क-
 टः अजोमेषः मृगोमकरः तौलिस्तुलः चंद्रभवनंकर्कः आदिनवांशविधिरिति प्रत्येकमभिसंबध्यते तत्रैवसंबंधोजायते अजादिमृगादिः तौल्यादिः चंद्र
 भवनादिर्नवांशविधिः सर्वराशीनांविधिर्भवति तत्रादिनवांशविधिः मेषस्यतेनमेषवृषमिथुनककर्कटसिंहकन्यातुलावृश्चिकधनुर्धराणांसंबंधिनोनवांशाः मेष

ह. टी.
५

स्यभवन्ति मृगादिर्दृषस्य तेनमकरकुंभमीनमेषदृषमिथुनकर्कटसिंहकन्यासंबन्धिनो नवांशाः दृषस्यतुलादिर्मिथुनस्य तेनतुलामकरधनमकर
कुंभमीनमेषमिथुनानांसंबन्धिनो नवांशाः मिथुनस्यकर्कटादिः कर्कटस्य तेनकर्कटसिंहकन्यातुलादृष्टिकधनमकरकुंभमीनानांसंबन्धिनो नवांशाः
कर्कटस्य एवंसिंहस्यमेषवत् कन्यायाः दृषवत् तुलायाः मिथुनवत् दृष्टिकस्यकर्कटवत् पुनरपिधनुषः मेषवत् मकरस्यदृषवत् कुंभस्यमिथु
नवत् मीनस्यकर्कटवत् तदुक्तग्रंथांतरे मेषकेशरिधन्वीनांमेषाद्यांशकाः स्मृताः दृषकन्यामृगाणांचमकराद्यानव स्मृताः १ तुलामिथुनकुंभा-

रा. प्र

अजमृगतौलिचंद्रभवनादिनवांशविधिर्भवनसमांशकाधिपतयः स्वगृहाक्रमशः ६

नांतुलाद्यानवकीर्तिताः कर्कतौलिद्वेषाणांचकर्कटाद्यानवांशकाः प्रयोजनम् स्तेनोभोक्तापंडिताद्याइत्यादि भवनसमांशकाधिपतयः स्वगृहाक्रमशदि
ति भवनसमांशकाभवनंशकाः भवनानिद्वादशतत्समांशकाद्वादशांशकाइत्यर्थः तेचप्रत्येकस्यराशेः स्वगृहादारभ्यगणनीयाः तद्यथा मेषस्य
मेषदृषमिथुनकर्कटसिंहकन्यातुलादृष्टिकधन्विमकरकुंभमीनानांसंबन्धिनोद्वादशाभागाभवन्ति तेषांभोमाद्याधिपतयः एवंदृषस्यदृषाद्यामेषांताः
मिथुनस्यमिथुनाद्यादृषांताः कन्यायाः कन्याद्याः सिंहांताः तुलायास्तुलाद्याः कन्यांताः दृष्टिकस्यदृष्टिकाद्यास्तुलांताः धन्विनोधनुराद्याः दृष्टिकांताः
मकरस्यमकराद्याधन्व्यंताः कुंभस्यकुंभाद्याः मकरांताः मीनस्यमीनाद्याः कुंभांताः प्रयोजनं तात्कालिकेदुसहितोद्विरसांशकइत्यादि ६ ६

५

अधुनात्रिंशंशकस्याधिपतीनांगणनयापरिज्ञानंचपुथितात्रयाह कुजेति कुजोभौमः रविजःसौरिः शनिः गुरुर्बृहस्पतिः तोबुधः शुक्रोभागवः ए
 वं कुंजरविजगुरुज्ञशुक्राणांक्रमेणभागाः पवनसमीरणकोर्पिजूकलेयाः तद्यथा पवनाः वायवः पंचपंचएवभागाः कुजस्य ततर्ध्वंक्षमीवणाः पं
 चैवरविजस्य एवंदश ततर्ध्वंकोर्पिसंज्ञाअष्टोगुरोः कोर्परिव्योदृश्चिकः सच्चगणनयाष्टमः एवमष्टादश ततः परंजूकसंज्ञाः सप्तभागाः बुधस्य
 जूकसंज्ञातुलायाः सच्चगणनयासप्तमः एवंपंचविंशतिः ततर्ध्वंलेयसंज्ञाः पंचशुक्रस्य लेयसंज्ञासिंहस्य सच्चगणनयापंचमः एवंत्रिंशत्
 किंसामान्येनेत्यतआह अयुजियुजीति अयुजिविषमराशौकुजादयोग्रहाः पवनादीनांभागानांयथाक्रमेणाधिपतयः तत्रमेषमिथुनसिंहतु
 लाधनुः कुंभानांविषमराशीनामेषक्रमः युजिभेतुविपर्ययस्थाः युजिसमराशौपवनादिभागग्रहाश्चविपर्ययस्थाः विलोमेनतिष्ठति तद्यथा

कुजरविजगुरुज्ञशुक्रभागाः पवनसमीरणकोर्पिजूकलेयाः
 अयुजियुजितुभेविपर्ययस्थाः शशिमवनालिङ्गेषांतेमृक्षसंधिः ७

तत्रादौपंचशुक्रस्य ततः परंसप्तबुधस्य एवंद्वादश ततः परंअष्टौजीवस्य एवंविंशतिः ततः परंपंचशनेः एवंपंचविंशतिः ततः परंपंचभौम
 स्य एवंत्रिंशत् तत्रवृषकर्कटकन्यादृश्चिकमकरमीनाः समराशयः एवंत्रिंशद्भागाधिपतयः पंचताराग्रहाः अत्रकेचिदाहः यथाविपर्ययस्था
 इत्यनेनानंतराणामेवपवनादिसंख्यानांभागानांविपर्ययेणभावितव्यंनव्यवहितानांकुजादीनां तच्चायुक्तम् तस्मात्तुशब्दीत्रपठ्यते सच्चकु-
 जादिससुच्चयार्थः तथाचक्षुतकीर्तिः पंचाथपंचचाष्टौसप्तचपंचैवचौजभवनेषु धरणिस्तुतमंदसुरगुरुबुधशुक्राणांक्रमेणांशाः पंचै

रु-जा-धे
६

वसमचाष्टौपंचपंचायुग्मभवनेषु भागाभागवशशिसुतसुरेज्यशनिभूमिपुत्राणामिति प्रयोजनं कन्वैबदुष्टाव्रजतीहदास्थंसाधीसमायाकुचरि
त्रयुक्ता भूम्यात्मजदौकर्मशोशकेषुवक्रार्किजिवेदुजभागवाणामित्यादि शशिभवनालिङ्गशांतमृक्षसंधिः अंतशब्दः प्रत्येकमभिसंबध्यते श
शिभवनांतमत्यंतं क्षपांतं चक्रक्षसंधिः शशिभवनं कर्कटः अलिर्वृश्चिकः क्षयोमीनः एतेषामंतं नवमनवांशकं यत्र नक्षत्रराशयोर्युगपत्पर्यवसा
नंतदक्षसंधिः यस्मादाश्लेषांते कर्कटकांतं ज्येष्ठांतं च वृश्चिकांतं रेवत्यंतं मीनांतमिति एतदेव लोके गंडांतमिति प्रसिद्धं उक्तं च अश्विनीपित्र्य
मूलाद्यामेषसिंहहयादयः विषमक्षान्निवर्तते पादवृद्ध्यायथोत्तरमिति प्रयोजनं संधौपापैः शशिनिचजडः स्थान्चेत्सोम्यदृष्टइति ७ अधुना
व्यवहारार्थमेषादीनां संज्ञायथार्थ्याह क्रियेति इत्यमेवंप्रकारनामानामेषाद्याराशयो ज्ञेयाः तद्यथा क्रियोमेषः तावुरिर्वषः जितुमोभिष्टु

क्रियतावुरिजितुमुकुलीरलेयपाथोनजूककोर्षारव्याः तौक्षिक आकोकेरोहद्रोगश्चांत्यभंचेशं ८ द्रेक्काणहोरानव
भागसंज्ञास्त्रिंशांशकद्वादशसंज्ञिताश्च

नः कुलीरः कर्कटः लेयः सिंहः पाथोनः कन्या जूकस्तुला कौर्षारव्यो वृश्चिकः तौक्षिको
धन्वी आकोकेरोमकरः ल्हद्रोगः कुंभाः अंत्यभंमीनइति प्रयोजनम् गोसिंहोजितुमाष्टमौक्रियतुलेत्यादि ८ अधुनाग्रहस्यक्षेत्रहोराद्रेक्काण
नवांशद्वादशभागत्रिंशद्भागानां वर्गसंज्ञानां व्यवहारार्थमिंद्रवज्रयाह द्रेक्काणेति द्रेक्काणादयः षट्पदार्थाः स्वकीयग्रहस्य वर्गसंज्ञा तत्र द्रेक्का-
णोराशित्रिभागः होराराशयर्द्धं नवभागोनवांशकः त्रिंशांशकः त्रिंशद्भागः द्वादशांशोद्वादशभागः क्षेत्रराशिः एतत्संज्ञिताश्च एषांसंज्ञारव्या
येषां नैतथा यद्यस्यग्रहस्यक्षेत्रराशिः सतस्यवर्गः वर्गशब्देनात्र षड्वर्गः ते सर्व एवग्रहस्यात्मीयवर्गसंज्ञाः एवं षड्विकल्पोराशिः षट्स्वाकीये

रा-प्र-
१

६

सुस्थितोवर्गस्थोभवति ननुग्रहस्यषड्विकल्पानसंभवन्ति यतश्चंद्रार्कयोस्त्रिंशांशकाभावः शौभादीनां होराभावः तस्मात्संचसंभवन्ति तेनपंच-
 स्वात्मीयेषुस्थितोवर्गस्थः एतदप्युपलक्षणं अतोयथासंभवस्वादिषिकल्पस्थोग्रहोवर्गस्थउच्यते तस्माद्गवान्गार्गिः क्षेत्रंहोराथद्रेकाणोन
 वांशोद्वादशांशकः त्रिंशांशकश्चवर्गोयसर्वस्यस्वउदाहृतः आद्येष्वपिपदार्थेषुस्थितःस्वेषुस्ववर्गः परवर्गगतोप्येवग्रहोभवतिचान्यथा
 इति प्रयोजनम् एकोपिवक्रोपगतोनराणांशुभाशुभोवापिचतुष्टयस्थः वर्गोपितस्योदयगोविनाशं बहुप्रकारंकुरुतेध्वगानामित्यादि होरा-
 ल्गन्थोः संज्ञार्थमाह होरेतिलग्नंभवनस्यचाधमिति होराइतिलग्नसुच्यते प्रयोजनं होरास्वामिगुरुक्षवीक्षितयुतेति भवनस्यचराशोरद्वं हो-
 रा प्रयोजनं मातैर्द्वे होरायुजिसमभे चंद्रभान्वोश्चहोरेति ९ अधुनाशशीनांरात्रिदिनसंज्ञत्वं पृष्ठोदयशीर्षोदयत्वंचवसंततिलकेनाह

क्षेत्रंचयद्यस्यसतस्यवर्गोहोरेतिलग्नंभवनस्यचार्द्धे ९

गोजाश्विकर्किमिथुना गोशब्देनहृषउच्यते अजोमेषः अश्वोस्यास्तीत्यश्वीधन्वी कर्कीकुलीरः मिथुनः प्रसिद्धः एतेगोजाश्विकर्किमिथुनाः
 समृगाः मृगेषामकरेणसहिताः षड्दशयोनिशाख्याः रात्रिबलसंज्ञा पृष्ठोदयाविमिथुनाः एतएवराशिसंज्ञाविमिथुनाः मिथुनवर्जिताः पृष्ठो
 दयसंज्ञाभवन्ति पृष्ठेनउदयंयांतीत्यर्थः मिथुनः पुनः शीर्षोदयः शीर्षोदयाइति उक्तेभ्यः शीषाः सिंहकन्यातुलावृश्चिककुंभाः शीर्षोदयाः शिर
 साउदयंयांति दिनबलाश्चभवन्ति अत्ररात्रिदिनबलाख्याइतिसंज्ञामात्रं यतस्तेषामुत्तरोत्तरंबलवक्ष्यति द्विपदादयोहिनिशिचप्राप्तेचसं-
 ध्याइयेइति सबंसत्याचार्यस्यवचनविशोधः स्यात् तस्मात्संज्ञामात्रंबलग्रहणं प्रयोजनं रात्रियुसंज्ञेषु विलोमजन्मइत्यादि तथापृष्ठोदयको

भयर्क्षगाइति यात्रायां वक्ष्यति च शीर्षोदये समभिवांछितकार्यसिद्धिं पृष्ठोदये विपुलता बलबुद्धिनाशः शस्तं दिवा दिनबले निशिनक्तवीर्ये रात्रौ विपर्ययबले गमनं नशस्तं अन्यलग्नेभ्यो मीनस्य विशेषमाह लग्नं समेत्युभयतः पृथुरोमयुग्ममिति पृथुरोमामत्यः तद्युग्मं मत्यद्वयं मीनो राशिः स उभयतः पृष्ठशीर्षां लग्नसमेत्युद्गच्छति १० अधुना राशीनां क्रूरसौम्यविभागं स्त्रीपुरुषविभागं च रश्चिरद्विस्वभावविभागं दिग्धिपत्वं होराद्रेकाणपतीनां विभागं च मंदाक्रांतयाह क्रूरः सौम्याइति ते मेषादयो राशयो यथाक्रमं क्रूरसौम्यसंज्ञाः तत्र मेषः क्रूरः वृषः सौम्यः मिथुनः क्रूरः कर्कटः सौम्यः एवं सर्वेषां योज्यं सुक्तं करणीयमित्यर्थः तेन विषमराशयः क्रूरसंज्ञाः समराशयः सौम्यसंज्ञाः प्रयोजनं क्रूरेषु जाताः क्रूरस्वभावाः सौम्येषु जाताः सौम्यस्वभावा भवन्ति तथा च सत्याचार्यः ओजाः पुरुषा ज्ञेयाः सौम्याः स्त्रीसंज्ञकाः क्रमात् ओजेषु ग्राः पुरुषाः सौम्यायुग्मेषु भवनेषु पुरु-

गोजाश्विकर्किमिथुनाः समृगानि शारव्याः पृष्ठोदया विमिथुनाः कथितास्त एव शीर्षोदया दिनबलाश्च भवन्ति शोषालग्नं समेत्युभयतः पृथुरोमयुग्मं १०

भवन्ति इति त एव मेषादयो यथाक्रमं पुरुषवन्नितारव्याज्ञेयाः तेन मेषः पुरुषो नरो वृषो वन्नितारस्त्री एवं सर्वत्र तेन षड्विषमराशयः पुरुषसंज्ञाः षट्समराशयस्त्रीसंज्ञाः प्रयोजनं पुरुषराशिषु जातास्ते जस्विनः स्त्रीराशिषु जातासु दवो भवन्ति ते च रागद्विदेहाइति त एव मेषादयो यथासंख्यं च रागद्विदेहाख्या भवन्ति तत्र मेषश्चरः वृषोगः स्थिरः मिथुनो द्विदेहो द्विस्वभावः एवं कर्कटादिषु योज्यं तेन मेषकर्कटतुलामकराश्चराः वृषसिंहद्विद्विचक्रभास्थिराः मिथुनकन्याधनुमीनाद्विस्वभावाः प्रयोजनं चरराशिषु जाताश्चरस्वभावा भवन्ति स्थिरेषु स्थिराः द्विस्वभावेषु मिथुनस्वभावा भवन्ति तथा च सत्यः चरसंज्ञाः स्थिरसंज्ञाद्विप्रकृतिश्चेति राशयः क्रमशः राशिस्व

भावतुल्याजायने प्रकृतयः प्रसूतानाम् प्रागादीशा इति क्रियोमेषः वृषः प्रसिद्धः नृयुग्मिथुनः कुलीरः कर्कटः एते क्रियवृषचयुक्कर्कटाः स्व-
 त्रिकोणाभ्यां स्वपंचमनवमाभ्यां सहिताः प्रागादिषु पूर्वाद्यासूचतसृष्टुदिशासूदर्शाः स्वामिनः भवंति तेनमेषसिंहधन्विनः पूर्वस्याम् वृषक
 न्यामकरा दक्षिणस्याम् मिथुनतुलाकुंभाः पश्चिमायाम् कर्कटवृश्चिकमीना उत्तरस्यामिति प्रयोजनम् तृत्तनष्टादोचौरादेर्द्रव्यस्य वादिशिवि-
 ज्ञानं सूतिकागृहद्वारज्ञानं च तथा च यातव्यदिग्मुखगतस्य सूरवेन सिद्धिव्यर्थं अमो भवति दिक्प्रतिलोमलग्न इति मार्तण्डे होरिति
 मार्तण्डः सूर्यः इन्द्रश्चंद्रः अयुज्यो जराशौ यथाक्रमं मार्तण्डे होरिभवतः प्रथमा होरा सूर्यस्य द्वितीया होरा चंद्रस्य होराशब्देनात्र राश्यद्मुच्यते
 समभे चंद्रभान्वोश्चेति समभे समराशौ चंद्रभान्वोः होरे भवतः प्रथमा होरा चंद्रस्य शशिनः द्वितीया भान्वोः सूर्यस्य प्रयोजनम् सूर्यहोरा

क्रूरः सौम्यः पुरुषवनि ते ते चरागं द्विदेहाः प्रागादीशाः क्रियवृषनृयुक्कर्कटाः सत्रिकोणाः मार्तण्डे होरयुजिसमभे चंद्रभा
 न्वोश्च होरे द्रेक्षाणाः स्युः स्वभवनसुतत्रिकोणाधिपानाम् ११

यांजातांस्तेजस्विनः चंद्रस्य होरायां मृदुस्वभावा भवन्ति द्रेक्षा-
 णाः स्युरिति द्रेक्षाणोराशिं त्रिभागः स्वभवनसुतत्रिकोणाधिपानां संबन्धिनो द्रेक्षाणा भवन्ति प्रथमो द्रेक्षाणः स्वभवनाधिपतेः आत्मीय भवना
 धिपतेः द्वितीयः सुतभवनस्य पंचमस्थानाधिपतेः तृतीयः त्रिकोणाधिपतेः नवमस्थानाधिपतेः तेनमेषस्य प्रथम द्रेक्षाणो भौमस्य द्विती
 योर्कस्य तृतीयो गुरोः वृषस्य प्रथमः शक्रस्य द्वितीयो बुधस्य तृतीयः शनेः मिथुनस्य प्रथमो बुधस्य द्वितीयः शक्रस्य तृतीयः शनेः
 कर्कटस्य प्रथमश्चंद्रस्य द्वितीयो भौमस्य तृतीयो जीवस्य सिंहस्य प्रथमः सूर्यस्य द्वितीयो जीवस्य तृतीयो भौमस्य कन्यायाः प्रथमो बुधस्य

द्वितीयः शनेः तृतीयः शक्रस्य तुलायाः प्रथमः शक्रस्य द्वितीयः सौरस्य तृतीयो बुधस्य वृश्चिकस्य प्रथमो भौमस्य द्वितीयो जीवस्य तृतीयश्चंद्रस्य धनिनः प्रथमो जीवस्य द्वितीयो भौमस्य तृतीयो रवेः मकरस्य प्रथमः शनेः द्वितीयः शक्रस्य तृतीयो बुधस्य कुंभस्य प्रथमः सौरेः द्वितीयो बुधस्य तृतीयः शक्रस्य मीनस्य प्रथमो जीवस्य द्वितीयश्चंद्रस्य तृतीयो भौमस्येति प्रयोजनम् द्विरुक्तमांसांशकमंत्रिभागगैरित्यादि ११ अधुना मतांतरेण होराद्रेक्षाणपतीनां लक्षणभिर्द्रवज्याह केचिदिति केचिद्यवनेश्वरादयः प्रथमां होरां भपस्य लग्नाधिपतेर्वाञ्छन्ति द्वितीयां लाभधिपतेरेकादशस्थानाधिपस्य यथा मेषस्य प्रथमहोरा भौमस्य द्वितीया सौरस्य एवं सर्वेषामपियोज्यम् द्रेक्षाणसंज्ञाम

केचित्तु होरां प्रथमां भपस्य वाञ्छन्ति लाभधिपतेर्द्वितीयाम् द्रेक्षाणसंज्ञामपि वर्णयन्ति स्वद्वादशैकादशराशिपानाम् १२

पीति स्वद्वादशैकादशराशिपानामपि एके द्रेक्षाणसंज्ञां वाञ्छन्ति कथयन्ति प्रथमं स्वाधिपतेरात्मीयस्वामिनः द्वितीयं द्वादशाधिपतेः तृतीयमेकादशराश्यधिपतेः यथा मेषस्य प्रथमो द्रेक्षाणो भौमस्य द्वितीयो जीवस्य तृतीयः सौरस्य एवमन्येषामपि ज्ञातव्यम् तथा च यवनेश्वरः आद्या होरा भवनस्य पत्युरेकादशक्षेत्रपतेर्द्वितीया स्वद्वादशैकादशराशिपानां द्रेक्षाणसंज्ञाः क्रमशोत्रचोक्ताः एवं यवनेश्वरमतेन सर्वग्रहाणां होराद्रेक्षाणाधिपत्यमस्ति एतदाचार्यस्य नाभिप्रेतम् सत्यादीनामपि तथा च सत्यः ओजेषु रवेर्होरा प्रथमा युग्मे पुचोत्तरा शेषाः इंदोः क्रमशो ज्ञेया जन्मानि चेष्टौ स्वहोरास्थौ राशिस्तद्रेक्षाणस्तत्पंचमनवम १ ५ ९ भवनपतयः स्युः तेषामधिपतयः स्युः स्वद्रेक्षाणग्रहाबलिन इति १२

अथग्रहाणामुच्चनीचविभागंप्रथिताग्रयाह अजादयेति अजादयोराशयोयथाक्रमेणदिवाकरादीनांग्रहाणांतुंगाःउच्चसंज्ञाः तद्यथा अजोमेषः
आदित्यस्योच्चः वृषभोवृषःसचंद्रस्य मृगोमकरःसभौमस्य अंगनाकन्याबुधस्य कुलीरः कर्करः जीवस्य झषोमीनः शक्रस्य वणिकृतुलाधरः सौरस्य
एतएवराशयोदशादिषुभागेषुसूर्यादीनांपरमोच्चसंज्ञाभवन्ति तत्रआदित्यस्यमेषोदशमेभागेपरमोच्चः चंद्रस्यवृषः शिखिसंख्येतृतीयेभागे भौमस्य
मकरोमनुयुक्तसंख्येऽष्टाविंशोभागेपरमउच्चः मनवश्चतुर्दशतेषांयुगं द्विगुणामनवइत्यर्थः बुधस्यकन्यायास्तिथिसंख्येपंचदशोभागे जीवस्यकर्करः
इंद्रियसंख्ये पंचमेभागेशक्रस्य मीनःत्रिनवकसंख्येसप्तविंशोसौरस्यतुलोविंशो ननुसर्वेएवराशिरुच्चसंज्ञः सचत्रिंशदंशकः तत्रदशादीनांतद
तर्भूतानांसिद्धेवोच्चसंज्ञा तत्किंदशाद्युपादानम् सत्यम् किंतुपरमोच्चज्ञानार्थंदशादीनांग्रहणम् अथवासर्वेएवराशिउच्चसंज्ञः तेनोक्तराशिद

अजवृषभमृगांगनाकुलीराझषवणिजौचदिवाकरादितुंगाः दशाशिखिमनुयुक्तयोंद्रियांशौस्त्रिनवकविंशतिभिश्चनेस्तनीचाः १३

शाद्यंशसंख्याःरुथिताग्रहाःपरमोच्चस्थाइत्युच्यंते परमोच्चज्ञानेनस्वोच्चव्यतिरिक्तंप्रयोजनमस्ति तथाचभगवान्गार्भिः स्वोच्चगौरविशीतांशूजन
येतांनराधिपम् उच्चस्थोधनिनंरथातंस्वत्रिकोणगतावपि तथाचयवनेश्वरः स्वोच्चेषुसर्वान्यरिगृह्यभागंतिष्ठत्सर्वेषुबलाधिकेषु लग्नेशस्येपू
र्णवपुष्पतीदौत्रैलोक्यराज्याधिपतिःप्रसूतः अथेदशाः एवंविधाःसूर्यादयःपरमोच्चस्थिताद्रष्ट्याः अत्रवृत्तभंगभयात्पूरणप्रत्ययांतादशादयो
आचार्येणनोक्ताः पूरणप्रत्ययांतत्वमेषांयवनेश्वरवाक्यात्ज्ञायते तथाचयवनेश्वरः सूर्यस्यभागेदशमेतृतीयेचंद्रस्यजीवस्यतुपंचमेशोसौरस्यविं
शोत्तधिसप्तकेतुविंघाद्गोःपंचदशोबुधस्य भौमस्यविंशोऽष्टयुतेपरोच्चैविंशल्लवेसूर्यस्यतस्यनीचाइति तेआदित्यादयःग्रहाः अस्तनीचाः

अस्तेनीचंयेषांते अस्तःसप्तमःप्रकृतित्वात् स्वेच्चात्सप्तमःप्रत्येकस्यनीचसंज्ञा तद्यथा आदित्यस्यस्वेच्चात्सप्तमस्तुलासनीचसंज्ञः एवंचं
द्रस्यसप्तमोवृश्चिकः भौमस्यसप्तमःकर्कटः बुधस्यमीनः गुरोर्मकरः शक्रस्यकन्या सौरस्यमेषइति अत्रापिदशादिषुभागेषुपरमनीचस्थाद
ष्ट्याः तथाचयवनेश्वरः स्वेच्चात्तुयाभिवसुशांतिनीचंत्रिंशल्लवोयच्चसमानसंख्या अथहशाएवंविधारव्यादयःपरमनीचस्थाभवन्ति परमनीच
स्थानामनिष्टंफलंभवतीतिगार्गिणाप्रदर्शितम् तथाचगार्गिः अंधंदिगंबवंमूर्खंपरिपिंडोपजीविनम् कुरुतामतिनीचस्थोपुरुषंशशिभास्क
राविति १३ अधुनाग्रहाणांवर्गोत्तममूलत्रिकोणपरिज्ञानं वसंततिलकेनाह वर्गोत्तमेति चरग्रहादिषुचरस्थिरदिस्वभावेषुराशिषुयथासं
ख्यं पूर्वमध्यपर्यंततः आदिमध्यावसानतः पूर्वमध्यपर्यंतगावापाठः येनवभागास्तेवर्गोत्तमसंज्ञाभवन्ति वर्गाशकसमूहेषुउत्तमाःप्रधानाव

वर्गोत्तमाश्चरगृहादिषुपूर्वमध्यपर्यंततःशुभफलानवभागसंज्ञाः सिंहोवृषःप्रथमषष्ठहयांगतौलिकुंभास्त्रिकोणभ
वनानिभवन्तिसूर्यात् १४

गोत्तमाः तद्यथा चरेषुमेषकर्कतुलामकरेषुप्रथमोनवांशोवर्गोत्तमारव्योभवति स्थिरेषुवृषसिंहवृश्चिककुं
भेषुमध्यमः पंचमोनवांशोकोवर्गोत्तमः द्विःस्वभावेषुमिथुनकन्याधनिमीनेषुपर्यंततः नवमोनवांशोवर्गोत्तमः एतदुक्तंभवति प्रत्येकस्मिन्
राशौस्वनवमांशोवर्गोत्तमारव्यइति शुभफलानिनवभागसंज्ञाइति तेचवर्गोत्तमारव्याः नवभागसंज्ञाः जन्मनिशुभफलदाः शुभफलददति
बक्ष्यतिच शुभंवर्गोत्तमेजन्मइति तथाचसत्यः चरभवनेषाद्यशाः स्थिरेषुमध्याद्विमूर्तिषुतथांत्याः वर्गोत्तमाःप्रदिष्टास्तेषिहजाताःकु
लेसुरव्याः वर्गोत्तमारव्यमिति तथाचयवनेश्वरः स्वेस्वेगृहेषुस्वगृहांशकायेवर्गोत्तमास्तेयवनेनिरुक्तइति प्रयोजनम् स्वतुंगवक्रोपग

तैस्त्रिसंगुणां द्विरुत्तमे स्वांशकभत्रिभागैरिति सिंहो वृष इत्यादि सिंहादयो राशयः यथा पाठक्रमेण सूर्यादीनां ग्रहाणां त्रिकोणभवानि मूलत्रिकोण
भवानि भवन्ति तद्यथा सिंहः सूर्यस्थादित्यस्य मूलत्रिकोणसंज्ञा वृषश्चंद्रस्य प्रथमो मेषो गारकस्य षष्ठः कन्या बुधस्य ह्यांगो धन्वी बृहस्पतेः तौ-
ली तुला शक्रस्य कुंभो सोरस्येति प्रयोजनम् उच्चस्वत्रिकोणैर्बलस्थैस्त्र्याद्यैर्भूपतिवंशजानरेन्द्रा इत्यादि १४ अधुना लग्नादीनां द्वादशानां स्थाना-
नां तन्वाद्या द्वादशसंज्ञास्तृतीयषष्ठदशमैकादशानां चोपचयसंज्ञा वसंततिलकेनाह होरादय इति होरादयोलग्नदयः तेषां यथाक्रमेण तन्वादीनि
नामानि भवन्तीत्यर्थः तत्र लग्नस्य तु नुरित्यारव्या द्वितीयस्य कुटुंबं तृतीयस्य सहोत्थः सहोत्थो भ्राता चतुर्थस्य बंधुः बंधुशब्दो ज्ञातिवाची पंचमस्य
पुत्रारव्यः अरिः शत्रुस्तदारव्यः षष्ठः पत्न्यारव्यः सप्तमः मरणारव्योऽष्टमः शक्रारव्यो नवमः आस्पदारव्यो दशमः आयारव्य एकादशः रिः फकारव्यो ह्य

होरादयस्तनुकुटुंबसहोत्थबंधुपुत्रारिपत्निमरणानिशक्रास्पद्याः रिः फारव्यमित्युपचयान्यपरिकर्मलाभदुश्चिक्व्यसंज्ञितगृहाणि न
नित्यमेके १५

दशः इति शब्दः प्रकारोर्थद्व्योतकः तेन होरादीनां तन्वादिपर्यायाः अपि संज्ञाभूता इत्यवगंतव्यम् उपचयान्यपरिकर्मलाभदुश्चिक्व्य
संज्ञितगृहाणीति अरिः षष्ठं कर्मदशमम् लाभएकादशं दुश्चिक्व्यसंज्ञं तृतीयं एतानि गृहाणि स्थानानि उपचयसंज्ञानीति न नित्यमेके इति एकेके
चिन्न नित्यमुपचयानीति वर्णयति कथयति तेषामयमभिप्रायः यदि पापयहेण स्वस्वामिशत्रुणा वा दृष्टायुक्ता भवन्ति तदानोपचयास्ते तत्र च गर्गादिवा
क्यम् अथोपचयसंज्ञास्थान्त्रिलाभरिपु कर्मणाम् न चेंद्रवंति दृष्टास्ते पापस्वस्वामिशत्रुभिः एतदाचार्यवराहमिहिरस्य नाभिप्रेतं यतो सौ सर्वदेवोपचया
रव्यैस्तेर्व्यवहरति सत्यादयोप्येवम् तथाच सत्यः दशमैकादशषष्ठतृतीयसंज्ञानि जन्मलग्नाभ्यां उपचयभवानि स्युः शेषाण्युद्गाण्यपचयारव्यानि

यवनेश्वरश्च षष्ठं तृतीयं दशमं च राशिमेकादशं चोपचयस्माहः होराग्रहस्थानशशांकभेभ्यः शेषाणि चैभ्योपचयात्मकानि प्रयोजनम् उपचयग्रहमि
त्रस्वोच्चैः पुष्टमिष्टं त्वपचयगृहनीचाः प्रातिगेर्नेष्टसंपदित्यादि १५ पुनरपि होरादीनां संज्ञांतराणिवसंततिलकेनाह कल्पेति एतेषामपिलगनाद्वा
नां द्वादशानां यथाक्रमं कल्पाद्याः संज्ञा भवन्ति तद्यथा लग्नं कल्पारब्धं कल्पशब्दः शक्तिवाची द्वितीयं स्वं तृतीयं विक्रमम् चतुर्थं गृहम् पंचमं प्रति-
भा षष्ठं क्षतम् सप्तमं चित्तौत्यः अष्टमं रंध्यम् नवमं गुरुं दशमं मानम् एकादशं भवम् द्वादशं व्ययम् लग्नाच्चतुर्थनिधने इति लग्नाच्चतुर्थस्थानं
निधनमष्टमं च ते चतुरस्रसंज्ञे चतुरस्रारब्धे लग्नात्सप्तमं गृहं घृणं दशमं संज्ञं दशमराशिमाज्ञारब्धं एताः संज्ञाव्यवहारार्थं ज्ञेयाः १६ अथ केन्द्राणां संज्ञा

कल्पस्वविक्रमगृहप्रतिभाक्षतानि चित्तौत्थं रंध्यं गुरुमानभव व्ययानि लग्नाच्चतुर्थनिधने चतुरस्रसंज्ञे घृणं च सप्तमं गृहं दशमं संज्ञं
माज्ञा १६ कंटककेन्द्रचतुष्टयसंज्ञाः सप्तमलग्नचतुर्थस्वभानां तेषु यथाभिहितेषु बलाद्याः कीटनरांबुचराः पशवश्च १७

तत्स्थराशिवलं च त्रोटकेनाह कंटकेति सप्तमलग्नचतुर्थानि प्रसिद्धानि स्वभं दशमम् रवमाकाशमध्ये तत्कालं बद्धं राशिर्वर्तते तस्य स्वभेति संज्ञा
एतेषां सप्तमलग्नचतुर्थस्वभानां राशीनां प्रत्येकस्य कंटककेन्द्रचतुष्टय इति तिस्रः संज्ञाः तेषु स्थानेषु यथाभिहितेषु यथोक्तेषु कीटनरांबुचराः पश-
वश्च राशयो बलाद्या बलिनो भवन्ति तद्यथा कीटो रश्मिकः सप्तमे स्थाने बली नराः नृराशयः मिथुनतुला कन्या कुंभधन्वि पूर्वाह्नि नराः एते लग्ने
स्थिता बलिनः अंबुचराः जलचरराशयः कर्कटमीनमकरपराह्निस्ते चतुर्थस्थाने बलिनः पशवश्चतुष्टयाः मेषवृषसिंहधन्वि पराह्नि मकरपूर्वा-
ह्निः एते दशमस्था बलिनो भवन्तीत्यर्थः तथा च भगवान्गार्गिः नृयुक्तुलो धटः कन्या पूर्वाह्नि पूर्वमर्द्धे च धन्दिनः लग्नस्था बलिनो ज्ञेया ए

तेहिनरराशयः चतुर्थेकर्कटोमीनोमकराईचपश्चिमम् विज्ञेयाबलिनोनित्यमेतेहिजलराशयः सप्तमेवृश्चिकःकीटोबलवान्यरिकीर्तितः धन्यं
 ताईजगोसिंहाबलिनःखेचतुष्पदाः अत्राईशब्देनमकरपूर्वाइमपिगृह्यतइति १७ अधुनापरिशिष्टस्थानानांसंज्ञांतराणिवसंततिलके
 नाह केंद्रादिति सर्वस्मात्केंद्राद्वितीयस्थानंपणफरम् तेनद्वितीयपंचमाष्टमैकादशस्थानानांपणफरसंज्ञा परतश्चसर्वमापोक्लिमम् सर्व
 स्मात्पणफरात्परसर्वस्थानमापोक्लिमेतेनतृतीयषष्ठनवमद्वादशस्थानानां मापोक्लिमेतिसंज्ञा हिबुकमंबुसुरवंचवेश्म वेश्मशब्दोगृहपर्यायः
 वेश्मेतिचतुर्थस्यप्राक्संज्ञाभिहितातस्यैवहिबुकसंज्ञा अंबुसंज्ञास्वरसंज्ञाच यामित्रमस्तभवनं अस्तभवनंसप्तमस्थानम् यतःसर्वएव

केंद्रात्परंपणफरंपरतस्तुसर्वमापोक्लिमंहिबुकमंबुसुरवंचवेश्म यामित्रमस्तभवनंस्फुतभंत्रिकोणंमेषूरणंद
 शममत्रचकर्मविद्यात् १८ होरास्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुतानान्यैश्चवीर्योत्कटाकेंद्रस्थाद्विपदादयोन्हिनिश्चितप्राप्ते
 चसंध्याद्वये

ग्रहाउदयराशेः सप्तमराशावस्तंयांति तदेवास्तभवनंयामित्रम् स्फुतभंत्रिकोणम् स्फुतभंपंचमस्थानं त्रिकोणसं
 ज्ञम् मेषूरणंदशमंदशमस्थानंमेषूरणसंज्ञं च अत्रास्मिन्स्थानेकर्मत्ययरांसंज्ञाम् विंघात् जानीयात् १८ अथहोरादीनांबलव्यवहारार्थं
 प्रमाणंचशार्दूलविक्रीडितेनाह होरेति होरालग्नं स्वाभिनातत्यतिनावीक्षितादृष्टावावीर्योत्कटाबलवतीभवति तेनेवयुतासंयुताबलवतीभवति
 तथा गुरुणाजीवेनवीक्षितायुताचबलवतीभवति ज्ञेनबुधेनवीक्षितायुतावावीर्योत्कटाबलवतीभवति यदिनान्यैरनुक्तैः युक्तादृष्टावानान्ये
 श्चेति नान्यैर्युक्तैःस्वामिगुरुज्ञवर्जितैः शेषैर्यदियुतादृष्टानभवति तदावीर्योत्कटा अथवायद्युक्तानुक्तैर्भिन्नैर्युतादृष्टा भवति तदामध्यबला अर्था

देवस्वामिगुरुज्वर्जिता अन्येर्युता दृष्टाबलहीनाभवति तथाचबादरायणः जीवस्वनाथशशिजेर्युता दृष्टाबलवतीभवति होरा शेषैर्बलहीनास्यार्दे
 बंमिथैस्तुमध्यबला बलहीनाथदिसर्वेनवीक्षितानेवयुक्तावा केंद्रेइति वीर्योत्कटाइत्यनुवर्तते अत्रादिशब्दोलुसोदृष्टव्यः केंद्रस्थाः सर्षएवराशयोब-
 लिनोभवति पणफरस्थामध्यबलाः आपोक्लिमस्थाहीनबलाः अत्रकेचित्तुकेंद्रपणफरापोक्लिमानां द्विपदचतुष्पदकीटानां यथाक्रमंबलवत्त्वं व्याचक्षते
 तदयुक्तम् यस्माद्बादरायणः केंद्रस्थातिबलाः स्युर्मध्यबलाः पणफराश्रिताज्ञेयाः आमोक्लिमस्थाः सर्वेहीनबलाराशयः कथिताइति द्विपदाद
 योन्हिनिशित्चप्राप्तेचसंध्याद्वयेइति वीर्योत्कटाइत्यनुवर्तते द्विपदादयोद्विपदचतुष्पदकीटाः यथाक्रममन्हिनिशिप्राप्तेचसंध्याद्वयेवीर्योत्क
 टाभवन्ति अन्हिदिनेद्विपदाबलिनः निशिरात्रौचतुष्पदाः संध्याद्वयेकीटाः अत्रनकेवलंवृश्चिकः कीटः यावदाप्याः कीटग्रहणेनज्ञेयाः अत्रचश्री

पूर्वाद्धैविषयादयः कृतगुणामानंप्रतीपंचत दृश्चिक्यंसहजं तपश्चनवमंत्र्याद्यंत्रिकोणंचतत् १९

देवकीर्तिः मिथुनतुलाकुंभकन्यादिवाबलाधन्विनश्चपूर्वार्धमिअजवृषसिंहारात्रौमृगहययोः पूर्वपश्चार्धे वृश्चिकमीनकुलीरामकरांत्यार्धेचसंध्या
 यामिति पूर्वाद्धैविषयादयः कृतगुणाइति विषयाणि इंद्रियाणितानिपंच तदादयः पंचषट्सप्ताष्टनवदशयावत् एते सर्वकृतगुणाश्चतुर्गु
 णिताः पूर्वाद्धैमानंकस्यप्रकृतत्वान्दचक्रस्यपूर्वाद्धै प्रथमराशिषट्के इत्यर्थः मेषादीनांषण्णांमानंप्रमाणं चक्रंपूर्वाद्धैमेषादीनांराशीनांषण्णांप्र
 प्रमाणंतदेवप्रतीपवत्प्रतीपंविपर्याप्तुलादिषुषट्सूनप्रमाणम् तद्यथा विषयादयः ५।६।७।८।९।१० एतेचतुर्गुणाजाताः २०।२४।२८
 ३२।३६।४० एतेक्रमेणषण्णांमेषादीनांमानं व्यत्ययाच्चतुलादीनांमानमिति तथाचसत्यः चतुरोत्तरोत्तराः स्युर्विंशतिभागा भवन्ति-

मेषाद्येषु षड्केषु क्रमात्मानमिहादेर्पूर्वेषु षड्केषु मीनाद्येषु आचोत्क्रमादद्देर्भागाव्यवहाराश्च क्षेत्रे भागेनेकेन काले दशाग्नाश्च षड्का भवन्ति य
 स्माद्याः कलाक्षेत्रलिपाः साकले प्राणा इति यस्मान्दत्तब्रह्मगुप्तेनोक्तम् लंकासपश्चिमगं प्राणेन कलांगमंडलं च मतीति एवमेते भागादशगुणिता
 षड्का भवन्ति तत्रैकज्जातम् कालेयावद्दृष्टिकास्ताः षड्याधिकेन शतत्रयेण गुणिताः प्राणा भवन्ति क्षेत्रे च तावन्त्य एव लिप्तास्तासां षड्या भागमपह
 त्य षट्भागाः क्षेत्रे भवन्ति एवं मेषादीनां प्रमाणभागादशगुणिताश्च षड्का भवन्ति तेन च षड्कशतद्वयं मेषमानयोः प्रमाणं एवं च त्वा रिंशदधिकं शत
 द्वयं षड्कं भयोः शतद्वयमशीत्यधिकं मिथुनमकरयोः शतत्रयं विंशत्यधिकं कर्कटधनुषोः शतत्रयं षड्यधिकं सिंह वृश्चिकयोः शतचतुष्टयं क
 न्यातुल्योः एत एव षड्कादशविभक्ता भागत्वेन परिकल्पिताः यतः क्षेत्रे दशाभिश्च षट्का भागो भवति ननु च रदलवशात्प्रति दशमन्यरूपेषु राश्या
 द्येषु गणितस्कंधसिद्धेषु किमर्थमेकरूपं तदुदयप्रमाणं दर्शितमाचार्येण अत्रोच्यते नष्टचिंतादिष्वध्वपरिज्ञानाय पुरुषाणामवयवानां चि
 न्हे ह्रस्वदीर्घत्वज्ञानयोरुपयुज्यते तथा च यवनेश्वरः आद्यंतराशेरुदयप्रमाणं द्वौ द्वौ सूहूर्तौ नियतं प्रतिष्ठौ क्रमोत्क्रमाभ्यामपि पंचमस्याच्चक्रा
 दीयोर्विध्युदयप्रमाणम् एवं प्रमाणानि गृहाणित्वुध्वान् ह्रस्वानि मध्यानि तथा यतानि चक्रांगभेदैः सह शीकृतानि मार्गप्रमाणानि विकल्पयन्ति अंग
 भागकल्पना वक्ष्यति कादिविलम्बविभक्तभगात्र इति यत्र यस्मिन्नंगे दीर्घराशिर्भवति दीर्घाधिपो वा गृहस्तदंगमतीव दीर्घं भवति एवं मध्यमयो
 र्मध्यमं ह्रस्वयोर्ह्रस्वमिति तथा च सारावल्याम् ह्रस्वास्तिमिगोजघटार्मिथुनधनुः कर्किसृगसुरवास्तुसमाः वृश्चिककन्यामृगपतिवृषज्येष्ठा
 र्घाः समारव्याताः एभिर्लम्बादिगतेः शीर्षप्रभृतीनि सर्वजंतूनाम् सहशानिचजायंते गगनचरैश्चैव तुल्यानि तथा च सत्यः दीर्घाधिपतिर्दीर्घे
 गृहे स्थितोऽवयवदीर्घकृद्भवति एवमादिष्वर्थेषु तैर्विकल्पनाकार्या लग्नोदयनिरूपणागणितस्कंधसिद्धं तैरेव कार्येति दुश्चिक्वं सहजमिति

सृ-जा-टी
१२

सहजग्यतृतीयस्थानस्यदृश्विक्यरंज्ञा तपश्चनवममिति नवमस्यचतुस्रःसंज्ञा त्र्याद्यंत्रिकोणंचतत् तदेवनवमंस्थानं त्र्याद्यंत्रिकोणं त्रिशब्दा
द्योयस्य त्रिकोणस्थानत् त्र्याद्यंत्रिकोणमित्यर्थः त्रिकोणंचतदेवनवममिति १९ अधुनाराशिवर्णान्नांदाक्रान्तयाह रक्तइति प्रथमभवनेमेषः तदाघेषुमे
षादिषु राशिषु यथाक्रमंते वर्णाभवेयुः तत्रमेपोरक्तो लोहितवर्णः वृषःश्वेतःशक्रुः मिथुनः शक्रुतनुनिभः हरितइत्यर्थः कर्कटःपाटलोपुष्यवर्णः
ईषत्कृष्णरक्तइत्यर्थः सिंहो धूम्रपांडुरीषत्शक्रुः कन्याचित्रानानावर्णाइत्यर्थः तुलाकृष्णः वृश्चिकः कनकसदृशः सूर्यवर्णः धनीपिंगलः पीतव
र्णः मकरः कर्बुरः श्वेतरक्तः शक्रुकपिलव्यामिश्रवर्णः कुंभोबभ्रुः नकुलवर्णसदृशःमीनः स्वर्णोमत्स्यवर्णइति प्रयोजनम् वियोनिवर्णाविज्ञानमूल

रक्तः श्वेतःशक्रुतनुनिभःपाटलोधूम्रपांडुश्चित्रः कृष्णः कनकसदृशःपिंगलः कर्बुरश्च बभ्रुः
स्वच्छःप्रथमभवनाघेषुवर्णाः पूवत्वंस्वाम्याशारव्यदिनकरयुतान्दाहितीयंचवेशिः २०

गनांशकादितिवस्यति पूवत्वंस्वाम्याशारव्यमिति स्वामिनः आशास्वाम्याशा आशादिकुतत्रपूवत्वं पूवस्यभावः पूवत्वं सर्वस्यराशोः स्वाम्याशा
यां पूवत्वंनिम्नतेत्यर्थः यथामेषवृश्चिकयोर्भौमोधिपतिः तस्यदक्षिणाशादिकु तत्रतोपूवसंज्ञौ वृषतुलयोःशक्रोधिपतिः तस्याग्नेयदिकु
तत्रतोपूवसंज्ञौ मिथुनकन्ययोर्बुधोधिपतिस्तस्योत्तरदिकु तत्रतोपूवसंज्ञौ कर्कटस्यचंद्रोधिपतिस्तस्यबायवीदिकुवायव्यांपूवत्वं सिंहस्यादित्योधि
पतिस्तस्यपूर्वादिकु तस्यपूर्वस्यांपूवत्वम् धनिमीनयोर्जावोधिपतिः तस्येशानीदिकु तत्रतोपूवसंज्ञौ मकरकुंभयोः सौरोधिपतिस्तस्यपश्चि
मदिकु तत्रतोपूवसंज्ञौ एवंपराशिस्वामिनोयादिकु तस्यतत्रपूवोज्ञेयः प्रयोजनम् हतनष्टादिषु तद्दिग्गमनंचोरादेः अन्यत्रयात्राया

श-३-
१

१२

सुपुत्रज्यते तथाचसारावत्याम् भवनाधिपदिग्रामपूवइहयवनेःप्रबंधतःकथितः तस्युवगोविनिहन्यादचिरेणमहापतिःशत्रूनिदि दिन
 करयुताद्वाहितीयंचवेशिः दिनकरःसूर्यःतेनयुतोयोरशिस्तस्माद्द्वितीयोवेशिसंज्ञः प्रयोजनम् यात्रायांवस्यति वैशिर्विलग्नोपगतौथियासौ
 इति तथाच वैशिस्थानेचसद्दहइत्यादि अत्रसंज्ञाध्यायेयासंज्ञाउक्तास्ताः द्विप्रकाराः तत्रकान्वित्संज्ञामात्रप्रयोजना कान्विन्दिदृशनिप्रयोजनात
 त्रेमाःसंज्ञामात्रप्रयोजनाः यथालग्नस्यहोरा तृतीयस्यदुश्चिक्यम् चतुर्थस्यहिबुक्रं पंचमस्यत्रिकोणम् सप्तमस्यदूनम् नवमस्यत्रिकोणसंज्ञा
 दशमस्यमेषूरणम् द्वादशस्यरिःफम् चतुर्थाष्टमयोश्चतुरस्रसंज्ञा लग्नचतुर्थसप्तमदशमानां कंठकेंद्रसंज्ञा चतुष्टयसंज्ञाच तथाद्वितीय
 पंचमाष्टमैकादशस्थानानांपणफरसंज्ञाः तृतीयषष्ठनवमद्वादशानामापोक्त्रिमसंज्ञाः एताःसंज्ञामात्रप्रयोजनाः इमाश्चफलनिर्देशप्रयोजनाः
 तत्रलग्नस्यतनुः संज्ञाकल्पसंज्ञाच तेनलग्नाच्छरीरवृद्ध्यन्वेषणमारोग्यान्वेषणंचकार्यम् द्वितीयस्यकुटुंबसंज्ञा स्वसंज्ञाच तेन तस्मात्ज्ञातिथ
 नान्वेषणंकार्यम् तृतीयस्यसहजसंज्ञा विक्रमसंज्ञाच तेन तस्माद्वातृणांपुरुषार्थस्यचान्वेषणंकार्यम् चतुर्थस्यबंधुसंज्ञावेश्मसंज्ञासुरवसंज्ञा
 च तेन तस्माद्बंधुस्वरवगृहाणांचान्वेषणंकार्यम् पंचमस्यबुद्धिसंज्ञापुत्रसंज्ञाच तेन तस्माद्बुद्धिपुत्रयोरन्वेषणंकार्यम् षष्ठस्थारिसंज्ञाक्षतसं
 ज्ञाच अरिशब्दः शत्रुवाचीक्षतशब्दोव्रणवाची तेन तस्मादरातिव्रणान्वेषणंकार्यम् सप्तमस्यदारचित्तौत्ययामित्रसंज्ञाचदारशब्दोभार्यावा
 ची चित्तौत्यशब्दः कामवाची यामित्रशब्दोविवाहवाची तेन तस्माद्दार्यकामविवाहान्वेषणं कार्यम् अष्टमस्यभरणबंधसंज्ञाच भरणंमृत्युःबंध
 शब्दः पापपर्यायः तेन तस्मान्भरणपापान्वेषणंकार्यम् नवमस्यशत्रुभगुरुतपः संज्ञाच शत्रुशब्देनात्रधर्मज्ञेयः गुरवोमातृपितृपूर्वकाः तपोव्र
 तम् तेन तस्माद्धर्ममातृपितृपूर्वकाणांगुरुणांतपसश्चान्वेषणंकार्यम् दशमस्यास्पदकर्मसंज्ञाच आस्पदशब्दः स्थानवाची कर्मस्पद

संज्ञे सप्रसिद्धे तेन तस्याभियाभावान्वेषणं कार्यम् एकादशस्य भवाय संज्ञा भवशाब्दोत्रविद्यारुणसंपत्त्वाप्तिवाची आयशाब्दोत्र्यवाची तेन तस्यान्तयो
रन्वेषणं कार्यं अथ इति द्वादशस्यारव्यानेन तस्याद्ययान्वेषणं कार्यम् तृतीयषष्ठदशमैकादशस्थानानां उपचयसंज्ञा उपचयकरत्वात् इदंचतेषां उप
चयकरत्वं यदितत्रस्थाः पापा अपि शून्यफलप्रदा भवन्ति तथाहि षष्ठस्थानं विनासोम्याः सर्वत्रभावविवृद्धिकराः षष्ठस्थाः पापाः पुनः अरिहानि न
नकुर्वन्ति क्षतहानि च पापास्तूपचयस्थाः भावविवृद्धिकुर्वणा अपि षष्ठसुपचयस्थानं प्राप्य तच्चित्तदुष्टभावयोररिक्षतयोरपि हानिकुर्वन्ति यतस्तेषामुप
चयकरादत्यन्वर्थसंज्ञा उपचयस्थास्तु पापाः भावहानिकुर्वणा अपि अष्टमद्वादशस्थानं चित्तमनिष्टभावस्यानिष्टत्वात् स्थानस्योपचयात् कत्वाद्दृष्टिं प्राप
यन्ति तथाच श्रीदेवकीर्तिः सोम्याः षष्ठेपापास्तन्वर्थस्वरवारिधर्मधीद्युने कुर्युर्भावविवृद्धिं शोषोगताश्च तद्दृष्टिमिति एतद्विशेषवचनम् विनास
र्वत्रोपतिष्ठतेति २० इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकटीकायां राशिभेदः प्रथमोऽध्यायः १ अथातो ग्रहयोनिप्रभेदाध्यायो व्याख्यायते
तत्र चराचरं जगद्ब्रह्मयमेव प्राक्कालारव्यस्य पुरुषस्य कालांगानीत्येवं मेषादिनाराशिनक्षत्रमयोगविभागः प्रदर्शितः तत्प्रदर्शनेन च ग्रहमय एवासौ प्र
दर्शितो भवति यतो राशिस्वामिनो ग्रहा एव अद्युना तस्यात्मा दीन् भावान् ग्रहमयानेव जगत्कालकांस्तथाराजादीन् ग्रहमयानेव च शार्दूलविक्रीडितेनाह
कालात्मा दिनकृदिति कालस्यात्मा कालात्मा दिनकृत्सूर्यः अस्येव तु हिनगुश्चंद्रो मनः तु हिनेन हिमेन सदृशाः शीतलाः गावोरश्मयो यस्य स तु हिनगुः सत्वं
कुजोभोमः सत्वस्य लक्षणम् अधिकारकरं सत्वं व्यसनाभ्युदयागमे सत्वशाब्दोत्रशौर्यपर्यायः यच्च सिंहादीनामस्ति तथाच एकाकिनिवनवासिनिरा
जलक्षणा नीति शास्त्रज्ञे सत्वे स्थिते मृगपतो राजेति गिरः परिणमन्ति उल्लुप्ततरस्वभावेनेत्यर्थः ज्ञोबुधो वचोगिरः जीवो बृहस्पतिः ज्ञानस्वरवे ज्ञानंच
सुरवं च ज्ञानस्वरवे सितः शक्रो मदनः कामः दिनस्येशो दिनेशः सूर्यः तस्यात्पुत्रः पुत्रः शनैश्चरो दुःखम् अत्र कालग्रहणकालस्य सर्वगतत्वप्रदर्श

नार्थे अत्र न केवलं कालपुरुषस्य मेषाद्या राशयः शिरःप्रभृत्यंगविभागेन स्थितायावदादित्यादयश्चात्माविभागेन सर्वस्य जगतः स्थिताः प्रयोजनम्
 पीडिते ग्रहे देहवतोपि तदंगभावात्मगुणपीडनं वक्तव्यम् पुष्टेपुष्टिरिति न केवलं यावज्जन्मनि बलवद्भिर्ग्रहेरेत एव भावा आत्मादयः श
 भाभवंति दुर्बलैर्दुर्बलाः किंतु सौरस्य विपरीतम् तथा च सारावल्याम् आत्मादयोगगनर्गैर्बलिभिर्बलवन्तराः दुर्बलैर्दुर्बलाज्ञेया विप
 रीतं शनैः स्मृतमिति राजानावित्यादि रविरादित्यः शीतगुश्चंद्रः एतौ राजानौ नृपौ क्षितिर्भूमिरस्याः सूनः पुत्रो गारकः सनेता सेनापतिः
 कुमारो बुधः कुमारो युवराजः राजपुत्र इति केचित् सूरिर्हृहस्पतिः दानवपूजितः शक्रः एतौ सचिवौ मंत्रिणौ सहस्रांशः सूर्यस्तस्माज्जा

कात्मादिन कृन्मनस्तु हिनगुः सत्वं कुजो ज्ञौ वचो जीवो ज्ञानसुरवे सितश्चमदनो दुः संदिने शात्मजः राजा
 नौरविशीतगु क्षितिस्कृतो नेता कुमारो बुधः सूरिर्दानवपूजितश्च सचिवो प्रेष्यः सहस्रांशजः १ हेलिः सूर्यः
 यैः श्चंद्रमाः शीतरश्मिर्हेम्नो विज्ञो बोधनश्चंद्रपुत्रः आरोवक्रः क्रूरटक्चावनेयः कौणोमदः सूर्यपुत्रो
 सितश्च २ तः शनैश्चरः सप्रेष्यो दासः ननु जगत्या लनकरणे शनैश्चरः प्रेष्यः किमत्रोच्यते प्रेष्योपि स्वकर्मणा पालक एव प्रयो

जनं जन्मनि प्रश्नकाले वा बलवानुपस्थयस्थो ग्रहो भवति तदुक्तो राजादिकस्तस्य कार्यसाधको भवति अन्यथा हानिकरः १ अधुना व्यवहारायं सूर्य
 चंद्रांगारकशनैश्चराणां संज्ञाः शालिन्याह हेलिरिति सूर्योऽदित्यो हेलिसंज्ञः चंद्रमाः शीतरश्मिसंज्ञः शीताः रश्मयः किरणाः यस्य सः इंदुपुत्रो
 बुधः सहेम्नो वित्ज्ञो बोधनः एतास्तस्य संज्ञाः अवनिर्भूस्तस्यापत्यं सचावनेयो भोमः स आरः वक्रः क्रूरटक्चावनेयो भोमः सूर्यपुत्रः सौरः-

२

अधुना गुरुशक्रराहकेतूनांसंज्ञावसंततिलकेनाह जीवइति जीवोवृहस्पतिः स एवांगिराः सूरगुरुः सूरः देवाः तेषांगुरुः वचसांप
तिः ईज्यः पूज्यः देवानां एताः वृहस्पतेः संज्ञाः शक्रोभार्गवः स एवभृगुः भृगुसूतः सितः आस्फुजित् चशब्दः समुच्चयार्थः एताः शु
क्रस्य संज्ञाः राहः स्वभानुः स एवतमः अगुः न विद्यंते गावोरश्मयोयस्यसः अरश्मिरित्यर्थः असुरोदैत्यः एता-
राहोः संज्ञाः शिरवीति केतुः केतोः शिरवीतिसंज्ञा शिरवाविद्यते यस्य स शिरवी अन्यपर्यायं लोकादन्यशास्त्रात् उपलभ्य वदेत् ब्रूया
त् यथारविस्तीक्ष्णाशक्रदिवाकरो भास्वास्तीक्ष्णरश्मिभानुर्विस्वानित्यादिकाः सूर्यस्य शशांकः तुहिनगुर्मृगांकः शशीनिशाकरो नक्ष

जीवोंगिराः सुरगुरुर्वचसांपतीज्योशक्रोभृगुर्भृगुसूतः सित आस्फुजिच्च राहस्तमोगुरसूरश्चशिरवी
तिकेतुः पर्यायमन्यसुपलभ्यवदेच्चलोकात् ३ रक्तश्यामोभास्करो गौरइंदुर्नात्युच्चांगोरक्तगौरश्चवक्रः दूर्वाश्या
मो ज्ञोगुरुगौरगात्रः श्यामः शक्रोभास्करिः कृष्णादेहः ४

अपतिरित्याद्याश्चंद्रस्य कुजः लोहितोभौमः क्ष्मातनयइत्याद्याभौम
स्य सौम्योरोहिणेयश्चांद्रिर्मृगांकतनयइंदुजइत्याद्याबुधस्य सूरिः सूरेंद्रपूज्योवाक्पतिदेवपुरोहितइंद्रमंत्रित्याद्यागुरोः भार्गवः उशानोदैत्येज्यः अ
सुरगुरुः दैत्यक्रुतिगित्याद्याशक्रस्य यमः रविजः पातंगिः छायासुतः इत्याद्याः सौरस्य सौंहिकेयः स्वभानुः दानवः अमृतचारः ववधुंतुदइत्याद्या
राहोरिति ३ अधुनाग्रहवर्णान्शालिन्याह रक्तश्यामइति रक्तश्चासौश्यामः पाटलपुष्पवर्णइत्यर्थः एवंविधोभास्करः आदित्यः इंदुश्च
द्रोगौरः श्वेतवर्णप्रायः वक्रोंगारकोनात्युच्चोनातिदीर्घः रक्तगौरः पट्टपत्राभः शोबुधः सद्दूर्वाश्यामः शाडूलमृणालवर्णः गुरुवृहस्पतिः

सगौरगात्रोगौरशरीरः शक्रश्यामवर्णोनातिगौरोनातिरूष्णः भास्करिः सौरः सङ्ख्यादेहोसितशरीरः वर्णप्रयोजनम् सर्वग्रहेषु यो
 बलवान् नद्वर्णस्तत्कालजातो भवति प्रश्नकालेचौरादेरपि ४ अधुनाग्रहाणां वर्णस्वाम्यग्रहदेवताश्चदिक् स्वाम्यंसौम्यपापत्वं च शार्दूल
 विक्रीडितेनाह वर्णा इति ताम्नादयो वर्णाः सूर्यादिग्रहनाथाः सूर्यादयो ग्रहनाथाः स्वामिनो येषां ते ताम्रवर्णस्यादित्योनाथः स्वामी सितस्य
 श्वेतस्य चंद्रः अतिरक्तस्यातिलोहितस्य भौमः हरितस्य शक्रवर्णस्य बुधः विशेषेण आसमंतात्पीतस्य हरिद्रासदृशस्य जीवः चित्रस्य
 नानावर्णस्य शक्रः असितस्य रूष्णावर्णस्य सौरः प्रयोजनम् हतनष्टादिद्रव्यवर्णज्ञानम् जन्मनिप्रश्नकाले चोक्तद्रव्यलाभः अन्यथाहा

वर्णास्ताम्रसितातिरक्तहरितव्यापीतचित्रासितावन्द्यं ब्रह्मिजकेशवेन्द्रशचिकाः सूर्यादिनाथाः क्रमात्
 प्रागाद्यारविशक्रलोहिततमः सौरेदुवित्सूरयः क्षीणैर्हर्कमहीसुतार्कतनयाः पापाबुधस्तेर्युतः ५

निः ग्रहपूजायां तद्वर्णकुसुमपूजा तथा च याज्ञवल्क्यः वर्णैर्मंडलकेषु चेति वन्हीत्यादि सूर्यादिनाथा इत्यनुवर्तते सूर्यादीनां नाथाः सूर्यादिना
 थाः आदित्यस्य वह्निरग्निर्नाथः स्वामी चंद्रमसौ बुजलम् भौमस्याग्निजः कुमारः स्वामिकार्तिकेय इत्यर्थः बुधस्य केशवो विष्णुः गुरोरिंद्रोः शत
 क्रतुः शक्रस्य शर्चाद्राणी सौरस्य कः प्रजापतिः ब्रह्मा इत्यर्थः प्रयोजनम् ग्रहपूजायां ग्रहोक्तदेवताः पूज्याः तथा च यवनेश्वरः देवा
 ग्रहाणां जलवह्निविष्णुप्रजापतिस्कंदमहेन्द्रदेवी चंद्रार्कचंद्रार्कजभौमजीवशक्राश्च यक्षेभु यजेत शश्वत् तथा चौरनामानयने बल
 वद्ग्रहोक्तदेवताभार्यायनाम तथा च यात्रायां ग्रहदेवतां संपूज्य तद्दिशं यायात् तथा च सायावल्याम् ताम्रसितारक्तहरितपीतविचित्रा-

सिताइनादीनाम् पावकजलगृहकेशवशक्रशचीवेधसःपतयः पूर्वादिग्रहदेवास्तन्त्रैःसमभिपूज्यतामाशाम् धनकनकगजवाहनादीन्
प्राप्नोति नृपोरितःशीघ्रम् प्रागाद्याइति प्रागाद्याःपूर्वप्रथमादिशस्तासांपूर्वादीनांरव्यादयोनाथाः तत्रपूर्वस्यांदिशिरविरादित्योधि
पतिः पूर्वदक्षिणस्यांशक्रः दक्षिणस्यांलोहितोंगारकः दक्षिणपश्चिमायांमोराहः पश्चिमायांसौरः शनैश्चरः पश्चिमोत्तरस्यामिन्दु-
श्चंद्रः उत्तरस्यांवित्बुधः उत्तरपूर्वस्यांसूरिर्बृहस्पतिः प्रयोजनम् केन्द्रस्थैर्यहैः सूतिकागृहद्वारज्ञानम् तृत्तनष्टादिषुचौरादेर्गमनं
च क्षीणं हर्केतिक्षीणश्चासाविंदुश्चक्षीणोदुः कृष्णाष्टम्यर्द्धाच्छुक्लाष्टम्यर्द्धयावत् क्षीणश्चंद्रः परतः पूर्णः आयुर्दायविधौ कृष्णप-
क्षत्रयोदश्यां तावत्प्रभृति यावद्मावास्यांते सूर्यमंडलात्नोद्गतस्तावत्क्षीणइति यस्माद्यवनेश्वरः चंद्रस्यपापत्वंनकदाविदपीच्छति

बुधसूर्यसूतो न पुंसकारव्योशशिशुक्रोयुवतीनराश्चशेषाः

तद्वाक्यम् मासेतुशक्रप्रतिपत्प्रवृत्तेः पूर्वशशीमध्यबलोदशाहे श्रेष्ठोद्वितीयेत्यबलस्त्वृत्तीयेसौम्येस्तुदृष्टोबलवान्सदैव तथाच क्रू-
रग्रहोर्कः कुजसूर्यजौचपापोशक्राः शक्रशशांकजीवाः सौम्यश्चसौम्योव्यतिमिश्रितो न्येवर्गैस्तुतुल्यप्रकृतित्वमेतीति तस्मादेतावत् क्षी-
णइति अर्कआदित्यः महीसूतोंगारकः अर्कतनयःसौरः एतेसदैवपापाः बुधस्तैर्युतस्तेषामेकतमेनयुक्तः पापएव सौम्याः शेषाःशु-
क्रपक्षाष्टम्यर्द्धात् कृष्णपक्षाष्टम्यर्द्धयावत्चंद्रः सौम्योबुधः पापवीक्षितयुतःपापएव जीवशक्रोसदैवसौम्याविति प्रयोजनम् पापसौ-
म्यग्रहबलाज्जातः पापात्मकः सौम्यस्वभावश्चभवति ५ अधुनाग्रहाणांप्रकृतिविभागंमहाभूताधिपत्यंत्रोत्केनाह बुधसूर्यइति

बुधश्चादिः सूर्यस्तः शनिः एतेनपुंसकारव्येनपुंसकनामानौ शशीचंद्रः शक्रोभार्गवः एतेद्वौद्युवतिसंज्ञौ शेषारविजीवभौमानराः पुरुषसंज्ञाः पुरुषना-
मानः प्रयोजनं जन्मनिचिंतायां तदनष्टादिषु बलवन्तः स्वस्वरूपमेबकुर्वन्ति तेषामुपतापे तदाश्रितानामुपतापः शिखिभूरवपयोमरुद्गणान्भिमिति शि-
ख्यादीनांपंचानामहाभूतानां पंचग्रहाभूमिसुतादयः क्रमेणवशिनः तद्यथा शिखिनोभूमिसुतोंगारकोवशाभौमोभ्यः स्वामीत्यर्थः एवंभूमैर्बुधः
रवस्याकाशस्यजीवः पयसोभसः शक्रः मरुतोवायोऽग्नेश्चरः गणग्रहणमंत्रवृत्तपूरणार्थेनत्वादित्यचंद्रयोः कस्मान्नोक्तमित्यत्रोच्यते नयोः पूर्वमेवो-
क्तं वन्द्यादिति तावेवप्रसिद्धौ प्रयोजनम् स्वदशायांमहाभूतवृत्तांछायांब्यजयति वक्ष्यति च अयामहाभूतवृत्तांचसर्वइति ६ अधुनाग्रहाणोब्राह्म

शिखिभूरवपयोमरुद्गणानां वशिनोभूमिसुतादयः क्रमेण ६ विप्रादिनः शक्रगुरुकुजाकौशशीबुध
श्चेत्यसितौत्यजानाम् चंद्रार्कजीवाज्ञमितौकुजाकीयथाक्रमसत्वरजस्तमांसि ७ ॥ श्री ॥ ६ ॥

णादिवर्णाधिपत्यं गुणविभागंचोपजानिकयाह विप्रादितोब्राह्मणादेर्वर्णचतुष्टयस्यस्वामिनोग्रहाधिपतयः शक्रोभार्गवः गुरुर्बृहस्पतिरेतेद्वौब्राह्म-
णानामधिपतौ कुजोभौमः अर्कआदित्यएतेद्वौक्षत्रियाणां शशीचंद्रोवैश्यानां शूद्राणांबुधः असिनः शनैश्चरः अत्यजानांवर्णाप्रतिलोम-
भवानांचांचालभागधनिशाचरादीनां प्रयोजनम् हतनष्टादिषुग्रहबलाच्चौरादीनांग्रहोक्तवर्णमभावः एषामुपयातेतद्वर्णापयातः तथाचसत्यः गु-
रुशक्रोरविरक्तोचंद्रः सौम्यः शनैश्चरश्चेति विप्रक्षत्रियविद्शूद्रसंकराणांममूलकराः अजयेजयथतुष्टानपीनो वित्तनाशनेलाभेनेत्यस्तेष्वथ
कुर्युर्गुणांश्चदोषांश्चपक्षांस्तान् चंद्रार्कजीवाइत्यादि चंद्रः शशी अर्कआदित्यः जीवोबृहस्पतिः एतेसत्त्वसंज्ञाः जीबुधः सितः शक्रः एतेद्वोरजःसं

ज्ञौ कुजोंगारकः आर्किः सौरः एनोद्दोनमः संज्ञौ एनेयथाक्रमं सत्त्वादिगुणाधिपतयोग्रहाः प्रयोजनं सत्त्वरजस्तमोवाविंशांशोयस्यभास्करस्तादृगिति स्वजातके अन्येषुनः ग्रहबलादूर्णयति तथाच श्रीदेवकीर्तिः बलवद्भिस्तुहुणोभवेत्तजानइति अत्राचार्यस्ययवनेश्वरेणसहमतभेदः तेनभौमः सात्विकउक्तः तथाचतहाक्यं सत्त्वाधिकाभास्करभौमजीवाभृग्वात्मकोराजसिकः शशीच शनेश्वचरस्तामसिकोबुधस्तुसंयोगनोन्याल्लभतेविशेषान् आचार्यस्यसत्यवचनमभिमतं तथाचसत्यः तामसिकोकुजसौरी राजसिकोभार्गवः शाशिसूतश्च जीवशाशिभास्कराः सात्विकाग्रहवत् महत्तयो नृणां एवंयत्रयत्राचार्यस्य यवनेश्वरेण सहमतभेदस्तत्रसत्यमतमपि अथपूर्वमतमभिहितं सत्त्वंकुजचंद्रार्कजीवाः पुनः किमित्युक्तंउच्यते इ

मधुपिंगलदृक्चतुरस्रतनुः पित्तप्रवृत्तिः सविनाल्पकचः तनुवृत्ततनुर्बहुवानकफः प्राज्ञश्चशशीमृदुवाक्शामदृक् ८

हगुणवचनः सत्वशब्दस्तत्रशीर्यपर्यायः कार्यकार्यमवनीनांसिंहादीनामव्यस्ति येनएकाकिनोपिवनवासिनः तथाच एकाकिनिवनवासिन्यरा जलस्पण्यनीतिशास्त्रज्ञे सत्वोत्थितेसृगपतोर्राजेतिगिरः परिणामंति अथगुणस्वरूपं यः सात्विकस्तस्यदयास्थिरत्वंसत्यार्जवंब्राह्मणदंषभक्तिः रजोधिकः काव्यकलाशातस्त्रीसंसक्तचित्तः पुरुषोतिशूरः तयोधिकोवंचयिनापरेषांमूर्खैर्बलसः क्रोधपरोतिनिद्रइति ७ अथचंद्रार्कयोः स्वरूपंश्रोत केनाह मधुपिंगलदृगिति मधुवत्पिंगलादृष्टिर्यस्यसः ईषत्कातराक्षः चतुरस्रतनुः प्रसारितभुजद्वयप्रमाणसमोच्छ्रायः पित्तप्रवृत्तिः पिनाधिकः अल्पकचोविरलकेयाः एवंविधः सविनाआदित्यः तनुवृत्ततनुरित्यादि तन्वीचासौवृत्ताचतनुवृत्तानादृशीतनुर्यस्यसतनुवृत्ततनुः कृशवर्तुलांगइत्यर्थः अथबहुवानकफः प्रभूतमारुतश्लेष्मा प्राज्ञोमेधावी मृदुवाक्कोमलभाषी शामदृक् दर्शनीयाक्षः एवंविधःशशीचंद्रः ८ श्रीगजाननप्रसन्न

अथ अंगारकबुधयोः स्वरूपं स्वागतयाह कूराइति कूरादुष्टाहकृदाह्यस्य मङ्गुरदृगोङ्गारकः सचनरुणामूर्तिः नित्यं यौवनोपेताकारविग्रहः उदारोदाता पैत्तिकः पित्तबहुलः सञ्चपलोनीवास्थिरचितः कृशमध्यस्तनूदारः एवंविधोङ्गारकः भोमः श्लिष्टवाकइत्यादि श्लिष्टवाकगहदभाषी सनतहास्यरुचिः नित्यं परिहासशीलः पित्तमारुतकफप्रकृतिर्दोषत्रयोल्बण स्वभावः एवंविधो ज्योत्सुः ९ अथजीवशक्रयोः स्वरूपं वंशच्छंदसिकेनाह बृहत्तरिति बृहत्तनुः स्थूलशरीरः सूर्यजाः केशाः ईक्षणो नयनेचकपिलपिंगलेचयस्थकपिलकेश कातरासइत्यर्थः श्रेष्ठमतिर्धर्मोलुग प्रज्ञः कफात्मकः कफाधिकशरीरः श्रेष्ठात्मा एवंविधो बृहस्पतिः षट्गुरित्यादि स्ररवीनित्यं स्ररवासक्तः कांतवपुर्दृशीनीयशरीरः स्रलोचनः शोभनाक्षः कफानिला

मङ्गुरदृक्तरुणामूर्तिरुदारः पैत्तिकः सञ्चपलः कृशमध्यः श्लिष्टवाकसततहास्यरुचिर्ज्ञः पित्तमारुतकफप्रकृतिश्च ९ बृहत्तनुः पिंगलसूर्यजेक्षणो बृहस्पतिः श्रेष्ठमतिः कफात्मकः षट्गुः स्ररवीकांतवपुः स्रलोचनः कफानिलात्मासितवक्रमूर्ध्वजः १०

त्वा श्रेष्ठामारुतप्रकृतिः असितवक्रमूर्ध्वजः अमिताः कृष्णावक्राः कुटिलाः सूर्यजाः केशाः यस्य कृष्णाकुटिलकेशइत्यर्थः एवंविधो षट्गुः शक्रः ११
अधुनाशनेश्वरस्वरूपं स्नाख्यादिसारत्वं च ग्रहाश्रयं वसं ततिलकेनाह मंदोलमइति अलमः क्रियास्वपदुः कपिलदृक् कातरासः कृशां दुर्बलं दीर्घम् उच्चतरंगात्रयस्य गात्राणि वासः दुर्बलाच्चदेहः स्थूलद्विजो बृहद्दंतः परुषरोमकचः रूक्षतनूरुहकेशः अनिलात्मा वानप्रकृतिः एवंविधो मंदः शनैश्वरः स्नाखस्थीत्यादि मंदादीनां ग्रहाणां स्नाख्यादिसारत्वं स्नाखस्थिनीमसिद्धार्थे देहवताशनेश्वरादित्यौ स्नायुर्मंदः शनैश्वरः शिरासारः अस्थिअर्कः आदित्यः अस्थिसारः अमृगुधिरं तच्चंद्रमाः तक्ष्मं तद्बुधः अथशब्दभ्रान्तयोर्थे शक्रंरेतः तच्छुक्रः वसामेदस्तत्करेज्योर्गुरुः मज्जा

अस्थ्यन्तर्गतोधातुविशेषः सभौमः ग्रहाणांस्वरूपज्ञानप्रयोजनम् लघनवांशपतुल्यतनुः स्यादित्यत्रोपयुज्यते अन्यकाले यो ग्रहो बलवान् न तपति न स्वरूपस्तत्कालजातो भवति तद्बलसामर्थ्ये हतनष्टादिप्रश्नकालेष्वेवं विधातुरूपाश्चौरादयः व्याधिप्रश्ने यत्प्रयत्नचलनेन वांशको वर्तते तत्स्वामिनो बलवशादभिहितदोषभवापीडा ११ अधुना ग्रहाणां स्थानवस्त्रद्रव्यतत्रप्रभुत्वशार्दूलविक्रीडितेनाह देवामिति अर्कात्प्रभृति तदादीनां ग्रहाणां क्रमात् देवादीनि स्थानानि तत्र देवस्थानमादित्यस्य अंबुस्थानं चंद्रमसः अग्निस्थानं भौमस्य विहारभूमिः कीलस्थानं बुधस्य कोशोभांडारागारं तत्स्थानं बृहस्पतेः शयनस्थानं शक्रस्य क्षित्युत्तरः अवकरराशिस्तत्स्थानं शनैश्चरस्य एतेषां स्थानानां एते स्वामिनः प्रयोजनं बलवति गृहे ग्रहोक्तस्थाने

मंदोलसः कपिलदृक्कृशादीर्यगात्रः स्थूलद्विजः परुषरोमकचो नित्वात्मा स्नाय्वस्थ्यसृक्कृगथशक्रवसाः समज्जामंदार्कचंद्रबुधशुक्रसरेज्यभौमाः ११ देवांश्चिद्विहारकोशशयनक्षित्युत्तरेशाः क्रमाद्ब्रह्मस्थूलमभुक्तमग्निहंतमध्यं दृढं स्फादितसूताम्नस्थान्मणिहेमयुक्तिरजतान्यकाच्चसुक्तायसीद्रेक्षाणैः शिशिरादयः शशरुचजग्वादिषूद्यत्सवा १२ श्रीसांबसः

प्रसवज्ञानं त्हतनष्टादेश्चौरादेः तदेवस्थानं द्रव्यस्य च वस्त्रमित्यादि अर्कादिति सर्वत्रावृत्तिः तत्स्थूलतनुकृतमादित्यस्य वस्त्रं अभुक्तं न वंचंद्रस्य अग्निना हंत एकदेशदग्धं भौमस्य केनांबुना हंतं क्लिन्नंबुधस्य मध्यं नातिन वंनातिजीर्णं बृहस्पतेः दृढं कालांतरस्थाभिस्तुक्रस्य स्फादितं जीर्णं शनैश्चरस्य प्रयोजनं सूतिकावस्त्रज्ञानम् त्हतनष्टादिचिंतायां चौरादेर्बलवद्बृहवशाद्ब्रह्मज्ञानं ताम्नास्यादित्यादि ताम्नामादित्यस्य चंद्रस्य मणयः भौमस्य हेमसवर्णंबुधस्य युक्तिः युज्यत इति युक्तिः रीतिकांस्यादि रजतरोप्यं बृहस्पतेः सुक्ताशक्रस्य अयः कृष्णलोहं सीसत्रपुणीच शनैश्चरस्य तथा चानेनैव सूक्ष्म

जातके उक्तं अर्कादिनाम्नमणिहेमं युक्तिरजानिमौक्तिकं लोहं वक्तव्यं बलवद्भिः स्वस्थाने हेमजीवेषु तथा च बादरायणः अर्कस्थानात्संमणयो हि मांशो भौम-
 स्थहे मेढुस्तस्य युक्तिः जीवस्थरोप्यं स्वगृहे स्थितस्य तस्यैव हेमोशनसश्च सुक्ता तीक्ष्णांशुदेहप्रभवस्य सीसं कृष्णाय संच प्रवदन्ति तस्मात्प्रयोजनं स्मृतिका
 गृहे बलवद्गृहे द्रव्यकर्ता हतनष्टादि चिंतायां च तद्द्रव्यनाशादिपरिज्ञानं तच्छुभदशायां तस्मिन्नुपचयस्थे तदा मिः उक्तविपरीतेहानिः द्रेक्षाणोरित्यादि अत्रश
 कारादिभिर्गुणैर्वर्णैः संज्ञाद्यैः शनेश्चरमभृतीनां गुर्वतानां वृत्तात्तुरोधान्निर्देशः कृतः शनेश्चरशक्ररुधिरचंद्रबुधगुरुषूद्यत्सुलग्नगतेषु शिशिरादयः च
 उर्ध्वो ज्ञेयाः तत्रशकारोपलक्षितः शनेश्चरः तस्मिन्नुदये तद्ग्रस्थो शिशिरः क्रतुर्विज्ञेयः शकारोपलक्षितः शक्रः तस्मिन्नुदये वसंतः रुकारोपलक्षितो रु
 धिरो भौमस्तस्मिन्नुदये ग्रीष्मः चकारोपलक्षितश्चंद्रस्तस्मिन्नुदये वर्षाज्ञेयः ज्योतिषस्तस्मिन्नुदये शरत् गुकारोपलक्षितो गुरुस्तस्मिन्नुदये हेमंतः आदि
 त्येषुदये ग्रीष्मः तथा च बादरायणः ग्रीष्ममथ प्रवदन्ति कुजार्काविति द्रेक्षाणोरित्यस्य वा इत्यनेन व्यवहितेन संबन्धः द्रेक्षाणोर्वेदयाद्भिः शनेश्चरादिसंब
 धिभिः शिशिरादयो ज्ञेयाः एतदुक्तं भवति लग्नेग्रहासंभवे शनेश्चरे द्रेक्षाणो लग्रगते शिशिरः एवं शक्रद्रेक्षाणे वसंतः भौमद्रेक्षाणे ग्रीष्मः रविद्रेक्षाणे ग्री
 ष्मः एवं चंद्रद्रेक्षाणे वर्षाः बुधद्रेक्षाणे शरत् जीवद्रेक्षाणे हेमंतः अत्रचमुरव्यो ग्रहोदयेन तु निर्देशः कर्तव्यः नदभावे द्रेक्षाणेनेति ज्ञातव्यम् वङ्गीनामुदयो
 पि द्रेक्षाणेनेव केचिद्दङ्गीनामुदये बलवद्गृहेणोतिव्याचक्षते तथा च मणित्यः ख्याद्यैर्द्वयोपगतैर्यो बलवान् तद्ग्रहर्तुनिर्देश इति तत्रैतज्ज्ञानम् लग्नेयो
 ग्रहस्थितस्तदुक्तं क्रतुर्विज्ञेयः बहुषुलग्नगतेषु यो बलवान् ग्रहाभावे द्रेक्षाणपने क्रतुनिर्देशः प्रयोजनं नष्टज्ञातके क्रतुनिर्देशः इति हतनष्टादिचिंतायां चे
 ति अत्राचार्येण ग्रहाणां शारवाधिपत्यं नोक्तम् उक्तं च स्वल्पज्ञातके ऋगथर्वसामयजुषाभिधियां गुरुसौम्यभौमसिताः ऋग्वेदाधिपतिर्गुरुः अथर्ववेदाधि
 पतिः सौम्यो बुधः सामवेदाधिपतिर्भौमः यजुर्वेदाधिपतिः शक्रः प्रयोजनं बलवति शारवाधिपत्राह्यणादिस्तच्छारवापाठको भवति ब्राह्मणे चोरे ज्ञानेशा

रवाविज्ञानम् अनिष्टस्थानस्थेग्रहेतन्त्रैः शान्तिरिति १२ अथग्रहाणां दृष्टिस्थानानिभिसर्गदृष्टिफलाभिचमर्षिणयाह त्रिदशोत्तियस्मिन्स्थानेग्रहाः स्थानान्तस्पात्रिदशा
 दीनिस्थानानिचरणाभिदृष्टितः पाददृष्ट्याऽवलोकयन्ति ग्रहोयस्मिन्नाशोस्थितः तस्माद्यत्ततोयदशमराशीयोत्तोरणपादेन चतुर्थभागदृष्ट्याऽवलोकयन्ति ए
 वंत्रिकोणस्थोत्तवंपंचमस्थानगतावर्धदृष्ट्याचतुरस्रेः षमचतुर्थे अष्टमचतुर्थस्थानस्थोपादहीनदृष्ट्या सममंगं गृहंपरिपूर्णदृष्ट्याचरणाभिदृष्टितइत्यत्राभि
 शब्दोदीप्ताद्योतयति चरणादृष्ट्यापाद दृष्ट्येत्यर्थः यावत्पाददृष्ट्यापश्यन्तितावत्फलंयच्छन्ति तथाचस्वल्पजानके दशमन्ततोयेनवमपंचमेचतुर्थाष्टमेकलत्रंच
 पश्यन्तिपाददृष्ट्याफलानिचैवंपयच्छन्ति अथोदेवग्रहोत्तन्नस्थानानिनपश्यन्तीति तथाचसागरवल्याम् सद्यंपश्यन्ति सदाग्रहाच्चरणदृष्टितः सर्वे त्रिदशत्रिको

त्रिदशत्रिकोणचतुरस्रसमामान्यवलोकयन्तिचरणाभिदृष्टितः रविजामरेज्य
 रुधिराः परेचयेक्रमशोभवंतिकिल्वीक्षणोद्यिवाः १३ श्रीसीतारामचंदा

णचतुरस्रसमगतान्फलंक्रमेणैव पूर्णपश्यन्तिरविजस्तूनीयदशमेत्रिकोणमपिजीवः चतुरस्रंभूमिसूतः सिनार्कबुधहिमकराः कलत्रंच तथाचयवनेश्वरः द्वौ
 पश्चिमौषष्ठमथद्वितीयंस्थानराशोः परित्दत्यराशिं शेषान्ग्रहः पश्यन्ति सर्वकालमिष्टेषुचैषांविहितादृष्ट्या याभिचमर्षेदृष्टिफलंसमग्रंस्वपादहीनचतुरस्रयोश्च
 त्रिकोणयोर्दृष्टिफलार्थमाहर्दृष्टिक्यसंज्ञेदशमेचपादम् रविजामरेज्यरुधिरा इति किलेत्यागमसूचने चरणाभिदृष्टितइत्यनुवर्तने एनेरविजादयश्चर-
 णाभिदृष्टितः पादोपचयादीक्षणोदर्शनेक्रमशोद्यिक्फलप्रदाभवंति रविजः सौरः सदृशनेपादफलप्रदः अमरेज्योदृहस्पतिरर्थ फलप्रदः रुधिरोगारकः सः
 पादहीनफलप्रदः अपरेर्कचंद्रबुधशुक्रास्तेवीक्षणोसमग्रफलप्रदाः एतन्त्रैःसर्गिकंग्रहाणां दृष्टिफलं स्थानवशादेनेषांयथास्वंदृष्टिफलमूलम् एवमेकेष्याच

क्षते अपरेतु आहुःस्थानफलमेतत् तेन त्रिदशादिस्थानगतान् ग्रहणशील्यशयंति रविजादयो दर्शनेधिकफलप्रदा भवन्ति तद्यथा तृतीयदशमस्थान् ग्रहान् राशी
 न्वाशनेश्चरः पश्यन् न्येभ्यो ग्रहेभ्योधिकफलप्रदो भवति परिपूर्णपश्यतीत्यर्थः एवं त्रिकोणस्थान् जीवः चतुरस्रगान् मीमः सप्तमस्थान् सूर्यचंद्रबुधशक्रा-
 एतच्च बहुतराणां आचार्याणां मतं तथा च भगवानागिः दुश्चिक्वस्वगतान् सौरस्त्रिकोणस्थान् बृहस्पतिः चतुर्थाष्टमगान् मीमः शेषाः सप्तमसंस्थानान्
 भवंति वीक्षणो नित्यमुक्ताधिकफलाग्रहा इति १३ अथुनाग्रहाणां कालनिर्देशं च वैनालीयेनाह अयन इति भास्करादादित्यात्मभृत्ययनादिकालनिर्देशः
 तत्रायननिर्देशो भास्करात्सूर्यात् क्षणो मुहूर्तस्तनिर्देशश्चंद्रात् वासरोदिवसस्तनिर्देशो मीमात् ऋतुर्मासद्वयात्पक्षस्तनिर्देशो बुधात् मासनिर्देशो-
 जीवात् मासाद्धैपक्षस्तनिर्देशः शक्रात् समः संवत्सरस्तनिर्देशः सौरात् प्रयोजनम् प्रथमलघुयस्य ग्रहस्य नवांशकोटयः सः ग्रहस्तस्मान्नवांशका

अयनक्षणवासरर्तवो मासोद्धैच समाश्च भास्करात् कटुकलवणानिक्तमिच्छितामधुरास्त्रौ च कषाय इत्यपि १४ यावत्संख्येनवां
 शके भवन्ति तावत्संख्योऽयनादिको ग्रहो पलक्षितः कालशतभाशतमफलपंचौवाच्यः अन्ये त्वेवं व्याचक्षते लघुयावत्संख्येनवांशक उदिनस्तावत्संख्यो-
 यनादिकालोऽपतिवशाद्दक्ष्यः तथा च मणित्यः लघुंशकपतितुल्यः कालोलयोदितांशसमतुल्यः वक्तव्योरिषु विजयेगर्भाधाने च कार्यसंयोगे वक्त-
 व्यः कटुकलवणेत्यादि भास्करादादित्यात् कटुकादिरसनिर्देशः तत्रादित्यात्सूर्यात्कटुकस्य रसस्य निर्देशः कटुकं मरीचादिचंद्रात् लवणस्य मी-
 मान्तिक्तस्य तिक्तं लिंबादिबुधाभिश्चस्य षड्रसस्य जीवाच्चतुरस्यमिष्टस्य शक्रादास्तस्य सौरात्कषायस्य प्रयोजनम् आधनकाले यो बलवान् तद्
 क्तरसस्य दोहददोगभिषया भवति तथा च सारावल्याम् मासतृतीयं स्त्रीपणं दोहदको जायते वश्यम् मासाधिपस्य भावैर्लघुपयोगादिभिश्चित्यम् मीज

सू.टी.
१९

नाभयेचत्रयेयहोदयेतन्नवांशेवा तदुक्तंरसान्वितभोजनज्ञानमिति १४ अधुनामित्रामित्रविधिंशार्दूलविक्रीडितेनाह जीवइति सूर्यादीनांग्रहाणांक्रमांज्जीवा
दयः स्रुत्दः तत्रादित्यस्य सूर्यस्यजीवोहहस्यतिः स्रुत्तमित्रं जीवबुधोर्गुरुसोम्योचंद्रस्य शक्रबुधोभौमस्य विगतोर्कः सूर्योयेभ्योग्रहेभ्योनेसूर्यवर्जि
नाः सर्वएवबुधस्य विक्रजाविगतांगारकाः सर्वएवबृहस्पतेः वीहर्काविगतोचंद्राकोयेभ्यस्तेसर्वएवशुक्रस्य विक्रजेद्विनाः कुजोभौमइंद्रश्चंद्रः इनः सूर्यः
एतेविक्रजेद्विनाः सर्वएवसौरस्य शनेश्चरस्य एवंकेषांचिन्मत्तंनबहूनां अत्रचतेषांशत्रुमित्रव्यवहारएवेष्टोनोदासोनव्यवहारस्तस्मान्मित्रेभ्योन्येत्यमित्रां
णीनि केचिद्यवनेश्वरादयः तथाच रवेर्गुरुर्मित्रमतोन्यथान्येगुरोस्तुभौमंपरित्त्वत्यसर्वेचांद्रेनकाभृगुनंदनस्यव्यर्केदवोयैः स्रुत्दःप्रविष्टाः १ भौमस्य
शक्रोशशिशजश्चमित्रमिंदोर्बुधंदेवगुरुंचविद्यात् सौरस्यमित्राण्यकुजेहुसूर्योःशेषान्परिपूर्वद्विचूणांचनदत् २ सत्योक्तइति सत्योक्तेहोराशास्त्रेस्वभि

जीवोजीवबुधोभितेंदुतनयोव्यर्काविभौमाः क्रमाद्वीहर्काविक्रजेद्विनाश्चस्रुत्दः केषांचिदेवंमतं सत्योक्तेस्रुत्दस्त्रिकोण
भवनात्स्वात्स्वात्यधीधर्मपाः स्वोच्चायुःसरवपाः स्वलक्षणविधेर्नान्यैर्विरोधादिति १५ कोणभवनादात्पीयसूलत्रिकोणराशोः स्वां

त्यधीधर्मपाः स्वोच्चायुःसरवपाश्चतेग्रहाः स्रुत्दोभवांत तत्रत्रिकोणंमूलत्रिकोणंतस्मात्स्वपीद्विनायराश्याधिपः तस्मादेवांत्यपोद्वाद्वास्थानाधिपः धीस्थानपः
पंचमस्थाधिपः धर्मपोनवमाधिपः स्वोच्चपोग्रहउच्चस्यस्वामी आयुषोष्टमस्थानस्थाधिपः सरवपश्चतुर्थस्थानाधिपतिः ग्रहोमित्रंभवति स्वलक्षणविधे
र्विरोधादन्यैः अग्रिमस्थानाधिपतिभिर्ग्रहेः सहनायंमित्रा मित्रविभागः कल्पनीयः विरोधादस्रुत्दवस्वंचतल्लक्षणंचस्वलक्षणंचस्वलक्षणोविधिः तेन
विरोधस्तस्मात् एतदुक्तंभवति यःस्वविधिः मित्रलक्षणावभागःप्रदर्शितः अतोन्वस्थानाधिपायेग्रहास्तेग्रहस्यस्रुत्दोभवंति तथाचसत्यः स्रुत्द-

ग्र.यो.
२

१९

स्थिकोणभवना द्वहस्यसूतभेव्ययेथधनभवने स्वजनेनिधनेधर्मेस्वोच्चेचभवंतिनोशेषाः स्वजनसंज्ञं चतुर्थस्थानं तनोद्विराशयधिपोभिन्नसंज्ञः एकराशयधिपो
 मध्यमः अतुक्तराशयधिपः शत्रुः वक्ष्यति च ह्येकानुक्तभूपानसूहत्समरिपून्संचित्यनैसागिकानिति एकराशयधिपोमध्यस्थइति यदुक्तं तथाच चं
 द्राकावेकराशयधिपोवापिभिन्नसंज्ञोभवतः तयोर्हिंराशिद्वयस्याधिपत्याभावात् राशिद्वयस्ययोधिपतिर्ग्रहः सएव यद्युच्चराशयधिपत्वात्त्रिभपत्वं
 प्राप्नोति तथापिद्विभपत्वएवजातव्यः तस्यस्वराशिव्यतिरेकात् एतन्मंदबुद्धिव्युत्पादनार्थं स्पष्टतरं व्याख्यायते तद्यथादित्यस्यसिंहस्त्रिकोणः त
 स्माद्वादशस्थानस्यकर्कटस्यचंद्रमा अधिपतिः स एकराशयधिपोपिसन्द्हितीयस्यराशयधिपत्यस्यभावादादित्यस्यमित्रम् सिंहाच्चतुर्थोद्विचिकः
 नवमोमेषः तयोर्भौमोधिपतिः आदित्यस्यस्वोच्चमेषः तस्याधिपोभौमः मेषस्यसिंहनवमत्वादादित्यस्यस्वोच्चत्वादेक राशित्वं मेषस्यैकत्वाद्द्विचिक
 स्याद्वितीयत्वाद्भौमः द्विराशयधिपोजातः तेनादित्यस्यमित्रं सिंहात्तंचमाष्टमौधन्विमीनौ तयोरधिपतिर्जीवः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपतितादादित्यस्य
 मित्रं गुरुः सिंहाद्वितीयैकादशौकन्यामिथुनौतयोर्बुधः स्वामी तत्रद्वितीयस्थानस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्तत्वात् पठितैकराशयधिपत्वाद्गुर्धोरवेमध्यमः
 सिंहात्पञ्चमसमस्थाने मकरकुम्भौनोक्तौ तयोरधिपत्यादादित्यस्यनैश्वरः शत्रुः सिंहाद्द्वयमंतरीयेषुषतुले तयोरनुक्तयोः स्थानयोः राशयधिपत्वात्तुक्
 आदित्यस्यशत्रुः एवंपरेः अथचंद्रस्य तथाचंद्रस्यवृषास्त्रिकोणस्तस्माच्चतुर्थस्थानं सिंहस्तस्याधिपः सूर्यः स एकराशयधिपोपिसद्वितीयस्यराशेर
 धिपत्यस्याभावाच्चंद्रस्यमित्रं वृषाद्वितीयोमिथुनः पंचमः कन्या तयोर्बुधः अधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्वाच्चंद्रस्यमित्रं वृषात्सप्तमद्वादशौवृ
 श्चिकमेषोतयोर्भौमः स्वामी तत्रद्वादशस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराशयधिपत्वाद्भौमश्चंद्रस्यमध्यमः वृषादष्टमैकादशौधन्विमीनौतयोः
 गुरुः स्वामी तत्रैकादशस्थानस्यानुक्तत्वात् अष्टमस्योक्तत्वात्पठितैकराशयधिपत्वाज्जीवश्चंद्रस्यमध्यमः चंद्रस्यवृषउच्चः वृषात्पञ्चस्तुलानयोः शत्रो

हन्टी
२०

धिपतिस्तत्र वृषस्योच्चलेनोक्तत्वात् षष्ठस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्रयधिपत्वाच्चंद्रस्यशक्रोमध्यमः वृषान्त्वमदशमोमकरकुंभोतयोःस्वामीशनिःतत्रनवमस्योक्तत्वाद्दशमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्रयधिपत्वात्सौरःचंद्रस्यमध्यमः एवंचंद्रस्य अथभौमस्य तद्यथा भौमस्यमेषस्त्रिकोणं मेषाच्चतुर्थस्थानस्यकर्कटस्याधिपश्चंद्रः स एकराश्रयधिपोपिसन्दितीयराशेरधिपत्याभावाद्भौमस्यमित्रं मेषात्पंचमस्यसिंहस्याधिपःसूर्यः स एकराश्रयधिपोपिसन्दितीयराशेरधिपत्याभावाद्भौमस्यमित्रं मेषान्नवमद्वादशौधन्विमीनौतयोर्जीवोधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्याद्भौमस्यमित्रं मेषात्तृतीयषष्ठौमिथुनकन्येतयोरपठितान् तयोर्बुधस्याधिपत्वाद्भौमस्यबुधः शत्रुः मेषाद्द्वितीयसमोवृषतुलेतयोःशक्रःस्वामी तत्राहितीयस्योक्तत्वात्समस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्रयधिपत्वाच्चक्रोभौमस्यमध्यमः मेषाद्दशमैकादशौमकरकुंभोतयोःसौरोधिपतिः भौमस्यमकरउच्चः तस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्रयधिपत्वात्सौरोभौमस्यमध्यमः एवंभौमस्य अथबुधस्य कन्यामूलत्रिकोणं तस्माद्वादशस्थानस्यसिंहस्याधिपतिःसूर्यः स एकराश्रयधिपोपिसन्दितीयराशेरधिपत्याभावान्बुधस्यमित्रंसूर्यः कन्यायाःद्वितीयनवमौत्तृषोतयोःशक्रोधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्वाद्बुधस्यमित्रं कन्यायाः एकादशस्थानस्यकर्कटस्याधिपतिश्चंद्रः तस्यानुक्तत्वाद्बुधस्यशत्रुः कन्यायाः तृतीयाष्टमौवृश्चिकमेषोतयोर्भौमोधिपतिः तत्राष्टमस्योक्तत्वात्तृतीयस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्रयधिपत्वात्भौमोबुधस्यमध्यमः कन्यायाश्चतुर्थसमोधन्विमीनौतयोर्जीवोधिपतिस्तत्रचतुर्थस्योक्तत्वात्समस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्रयधिपत्वाज्जीवोबुधस्यमध्यमः कन्यायाः पंचमषष्ठौमकरकुंभोतयोःसौरोधिपतिस्तत्रपंचमस्योक्तत्वात्षष्ठस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्रयधिपत्वात्सौरोबुधस्यमध्यमः एवंबुधस्य अथगुरोः जीवस्यधन्वीत्रिकोणं तस्माद्दशमस्थानस्यकर्कटस्याधिपतिश्चंद्रः स एकराश्रयधिपोपिसन्दितीयराशेरधिपत्याभावाज्जीवस्यमित्रं धनुषःपंचमद्वादशौमेषवृश्चिकोतयोःभौमोधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपतित्वाज्जीवस्यमित्रं धनुषोनवमस्यसिंहस्याधिपतिःसूर्यः स एकराश्रयधिपोपिसन्दितीयस्यराशेरधिपत्याभावाज्जीवस्यमित्रम् धनुषःपंचमद्वादशौ

धन्यो
२

२०

दशोमेष्वथि कौतयोर्भौमोधिपतिः सचोक्तस्थानस्याधिपत्याज्जीवस्यमित्रं धनुषोद्वितीयतृतीयोमकरकुंभौतयोः सौरोधिपतिः तत्रद्वितीयस्योक्तत्वात्तृतीय
स्थानुक्तत्वात्पठितैकराशयधिपत्वात्सौरोजीवस्यमध्यस्थः धनुषःसप्तमदशमेमिथुनकन्येतयोर्बुधोधिपतिः स्थानद्वयस्थानुक्तत्वाद्गुरुर्बुधःशत्रुः धनुषः
षष्ठेकादशस्थानेष्वतुल्येतयोः शक्रोधिपतिः स्थानद्वयस्थानुक्तत्वाच्छुक्रःशक्रःशत्रुः एवंजीवस्य अथशक्रस्य शक्रस्यतुल्यस्त्रिकोणं तस्मान्नव
महादशस्थानेमिथुनकन्येतयोर्बुधोधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपतित्वाच्छुक्रस्यमित्रं तुलायाःचतुर्थपंचमौमकरकुंभौतयोरधिपतिःसौरः सचो
क्तस्थानद्वयस्याधिपत्वाच्छुक्रस्यसौरःमित्रं तुलाद्वितीयसप्तमौवृश्चिकमेघौतयोर्भौमोधिपतिः तत्रद्वितीयस्योक्तत्वात्सप्तमस्थानुक्तत्वात्पठितैकराशय
धिपत्वाद्गौमःशक्रस्यमध्यस्थः तुलातृतीयषष्ठौधनिमीनौतयोर्जीवोधिपतिःतन्मीनः शक्रस्योच्चस्योक्तत्वाद्धनुषोक्तत्वात्पठितैकराशयधिपत्याज्जी
वःशक्रस्यमध्यस्थः तुलादशमः कर्कटस्तस्थानुक्तत्वाच्छुक्रस्यचंद्रःशत्रुः तुलादेकादशःसिंहस्तस्याधिपःसूर्यः एकराशयधिपोपिसन्द्वितीयराशौ
राधिपत्याभावात् स्तस्यस्थानस्थानुक्तत्वाच्छुक्रस्यार्कःशत्रुः एवंशक्रस्य अथसौरस्य सौरस्यकुंभस्त्रिकोणं तस्मात्पंचमाष्टमौमिथुनकन्येतयो
र्बुधोधिपतिः सचोक्तस्थानस्याधिपतित्वात्सौरस्यबुधोमित्रं सौरस्योच्चस्तुलाकुंभाच्चतुर्थनवमौषतुल्यौतयोरधिपतिःशक्रः सचोक्तस्थानद्वयस्या
धिपतित्वात्सौरस्यशक्रोमित्रं कुंभाद्वितीयैकादशोमीनधनिनौतयोर्जीवोधिपतिः तत्रद्वितीयस्योक्तत्वादेकादशस्थानुक्तत्वात्पठितैकराशयधिप
त्वात्तस्यजीवोमध्यस्थः कुंभात्षष्ठः कर्कटस्तस्याधिपतिश्चंद्रस्तस्थानुक्तत्वात्सौरस्यचंद्रःशत्रुःकुंभात्सप्तमः सिंहस्तस्याधिपतिःसूर्यस्तस्थानुक्त
त्वात्सौरस्यसूर्यःशत्रुःकुंभात्तृतीयदशमौमेष्वथि कौतयोर्भौमोधिपतिस्तयोरुक्तत्वाद्गौमः सौरस्यशत्रुरिति १५ अद्युनासत्योक्तैकैकद्व्येकानुक्त
भपान्त्रहस्यसुत्तन्मध्यस्थशशून्शार्दूलाविक्रीडितहयेनाह शत्रूमंदसिताविवि रवेरादित्यस्यमंदः सौरःसितःशक्रः एतौद्वौशत्रूरिपू शशि

छ-टी-
२१

जोबुधः समोमध्यस्थः नशत्रुर्नमित्रमुदासीनइत्यर्थः शोषाग्रहाश्चंद्रांगारकगुरुवोमित्राणीति तीक्ष्णांशरित्यादिशीतगोश्चंद्रममः तीक्ष्णांशः सूर्यः हि
मरश्मिजोबुधः एतौद्वौऋत्तदोभिन्ने शोषाः सर्वएवभौमजीवशक्रसौराः समामध्यस्थाउदासीनाः जीवेदूष्णाकराइति कुजस्यभौमस्यजीवोद्वहस्य
निः इंदुश्चंद्रः उष्णाकरः सूर्यः एतेऋत्तदोभिन्नाणि जोबुधः अरिः शत्रुः सिताकीशक्रसौरौसमोमध्यस्थाविति मित्रेसूर्यसिताविति सूर्योरविः
सितः शक्रः एतौद्वौबुधस्यमित्रेऋत्तदोहिमगुश्चंद्रमाः शत्रुररिः अपरेन्येभौमगुरुसौराः समामध्यस्थाइति १६ सूरेरित्यादि सूरैर्बृहस्पतेः सौम्यो
बुधः सितः शक्रः एतावरीशत्रु रविऋतः सौरौमध्यस्थः अपरेअन्येरविचंद्रभौमाः अन्यथाभिन्नाणोत्यर्थः सौम्याकीत्यादि शक्रस्यसौम्याकीबुधसौरौ

शत्रुमंदसितौसमश्चशशिजोभिन्नाणिशोषारवेस्तीक्ष्णांशरिहमरश्मिजश्चऋत्तदौशोषाः समाःशीतगोः जीवेदूष्णाकराःकु
जस्यऋत्तदोज्ञोरिः सिताकीसमोभिन्नेसूर्यसितौबुधस्यहिमगुःशत्रुःसमाश्चापरे १६ सूरैःसौम्यसितावरीरविऋतौमध्योप
रेत्वन्यथासौम्याकीऋत्तदोसमोकुजगुरुश्चक्रस्यशोषावरी शक्रज्ञौऋत्तदौसमःऋरगुरुः सौरस्यचान्येरयोयेप्रोक्ताःस्व-
त्रिकोणभादिषुपुनस्तमीमयाकीर्तिताः १७

ऋत्तदोभिन्ने कुजोभौमः गुरुर्जीवः एतौद्वौसमोमध्यस्थौ शोषावादित्यचंद्रावरीशत्रु शक्रजा-
वित्यादि सौरस्यशनेः शक्रज्ञौसितबुधौऋत्तदोभिन्ने ऋरगुरुर्जीवः समोमध्यस्थः अन्येअपरे रविशशिभौमाः अरयः शत्रवः येप्रोक्ताइत्यादि
येमयास्वत्रिकोणभादिषुपूर्वेत्रिकोणभवना स्वांत्यधीधर्मपाइत्यादिग्रंथेनोक्तास्तएवेहप्रविभज्यपुनर्भूयः प्रकीर्तिताः उदाहरणत्वेनप्रदर्शिताइ
ति १७ एवंनेसर्गिकंमित्रामित्रमध्यस्थविभागमुक्त्वाधुनातात्कालिकंमित्रामित्रविभागं शादूलविक्रीडितेनाह अन्योन्येति अन्योन्यस्थपर

ग्र-यो-
२

२१

स्परमेतेषु धनादिषु स्थानेषु ग्रहस्य ग्रहाव्यवस्थितास्तत्काले जन्मनि यात्रायां विवाहे प्रश्रवात्समये सत्सद्दोभिर्त्राणि भवन्ति धनस्थानं द्वितीयं व्ययस्थानं द्वादश-
मायस्थानं एकादशं सहजस्थानं तृतीयं व्यापारस्थानं कर्माख्यं दशमं बंधुस्थानं चतुर्थं एतेषु स्थानेषु यो ग्रहः स्थितः स यस्मात् ग्रहाद्भवति तस्य सत्सद्दोभिर्त्राणि
भवति स च तस्यापि भवति यत् उक्तमन्योन्यस्येति स्वतंत्रं भवनेष्वेके इति एकेऽन्येषु न राचार्याः ग्रहस्य यस्योच्चे यो ग्रहः स्थितः स तस्य स्तोत्रं स्थितिं मित्रमि-
च्छति ते च यवनेश्वरादयः तथा च तद्वाक्यं मूलत्रिकोणाद्धनधर्मबंधुपुत्रव्ययस्थानगताग्रहेन्द्राः तात्कालिकास्ते सत्सद्दो भवन्ति स्तोत्रं च यो यस्य विष्णुश्चर्या
इति एतदप्याचार्यस्य नाभिमेतं यस्मादनेनैव स्वल्पजातके उक्तं तत्काले च दशाय बंधुसहजस्वांत्येषु मित्रं स्थिता इति अरयस्त्वन्यथेति अन्यथा अन्येन

अन्योन्यस्य धनव्ययाय सहजव्यापारबंधुस्थितास्तत्काले सत्सद्दोऽस्वतंत्रं भवनेष्वेके रयस्त्वन्यथा ह्येका
लुक्तमपानं सत्सद्दोत्समरिपूत्रं संचित्य नैसर्गिकान् स्तत्काले च पुनस्तुतानथि सत्सद्दोभिर्त्रादिभिः कल्पयेत् १८

प्रकारेण ग्रहस्य ग्रहाव्यवस्थितास्तत्काले अरयः शत्रवो भवन्ति अन्योन्यमिति तद्यथा एकराशिगतः पंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमस्थानस्थश्च तत्कालं श-
त्रुर्ग्रहस्य ग्रहो भवति व्येकालुक्तमपानं पूर्वमेव दर्शितं द्वितीयमपानेकमपानलुक्तमपानं च मित्रमध्यस्थशत्रून् नैसर्गिकान् शत्रून् मंदसितावित्यादिना
ग्रथेनाक्तास्तान् संचित्य विज्ञाय ज्ञातास्तत्काले जन्मादौ तानेवाथि सत्सद्दोभिर्त्रादिभिरुपलक्षितान् कल्पयेत् तत्र धनादीनि मित्रस्थानानि तेषु नैसर्गिकसत्सद्दो-
त्स्थितो धि मित्रं भवति मध्यस्थो मित्रं शत्रुर्मध्यस्थ इति धनादि वर्जिते घन्येषु स्थितो नैसर्गिकसत्सद्दो मध्यस्थो भवति मध्यस्थः शत्रुः शत्रुरथि शत्रुरिति
अमुना ग्रहाणां चतुर्विधं बलम् स्थानदिक् चेषा कालबलारघ्यम् १८ ३ ३ ३ ३ ३

तत्र नावत्स्थानदिग्बलं दोधकेनाह स्वोच्चस्रुत्दिदि स्वग्रहणं प्रत्येकमभिसंबध्यते तत्र स्वोच्चे स्थितो ग्रहो बलवान् भवति तात्कालिकस्य स्रुत्दोभिन्नस्य क्षेत्रे-
 स्थितो बलवानेव स्वत्रिकोणे आत्मीये मूलत्रिकोणे स्थितः स्वनवांशो स्थितः स्वग्रहे स्वराशातु पगतः प्रामो बलवानेव एतेषामन्यतमे व्यवस्थितो ग्रहः स्थानब-
 लयुक्तो भवति अत्रार्कस्य सिंहेः स्वत्रिकोणं तदेव गृहं क्षेत्रम् चंद्रस्य वृष उच्चः स एव त्रिकोणं भौमस्य मेषः त्रिकोणं तदेव स्वक्षेत्रं बुधस्य कन्या उच्चः सैव मू-
 लत्रिकोणं स्वक्षेत्रं च गुरोः धन्वी त्रिकोणं तदेव स्वक्षेत्रं शक्रस्य तुला त्रिकोणं तदेव स्वक्षेत्रं सौरस्य कुंभ त्रिकोणं तदेव स्वक्षेत्रं एतेषामाचार्येण विशेषोक्तः
 अस्माभिरन्यहोराशास्त्रादानीयां शिष्यहिताये ह लिख्यते तथा च सारावत्याम् विंशतिरंशाः सिंहे त्रिकोणमफले स्वभवनमर्कस्य उच्चं प्रागत्रितयं वृषमिंदोः
 स्यात्त्रिकोणमपरेशाः द्वादशभागा मेषे त्रिकोणमपरेस्वभंतु भौमस्य उच्चफलं कन्यायां बुधस्य निथ्यं शकैः सदाचित्यं परतस्त्रिकोणजाते पंचभिरंशैः

स्वोच्चस्रुत्स्वत्रिकोणनवांशैः स्थानबलं स्वग्रहोपगते च दिक्षु बुधांगिरसौरविभौमोसूर्यस्रुतः सितशीतकरो च १९

स्वराशिजं परतः दशाभिर्भागैर्जीवस्वत्रिकोणाफलं स्वभंपरंचापे शक्रस्य तुल्यथयोशास्त्रिकोणमपरेयते स्वराशिश्च कुंभो त्रिकोणनिजभेरे रविज-
 स्यरवेर्यथा सिंहे एतदर्याचतुष्टयम् दिक्षु यांगिरसावित्यादि प्राच्याद्यासत्तनसृष्टुदिक्षु क्रमाद्बुधादयो बलिनो भवति तत्र पूर्वस्यां बुधांगि-
 रसो ज्जिबो बलिनो भवतः तु ग्रस्थावित्यर्थः दक्षिणस्यां रविभौमोसूर्यो गारको दशमस्थावित्यर्थः पश्चिमायां सूर्यस्रुतः शनिः सप्तमस्थद-
 त्यर्थः उत्तरस्यां सितशीतकरो शक्रचंद्रौ चतुर्थे स्थावित्यर्थः योग्रहो यत्र बली सतस्मात्सप्तमस्थानस्थो विबलो भवति मध्येनुपातत उद्धामिति
 सर्वत्रेयं परिभाषा ग्रहाणामुच्चनीचप्रविभागैराशीनां दिग्बलमविभागेपि तथाच यवनेश्वरः गुर्वेदवो पूर्वविलयसंस्थौ न भस्थलस्थौ च-

दिवाकरासौ सौरोथवाशक्रनिशाकरोत्तुलेस्थितावन्यबलौ भवेतामिति अन्यबलेग्रहाणामंतरेणुपात्ततइत्येवमुक्तं एवमुक्तः एतद्ग्राहाणादिग्बलमुच्यते १९ अ
धुनाचेष्टाबलंदोधकेनाह उदगयनेति भकरादिराशिषट्कमुत्तरमयनं कर्कटादिराशिषट्कं दक्षिणमयनमिति उदगयनेउत्तरायणो रविशीतमयूरवौ सूर्यचंद्रमसौ
बलिनो भवतः परिशेषाः भौमबुधगुरुशुक्रसितसौराः वक्रगाविपरीतगतयो बलिनो भवन्ति तथाच समागमगाश्चंद्रेण सहिता बलिन एव चंद्रेण संयोगो ग्रहाणां
समागमशब्दवाच्यः रविणासहाऽसमयो भौमादीनां परस्परं युद्धं उक्तं चाचार्यविष्णुचंद्रेण दिवसकरेणास्तमयः समागमः शीतरश्मिसहितानां कुसुतादी
नां युद्धं निगद्यते न्योन्ययुक्तानामिति विपुलकरा इति विपुलाः करा ये पांते विपुलकराः विस्तीर्णरश्मयो बलिनो भवन्ति शीयकेंद्रे द्वितीयतृतीयपदस्थेय

उदगयनेरविशतमयूरवौ वक्रसमागमगाः परिशेषाः विपुलकरा युधिचोत्तमसंस्थाश्चेष्टित
वीर्ययुताः परिकल्पाः २०

हस्यविपुलकरत्वं प्रायः संभवति वक्रासन्नत्वात् युधिसंशामेचोत्तरसंस्था बलिन एव कुसुतादीनां यु
द्धमित्युक्तं तत्रयः उत्तरदिग्भागसंस्थितो जयी सच बलवान् उत्तरसंस्थत्वमत्रोपलक्षणार्थं यस्तेजयी स एव बलवान् तत्रैतज्जयलक्षणं दक्षिणादिकस्थः पु
रुषो वेपथुरप्यसन्नित्ततनुः अधिकूटो विह्वतो निःप्रभो विवर्णश्चयः सजितः उक्तविपरीतलक्षणसंपन्नो जयगतो विनिर्दिष्टः विपुलः स्मिग्धो युनिमान्
दक्षिणादिकस्थोपि जययुक्त इति एतच्छुक्रस्य प्रायः संभवति यस्मात्सुलिशाचार्यः सर्वजयिन उदक्स्थादक्षिणादिकस्थो जयी वक्र इति एतच्चेष्टाबलम्
एषामन्यतमेन संयुक्तश्चेष्टाबलसंयुक्तो भवति २० अ

अधुनाग्रहाणांकालबलंनैसर्गिकबलंचमालिन्याह निशाति शशिकुजसौराश्चंद्रभौमशानयः निशिरात्रोर्वीर्यवंतौबलिनः ज्ञोबुधःसर्वदा सर्वस्मिन्कालेनि-
शादिनेचबली अन्येपरैरविगुरुसिताअक्रिदिनेबलिनः क्रूराःपापाःप्रागुक्ताःबहुलपक्षेदृष्ट्यापक्षंबलिनःसौम्याःशक्रग्रहाःसितगताःशक्रूपक्षेबलिनः-
दृष्ट्यापक्षेचंद्रमाभिपक्रूरोबलवान्भवति यस्माद्यवनेश्वरः मासेतुशक्रुप्रतिपत्प्रवृत्तेःपूर्वेशशोमध्यबलोदशाहे श्रेष्ठोद्वितीयेऽत्यबलरत्तृतीयेसौम्यैस्तु
दृष्टोबलवान्मदेवेतिसितगताः शक्रूपक्षेस्थिताःसौम्याःबलिनःद्वयनेतिप्रमाणयस्यद्वयनंतत्तुवर्षस्ववर्षेआत्मीयवर्षेयोग्रहोयत्रवर्षेधिपतिःस-
तत्रबलवान्स्वदिवसेआत्मीयवासरेस्वहोरायां कालहोरायाम् तथा स्वमासेयस्मिन्मासेयोऽधिपतिःसतत्रबली द्वयनदिवसहोरायासनांयैधिपतय-
स्तेयैर्हैः कालबलोपेनेरूपलक्षणीयं तेकालबलोपेताइत्यर्थः केचिद्वयनदिवसहोरामासपैरितिपठंति अन्येस्वदिवससमहोरामासगौरितिपठंति

निशाशशिकुजसौराःसर्वदाज्ञोक्रिचान्येबहुलसितगताःस्युःक्रूरसौम्याःक्रमेण द्वयनदिवसहोरामासपैःकालवीर्यंशक्रु-
गुशक्रुसाद्यादृष्टितोर्वीर्यवंतः २१ एषःसापराधःपाठःएतेषुकालेषुसर्वेएवबलिनोभवन्ति एतत्त्रयहाणांकालवीर्यं एषामन्यतमेनसंयु-

क्तः कालबलसंपन्नोभवति शक्रुबुधगुशक्रुशाद्याइति शादयोवर्णाः येषांशकारआद्यस्तेशाद्याः शकाराद्यः शनैश्वरः सर्वेभ्योबलहीनःरुकाराद्योरु-
धिरःभौमःशनैश्वराहलवान् बुकाराद्योबुधःसभौमाहलवान् गुकाराद्योगुरुःसबुधाहली शक्रकाराद्यःशक्रुःसजीवाहली चकाराद्यश्चंद्रःस-
शक्राहली सकाराद्यःसविता सचंद्राहलीति एतद्दृष्ट्याणानैसर्गिकबलं यस्मादनेनेवस्वत्यजातकेउक्तम् मंदारसौम्यवाक्पतिमित्तचंद्राकीयथोत्तरं
बलिनःनैसर्गिकबलमेतद्दृष्ट्याणानैसर्गिकबलं यस्मादनेनेवस्वत्यजातकेउक्तम् मंदारसौम्यवाक्पतिमित्तचंद्राकीयथोत्तरं
बलिनःनैसर्गिकबलमेतद्दृष्ट्याणानैसर्गिकबलं यस्मादनेनेवस्वत्यजातकेउक्तम् मंदारसौम्यवाक्पतिमित्तचंद्राकीयथोत्तरं

णचतुःप्रकारस्यग्रहाणांबलस्यतच्चास्माभिः शिष्यहितहेतवेऽन्यशास्त्रास्त्रिस्यते तथाचसारावल्यांउच्चबलेनसमेतः परांविभूतिंग्रहः प्रसाधयति
 स्वत्रिकोणबलः पुसांसाचित्यं बलवतित्वंवा स्वर्क्षबलेनचसहितः प्रमुदितधनधान्यसंपदाक्रांतं मित्रभबलसंयुक्तोजनयति कीर्त्यान्वितं पुरुषं
 तेजस्विनमतिस्फुरिवनंस्फुस्थिरविभवंनृपाच्चलब्धधनं स्वनवांशकबलयुक्तं करोति पुरुषं प्रसिद्धं च सूक्ष्मजातके उक्तं बलवाभिन्नस्वग्रहोच्चन
 वांशकेषीक्षितः शरभैश्चापि चंद्रसितौ स्त्रीक्षेत्रे पुरुषक्षेत्रोपगाः शेषा इति तत्र शरभहृष्टस्य फलं तावत् शरभदर्शनबलसहितः पुरुषं कुर्यादनुान्वितं
 रथ्यातं सभगं प्रधानमरिवलं स्फुरूपदेहं च सौम्यं च पुंस्त्रीभवनबलेन च करोति जनपूजितं कलाकुशलं पुरुषं प्रसन्नचित्तं कल्पं परलोकभीरुच
 आशाबलसमवेतो नयति स्वदिशं भस्वरः पुरुषं नीत्वा वस्त्रविभूषणवाहनसौरव्यान्वितं कुरुते क्वचिद्राज्यं क्वचित्पूजां क्वचिद्रव्यं क्वचिद्यशः ददा-
 तिविहगश्चित्रं चैवावीर्यसमन्वितः वक्रिणस्तु महावीर्याः शरभाराज्यमदाग्रहाः पापाव्यसनदाः पुसां कुर्वन्ति च वृथाटनं स्वस्थशरीरसमागमस्फ-
 रवमाहवजयबलेन विदधाति शरभमतुलं विहगैर्द्वाराज्यं च विनिर्जितारातिं रात्रिदिवा बलपूर्णे भूराजलाभेन शौर्यपरिवृद्ध्या मलिनयति ते त्रैप-
 क्षं भुंक्तैः योनरः प्रकटः द्विगुणं द्विगुणं दद्युर्वैषाधिपमासदिवसहोरेषाः कुयुष्ट्या सौरव्यं स्वदशासु धनं च कीर्तिं च पक्षबलाद्रिपुनाशं रत्नां पर-
 हस्ति संपदं दद्युः स्त्रीकनकभूमित्वाभकीर्तिं च शशांकधवलतरां सकलबलभारभरितानिर्मलकरजालभासराः सततं राज्यं ग्रहाविदद्युः सौरव्यं
 च मनोरथातीतं आचारसौरव्यशरभशौच युताः स्फुरूपाः तेजस्विनः कृतविदो हिजदेवभक्ताः सद्ब्रह्माल्यजनभूषणसंप्रियाश्च सौम्यग्रहेर्ब-
 लयुतैः पुरुषा भवंति लुब्धाः कुकर्मनिरतानिजकार्यनिष्ठाः पापान्विताः सकलहाश्चतमोभिभूताः क्रूराः शठावधरतामलिनाः कृतघ्नाः पापग्रहेर्बल्यु-
 तैः पिशनाः कुरूपाः पुराशिषुग्रहेर्द्वैधीराः संग्रामकांक्षिणो बलिनः निस्नेहाः स्फुराः क्रूरामूर्खाश्च जायन्ते युवतिभवेनेषु च मृदवः संग्राम-

भीरवः पुरुषाः जलकुसुमवस्त्रनिरताः सौम्याः कुलहेः ससंयुक्ता इति एतत्सर्वं स्रगमं इति प्रद्वोत्पलविरचितायां हृहज्जातकविहृत्तौ ग्रहयोनिभे-
दाध्यायो द्वितीयः २ अथातो वियोनिजन्माध्यायो व्याख्यायते कः पुनः स वियोनिजन्मेत्युच्यते विविधवियोनिजन्मनांतिर्यक्पक्षिस्थावरादी-
नामुत्पत्तिर्वियोनिजन्मेत्युच्यते तत्र प्रष्टुः सकाशाज्जातककालं प्रश्नकालं वा विज्ञाय वियोनिजन्मनिश्चयज्ञानं भवति तत्र वसंततिलकेनाह क्रू-
रग्रहैः स्रबलिभिरिति चंद्रोपगद्दिरसभागे समानरूपमिति चंद्रमा उपगतो व्यवस्थितो यस्मिन्द्दिरसभागे द्वादशभागे तत्समानरूपं तत्सहस्र-
रूपं सत्त्वमाणिनं वियोनिजन्मानं वदेत् सच्चद्दिरसभागो यदि वियोनि संज्ञो भवति सच्चद्द्राकांतो द्वादशभागे यदि वियोनि संज्ञस्तदैवं वदेन्नान्यथेति

**क्रूरग्रहैः स्रबलिभिर्विबलेष्वसौम्यैः क्लृबेचतुष्टयगते तद्वेक्षणाद्वा
चंद्रोपगद्दिरसभागसमानरूपसत्त्ववदेद्यदि भवेत्स वियोनि संज्ञा १**

तत्र मेषद्वादशभागव्यवस्थिते चंद्रमसि मेषारव्यस्य वियोनिजन्मज्ञातव्यं अजादेः छागादेः एवं हृषद्वादशभागव्यवस्थिते हृषारव्यस्य माहिषादेश्च
ककटद्वादशभागव्यवस्थिते कुलीरादेः सिंहद्वादशभागव्यवस्थिते सिंहद्द्वीपिश्च गालश्वानमार्जारादिसत्त्वानां जन्म हृश्चिकद्वादशभागव्यवस्थिते
सर्पकीटादेः धनुर्धरद्वादशभागो द्वितीयाथे व्यवस्थितेः श्वर्गदंभजन्म मकरद्वादशभागे पूर्वार्थे व्यवस्थिते मृगजन्म अपरे मंडुकादेर्जलचरमाणिन
इच्छंति मीने मीनस्यैव किमेतावतैव वियोनिजन्मनिश्चयेनेत्याह क्रूरग्रहैरित्यादि क्रूरग्रहैरादित्यांगारकशनेश्चरैर्बुधेन च तदैकतमेन युक्तेन स्त्रीणे
न चंद्रमसा एतैः स्रबलिभिरिति बलसंयुक्तैः सौम्यैः शक्रग्रहैः क्रूरैरपरिशिष्टैर्विबलेर्वार्यरहितैः क्लृबेशनेश्चरे बुधे वा चतुष्टयगते केन्द्रस्थे एको वि

योनिजन्मयोगः तदवेक्षणाद्वा चंद्रमसिप्रदर्शितवियोनिजन्मद्वादशभागव्यवस्थिते क्रूरैर्बलयुक्तैः सौम्यैः विबलैर्हीनबलैर्यत्रतत्रावस्थितेन बुधेन शनैश्चरेण वा लघुग्रेहैर्वियोनिजन्मज्ञाने द्वितीयो योगः अर्थादेव द्विपदद्वादशभागव्यवस्थिते चंद्रमसिपूर्वोक्तयोगाभावे द्विपदजन्मतथाच सारावत्याम् क्रूरैः सबलसमेतैर्विबलैः सौम्यैर्वियोनिभागगते चंद्रे ज्ञानिके द्वे तद्दीक्षिते चोदये वियोनिः स्यात् मेषेशशीतदंशो छागादिप्रसवमाहुराचार्याः गौ महिषाणां गौशेनररूपाणां तृतीयेशो तत्रचतुर्थे भागे कूर्मादीनां प्रवेदुदकजानां व्याघ्रादीनां परतः परतो ज्ञेयं नराणां च वणिगंशेनर रूपा वृश्चिकभागे तथा भ्रजंगाद्याः खरतुरगाद्यानवमे मृगशिरिनां स्थानथा दशमे ज्ञेयाश्चतत्रविविधा वृक्षास्तृणजातयश्चित्राः एकादशे च पुरुषाजलजानां विधाश्चां

पापाबलिनः स्वभागगाः पारक्ये विबलाश्च शोभनाः लग्नं च वियोनि संज्ञकं ह्रस्वात्रापि वियोनिमादिशेत् २ क्रियः शिरोवक्रगले वृषो न्ये पादां सकृष्टसुरोथपार्श्वे कुक्षिस्तपानां ध्यथमे द्मुक्षोस्फिकृपुच्छमित्याह चतुष्पदांगे ३

त्ये श्वमाजीरमूषकादीनां संख्याज्ञानं श्वप्रभृतीनां भ्रमवेयावंतोद्वादशांशकालये तावंतिवदेत्प्राज्ञः पुंस्त्रीसंज्ञान्यपत्यानि १ अथ वियोनिजन्मज्ञानयोगो तरं वैतालायेनाह पापाइति चंद्रोपगद्विरसभागसमानरूपमित्यनुवर्तते पापाः क्रूराग्रहाः प्रागुक्ता बलिनः सबलाः नकेवलं यावत्स्वभागगाः स्वनवांशस्थाः भागग्रहणेनेहनवांशकएव ज्ञानव्यः शोभनाः सौम्यग्रहाः प्रागुक्ताः पारक्ये परनवांशके विबलावीर्यरहिताव्यवस्थिताः लग्नं तात्कालिकं चयादिवियोनि संज्ञकं भवति तदात्राप्यस्मिन्नपियोगे चंद्रोपगद्विरसभागसमानरूपं सत्वं जातमिति वदेत् २ अथ वियोनावपिचतुष्पदानां प्राधान्ये नोपयोगित्वात्तदंगविभागं राश्यात्मकमुपजातिकयाह क्रियइति क्रियोमेषश्चतुष्पदानां शिरस्तदुपलक्षितमित्यर्थः वृषोवक्रगले वक्रं सुरवंगलं कं-

बलं वृषः अन्येभिश्चुनादयो यथाक्रमं पादादिभिश्चुनः पादांसकंपादो पूर्वपादावंसोस्क्रंधीष्टं कर्कटः उरोवक्षः सिंहः अथशब्द आनंतर्ये पाश्वर्ये पाश्वर्य-
यंकन्या कुक्षिद्वयंतुला अपानंशु दो वृश्चिकः अंमीपश्चिमपादो धन्वी अथशब्दोपादपूर्णे मेंदुंलिंगसुको वृषणो मकरः स्मिजो कुंभः पुच्छंलांगूलं
मीनइतिशब्दः प्रकारेकेचिच्चतुष्पादो राशिविभागमाहुः आहेतिब्रुवंत्याचार्या इति वाक्याध्याहारः चतुष्पादग्रहणमुपलक्षणार्थं पक्षिणामप्ये
वं तेषां पूर्वपादस्थानेपक्षपालीशेषंसामान्यं प्रयोजनं राशुपलक्षितं गवर्णोपघातादेर्विज्ञानमिति ३ अथवियोनिवर्णज्ञानवैश्वदेव्याह लयां
शा इति लये येन ग्रहेण योगो यस्तत्रव्यवस्थितस्तस्ययोवर्णः प्रागुक्तः वर्णास्तास्मितातिरक्तहरिता इत्याद्याः तं हर्णावियोनोसत्वजातेवदेत्

लयांशकाद्ग्रहयोगेक्षणाद्वा वर्णान्वदेत्तुल्युक्ताद्वियोनौ दृष्ट्यासमानान्प्रवदेत्त्वसंख्ययारेखां वदेत्स्मरसंस्थेऽप्युष्टे

लतनष्टादौ वा ईक्षणाद्देति अथलयेन कश्चिद्ग्रहो भवति तदा येन ग्रहेण लयांशो दृश्यते तस्ययोवर्णस्तं वदेत् अथलयेन केनचिद्ग्रहं भवति
तदा लयांशकात् लये यद्वाशिनवांशको दयो भवति तद्वाशिवर्णं रक्तः श्वेत इत्यादिकवा वदेत् दृष्ट्यासमानानिति अथ बहुभिर्ग्रहैर्लयांशुतं दृष्टं च
भवति तदा बहुनेव वर्णान्वदेत् तत्रापि यो वीर्यवान् सबलस्तद्दर्णं बाहुल्यं यदुक्तं बल युक्तात् इति अथ स्वस्वामिना युतदृष्टस्य राशोः संबंधिनवांश
को दयो लयांशो भवति तदा तद्दर्णमिव वदेत् यत्र यो ग्रहो वियोनौ यस्मिन्नंगे व्यवस्थितस्तत्रात्मीयवर्णं करोति एतत्कुतो लब्धं सप्तमस्थानगतेः
ग्रहेर्बलवद्ग्रहवर्णं दृष्टे वियोनौ रेखां वदेत् तथा च सारावल्याम् मेषादिभिरुदयस्थैरेषो वीग्रहयुतेऽप्यदृष्टैर्वा स्वर्गुहांशकसंयोगाद्दिग्दर्णान्
परांशके चक्षान् १ सप्तमसंस्थाः कुर्युः दृष्टेरेखां स्ववर्णसमा वीक्षन्ते यावन्तो वियोनिवर्णाश्च तावन्ताः २ बलदीप्तो गगनचरः करोति वर्णवियो-

नीनाम् पीतं करोति जीवः शशीसितं भार्गवो विचित्रं च ३ रक्तौ दिनकररुधिरौ रविजः कृष्णो बुधः शबलं स्वेराशौ परभागे परराशौ स्वेन वांशकेति षट् ४
 पश्यन् ग्रहो विलयं स्ववर्णवर्णतदा कुरुते ४ अधुना पक्षिणो जन्मज्ञानं वंशस्थेनाह रवगेति रवगेदृक्काणः पक्षिद्रेकाणस्तत्र पक्षिद्रेकाणो
 मिथुनद्वितीयः सिंहः प्रथमः तुलाद्वितीयः कुम्भः प्रथमः एषामन्यतमद्रेकाणो उदयति शनैश्चरेद्वीक्षणयोगसंभवाः यथाक्रमं विहगाः पक्षिणः स्थ
 लांबुजाः संभवति पक्षिद्रेकाणेशनैश्चरेण युते दृष्टे वा स्थलजपक्षिणा जन्मवक्तव्यं एवमिदुना युते दृष्टे वा जलजानां पक्षिणा जन्मद्विनि एको यो
 गः अत्रलये प्रथमदशकभागे यो ग्रहः स्थितः प्रथमद्रेकाणस्थः ततः परमन्यस्मिन्दशके द्वितीयद्रेकाणस्थः ततः परमन्यस्मिन्दशके तृतीयद्रेका

रवगेदृक्काणो बलसंयुतेन वाग्रहेण युक्ते च रभांशकोदये बुधां
 शकैवाविहगाः स्थलांबुजाः शनैश्चरेद्वीक्षणयोगसंभवाः ५

लाश्चैकनवांशकप्रमाणं परिकल्प्यं ग्रहस्थिति रन्वेष्वा सर्वराशिष्वियं परिभाषा बलसंयुतेन वाग्रहेण युक्ते च रभांशकोदये यस्थतस्थलग्रस्थच
 रनवांशकोदये बलसंयुतेन वाग्रहेण संयुक्ते तथेति तेशनैश्चरेण युते दृष्टे स्थलजानां पक्षिणा जन्मचंद्रयुतदृष्टे जलजानां पक्षिणा जन्मज्ञानं द्विती
 यो योगः बुधांशके वेति बुधनवांशके मिथुनकन्ययोरन्यतमे तात्कालिकस्थलग्रस्योदिते तस्मिंश्च बलवद्बुधसंयुक्ते शनैश्चरेण युते दृष्टे स्थलजा
 नां जन्म चंद्रयुतदृष्टे जलजानां भिति तृतीयो योगः एते शनैश्चरेण युते दोषो संयोगे क्षणनवासंभवेतीति तथा च सारावल्याम् विहगोदितदृ
 क्काणो ग्रहेण बलिना युते च रभांशो बुधांशो वा विहगाः स्थलांबुजाः शनिशशीक्षणाद्योगान् ५ ६ ७ ८ ९

ह-टी
२६

अधुना वृक्षजन्मज्ञानं वसंततिलकेनाह होरेति होरा लघुं दं दुश्चंद्रः सूरिर्जीवः रविरादित्यः एतेर्विबलेर्वीर्यरहितैः प्रष्टानरूपां वृक्षाणां जन्म पृच्छ
निइतिवक्तव्यम् तत्रायं विशेषः तोयस्थल इति तत्र तरुभवं वृक्षजन्म किं तोये जले स्थले निर्जले चेति तत्र भेदस्माद्विकल्पेषु शाकतो न वा शाकविहितः
तत्र परराशयं शाकोदये तोयसमीपजान् वृक्षान् नूपजान् तोयराशयः कर्कटमकरपञ्चार्द्धमीनाः एते रनूपज वृक्षजन्मोतिज्ञानं इतरराशयं शाकोदये-
स्थल वृक्षजन्मज्ञानं तत्रापि संख्येयं लघ्याद्ब्रह्म इति उदितांशैः स्थलचारी जलचारी वा भवति तदधिपतिर्यावत्संख्येयराशौ लघ्या इव स्थितस्ता-
वंत एव संख्यास्तरवो वृक्षाः स्थलजा जलजा वा वक्तव्याः अत्राप्यं शाकपतिवशाद्दृश्यमाणा युदीयविधिना द्वित्रिगुणत्ववाच्यं स्वतंगवक्रोपग

होरेंदुसूरिरविभिर्विबलेरुत्तरूपां तोयस्थले तरुभवं शाकतः प्रभेदः लघ्याद्ब्रह्मः स्थलजलक्षपतिस्तु यावां
स्तावंत एव तरवः स्थल तोयजाताः ६ तैस्त्रिसंगुणं द्विरुत्तमस्वांशाकभागैरिति अत्रा द्वित्रिगुणत्वे भाषेयावंत्योगणनाभ

वंति तावंत्यः कार्य इत्यागमुविदः तथान्च सारावल्याम् लघ्यार्कजीवचंद्रैर्बलेः शेषेश्च मूलयोनिः स्यात् स्थलजलभवनविभागा वृक्षादीनां
प्रभेदकराः स्थलजलयो गोलघ्याद्यावतिराशौ तुनेपि नावंतः द्वित्रिगुणत्वे तेषामा युदीयप्रकारोक्तं ६ अधुना स्थलजलजानामंशास्वामिव
शाहृक्षाणां विशेषज्ञानं मंदाक्रान्तयाह अंतःसाराभिति रविः सूर्यो शाकपतिरतः सारान् मध्यदृष्टान् शिंशपादीन् वृक्षान् जनयति उत्पाद
यति सूर्यसूनु राकिर्दुर्भगान् वृक्षान् सोरप्रिया न्कुशाप्रभृतीन् जनयति तुहिनकिरणश्चंद्रः क्षीरोपेतान् मक्षीरान् इक्षुप्रभृतीन् जनयति
भौमः कुजः कटकाद्यान् कटकबहुलान् वदि रमभृतीन् जनयति वागीशाज्ञाविति वागीशो ब्रह्मपतिः जौबुधः एतेो ह्योयथा संख्येन सफ

विज-
३

२६

लविफलान् वृक्षाञ्जनयतः तत्र हृहस्पतिः सफलानाम् वृक्षप्रभृतीन् बुधो विफलान् येषां लोके पुष्पमेवोपयुज्यते न फलानि तान् जनयति शक्रः
 पुष्पवृक्षान् मालत्यादीन् जनयति इंद्रश्चंद्रः भूयः पुनः स्निग्धान् सचिकूणान् धवदेवदारुप्रभृतीन् जनयति भूमिपुत्रो गारकः कटुकविटपा
 न् मल्लान् कम्पभृतीन् जनयति अत्रोपभयजनि तृत्वनिर्देशाच्चंद्रभौमयोर्विकल्पनादेशः ७ अथ भूत रुश्रभाश्रभज्ञानं संख्या च वशास्थेना
 ह श्रभोश्रभर्क्षेति स एव स्थलजलांशपतिर्यहः श्रभस्तत्कालमश्रभर्क्षेपापग्रहराशौव्यवस्थितो भवति तदारुचिरतरुं शोभनं वृक्षं कु
 भूमिजमशोभनभूमिजातं वदेत् अन्यथा विपर्यये विपरीतं वृक्षं करोति अंशपतिरश्रभस्तत्कालं श्रभग्रहराशिस्थो भवति तदा अशोभ-

अंतः साराञ्जनयति रविर्दुर्भगान् सूर्यसूनुः क्षीरोपेतान् तुहिनकिरणः कुंडकाद्यांश्च भौमः वागीशाज्ञौ सफलविफलात्पुष्प
 वृक्षाश्च शक्रः स्निग्धानिहुः कटुकविटपान् भूमिपुत्रश्च भूयः ७ श्रभोश्रभर्क्षे रुचिरं कुभूमिजं करोति वृक्षं विपरीत-
 मन्यथा परांशके यावति विच्युतस्वकाद्भवति तुल्यास्तरवस्तथाभिधाः =

हे श्रभस्त्रस्थे श्रभं वृक्षं शोभनभूमिजातं वदेत् अश्रभग्रहे अश्रभस्त्रस्थे अशोभनवृक्षमशोभनभूमिजातं वदेत् परांशके यावतीति
 स्वस्थलजलांशपतिर्यहः स्वकादात्मीयादंशकाद्विच्युतश्चलितो यावत्संख्ये परनवांशके व्यवस्थितः स्वमंशमतिक्रम्य यावत्संख्ये परनवांशके
 वर्तते तत्तुल्यास्तत्संख्यास्तथोक्तस्तज्जातीयाश्च तरवो वृक्षा भवंति तावन्त एव स्थलजा जलजा वा तरवः प्राक्संख्यया त्वथ चेति तत्र पुनः संख्या
 करणाद्विकल्पेनादेश इति तथा च सारावल्याम् स्वांशात्परांशगामिषु यावत्संख्या भवंति तावन्तः स्थलजा वा जलजा वा तरवः प्राक्संख्यया प्रव

बृ-री
२७

देदिति = इति श्रीभद्रोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृत्तौ वियोनिजन्माध्यायस्तृतीयः ३ अथातो निषेकाध्यायो व्याख्यायते तत्रादावृत्तौ स
निगर्भाधानमित्यतः ऋतुनिरूपणामृतावपि स्त्री पुरुषसंयोगज्ञानं वंशस्थेनाह कुजेंदुहेतुरिति कुजोभौमः इन्दुश्चंद्रः तौ हेतूकारणनिमित्तं
यस्य रजसः तत्कुजेंदुहेतुप्रतिमासं मासं प्रतीतिप्रतिमासं स्त्रीणां प्रतिमासं मार्तवं कुजेंदुहेतुप्रतिमासग्रहणेन प्रथमोद्भूतरजोनिवृत्तिं द
र्शयन् गर्भग्रहणक्षममार्तवं प्रदर्शयति ऋतौ भवमार्तवं कथमित्याह गनेतुपीडर्क्षमनुष्णादीधिताविति अनुष्णादीधितौ शीतमयूरवे
चंद्रे पीडर्क्षगते प्रवृत्तत्वात् स्त्रीणामनुपचयग्रहाश्रितेभ्यो भवति अर्थादेव्यादिचंद्रः कुजसंहसो भवति एतदुक्तं भवति स्त्रियो

इति श्रीभद्रोत्पलविः बृहज्जाः विवृत्तौ वियो - तृतीयः ३ कुजेंदुहेतुप्रतिमासमार्तवं गनेतुपीडर्क्षमनुष्णादी
धितौ अतो न्यथास्थे शः भपुं ग्रहक्षितनरेण संयोगसुपोतकामिनी १

केण दृश्यते तदा गर्भग्रहणक्षममार्तवहेतुर्भवति अन्यत्र बालवृद्धातुरवंध्याभ्यः अत्र च बादरायणः स्त्रीणां गतोनुपचयर्क्षमनुष्णारशि
संहश्यते यदि धरातनयेन तासां गर्भग्रहार्तवमुशतितदानवंध्यावृद्धातुराल्पवयसामपि चैतद्विष्टं १ तथा च सारावल्याम् अनुपचय
राशि संस्थे कुमुदाकरबंधवे रुधिरदृष्टे प्रतिमासं युवतीनां भवति हरजो ब्रुवंत्येके इंदुर्जलं कुजो धिर्जलमयं त्वग्निरेव पित्तं स्यात्
एवं रक्तेक्ष्मिन्तेपित्तेन रजः प्रवर्तते स्त्रीषु एवं यद्भवति रजो गर्भस्य निमित्तमेव कथितं तत् उपचयसंस्थे विफलं प्रतिमासं दर्शनं तस्य
एवं गर्भग्रहणयोग्यमार्तवं प्रदर्शयति अतो न्यथास्थे इति अतो न्यथा अस्मादुक्तप्रकारादन्यथास्थे

वि-ज
३

२७

विपर्ययस्थे चंद्रमसि तत्रोक्तविपर्ययस्थः पुरुषजन्मराशेरुपचयस्थश्चंद्रमायदि भवति तस्मिन् शक्रभेनसौम्येनपुंग्वहेणगुरुणोस्ति ते दृष्टेकाभिनी
स्त्रीनरेणपुरुषेणसहसंयोगंमैथुनसुपैतिगच्छतीतिवक्तव्यम् नन्वत्रातो न्यथास्थ इतिस्त्रियाउपचयस्थः कस्मान्नव्याख्यायते अयुक्तमेतत्
प्राधान्यात्पुरुषस्यैव यस्माद्वादरायणः पुरुषोपचयगृहस्थो गुरुणा यदि दृश्यते हिममयूरवः स्त्रीपुरुषसंयोगतदावदेदन्यथानैवमिति सा-
रावलीकारेण सामान्येनोक्तं तद्यथा उपचयभवने शशीभृत् दृष्टो गुरुणा सत्त्वं द्विरथ वासौपुंसां करोति योगं विशेषतः शक्रसं दृष्टः कस्मि
न्कालेयं विचारः उच्यते चतुर्थदिने स्नातायां तथा मणित्यः ऋतुविरमे स्नातायां यद्युपचयस्थः शशी भवति बलिना गुरुणा दृष्टो भर्त्रो सह-
संगमश्च तदा राजपुरुषेण रविणा विदेन भौमेन वीक्षिते चंद्रे सौम्येन च पलमतिना भृगुणा कानेन रूपवता भृत्येन सूर्यपुत्रेणायाति स्त्रीसंगमं-

यथास्तराशिर्भिथुनं समेतितथैव वाच्यो भिथुनप्रयोगः असद्गृहालोकित
संयुतेस्ते सरोष इष्टैः सविलासहासः २

हितदा एकैकेन फलं स्यात् दृष्टेनान्यैः कुजादिभिः पापैः
सर्वैः स्वगृहं स्वत्कामाच्छतिवेश्यापदं युवतिः १ अथमैथुनप्रकारज्ञानमिंद्रवज्रयाह यथास्तराशिरिति आधानलुप्रात्यश्मलुप्राद्वायोस्तरा
शिः सममोस्तलुयंस्तत्संज्ञको योजतुस्तन्भिथुनं स्त्रीपुमांसौ यथायेन प्रकारेण समेतिसंयोगं स्मरंत्याति तथातेनैव प्रकारेण तस्थनरस्मभिथु
नप्रयोगः संयोगो वाच्यो वक्तव्यः तस्मिन्नेवास्ते सप्तमे स्थाने असद्गृहालोकितसंयुते पापग्रहैर्दृष्टेयुक्ते वा सरोषः सकलहोभिथुनप्रयोगो वा-
च्यः इष्टैः सौम्यैर्युतदृष्टे सविलासहासः सीत्करादिसंयुक्तो भिथुनप्रयोगो वाच्यः अर्थादेवनकेन चिद्युतदृष्टेन सरोषो नापि सविलासहास इति

हृ-टी
२८

मिथ्ययुतदृष्टेसरोषोसवित्रासहासश्चेति तथाचसारावल्याम् द्विपदादयोवित्प्रमात्सरतंकुर्वन्ति सप्तमेयद्वत् तद्वत्पुरुषाणामपिगर्भाधानंसमादे
श्यं अस्तेशभयुतदृष्टेसरोषकलहं भवेन्नत्र सौम्यैः सौम्यैस्सरतंवात्स्थायनसंप्रयोगकारव्यातं २ अथगर्भसंभवसंभवज्ञानंवंशस्थेनाह र
वाति रविःसूर्यः इंदुश्चंद्रः शक्रःसितः अथनिर्जोगारकः एतैः स्वभागैर्यत्रराशौस्वनवांशकस्थितेरपत्यं भवति गर्भसंभवोभवतीत्यर्थः य
द्विचसर्वेस्वभागानस्युस्तदापुरुषापचयर्क्षगाभ्यां सूर्यसिताभ्यांस्वनवांशकस्थाभ्यामेवंगर्भसंभवोवाच्यः एवंभौमचंद्राभ्यांनार्युपचयर्क्षगा
भ्यांस्वनवांशकस्थाभ्यामाधानकालेऽवश्यमेवापत्यं भवति गर्भसंभवोभवतीत्यर्थः यस्मादनेनैवस्त्रत्यजातकैः उक्तम् बलद्युक्तौस्वरहंशो

रवांदुशक्रावनिजैः स्वभागैर्गुरौत्रिकोणोदयसंस्थितेपिवा भवत्यपत्यं-
हिविबीजिनामिमेकराहिमांशोर्विदशाभिवाफलाः ३ ४ ५

धर्कसितावुपचयर्क्षगौपुंसां स्त्रीणांवाकुजचंद्रौयदातदागर्भसंभवोभवति गुरौत्रिकोणोदयसंस्थितेपिवेति गुरौबृहस्पतौत्रिकोणयोर्नवपं
चमयोरुदयेलग्रेपिवासंस्थितेएषामन्यतमस्थानस्थेपिअपत्यं भवति गर्भग्रहणं विबीजिनामिमेइति हियस्मादर्थे इमेहियोगाः विबी
जिनांषटानांविगतंबीजवीर्येयेषांस्त्रीपुरुषाणांतेषामफलाविद्यमानाअपिनसंभवन्ति अत्रोदाहरणं कराहिमांशोर्विदशाभिवाफलाइति य
थाहिमांशोःशीतरश्मेः चंद्रस्यकरारश्मयोविद्यमानाअपिविदशांशानामफलानिफलाविगतादृशोयेषांतेविदशाः तेषामिवेति ३ अ
धुनास्त्रीपुंसयोराधानकालवशादाभसवावधियावच्छुभाशभज्ञानंवंशस्थेनाह दिवाकरेति दिवाकरात्सूर्यात्स्मरगौसप्तमस्थानस्थौकुजा

निष्-
४

२८

कर्कजो कुजो गारको कर्कजः सौरिः यदि भवतः तदा पुंगलस्य मनुष्यस्य गदप्रदो रोगप्रदो भवतः एतदुक्तं भवति आधानकाले यत्रार्कस्थितस्तस्मात्सममेस्थाने यदा गारको भवति सौरो वा तदा पुंसो रोगप्रदो भवति स्वमासे एव भिदोः चंद्रात्सममा भोमः सौरो वा भवति तदा योषितः स्त्रियो रोगप्रदो भवति स्वमासे एव व्ययस्वगो मृत्युकराविति तावेव कुजसौरौ व्ययस्वगो द्वादशद्वितीयगोनयोर्दिवाकरे द्वौः सकाशाद्दुभयत्र पार्श्वे स्थितयोस्तदा पुंगलयोषितोः स्त्रीपुरुषयोर्मृत्युकरो भवतः एतदुक्तं भवति सूर्यादेको द्वादशद्वितीयो द्वितीयेतदानयोर्मध्ये यो बलवान् स स्वमासे मृत्युकरो नरस्य भवति चंद्रादप्येवं व्यवस्थिते चंद्रादेको द्वादशद्वितीयो द्वितीयेतदानयोर्मध्ये यो बलवान् स स्वमासे मृत्युकरो स्त्रियो भ

दिवाकरे द्वौः स्मरगो कुजार्कजो गदप्रदो पुंगलयोषितोस्तदा व्ययस्वगो मृत्युकरो युतो तथा तदेकदृश्या मरणाय कल्पितो ४ दिवार्कशक्रो पितृमातृसंज्ञितौ शनैश्चरेदूनिशितद्विपर्ययात् पितृव्यमातृष्वसंज्ञितौ च तावथौ जयुग्मद्वयगतौ तयोः शक्रो ५ वति युतो तथेति तदिदं कुजसौरयोः परामर्शः तयोः कुजसौरयोर्मध्याद्यदेकेनादित्यो युतः सहितो भवत्यन्येन

दृश्यते तदानरस्य मरणाय कल्पितो निश्चितः एवं चंद्रमायद्येकेन युक्तो भवत्यपरेण दृष्टः तदा स्त्रियो मरणाय कल्पितः द्वयोर्मध्ये यो बलवान् तस्य मासे इति ४ अथ निषिक्तस्य पितृमातृपितृव्यमातृस्वसृणां शक्राशक्रमज्ञानं वंशस्थेनाह दिवार्कशक्राविति दिवादिने निषिक्तस्य जातस्य वा जंतोर्यथाक्रमं पितृमातृसंज्ञितावर्कशक्रो भवतः पितृसंज्ञको को मातृसंज्ञकः शक्रः एवमेव निशिरात्रौ निषिक्तस्य जातस्य वा शनैश्चरेदूसौरचंद्रौ शनैश्चरो पितृसंज्ञकः चंद्रो मातृसंज्ञकः तद्विपर्ययादिति तद्विपर्ययाद्विचारात्रिव्यत्ययान्तावेव पूर्वोक्तौ ग्रहौ पितृव्यमातृस्वसृसं-

ज्ञितो भवतः तत्र दिवानिषिक्तस्य जातस्य वा शनैश्चरो पितृव्यसंज्ञः चंद्रो मातृघसृसंज्ञः रात्रौ निषिक्तस्य जातस्य वा र्कः पितृव्यसंज्ञकः शक्रो मातृघसृसंज्ञः तत्संज्ञयोः प्रयोजनं तावथौ जयुग्मर्क्षगतौ तयोः शक्रभाविता तावेव यथोक्तौ ग्रहोतयो राजयुग्मर्क्षगतौ शक्रभौज्ञेयो औजाविष-
पराशयो युग्माः समराशयः तत्र दिवा र्को विषमर्क्षगो मेषमिथुनसिंहतुला धनि कुंभानामन्यतमस्थः पितुः शक्रभक्तत् रात्रौ पितृव्यस्य तथा दि-
वा शक्रः समर्क्षगो वृषकर्कटकन्यातृश्विक मकरमीनानामन्यतमस्थो मातुः शक्रभक्तत् रात्रौ मातृघसृः शनैश्चरो रात्रौ विषमर्क्षगतः पितुः
शक्रभक्तद्विवापितृव्यस्य तथा चंद्रो रात्रौ समर्क्षगो मातुः शक्रभक्तत् दिवा मातृघसृः सामर्थ्यादेवोक्तविपर्ययस्थः स एवोक्तयोर शक्रभः यथा दि-
वासमक्षेत्रगतो र्कः पितुरशक्रभो रात्रौ पितृव्यस्य दिवा विषमर्क्षगतः शक्रो मातुरशक्रभो रात्रौ मातृघसृः रात्रौ समक्षेत्रगतः शनैश्चरः पितुर

अभिलषद्भिर्दयर्क्षमसद्भिर्मरणमेति शक्रभट्टि मयाते उदयराशि सहिते चयमेस्त्री विगलितो डुपति भूस्ततदृष्टे ६

शक्रभो दिवापितृव्यस्य रात्रौ विषमर्क्षगतश्चंद्रो मातुरशक्रभो दिवा मातृघसृरिति ५ अथाधानप्रश्नमध्ये आधानकालवशात् मातुर्मरणयो-
गद्वयमाह उदयर्क्षसु दयलग्रमसद्भिः पापग्रहैरभिलषद्भिः तत्रोदयलग्राभिलाषिभिः कश्चित्तु ग्राह्णीयस्थग्रहो व्याख्यातः तेषामभि-
मंतयथोदयलग्रादनंतरं तदुभयस्य मत्यासन्नतयाभिलषत्सु दयर्क्षमिति अन्येषु नर्लग्राद्वादशस्थानस्य ग्रहस्योदर्क्षाभिलाषं कथयंति यस्या-
त्तद्विहायोदयराशिगमनं ग्रहः करोति एवंलग्राद्वादशस्थैः पापैर्लगे च यदि शक्रभट्टिसौम्यग्रहदर्शनमयाते अत्रासे सौम्यग्रहैरदृश्यमानेस्त्री-
योषिद्भिर्भिणी मरणमेति मृत्युं प्राप्नोति अत्र च भगवाच्चगार्गिः अशक्रभेद्वादशर्क्षस्थैः शक्रभट्टि विवर्जितैः आधानलगे मरणं यापितः प्रव-

देत् बुधइति योगांतरमाह उदयराशिसहितेचयमेत्यादि यमेशनेश्वरेउदयराशिसहितेलग्नस्थे तस्मिंश्च विगलिते नोडुपतिना नक्षत्रस्वामिना
क्षीणचंद्रेणभूसुतेनांगारकेणचदृष्टेवलोकितेस्त्रीगर्भिणीमरणमेति ६ अथयोगांतरं वैतालीयेनाह लग्नमुदयराशिरिंदुश्चंद्र एतौ लग्ने दू
पापद्वयमध्यसंस्थितौ लग्नस्थे चंद्रमसि यद्येकः पापग्रहो द्वादशस्थो भवति द्वितीयस्थोपरः तदालग्ने दू युगपत्तुल्यकालपापद्वयमध्यगावुच्ये
ते अथालग्ने दू विप्रकृष्टांशकान्वितौ भवतस्तत्रैवेकः पापस्तावदप्राप्यस्थितो ऽ परस्तावदतिक्रम्यस्थितस्तथापि लग्ने दू पापद्वयमध्यगा
वुच्येते अथवा द्वादशस्थाने एकः पापो ऽ परो द्वितीये तृतीये चंद्रश्चतुर्थे च पापो भवति तदापि लग्ने दू पापद्वयमध्यगावुच्येते एवं लग्ने दू य-

पापद्वयमध्यसंस्थितौ लग्ने दू नचसौम्यवीक्षितौ युगपत्पृथगेव वावदेन्नारीगर्भयुताविपद्यते ७
क्रूरैः शशिनश्चतुर्थे लग्नाद्वा निधनाश्रिते कुजे बंधं त्यगयोः कुजाकयोः क्षीणो दो निधनाय पूर्ववत् ८

द्वियुगपत्पापद्वयमध्यगतौ नचसौम्यक्षितौ शुभग्रहावलोकितौ न भवतस्तदानारीस्त्रीगर्भयुताविपद्यते म्रियते पृथगेवेति अथवा पृथक्स्थौ
लग्ने दू भवतस्तयोर्मध्यादेकनमोपि पापद्वयमध्यगो भवति सौम्यग्रहदृष्टश्च न भवति तदानारीगर्भयुताविपद्यते म्रियते इति पृथगेवेति
अथवा लग्नात्तृतीये चंद्रो द्वितीयचतुर्थद्वादशस्थाः पापाः तथापि लग्ने दू पापमध्यगौ भवतः अथवा लग्नादेकादशे चंद्रो द्वितीयतृतीयद्वा
दशागाः पापास्तथापि लग्ने दू पापद्वयमध्यगौ भवतः युगपद्ग्रहणं पादपूर्णाथं विस्पष्टार्थं वा तदर्थस्य पृथगेव सामर्थ्यालब्धत्वादत्रयोगकर्तृणां य
हाणां मध्याद्यो बलीतन्मासि गर्भिणीमरणं भवतीति सर्वत्र परिभाषा ७ अथान्ययोगांतराणि वैतालीयेनाह क्रूरैरिति शशिनश्चंद्रालू

रौः पापग्रहोः चतुर्थस्थानस्थोर्निधनाश्रितेः, एतस्थानस्थे कुजे भौमे एको योगः अथवालग्नाच्चतुर्थेः पापेरेष्टमे भौमे चैवं द्वितीयो योगः बंध्वं त्यग
योः कुजार्कयोरिति लग्नाद्द्विगुंति चतुर्थस्थे भौमे त्यगते द्वादशस्थानस्थेः के सूर्ये च तत्र स्थे क्षीणे न्दौ परीक्षीणे चंद्रे तृतीयो योगः एषामाधानका
ले कर्तव्यसंभवे मरणाद्यपूर्ववन्नारीगर्भस्युताविपद्यत इति अधुना मातुः शस्त्रनिमित्तं मरणयोगं गर्भस्वावंचाधानलग्नवशाद्देतालीयेनाह उ
दयास्त इति निषेककाले कुजार्कयोर्भौमिसूर्ययोर्यथा संख्यसुदयास्तगयोर्लग्नसप्तमस्थयोर्लग्ने भौमे सप्तमस्थेः के गर्भस्युतायाः भार्यायाः स्त्रि
यः शस्त्रकृतं शस्त्रहेतुकं मरणं निधनं वदेत्त ब्रूयात् तथा तेनैव प्रकारेणोति नारीगर्भस्युताविपद्यत इत्यर्थः मासाधिपताविति गर्भमासेषुमा

उदयास्तगयोः कुजार्कयोर्निधनं शस्त्रकृतं वदेत्तथा मासाधिपतौ निपीडिते तत्कालं स्ववर्णं समादि
शोत् ९ शशांकलग्नोपगतैः शुभग्रहैस्त्रिकोणजायाः र्थसुरवास्पदस्थितैः तृतीयलाभर्क्षगतैश्च
पापकैः सुरवीतुगभारिविणा निरीक्षितः १०

साधिपान्वक्ष्यति कललयनेत्यादिना तत्र निषेककाले योऽग्रहो भौमादिर
न्येन ग्रहेण युद्धे विजितो भवति पराजितो भवति यतः कुसुतादीनां युद्धमित्युक्तम् केतुना वाभिधूमित उल्कलया वाभिहतः सोपि निपीडितग्रह इत्यु
च्यते सूर्या चंद्रमसौ क्रूरयुक्तौ दृष्टौ वाराहणाग्रहणे पीडितो इत्युच्यते तस्यापि निपीडितस्य ग्रहस्य यो भवति मासो यस्मिन्मासे मासाधिपत्यंतस्य भव
ति तत्कालं तस्मिन्काले गर्भस्य स्ववर्णं च्युतिं समादिशोत् वदेत् ९ अधुना गर्भपुष्टिज्ञानं वंशस्थेनाह शशांकेति यत्र राशो शशांकश्चंद्रः स्थि
तस्तत्रैव शुभग्रहैर्व्यवस्थितैर्बुधगुरुमितैरित्यर्थः अथवा लग्नस्थैः शुभग्रहैः लग्ने व्यवस्थितैः अथवा कैश्चिच्छशांकोपगतैः कैश्चिद्लग्नोपगतैः

एवंशशांकोपगतैः शुभग्रहैरुदयोपगतैर्वा अथवात्रिकोणजायार्थसुरवास्पदस्थितैः त्रिकोणं वपंचमे जायास्थानं सप्तमं अर्थस्थानं द्वि-
 तीयं सुरवस्थानं चतुर्थं आस्पदस्थानं दशमं एतेषु त्रिकोणजायार्थसुरवास्पदेषु यथासंभवं चंद्रा लुग्ना द्वादयोर्वासमवास्थिते स्यात्पापकैः क्रू-
 रग्रहैश्चंद्रालुग्नाद्वा तृतीयलाभार्थगतैः तृतीयैकादशस्थानस्थैस्ते र्यथासंभवं द्वयोर्वास्थितैरविणा सूर्येण यदि निरीक्षितो दृष्टः शशीलग्नवाभव-
 ति यस्मादेवंयोगः स च दृश्यते तदा गर्भस्थः सुरवीपुष्टिमान् भवति केचिद्गुरुणानिरीक्षित इति पठंति तदयुक्तं यस्मात्सारावल्यासुक्तं होरेन्दुयुतैः
 सोम्येस्त्रिकोणजायार्थसुरवांबरस्थैर्वा पापैस्त्रिंशत्लाभयातैः सुरवीचगर्भो निरीक्षितो रविणा १० अथनिषिक्तस्थनिषेककालाज्जातस्य जन्मकालाद्

**ओजर्क्षेपुरुषांशकेषु बलिभिर्लग्नार्कगुर्विंदुभिः पुञ्जन्मप्रवदेत्समांशकगतैर्युग्मेषु तैर्योषितः
 गुर्वकौविषमेन रंशशिसितो वक्रश्च युग्मे स्त्रियं ह्यगस्था बुधवीक्षणाच्च यमलोकुर्वेति पक्षे स्वके ११**

अथोरपि प्रश्नकालाद्वा पुंस्त्रीविभागज्ञानं शादलं विक्रीडितेनाह ओजर्क्षेति ओजर्क्षेपुरुषांशकेष्विति लग्नमुदयलग्नं अर्कः आदित्यः गुरुर्जीविः इ-
 दुश्चंद्रः एतेर्लग्नार्कगुर्विंदुभिरोजर्क्षस्थैर्विषमराशिव्यवस्थितैर्न केवलं यावद्विषमराशिव्यवस्थितैर्विषमनवांशगतैर्बलिभिश्च पुंस्त्रीजन्मप्रवदेत् न
 चत्रविषमनवांशग्रहणं नास्ति कथं व्याख्यातं विषमनवांशकगौरिति उच्यते पुरुषांशकेष्विति वचनात्सु रूषराशीनामंशकेष्वित्यर्थः य एवं विषम-
 राशयस्त एव पुरुषराशयः समांशकगतैर्युग्मेष्विति तैरेव लग्नार्कगुर्विंदुभिर्युग्मेषु समराशिषु व्यवस्थितैर्न केवलं यावत्समांशकगतैर्युग्मराशि-

नवांशकस्थौर्बलिभिश्चयोषितः स्त्रियोजन्मवदेत् अथेषांयथाभिहितानांलग्नग्रहाणासुभयविकल्पकानां बाहुल्यात्सुंस्त्रीनिर्देशः साम्येबलाधि-
 कत्वात् सुर्वकाविति गुरुर्जाविः अर्कआदित्यः एतावुभापि विषमेविषमराशोगतौ यत्रतत्रनवांशकस्थौ नरमसुखं कुरुतः बलग्रहणमथत्रा
 नुवर्तते शशीचंद्रः सितः शुक्रः वक्रोंगारकः एतेयदिसबलाः युग्मसमराशोगतायत्रतत्रनवांशकस्थास्त्रियंजनयंति द्यंगस्थाइति एत-
 एवग्रहाद्यंगस्थायत्रतत्रराशौद्विशरीरनवांशकस्थाः बुधर्वाक्षणाश्चबुधदृष्ट्यायमलौ द्वौ स्वपक्षे कुर्वंति स्वपक्षे आत्मीयपक्षे आत्मीयपक्षेपु
 रुषनवांशके स्त्रीनवांशकेचेत्यर्थाः एतदुक्तंभवति चत्वारो द्विस्वभावाभियुनक्तन्याधन्विमीनाः तत्रमिथुनधन्विनोपुरुषांशको क
 न्यामीनोस्त्र्यंशको तेनयथासंभवंमिथुनधन्वं शगतावादित्यजीवो यदिबुधेनयत्रतत्रावस्थितेनदृश्येते तदायमलौ द्वौपुरुषोवाच्यौ एवं
 यथासंभवंकन्यामीनांशकगताः शशिशुक्रमीमाः यत्रतत्रावस्थितेनबुधेनदृश्यंते तदायमले द्वे कन्येवाच्ये अथद्वावेववर्गोयथादर्शित-
 स्थोबुधः पश्यति तदैकःपुरुषोद्वितीयाचकन्या नन्वत्रांशकग्रहणंनस्ति तत्कथं व्याख्यातं द्विशरीरांशके स्थितइति अनेनैवस्वल्पजा
 तके उक्तं बलि नो विषमेः कर्गुरु नरंस्त्रियं समग्रहे कुजे दुसिताः यमलौ द्विशरीरांशो ध्विं दुज दृष्ट्या स्वपक्षसमाविति अन्यथापुन
 रुक्ततास्यात् ओजक्षेपुरुषांशके ध्वित्यनेनैव गतार्थत्वात् बलग्रहणमत्रानुवर्तनीयमिति ११ अथपुंजन्मयोगांतरसुपेंद्रवज्रयाह विहा
 यलग्नमिति उक्तयोगाभावावस्थावसरेनान्यथा आधानलग्नं पृच्छाकालिकलग्नं वा लग्नं विहायत्यत्कासौरः शनेश्चरो लग्नाद्विषमक्षे गतस्तु
 तीयपंचमसप्तमनवमैकादशस्थानानां मन्यतमस्थः पुनजन्मकरः पुरुषजन्मकरो भवति प्रोक्तग्रहाणामिति प्रोक्तगृहाणां कथितयोगकर्तृ
 णां गृहाणां वीर्यबलमवलोक्य विचार्य प्रसूतो प्रसवकाले पुरुषो न रोगनास्त्री वा वक्तव्या एतदुक्तं भवति यत्रपुरुषजन्मसंभवस्तत्रपुरुषो वा —

च्यः एवंस्त्रीयोगसंभवस्त्रीवाच्या यत्रपुरुषजन्मयोग संभवः स्त्रीयोगजन्मसंभवश्चदृश्यतेतदायोयोगोबलवत्ग्रहाभिनिर्मितस्तद्वशात्संस्त्री
जन्मवक्तव्यं १२ अथकूबजन्मयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह अन्योन्यमिति शशीचंद्रः रविरादित्यः एतौशशिरवीयथाक्रमंयुग्मोजर्क्ष
गतौसमविषमराशिस्थावन्योन्यंपरस्परंयदिपश्यतः समराशिस्थश्चंद्रोविषमराशिगतमर्कं पश्यत्यर्कः शशिनंपश्यतिनदाकूबजन्मयोग
एकःयद्यार्किसौम्यावपि आर्कः सौरःसौम्योबुधः एतावार्किसौम्योयथाक्रमंयुग्मोजर्क्षगतौ अन्योन्यंयदिपश्यतस्तदाहितीयोयोगः व
क्रोवासमगमिति वक्रांगारकोविषमक्षगः समगंसमराशिस्थादिनेशंसूर्यंपश्यति सूर्यश्चांगारकंपश्यति तदातृतीयोयोगः असमेचंद्रोद

विहायलग्नंविषमर्क्षसंस्थःसौरौपिपुत्रजन्मकरोविलग्नान् प्रोक्तग्रहाणामवलोक्यवीर्यंवाच्यः प्रसूतीपु -
रुषांगनावा १२ अन्योन्यंयदिपश्यतःशशिरवीयद्यार्किसौम्यावपि वक्रोवासमगदिनेशमसमेचंद्रोदयोचैत्स्थि
तौ युग्मोजर्क्षगतावपीदुशशिजोभूम्यात्मजेनेक्षितौपुंभागेसितलग्नशीतकिरणाः स्युःकूबयोगाःस्मृताः १३

यौचैदिन चंद्रःशशीदयोलग्रमेतावसमेविषमराशाववस्थितौभूम्यात्मजेनांगारकेणसमराशिगेनेक्षितौदृष्टौतदाचतुर्थयोगः युग्मोजर्क्षग
तावपीति इंदुश्चंद्रःशशिजोबुधोएतौ यथासंख्यंयुग्मोजर्क्षगतौसमविषमराशिगोभूमिजेनभौमेनयत्रतत्रावस्थितेनवीक्षितौदृष्टौतदापं
चमोयोगःपुंभागेइतिसितःशक्रः लग्नदयलग्नशीतकिरणश्चंद्रः एतेसितलग्न शीतकिरणाः यत्रतत्रराशौपुंभागेविषमनवांशकेव्य
वस्थिताभवन्ति तदाकूबजन्मयोगःषष्ठःतथाचबादरायणः अन्योन्यंरविशशिनौविषमाविषमर्क्षगौनिरीक्ष्येते इंदुजरविपुत्रोवातथैवन

सुप्तकंकुरतः वक्रोविषमेसूर्यः समग्रश्चैव परस्परालोकात् विषमर्क्षे लग्र्येन्दुसमराशिगः कुजो वल्लोकयति बुधचंद्रौ कुजहृष्टौ विषमर्क्षसमर्क्षगौ
 तथैवोक्तौ भोजनवांशकसंस्थालग्र्येन्दुसितास्तथैवोक्ता इति एते योगाः पूर्वयोगानामभावे वक्तव्याः तेषां योगानामतेषां च संभवतेषामेव बल-
 वत्त्वं १३ अधुना द्वित्रिगर्भसंभवयोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह युग्मे चंद्रसिताविति चंद्रसितौ शशिशक्रौ युग्मे समराशौ व्यवस्थितौ तथाते
 नैव प्रकारेण ज्ञारजीवोदयाः शोबुधः आरोग्यारकः जीवो ह्यहस्पतिः उदयोत्थं एते सर्वे एवौजभवने विषमराशौ स्थुर्भवेयुः एवमेते मिथुनं कु-
 र्युः दारिकादारकश्च लग्र्येन्दु उदयचंद्रौ समगौ युग्मराशिव्यवस्थितौ नृनिरीक्षितौ नरग्रहेण येन केनचित् हृष्टौ भवतस्तथापि मिथुनं गर्भ-

युग्मे चंद्रसितौ तथौजभवने स्थुर्ज्ञारजीवोदया लग्र्येन्दु नृनिरीक्षितौ च समगौ युग्मेषु वा प्राणिनः कु-
 र्युस्ते मिथुने ग्रहोदयगतान् द्व्यंशांशकान् प्रयति स्वांशो ज्ञेयं तयं ज्ञांशकवशाद्युग्मत्वमिथ्यैः समं १४

संस्थं वाच्यम् युग्मेषु वा प्राणिनः न एव पूर्वोक्ता ज्ञारजीवोदयाः सर्व एव युग्मेषु समराशिषु स्थिताः प्राणिनो बलिनी भवंति तथापि मिथुनं कुर्युः
 ग्रहोदयगतानित्यादि ग्रहाः सर्व एव द्व्यंशांशकेषु द्विस्वभाववांशकेषु गताः प्राप्ताः उदयोत्थं च द्व्यंशांशकेषु गतः तान् ग्रहोदयगतान् द्व्यं-
 गांशकान् स्वांशोस्वनवांशकस्थे ज्ञेयुधे प्रयति सति तदा त्रितयं वक्तव्यं तत्रायं विशेषः ज्ञांशकवशाद्युग्मं तु इति शोबुधो गतो व्यवस्थितो
 यस्मिन् नवांशके स्थितः तद्दशाद्युग्मं बुधो यस्मिन् नवांशके व्यवस्थितः सयद्विगांशकस्तद्विंशतं तत्र गर्भं युग्मं वक्तव्यं एकस्तद्विपरीतः एतद्दु-
 क्तं भवति मिथुनांशकस्थो बुधो यदा ग्रहोदयगतान् द्व्यंशांशकान् प्रयति तदा गर्भे दारकदयं दारिकाचैकावक्तव्या अथोक्तव्या नवांशकस्थो

बुधो ह्यंगं शक्यवस्थितान् ग्रहोदयान् पश्यति तदा गर्भेदारिका द्वयं एकं च दारकं च क्वच्यं अभिभूयैः समभिति तैर्ग्रहोदयबुधैरभिस्थितोर्द्द
 स्वभावसमानलिगस्थितोस्त्रिनयं सममेकलिगवक्तव्यम् एतदुक्तं भवति मिथुननवांशक्यवस्थितो बुधो मिथुनधन्यशक्यवस्थितान् ग्रहो
 दयान् पश्यति तदा गर्भेदारिकाभितयं वक्तव्यं अथ कन्यांशक्यवस्थितो बुधः कन्यामीनां शक्यवस्थितान् ग्रहोदयान् पश्यति तदा गर्भेदारिकाभित
 यं वाच्यमिति तथा च सारावल्याम् समराशौशाशिसितयोर्विषमैर्गुरुवक्रसौम्यलघुयोगैस्मिन् गर्भगतं चूनं मिथुनं तु विज्ञेयम्
 लघुं द्वांसमगौं पुं ग्रहदृष्टौ च मिथुनजन्मकरो उदयलघुजवक्रगुरवां बलिः समराशिगास्तथैवोक्ताः द्विशरीरांशक्युक्तान् ग्रहान्
 विलग्नं च पश्यतीं दुःसूते कन्यांशे द्वैकन्ये पुरुषश्च निषिच्यते गर्भे मिथुनांशे कन्येका द्वौ पुरुषौ भितयमेवं स्यात् मिथुनधनराशिग

धनुर्धरस्यात्यगते विलग्नं ग्रहैस्तदंशोपगतेर्बलिष्ठैः ज्ञेनार्किणा वीर्ययुतेन दृष्टे संतिप्रभूता अपिकोशसंस्थाः १५

नान् ग्रहान्विलग्नं च पश्यतीं दुःसूतः मिथुनांशस्थश्च यदा पुरुषभितयं तदा गर्भे कन्यामीनां शक्यस्थान्विहगानुदयं युवति भागगताः पश्यति शी
 तगुननयः कन्यात्तयं तदा गर्भे १४ अधुना अधिक गर्भसंभवयोगज्ञानमुपजातिकयाह धत्तुरिति धन्विलग्नधनुर्धरांशके वोदयं लघुसुपग
 ते धनुर्धरस्य धत्तुषोऽत्यगते विलग्नधन्यशके चोपगते ग्रहैः सर्वैरेव तदंशोपगते र्यत्र तत्र राशौ धन्विनवांशकस्थेर्न केवलं यावद्बलिष्ठैर्वीर्यवद्भि
 स्तस्मिंश्च लघुं ज्ञेनार्किणा च दृष्टे ज्ञेन बुधेन आर्किणा शनैश्चरेण च वीर्ययुतेन बलवता दृष्टे वलोकिते मभूता बहवः कोशसंस्था जरायुवेष्टित
 विग्रहा गर्भसंति भवतीति पंचसप्तदशयावत्पूर्वमुक्तं मासाधिपतौ निपीडिते तत्कालं अणुसमादिशोदिति १५ तदधुना गर्भस्य मासा-

धिपानत्रोटकेनाह कललइति सिताद्याग्रहागर्भस्यप्रथममासात्प्रकललादीनिभवंतिवर्तयन्ति तद्यथा गर्भस्यप्रथमेमासिकललंभवति
 शक्रशोणितेघनेसंभिन्नीभूते तत्रगर्भस्यतस्मिन्मासेसितः शक्रोधिपतिः द्वितीयेघनताकागिन्यंभवति तत्रतस्यकुजोऽंगारकोभ्रौमोधिपतिः
 तृतीयेकुरोत्यतिहस्ताघवचवजन्म तत्रजीवोहृहस्पतिरधिपतिः चतुर्थोस्थिसंभवः तत्रसूर्योरविरधिपतिः पंचमेचर्मसंभवस्तत्रचंद्रोधिपतिः षष्ठेगजसंभवो
 लोमजन्मतत्रार्किः सौरोधिपतिः सप्तमेचेतनतासंभवोभवतिचेतनतास्वभावः तत्रबुधोधिपतिः बुधमासात्परतोत्येन्ये शोषामासास्तेगर्भस्पर्शनोद्देगप्रसवक-
 रास्तेषुचोदयपतिचंद्रसूर्यनाथाः स्वामिनः क्रमशोगदिताः उक्ताः तत्राष्टमेमासिगर्भस्थोजंतुरशनंकरोति मात्राप्सुक्तंपीतरसादिः तस्या

कललघनांकुरास्थिचर्मो गजचेतनताः सितकुजजीवसूर्यचंद्रार्किबुधाः परतः उद
 यपचयसूर्यचंद्रनाथाः क्रमशोगदिताः भवंतिशक्रभाशक्रमचमासाधिपतेः सदृशं १६

नाभिलग्रनलिनंसंक्रमतेतत्रगर्भाधानलघ्राधिपतिर्योयहः समासाधिपतिः नवमेगर्भस्थस्योद्देगोभवति तत्रचंद्रोधिपतिर्भवति दशमेगर्भस्य
 प्रभवोमसूतिर्भवति तत्रसूर्योरविरधिपतिः तथाचस्वल्पजातके कललघनावयवास्थित्वयोमसूतिसमुद्भवाः क्रमशः मासेषुशक्रकुज
 जीवसूर्यचंद्रार्किः सौम्यानाम् भ्रशानोद्देगप्रसवाः परतोलग्नेशचंद्रसूर्योणाभिति अत्रप्रथमद्वितीय मासाधिपयोर्यवनेश्वरेणसहयतभे-
 दः तथाचतद्वाक्यम् कुजासूजिज्जीवरवींदुसौरशशांकलमैंदुदिवाकराणाम् मासाधिपत्यप्रभवो नचैषांजयोपधातैर्ग्रहवद्भवन्ति आद्येते
 मासेकललाद्वितीयेपेशिस्तृतीयेपिभवंतिशारवाः १ अस्थान्यथस्नायुशिराश्चतुर्थे मज्जातुचर्मोप्यपिपंचमेतु षष्ठेत्वसूयोमनरवोपहृञ्च

चेतःस्थिताः ससमभासचेष्टाः तृष्णाशानास्वादनमष्टमेस्यात्पूर्वापरार्थानवमेरतिश्च स्रोतोभिरुद्वाहितपूर्णदेहोगर्भीकमासेदशमेयसूने आचार्यस्थबहुमतमासानामभिमतभिनभवति शतभाशतभंच मासाधिपतेः सदृशंगर्भस्थस्यमासाधिपतिसदृशं शतभमशतभंफलंभवति एतदुक्तंभवति आधानकालेयोग्रहोनिपीडितोभवति तन्मासिगर्भस्यपतनंकलुषेसंदरशमो विवर्णेपीडनंनिर्मलेशतजालसंपन्नेबलवतिपुष्टिरिति तथाचसूक्ष्मजातके कलुषैःपीडापतनेनिपीडितैर्निर्मलैः पुष्टिरिति अथचान्यैः शास्त्रकारैर्विशेषउक्तः तत्किंचित्यदृश्यते तथाचसा रावल्याम् तत्रशतभाशतभमित्थैः कर्मभिरधिवासिताविपयवृत्तिः गर्भावासेनिपतनिसंयोगेशक्रशोणितयोः मिथुनस्यमनोभावोयादृक्

त्रिकोणगेज्ञेविबलेस्तथापरैर्मुखांघ्रिहस्ताद्विगुणास्तदाभवेत् अ
वाग्वादावशतभैर्भसंधिगैः शतभैस्त्रितैश्चेत्कुरुतेगिरचिरात् १७

प्रबलस्यसंभवति श्लेषादिभिश्चदोषैस्तत्तुल्यगुणोनिष्कृतस्य यादृक्पश्यतिसौम्यस्तत्तुल्यबलगुणंस्मृतंसमाधत्ते पितृजननीसाहचर्यंरवेःशशांकस्यबलयोगात् स्रबोधमेतत् १६ अथाधिकांगमूकचिरलब्धिगिरांसंभवयोगान्त्वशस्थेनाह त्रिकोणगोति ज्ञेबुधेत्रिकोणगेलमान् वमस्थेपंचमस्थेवातस्माद्बुधादपरैरन्यैःसर्वैर्ग्रहैर्यत्रतत्रावस्थितैर्विबलेर्वार्यरहितैर्मुखांघ्रिहस्ताद्विगुणोर्गर्भस्थोवाच्यः द्विशिरश्चतुष्पाच्चतुर्भुजइत्यर्थः त्रिकोणगेज्ञेइत्यत्रकेचिन्मूलत्रिकोणगेबुधेकन्यागतइत्याहुः तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः बलहीनैर्ग्रहैःसर्वैर्नवपंचमगेबुधेद्विगुणांघ्रिशिरोहस्ताभवत्येकोदरस्तथा १ अवागिति गविष्टवेस्थितैश्चंदोचंद्रैः शतभैः पापैर्भसंधिगैः कर्कटवृश्चिकमीनानामेत्यनवांश

कस्थैर्यथासंभवंतदाअवाङ्मूकोगर्भस्थोवाच्यः शभ्रमेक्षितइतिचंच्छब्दोयद्यर्थेएवंविधेयोगेयदिशभ्रमेक्षितः सौम्यग्रहदृष्टश्चंद्रोभवतिनदाजा
तस्यचिराद्बहुनाकालेनगिरंवाचंकुरुते अर्थादेव पापवीक्षितेवाग्धानइति एवंयोगेभिश्चग्रहवीक्षितेयदासौम्याबलिनस्तदाचिरेणकालेन
लब्धवाग्भवति यदापापाबलिनस्तदानेवेति अत्रचभ्रगवान्गार्गिः कुलीरालिङ्गषांतस्थैः पापैश्चंद्रेषोपगे मूकःपापेक्षितैःसौम्यैश्चिरेण
लभतेगिरं मिश्रदृष्टैर्यहैर्हीनैर्मूकोबालश्चवाक्किरादिति १७ अधुनासदन्तकुञ्जजडजन्मयोगान्चंदाक्रांतयाह सौम्येति रविजःशनेश्चरः
रुधिरांगारकः यत्रतत्रराशौशनेश्चरांगारको सौम्यर्क्षाशोबुधनवांशकेमिथुनांशकेकन्यांशकेवाभवतः अथवाबुधर्क्षेमिथुनकन्ययोरन्यतमे

सौम्यर्क्षाशोर विजरुधिरौचेत्सदंतोत्रजातः कुञ्जःस्वर्क्षेःशाशिनितत्तुगेमंदमाहेयदृष्टे पंगु-
र्मानेयमशाशिकुजेर्वाक्षितेलग्रसंस्थेसंधौपापशाशिनित्तजडःस्यान्नचेत्सौम्यदृष्टः १८७

राशौस्थितोभवतः चंच्छब्दोयद्यर्थेयद्येवंतदात्रास्मिन्योगेसदंतोदंतसाहितोगर्भस्थोवाच्यः केचित्सौम्यर्क्षाशोमिथुनेमिथुनांशकेकन्यायांक
न्यांशकेचेतीच्छंति ऋक्षांशयोर्युगपद्बहुणात् अंशशब्देनकेवलेनैवमिद्धिः स्यात्तदृक्षग्रहणमतिरिच्यतइति एवंविधेयोगेगर्भस्थः सदं
तोभवतिजातोवा कुञ्जःस्वर्क्षेइति शाशिनित्तद्रेस्वर्क्षेआत्मीयराशौकर्कटस्थितेतथाभूतेचतत्तुगतेतथाभूतेमंदमाहेयदृष्टे मंदेनशनेश्च
रेणमाहेयेनांगारकेणचदृष्टेवलोकितेचंद्रेगर्भस्थोकुञ्जोवाच्यः पंगुर्मानेइति मानेलग्रसंस्थेयमशाशिकुजेः दृष्टेपंगुर्गर्भस्थोभवति यमः
शनेश्चरः शाशिनित्तद्रेः कुञ्जःभौमः एतेर्वाक्षितेदृष्टेपंगुःपादविकलोगर्भस्थोवाच्यः संधौपापेइति पापेआदित्यकुजसौराणामन्यतमेशशि

निचचंद्रे संथो कर्कटश्चिकमीनां त्यनवांशगतैर्यथासंभवं गर्भस्थो जंजुर्जुः श्रोत्रेन्द्रियहीनो वाच्यः नचेत्सौम्यदृष्टइति एते योगकर्तारो ग्रहा यथादर्शितानचेद्यदि सौम्यैः शतभग्रहेर्दृष्टान भवति तदैतद्योगचतुष्टयं पूर्णवक्तव्यं सौम्येर्बलिभिर्नरीक्षिता योगान भवति मध्यबलेर्हीनबलेर्वा दृष्टास्तदा असमग्रफला भवति इति १८ अधुनावामनहीनांगो दोधकेनाह सौरशशांक इति मकरांत्यविलग्रे मकरस्यांत्यनवांशके विलग्रे स्थे नवमनवांशको दयमानः सचमकरस्य भवति इत्यर्थः तस्मिंश्च सौरशशांकदिवाकरदृष्टे सौरः शनैश्चरः शशांकश्चंद्रः दिवाकरः सूर्यः एतैरवलोकितैर्वा मनको गर्भस्थो वाच्यः धानवमोदयगैरिति अत्रकेचिदेवं व्याचक्षते यदा लग्ने द्वितीये द्रेक्षाणो दयो भवति तदा तस्य पंचमराशि संबंधित्वाद् द्विद्रे

सौरशशांकदिवाकरदृष्टे वामनको मकरांत्यविलग्रे धी
नवमोदयगैश्च द्रेक्षाणैः पापयुतेः भुजांशिशिरः स्यात् १९

द्रेक्षाण इत्यारव्या तस्मिन् द्वितीये द्रेक्षाणो पापग्रहयुते उदयमनुभासे नवमे तस्मिन् सौरशशांकदिवाकरदृष्टे गर्भस्थोऽभुजोऽभुजहीनो वाच्यः एवं यदा लग्ने तृतीये द्रेक्षाणस्य उदयो भवति तदा तस्य नवमराशि संबंधित्वात् नवमद्रेक्षाण इत्यारव्या तस्मिन् उदये पापयुते सौरशशांकदिवाकरदृष्टेऽंशिशिरः शिरहीनो गर्भस्थो वाच्यः एवं प्रथमे द्रेक्षाणस्य लग्ने संबंधित्वाद् उदये द्रेक्षाण इत्यारव्या तस्मिन् उदये पापयुते सौरशशांकदिवाकरदृष्टेऽंशिशिरः शिरहीनो गर्भस्थो वाच्यः एतेषु योगेषु सौरशशांकदिवाकराणां दर्शनयोगात्पापयुक्त इति केवलेनांगारकेण युक्ते योगी भवति अत्राप्यन्येषां नवमोदयगैर्द्रेक्षाणैः पापयुतैः केवलमेवाभुजांशिशिरसां संभवं व्याचक्षते सौरशशांकदिवाकरदृष्ट इत्यस्यानुवृत्तिर्न च्छति अ

: विभुजोवानंभिर्वाविशिरावेति अन्येएवंव्याचक्षते य
 एवतत्तद्रेक्षाणत्रयंयदिपापयुतंभवति तदाभुजहीनो
 एवएतद्रेक्षाणत्रयंयदापःपयुतंभवति तदापादहीनोग-
 एतद्रेक्षाणत्रयंयदिपापयुतंभवति तदाशिरोविहीनोग-
 तंनिनन्येनगर्भस्थस्यसंभवमाहुः वयंपुनर्वाञ्छुमः निषेक
 विभुजोभवति एवमवमेस्थानेद्रेक्षाणोत्तवमद्रे

सौम्यैःसबुद्बुदलोचनः

शोकदिवाकरहृष्टश्चभवति तदाअनंभिर्भवति तथानिषेककाले
 तदाअशिरागर्भस्थोवाच्यः एषेवव्यारव्यासाध्वी यस्माद्भगवा
 पंचमेवाहुवर्जितं १ विपदंनवमस्थानेयदिसौम्यैर्नवीक्षितइति
 स्तकःस्याच्छनिरविचंद्रैर्वेदेर्भ १९ अथविकलजन्मजा
 पयुतेतथाभूतेकुजार्किनानिरीक्षितेभौमसौराभ्याहृष्टेनयन

नि.षे.
४

३५

सहितो भवति नेत्ररहितो योगर्मस्थो वा
 नचंद्रेण युक्ते सौरेंगारकेण दृष्टे वा माक्षिका
 पापग्रहे दृष्टे गर्भस्थः स बुद्धुदलोचनः पु
 ल्याज्जन्तुलया दायस्य चंद्रमा व्यग्रहगत
 लयाद्वादशोऽपरं दक्षिणं च क्षर्हि नस्ति अ
 युक्ते सौरेंगारकेण दृष्टे दक्षिणाक्षिकाणः एवं सिंहलये केवले
 च्चन इति तस्मिन्नेव सिंहलयेऽर्के चंद्राभ्यां युक्ते सोम्यासौम्यैः शुभ
 तमयुक्ते प्राग्बत्पुष्पिताक्षित्वं वाच्यं व्यग्रहगत इति निषेककाल
 स्थिवा मंच क्षर्हि नस्ति वा माक्षिकाणः स भवतीत्यर्थः एवं रविरादित्यो
 य एते योगाः प्रागभिहितास्त्रिकोणगोत्रे इत्यादिनायंथेन शुभाशुभफ

व्यग्रहगतश्चंद्रमास्त्यपरं रविर्नशुभगादितायोगायाप्याप्तवन्ति शुभेक्षिताः २०

लदास्तेषां सर्वेषामेव योगानां यदा योगव
 ति किंतु किंचित्प्रयच्छन्तीत्यर्थः २० यत्र आधानकाले योगवशात्प्रसवकालज्ञानं वसंततिलकेनाह तत्कालमिंदुसहितेति तत्का
 लमिंदुः तत्काले मध्यकाले आधानकाले वा यस्मिन् राशौ चंद्रमा वर्तते तत्र च यस्मिन् द्वादशभागे व्यवस्थितः स तत्कालमिंदुसहितो द्वि
 रसांशकः केचित्तु तत्कालिकेन्दुसहितो द्विसांशक इति पठन्ति तत्कालिकेन्दुनायावत्सरव्याद्वादशभागसहितः तत्तुल्यस्तावत्सरव्यामे
 षादौ गणनया योराशिस्तत्र स्थे चंद्रमसि पुरनोऽयतो दशमे मासि गर्भस्थप्रसवो वाच्य इति केचित् तथा च सारावल्याम् यस्मिन् द्वाद

न्येविभुजादिसंभवेयथासंख्यं त्यक्त्वा द्रेक्षाणत्रयेपिप्रतिद्रेक्षाणंतदुद्भवविकल्पमाहुः विभुजोवानंधिर्वाविशिरावेति अन्येएवंव्याचक्षते यथा लमेयदाप्रथमद्रेक्षाणोदयोभवति तदापंचमराशौप्रथमद्रेक्षाणोनवमोपिप्रथमएवतत्तद्रेक्षाणत्रयंयदिपापयुतंभवतितदाभुजहीनो गर्भस्थोवाच्यः अथलमेद्वितीयद्रेक्षाणोदयोभवति तदापंचमनवमयोरपितृतीयएवएतद्रेक्षाणत्रयंयदिपापयुतंभवति तदाभुजहीनो गर्भस्थोवाच्यः अथलमेतृतीयद्रेक्षाणोदयोभवतितदापंचमनवमयोरपितृतीयएवएतद्रेक्षाणत्रयंयदिपापयुतंभवति तदापादहीनो गर्भस्थोवाच्यः अत्राप्यन्येयथासंख्यं त्यक्त्वात्रिमकारेपि योगेभुजांघ्रिशिरोहीनानां विकल्पेन गर्भस्थस्य संभवमाहुः वयंपुनर्वाञ्छुमः निषेककालेषः पंचमराशौयोद्रेक्षाणः सयद्यंगारकेणयुक्तः सौरशशांकदिवाकरदृष्टश्च भवति तदाविभुजोभवति एवंनवमेस्थानेद्रेक्षाणोनवमद्रेखा

रविशशियुतेसिंहेलमेकुजाकिंनिरीक्षितेनयनरहितः सौम्यासौम्यैः सबुद्बुदलोचनः

काणः तथानिषेककालेनवमराशौयोद्रेक्षाणः सयद्यंगारकेणयुक्तः सौरशशांकदिवाकरदृष्टश्च भवति तदाअनंधिर्भवति तथा निषेककाले लमेयदाप्रथमद्रेक्षाणः सयद्यंगारकेणयुक्तः सौरशशांकदिवाकरदृष्टश्च भवति तदाअशिरागर्भस्थोवाच्यः एषैवव्यारव्यासाध्वी यस्माद्भगवान् नृगार्गिः लभ्यते द्रेक्षाणगोभौमः सौरसूर्येणुवीक्षितः कुर्याद्विशिरसंतहत्पंचमेबाहुवर्जितं १ विपदंनवमेस्थानेयदिसौम्यैर्नवीक्षितइति तथाचसारावत्याम् भौमयुतोद्रेक्षाणस्त्रिकोणलमेपुसंष्ट्याविभुजांघ्रिमस्तकः स्याच्छनिरविचंद्रैर्वदेद्गर्भे १९ अथविकलजन्मज्ञानार्थंहरण्यामाह रविशशियुतेति सिंहेलमेरविभुशशियुते अर्कचंद्राभ्यासयुते तथाभूतेकुजाकिंनिरीक्षितेभौमसौराभ्यां दृष्टेनयन

रहितो भवति नेत्ररहितो धोगर्भस्थो वाच्यः अर्थादेवकेवले सिंहलग्नेऽर्केण युक्ते सौरेंगारकेण दृष्टे दक्षिणाक्षिकाणः एवं सिंहलग्नेकेवले
नचंद्रेण युक्ते सौरेंगारकेण दृष्टे वा माक्षिकाणः सौम्यासौम्यैः सबुद्बुदलोचन इति तस्मिन्नेव सिंहलग्नेऽर्के चंद्राभ्यां युक्ते सौम्यासौम्यैः शक्र
पापग्रहैर्दृष्टे गर्भस्थः सबुद्बुदलोचनः पुष्पिताक्षो वाच्यः अत्राप्येकतमयुक्ते प्राग्वत्पुष्पिताक्षित्वं वाच्यं व्ययग्रहगत इति निषेककाल
लग्नाज्जन्तु लग्ना द्वायस्य चंद्रमा व्ययग्रहगतो द्वादशस्थो भवति तस्य वामं चक्षुर्हिनस्ति वामाक्षिकाणः सप्तवतीत्यर्थः एवं रविरादित्यो
लग्ना द्वादशोऽपरं दक्षिणं चक्षुर्हिनस्ति अश्रुभगदितायोगा इति यएतेयोगाः प्रागभिहितास्त्रिकोणगेजे इत्यादिनाग्रंथेन शक्रभाशुभफ

व्ययग्रहगतश्चंद्रो वामं हिनस्त्यपरं रविर्नशक्रभगदितायोगायाप्याभवति शक्रभेक्षिताः २०

लदास्तेषां सर्वेषामेव योगानां यदा योगकर्तारो ग्रहाः शक्रभग्रहैः सौम्यग्रहैः दृष्टा भवन्ति तदा ते योगायाप्याभवन्ति पूर्णयथोक्तं फलं न प्रयच्छं
ति किंतु किंचित्प्रयच्छन्तीत्यर्थः २० अथ प्रश्नाधानकाले योगवशात्प्रसवकालज्ञानं वसंततिलकेनाह तत्कालमिंदुसहितेति तत्का
लमिंदुः तत्काले प्रश्नकाले आधानकाले वा यस्मिन् राशौ चंद्रमा वर्तते तत्र च यस्मिन् द्वादशभागे व्यवस्थितः स तत्कालमिंदुसहितो द्वि
रसांशकः केचित्तु तत्कालिकेन्दुसहितो द्विरसांशक इति पठन्ति तत्कालिकेन्दुनाथावत्सरव्या द्वादशभागसहितः तत्तुल्यस्तावत्सरव्यां मे
षादौ गणनया यो राशिस्तत्र स्थे चंद्रमसि पुरतोऽयतो दशमे मासि गर्भस्थप्रसवो वाच्य इति केचित् तथा च सारावल्याम् यस्मिन् द्वाद

शभागेगर्भाधानेव्यवस्थितश्चंद्रः तत्तुल्यक्षेत्रमसवोगर्भस्यसमादिशोत्वाज्ञः १ अन्येपुनरेवंव्याचक्षते आधानकालेयत्रराशौचंद्रमाव्य-
वस्थितस्तत्रयावत्संख्योद्वादशाभागावर्तते तस्माद्वादशाभागराशोस्तावत्संख्योयएवपुरतोरशिस्तत्रस्थेचंद्रमसिदशमेमासिमसवोव-
क्तव्यः एषैवसाध्वीव्यारव्या यस्मान्द्वागवान्गार्गिः यावत्संख्येद्वादशांशेशीतरश्मिर्व्यवस्थितः तत्संख्योयस्ततोरशिर्जन्मेदुस्तद्गतोव-
देत् १ अत्रापिनक्षत्रानयनेयमनुपातोपायः यदिचंद्राक्रांतद्वादशाभागप्रमाणेनसकलचंद्रराशिरष्टादशशतलिसाप्राणलभ्यते
तदनेनशुक्लद्वादशराशिममाणेनकिमितिलब्धचंद्रराशिभुक्तलभ्यते ततोष्टशतलिसापरिकल्पनयानक्षत्रमूल्यं अत्रापिदिनराभि

तत्कालमिंदुसहितोदिरसांशकोयस्तुत्तुल्यराशिसहितेपुरतःशशांके या
वानुदेतिदिनराभिसमानभागस्तावद्गतदिननिशोःप्रवदतिजन्म ॥ २१ ॥

कालज्ञानमाह यावानुदेतिदिनरात्रिलयाः पूर्वव्यारव्याताः गोज्जाशिवकर्किमिशुनाइत्यादिआधानकालेप्रश्नकालेवायल्लयंतस्ययःप्रविभा-
गः दिनसंज्ञोरात्रिसंज्ञो वायावानुदेतिस्वमानात्यावत्कालभागोगतस्तावत्येवदिननिशोःस्वमानाद्गतेकालेजन्मभविष्यतीतिवाच्यमेवं
दिनस्यरात्रेर्वागतकालंबुध्वाप्रसवकालेल्ग्रहोराद्रे क्राणनवांशकद्वादशाभागत्रिंशांशकावाच्या अत्रयेप्रवदतिकथयति तेषांतद्वाच्यंसा-
रावल्या नत्कालदिवसनिशासंज्ञः समुदेतिराशिभागोयः यावानुदयस्तावान्वाच्योदिवसस्यरात्रेर्वा इत्याधानेप्रथमंस्मृतिकालंस्मनिश्चि-
तंरुत्वा जातकविहितंचविधिंविचिंतयेत्तत्रगणितज्ञः २१ अधुनाधृतस्यगर्भस्यवर्षत्रयवर्षद्वादशाज्ञानंमालिन्याह उदयतीति मृदोः

सौरस्य मृगशिराशो मृगशिराशो निषेककाले यस्य तस्य लग्रस्योदये मृगशिराशो शाने चर राशिनवांशके मृगशिराशो कुंभाशके वोदय इति तथा भूते तस्मादे-
व लग्रान्मंदेशने चरे तत्काले सप्तमस्थे दूनगते एवं विधे योगे यदि निषेको आधानं भवति तदा धृतस्य गर्भस्याब्दत्रयेण वर्षत्रयेण सूतिकायाः
प्रसवो वक्तव्यः शशिनिति एष एव विधिर्यदा शशिनचंद्रे भवति तदा द्वादशे द्वादशे वर्षे सूतिः प्रसवं कुर्यात् एतदुक्तं भवति यस्य तस्य ल-
ग्रस्योदये यदा कर्कटांशकोदयो भवति तस्मात् लग्रान्मंदेशने चंद्रो भवति तदा धृतस्य गर्भस्य द्वादशे वर्षे प्रसवो वाच्यः निगदितमिहेति इहा
स्मिन्नाधानाध्याये आधानकालयोगवशात् यथाहीनाधिकं मादीनां गर्भसंभवति तथा प्रसूतिकाले पिता ह्ययोगवशात् तथाभिधानामेव ज-

उदयति मृगशिराशो सप्तमस्थे च मंदेशे यदि भवति निषेकः सूतिरब्दत्रयेण शशिनितु वि-
धिरेष द्वादशे वर्षे प्रकुर्यात् निगदितमिह चित्यं सूतिका काले पियुक्त्या २२ इति निषेकाध्यायः स-

न्यवक्तव्यम् पितृमातृपितृव्यमातुलमातृस्वसृणामपिशभामाशभं जन्मकालवशात् तदनंतरमपि वक्तव्यं युक्त्येति यत्र संभवति तत्र वक्तव्यं
यथा गर्भस्त्रावादि गर्भप्रसवकालनिर्देशादि च एवमाधानकालात् प्रसवकालाच्च यथेवोद्देशः कृतः तथा प्रश्नकालादपि वक्तव्यं उक्तं च ज-
न्मन्याधाने प्रश्नकाले वेति इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जानके विद्वत्तौ निषेकाध्यायश्चतुर्थः अथातो जन्मविधिर्नामाध्यायो-
व्याख्यायते तत्रादावेव पितुः सन्निधावसन्निधौ वा जात इत्यनुष्ठुभाह पितुर्जात इति इंदो चंद्रे प्रसवत्प्रमपश्यति सति पितुः परो-
क्षस्य जनकस्यासन्निधौ जातः तत्र पितुरसन्निधाने स्वदेशपरदेशस्थितिज्ञानमाह विदेशस्थस्येति दिवाकरे सूर्ये चरभे चर राशिस्थि

ते मध्याद्भूषे मध्याह्नमस्थानाद्भूषे पतिते एकादशद्वादशस्थेनवमाष्टमस्थानस्थे पितुर्विदेशस्थस्य अन्यदेशगतस्य जातः चंद्रमभिपस
ब्रह्ममपश्यत्येषयोगो नान्यथेति चंद्रमसवलग्रमपश्यति अर्के स्थिरराशिस्थे मध्याद्भूषे स्वदेशस्थस्य पितुः परोक्षे जातः अस्मिन्ने
वयोगो द्विस्वभावस्थे के मध्याद्भूषे स्वदेशपरदेशयोर्मध्यापस्थितस्य परोक्षे जातः मार्गमध्ये इत्यर्थः अर्थादेव चंद्रमसवलग्रमपश्य
त्यर्के चरराशिस्थे स्थिरराशिस्थे वा द्विस्वभावराशिस्थे वा मध्याद्भूषे पिवापितुः स्वदेशस्थस्यैव परोक्षे सन्निधौ जात इति वक्तव्यम् तथा-
च सारावित्याम् होरामनीस्यमाणो पितरिनगेहस्थितेश्चिनिजातः मेधूरणात् द्यूने वा चरगे भानौ विदेशगते १ अथान्यानपियोगाननुष्टु

पितुर्जातः परोक्षस्य लग्नादिंदावपश्यति विदेशस्थस्य चरमे मध्याद्भूषे दिवाकरे १ उद-
यस्थे पिवा मदे कुजे वास्तसमागते स्थिते वांतः क्षपानाथेशशांककृतशक्रयोः २

भाह उदयस्थ इति मंदेसोरे उदयस्थे लग्नगते पितुः परोक्षस्य जातः वाशब्दः प्रकाराय अथवा कुजे भौमे जन्मलग्नादस्तंसमंस्थानं समा
गते प्राप्ते पितुः परोक्षस्य जात इति स्थिते वांत इति क्षपानाथे चंद्रेशशांककृतशक्रयोर्मध्यस्थे शशांककृतो बुधः शक्रो भार्गवः अनयोर्मध्यस्थ
ते चंद्रे चंद्रादे क्रोद्वादशे न्यो द्वितीये अर्थे वैकुण्ठिनाशौ मध्यभागे पुचंद्रः स्थितः आद्यंतभागे योर्बुधशक्रौ तथापि मध्यस्थः एवं विधेयोगे पितुः
परोक्षस्य जातः तथाच स्वल्पजातके चंद्रे लग्नमपश्यति मध्ये वासौ म्यशक्रयोश्चंद्रे जन्मपरोक्षस्य पितु र्यमोदयैवा कुजे चास्ते इति २

अधुना सर्पवेष्टितजन्मज्ञानंचानुष्टुबाह शशांकेति वृश्चिकेशोभौमः वृश्चिकस्वामीत्यर्थः शशांकेचंद्रे वृश्चिकेशत्रिभागगेभौमद्रेष्काणस्थेचंद्रे न
त्रभौमद्रेष्काणः मेषेप्रथमः कर्करेद्वितीयः सिंहेतृतीयः वृश्चिकेप्रथमः धनेद्वितीयः मीनेतृतीयः एषामन्यतमस्थस्यचंद्रमसः शभैः शभग्रहैः
स्वायस्थितौ द्वितीयैकादशस्थानस्थितैः सर्पउरगोजानइत्येवोक्तं पापलग्नेति एवंपापग्रहसंबन्धिलग्नोदयेयदाभौमद्रेष्काणोभवति तत्रपापल-
ग्नेभौमद्रेष्काणः मेषेप्रथमः कर्करेद्वितीयः सिंहेतृतीयः वृश्चिकेप्रथमः धनुषिद्वितीयः मीनेतृतीयः एषामन्यतमस्योदयेलग्नाद्यदिशभग्रहैर्द्वौ
कादशस्थैस्तद्देष्टितः सर्पवेष्टितोजंतुर्जातइतिवक्तव्यं अन्येगुनरेवंव्याचक्षते चंद्रेपापलग्नेवाभौमद्रेष्काणस्थेतस्मादेवशभग्रहैः स्वायस्थितैः

शशांकेपापलग्नेवावृश्चिकेशत्रिभागगे शभैःस्वायस्थितैर्जातःसर्पस्तद्देष्टितोपिवा ३
चतुष्पदगतेभानौशेषैर्वीर्यसमन्वितैः द्विननुस्थैश्चयमलौभवतःकोशवेष्टितौ ४

विकल्पेनसर्पौवासर्पवेष्टितोवाजानइतिवक्तव्यम् अत्रपूर्वव्याख्यासाध्वी यस्माद्भगवान्गार्गिः भौमद्रेष्काणगेचंद्रेसौम्यैरायधनस्थितैः सर्पस्तद्दे-
ष्टितस्तद्वत्पापलग्नेविनिर्दिशेत् १ तथाचसारावल्याम् भौमद्रेष्काणगेचंद्रेलग्नेवासंस्थितेवतेज्जातम् द्वौकादशगैःसौम्यैरहिवेष्टितकोष्पुजंगोवा
३ अधुनेकजरायुवेष्टितयोर्जन्मज्ञानमनुष्टुबाह चतुष्पदेति भानौसूर्येचतुष्पदराशिगतेमेषवृषसिंहधनिपरार्धमकरपूर्वार्धानामन्यतमस्थेशे-
षैरन्यैःसर्वग्रहैर्द्विननुस्थैर्द्विस्वभावराशिस्थितैस्ववीर्यसमन्वितैर्बलिभिश्चकोशवेष्टितौएकजरायुवेष्टितौयमलौजायेते ४ ५ ६ ७

वृ-टी-
३८

अधुनानालवेष्टितजन्मज्ञानयत्तुभाह आगेति आगोपेषः सिंहः प्रसिद्धः वृषो वृषभः एतैः आगोसिंहवृषैर्लघुस्थितैः एषामन्यतपोयदिलग्नगनो
भवति तत्स्थेसौरेऽथवाकुजे तस्मिन् आगोसिंहवृषाणामन्यतमे लघुगते तत्स्थे तत्रस्थेसौरे शनैश्चरेऽथवाकुजे भौमे तत्रस्थेनालवेष्टितोजंतुर्जा
यते नालशाब्देनाज्योभिधीयंते कस्मिन्नेवेष्टितइत्याह राश्यंशसदृशो गात्रेति राशेरंशो राश्यंशः राशोः लघुस्थयो नवांशकस्तत्
कालमुदितः सचयद्वाशिसंबंधी सचराशिर्यस्मिन्नेशे कालपुरुषस्य व्यवस्थितः कालांगानीत्यादिवाग्रंथेन निरूपितं सत्सदृशो गात्रे तस्मिन्नेवांगे
नाज्यावेष्टितइति वक्तव्यम् तथा च सारावल्याम् सिंहाजगोभिरुदये सूतेनालेन वेष्टितोजंतुः लघुके कुजेथसौरे राश्यंशसमानगात्रेषु ५ अधुना
जारजातकज्ञानं वंशस्थेनाह नलघुमिति गुरुर्जीवो लघुमुदयमिदुं चंद्रं च दिननिरीक्षतेन पश्यति लघुचंद्रावेकराशिस्थो पृथक्स्थो वायदोभा

आगोसिंहे वृषे लघुगते तत्स्थेसौरेथवाकुजे राश्यंशसदृशो गात्रे जायते नालवेष्टितः ५ नलघुमिदुं च गुरुर्निरीक्ष
तेन वाशशांकरविणा समागतम् सपापकार्केण युतोथवाशशी परेण जातं प्रवदति निश्चयात् ६ ७

वपिगुरुणानदृश्यते तदापरेण जारेण जातइति निश्चयात् प्रवदति कथयंति मुनयः अत्रयदिलग्नचंद्रौ जीवभागस्थौ जीव नवांशकस्थौ भवतः तदानपर-
जातइति वक्तव्यं यस्माद्यवनेश्वरः अजीवभागेप्यनवीक्षिते वा जीवेथचंद्रेणाविलग्नमेवा जातं परोद्भूतमिति बुवंति वाच्यो जनेनाथ बलावलोकादिति १
नवाशशांकरमिति शशांकरं चंद्रं विणा सूर्येण समागतं संयुक्तं गुरुर्निरीक्षते चंद्राकारावेकराशिस्थौ यदि च लघुहस्मतिना नदृश्यते तदापरेण जातः अ-
थवाशशीचंद्रः सपापश्चपापग्रहेण भौमेन सौरेण वा युक्तः तथा विधोर्केण सूर्येण यदि युक्तो भवति तथापि परेण जातइति अत्राप्यन्ये जीवदृष्ट्यानुवर्ति

ज-वि-
५

३८

व्याख्यां कुर्वन्ति तदनुक्तं यस्माच्च द्वाकावेकराशिगतौ पापयुक्तावयुक्तौ वा जीवेन दृश्यमानौ वाजारजातजन्मकरो तत्र चंद्रार्कयोर्योगः पापेन समेत्य किं ह
 तं भवति तस्माच्च द्वाकावेकराशिगतौ अपापौ जीवेना दृश्यमानौ सपापौ जीवेन दृश्यमानौ अदृश्यमानौ वाजारजातजन्मकरो निश्चयात्प्रवदन्ति अत्र च
 द्रमायदि गुरुहृत्स्पतिगृहे तद्रेकापातन्त्रवांशकद्वादशाभागांशं द्वागस्थो भवति अन्यत्र वाराशौ गुरुणा युक्तस्तदानजारजात इति यस्माद्गवान्ना
 गिः गुरुक्षेत्रगते चंद्रे तद्युक्ते वान्यराशिगे तद्रेकाणे तदंशे वानपरैर्जात इत्यने ६ अधुना जातस्य पितृबंधनयोगज्ञानं वैतालीयेनाह क्रूरक्षगता वि
 ति क्रूरक्षणि क्रूरग्रहराशयः मेषसिंहद्विचक्रमकरकुंभाः कृष्णपक्षस्थे क्षीणचंद्रे कर्कटः पापयुक्ते बुधेपिकन्यामिभ्युने अशोभनौ पापौ शनिभौभौ

क्रूरक्षगतावशोभनौ सूर्याद्यूननवात्मजस्थितौ बद्धस्तुपिताविदेशगः स्वेवाराशिवशादथोपथि ७
 पूर्णशशनिस्वराशिगे सौम्ये लग्रगते शक्रभेः सरवे लगे जलजे स्तरोपि वा चंद्रे पोतगता प्रसूयते ८ ७

क्रूरक्षगतावशोभनौ सूर्याद्यूननवात्मजस्थितौ द्यूनं सप्तमं नवमं प्रसिद्धं आत्मजस्थानं पंचमं एषामन्यतमस्थौ भवतस्तदा जातस्य पिता जन
 को बद्धो वाच्यः तस्मादित्याक्रांतराशिवशा बंधनदेशज्ञानमाह स्वेवाराशिवशादथोपथीति चरराशिस्थेर्के परदेशे बद्धः स्थिरराशिस्थेर्के स्वदेशे
 द्विस्वभावे पथिमार्गे एवराशिवशात्स्थानपरिज्ञानं अथो इत्ययं निपातो विकल्पेन केचित्त्वे वा चरराशिवशात्तथापथीति पठन्ति ७ अधुना पोतग
 ताप्रसवज्ञानं वैतालीयेनाह पूर्णेति शशनिचंद्रे पूर्णे परिपूर्णमंडले तस्मिंश्च स्वराशिगे कर्कटस्थिते तथा सौम्ये बुधे लग्रगते उदयस्थे शक्रभे जीवे
 एवं सरवे चतुर्थस्थे पोतगतानौ स्थाप्रसूयते इति वक्तव्यम् तत्रान्यशक्रभैः सरव इति पठन्ति पठित्वात्वे वंच्याचक्षन्ते शक्रभैः सरवे चतुर्थे भवने शक्रभैरि

वृःटी-
३९

ति बहुवचनं नयते लये बुध उक्तः शक्र ह हस्पती शेषौ शक्राशक्राभित्येवं प्राप्नोति यन्नियते शक्रैरिति तस्मादेवमवसीयते पूर्णं चंद्रमाः शक्र ह हस्पति
भ्यां युक्तो भवति तदा शक्रैरिति भवति एतच्च मेषलये तत्र स्थे बुधे पूर्णं चंद्रे शक्र ह हस्पतिभ्यां समायुक्ते कर्कटव्यवस्थिते सर्वं युज्यत इति अयं पाठो म
ह्यारब्धत्वेन युक्तः यस्मान्मकरावस्थिते कर्कटस्थे चंद्रमाः पूर्णो भवति मकरव्यवस्थिते चार्के मकराच्च तुर्यं भवने मेषे बुधस्य संप्रवो नास्ति
किं पुनर्मकरात्सप्तमराशौ कर्कटके शक्रस्याप्यवस्थानमिति तस्माच्छुभे सरवे इति सप्तम्येकवचनांत एव पाठो न्याप्य शक्रभे सरवे इति तत्कथं -
जीवो व्याख्यातः उच्यते बुधो लग्रगतस्तस्माच्चतुर्थे शक्रस्यावस्थानं न भवति अतो जीव इति व्याख्यातं केचित्सूत्रशास्त्रात्सारेणेति शक्र इच्छं
ति अथ पोतगताप्रसवयोगो द्वितीयः लये जलज इति लये जलजे जलराशौ कर्कटमकरपश्चिमाह्नमो नानामन्यतमे तस्मादस्तगे सप्तमस्थानस्थे

आप्योदयमाप्यगः शशीसंपूर्णः समवेक्षतेथवा मेषूरणबंधुलग्रगः स्यात्सूतिः सलिलेन संशयः ९

चंद्रपूर्णे वाऽपूर्णे च पोतगतैव प्रसूयत इति वा शब्दः प्रकारार्थः - अथोदकमध्यप्रसवज्ञानं वैताल्लयेनाह आप्योदय इति आप्यराशयो मकरपश्चा
द्वैककेमीनास्तेषामन्यतमस्योदये आप्योदये जलराशिर्लये भवति शशी चंद्रमाप्यगोजलराशिस्थः तदा सूतिः प्रसवः सलिले जलसमीपेन संशयः
निश्चयाद्वाच्यः अथ वा संपूर्णः शशी लग्रगमाप्योदयं समवेक्षते पश्यति तथापि सलिले जलसमीपे प्रसूतिः मेषूरणबंधुलग्र इति अथ वाप्यराशात्
पगते मेषूरणबंधुलग्रगे मेषूरणे दशमे बंधुस्थाने चतुर्थे लये पाग्लग्रगे स्थितः स्याद्भवेत्तथापि सलिले प्रसूतिरिति वदेत् तथा च सारावल्याम् सलिलम
लये चंद्रो जलराशौ वीक्ष्यतेथवा पूर्णः प्रसवं सलिले विद्याहं भूदयदशमश्च यदा ९ ७ ७ ७ ७

ज-वि-
५

३९

अधुनाबंधनागारावटयोः प्रसवज्ञानं वैतालीयेनाह उदयेति उदयो लघुं उडुपश्चंद्रः तयो रूदयो डुपचोरे करशिस्थयो र्यमे सौरे व्ययस्थिते द्वादशस्थिते स्मिं
 श्वपापनिरीक्षिते गुप्त्यां बंधनागारे प्रसूयते इति वक्तव्यं सौरे शनैश्चरे अलिक किं युते वृश्चिक कुलीरयो रन्यतमस्थे विलग्रगे तस्मिंश्च शीतकरे क्षिते चंद्रदृष्टे वटे
 श्वप्ते प्रसूतिर्वक्तव्या १० अथ क्रीडा गृहदेवालयसोरवरभूमिप्रदेशेषु प्रसवज्ञानं वैतालीयेनाह मंदेति मंदेशनेश्चरेऽजगते जलराशिस्थे तथा भूते विल
 ग्रगे प्राग्लग्रस्थे क्रमात्परिपाल्या बुधसूर्येण निरीक्षिते बुधक्रीडा भवने सरालये सोरवरभूमिषु च प्रसूयते इति वदेत् एतदुक्तं भवति शनैश्चरे जलरा-
 शिस्थे लग्रगते बुधनिरीक्षिते बुधदृष्टे क्रीडा भवने रतिगृहे प्रसूयते एवं सूर्येणार्केण निरीक्षिते सोरवरभूमिषु स बालुकास्वनिषु प्रसूयते इति ११

उदयो डुपयो र्ययस्थिते गुर्व्या पापनिरीक्षिते यमे अलिक किं युते विलग्रगे सौरे शीतकरे क्षिते व
 टे १० मंदैजगते विलग्रगे बुधसूर्येण निरीक्षिते क्रमात् क्रीडा भवने सरालये सोरवरभूमिषु च प्रसूयते ११

अथ श्मशानरम्यप्रदेशाग्निशालान्तरपदेव गृहगोकुलशिल्पालयप्रसवज्ञानमेवोपजातिकयाह नृलग्रगमिति पूर्वश्लोकान्मंदइत्यनुवर्तते प्रत्यासन्नत्वा
 त् नृलग्रगं नरराशिलग्नैस्थितं नरराशयो मिथ्युन कन्या तुलाधन्वि पूर्वीर्धकुंभाः तत्रगतं शनैश्चरे कुजो गारकः प्रैक्ष्य दृष्ट्वा भौमो यदि पश्यति नदाश्मशा
 ने प्रसवं जन्म करोति केचिन्नृलग्रदशीं क्षितिज इति पठति नृलग्रगं पश्यति तच्छीतो नृलग्रदशीं क्षितिजः रम्ये सिते दूइति नरराशिलग्रगतं शनैश्चरे
 युक्तं सितः शक्रः इंदुश्चंद्रो वा पश्यति तदारम्ये रमणीयमांदरे जन्म एवं विधं सौरं गुरुर्जीवः पश्यति नदाऽअग्निहोत्रेऽग्निशालायां एवं विधं

हृ. टी.
४०

ज. वि.
५

सौरंरविः पश्यति तदानरंद्रामरगोकुलेषुनरंद्रगृहेराजवेशमनिअमरगृहेदेवागारेवागोकुलेवागोशालायांमसूतिः जन्मएवमेवबुधेनदृष्टेसौरेशि
ल्याल्लेषेशिल्पिगृहेत्रिपुस्तककरवर्धकप्रभृतीनांशिल्पिनाप्रसिद्धानामन्यतमस्यगृहेप्रसूतिरिति तथाचसारावल्याम् रविजेजलजविलयेक्राडो-
द्यानेष्वेक्षितेप्रसवः रविणादेवागारेतथोरवरेचैवचंद्रेण १ आरण्यप्रवनलयेगिरिवनदुर्गेतथानरविलयेरुधिरेशितेश्मशानेशिल्पिकनिलयेच
सौम्येनतथाचबादरायणः सूर्येक्षितेगोनृपदेववासेशक्रेण्डजाभ्यांरमणीयदेशे सरेज्यदृष्टेद्विजवह्निहोत्रेनरोदयेप्रवदन्तिस्मृतिं १२ अथप्र-
सवदेशज्ञानंवेवालीयेनाह राश्यंशोति राशिश्चअंशश्चतद्राश्यंशंराशिर्लघुराशिरंशोनवांशकः लघुराशोस्तन्वांशकस्यवायःसमानःसह-

नृलघुगंभेस्यकुजःश्मशानेरस्येसितेंद्रुगुरुग्निहोत्रे रविर्नरंद्रामरगोकुलेषुशिल्याल्लयेज्ञःप्रसवंकरो
ति १२ राश्यंशसमानगोचरेमार्गेजन्मचरोस्थिरेगृहे स्वर्क्षाशागतेस्वमंदिरेबलयोगात्फलमंशकक्षयोः१३

शास्वात्मीयगोचरोविषयः स्वचराश्चसर्वदत्यनेनप्रदर्शितः तत्रयस्मिन्मन्यस्मिन्प्रदेशेयोयोरशिरूपः प्राणिसंचरतितत्रयोमार्गःपंथास्तस्मिन्जन्मय
दिचरलघुस्तन्वांशकोवायदिचरोभवति अथलघुराशिस्तन्वांशकोवास्थिरस्तदारशिरूपतुल्यस्यप्राणिनः यस्मिन्गृहेयत्रप्रसवेसतितत्स्थानेरा
शिस्वरूपतुल्यस्यप्राणिनोयहहंसमीपस्तत्रप्रसवइत्यर्थः स्वर्क्षाशागतइति चरस्यस्थिरस्यद्विस्वभावस्यवाराशेर्लघुगतस्यस्वर्क्षाशाशास्वात्मीयन
वांशकोद्वयोयदाभवतितदास्वमंदिरेआत्मीयगृहेएवजन्मवक्तव्यं तत्रराश्यंशसमानगोचरेमार्गेजन्मइत्यादिसामान्येनोक्तं तत्रज्ञायतेकिंलघुरा
शिसमानगोचरेकिमंशसमानगोचरेप्रसवोदेशःत्रियतांतदर्थमयंनिश्चयः बलयोगादिति अंशकोनवांशकः ऋक्षंराशिः अनयोर्बलयोगात्फलमं-

४०

सवस्थानज्ञानं एतदुक्तं भवति लघुराशेर्नवांशकराशेश्च यो बन्धुवांस्तत्समानगोचरे मार्गग्रहसमीपेषु प्रसवो वक्तव्यः अत्र पूर्वोक्तयोगाभावे राशयंशसमान
गोचरमार्गादिषु प्रसवो वक्तव्यः तेषां सम्भवे योगोक्तप्रदेशेष्वप्रसवो वक्तव्यः १३ अथ यस्मिन्योगे जातो मात्रात्यज्यते यस्मिन्योगे जातस्त्यक्तोपि मात्रा
दीर्घायुः सारवोच भवति तद्योगद्वयं वैतालीयेनाह आरार्केति चंद्रेशशिन्यारार्कजयोर्भौमसौरयोरेकराशिगतयोस्त्रिकोणगेन वमस्थे पंचमस्थे वाऽ
स्ते च सममेस्थाने स्थिते जातो बया मात्रादिसृज्यते त्यज्यते एवं विधेयोगे चंद्रमसि अमरराजमंत्रिणा गुरुणा हृष्टे मात्रात्यक्तोपि परहस्तगतोपि दीर्घायुः
चिरजीविसारवभाक्चक्रविभोगी भवति १४ अथ यस्मिन्योगे जातो मात्रात्यक्तो विनश्यति तद्वसंततिलकेनाह पापेक्षित इति तुहिनगौ चंद्रे पापेक्षिते
पापग्रहदृष्टे सौरेणार्केण वेत्यर्थः तथा भूते उदये लगे स्थिते कुजे भौमे स्ते सममेस्थानस्थे जातो मात्रात्यक्तो विनश्यति म्रियत इत्यर्थः कुजार्कजयोरिति

आरार्कजयोस्त्रिकोणगे चंद्रेऽस्ते च विस्ृज्यते बया हृष्टे मरराजमंत्रिणा दीर्घायुः सारवभाक्चक्रसंस्मृतः १४

तथा तेनैव प्रकारेण लग्नगते चंद्रमसि पापेक्षिते सूर्यदृष्टे कुजार्कजयोर्भौमशनेश्चरयोराये एकादशस्थितयोर्जातो मात्रात्यक्तोपि विनश्यति म्रियत इत्यर्थः
सौम्येपि पश्यतीति पूर्वोक्तयोगस्थे चंद्रमसि पापदृष्टे सौम्ये शक्रग्रहेपि पश्यति सतु जातो मात्रात्यज्यते त्यक्तोपि यादृग्वर्णप्रभुणा सौम्यग्रहेण चंद्रमाह
हस्तथाविधस्य हस्तमेति तादृग्वर्णस्य ब्राह्मणादेर्हस्तंगच्छति तेन उत्थापितो जीवति च अथास्मिन्वयोगे स्थितश्चंद्रमापापेन कुजेन सूर्येण सौरेण वा हृ-
श्यतेऽन्येन सौम्यग्रहेण च दृश्यते तदा जातो तयोर्दृष्टग्रहयोर्बन्धुवान्ना तादृग्वर्णस्य ब्राह्मणादेर्हस्तंगतोपि विनश्यति यदुक्तं सौम्येतरषु परहस्तगतोप्य
नाश्रिति ननु यथायोगस्थे चंद्रमसि सौम्यैः पापैश्च दृश्यमाने मात्रात्यक्तो विनश्यति तस्य म्रियत इत्यर्थः तत्र सत्रियवैश्यशूद्रवर्णसंकरादिषु हस्तगतः सर्व एव-

वृ. टी.
४१

विनाशामोनिबहवश्चमात्रात्यक्ताः सत्रियादिवर्णसंवरगताश्च जीवमानादृश्यन्ते तस्मात्पूर्वश्लोकादृष्टेः मरराजमंत्रिणादीर्घासुः सरवभाक्चमस्मृतइत्येनादिह
शेषभूतमवगंतव्यं तस्माद्बुधेनशुक्रेणवायथादर्शितयोगस्थश्चंद्रमादृश्यते जीवेननदृश्यतेतदापरहस्तगतोपिभ्रियते यदापापेनसौम्येनवाहृश्यमानोपि
जीवेनदृश्यतेतदादृष्टग्रहबलवशान्तर्द्वर्णस्यब्राह्मणादेर्हस्तगतोजीवति तथाचसारावल्याम् भ्रियतेपापैर्दृष्टः शशिनिलिग्रकुजेस्तगेत्यक्तः उग्रा
चलाभगतयोर्वसुधासूतमंदयोरेवम् पश्यति सौम्यो बलवान् यादृग्ग्रहान्तादृशोजानं शक्रपापग्रहदृष्टेपरैर्ग्रहीनोप्यसौभ्रियते सर्वेष्वेतेषुयदा
योगेषुशशिसुरेज्यसंदृष्टः भवति तदादीर्घासुर्हस्तगतः सर्ववर्णेषु १५ अधुनाप्रसवग्रहज्ञानंवेतालीयेनाह पितृमातृदत्तिपितृमातृग्रहादिवाकं
शक्रावित्यादिनोक्ताः तद्वलात्पितृमातृग्रहवीर्यात्पितृमातृग्रहेषुप्रसूयतइतिवदेत् तदाकेशनेश्च रयोरन्यतमेबलवतिपितृग्रहेपितृधस्रपितृव्या

पापेस्सितेतुहिनगावुदयेकुजेःस्तेत्यक्तोविनश्यति कुजार्कजयोस्तथाये सौम्येपिपश्यति तथाविधहस्तमेतिसौ
म्येनरेषुपरहस्तगतोप्यनायुः १५

दिसंबंधिग्रहेप्रसूतिः एवंमातृग्रहयोश्चंद्रशक्रयोरन्यतमेबलवतिमातृग्रहेमातृधस्रमातृलादिग्र
हेप्रसूतिः तरुशालादिषुनीचगैःशक्रैरिति बहुवचनात्सर्वैवशक्रग्रहाः यदानींचस्थाभवति तदातरुषुवृक्षेषुशालासुप्राकारसमीपेषुप्रसवोवा
च्यः आदिग्रहणान्दीक्षुपारामपर्वता दिप्रदेशेचनादृतेषुइति यदिनैकगतैरिति नीचगैः शक्रैरित्यनुवर्तते सर्वैशक्रग्रहाः नीचगताः स्तेर्लघुदू
उदयचंद्रावुभाचप्येकराशगतौग्रहैर्बहुवचनात्त्रिभ्रमृतिभिर्यदानदृश्येतेतदाविजनेजनरहितस्थानेऽटव्यांप्रसूतिरिति यदापुनरेकस्थेर्बहुभि-
र्ग्रहैर्यदाल्लघुदृश्येतेतदाजनाकीर्णेषुप्रसूतिरिति तथाचसारावल्याम् पितृमातृग्रहेवर्गेतत्त्वजनग्रहेषुबलयोगात् प्राकारतरुनदीषुचप्रसूतिर्नीचा

वि. ज.
५

४१

स्थितेः सौम्यैः नेक्षेतेलगेंदूयद्येकस्थाग्रहास्तदाख्याम् १६ अधुनादीपसंभवासंभवभूप्रदेशेप्रसवज्ञानं गर्भमोक्षं मातुः क्लेशज्ञानं मंदाक्रान्तयाह मंदर्क्षाश
 इति शशिनचंद्रे यत्र तत्र राशौ मंदर्क्षांशे शनैश्चरस्य नवभागे मकरकुंभयोरन्यतमांशकस्थे तमस्यंधकारेऽस्ति काशयनं वक्तव्यं हिबुकेलयाचतुर्थस्थे-
 चंद्रंधकारएव शयनं यत्र तत्रावस्थिते चंद्रे मंदेन सौरेण दृष्टे धकारएव अजगेवाअजराशीअत्र कर्कटमीनौदौविज्ञेथो मकरकुंभयो रक्तत्वान् मंदर्क्षा
 शोल्यादिनेति तेन यत्र तत्र राशौ कर्कटनवांशकस्थे चंद्रे मध्यंधकारएव मीननवांशकस्थे वा तमस्यंधकारएव तद्युक्तेवेति तदिदं सौरः परामृश्यते यत्र त
 त्रावस्थिते चंद्रे सौरयुक्ते धकारएव एवं निषेककालेन शयनमपि सर्वेष्वेतेषु योगेषु यदा कर्कटदृष्टः चंद्रमा भवति तदा धकारएव यस्माद्यवनेश्चरः सौरांशक

पितृमातृगृहेषु तद्दलात्तरुशालादिषु नीचगैः शूभैः यदनेकगतैस्तु वीक्षितौ लुगेंदूविजने प्रसू
 यते १६ मंदर्क्षाशो शशिनहिबुके मंददृष्टेः जगेवानद्युक्ते वा तमसि शयननीचसंस्थेऽथ भूमौ

स्थेशशिनप्रलये जले जलारव्यांशकमास्थिते वा स्वांशस्थिते केद्रगते कजे वा जातस्तामिस्त्रेयादिना कर्कटदृष्टः १ अन्येषामंतयथा सूर्ये बलवति भौमेन दृष्टे
 सत्त्वपियोगे धंधकाराभावः तथा च सारावल्याम् बलवति सूर्ये दृष्टे बहुप्रदीपांधरा कर्कपुत्रेण अन्यैर्यपगतवीर्यैः सूनौ ज्योतिस्तृणे भवति सौरांशे ज
 लजांशे चंद्रेः क्युते यथा हिबुके तदृष्टे वा कुर्यात्तमसि प्रसवं संदेहः नीचसंस्थेऽथ भूमौ शयनमित्यनुवर्तते बहुवचनाद्यथा संभवं भिप्रभृतिभिर्गृहे
 नीचस्थे भूमौ शयनं वाच्यम् भूशब्देनात्र तृणास्तृताभूज्ञेया केचिद्गृहस्थे चतुर्थस्थे वा नीचगते चंद्रे भूशयनमिच्छति यथा सारावल्याम् नीचस्थे
 भूशयनं चंद्रेऽप्यथवा सरे वा विलमेवा पददिति प्रसवल्यराशिर्यद्दयेन प्रकारेण हरिजं क्रजत्युदयलेखां परित्यजति तदनेनैव प्रकारेण नार्यां गर्भमो

सोवाच्यः यत्राकाशं भूम्यामहासक्तं समंतादृश्यते तद्हरिजं उक्तं च हरिजमिति गगनमवनौसं दत्तमिव लक्ष्यते यथोक्तेषु तद्यथा शीर्षोदयेषु लम्बेषु
 न्यस्योदये चरणैः उभयोदये च हस्तैः शरभदृष्टेशोभनोन्यथा कृष्टः केचिदेवं व्याचसते यथा लुग्नाधिपो नवांशकाधिपो वा लग्नस्थो वा ग्रहो वक्रो भवति च
 दावेपरीत्येन गर्भमोक्षो भवति तथा च मणित्यः लग्नाधिपे शकपतौ लग्नस्थे वक्रिने ग्रहेऽप्यथवा विपरीतगतो मोक्षो वाच्यो गर्भस्य संकेशः पापैरिति
 पापग्रहेऽप्यं द्रगतेः शशिना सह व्यवस्थितैः स्मरगतेर्लगात्समस्थैर्वा स्मरगतेऽप्यतुर्थस्थैर्वा प्रसवकाले जनन्याः मातुः क्लेशमाहुः कष्टं कथंचन स्मर
 यः तथा च सारावल्याम् क्लेशो मातुः क्रूरैर्बंधवस्तगतेः शशांकशुक्तेर्वा १७ अथ दीपगृहद्वारज्ञानमिन्द्रवज्रयाह स्नेहः शशांकादिति शशांकाच्च

यद्वाशिर्ब्रजति हरिजं गर्भमोक्षस्तु तद्वाप्येऽं द्रात्स्मरस्मरवगतेः क्लेशमाहुर्जनन्याः १७

द्रात्स्नेहोवाच्यः जन्मकाले पूर्णे चंद्रमासि स्नेहेन पूर्णं दीपभाजनं वक्तव्यं क्षीणे क्षीणस्नेहात्कमिति तथा च सारावल्याम् दीपः पूर्णः पूर्णशशिनि-
 क्षीणे क्षयस्तु तैलस्य यद्येवं तदा मावास्यायां सर्वेषां मंधकारे प्रसवो भवति तस्मादयुक्तमेतत् तेन यत्र राशौ चंद्रमा व्यवस्थितस्तत्र यदि राशिभारं भे
 स्थितो भवति तदा दीपभाजनं स्नेहेन पूर्णं वक्तव्यं यत्र राश्यवसाने स्थितस्तत्र स्नेहांतं दीपं स्नेहरहितं मध्यं प्रासेः धंम् अन्यत्रानुपातादिति उद
 याच्च वर्तिः उदयाल्लुग्नादीपवर्तिरादेश्या लग्नारंभे तत्क्षणदत्तावर्तिरादेश्या मध्ये अर्धदग्धावर्तिः लग्नावसाने वर्तिरादेश्याः अंतरेनुपातः तथा
 च सारावल्याम् यावद्लग्नादुदितं वर्तिर्दग्धातुतावती भवति दीपोर्कयुक्तस्य वशादिति अर्कोरविस्तयुक्तराशिवशाच्च राद्यो दीपो वाच्यः तत्र च रराशि

व्यवस्थितेकेसंचार्यमाणोदीपभादेश्यः स्थिरराशिस्थेके एकदेशस्थः दीपः द्विस्वभावस्थेकेचालितः प्रतिष्ठितइति केचिद्वदन्ति यथायस्मिन्नाशावर्कः स्थितः साराशिर्यस्यांदिशिस्थितः प्रागादीशाः क्रियवृषन्त्युक्कंटेत्यादिनाप्रदर्शितस्तस्यांदिशिदीपभादेश्यः अन्येएवंवदन्ति यथाचस्यांदिशिधर्कोभ्रमवेशेनाष्टप्रहरकल्पनयाष्टास्रदिस्त्रपरिभ्रमयित्तेनैवक्रमेणयस्यांदिशिव्यवस्थितः तस्यांदिशिग्रहस्यदीपस्थानमिति तथाचसारावत्याम् द्वादशभागविभक्तेवासग्रहेव्यवस्थितेसहस्रांशो दीपश्चरस्थिरादिषुतथैववाच्यः प्रसवकाले अत्रमाच्यादिग्रहंद्वादशाधाविभज्यमेषादिगणनयार्कशाशिर्यत्रभवति तत्रदीपस्थानमिति केचिल्लग्रस्ययादृशोवर्णस्तादृग्वर्णादीपवर्तिभिच्छन्ति तथाचमणित्यः लग्रस्ययोत्रवर्णोनिर्दिष्टः स्तेनवर्ति

स्नेहः शशांकादुदयाच्चवर्तिर्दीपोर्कयुक्तर्क्षवशाच्चराद्यः द्वारं चतद्वास्तुनिकेद्रसस्थेर्ज्ञेयग्रहैर्वीर्यसमन्वितेर्वा १८

रादेश्या द्वारंचद्वास्तुनीति तद्वास्तुनिसूतिकाग्रहेलघात्केद्रस्थैर्यहैर्द्वारादेशः कार्यः तस्यग्रहस्ययादिकृमाच्याचारविशक्रलोहिततमेत्यादिनोक्ता तद्दिग्भिःसुरवंसूतिकाग्रहंक्त्व्यं बहुषुकेद्रेषुबलवद्भवशात् शून्येषुकेद्रेषुतद्युग्राशिवशात् लग्रस्ययादिकृतदभिःसुरवंयस्मादनेनैवस्वल्पजातकेज्जं द्वारंवास्तुनिकेद्रोपगताद्द्वादसतिवाविलग्रसात् अन्येवदन्ति यथात्रद्वादशभागराशिदिग्भिःसुरवंसूतिकाग्रहद्वारं तथाचमणित्यः लग्रयोर्द्वारसस्तदभिःसुरवंसूतिकाग्रहेद्वारं एतच्चसंवादेनापिदृष्टमिति वीर्यसमन्वितादित्युत्तरत्रसंबध्यते केचिद्वदन्ति यथावीर्यसमन्वितावग्रहाद्द्वादशद्वारंवदेत् तथाचसारावत्याम् वासग्रहोद्यानगतंद्वारंदिक्पालकाद्दलोपेतादिति १८ ७ ७ ७

बु-टी
४३

अधुना सूतिकाग्रहस्वरूपज्ञानंशादूलविक्रीडितेनाह जीर्णसंस्तुतमिति वार्यसमन्वितादित्यनुवर्तते सर्वग्रहेभ्योर्कजेसौरे वार्यवतिसबले जीर्ण
मितिचिरंतनम् भूयःसंस्तुतं सूतिकाग्रहं वक्तव्यं क्षितिस्फुते भोमेबलवत्याग्रनादग्धं शीतगौचंद्रेनवं शुक्लपक्षेउपलिसंवदेत् यस्माद्यवनेश्वरः
संवर्धताचंद्रमसोपलिसमिति काष्ठाद्यंनदृटरवावितरवावादित्येकाष्ठाद्यं दारुबहुलं नदृटमसारं शशिसूतेबुधेतद्ग्रहं अनेकशिल्प्युद्भवं बहु
विधशिल्पिरचितं रम्यचित्रयुतमिति भृगुजेशक्तेरम्यंरमणीयंमनोरमंचपरं नवंचूतनंचित्रयुतंचित्रकर्मयुक्तं जीवेगुरोदृटंचिरकालस्थायि
चक्रस्थेर्भचक्राधिरूढैर्यहदात्ग्रहसमीपस्थैरन्यग्रहेः सामंतपूर्वीसमंतात्सर्वदिक्षुयथोपदिष्टां वदेद्भूयात् सामंतपूर्वामितिवेशिमकवेशमनां

जीर्णसंस्तुतमर्कजेक्षितिस्फुतेदग्धंनवंशीतगौकाष्ठाद्यंनदृटरवौशशिसूतेननैकशिल्प्युद्भवम्
रम्यचित्रयुतनवंचभृगुजेजीवेदृटमदिरचक्रस्थेअथयापदशरचनांसामंतपूर्वावदेत् १९

सामंताक्रमेणेत्यर्थः यथाग्रहदात्ग्रहस्यपुरतः पश्चाद्वापार्श्वयोर्वाऽन्येग्रहाव्यवस्थितास्तेनैवक्रमेणसूतिकाग्रहस्थानानिप्रतिवेशमग्रहा
णिवाच्यानि अन्येसामंतपूर्वामितिपठति सामंतात्ग्रहपर्यंतपूर्विकारचनामिति तथासारावल्याम् भवनग्रहसंयोगैःप्रतिवेशमाश्रितनी
याश्च देवालयांबुपावककोशविहाराद्यवस्करस्थानं निद्राग्रहंचभास्करशशिकुजगुरुभार्गवार्किकुभयोगात् अत्राचार्येणभूमिकाममा
पंगोक्तं विशालद्विशालज्ञानंचतदुच्यते बृहस्पतौर्कटस्थेपरमोच्चाद्भृशेलग्रात् दशमगोद्विभूमिकमुच्चभागेधर्वाक्स्थितेत्रिभूमिकंउच्च
भागस्थेचतुर्भूमिकंधनुधिसबलेदशमस्थानस्थेगुरोर्बिशालतद्ग्रहंमिथुनकन्यामीनस्थेद्विशालं उक्तंचस्वल्पजातके गुरुरुच्चैदशमस्थे

दि-ज
५

४३

द्वित्रिचतुर्भूमिकं करोति ग्रहं धनुषिसबलेत्रिशालं द्विशालमन्येषु विमलेषु चित १९ अथ समस्तवास्तुनि क्वसूतिकाग्रहमिति तद्विज्ञानं दोषकेनाह मेषे
 ति मेषः पश्चिद्धः कुलीरः कर्कटः तुलातुला एव अलिर्द्विचिकः यदः कुंभः एषामन्यतमेलमेवास्तुनि प्राग्भागे सूतिकास्थानं वक्तव्यं अंशे वा उत्तरतो
 गुरुसौम्यग्रहेषु गुरुग्रहे धनिमीनौ सौम्यग्रहे भिद्युन कन्ये एतेषु लमेषु तदंशके चोत्तरतो वास्तुनि सूतिकाग्रहं वाच्यम् वृषेण तदंशकेन च ग्रहपश्चिम
 भागे सूतिकाग्रहं मृगसिंहो मकरकेसरिणो दक्षिणभागकराविति दक्षिणभागे सूतिकाग्रहं कुरुतः २० अथ सूतिकाग्रहे क्वशयनमिति तद्विज्ञानं वै
 तालीयेनाह पाच्यादिग्रहेति ग्रहे सूतिकावेशमनिमाच्यादिदिशि पूर्वाद्यास्वष्टस्रदिक्षु क्रियादयो मेषादयो राशयः द्वौ द्वौ चतस्रष्टुदिक्षु को-

मेषकुलीरतुलालिघटैः प्रागुत्तरतो गुरुसौम्यग्रहेषु प
 श्चिमंतश्च वृषेण निवासो दक्षिणभागकरो मृगसिंहो २०

पागताविदिक्स्थादिमूर्तयो द्विस्वभावाः तद्यथा मेषवृषयोर्लघुयोर्ग्रहस्य प्राग्भागे सूतिकाशयनं भिद्युने आग्नेयां कर्कसिंहयोर्दक्षिणे कन्यायानैर्ऋत्येतुला
 वृश्चिकयोः पश्चिमे धनुषिवायव्ये मकरकुंभयोः उत्तरे मीने ऐशाने इति एष एव विधिः शय्यास्वपि वक्तव्यः अत उक्तं शय्यास्वपि वास्तुवद्दोदिति किंत्व
 यं विशेषः पादैः षट्त्रिनवां त्यसंस्थितैरिति इहरवट्वापादाः षट्त्रिनवां त्यराशयः लग्नात् षष्ठतृतीयनवमद्वादशराशयः पादाः परिकल्प्याः तत्रैतज्जातं
 येन लघुनेन प्रसवस्तदुक्तादिशिशय्यायाः शिरस्तस्मादेव षट्त्रिनवां त्याः पादाः तत्रद्वादशतृतीयो पूर्वपादौ तत्रापितृतीयो दक्षिणः पादोद्वादशो वामः षष्ठनवमौ
 पश्चिमपादौ तत्रापि षष्ठो दक्षिणो नवमो वामः लग्नाद्वितीयो शीर्षभागः चतुर्थपंचमौ दक्षिणमंगं सप्तमाष्टमौ पादांतभागः दशमैकादशौ वामांगं प्र-

योजनं विनतत्वं यमलक्षैः क्रूरैस्तु तुल्यउपघात इति यत्र हि स्वभावाशयः स्थितास्तत्र विनतत्वं यत्र पापास्तत्र तत्सदृशो वोपघातः एवं स देवा लुपपन्न-
 खद्वांगप्रसंगः यस्मादवश्यं क्वचिदपियमलक्षैण पापग्रहेर्भविनव्यं तस्माच्च त्रयमलक्षैः सौम्यग्रहस्वामियुत दृष्टं तत्र विनतत्वं पापग्रहोपि स्वोच्चराशि-
 त्रिकोणमित्रक्षेत्रस्थो शक्यफलकरो न भवतीति २१ अधुनोपसूतिकासंख्यामनुष्ठुभाह चंद्रलमेति लयादारभ्य यत्र राशौ चंद्रमाव्यवस्थितस्त-
 दंतरेतयोर्मध्ये यावंतो ग्रहाव्यवस्थितास्ते चंद्रलघांतरगताग्रहास्तेरुपसूतिकाः स्युः तावत्संख्याउपसूतिकाः समीपवर्तिन्यः स्त्रियः स्युर्भवेद्युः
 ताश्च ग्रहजातिवयोवर्णरूपाः तथा च सारावल्याम् शशिलग्रविवरयुक्ताग्रहतुल्याः सूतिकाश्च विज्ञेयाः अनुदितचक्रार्थयुतैरंतर्बहिरन्यथा
 वदंत्येके लक्षणरूपविभूषणयोगास्तासां शक्यैर्योगान् क्रूरैर्विरूपदेहा लक्षणहीनाः श्वरोद्गमलिनाश्च मित्रैर्मध्यमरूपा बलसहिनेः सर्वमेत
 प्राच्यादिगृहक्रियादयो द्वौ द्वौ कोणगता द्विसूर्तयः शय्यास्वपिवास्तुवद्वदेत्यादेषु द्विभिनवांत्यसंस्थितैः २१
 यावंतो ग्रहादृश्यंते चक्रार्थव्यवस्थितास्तावत्संख्याउपसूतिका गृहबाह्ये वक्तव्याः यावंतश्च दृश्यंते चक्रार्थव्यवस्थितास्तावत्संख्या आभ्यंतरे वक्तव्याः तत्र लघु-
 स्ययावंत उदिताभागास्तथा द्वादशैकादशदशमनवमाष्टमाराशयस्तथा सप्तमराशेर्लघोदितभागतुल्यांशादृश्यमर्धशेषमदृश्यमिति अन्यथा परे अपरे अ-
 न्ये आचार्या अन्यथाऽन्येन प्रकारेण दृश्यं चक्रार्थे अभ्यंतरगता वर्णयंति अदृश्ये बाह्यस्था ज्ञेयाः तथा च जीवशर्मा उदयशशिमध्यस्थे ग्रहेः स्वरूपसूतिका-
 स्तत्र उदयार्थस्थेर्बाह्ये दक्षिणागैरंतरे ज्ञेयाः एतदाचार्यस्थनाभिप्रेतं यतो नैनैव स्वल्पजातके उक्तं शशिलघांतरसंस्थाग्रहतुल्याः सूतिकाश्च वक्तव्याः उदय-
 र्थे अभ्यंतरगा बाह्याश्च तस्य दृश्ये र्थे अत्र चायुर्दायविधिना स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंशुणमित्यादिना द्विभिरुणत्वं कृत्वा ग्रहस्थानवशादुपसूतिका निश्चयः कार्यः

यदिबहुजनप्रसूतियोगानभवन्ति तथापिग्रहसंख्यासूतिकासंभवायत्रबहुजनप्रसूतियोगेनभवितव्यमिति २२ अथजातस्यस्वरूपादिज्ञानंदोध
केनाह लयेति जन्मकालेलभेयोनवांशकउदितस्तस्ययः स्वामीसलग्ननवांशपः तत्तुल्यतनुस्तदाकारोजातोवक्तव्यः यथामधुपिंगलदृगित्यादि
अथवाजातकालेसर्वग्रहेभ्योयोग्योवर्षानुतोबलवांस्तत्तुल्यतनुर्वावक्तव्यः यदिलग्ननवांशकस्थोराशिर्बलवान्भवतिनदातदीशतुल्यातनुर्भवति
अथसर्वग्रहेभ्योयोग्यवान्ग्रहस्तत्तुल्यतनुरिति चंद्रसमेतइतियोनवांशः शशिनाचंद्रेणसमेतश्चंद्रोयस्मिन्नवांशकेस्थितइत्यर्थः तस्यनवां
शाराशेयोधिपतिः सचंद्रसमेतनवांशपतिः तस्ययोवर्णस्तद्वर्णोजातोभवति अत्रचवर्णोक्तः श्यामोभास्वरोगौरइति अन्येचंद्राकांतराशिवर्ण-

चंद्रलग्नांतरगतैर्ग्रहैः स्युरूपसूतिकाः बहिरंतश्चकार्येदृश्यादृश्येन्यथापरे २२

मेवाहुः यथारक्तः श्वेतः शकंतनुनिभइत्यादि अत्रशकवर्णस्यासंभवादयुक्तमेतत् एतच्चवर्णादिजातिकुलदेशान्बुधावक्तव्यं उक्तंच बलि
नःसहशीमूर्तिर्बुधाजातिकुलदेशान्इति कादिविलग्रविभक्तभगात्रइति आधानविधिनाशीर्षादीनामवयवानां द्रस्वदीर्घत्वनिरूपयति का-
दिभिर्विलग्रभैलुग्रराशिभिः विभक्तानिगात्राणि यस्यसः कादिविलग्रविभक्तभगात्रः तत्रलग्नादयोराशयः कादिषुशिरःप्रभृतिकाह्नगात्रेषुपरि
कल्याः यथाकालांगानि तत्रलग्नशिरः द्वितीयोराशिर्वक्त्रं तृतीयउरः चतुर्थोत्तत् पंचमः क्रौडः षष्ठः कटिः सप्तमोबस्तिः अष्टमः शिश्नगुदे
नवमोहृषणौ दशमऊरू एकादशोजानुनी द्वादशोजंघापादौ अत्रचराशीनांप्रमाणमुक्तं पूर्वार्द्धविषयादयइति तत्रयत्रांगस्थेदीर्घराशौदीर्घ
राशयधिपोग्रहोव्यवस्थितोभवतिसदीर्घइत् तदंगंतस्यदीर्घवक्तव्यम् तथाचसत्यः दीर्घाधिपतिर्दीर्घोग्रहः स्थितोवयवदीर्घइत् भवति अर्थादे

वाल्पप्रमाणराशौव्यवस्थितस्तदंगाल्पकृद्भवति दीर्घराश्यधिपोः त्यराशिव्यवस्थितः समध्यमकृत् अल्पराश्यधिपोदीर्घराशौव्यवस्थितो गमध्यमकृत्
यत्रांगराशौबहवोव्यवस्थितास्तत्रबलवद्भवशाद्वाच्यं यत्रनक्षत्रिद्वयवस्थितः तत्रराशिप्रमाणतएवांगवाच्यं २३ इति सूतिकाप्रकरणं
अत्रैवसूतिकाध्यायेजानस्यत्रणमशकादिभिरूपणार्थमंगप्रकरणमारभ्यते तत्रलग्नप्रथमद्वितीयतृतीयद्रेक्षाणवशेनप्रथमद्वितीयतृतीयशरी
रभागपरिच्छेदः तत्रशिरःप्रभृतियावद्भ्रं प्रथमो गविभागः शिरोधस्ताद्यावन्नाभिः तावद्द्वितीयः तदधस्तात्तृतीयः तेषामंगविभागानंराशिवि
भागंशार्दूलविक्रीडितेनाह कंहगिति त्रिभिः प्रकारैस्त्रिधा त्रिभिर्द्रेक्षाणभागैस्त्रिधाशरीरप्रविभागः तत्रलग्नस्यप्रथमद्रेक्षाणेउदयति
प्रथमोमूर्धाद्यंगविभागः द्वितीयेद्रेक्षाणेउदयति कंठपूर्वकोद्वितीयो गविभागः तृतीयेद्रेक्षाणेउदयति बस्तिपूर्वकः तृतीयः तत्राप्यंगदि

लग्ननवांशपतुल्यतनुः स्यादीर्यसुतग्रहपुल्यतनुर्वा चंद्रसमेतनवांशपवर्णः कादिविलग्नविभक्तमगात्रः २३

भागेवामदक्षिणवर्त्यवयवज्ञानंकथमित्याह वाममुदितैरिति राशिभिरुदितैः दृश्यभागावस्थितैर्वामो गविभागः लग्नस्योदितभागाः तथा
द्वादशैकादशदशानवमाष्टमाः तथासप्तमस्यराशौर्लघोदिततुल्यभागाः एषभागोदितः शेषोनुदितः अर्थादनुदितैरदृश्यैर्दक्षिण इति तत्रल
ग्नानुदितभागास्तथा द्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठाः सप्तमराशौर्लघोदिततुल्यभागाः एवंस्थिते लग्नप्रथमद्रेक्षाणोदयो लग्नराशिः कंशिरः क
ल्पनीयं लग्नाद्वितीयद्वादशैकचक्षुषी तत्रद्वितीयोदक्षिणमक्षि द्वादशोवामं तृतीयेकादशोत्रोत्रे तत्रतृतीयोदक्षिणं एकादशोवामम्
चतुर्थदशमौनासापुरो चतुर्थोदक्षिणं दशमोवामं पंचमनवमौकपोलो पंचमोदक्षिणः नवमोवामः षष्ठाष्टमौहनू षष्ठोदक्षिणं अष्टमोवामं

सप्तमोवक्रं सुखं एवं राश्याद्युपलक्षितः मथमोंगविभागः तं कंठांशक इति अथ द्वितीयो द्रेक्षाणोदयः कंठाद्ये द्वितीयंगविभागे परिकल्प्यः तद्यथा लु
 ग्रं कंठो गलकः द्वितीयद्वादशो स्कंधो तत्र द्वितीयो दक्षिणस्कंधोद्वादशो वामः तृतीयैकादशो बाहू तत्र तृतीयो दक्षिणैकादशो वामः चतुर्थदशमो पा-
 र्श्वे तत्र चतुर्थो दक्षिणं दशमो वामं पंचमनवमौत्तरागौ तत्र पंचमो दक्षिणः नवमो वामः षष्ठाष्टमौ क्रोड उदर भागौ षष्ठो दक्षिणः अष्टमो वामः
 सप्तमो नाभिरिति नाभियग्रहणसुदरोपलक्षणार्थं एवं द्वितीयंगविभागः वस्तिः शिश्नगुदेति लग्नद्रेक्षाणे तृतीये उदयति ते एवं होरादयस्तृतीयंग
 विभागे परिकल्प्याः तद्यथा लग्रं वस्तिः नाभिलिंगयोर्मध्यभागः द्वितीयद्वादशो शिश्नगुदे तत्र द्वितीयो दक्षिणभागः द्वादशो वामः ततो नंतरं

कंठकृत्रोत्रनसाकपोलहनवोवक्रं च होरादयस्ते कंठांशकबाहुपाश्वरुदयं क्रोडानि नाभिस्ततः ब
 स्तिः शिश्नगुदे ततश्च वृषणावूरुततो जानुनीजये धित्युभयत्र वामसुदिते द्रेक्षाणभागे स्त्रिधा २४

तृतीयैकादशो वृषणो तृतीयो दक्षिणः एकादशो वामः चतुर्थदशमो उरुत्तुर्थो दक्षिणः दशमो वामः पंचमनवमौ जानुनी पंचमो दक्षिणः नवमो वामः
 षष्ठाष्टमौ जंघे षष्ठो दक्षिणजंघा अष्टमो वामजंघा सप्तमः पादद्वयमिति २४ अथ अंगज्ञानप्रयोजनं शार्दूलविक्रीडितेनाह तस्मिन्पापयुत इति
 तत्र प्रथमद्रेक्षाणे जातस्य शिरोंगविभागो द्वितीयद्रेक्षाणे जातस्य कंठाद्यंगविभागः तृतीयद्रेक्षाणे जातस्य बस्त्याद्यंगविभागः तस्मिन्पापयुते-
 ति यत्रांगराशौ पापग्रहसंयुक्ते तत्रांगे व्रणं विस्फोटकादि छिद्रं मशकादि चिह्नमादिशेत् तस्मिन्पापयुते गराशौ पापग्रहसंयुते शक्रसंयुते दृष्टे
 सौम्यग्रहसंयुक्ते ऽवलोकिते वा तद्वाशुपलक्षिते गोलस्मादिशेत् मशकादिचिह्नं वाच्यं स्वर्सांश इति स एव ग्रहो व्रणमशकादिकर्ता स्वर्से स्वराशौ

स्वनवांशकेवास्थितो भवति स्थिरराशौ स्थिरांशकेवास्थितस्तदा व्रणंशकादिकं सहजोत्पन्नं तस्य जंतो भवति अन्यथोक्तविपर्यस्थे आगंतुको जातस्योक्त
 रकाले केनचिन्निमित्तेन वस्यमाणेन स्वदशाकाले एव वक्तव्यं आगंतुकस्य व्रणादेर्ग्रहवशेन तस्मिन्निमित्तमाह मंदेशमानिलजइति मंदेशानैश्वरे व्रण-
 कर्तृत्वे प्रामेत्तद्गुणाद्यश्मन्नापाषाणहेतुकोऽनिलजो वातव्याधिहेतुको वा वक्तव्यः भ्रूमस्य व्रणस्य कर्तृत्वे प्रामेऽग्निशस्त्रविषजोऽग्निहेतुकः शस्त्रहेतुको
 विषहेतुको वा वक्तव्यः बुधे भ्रूभवः स्थितपाता दुर्छितपाताद्भूमिपातहेतुको लोष्टप्रहारहेतुको वा सूर्ये रवौ काष्ठप्रहारहेतुकश्चतुष्पदमाणिहेतुको
 वा वक्तव्यः हिमगोचंद्रेऽग्न्यज्जः शृंगे विद्यते यस्य प्राणिनः स शृंगेऽतज्जातो अज्जो वा जलमाणिहेतुको वा वक्तव्यः अन्यैः

तस्मिन्पापयुते व्रणंशतभयुते हृष्टे च लक्ष्मादिशोत्स्वक्ष्मांशे स्थिरसंयुतेषु सहजः स्यादन्यथा गंतुकः मंदे
 शमानिलजोऽग्निशस्त्रविषजो भ्रूमेषु बुधे भ्रूभुवः सूर्ये काष्ठचतुष्पदेषु हिमगोऽग्न्यज्जो न्यैः शतभं २५

शतभं अन्ये ग्रहायत्रांगदेशस्था भवन्ति तत्र शतभा व्रणादिकरान भवन्ति तत्रादशेषौ गुरुसिनौ तस्किंबहुवचनं उच्यते बुधः पापयुक्तो व्रणकरः स्त्रीणश्चंद्रमास्तथा
 ततो न्यैः शतभमित्युक्तं २५ अथ व्रणज्ञानं हरिण्याह समनुपतिता इति यस्मिन् भागे वामे दक्षिणे वा त्रयः सबुधायहाः त्रयो न्ये ग्रहाश्चतुर्थेन बुधेन स
 हिताः समनुपतिताः समाश्रितास्तत्रांगे पूर्वोक्तव्रणादेर्नियमान्निश्चयादवश्यं मासि भवति शतभेषु शतभेषु वा तेषु हाः सबुधाः शुभाः सौम्याः अशतभाः
 पापावा भवन्ति तथापि तत्रांगे तस्य व्रणावाभिर्वक्तव्या तेषां मध्याद्यो बली सस्वदशामवाप्य करोति व्रणरूढिदिनि लयात्षष्ठे स्थाने अशतभः पापो ग्रहो व्यव
 स्थितो देहेशरीरे व्रणरूढवति कस्मिन् स्थाने तनोर्भे समाश्रिते तनोर्लयात्षष्ठे स्थो राशिः कालांगानीत्यनेन दर्शितांगविभागे यस्मिन् भवति तस्मिन्

षसमाश्रिते राशियुक्ते देहे शरीरे भवति अत्रापि स्वर्सांशस्थिरसंयुतेषु महजः स्यादन्यथा गंतुक इत्यनुवर्तनीयं स एव षष्ठस्थानस्थः पापः सौम्येन शतप्र
 हेणयदा दृष्टो भवति तदा तत्रांगे तिलकमशकृद्भवति तिलकः कृष्णो बिंदुः मशकोर्बुदः अथ शतप्रहेण स एव पापो युतस्तदा सलक्ष्मवान् भवति राशयुप-
 लक्षितसंगं सचिह्नं भवति अत्र स्थाने धनो लोमानि च यो लक्ष्म इति २६ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृत्तौ जन्मविधिनामाध्यायः पं-
 चमः समासः ५ अथारिष्टाध्यायो व्याख्यायते तत्र नावज्जातस्यारिष्टसंप्रवेसत्यायुर्दायाष्टकवर्गादेशः कर्तव्यः तस्मात्प्रथमारिष्टाध्यायं व-
 क्ष्यति तत्रारिष्टद्वयं विद्युमालयाह संध्यायामिति संध्याया लक्षणं संहितायामुक्तं अर्धास्तमयात्संध्याव्यक्ती भूतानतारकायावत् तेजः परिहानि

समुत्पतितायस्मिन्भागे त्रयः सत्तु धाग्रहा भवति नियमात्तस्यावासिः शतभेदशतभेषु वा षण्णदशतमः षष्ठे
 देहेतनोर्षसमाश्रिते तिलकमसकृद्दृष्टः सौम्येयुतश्च सलक्ष्मवान् २६ इति जन्मविधिनामाध्यायः समासः

मुरवाङ्गानोरर्षोदसोयावत् अस्मिन्संध्याकाल इति तत्र जन्मनियस्यसंध्याकालो भवति तत्काललगता हि मदीधितेश्चंद्रस्य होरा भवति यथासंप्रवं
 पापेर्भातगतैः यत्र तत्र राशिस्थानवमांशगताः पापा भवन्ति तदैतद्योगो जातस्यनिधनाय मरणाय भवति प्रत्येकमिति एकमेकमिति प्रत्येकं शशीचं
 दः पापाः त्रयश्चतुर्षुकेन्द्रेषु व्यवस्थिता भवंत्येकैकं प्रति यथासंप्रवंचत्वार्यपिकेन्द्राण्याक्रान्तानि भवन्ति तथापि यस्य जन्म भवति साविनाशमुपैति
 म्रियत इत्यर्थः १ अथान्यानरिष्टयोगानि द्रवज्जयाह चक्रस्येति यावंतोभागालग्रस्योदितास्तावंत एव भागालग्रचतुर्थराशेः परित्यज्य शेषभा-
 गमारभ्य पंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमराशयोदशमराशिलग्नोदितभागतुल्यांशाश्चक्रेपरार्थं तत्रचक्रस्य पूर्वभागे क्रूराः पापाः इतरभागे पश्चिमेसौ

म्याः शक्रग्रहाः कीदृशमेव हि चिकराशावुदये कर्कटे चोदयस्थिते जातः शिशुः क्षिप्रमाश्रवे विनाशसुपैति मरणं प्राप्नोतीत्यर्थः नन्वत्र पूर्ववृश्चिकः कीदृशं ज्ञातः पुनरपि द्विपदादयो हि निश्चिन्नास्ते च संख्याद्वये इत्यत्र कर्कटवृश्चिकमकरमीनानां कीदृशमप्युपगतं तदत्र वृश्चिककर्कटावेव कथं व्याख्याता वित्यत्रोच्यते मकरमीनयोर्जलत्वात् त्वादीपसमक्षत्वात् तदपि सपक्षत्वात् कीदृशं ज्ञानाभ्युपगम्यते यस्माद्वा दरायणः पूर्वापरभागगतैः शक्राभितश्च स्थितैश्च सद्योजातः क्षिप्रं शीघ्रमेव विनाशं समुपैति अत्र केचिदेवं योगद्वयं व्याचक्षते अभित्तुभयतः लघात्पापैरुभयत इत्येको योगः

संख्यायां हि मदीधितिहोरापापैर्भातगतैर्निधनाय प्रत्येकं शशिपापसमेतैः केन्द्रेण विनाशसुपैति १
चक्रस्य पूर्वापरभागगेषु क्रूरेषु सोम्येषु च कीदृशमेव क्षिप्रं विनाशसुपैति ज्ञानः पापैर्विलगास्तमयाभितश्च २

अस्तमयाश्चादभित इति द्वितीयः तत्र लघात्तद्वादशद्वितीयस्थयोः पापयोर्जातो भ्रियते तथा लघुषष्ठाष्टमयोश्च पापयोर्जातो भ्रियते तथा लघुसप्तमाष्टायेद्वादशद्वितीयतत्स्थयोश्च पापयोर्जातो भ्रियते अन्येषु नरभिः शब्दोऽभिः सुरव्ये वर्तते इत्यनुवर्णयति तत्र लघाद्यो द्वितीयराशौ ग्रहः स्थितः स उदयमभिलषते लघुस्थाभिः सुरवो भवति यश्च लघादष्टमराशौ भवति सोस्तमयमभिलषतीत्यतः सप्तमराशेरभिः सुरवो भवति तेनैतज्जातम् लघाद्वितीयाष्टमगतैः सर्वैः पापैर्जातो भ्रियते वयं पुनरभिः शब्दोऽभिः सुरव्यव्याहृतिं ज्ञूमः यस्माद्यवनेश्वरः पापेषु ग्रहेषु लघाभिः सुरवेषु सर्वेषु वासवीर्येषु शक्रमर्षिगेषु पिकंतुयो लघाद्वादशस्थाने स्थितः स उदयमभिलषति लघाभिः सुरवो भवति यश्च षष्ठे स्थितः लघात्सोस्ताभिः सुरवो भवति यस्मा

द्वाहाणां प्राञ्चुरवीं गतिः उक्तं च प्राग्गतास्तुल्यजवाग्रहाश्च स्वस्वमंडलगाइति तत्र पूर्वाभिसुरवं ब्रजतोगच्छतो लया द्वितीयस्थस्य तदाभिसुरव्यं न संभवति न चाष्टमस्थ
 स्थास्ताभिसुरव्यं नैतज्जातं लग्नाद्वादशषष्ठाश्रितैः पापैर्यस्य जन्मसंभियते इति भगवतागार्गेण सर्वाण्येव व्याख्यातान्यभिसुरवानीति तथा च तद्वाक्यम् रिपु
 व्ययगतेः पापैर्यदिवाधनमृत्युगैः लग्नेवापापमध्यस्थे द्यूनेवामृत्युमाप्नुयादिति २ अथयोगांतरमनुष्टुभाह पापाविति एकः पापउदये लग्ने स्थितो न्योः स्ते स
 समेगतः शशीचंद्रमाः यत्र तत्रस्थः क्रूरेण पापेन युतौ भवति सचसौम्यैः शक्रभयहैः यदि न दृष्टः तदाजातस्य मृत्युरचिराच्छीघ्रमेव भवेत् ३ अथयोगांतर
 मनुष्टुभाह क्षीणेति हिमगौचंद्रे क्षीणे लग्नाद्द्वयगैः द्वादशस्थे तथा पापैः क्रूरग्रहैरुदयाष्टमगैः लग्नस्थैरष्टमगतेः अथ केंद्रेषु कंदकेषु चेद्यदि शक्रभान भवति

पापावुदयास्तगतौ क्रूरेण युतश्च शशी दृष्टश्च शक्रभैर्न यदा मृत्युश्च भवेत् चिरात् ३ क्षीणे हिम
 गौव्ययगे पापैरुदयाष्टमगैः केंद्रेषु शक्रभाश्च न चेत्सिद्धिप्रनिधनं भवेत् ४ क्रूरेण संयुतः शशी
 स्मरान्त्यमृत्युलग्नगः कंदकाद्विहिः शक्रभैरवीक्षितश्च मृत्युदः ५

तदाजातस्य सिद्धिप्रमाश्वेव निधनं परणं भवेत् ६
 यात् अत्रकेचित्पापैरुदयाष्टमगैरिति नेच्छंति तदयुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः क्षीणेचंद्रे व्ययगते पापैरष्टमलग्नगैः केंद्रवात्स्यगतेः सौम्यैर्जातस्य
 निधनं भवेत् ४ अथारिष्टांतरमनुष्टुभाह क्रूरइति शशीचंद्रः क्रूरेण ग्रहेण संयुतस्तथाभूतः स्मरान्त्यमृत्युलग्नगः सममद्वादशाष्टमल
 ग्रानामन्यमस्थस्तथा शक्रभैः शक्रभयहैः कंदकवात्स्यैः केंद्रवर्जं अन्यस्थानस्थैः अवीक्षितः न दृष्टो यदि भवति तदाजातस्य मृत्युदोमरणदो भवति
 अर्थादेवसौम्यैः केंद्रस्थैस्तदारिष्टाभावः तथा च सारावल्यां व्याख्येस्तोदयगेशशांकेपापैः समेतैः शक्रभदृष्टिहीने केंद्रेषु सौम्यग्रहवर्जितेषु जातस्य

सद्यः कुरुते प्रणाशं ५ अथारिष्टान्तराणि पृथ्याह शशिनिति शशिनचंद्रे अरिविनाशगे लघ्नात्पृथस्थानस्थेः पृथस्थेवा तत्रचपापानां चूराणां मध्याद-
न्यतमेनेक्षिते दृष्टे सौम्यग्रहेणा दृष्टे तस्थनिधनं मरणमाशक्षिप्रमेव भवति शशौरिति अथलघ्नात्पृथ्वाष्टमगेचंद्रे सौम्यैर्ग्रहेर्दृष्टे पापेनादृश्यमाने जातस्य समाष्ट-
कं वर्षाष्टकं स्थितिः जीवितं वक्तव्यं ततो नंतरं मरणमिति समशब्दो वर्षपर्यायः दलमत इति लघ्नात्पृथ्वाष्टमगेचंद्रे मिथ्यैः पापैः सौम्यैश्च दृष्टे अतो स्यात्समाष्ट-
काद्वर्षाष्टकाहलमर्द्धवर्षचतुष्टयं स्थितिर्वदेत्ततो मरणमिति अर्थादेव षष्ठाष्टमस्थे चंद्रमसिनकेन चिदृश्यमानेः रिष्टयोगाभावः चंद्रमायदि षष्ठाष्टमस्थः
सौम्यक्षेत्रगतो भवत्यथवा पापक्षेत्रगतः सौम्ययुक्तो भवति तदानमरणप्रदः यस्माद्यवनेश्वरः लघ्नाच्छशिनैर्निधनगोशक्तमर्द्धे षष्ठेथवा पापनिरीक्षितश्च

शशिन्यरिविनाशगे निधनमाशपापेक्षिते शशौरथ समाष्टकं दलमतश्च मिथ्यैः स्थितिः अस
द्विरवलोकिते बलिभिरत्रमासंशप्ते कलत्रसहिते च पापविजिते विलग्राधिपे ६ श्रीसांब

सर्वायुराहन्ति शशौर्विमिथ्यस्तदीक्षितो ब्रह्मष्टकमर्द्धकं वा तथायस्वदृष्ट्या पक्षे दिवा जन्मनि शक्रपक्षे रात्रौ जन्मनि लघ्नात्पृथ्वाष्टमगः शशीशतमाशप्तदृष्टो
पि भवति तस्थनमरणप्रदः यस्मान्मांडव्यः पक्षे सिते भवति जन्मयादि क्षपायां कृष्णोथवा हनिशतमाशप्तदृश्यमानः तच्चंद्रमारिपुविनाशगतो पिलग्रा-
दापत्करक्षतिपिते वशिशनं हन्ति असद्विरिति अत्रास्मिन्नेव षष्ठेष्टमेवास्थाने शशौ सौम्यग्रहे बुधगुरुसितानामन्यतमे स्थिते तस्मिंश्चासद्विः पापैः
बलिभिः वीर्ययुक्तैरवलोकिते दृष्टे जातस्य मासंस्थितिः जीवितं वक्तव्यं ततो मरणमिति अत्र निर्दिष्टयोगस्थे चंद्रमसि शप्तदृष्टेः रिष्टयोगाभावः यस्मा
दनेनैव स्वल्पजातके उक्तम् शशिवत्सौम्याः पापैर्विक्रिभिरवलोकितान शप्तदृष्टाः मासेन मरणदा स्युः पापविजिते लघ्नात्पृथ्वास्ते कलत्रसहिते इति

विलयाधिपेजन्मलग्नपतौकलत्रसहितेसप्तमस्थानस्थेवापापविजितेचूरग्रहेणयुद्धेसंग्रामेविजिते विजितलक्षणम् दक्षिणादिस्थः पुरुषोवेपथुरप्राप्यसन्नि-
 हृतोऽणुः अधिरूढोविद्युत्तोनिःप्रभोविवर्णश्चयः सजितः भौमादीनांआकाशियुद्धंभवति यः दक्षिणाशास्यः सग्रहः जितः कुसुतादीनांयुद्धमित्युक्तत्वाच्च
 द्रदीपिकायां परुषोरूक्षः वेपथुः कंपायमानः अन्यग्रहमप्राप्यसंनिवृत्तः विपरीतगतिमापन्नः अणुः सूक्ष्मः अधिरूढः अन्यनाक्रांतः विद्युत्तः विकारस-
 हितः निश्चभौदीक्षरहितः विवर्णः वर्णरहितः सजितइति चशब्दाभ्यासंस्थितिस्ततोमरणमिति ६ अथारिष्टांतराणिमंदाक्रांतयाह लघ्रेक्षीणइति
 क्षीणेशशिनचंद्रेक्षीणेलघ्रेजन्मलग्नस्थितेतथारंभकेंद्रेषुपापैः क्रूरैः स्थितैर्यथासंभवमेवंविधेयोगेजातस्यनिधनंमरणंवक्तव्यम् तथाच

लघ्रेक्षीणेशशिननिधनंरंभकेंद्रेषुपापैः पापांतस्थेनिधनहिबुकद्यूनयुक्तेचचंद्रे एवंल
 ग्रेभवतिमदनच्छिद्रसंस्थेअपापैर्मात्रासाद्धयदिचनशभैर्वीक्षितः शक्तिभृद्भिः ७

देशशिनपापांतस्थेपापमध्यगतेनिधनहिबुकद्यूनयुक्तेऽष्टमचतुर्थसप्तमस्थानानामन्यतमस्थेजातस्यमरणंवक्तव्यम् एवमिति एवमनेनैवप्रकारेण
 लग्नेपापांतस्थेशशिनितथामदनच्छिद्रसंस्थेसप्तमाष्टमस्थानयोरन्यतमस्थेपापेचूरैर्यदिशभैः सौम्यग्रहैः शक्तिभृद्भिः सबलैः चंद्रमानवीक्षितो न
 दृष्टोभवति तदाजातस्यमात्रासार्धजनन्यासहमरणंवेदेत् अथनिर्दिष्टयोगस्थेअच्चंद्रमाशभैर्दृश्यतेबलिभिस्तदाजातस्यैवमरणंनतन्मातुरि-
 ति ७ अथारिष्टांतराणिइद्वज्जयाह राशयमिति चंद्रेशशिनिराशयंतगेयत्रतत्रराशौनवमनवांशकरोतथाभूतेसद्भिः शभग्रहैरवीक्ष्यमाणेनसंहृष्टेपापैः
 क्रूरैस्त्रिकोणोपगतैः नवपंचमस्थानस्थैः जातः शिशुः बालकः आशक्षिप्रमेवप्राणैरसृभिः वियोगंप्रयातिगच्छतिप्रियतइत्यर्थः अस्तेचपापैरिति तुहिनां

शोचंद्रेलग्रगे अस्तेसममेसमस्थानस्थितैः पापैश्चशब्दाच्छिप्राराशेवप्राणैः वियोगंययाति अत्रतुहिनांशुलग्रइति कर्कटलग्नैकैश्चिद्धारव्यातं वदयुक्तम् य
स्मादनेनैवस्त्वल्पाज्ञातके उक्तम् उदयगतोवाचंद्रः सममराशिस्थितः पापैरिति - अथारिष्टांतराणिहरिण्याह अशुभसहितइति चंद्रेशशिन्यशुभ
सहिते यद्यपिसामान्येनोक्तं तथाप्यशुभेनपापेनशनेश्चरेणैवयुक्ते तथाभूतेलग्नतेनकेवलंयावत् लग्नगतेग्रस्तेराहौराशिगतेलगाच्चकुजेगारकेनिधनाश्चि
तेऽष्टमस्थानस्थेजननिसूतयोः मातृपुत्रयोः मृत्युर्भवति श्वेतुसशस्त्रजइति एवंविधेयोगेरावादात्स्थितेजननिसूतयोर्मृत्युः शस्त्रजः शस्त्रेणायुधेन-
जातोभवति एतेनैतदुक्तंभवति शनेश्चरेणबुधेनवायुक्तेर्केग्रस्ते लग्नगतेकुजेचाष्टमगेजातस्यमात्रासहशस्त्रहेतुकंमरणंवाच्यम् नन्वशुभइतिसामान्ये-

राशयंतगेसद्भिरवीक्ष्यमाणेचंद्रेभिकोणोपगतैश्चपापैः प्राणैः प्र
यात्याशुशिशुर्वियोगमस्तेचपापैस्तुहिमांशुलग्नै - ७

नोक्तं तत्केवलेनशनेश्चरेणयुक्तेचंद्रेशशिभिइति किंव्याख्यातं शनेश्चरेणबुधेनवायुक्तेऽर्केतिनोक्तम् अत्रोच्यते असंभवादेव पौर्णमास्यांचंद्रग्रहणंभवति
तत्रतावदर्कसहितेनचंद्रमसानभ विवितव्यंबुधेनचार्कसमीपवर्तिनासदेवभ विवितव्यं अष्टमस्थानत्वाद्भोमेनापिचंद्रसहितेननभवितव्यं शनेश्चरेणविनाव्यव
स्थितेनबुधेनसौम्येनेवभविताव्यं तस्माच्चंद्रग्रहेणशनेश्चरेणोतिव्याख्यातं अर्कग्रहणेतुपुनः बुधेनयादयुक्तोऽर्कभवति तदार्कसहितत्वात्तस्यपापताभव-
तीत्यतोर्कस्यबुधसहितत्वमिति व्याख्यातं क्षीणेंदुयोगादर्कस्यपापयोगएवायंनगण्यते यस्मादवश्यममावास्यांतेऽर्कग्रहणेनभवितव्यम् तत्रचावश्य
मर्केणक्षीणचंद्रसहितेनभवितव्यम् यद्यर्कः-क्षीणेंदुनायुक्तइति आचार्यस्याभिप्रेतः स्यात्तदाग्रस्तेर्केनिधनाश्चितेकुजेइति केवलमकरिष्यत् उदयतिरवा

वित्पादि रवाकादित्ये उदयविलग्रगते शीतांशौ चंद्रे बालग्रगते तथा अशुभैः पापेभ्यो कोणविनाशमैः नक्षत्रमाष्टमस्थैः सर्वैरेव यथासंभवमेवंविधयोगस्थेरवौ चंद्रे वाश-
 भैः सौम्यग्रहैः वीर्योपेतैः बलवद्भिः नयुक्ते क्षिणे न संयुक्ते नापि दृष्टे जातस्य निधनं मरणं वदेत् अर्थादेवोक्तयोगस्थेरवौ चंद्रे वा बलिभिः शुक्रेणैः युते दृष्टे चारिष्टयोगाभा-
 वः ९ अथारिष्टांतरमपवक्रेणाह असित इति असितः सौरः रविरादित्यः शशांकश्चंद्रः भूमिजो गारकः एतैः शनिरविचंद्रभौमेर्यथाक्रमं व्ययनवमौ द्वयं
 नैधनाश्रितैः द्वादशानवमलघाष्टमस्थानस्थैः तत्रैतज्जातं शनैश्चरेद्वादशे अर्के नवमे चंद्रे लग्रगे भौमेष्टमस्थे एते सर्व एव योगकर्तारो ग्रहायदि बलिना वीर्यव-
 तागुरुणानदृष्टास्तदा जातस्य जंतोराशेव मरणं प्रवदेत् अत्रयदायोगकर्तृन् ग्रहान् सर्वांन् बलवान् गुरुः पंचमस्थः कांश्चित् पश्यति कांश्चिन्न पश्यति अथवा

अशुभसहिते ग्रस्ते चंद्रे कुजे निधनाश्रिते जननिःसृतयोर्मृत्युर्लघोरवौ तु सशस्त्रजः उदयतिरवौ शीतांशो वा
 त्रिकोणविनाशगैर्निधनमशुभैर्वीर्योपेतैः शुक्रेणैर्नयुते क्षिते ९

बलहीनः सर्वानेव पश्यति तदा जातस्य मरणाय प्रवदेत् किंतु आशुशीघ्रं न वदेत् अर्थादेव सर्वानेव गुरुः पंचमगः पश्यति तदारिष्टयोगाभावः १० अथारिष्टांतरं पुषिताय च्याह स्रुत इति शीतरश्मिः चंद्रः
 सचक्षीणः अशुभयुतः पापग्रहेण संयुक्तः स्रुतमदननवांत्यलग्रं धेषु स्थितः पंचमसप्तमनवमद्वादशोदयाष्टमगतः अथवा स्रुतमदननवांशरं
 धेषु स्थित इति पाठः एतेषां अन्यतमस्थानस्थैः मृगुस्रुतशुक्रेण शशिशुक्रबुधेन देवपूज्यबृहस्पतिना बलिभिः वीर्यसंयुक्तेर्नयुतो नाप्यवलोकिताः
 एषां त्रयाणामध्ये एकतमेनापि संयुतो नापि दृष्टस्तदा जातस्य मरणाय भवति अर्थादेव मृगुस्रुतशशिशुक्रदेवपूज्यानामन्यतमेन बलवता दृष्टो युक्तो
 वा भवति तदारिष्टयोगाभावः अत्रक्षीणचंद्रग्रहणं नास्ति तत्कथं व्याख्यात उच्यते आगमांतरदृष्टत्वात् तथा च सारावल्याम् निधनास्तव्ययलग्र-

त्रिकोणगाः क्षीणचंद्रसंयुक्ताः पापाबलिनः शक्रभेदैरदृश्यमानागतायुषांप्रायः ११ अथानुक्तमरणकालानामरिष्टयोगानां कालपरिज्ञानं भ्रमरविलासितेनाह
योगेस्थानमिति यस्मिन्नरिष्टयोगे जातस्य मरणकालावधिर्नेक्तस्तस्मिन्नरिष्टयोगे जातस्य योगकर्तारोयेग्रहास्तेषां मध्याद्यो बलवान् स यस्मिन्नाशौजन्मकाले
व्यवस्थितः सराशिर्बलिनः तत्स्थानं तत्र चारक्रममाच्चंद्रमसि प्राप्ते जातस्य मरणं वक्तव्यं अथवा चंद्रे स्वमात्मीयस्थानं गते जन्मकाले यत्र राशौ चंद्रमा व्यवस्थितस्तमे
वराशौ पुनरपि चंद्रे गते तत्र तस्य मरणं वक्तव्यं तनुग्रहमथवा तनुग्रहं लघ्नां चारक्रममाहते चंद्रमसि जातस्य मरणं वक्तव्यं कदेत्युच्यते वर्षस्यांतः संवत्सराप्त्यं
तरे एतदुक्तं भवति अलक्तकालारिष्टजातो वर्षेनातिक्रमतीति नन्वत्र प्रतिमासं चंद्रमसा सर्वाण्येव स्थानानि गंतव्यानि तत्किमित्युक्तं वर्षस्यांतः उच्यते पापेर्दृष्टे

अभितरविशशांकभूमिजैर्व्ययनवमोदयनैधनाश्रितैः भवति मरणमाशुदेहिनां यदि बलिना गुरुणानवी
क्षिताः १० सूतमृदननवात्यलघ्नं रंध्रे शक्रभयुतो मरणाय शीतरश्मिः षट्गुसूतशशिपुत्रदेवपूज्येय
दिवलिभिर्नयुतो वलोकितो वा ११ बलवतीति एषु निर्दिष्टस्थानेषु मध्याद्यत्र गतश्चंद्रमा बलवान् भवति पापैश्च दृश्यते तदा जातस्य मर

णं वक्तव्यं न केवलं गतमात्र एव चंद्रे किल मुनिगदितं किलेत्यागमसूत्रेण निश्चयेन मुनिगदितमिदमरिष्टलक्षणमित्यागमपारंपर्यायेण श्रूयत इति अत्रान्येसा
चार्यैररिष्टभंगालुक्तास्ते च सत्यरूपाः यतो बहवो जाता अपि सत्त्वपियोगेषु जीवंतो दृश्यन्ते तोस्माभिः किंचिल्लिरव्यते सर्वाणि मानि बलः स्फुरदं शक्रजातो लघ्न
स्थितः प्रशमयेत्सरराजमंत्रा एको बहूनिदुरितानि सद्गुस्तराणि भक्त्या प्रयुक्त इव शूलधरप्रणामः १ लग्नाधिपेति बलवान् शक्रभैरदृष्टः केन्द्रस्थितैः शक्रभफ
लैरवलोक्यमानः मृत्युं विधूय विधाति सदीर्घमायुः सार्धगुणैर्बहुभिर्नृजितया च लक्ष्या २ लग्नादष्टमवर्त्यपि गुरुबुधश्चक्रद्रेक्षाणां चंद्रः मृत्युप्राप्तम

पिनरंपीररक्षत्येषनिर्व्याजम् ३ चंद्रःसंपूर्णतनुःसौम्यर्क्षगतःस्थितःशभस्यांतः प्रकरोतिरिष्टमंगंविशेषतःशक्रसंहृष्टः ४ बुधभार्गवजीवानामेकतमःके
 द्भागतोबलवान् यद्यपिचूरसहायःसद्यौरिष्टस्यभंगाय ५ रिपुभवनगतोपिशाशीगुरुसितचंद्रात्मजदृक्काणस्थः गरुडइवभोगिदुष्टंपरिरक्षत्येवनिर्व्या
 जं ६ सौम्यद्वयांतरगतःसंपूर्णःस्निग्धमंडलःशशभृत् निःशेषरिष्टहंताभुजंगलोकस्यगरुडइव ७ शशभृतिपूर्णशरीरेशक्रेपक्षेनिशाभवेका
 ले रिपुनिधनस्थेरिष्टप्रभवतिनैवात्रजातस्य ८ प्रस्फुरितकिरणजालेस्निग्धामलमंडलेबलोपेते सूरमंत्रिणिकेंद्रगतेसर्वारिष्टंशमंयाति ९ सौम्यभवने
 पयाताःसौम्यांशकसौम्यदृक्काणस्थाः गुरुचंद्रकाच्यशशिजाःसर्वैरिष्टस्यहंतारः १० चंद्राध्यासितराशेरधिपःकेद्रेशभग्रहोवापि प्रशमयतिरिष्टयोगं

योगेस्थानंगतवतिबलिनश्चंद्रेस्त्वंवातसुग्रहमथवा पापैर्दृष्टे
 बलवतिमरणवर्षस्थातेकित्सुनिगदितं १२ इत्यरिष्टाध्यायः०

पापानियथाहरिस्मरणं ११ पापाद्यदिशभनर्गेसौम्येर्दृष्टाःशभेशवर्गस्थैः निमंत्रितदारिष्टंपतिंविरक्तायथायुवतिः १२ राहुस्त्रिषष्ठलाभेलग्रात्सौम्यैर्नि
 रीक्षितःसद्यः नाशयतिसर्वदुरितंमारुतइवतूलसंपातं शीर्षोदयेषुराशिषुसर्वेगगनाधिवासिनःसूतो प्रहृतिस्थेश्चारिष्टंविलीयतेघ्नमिवाग्रिस्थं १४
 तत्कालेयदिक्जयीशभग्रहःशभनिरीक्षितोवश्यं नाशयतिसर्वरिष्टंमारुतइवपादपान्त्रबलः १५ सर्वैर्गगनभ्रमणेर्दृष्टश्चंद्रोविनाशयतिरिष्टं आपू
 र्यमाणमूर्तिर्यथानृपःस्वन्नयद्वेषीति १६ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविहृत्तौरिष्टाध्यायः षष्ठःसमाप्तः ६ अथायुर्दाया
 ध्यायोव्यारव्यायते तत्रपूर्वोक्तारिष्टाध्यायेऽरिष्टवर्जितस्यायुर्दायःकर्तव्यः तत्रादावेवमययवनमणित्यपराशरमतेनप्रत्येकस्यग्रहस्यपरमायुःप्रमा

णंपुथिताग्र्याह मययवनेति मयनामादानवः सूर्यलब्धवरप्रसादः यवनाम्लेच्छजातीयोहोराविदः मणित्यआचार्यः शक्तिपूर्वः पराशरः शक्तिः पूर्वायस्यस
शक्तिपूर्वः पूर्वशब्देनपिताउच्यते तैः मययवनमणित्यशक्तिपूर्वैः दिवसकरादिष्वादित्यादिषुग्रहेषुवत्सराः संवत्सराः परमायुः प्रमाणाब्दाः प्रदिष्टाः उक्ताः
नवतिथिविषयाश्वीत्यादि अत्रनवादिभिर्दशसहिताइति सर्वत्रैवविशेषभूततेननवभिः दशसहिताएकोनविंशतिः परमायुः प्रमाणवत्सरादिवसकरस्या
दित्यस्यतिथिभिः पंचदशभिः सहितादशपंचविंशतिश्चंद्रस्य विषयैः पंचभिः सहितादशपंचदशभौमस्य अश्विभ्यांद्वाभ्यांदशसहितादशद्वादश
बुधस्य भूतैः पंचभिः सहितादशपंचदशगुरोः रुद्रैरैकादशभिः सहितादशएकविंशतिः शक्रस्यदशभिः सहितादशविंशतिः सौरस्य एतानिग्रहाणां

मययवनमणित्यशक्तिपूर्वैर्दिवसकरादिषुवत्सराः प्रदिष्टाः
नवतिथिविषयाश्विभूतरुद्रैर्दशसहितादशभिः स्वतुंगभेषु १

परमायुः प्रमाणवर्षाणि स्वतुंगभेषु स्वपरमोच्चांशस्थितेषु भवंति तत्रेदशाः परमोच्चस्थिताग्रहा आदित्यादयो भवंति ते यथानिर्दिष्टवर्षाणि प्रयच्छन्ति १२।
२५। १५। १२। १५। २१। २०। अंकेनापि एतान्यर्कादीनां परमायुः प्रमाणवर्षाणि १ अथ परमनीचावस्थितानामायुर्दायज्ञानं मंदाक्रान्त्याह नीचे
ति एतएवदिवसकरादयो नीचे परमनीचे प्राप्ता अर्धं परमायुः प्रमाणवर्षेभ्योऽपहरंति अतएवोक्तं नीचेऽतोस्मात्पूर्वेक्तात्परमायुषोर्धदलं ऋसतिक्षी
यते अथेदशादव्यादयः परमनीचस्था भवंति परमनीचस्थास्तएवपूर्वेक्तायुषोर्धदलं प्रयच्छन्ति तद्यथा रविः नवसार्धानिवर्षाणि प्रयच्छति चंद्रोद्वाद
शसार्धानिवर्षाणि प्रयच्छति एवं भौमः सप्तसार्धानि एवं बुधः षट् एवं हहस्यानिः सप्तसार्धानि एवं शक्रो दशसार्धानि एवं शनैश्चरो दश अंकेनापि वर्ष = मास ६

अयं सूर्यस्य चंद्रस्य वर्ष १२ मास ६ मौमस्य वर्ष ७ मास ६ बुधस्य वर्ष ७ मास ६ गुरोः वर्ष ७ मास ६ शक्रस्य वर्ष १० मास ६ शनेः वर्ष १० मास ० ततश्चां
तरस्थेनुपातइति ततः तस्मात्तुच्चान्नीचाच्चान्तरस्थे मध्यवर्तिनिग्रहेनुपातः त्रैराशिकः कर्तव्यः सर्वेषां नीचानि अंकतयैवलिरव्यंते तत्र तावत्सर्वस्यैव ग्रहस्य पर
मोच्चपरमनीचांतरालं तावदेव लिप्तापिंडीकृत्य दशसहस्राण्यष्टौ च शतानि भवन्ति तत्र स्वेच्चादधिकं ग्रहेण यदा भक्तं भवति तदा तत्र स्वेच्चं विंशोध्यशेषस्य लि
प्तापिंडीकार्यं अथ स्वनीचादधिकं ग्रहेण भुक्तं भवति तदा तत्र स्वनीचमफस्याषशेषं लिप्तापिंडीकार्यं तासां ग्रहलिप्तानां ग्रहभुक्तलिप्तागणित्यारव्या तस्यैव ग्रह
स्य परमनीचोक्ता निवर्षाणि माससु तानि कार्याणि कथमुच्यते वर्षाणि दशभिः संगुण्य तत्र मासान् योजयेत्तानि च मासीकृतान्यादित्यादीनां लिख्यते तद्यथा

नीचे तो द्वंद्वं हसति हित तश्चांतरस्थेनुपातो होरात्वंशप्रतिममपरे राशितुल्यं वदंति हित्वाव
क्रिरिपुगृहगतै हीयते स्वत्रिभागः सूर्यो छिन्नद्युतिषु च दलं प्रोद्भवा शक्रार्कपुत्रो २ छ

चतुर्दशाधिकं शतरवेः प्राग्वह्यिभज्य सार्धं शतं चंद्रस्य नवति मौमस्य द्विसप्तति बुधस्य नवति र्जावस्य षड्विंशत्यधिकं शतं शक्रस्य विंशत्यधिकं शतं सौर
स्य अंकेनापि ११४ सू १५० चं ९० मौ ७२ बु ९० जीव १२६ शक्रस्य १२० शनेः तत्र त्रैराशिकं यदि भगणार्धलिप्ताभिः रवरवाष्टदिक् सं
ख्याभिरेताभिः १००० इष्टग्रहपरमनीचमासालभ्यन्ते तद्ग्रहभुक्तलिप्ताभिः क्रियंत इति अत्रेदं सूत्रं त्रैराशिके प्रमाणं फलमिच्छाद्यंतयोः सदृशरा
शी इष्टफलेन गुणिता भमाणभक्ताफलं भवति तदर्थं ग्रहभुक्तलिप्ता एव ग्रहपरमनीचमासैः संगुण्य भगणार्धलिप्ताभिर्विभज्या वासं मासाः मासशेषं त्रिं
शद्गुणितं ३० प्राग्वह्यिभज्या वासं दिवसाः दिनशेषं षड्धा संगुण्य प्राग्वह्यिभज्या वासं घटिकाः घटिकाशेषं षड्धा संगुण्य प्राग्वह्यिभज्या वासं विकलापलानि

एवंमासादिष्वषकातः कालागतः मासानां द्वादशभिः भागमपत्त्यत्वावाप्तवर्षाणिलभ्यन्ते तदेवशेषमासाः एवमागतं वर्षादिपरमोच्चासुः दर्शितवर्षेभ्यः संशोध्य
वशांप्रगृहेणवर्षादिरायुषः कालोदत्तोभवति एवमुच्चाद्विच्युतस्य नीचमभासस्यकर्तव्यं नीचाद्विच्युतस्योच्चभासस्यप्राग्वत्कालमानीयतस्यचग्रहस्यपरमनीचायुषिसं-
योज्यग्रहस्यायुषः कालोवर्षादिर्भवति अथवायदिराशिषड्भिरर्धायुर्वर्षण्यपचीयन्ते तदैताभिः ग्रहमुक्तालिमाभिः किमित्यंतमध्यमराशिसवर्षाद्व्यत्येनां
केनग्रहमुक्तालिमागुणयेत् ततः परिवर्त्यभागहारच्छेदांशैः छेदसंगुणच्छेदांशांशगुणोभाज्यस्यभागहारः सवर्णितयोरित्यत्रवर्षाणामेवमस्वच्छेदापिकेनभाग
णार्धेनलिमाः संगुण्यरवरवषद्घनलिमाभवति २१६०० एताभिर्भागमपत्त्यवर्षाणिलभ्यन्तेशेषंद्वादशभिः सविकलंसंगुण्याधस्थस्यविकलस्यषष्ठ्याभा
गमपत्त्योपरितनराशौसंयोज्यप्राग्वहभाज्यमासालभ्यन्ते एवंशेषं सविकलं त्रिंशताषष्ठ्यासंगुण्यदिनघटिकाविषघटिकाश्चानयितव्याः शेषंप्राग्वत्कर्म अ
थलगुनोपायेनपिंजायुषआनयनंप्रदप्र्येते तद्यथेष्टग्रहादस्मात्प्रागुक्तमुच्चभवकंविशोध्यावशेषं कर्मभूमौस्थापयेत् अथोच्चभवकंनशक्यमितदाग्रहरा
शिद्वादशकं दत्त्वातस्मादुच्चमपास्यावशेषंस्थापयेत् ततस्तदवशेषंराशिषड्भादूनंभवति तदाराशिद्वादशकादपास्यशेषंस्थाप्यम् अथराशिषडादधिकंभ-
वतितदातदेवयात्यम् तत्कर्मभूमौराश्यादिकं विलिप्तांतं स्वपरमायुर्वर्षैः संगुण्यस्वच्छेदोर्वभाज्यलब्धसुपर्युपरियोजयेत् अवशेषंस्थापयेत् विलिप्तास्था-
नीषष्ठ्याभागानां त्रिंशताराशीनांद्वादशभीराशिभ्योलब्धवर्षाणितदवशेषंमासाः भागशेषंदिवसाः लिमाशेषंघटिकाः विलिप्ताशेषंचषकाइति एतावन्तैवकर्मणा
स्फुटंभवति तथाचसारावल्याम् स्वोच्चशुद्धोग्रहः शोध्यः षड्भाशूनोभमंडलात् स्वपिंडगुणितोभक्तोराशिमनेनवत्सराः १।१२।३०।६०।६०। इतिहोरा
त्वंशप्रतिममिति होरालग्रम् साक्षांशप्रमाणानिवर्षाणिददाति यावंतो नवांशकालेनमुक्तास्तावंत्येववर्षाणिददाति तत्करणम् यथातात्कालिकलग्नस्यरा
शीनपास्यशेषंलिमापिंडीकार्यम् तत्रशतद्वयेनभागमपत्त्यत्वावाप्तं भक्तनवांशकास्तावंत्येववर्षाणिलग्नमायुर्दायंप्रयच्छति अवशेषेणसहत्रैराशिकं कृत्वाव

षोणामधस्तान्मासाद्यंस्थापयितव्यं तद्यथा यौदिसाशतद्वयेनद्वादशमासालभ्यंते तदवशेषलिप्ताभिः कियंतइति तेनावशेषलिप्ताद्वादशाभिः संगुण्यशतद्वये
 नविभाज्यावासंमासास्तेचवर्षाणामधः स्थाप्यमासशेषंविंशतासंगुण्यशतद्वयेनप्राग्बहिर्भाज्यावासंचदिवसाः तान्मासानामधःस्थापयेत् दिनशेषंषष्ठ्यासंगुण्यमा
 ग्बहिर्भाज्यावासंचदिकादिवसानामधः स्थाप्याः घटिकाशेषंषष्ठ्यासंगुण्यप्राग्बहिर्भाज्यावासंचशेषकाघटिकानामधः स्थाप्याः एवंलग्नायुर्दायः अपरेराशितु
 ल्यंवदंति अपरेत्येमणित्यादयः आचार्यालुग्नस्यराशितुल्यंआयुर्दायमिच्छंति लघ्नेयावंत्योरशयोमुक्तास्तावंत्यएववर्षाणिलग्न्यायुः लघ्नस्यमुक्तभागादि
 कंलिसापिंडील्लत्यमासाद्यानयनेत्रैराशिकंकर्तव्यं यद्यष्टादशभिर्लिप्ताशतेद्वादशमासालभ्यंते तदैताभिःलघ्नमुक्तलिप्ताभिः कियंतइति प्राग्बहिर्भाज्यावासंमा
 मासाद्यास्थापितव्याः तथाचमणित्यः लघ्नराशिसमाश्चाब्दासासाद्यमनुपाततः लग्नायुर्दायमिच्छंतिहोराशास्त्रविशारदाइति तदेवमतंशोभनमित्यस्माकम
 मिप्रेतम् अन्येष्वेवमिच्छंति यथा लघ्नं कपतौ बलवति अंशतुल्यराशयधिपे बलवति राशितुल्यंवदंति कथयंतीत्यर्थः तथाचसारावल्याम् लघ्नाह्यांशतु
 ल्यस्यादंतेरेचालुपाततः तत्पदेबलसंयुक्तेराशितुल्यंचभाधिपे हित्वावक्रमिति येनग्रहेणयावत्संरथ्यायुर्दायोदत्तस्तत्तस्यसंभवति तस्मात्त्वादायुषोभौमा
 दिक्स्थवक्रं विपरीतांगतिं हित्वा वर्जयित्वा योग्रहोरिपुगृहगतः शत्रुक्षेत्रावस्थितो भवति तेन स्वादायुषस्त्रिभागो हीयते स ग्रहस्त्रिभागमपहरतीत्यर्थः
 वक्रितः पुनः शत्रुक्षेत्रगतोपिनापहरति तथाच वक्रचारं विनाशं शत्रुराशौ हरेद्ब्रह्मः एतद्ब्रह्मनामतं आचार्यस्य पुनः एष एव पक्षोः मिप्रेतः अन्य
 था हित्वा भौमं रिपुगृहगतैर्हीयते स्वत्रिभागं इत्येवावस्थत् वक्रं हित्वा योग्रहोरिपुराशिगत एव जायते यथा वक्रगो ग्रहो शायुर्दायं बलवत्त्वात्त्रिगुणं ददा
 ति तथात्रापिनापहरतीति भिष्यः अन्येषु नरेवं व्याचक्षते यथा वक्रमंगारकं हित्वा योग्रहोरिपुराशिगस्तेन स्वादायुषस्त्रिभागो हीयते भौमः शत्रुक्षे
 त्रगतोपिनापहरति अत्र च बादरायणः भूम्याः पुत्रं वर्जयित्वा रिभस्थाहन्युः स्वस्वादायुषस्तेत्रिभागमिति सूर्योऽङ्घ्रिन्नद्युतिषु सूर्येण रविणा उङ्घ्रिन्ना

कर्तिताद्युनिर्येषांतेसूयौछिन्नद्युतयः आदित्यमंडलेअस्तमितेषुग्रहेषुदलमर्थंहीयते किंतुशक्रार्कपुत्रौमितशनेश्चरौप्रोद्भवावर्जयित्वा तावस्तंगतावपिनापहर
तः तथाचबादरायणः अस्तंयाताः सर्वएवार्थहानिकुर्युर्हित्वादैत्यपूज्यार्कपुत्रौ २ अथग्रहाणांस्वादायुषश्चक्रपातेनापहानिंप्रहर्षिण्याह सर्वाद्यैमिति अ
सत्सुपापग्रहेषुव्ययभवनादारभ्यद्वादशस्थानात्प्रभृतिसप्तमांतं यावद्भवस्थितेषुवामव्युक्रमेणयथाक्रमंसर्वाद्धीदयोभागाः क्षीयंते तत्रलयाद्वादशस्थः
पापग्रहः सर्वमायुरात्मीयमेवापहरति एकादशस्थोःर्द्धदशमस्थस्त्रिभागंनवमस्थश्चतुर्भागं अष्टमस्थःपंचमभागं सप्तमस्थःषड्भागमिति सत्सुद्धीमि
ति एतेष्वेवव्ययादिषुस्थानेषुसत्सुशतभयहेषुव्यवस्थितेषुशुभग्रहोक्तस्यार्द्धक्षीयते तत्रलयाद्वादशस्थः शतग्रहः स्वादायुषोर्द्धमपहरति एकादशस्थः

सर्वाद्धीत्रिचरणपंचषष्ठभागाः क्षीयंतेव्ययभवनादसत्सुवामम् स
त्सुद्धीकृतमिततथैकराशिगानामेकोंशंहरतिबलीतथाहसत्यः ॥ ३ ॥

श्चतुर्भागम् दशमस्थःषड्भागं नवमस्थोष्टमभागं अष्टमस्थोदशमभागं सप्तमस्थोद्वादशभागमिति तथैकराशिगानामिति उक्तस्थानेषुयदाग्रहद
यंभवतिबहवोवास्तुस्तदातेषामेकसंस्थितानांमध्यादेकएवयोबलीवीर्यवान् सएवैकोंशं भागंयथापठितमपहरतिनान्येतन्नस्थापहरतिएतत्सत्यंआह
सत्याचार्यःकथयति अंशग्रहणंयथासंभवंभागप्रदर्शनार्थम् तथाचसत्यः एकादशोऽक्रमात्सप्तमादिनिप्राहहरणकर्माणि एकक्षेपेषुवीर्या-
धिकः स्वभागंहरेदेकम् अर्थतृतीयमथचतुस्तथापंचमंषष्ठं च आयुःपिंडात्पापाहरंतिसौम्यास्तथार्थानि द्वादशसंस्थःपापः स्वादायंशोभनस्त-
तोर्धेतु अपहरतिसर्वमायुर्यथाचयोगस्तमपिवक्ष्येइति वराहमिहिरस्याप्येवंमतम् इहसत्यमतोपन्यासआगमा नुसृतिप्रदर्शनार्थः ३

अथलग्नस्थः पापश्चक्रपातवदायुषोऽंशमपहरति तस्यांशप्रमाणज्ञानं वसंततिलकेनाह साह्योदित इति उदितायेन वांशास्ते उदितनवांशाः सहाह्योदितेन नवांशेन वर्तत इति साह्योदितोदितनवांशाः तात्कालिकस्य स्फुटलग्नस्य ये भुक्ता भागाः तेषां लिखाः पिंडी ह्यत्यशत द्वयेन भागमपत्त्या वासंतस्मिन्काले भ्रूचक्रस्य च यावंतो नवांशाका उदिताः पश्चादर्थोदितो नवांशकः सतत्र उदितनवांशसमूहे योज्यः एवं ह्येते साह्योदितोदितनवांशसमूहो भवति तेन गणितागतं समस्तमेवायुः पिंडगुणनीयम् एवं ह्येते साह्योदितोदितनवांशहंतं समस्तमायुः पिंडं भवति तस्मादष्टाधिकशतेन भागे ह्येते यदवाप्यते वर्षादितन्नाशमुपैति क्षयं गच्छति किं सर्वेषां नेत्याह क्रूरविलग्नसहित इति यदा विलग्नस्थः क्रूरः आदित्यांगारकशनैश्चराणां मन्यतमो भवति तदैव आगतं वर्षादि

**साह्योदितोदितनवांशहतात्समस्ताद्भागोष्टयुक्तशतसंख्यमुपैति नाशम्
क्रूरविलग्नसहिते विधिनात्वेन सौम्येक्षिते दलमतः प्रलयं प्रयाति ॥ ४ ॥**

समस्तायुः पिंडात्संशोध्य एवं ह्येते तत्कालजातस्य जंतोरायुर्वर्षादि स्फुटं भवति किंतु प्रत्येकस्य ग्रहस्यैतत्कर्मकर्तव्यं येनायुः संशुद्धानि दशावर्षाणि सर्वेषां भवति विधिनात्वेन सौम्येक्षित इति अनेन विधिना स एव लग्नस्थः क्रूरग्रहो यदा सौम्येक्षितः शभग्रहेण दृश्यते तदा विधिनात्वेन यत्फलमायुः पिंडात्साह्योदितोदितनवांशहतात्समस्तायुः पिंडादष्टोत्तरशतेन भागे ह्येते यत्फलं अतो दलमर्थं प्रलयं प्रयाति तदह्योदित्यायुः पिंडात्सातयदेवं ह्येते आयुः प्रमाणं स्फुटं भवति अन्ये एवं व्याचक्षते तात्कालिकेन लग्नेन भुक्तायेन वांशाकास्ते साह्योदितनवांशेन सह ग्राह्याः अयमर्थः तात्कालिकस्य लग्नस्य राशीनपास्य भागां लिखां पिंडी ह्यत्यशत द्वयेन भागमपत्त्या वासंतमुदितांशकस्तैः कर्मभागवत्कार्यं एतदपि स्थूलम् तेन लग्नभागां लिखी ह्यत्यताभिः

प्रत्येकग्रहदत्तवर्षादिसासुर्दायसंगुण्याथः स्वच्छेदैर्भागमपत्त्व्योपर्युपरियोजयेत् वर्षस्थानेभागाणकलाभिर्भागमपहरेत्तु ब्यवर्षादि तस्यभागवत्यातनंकार्यं
 तथाचसारावत्यां लग्नांशालिप्तिकाहत्वाप्रत्येकंविहगासुषा भाज्यमंडललिप्ताभिर्लब्धवर्षादिशोधयेत् १ स्वायुषोलग्रगेचूरेसोम्यदृष्टेचतद्वलमिति एत
 देवशोभनमस्माकंभतिभाति नकेवलमत्र यावच्चक्रपातेप्येवंविधिः लग्नादिष्टग्रहंविशोध्यावशेषंयदिषड्भागादूनंतदातस्यग्रहस्यचक्रपातोस्तिनान्य
 थेति तेनावशेषेणासुः पिंडस्यभागमपत्त्व्यलब्धभागवदासुषः पातयेत् अथरूपादूनोभागाहारोभवति तदारूपाद्भागहारसंशोध्यशेषेणासुर्दायसंगुण्य
 रूपेणभागमपत्त्व्यलब्धमेवासुः शब्दंभवतिउक्तंच लग्नग्रहोनकंषड्भादूनकंयद्यसौहरः आसुः पिंडंभजेत्तेनलब्धवर्षादिशोधयेत् रूपाद्यदोनोहारः
 स्याद्रूपाच्छुद्धेनताडयेत् रूपेणविभजेत्तुब्धंतदेवासुःस्फुटंभवेत् अस्मिन्सार्धोदितेति कर्मणिलग्नयेदापापसोम्योभवतस्तदायोलग्नोदितांशकसमीप
 वर्तीसएवयात्योनेतरइति तत्रचूरशब्देनक्षीणश्चंद्रमानयात्यः तथाचवातरायणः सूर्यांगारकशानीनामेकस्मिन्लग्नगेभवतिहानिः विधिनात्वेनेनसोम्ये
 क्षितेदलंपातयेत्तुब्धम् ४ अथपुरुषादीनांपरमासुःप्रमाणज्ञानंशिरवरिण्याह समाःषष्टिर्द्विमीइति समाशब्देनवर्षमुच्यतेसमानांवर्षाणांषष्टिर्द्वि
 ग्राह्मिणीकृताविंशत्यधिकंवर्षशतंभवति एवंविंशत्यधिकंवर्षशतंपंचनिशापंचरात्रयोः होरात्राणीत्यर्थः मनुजकरिणांमनुजानांमनुष्याणां करि-
 णांहस्तिनांचपरमासुः हयानांअश्वानांद्वात्रिंशद्वर्षाणिपरमासुः र्वरोगर्दभः करभउष्ट्रः अनयोःपंचकृत्तःपंचकस्य कृत्तः पंचानांवर्गःपंचविंशतिः
 परमासुः विरूपासाप्यासुरिति सापंचकृत्तः विरूपाविगतोरूपोएभ्यःएकोनाचतुर्विंशतिर्वर्षाणि वृषमाहिषयोः वृषाणांमहिषाणांचपरमासुः गोमहि
 ष्योरित्यर्थः शनानांसारमेयानांद्वादशवर्षाणिपरमासुः श्वग्रहणंसर्वेषांनरवीनामुपलक्षणांर्थेनेनसिंहमार्जौरा दीनामप्येतदेवस्मृतं छागादीनामिति द
 शकसाहिताषट्षोडशवर्षाणिपरमासुः छागादीनां आदिग्रहणाहवयमृगयोरपिपरमासुरिति सर्वेषांशेषभूतं परमासुर्दायप्रयोजनं अश्वदीनां

जातानामायुः प्रमाणज्ञानार्थमिति तद्यथा अश्वदेर्जातस्यपुरुषवदायुः प्रमाणमानीयतत्त्रैराशिकं कर्तव्यं यदि विंशत्यधिकवर्षशतं पंचदिना-
 धिकं यस्य पुरुषस्यायुः प्रमाणं तस्येदमायुस्तद्वात्रिंशद्वर्षायुः प्रमाणस्याश्वस्य किं स्यादिति एवमागतमायुः प्रमाणमश्वस्य तत्कालजातस्य वाच्यं
 एवं सर्वेषामभिहितप्राणिनां स्वायुषामपरेण त्रैराशिकं कृत्वा तत्कालजातस्य स्वायुषः प्रमाणनिर्देशः कार्यः अन्ये एवं वदन्ति यथा पठितं परमायुषः
 प्रमाणं न कश्चिज्जीवति तदयुक्तम् यस्माद् विंशत्यधिका द्वर्षशतादभ्यधिकमप्यायुर्गणितकर्मणा भवति यस्मात्परमायुः प्रमाणपठनं त्रैराशिक
 कार्यमेव ज्ञातव्यमिति ५ अथ यस्मिन्योगे जातस्य परमायुर्भवति तद्योगज्ञानं पुष्पिता यथाह अनिमिषपरमांशकेति अनिमिषोमीनः त

समाः षष्टिर्द्वियामसुजकरिणां पंचचनिशाहूयानां द्वात्रिंशत्वरकरभयोः पंचककृतिः वि
 रूपासाप्यायुर्वृषमाहिषयोर्द्वादशशनां स्मृतच्छागादीनां दशकसहिताः षड्दुपरमम् ॥ ५ ॥

स्य परमांशको नवमनवांशकः तस्मिन् अनिमिषपरमांशके विलम्बेशशितनये बुधे गविहृषे च पंचवर्गलिसे स्थिते लिप्ताः पंचविंशतिभ्रुत्का बुधो हृषे स्थितः सक
 लाः समस्ताग्रहा अन्ये सर्वे एव यदि स्वसुंगमेषु स्थिताः परमोच्चगता भवन्ति तथा जातस्य परमायुः प्रमाणं विंशत्यधिकं वर्षशतं पंचदिनाधिकमायुर्भवति
 तत्र चक्रमै तद्यथा आदित्यादयो ग्रहाः सल्लग्नार्द्रशः अत्रादित्यानां बुधवर्जितानां यथा पठिता निपरमायुः प्रमाणवर्षाणि भवन्ति बुधस्य पुनः क्रियते
 तत्र तावद्बुधो नीचानीना द्विच्युतः तस्मात्तात्कालिकादस्माद्बुधात् ११० १२५ बुधपरमनीच भ्रुवकमिदं १११ १५१०० संशोध्य जातमेता लिप्ता १११५
 १२५ एतां लिप्तापिंडीकृतं २७१ २५ एताभिस्त्रैराशिकं यदि भ्रगणार्धलिप्तानां एताः संगुण्य १०००० बुधपरमनीचवर्षाणि षट् भवन्ति -

लग्न १११२७			
सू. १	शु. ११		
चं. ३५	१२	मं. १०	
३		९	
गु. ४	६		
५		७ श.	

तदातासांनीचाक्रांतलिसानां २७।२५ किंस्यादिति अत्रप्राग्बत्फलं वर्षादि १।६।५। -
 एतद्बुधपरमनीचगतेष्वेतेषुदत्ताजातं ७।६।५। एतद्बुधस्यपरमायुः तत्रलग्नादेकादशस्थानत्वाद्भौमस्यचक्रपातात्परमायुः
 प्रमाणं वर्षपंचदशकादर्धपातयित्वासार्थानिसप्त ७।६। वर्षाणि सौरस्थाष्टमस्थानस्थत्वात्परमायुः प्रमाणाद्वर्षविं-
 शतिः पंचमभागेचत्वारिवर्षाणिपातयित्वाजातानिषोडशवर्षाणि १६ आदित्यचंद्रबृहस्पतिशुक्राणांपरमायुः लग्न
 स्यनवमनवांशकस्थत्वान्नववर्षाणिभवंति सर्वेषांस्थापनं सूर्यवर्ष १९ चंद्रवर्ष २५ भौमवर्ष ७ मास ६ बुधवर्ष
 ७ मास ६ दिन ५ जीववर्ष १५ शक्रवर्ष २१ शनिवर्ष १६ लग्नवर्ष ९ सर्वेषांयोगः वर्ष १२० दिन ५ एवंदर्शितयो
 गेपरमायुः प्रमाणमागतमिति अत्रचादित्येमेषस्थेकन्या स्थत्वं बुधस्यनसंभवतितेनषड्विंशत्यैरुच्चस्थेर्बुधेचतृषस्थेयोगोयंप्रदर्शितः अत्रचप
 रमोच्चगतेसूर्येर्बुधस्यदृषाद्भागचतुष्टयंशुक्लास्थितिर्भवतिनास्मादधिकं यतोमध्यमार्केदयराशिस्थानेशून्योभवतिभागाः षट्पंचाशाल्लिसा-
 भवंति तदातस्यस्फुटस्यपरमोच्चताभवति एषएवसूर्योमध्यमबुध अत्रचयदापरमार्कफलं परमंचशीघ्रफलं धनगतंभवतितदाबुधोदृषेभागच
 तुष्टेस्फुटोभवति तत्रयथादर्शितलग्नेयथावस्थितग्रहसंस्थायां दृषेचतुर्थभागेईदृशोबुधोभवति १।४ अस्मान्नीचभ्रुवकमिदं ११।१५। संशो
 ध्यजातं १।१९ बुधोएतल्लिसापिंडोक्तं २९।४० एताभिस्त्रैराशिकंयदिभागणार्धलिसानामेतासाम् १०००० षड्वर्षाणितेदेताभिः सांका
 २० ४० नीतिलब्धवर्ष १ मास ७ दिन १० एतद्बुधपरमनीचवर्षेषुदत्ताजातानिवर्षाणि ७ मास ७ दिन १० एतदाद्येषुयथादर्शितवर्षेषुसंयोज्य
 जातवर्षाणांशतं १२० मास १ दिन २३ एतद्दर्शितपरमायुः प्रमाणादधिकमप्यायुः संभवतिइति तस्मात्परमायुः प्रमाणपठनंत्रैराशिका र्थमेव -

व्याख्यातम् अन्येषुनः अनिभिषपरमांशकेविलग्नयोगएवासुंव्याचक्षते यथामीनेवर्गात्तमगतेलग्न्येष्टमस्थेनबुधेनपंचविंशतिलिसामुक्तामब्रंत्यन्येचग्रहाःस्वोच्च
राशिषुपरमोच्चभागव्यतिरेकेणापिथादस्थितास्तदायोगशक्त्येवपरमायुःप्रमाणंजातोजीवति अथबुधस्यपरमनीचध्रुवकर्मदं ११।१४ पूर्वप्रदर्शितंसांप्रतं
कर्मकालेकथमिदं ११।१५।० प्रदर्शितमित्यत्रोच्यते चतुर्दशभागान्मुक्त्वापंचदशेपठितेपरमनीचभागेव्यवस्थितोभवति अतश्चतुर्दशभागाः परमनीचस्थ-
स्यप्रदर्शिताः तत्रस्थस्यपरमनीचप्रदर्शितमायुर्भवति तस्माद्यावत्पंचदशभागोनशुक्तोबुधेनतावत्रैराशिकोत्पत्तिर्नकर्तव्येत्यतः कर्मकालेपंचदशभागाः प्रद-
र्शिताः इत्येतत्सर्वेषामेवग्रहाणांत्रैराशिककालेपठितैर्भागैर्भुक्तैः प्रदर्शयितव्यानि तत्रत्रैराशिकार्थमुच्चध्रुवकाः तथात्रैराशिकार्थपरमनीचध्रुवकाः एतैः कर्म

अनिभिषपरमांशकेविलग्न्येशशितनयेगविपंचवर्गलिसे भवतिहिपरमायु
षःप्रमाणंयदिसकलाःसहिताःस्वतुंगभेषु ॥ ६॥ ॥ श्रीकृष्णायनमः ॥

स्	चं	मं	बु	ह	शु	श	ल
०	१	९	१	३	११	६	११
९	२	२७	२४	४	२६	१९	२९

कर्तव्यमिति ६ अथास्यापरमतायुर्दायस्यदूषणार्थंशांलिन्याह आयुर्दायमिति एतदायुर्दायंनकेवलंमययवनमणित्यशक्तिपूर्वरुक्तंयाविद्विष्णुगुसेनापिचा
णक्यापरनाम्नैवमुक्तम् आचार्यदेवस्वामीतथासिद्धसेनश्चैवंचक्रेकृतवानित्यर्थः तथाचविष्णुगुप्तः परमोच्चगतेःसर्वैर्मीनेमीनांशसंस्थिते सौम्येचदृषगे
जातःपरमायुःसजीवति तथाचदेवस्वामी सूर्याद्यैरुच्चगतैर्मीनेमीनांशसंस्थिते लग्न्ये सौम्येदृषभंयातेजातःपरमायुराप्नोति तथाचसिद्धसेनः मीनेप-
रमांशगतिसौम्येगविपंचवर्गलिष्ठास्थे सर्वैः परमोच्चगतेर्जातः परमायुराप्नोति यद्येवंबहुभिराचार्यैरुक्तं तत्कोस्यदोषः तत्रोच्यते वक्ष्यमाणंसत्याचार्यमते
प्रदर्शितमायुर्दायंबहुतराणामाचार्याणांमतमिति यस्मादाचार्यवराहमिहिरस्यप्रतिज्ञेयं ज्योतिषमागमशास्त्रंविप्रतिपत्तौनयोग्यमस्माकं स्वयमेववि

कल्पयितुं किंतु बहूनां मतं वक्ष्ये अस्य परमतस्य बहुतर विरुद्धत्वं तावदास्ताम् विवादसंभवो दोषोऽप्यस्ति दोषश्चेष्टामित्यादि एषामाचार्याणां मते दोषोऽजायते की
दृश इत्याह अष्टावरिष्टमित्यादि वर्षाष्टकं यावज्जातानामरिष्टमुक्तं तद्वर्षाष्टकं हित्वा त्यक्त्वा वर्षविंशतेरधस्ताद्दर्शितप्रकारिणा युर्न स्यात् नागच्छति एवं वर्षाष्टका
दूर्ध्वमरिष्टं नास्ति तस्माद् वर्षाष्टका दूर्ध्वं वर्षविंशतेरधस्तान्न कस्यचिन्मरणमापद्यते यावद्दृश्यंते म्रियंत इति अर्यतेषां प्रत्यक्षो दोषः ७ अधुना तेषामेवाचार्याणां
मायुर्दूषणं शालिन्याह यस्मिन्योगेति अनिभिषपरमांशके विलुप्त इत्यस्मिन्योगे विंशत्यधिकं वर्षशतं सपंचदिनं परमायुः पूर्णं प्रदिष्टं तस्मिन्योगे षड्ग्रहाः परमो
च्चगता भवंति षड्भिश्च परमोच्चगते चक्रवर्ती भवतीति प्रोक्तमभिहितमन्यैराचार्यैः तथा च बादरायणः षड्भिः स्याच्चक्रवर्ती त्रिभुवनमखिलं शास्ति सर्वैर्ग्रहै-

**आयुर्दायं विष्णुगुप्तोपित्वेवं देवस्वामी सिद्धसेनश्च चक्रे
दोषश्चेष्टां जायते अष्टावरिष्टं हित्वा नायुर्विंशतिः स्यादधस्तात् ७**

द्वैरिति यवनेश्वरश्च षड्राजराजर्षिबलोपकर्षप्रदानमानेषुभिजातशक्तिः तत्र परमोच्चगतायावंतः षड्ग्रहान् भवंति तावत्परमोच्चायुर्न प्राप्नोति यदा परमोच्चगता
भवन्ति तदा जातेन चक्रवर्तिना भवितव्यम् एवं पूर्णमायुः विंशत्यधिकं वर्षशतमर्थैर्ग्रहैर्नैर्विना वर्जयित्वा बहवः पुरुषा जीवंति तस्माद्यमपितेषु दोषः एतच्च पर
मतायुर्दायं दूषणं शालिनी द्वयमसंबंधत्वाद्दराहमिहिरकृतमेव न भवतीति न प्राप्तिमाप्ति तत्र तावद्यदत्र प्रथमशालिन्यादूषणमुक्तं तस्य दूषणस्यासंबंधत्वमुच्य
ते साहोर्दितोदितनवांशहतात्समस्तादिति न्यायेन यत्तूरे विलुप्तगते आयुषः पातनं क्रियते तस्य प्रतिफलं प्रत्यंशकवशादित्यत्तन्नसंभवतीति तच्च पातयित्वा य
दायुर्विंशत्यते तस्यापीयत्तानास्तीति तस्माद्यदुक्तं नायुर्विंशतिः स्यादधस्तात्तदयुक्तं अत्रोदाहरणम् यथा कुंभलग्नस्याद्यंशके दये आदित्यं चंद्रशक्राः प

रमोच्चैर्बुधजीवशनेश्वराः परमनीचैर्मौमश्चकुंभस्याप्यष्टाविंशतिमंभागं शुक्लास्थितस्तदातात्कालिकाग्रहाः सलग्राः अत्रलयेन किंचिद्भुक्तमिति लग्नासुर्दीयो-
नास्ति परमोच्चगतानां परमनीचगतानां च ज्ञान एवमौमस्य क्रियते तात्कालिकाद्दोमादस्मात् १०।२८ मौमस्य परमोच्चवक्रमिदं १।२८ संशोध्य जातं १।० एत

सू.	चं.	मं.	बु.	हृ.	शु.	श.	ल.
०	१	१०	११	९	११	०	१०
९	२	२८	१४	४	२६	१९	६
०	०	०	०	०	०	०	०

लिसापिंडीकृतं १८०० अथत्रैराशिकं यदि भगणाद्धैलिमानामेतासाम् १०००० मौमनीचमासाः नवतिर्भ-
वति ९० तदैतासां क्रियंत इति लब्धामासाः १५ एते वर्षे सत्रिमासं जातं वर्ष १ मास ३ एतद्दोमपरमोच्चवर्षे
षेतेषु १५ संशोध्य जातं वर्ष १३ मास ९ एषमौमासुर्दीयः अथ जीवस्य लग्नाद्वादशस्थत्वाच्चक्रपाते
नाद्धैपातयित्वा जातजीवासुर्दीयः वर्ष ३ मास ९ परमोच्चगतानां परमनीचगतानां च शत्रुक्षेत्रत्वात् त्र्यंशं अस्तं

यस्मिन्योगे पूर्णमासुः प्रतिष्टं तस्मिन्योगे चक्रवर्ति त्वमन्यैः

गतानामर्द्धचनपात्यते यस्मादनिमिषपरमांशके विलम्बे इत्यत्रयोगे चंद्रमसो वृषभस्थत्वाद्यद्यासुषः त्रिभागः पात्यते तदा पूर्णमासुर्न भवतीति यस्मादव्याचार्यम-
तमिति तात्कालिकमित्रामित्रविधावुक्तं मूलत्रिकोणाद्धनधर्मबंधुपुत्रव्ययस्थानगताग्रहेन्द्राः तात्कालिकाः स्युः सत्त्वेदो ग्रहस्य स्वेच्चैव यो यस्य विद्वष्टवीर्यः १
जामित्रषष्ठाष्टमशत्रुमूर्तिर्दूनित्रिकोणे कर्गृहे निविष्टाः तात्कालमतेरिपवो भवंति तद्येतानि मित्राणिरिपूंश्च वक्ष्ये २ अनेनापिशक्रश्चंद्रमसः तात्कालिकं मित्रं न भ-
वति तस्मान्मीनस्थे शत्रे वृषस्थश्चंद्रमाः शत्रुगृहगो भवति तस्य च शत्रुक्षेत्रस्थत्वाद्यद्यासुषस्त्रिभागः पात्यते तदा अनिमिषपरमांशक इत्यत्रयोगे पूर्णमासु-
र्न प्राप्नोतीति तच्चाचार्येण र्गयाहिकयैव प्रदर्शितं तेनैतत् ज्ञापयति परमोच्चगतानां परमनीचगतानां च शत्रुक्षेत्रे त्र्यंशं अस्तं गतानां चार्द्धचनपात्यते तेन य-

आदर्शितयोगं पृथक् पृथक् ग्रहायुर्दीयवर्षाणिलिख्यंते सूर्यस्यवर्ष १२ चंद्रस्यवर्ष २५ भौमस्यवर्ष १३ मास ९ बुधस्यवर्ष ६ जीवस्यवर्ष ३ मास ९ शक्रस्यवर्ष २१ शनेःवर्ष १० लग्नेननकिंचिद्भुक्तमिति लग्नायुर्दीयोनास्ति अथैतेषांयोगः वर्ष ९८ मास ६ अथांगारकस्यलग्नगतत्वात्सार्द्धोदितेति कर्मक्रियते तत्रचलग्नेकुंभारंभत्वान्नवति ९० नवांशकाभुक्ताप्रवति तेचनवांशकाच्चक्रस्योदिताउदयगतएकनवतिसमाः ९१ तैनेकनवत्यासर्वायुः पिंडमिदं वर्ष ९८ मास ६ संशुण्यजातं ८९ ६ ३ ६ अस्याष्टाधिकशतेनभागमपत्त्व्यावासंवर्षाणि ८२ मास ११ दिन २८ घटी २० अस्मात् ९८। ६ संशुण्यजातं वर्ष १५ मास ६ दिन १ पल ४० एवमष्टम्यूर्ध्वंविंशतेरधस्तादायुरुत्पन्नमिति तस्मादयुक्तमुक्तं नायुर्विंशतेः स्यादधस्तादिति अत्रान्येवदंति यथाकूरंहीनंमीनलग्नंत्वेदिहत्वेतद्दराहीमहिरेपोत्कं अनिमिषपरमांशकइति अनेनापिप्रकारेणनक्तव्यम् यथानायुर्विंशतेः स्यादधस्तादित्यत्रधन्विलग्नैक्षीणेचंद्रोविंशतितमेभागेबुधस्तत्रास्तमितः सर्वेष्वन्येषु परमनीचस्थेषुयस्यजन्मभवति तस्यचक्रपातेनैवासुर्दीयोबहुः पततीति तस्यैवतावत्वदर्श्यते तत्रतात्कालिकाग्रहाःसलग्नाः तत्रबुधस्यप्राग्बलत्वात्जातं वर्ष १० मास १० अन्येषांपरमनीचस्थत्वात् ज्ञापयते लग्नेननकिंचिद्भुक्तमिति तस्यायुर्दीयोनास्ति चंद्रस्यक्षीणस्थपापत्वात्लग्नाद्वादशस्थत्वाच्चक्रपातेनसर्वंपतति तदातस्यायुर्दीयोनास्ति आदित्यस्यलग्नेकादशत्वाच्चक्रपातेनार्द्धपातयित्वाजातं वर्ष ४ मास ९ बुधस्यास्तमितत्वादर्थपातयित्वाजातं वर्ष ५ मास ५ दशमस्थत्वाच्चक्रः स्वादायुषस्तृतीयमंशमपहरतिइति सौम्यत्वान्तदर्थमस्मात्षड्भागाद्द्वर्षमेकंनवमासान्पातयित्वाजातान्यष्टौवर्षाणिनवमासाश्चशक्रस्यवर्ष ८ मास ९ भौमस्यलग्नाष्टमस्थत्वात्पंचमभागंसाद्धैवर्षपातयित्वाजातानि वर्षाणि षट् इति एवंसर्वेषां वर्षाणि वर्ष ४ मास ९ सूर्यस्यवर्ष ० मास ० चंद्रस्यवर्ष ६ मास ० भौमस्यवर्ष ५ मास ५ बुधस्यवर्ष ७ मास ६ जीवस्यवर्ष ८ मास ९ शक्रस्यवर्ष १० मास ० शनेश्चरस्यवर्ष ० मास ० लग्नस्यवर्ष ० मास ० सर्वेषांयोगः वर्ष ४२ मास ५ अत्रासंभवेप्यभिगम्यापिब्रूमः एवंविधायुर्दीयः सर्वेष्वस्तंगतायदिप्र

वंनितदासूर्योच्छिन्नद्युतिपुचदलंप्रोद्गशत्रुर्कपुत्राविति कृत्वा तथापि पंचत्रिंशत् वर्षाणि मासो नानियतो बुधस्य पूर्वमेवाहं पातितं एवं ह्यत्रांशतोऽधस्तात्
 दायुर्नागच्छतीति तथापि विंशतिरधस्तादित्यसंबद्धं अत्राप्यन्ये एव वदन्ति क्रूरहीने विलम्बे जाता अष्टाभ्युर्ध्वं विंशतेः अधस्तात्त्रियमाणा दृश्यन्ते तेनान्यात्वा
 र्यमतमसंबद्धं अत्रोच्यते अन्याचार्यमतं पूर्वापर्येण विचार्यैतद्वदन्ति यैरेवाचार्यैरनेन मार्गेणासुर्यायः प्रदर्शितः तैरेवायं मृत्युयोगो भिहितः सचेह-
 लिरथ्यते तथाच बादरायणः षष्ठाष्टमस्थोरिपुट्टष्टमूर्तिः पापग्रहः पापग्रहेयदिस्यात् स्वांतर्दशायां मरणाय जंतोर्ज्ञेयः सस्युद्धे विजितो यदान्यैः १
 तथाच यवनेश्वरः षष्ठाष्टमस्थोरिपुट्टष्टमूर्तिः पापः सप्तहत्स्थानगतश्च दृष्टः स्वांतर्दशायां प्रकरोति मृत्युं पाशाध्वबंधादिपरिस्त्रयाद्वा १ तथाच सारा
 वल्याम् क्रूरदशायां क्रूरः प्रविश्य चांतर्दशायां दाकुरुते पुंसां स्यात्संदेहस्तदारियोगो हि सदैव महान् १ रवितनयस्य दशायां क्षितिजस्यांतर्दशायां दाभव
 ति बहुकालजीविनामपि मरणानिः संशयं पुंसाम् १ क्रूरराशौ स्थितः पापः षष्ठे वा निधनेपि वा तत्स्थेन वारिणा दृष्टः स्वपाके मृत्युदो ग्रहः १ योल-

सू.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	लग्.
६	७	३	५	९	५	०	८
९	२	२७	१४	४	२६	१९	०

याधिपतेः शत्रुर्लभस्यांतर्दशांगतः करोत्यकस्मान्मरणं सत्याचार्यः प्रभाषते १ एवं क्रूरहीने लम्बे ज्ञा
 तास्तेषां वर्षाष्टकादूर्ध्वं दर्शितकालादधस्तात् मरणं संभवत्येव तेचापि मृत्युयोगेनानेन मृता इति ज्ञेयाः
 यस्मात्तस्यांतर्दशाद शितग्रहसंबन्धिनी कदा भवति अत्रायं नियमः तस्मादन्याचार्यमतेनैवाष्टा
 भ्युर्ध्वं दर्शितकालादधस्तात् मरणं संभवत्येव तस्मादेतत् दूषणमसंबद्धं प्रथमं अथाद्वितीयस्य
 दूषणस्यासंबधत्सुच्यते अत्र चक्रवर्तिलयोगोपि विना दीर्घमायुः संभवति अत्रोदाहरणम् यत्र तात्कालिका ग्रहाः सलग्नाः वृषेर्को दशभागान्मु-
 क्तास्थितः एवं भिषुने चंद्रमास्त्रीन् भागान् कुंभे भौमोष्ठा विंशतिभागान् मेषे बुधः पंचदशभागान् सिंहे जीवः पंचभागान् मेषे सप्तविंशतिः

सत्रिणागान् शक्रः कुंभे विंशति भागान् सौरः धनिवलयमं त्यंशे तद्यथा ईदृशाग्रहाः अत्र पूर्वप्रदर्शितकर्मणागतानि ग्रहायुर्दीयवर्षाणितिरव्यंते
वर्ष १७ मास ५ सूर्यस्य वर्ष २२ मास ११ चंद्रस्य वर्ष १३ मास ८ भौमस्य वर्ष ७ मास ० बुधस्य वर्ष १४ मास ७ जीवस्य वर्ष १८ मास ३
शक्रस्य वर्ष १५ मास ० शनेः वर्ष ८ मास ० लग्नस्य अथ बृहस्पतेर्वर्षाणां चक्रपातादष्टभागमपास्य जातं वर्ष १३ मास ८ चंद्रस्य षड्भागमपास्य
जातं वर्ष १८ मास ८ रवेः गुरुमित्रमतोन्यथान्यर्जात शक्रः शत्रुः सचार्कमूलत्रिकोणात्सिंहान्नवमेस्थाने स्थितः तस्मात्तत्कालिकं मित्राभूतः
तेन वृषस्थः शत्रुक्षेत्रमध्यस्थितस्तेन तस्यायुर्दीयं न किंचित्पतति चंद्रश्च मिथुने मित्रक्षेत्रे स्थितः तस्यापियथा दर्शितान्येवायुर्दीयवर्षाणि य
स्मादुक्तम् इंदोर्बुधं देवगुरुं च विद्यान् अंगारकः कुंभे शत्रुक्षेत्रे स्थितः यस्मादुक्तम् भौमस्य शक्रः शशिजश्च मित्रमिति शेषान्तरि पून्शेषत्वाच्छ
ने श्वरस्तस्य शत्रुस्तात्कालिकश्चैकगृहे निविष्टत्वा च्छने श्वरोयि शत्रुः किंत्वंगारकस्य शत्रुक्षेत्रस्थस्यापि न पतति यस्मादुक्तम् हित्वा वक्रं रिपुगृ
हगतैर्हीयते स्वत्रिभाग इति तस्मादंगारकस्य यथागतमेवासुः चंद्रं रंकी इति वचनाद्भौमो बुधस्य मित्रम् तेन तस्य मेषस्थत्वान् यथागतमेवासु
बुधस्य बृहस्पतेरप्यादित्यो मित्रं यस्मादुक्तं गुरोश्च भौमं परित्त्वत्सर्वं जति तस्मात्सिंहस्थस्य बृहस्पतेः यथागतमेवासुः शक्रस्य मेषे सच मित्र
क्षेत्रे यस्मादुक्तम् भृगुनंदनस्य त्वर्के दुवज्याः सत्त्वदः प्रोदष्टाः तस्मात्तस्यापि यथागतमेवासुः शने श्वरस्यापि कुंभे स्वक्षेत्रे स्थितत्वा यथागत
मेवासुः लग्नस्य पातचारहीनत्वात् यथागतमेवासुः एवमायुर्दीयवर्षाणि पृथक् पृथक् लिरव्यंते वर्ष १७ मास ५ सूर्यस्य वर्ष १८ मास ८ चंद्र
स्य वर्ष १३ मास ८ भौमस्य वर्ष ७ मास ० बुधस्य वर्ष १२ मास ८ गुरोः वर्ष १८ मास ३ शक्रस्य वर्ष ९ मास ० शनेः वर्ष १५ मास ० लग्ने एवं
विधे चतुर्दशाधिकं वर्षं शतमप्यायुः संप्रवर्ति ११३ मास ११ यदा चंद्रवर्ष २२ मास ९ तदा सर्वेषां योगः ११५ मास ११ एवं विधे योगेषोडशाधि

क्वं वर्षशतमप्यायुःसंप्रवति केमद्रुमारव्यध्यायंयोगः यस्माद्भवति हित्वाकंस्नफानफादुरथरास्वांन्योभयस्थेयंहेः शीतांशोः कथितोन्यथात्रबहु
 भिः केमद्रुमोन्येस्त्वसौ तस्मादेवंविधेयोगेजानोदीर्यमायुः प्राप्नोति केमद्रुमत्वाच्चदरिद्रोभवति वस्यतिच केमद्रुमेमलिनदुःखितनीचानः
 स्वाः प्रेष्याः खलाश्चिपतेरपिवंशजानाः केवलं दरिद्रादीर्यासुषोदृश्यंते नकेनचित्कस्यचिद्दरिद्रस्यायुःप्रमाणंजानं यथायंदरिद्रोविंशत्यधिकेन
 वर्षशतेनसंपंचदिनेनमृतः तस्मात्सौद्रमेवदूषणंज्ञातव्यम् एवमस्यदूषणस्यासंबद्धत्वंप्रदर्शितमिति असंभाव्यत्वाद्दराहमिहिरकृतमेतच्छा
 लिनीद्वयंनसंभाव्यते यच्चदर्शिताचार्यमतेनायुर्दायंत्यत्कामत्यमतायुर्दायमंगीकरिष्यत्याचार्यस्तत्रचसत्यमतस्यबहुतराणामाचार्याणांमतांगीक
 रणमेवप्रयोजनं यस्मात्पूर्वमेवाचार्यमतेनायुःप्रतिज्ञाव्याख्याता ज्योतिषमागमशास्त्रंविप्रतिपत्तौनयोग्यमस्माकं स्वयमेवविकस्यथिहंकिंत्तु

प्रत्यक्षोयंतेषुदोषःपरोपिजीवत्यायुःपूर्णमर्थेविंनापि ८

बहूनांमंतवस्थे अथकश्चिदाह ननुयोगं योगस्त्वयाप्रदर्शितःसकेमद्रुमएवनभवति यस्मादाचार्यएववस्यति केंद्रेशीतकरेथवा ग्रहयुतेकेम
 द्रुमानेप्यतइति लग्नात्सप्तमस्थःकेंद्रस्थश्चंद्रमास्तस्मादयंकेमद्रुमोनभवति अत्रचब्रूमः अत्रचंद्रमानगण्यते यस्माच्चंद्रमसःसकाशाद्ब्रह्मे
 णान्येनयोगःकर्तव्यइति यद्येवंतल्लग्नत्केन्द्रस्थःकथंकरोतीत्यत्रोच्यते चंद्रलग्नयोस्तुल्यत्वात् तथाचयवनेश्वरः मूर्तिचहोरांशशिनंचविद्या
 त् अत्रचगार्गिः व्ययार्थकेंद्रगश्चंद्राद्दिनाभानुंभवेद्ब्रह्मः कश्चित्स्याद्वाविनाचंद्रलग्नत्केन्द्रगतोथवा योगःकेमद्रुमोनामतदास्यात्तत्रगार्हंतः भ
 वीतिनिदिताचारादीरग्यामयसंयुताइति तस्माल्लग्नत्सप्तमस्थेचंद्रमस्यस्ययोगस्यकेमद्रुमनाभिर्देवेति ८ ७ ७ ७

अथजीवशर्ममतेनसत्याचार्यमतेनचायुर्दायमोपलब्धसिकेनाह स्वमतेनेति जीवशर्मानामाचार्यः स्वमतेनात्मीयमतेनपरमायुषोविंशत्यधिक
स्यवर्षशतस्यसंपंचदिनस्यस्वरांशंसप्तमभागांयत्येकस्यग्रहस्यायुर्दायमाहकथयति किलशब्दस्तथानामप्रदर्शनार्थः तद्यथापरमायुः १२०१०५
अस्यसप्तभिर्भागसंपल्लत्यावाप्तवर्षादि १७।१।२२।८।३४। यथान्याचार्यैर्नवतिथिविषयेत्येवमादीनिपरमोच्चगतानामादित्यादीनांवर्षाणिपठि
तानि तथैतानिपरमायुः स्वरांशवर्षाण्येकैकस्यजीवशर्मपठितानि नीचेर्द्धहसतोत्यत्रापिस्थितमेवतत्रार्द्धमेतत् ८।६।२६।४।१७। एतानि
परमनीचस्थस्यैकैकस्यग्रहस्य एतैः प्राग्वदेवत्रैराशिकं कृत्वैकैकस्यग्रहस्यायुर्दायः कर्तव्यः अत्रापिचक्रविनाशत्रुक्षेत्रस्थस्यग्रहस्यत्र्यंशा
यहानिः शक्रशनेश्वरोविनाभौमविनाचबलवद्ग्रहस्यास्तगतस्यार्द्धोपहानिः सर्वार्द्धत्रिचरणेत्यादिकाचक्रपातापहानिः क्रूरेविलग्नैसाहोदि
तेतिहानिः एतत्सर्वंजीवशर्मणोप्यन्याचार्यैः समानम् तथाचजीवशर्मा सप्तदशै १७ को १ हियमौ २२ वसवो ८ वेदामयो १४ ग्रहेंद्रा
णांवर्षाण्युच्चस्थानाननीचस्थानांअतोर्द्धस्यात् मध्येषुपाततः स्यादानयनम् शेषमत्रयत्किंचित्पिंजायुषइवकार्यं तत्सर्वगणिततत्त्वज्ञैरिति अ
त्रानयनंस्वरवोपायेनप्रदृश्यते स्वोच्चशब्दोग्रहः शोध्यषड्जादनोभमंडलात् तद्भागाः कृत्विषड्भोगि ८ ६४१ हतावेदाभ्रसायैकैः ५०४ भक्ता
दिनादियत्तुब्धंतदायुर्जीवशर्मजम् दिनैस्तुत्रिशतामासामासिभ्योरविभिः समाः नकेवलंग्रहदायंपरमायुषः स्वरांशमेतत्तेनोक्तं यावत्स्वमते
नेति अनेनैवंप्रतिपादयति यथैतन्मयाक्रुषिक्ततेषाचार्यैकृतेषुवानकेचिच्छास्त्रेषुदृष्टमिति तस्मादस्यायुर्दायस्यजीवशर्मणः स्वमतकरणमे
षदोषः एवंसर्वाचार्यमतेनायुर्दायोव्याख्यातः अत्राचार्येणयवनमतेनोपन्यस्तंमययवनमणित्यशक्तिपूर्वरिति नचयवनेश्वरकृतेशास्त्रेत-
थाविद्यथायुर्दायोदृष्टः यस्माद्यवनेश्वरेणोक्तम् आयुषिराशयंशकराशियोगादिति अत्रोच्यते यवनेश्वरेणास्फुजिध्वजेनान्यच्छास्त्रं

हतम् शककालस्यार्वाकृजायते तथाचस्फुजिध्वजः गतेनसाभ्यर्षशतेनयुक्तायंकेनकेषांनगताब्दसंख्याकालःशको १०४५ नांशविंशोध्यतस्मा
 दतोतवर्षाद्युगवर्षजातम् एवंचेत्स्फुजिध्वजकृतंशककालस्यार्वाकृजायते अन्यच्च यवनाचार्यैःपूर्वैःकृतमिति तदर्थस्फुजिध्वजोप्याह यवनाउ
 च्चः येसंग्रहेदिगजनजातिभेदाः प्रोक्ताःपुराणैःक्रमशोग्रहस्य तदेतत्ज्ञायते यथावराहमिहिरेणपूर्वयवनाचार्यमतमेवोपन्यस्तं अस्माभि-
 स्तन्नदृष्टम् स्फुजिध्वजकृतमेवदृष्ट्वा पराशरस्यापीयमेववार्तापाराशरीयासंहिताकेवलमस्माभिर्दृष्टानजातकंश्रूयतेस्कंधत्रयमितिपाराशरस्ये
 ति तदर्थंवराहमिहिरः शक्तिपूर्वरित्याह चित्रंमोद्ग्नपाराशरः कथयतेदौर्भाग्यदंयोषितामित्येवमादिमयमणित्ययोहोराशास्त्रेविद्येते तथाच
 एकोमविंशतिःसूर्यश्चंद्रमाःपंचविंशतिः तिथिसंख्याकुजःसौम्योद्वादशोच्चगतोरुरुः कुजवद्वैत्यपूज्यस्तुवर्षाणामेकविंशतिः एकोनसूर्यपुत्रस्य
 परमोच्चगतस्यच आयुर्दायमिदंशोक्तमर्थेनोच्चगतस्यतु अंतरेत्वनुपाताच्चकारयेदायुःसंग्रहम् तथाचमणित्यः नवरूपाःशरयमलास्तिय-
 योर्काःपंचरूपाःक्रमशः रूपयमाहृतिसंख्याः सूर्यादीनांस्त्वतुंगभेषब्दाः नीचेषस्माद्दलमन्यत्रानुपाततः कार्यम् आयुर्दायविधानंहोरा-
 शितुल्यमपि अथवराहमिहिरस्यस्वमतानुसारेणयवनेश्वरसत्यमतानुसारीव्याख्यायते ग्रहसुक्तनवांशराशितुल्यमिति यत्रतत्रराशौयस्मि
 न्नांशकेग्रहोव्यवस्थितः सचनवांशकोमेषादेरारभ्ययावत्संख्याराशेःसंबंधीभवति तावन्ति एववर्षाणिग्रहःस्वायुर्दायंप्रयच्छति एवंप्रकृत
 नवांशराशितुल्यंभवति यस्मिंश्चनवांशकेवर्तते तस्माद्यद्भुक्तंग्रहेणतेनसहत्रैराशिकंछत्वामासाद्यानयनमपिकर्तव्यं त्रैराशिककरणंचवक्ष्य-
 ति एवमायुर्दायानयनंचसत्याचार्येणोक्तम् तथाचतद्वाक्यम् राश्यंशकसंयोगादायुरिहसमासतोग्रहाद्द्युः एतच्चसत्यवाक्यं बहुसा-
 म्यंससुपैति बहुसंमतंबहूनामाचार्याणांसंमतं तथाचयवनेश्वरः आयुषिराश्यंशकचारयोगादिति अत्रतावत्सत्ययवनेश्वरवाक्यव्याख्याने

किंचिद्विप्रतिपन्नं राशेरंशकचारयोगादितिव्याचक्षते यथायस्मिन्नाशौग्रहोवर्तते तत्रतेनयावंतो नवांशकाभुक्तास्तावंत्येव वर्षाण्यासुः सत्रहोदसा
ति अत्रचव्यारव्यानेपरमं ग्रहदायसाधमानेनवर्षाणिभवति एतच्चव्यारव्यानवादरायणादिभिरंगोक्तम् तथाचवादरायणः राश्यंशकालागु
षिताद्वादशनवभिर्ग्रहस्यभगणेषु- द्वादशहतावशेषेब्दमासदिनाडिकाः क्रमशः इयमाचार्यवाराहमिहिरेणाविनष्टैवस्वल्पजातकेभिहि-
ताएतदनुसारेणसत्ययवनेश्वरेणव्याख्यानेनक्रियते आर्युषिराश्यंशकचारयोगादिति राशीनामंशकाराश्यंशकाः तेषुचारयोगादिति यत्रत
त्रराशौमेषांशकस्थोग्रहोवर्षे एकंप्रयच्छति वृषनवांशकस्थोग्रहोवर्षे द्वयंप्रयच्छति एवमुत्तरोत्तरांशकवृद्ध्यावर्षेष्टद्विर्यावन्मीनांतेद्वादशइ
ति पूर्वव्यारव्यानेनयवनेश्वरसत्यवाक्ययोरशिग्रहणमनर्थकंभवति अवश्यमेवराश्यंशकैर्भूवितव्यमिति ९ अथानेनेवव्यारव्यानानु

स्वमतेनकलाहजीवशर्माग्रहदायंपरमायुषःस्वरांशम् ग्रहमुक्तनवांशाराशितुल्यंबहुसाम्यंसमुपैतिसत्यवाक्यं ९

सारेणाचार्यःसएवायुर्दायानयनमार्ययाह सत्योक्तेति सत्योक्ते सत्यमतायुर्दायकरणेतात्कालिकमिष्टमभिप्रेतं ग्रहंलिप्तीकृत्यालिप्तापिंडं
कृत्वातस्यशतद्वयेनभागमपहृत्ययदवाप्तनदवाप्तारव्यंस्थाप्यम् अवशेषमधःस्थाप्यम् अवाप्तमंडलभागविशद्वेऽब्दःस्युः मंडलभा
गशब्देनद्वादशभागउच्यते तेनावाप्तस्यद्वादशभिर्भागमपहृत्यावाप्तंत्याज्यम् यदवशिष्यतेतेब्दःस्युस्तावद्वर्षाणितेनग्रहेणायुषोदत्तानि
भवति शेषान्तुमासायाःयदवशेषस्थापितं तस्माद्द्वादशगुणितात्तेनेवच्छेदेनविभक्तान्मासालभ्यंते तच्छेषात्रिंशद्गुणिताद्दिनानि तच्छेषा
त्वधिमाद्दिकाः पुनरपिषष्ठिमात्प्राग्बतभक्तश्चविकलाः लभ्यंतेइति एवमागतंग्रहस्यायुर्दायंभवति तत्रोदाहरणम् तात्कालिकोग्रहः१।८।४५

लिखापिंडीकृताः २३ २५ अस्यशतद्वयेन २०० भागमपत्त्यावासं ११ जातं अवशेषं १२५ अवासस्यास्यद्वादशभिर्भागं प्रयच्छति इति एतदेवाव
 शेषं तस्माद्द्वेहेणैकादशवर्षाणि दत्तानि भवन्ति अवशेषं १२५ द्वादशभिर्गणितं जातं १५०० अस्यशतद्वयेन भागमपत्त्यावासं ७ जातं एवं सप्त
 मासाः अथ मासशेषम् १०० जातं एतन्निशता ३० गुणितं जातं ३००० अस्यशतद्वयेन भागमपत्त्यावासं १५ दिवसाः पंचदश इति शेषस्याभा
 वात् घटिकाभावः एवमागतमेवं विद्यात् ग्रहाद्वर्षादिवर्षं ११ मास ७ दिन १५ घटिका ० अथैतदेव राश्यंशकलागुणितेति न्यायेन प्रदर्शयते
 नद्यथा राश्यादिग्रहः १।८।४५। अस्यशशिभागलिप्ताः अथक् पृथक् द्वादशहताः अथभूयो नवाहताः १२।८६।५४०।१००।८५४।४८६
 अवलिप्तानामेतासां ४८६० षष्ठाभागे त्तेलब्धं ८१ अवशेषं ० एताघटिकालब्धमिदं ८१ भागे लब्धे ८६४ संयोज्यं जातं ८४५ अस्यत्रिं

सत्योक्तेग्रहमिष्टं लिखित्वा शतद्वयेनासं मंडलभागविशद्वेब्दाः स्युः शेषात्तु मासाद्याः १०

शताभागे त्तेलब्धं ३१ अवशेषं १५ एते दिवसाः अथ लब्धमिदं ३१ राशिषेतेषु १८ संयोज्यं जातं १३८ अस्यद्वादशभिर्भागे त्तेलब्धं ११ शेषं ७
 एते मासाः लब्धस्यास्य ११ द्वादशभिर्भागं प्रयच्छतीत्यत एतदेवात्र शेषं ११ एतानि ग्रहास्युर्दायवर्षाणि एवं वर्षं ११ मास ७ दिन १५ घटी ० एत-
 त्पूर्वकृतास्युर्दाये संविहितमिति एवं यवनेश्वरसत्याचार्यबादरायणवराहमिहिरेणास्युर्दायः प्रदर्शित इति १० एवमागतस्यास्युर्दायस्य सत्याचा-
 र्यमतेनैव कर्मविशेषार्थं वंशस्थेनाह स्वतुंगवक्त्रेति स्वतुंगस्थैः स्वोच्चगतेर्ग्रहैः वक्रोपगतेः विपरीतगत्याश्रितैश्च यत्स्वदत्तमायुःस्तन्निशत्सं
 गुणं कार्यं उत्तमांशोपगतेः वर्गेत्तमांशस्थितैः स्वांशकस्थितैः स्वनवमभागगतेः स्वभस्थैः स्वराश्युपगतेः स्वत्रिभागगेः स्वद्रेष्काणस्थैः ए

तैः यदत्तमासुः तद्विसंगुणं कार्यं इयान्विशेषइति भदत्तशब्देन सत्याचार्योभिधीयते यस्मात्तन्मतमिह प्रमाणीक्रियते पूर्वोक्तविधिनामययवर्नमणित्य-
शक्तिपूर्वरित्यादिमतेनासुर्दायः हतः तस्मात्सत्यभाषिते सत्याचार्यकृते इयानेतावान्विशेषः यदेतत्स्वतुंगवक्रोपगतैः त्रिसंगुणमिति तत्सत्योक्तमेव
समानमन्यदिति अन्यच्च छेपंतत्प्रथमेषु दीरितं प्रथमेमययवनादिमते यदुदीरितमुक्तं तत्समानमन्यत्रापित्तुल्यं एतदुक्तं भवति सत्याचार्यमते
नासुर्दायं कृत्वा वक्रवर्ज्यं शत्रुक्षेत्रगतस्य च्यंशं पातनीयं शत्रुसौरोवर्ज्यं अस्तगतस्यार्द्धं पातनीयं सर्वार्थत्रिचरणेत्यादिचक्रपातोपहानिः कार्या ११ एवं
सत्याचार्यमतेन ग्रहासुर्दायसुत्काधुनालुग्रासुर्दायकरणं कुरोदये पापहानिः प्राप्तानदपवादार्थमिंद्रवज्जयाह किमिति अत्रास्मिन्सत्यप्रतासुर्दाये
होरासुर्दायं भाषाप्रतिमंददाति मेषादेरारभ्ययावत्संख्यास्यशशेः संबंधीनवांशकोलप्रेन मुक्तस्त्वावति संख्यानिवर्षाणिलुग्रासुर्दायोददाति शेषाद्वा

स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणं द्विरुत्तमस्त्वांशकभत्रिभागैः इयान्विशेषस्तु भदत्तभाषिते समानमन्यत्यथमेषु दीरितं

गादिकात्रैराशिकेन मासाद्यानयनमपि कर्तव्यं एतदुक्तं भवति सत्योक्ते ग्रहमिष्टं लिप्ता कृत्येति न्यायेन लुग्रासुर्दायः कर्तव्यः एवं कृत्वा यदि वीर्यां न्विता
होरा भवति तदाराशिसमानानिराशितुल्यानिवर्षाणि प्रयच्छंतीति होरास्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुतानान्यैरिति न्यायेन यदि वीर्यां न्विता बलवती हो
रासुर्दायं भवति तदाराशिसमंददाति तत्तुल्यानिवर्षाणि प्रयच्छति भागादिकात्रैराशिकेन मासाद्यानयितव्यं कथमुच्यते भागाश्च लिप्तापिंडीक
त्यद्वादशभिः संगुण्याष्टादशभिः शतैः भागमपत्त्यावाप्तमासाः अवशेषं त्रिंशतासंगुण्य तैर्नैव छेदेन भागमपत्त्यावाप्तं दिवसाः तदवशेषं
ध्यासंगुण्य तथैव घटिकाः पुनरीपशेषं ध्यासंगुण्य तथैव चषकाः लब्धं मासादितत्रैव योजयेदेव लुग्रासुर्दायो भवति वीर्यां न्वितस्य लुग्रास्य

यत्कर्मतदीर्यवर्जितस्यचनकर्तव्यम् अत्रवबादरायणः होरादयोप्येवंबलयुक्तान्यानिराशितुल्यानिवर्षाणिसंप्रयच्छत्यनुपाताच्चांशकादिफलं एतच्चाचार्यवराहमि
हिरेणस्वल्पजातकेऽविनष्टैवाभिहितम् क्रूरोदयइति मययवनादिमतायुर्दायेक्रूरोदयेक्रूरेलग्रगतेसाहोर्दितोपिनवांशहतात्समस्तादितिन्यायेनयदायुषोपच
यः क्रियते तदत्रास्मिन्सत्यमतायुर्दायेनकर्तव्यम् अन्यसर्वकर्तव्यं कार्यचनाद्देरिति प्रथमोपदिष्टैः पूर्वकथितैरद्भैः नवतिथिविषयेतयेब्दायवनबादराय
णाचार्यमतेनपीठता जीवशर्ममतेनचग्रहदायंपरमायुषः स्वरांशमिति तैरद्भैस्त्रैराशिकमुक्तंनदिहनसंभवति यथादित्यस्यद्वादशकानामंशकानामेकोनविं
शत्यब्जभवति तदैकस्मिन्नंशकेकिमिति सत्यायुर्दायेनकर्तव्यम् १२ अथमयादिमतमुपन्यस्यजीवशर्म मतंचोपन्यस्यसत्यमतस्मैवांगीकरणमिंद्रवज्ज
याह सत्योपदेशइति अत्रास्मिन्मतत्रयेसत्योपदेशोवरंशेषइत्यर्थः किंतुत दप्यन्ये बहुवर्गिणाभिः बह्नाभिः गुणनाभिरयोग्यं कुर्वति विनाशयंति

किंत्वत्रभांशप्रतिमंददातिवीर्यान्विताराशिसमंचहोरा क्रूरोदयेचोपचयःसनात्रकार्यचनाद्भैःप्रथमोपदिष्टैः १२

कास्ताः गुणनाः स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणमित्यादिकाः तत्रयदिस्वग्रहेग्रहोभवतितदाद्विगुणमायुः कुर्वति सएवस्वग्रहांशकेयदिभवतितदाभूयोपिद्वि
गुणं कुर्वति सएवस्वद्रेष्माणेयदाभवतितदाभूयोपिद्विगुणं वर्गोत्तमांशोसएववक्रायदिभवतितदाभूयस्त्रिगुणं कुर्वति सएवस्वोच्चस्थोभवतितदाभूयो-
पित्रिगुणं कुर्वति एवमनवस्था अनेनानवस्थाप्रसंगेनसत्योक्तमप्यायुर्दायमयुक्तंबहुवर्गिणाभिः कुर्वति तथाचमयः वर्गोत्तमेस्वराशोद्रेष्माणेस्वेन
वांशकेद्विगुणं वक्रोच्चगतेत्रिगुणं द्विगुणं कार्ययथासंख्यं तथाचसारावल्यां बहुताउनसंप्राप्तोयां करोत्येकवर्गिणाम् वराहमिहिराचार्यः सानदृष्टा-
चिरंतनैरिति एतदशुक्तम् तदत्रकिंकार्यंइत्याह आचार्यकत्वंतु बहुमतायामिति एतदाचार्यकत्वमत्रागमः बहुमतायांप्राप्तयामेकंतु यद्भूरिबहुतरं

काणेस्वकेगृहे त्रिभिर्वक्रगतस्थाथस्त्वोच्चराशिगतस्यच ग्रहदायोभवत्येवंशोध्यक्षेपल्लतस्तुयः अत्रयद्यप्याचार्येणांशासुः प्रमाणीकृतम् तथापिलग्नोयदि-
 सम्यग्बलीभवतितदांशासुः कर्तव्यम् अथाकोबलवांस्तदापिंडासुः तथाचमणित्यः विलग्नोतिबलोपनेशमृष्टे शंसंभवः रवोपिंडोद्भवंकुर्यादितिब्रूमश्चिरंतनाः
 तथाचसारावल्याम् अंशोद्भवंविलग्न्यासिंज्यमानोर्नैसर्गजंचंद्रादिति अन्येष्वेवमाहुः यथांशासुः पिंजासुषीद्वेअपिकार्ये द्वाभ्यामापदशांतर्दशाविभागपरिक-
 ल्पनाकार्या तत्रयदल्पंतस्यायांतिमंतर्दशासेवयद्यपिकस्यतत्कालंवर्तते तदाधिकमायुर्जावति शत्रुदशाचेत्तदातत्रैवमरणंमित्रदशाचेत्तदापिजीवति मध्यम
 दशाचेत्तदापीडाभवति ततोपिजीवति अस्माकंसत्याचार्यमभिमतमिति १३ अथयस्मिन्योगेजातस्यासुः प्रमाणंनज्ञायतेतद्योगज्ञानंपुष्पिताग्र्याह सु

गुरुशशिसहितेकुलीरलग्नेशशितनयेभृगुजेचकेंद्रयाने भवरिपुसहजोपगौत्रशेषैरमि
 तमिहासुरनुक्रमादिनास्यात् १४ इतिश्रीभ० विरचि० बृहज्जातकावि० आसु० स० ७

रुरिति कुलीरलग्नेर्कर्मदोदयेगुरुशशिसहितेजीवचंद्रसुक्तेतथाशशितनयेबुधेभृगुजेचशक्रेकेंद्रयानेकंठकगतेशेषैः परिशिष्टैः रविभौमसौरैः भवरिपुसह-
 जोपगौतैः भवस्थानमेकादशारिपुस्थानंषष्ठसहजस्थानंतृतीयं एतेषुभवरिपुसहजेषुउपगौतैःस्थितैः इहास्मिन्योगेजातस्यानुक्रमादिनागणितकर्मांतरे-
 णापिविनामितंअपरिमितासुःस्याद्भवेत् एतदुक्तंभवति यदाकर्कटलग्नंभवतितत्रैवचंद्रजीवौव्यवस्थितौभवतः बुधशक्रेोसहितौपृथक्स्थोवालग्रच
 तुर्यसप्तमदशमस्थानानामन्यतमेयथासंभवंभवतः परिशेषाः आदित्यांगारकशनेश्चराः पृथक्सहितवायथासंभवमेका दशाषष्ठतृतीयगाः भवंतितदा-
 ईदृग्योगेयोजातः तस्यामितप्रमाणमायुर्भवति अनुक्रमाहणितानीतंविनैवअयमर्थः एवंविधेयोगेदृष्टेआसुर्दीयगणनानकर्तव्या यस्मात्तस्यासंभवइति

अतो न्यथा जातस्य यथा गतेनायुषावश्यमेव प्रवित्त्यं नायुः-पिंडस्यार्वाकृतस्य मृत्युर्भवति न चायुः-पिंडमतिक्रम्यते न जीवितव्यमिति यस्मिन्योगे जातस्यानाचारस्यै
 वायुषो ध्वंसो भवति इति तथा च स्मृत्युक्तम् पारदारनायुष्यं इत्येवमादिकैर्दीर्घैर्न जीवति एतद्योगे जातस्यायुर्वदेत्तेर्विधिसेवितैरसायनैः प्रयोगैर्यथाभिहितै
 दीर्घमायुरवामोतीति १४ इति श्रीभद्रोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविरचितौ आयुर्दीयाध्यायः-सप्तमः ७ अथातो दशांशं दशाध्यायो व्याख्यायते
 परिज्ञातसमस्तायुषः पुरुषस्य जीविताभ्यन्तरे स्थितयोः स्फुरद्दुःखयोः परिच्छेदः क्रियते तत्र च शोध्यक्षेपविशङ्कामायुर्यावत्प्रमाणं येन ग्रहेण दत्तं तावत्प्र
 माणेव तस्य संबंधिनी दशा भवति तत्र दशाक्रमेण ज्ञायते तज्ज्ञानं मालिन्याह उदयो लघुंतसुः रविरादित्य आत्मा शशांकश्चंद्रो मनः एषा सुदय रविशशां कानां
 मध्याद्यः प्राणीबलवान् तद्बलवशात्तस्य संबंधिनी प्रथमा दशा भवति प्राधान्याद्देहवतां तथा च यवनेश्वरः निशाकरादित्यविलम्बमध्ये तत्कालयोगादधिकं
 बलयः विभर्ति तस्यादिदशे व्यते साशेषास्ततः शेषबलक्रमेणेति उदयश्चरविश्वशशांकश्चोदय रविशशांकाः उदय रविशशां कानां प्राणी उदय रविश
 शांकमाणी उदय रविशशांकप्राणी च केन्द्रादिसंस्थाश्चोदय रविशशांकप्राणिकेन्द्रादिसंस्थाः एवमेषां मध्याद्येन प्रथमा दशा दत्ता तस्यैव केन्द्रादिसंस्थाः केन्द्र
 पणफरापोक्लिमेषु स्थिता ग्रहाः वीर्योपचयक्रमेण दशादयुः एवंलमार्कशशां कानां मध्यादेकस्य बलवतो दशा आदौ परिकल्प्या त तस्तस्य केन्द्रस्थास्तेषां द
 शाः परिकल्प्याः तैः केन्द्रस्थैः प्रथमे वयसि फलं दत्तं भवति यदुक्तम् प्रथमवयसि मध्येत्येच दयुः फलानीति तथा च यवनेश्वरः पूर्वे तु केन्द्रोपगताः फलं
 ति मध्ये वयः पाणफरं निविष्टाः आपोक्लिमस्थाः फलदा वयस्ये यथा बलं स्वसमुपैति पूर्वम् अथ यदि केन्द्रस्था ग्रहाः न भवन्ति तदा कः प्रथमे वयसि फलं
 प्रयच्छतीत्याह न हिन फलविपाक इत्यादि केन्द्रस्थाद्यभावे केन्द्रस्थानां ग्रहाणां मभावे असंभवे सति प्रथमे वयसि यः फलविपाकः स न हिन यतो द्वौ न यो म-
 कृत्यर्थं गमयतः पणफरस्थानां मध्यभावे मध्ये वयसि फलविपाको न हिन एतदुक्तं भवति यदा केन्द्रस्था ग्रहा न भवन्ति तदा पणफरस्थाः पूर्वं फलं प्रयच्छन्ति

ततः आपोक्लृप्तस्थाः अथकेंद्रस्थाः पणपरस्थाश्चनभवंति तदासर्वस्मिन्नेववयसिआपोक्लृप्तस्थाः फलंप्रयच्छंति यतउक्तंभवतिहिफलपक्तिः पूर्वमापोक्लृप्तमेपि इति एवमापोक्लृप्तस्थानामभावेप्रथमंकेंद्रस्थाः फलंप्रयच्छंति ततःपणपरस्थाः आपोक्लृप्तस्थानभवंति नचपणपरस्थास्तदासर्वस्मिन्नेववयसिकेंद्रस्थाः फलंप्रयच्छंति एतदुक्तंभवति लग्नार्कशशांकानांयोबलवांस्तद्दशाभवेत्यथमा प्रथमादशांकल्पयित्वाततस्तत्केंद्रगानांसेर्वेषांकल्पनीया तेषांपरिकल्प्यपणपरस्थानांपरिकल्पनीया स्ततःपरमापोक्लृप्तस्थानांकेंद्रस्थानामभावेप्रथमदशापतेरनंतरंपणपरस्थानांकल्पनीयास्ततः आपोक्लृप्तस्थानांकेंद्रस्थानामभावेपणपरस्थानामप्यभावेआपोक्लृप्तस्थानामेवकल्पनीयाः अथकेंद्रस्थाभवंतिपणपरस्थानभवंति आपोक्लृप्तस्थाएवभवंति तदाकेंद्रस्थानांकल्पयित्वा

उदयरविशशांकजाणिकेंद्रादिसंस्थाः प्रथमवयसिमध्यंत्येचदद्युःफलानि नहि
नफलविपाकः केंद्रसंस्थाद्यभावेभवतिहिफलपक्तिः पूर्वमापोक्लृप्तमेपि ॥१॥

आपोक्लृप्तस्थानामेवकल्पनीयाः अथकेंद्रस्थाएवकेवलंभवंतितदातेषामेवकल्पनीयाः अथपणपरस्थाभवंतितदापणपरस्थानामेवकल्पनीयाः अथापोक्लृप्तस्थाभवंतितदातेषामेवकल्पनीयाः तथाचस्वल्पजातकेउक्तं लग्नार्कशशांकानांयोबलवांस्तद्दशाभवेत्प्रथमा तत्केंद्रपणपरपोक्लृप्तमोपगानांबलाच्छेषाः १ अथदशाकालप्रमाणंकेंद्रस्थानानामपिदशाक्रमज्ञानमिंद्रवज्ज्याह आसुःद्वतमिति शोधक्षेपविशुद्धमासुर्यावदूर्षप्रमाणयेनग्रहेणदत्तं तस्यग्रहस्यसंबन्धिनीदशाकल्यापरिकल्पनीया तत्रलग्नार्कशशांकानांयोबलवांस्तद्दशाभवेत्यथमेतिन्यायेनतद्दशाप्रथमंकल्पयित्वाततस्तत्केंद्रगानांमध्यात्सेवदशाप्रबलस्थानिबलस्यपूर्वप्रथमंकल्या अनंतरंतस्मादूनबलस्यएवंक्रमेणयथायथाउनबलाभवंतितथातथापश्चात्तदीयदशाः कल्पनीयाः

एवंकेन्द्रस्थानां दशाः परिकल्प्या ततः पणफरस्थानां अनेनैवक्रमेणपरिकल्प्याः ततः आपोक्त्रिमस्थानां अनेनैवक्रमेणेति साम्येवहूनामिति केन्द्रस्थानांबहू
नां ग्रहाणां बलसाम्ये सति बहुवर्षदस्य बहूनि वर्षाणि येन दत्तानितस्य प्रथमं दशापरिकल्प्या नन्वत्रकथं ग्रहाणां बलसाम्यं भवति यदि द्वावपि सत्त्रिकोणोच्च
गतौ भवतस्तदा नैसर्गिकेन बलेन योधिकः स एष बलीस्यात् किंतु स्थानदिक्चेष्टाकालबलग्रहदर्शनादिबलानियाव ह्यणितविधिनेकीक्रियंते तावद्बलसाम्यं
भवति ग्रहाणां यथा सामान्येनोदाहरणं यदि शनैश्चरो बलत्रयेण संयुक्तो भवति सौम्यबल ह्येन तदा तत्र सौम्यनिर्गमबलवत्त्वात् बलसाम्यं भवत्येवं स
र्वेषामपि ज्ञेयं तेषांच साम्ये प्रथमोदितस्येति तेषां वर्षाणां साम्ये वर्षदानतुल्येपि प्रथमोदितस्य दशापरिकल्प्या प्रथममादावर्कमंडलाद्युदितउद्गतस्त

आसुः कृतं येन हि यत्तदेव कल्प्या दशासाप्रबलस्य पूर्वम् साम्ये बहूनां ब
हुवर्षदस्य तेषांच साम्ये प्रथमोदितस्य ॥ २ ॥ ७२ ॥ ७२ ॥

स्य यदा बलसाम्यं भवति तदा बहुवर्षदोपि ग्रहे स्थिते तदा प्रथमोदिते पि स्थिते बलाधिकस्यैव पूर्वं दशापरिकल्प्या तेषांच बलसाम्ये प्रथमोदितस्येत्यत्र हि विध
उदयः प्रत्यहं चक्रफ्रमवशादेकः आदित्यविप्रकर्षणापरः तत्रेहादित्यविप्रकर्षणउदयोगणितस्कंधोक्तकालांशकवशाज्ज्ञेयः अत्र च भगवान्गार्गिः बल्लील
मेंदुसूर्याणां दशामाद्यां प्रयच्छति तस्मात्ततः प्रयच्छंतिके द्वादिस्थाः क्रमेण तु तत्रापि बलिनः पूर्वतत्साम्ये बहुदायकाः तत्साम्येपि प्रयच्छंतिये पूर्वरिविच्यु
ताः २ एवं दशाव्यवस्थायां ज्ञातायां तदंशापाकग्रहज्ञानं वसंततिलकेनाह एकर्क्षगोर्द्धमिति दशापतिनासहैकर्क्षगोग्रहः एकस्मिन्नाशौ व्यव
स्थितः दशापतिः दत्तांतर्दशाकालस्य यदूर्द्धतदपल्लत्यसैरात्मीयेर्दशागुणैः परिपाचयति त्र्यंशमिति त्र्यंशत्रिकोणग्रहमः दशापतेस्त्रिकोणग्रहगोनव

पंचमस्थानचोरन्यतमस्थितोदशापतिर्दत्तांतर्दशाकालात्त्र्यंशं तृतीयभागमपहृत्यस्वैरात्पीथैः दशागुणैः परिपाचयति स्मरगः स्मरांशमिति दशापतेः स्मरगः
सप्तमस्थानस्थः दशापतिः दत्तांतर्दशाकालात्स्वरांशं सप्तमभागमपहृत्य स्वैर्दशागुणैः परिपाचयति पादं फलस्य चतुरस्त्रगतः दशापतेः चतुरस्त्रगो-
ष्टमचतुर्थस्थानस्थोदशापतिः दत्तांतर्दशाकालात्पादं चतुर्थभागमपहृत्य स्वैर्दशागुणैः परिपाचयति सहोराः होरालग्रंतयासहितापरस्परमन्योन्य
मनेन प्रकारेण व्यवस्थिताः स्वैः स्वैर्दशागुणैः परिपाचयति एतदुक्तं भवति यथादशापतेः सकाशादेकक्षादिस्थो ग्रहो यथास्वंपठितमंशं परिपाचयति
तथालग्नमपि पाचयति अत्र दशापतेः प्रथममंशपरिकल्पनां ह्यत्वापश्चादेकक्षादिस्थितानां कर्तव्याः यस्माद्दशापतेर्योभागभागच्छतितदनुसारेणाहोरादयो
भागाः परिशेषाणां भवन्ति अथैकस्मिन्नस्थाने यदा बहु ग्रहा भवन्ति तदा तेषां मध्ये यो बलवान् स एवैकः परिपाचयति नान्ये कथमेत-

एकक्षगोर्द्धमपहृत्य ददाति त्र्यंशं त्रिकोणगृहगः स्मरगः स्वरांशं

द्वगम्यते उच्यते एकवचननिर्देशात् एकक्षगोर्द्धमपहृत्य ददाति त्र्यंशं त्रिकोणगृहगः स्मरगः स्वरांशं न केवलं मिहिराचार्येणैकवचननिर्देशः कृतो यावत्त्वल्पजानकेपि
तथाचोक्तम् एकक्षगोर्द्धं त्र्यंशं त्रिकोणयोः सप्तमे तु सप्तमंशं चतुरस्त्रयोस्तु पादं पाचयति गतो ग्रहः स्वगुणैरिति गर्गादीनामप्येकवचननिर्देशोक्ति तथाच भग
वान्गार्भिः एकक्षैः संस्थितश्चार्द्धं त्रिभागं त्रिकोणगः सप्तमस्थः स्वरांशं तु पादं चतुरस्त्रगः लग्नेन सहिताः सर्वे त्र्यन्योन्यफलदायकाः यवनेश्वरश्चाप्ये
वम् कालोर्द्धभागैकग्रहाश्रितस्य तदर्थं भागं लभते चतुर्थे त्रिभागभागी च त्रिकोणसंस्थस्तदर्थं भागं लभते चतुर्थे त्रिभागभागी च त्रिकोणसंस्थस्तदर्थं भागं लभते चतुर्थे
स्थितो ग्रहश्चारवशात् ग्रहस्य एवं सर्वत्रैकवचननिर्देशः तस्मादेवं ज्ञायते यत एक एवांशहारो भवति न सर्व इति तथाच सत्यः अर्थं तृतीयमर्थं तथार्द्धं

बृ. टी.
६६

तदशापतेः दायः ८।१।१० अस्मैकगुणस्याष्टभिः भागमपहृत्यावासं १।१।१० इयंमूलदशापतेः सममस्थानस्थस्यांतर्दशा एवंमूलदशापत्यंतर्दशाकान्त्रात्सप्तमोभागः
सममस्थेनग्रहेणपाचितोभवति अस्यांतर्दशाकालद्वयस्ययोगः ८।१।१० जानासैवमूलदशेति एवमेकस्मिन् दशाविकल्प्याः अत्रादौ मूलदशापतेरंतर्दशाभवति तद
नंतरमंशहरस्य अथदशापतिनासैहेकस्मिन्नाशौकश्चिद्ब्रह्मोभवत्यपरश्चनवमपंचमयोर्मध्यादेकस्मिन् भवति न द्वितीयेनान्येषुस्थानेषुनचतुरस्रयोः नसप्तमेत-
दान्यासः १।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः ६।३।३ छेदहीनाः ६।३।२ एतेगुणकाराः एकीकृतः ११ एषभागहारः अथदशापतिदायः ११।१।१० अ-
स्यषड्गुणस्यैकादशाभिः भागमपहृत्यावासं ६।१।१० एवंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य ११।१।१० त्रिगुणस्यैकादशाभिः भागमपहृत्यावासं
३।१।१० इयमर्द्धपाचकस्यांतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य ११।१।१० द्विगुणस्यैकादशाभिः भागमपहृत्यावासं २।१।१० इयंत्रिकोणावस्थितस्यांतर्दशा
अत्रदशापतेः यदूर्ध्वतदेकगृहावस्थितः पाचयति त्रिभागंचत्रिकोणगः अंतर्दशात्रयस्यास्ययोगः ११।१।१० जानासैवमूलदशेति अथदशापतिनासैहेकस्मिन्ना-
शौकश्चिद्भवत्यपरश्चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन् द्वितीयेनान्येषुस्थानेषुनत्रिकोणयोः नसप्तमेतदान्यासः १।१।१ एतेपरस्परछेदहताजाताः ८।६।३ छेदही-
नाः ८।४।२ एतेगुणकाराः एकीकृताः १४ एषभागहारः अथदशापतिदायस्यास्य १४।१।१० अष्टगुणस्यचतुर्दशाभिः भागमपहृत्यावासं ८।१।१० इयंमूलद-
शापतेरंतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य १४।१।१० चतुर्गुणस्यचतुर्दशाभिः भागमपहृत्यावासं ४।१।१० इयमर्द्धपाचकस्यांतर्दशा पुनरपिमूलदशाप-
तिदायस्यास्य १४।१।१० द्विगुणस्यचतुर्दशाभिः भागमपहृत्यावासं २।१।१० इयंचतुर्थभागपाचकस्यांतर्दशा अत्रदशापतेः यदूर्ध्वतदेकगृहावस्थितः पाचयति चतुर्भागंचतु-
रस्रगतः अंतर्दशात्रयस्यास्ययोगः १४।१।१० जानासैवमूलदशेति अथदशापतिनासैहेकस्मिन्नाशौकश्चिद्भवत्यपरश्चसप्तमेनान्येषुस्थानेषुनदान्यासः १।१।१ एतेपरस्पर-
छेदहताजाताः १४।१।३ छेदहीनाः १४।१।२ एतेगुणकाराः एकीकृताः २३ एषभागहारः अथदशापतिदायस्यास्य २३।१।१० चतुर्दशगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपहृत्यावासं १४।१।०

अंतर्द.
८

६६

इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपि मूलदशापतिदायस्यास्य २३०।०।० सप्तगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपल्लत्यावासं ७।०।०।० इयंपाचकस्थेनसहावस्थ
 स्यांतर्दशापुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य २३।०।०।० द्विगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपल्लत्यावासं २।०।०।० इयंसप्तभागपाचकस्यांतर्दशा अस्यां
 तर्दशात्रयस्ययोगः जातः २३।०।०।० सैवमूलदशेति अथदशापतेस्त्रिकोणयोः अपिग्रहोच्यवस्थितः नान्येषुस्थानेषुतदान्यासः १।१।१ एतेरा
 शयः परस्परछेदहताजाता ९।३।३ छेदहीनाः ९।३।३ एतेगुणकाराः एकीकृताः १५ एषभागहारः दशापतिदाय १।३।३ स्यास्य
 ५।०।०।० नवगुणस्यपंचद ९।३।३ शभिः भागमपल्लत्यावासं ३।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य ५।०।०
 ।० त्रिगुणस्य १५।०।०।० पंचदशभिः भागमपल्लत्यावासं १।०।०।० इयंत्रिकोणस्यस्यांतर्दशाद्वितीयस्यैषेव अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ५।०।०।०
 जातसैवमूलदशेति अथदशापतेस्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मिन् कश्चिद्ग्रहोच्यवस्थितः चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्पिनान्येषुस्थानेषुतदान्यासः
 १।१।१ एतेपरस्परछेदहताजाताः १२।४।३ छेदहीनाः १२।४।३ एतेगुणकाराः एकीकृताः १९ एषभागहारः अथदशापतिदायस्या
 १।३।४ स्य १९।०।०।० द्वादशगु १२।१२।१२ णस्यैकोनविंशत्याभागमपल्लत्यावासं १२।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिदशाप-
 तिदायस्यास्य १९।०।०।० चतुर्गुणस्यैकोनविंशत्याभागमपल्लत्यावासं ४।०।०।० इयंत्रिकोणभागपाचकस्यांतर्दशापुनरपिदशापतिदायस्यास्य
 १९।०।०।० त्रिकोणस्यैकोनविंशत्याभागमपल्लत्यावासं ३।०।०।० इयंचतुर्भागपाचकस्यांतर्दशाअस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः १९।०।०।० जातसै
 वमूलदशेति अथयत्रदशापतेस्त्रिकोणयोर्मध्यादेकस्मिंस्थानेकश्चिद्ग्रहोऽन्यः सप्तमेतदान्यासः १।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहता-
 जाता २१।७।३ छेदहीनाः २१।७।३ एतेगुणकाराः एकीकृताः ३१ एषभागहारः दशाप १।३।७ तिदायस्यास्य ३१।०।०।० एक

विंशत्यासं गुणितस्यैकत्रिंशताभागमपत्तत्यावासं २१।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिदशावर्षाणि ३१।०।० सप्तभिःसंगुण्यैकत्रिंशताभागमपत्तत्यावासम् ७।०।० इयंत्रिभागपाचकस्यांतर्दशापुनरपिदशावर्षाणि ३१।०।० त्रिभिःसंगुण्यैकत्रिंशताभागमपत्तत्यावासं ३।०।० इयंसममभागपाचकस्यांतर्दशा अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ३१।०।० जातासैवमूलदशेति यत्रदशापतेः चतुरस्रयोः द्वयोरवग्रहोस्थितौ नान्यत्रतदान्यासः १।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः १६।४।४ छेदहीनाः १६।४।४ एतेगुणकाराः एकीकृताः २४ एषभागहारः मूलदशापतिवर्षाण्येतानि १।४।४ षोडशभिःसंगुण्य ९६।०।० च १६।१६।१६ त्रिंशत्या २४ भागमपत्तत्यावासं ४।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिदशापतेः दायस्यास्य ६।०।० चतुर्गुणस्यचतुर्विंशत्याभागमपत्तत्यावासं १।०।० इयंचतुर्थभागपाचकस्यांतर्दशा द्वितीयस्याप्येषैव अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ६।०।० सैवमूलदशेति अथयत्रदशापतेश्चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्कश्चिद्ब्रह्मभवतिसप्तमेन्यस्तदान्यासः १।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः २८।७।४ छेदहीनाः २८।७।४ एतेगुणकाराः एकीकृताः ३९ एषभागहारः अथमूलदशापतिवर्षाणि ३६।०।० एतान्यष्टाविंशत्यासंगुण्यैकोनचत्वारिंशताभागमपत्तत्यावासं २५।१०।४।३६ इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिदशावर्षाणि ३६ सप्तभिःसंगुण्यैकोनचत्वारिंशताभागमपत्तत्यावासं ६।५।१५।८ इयंचतुर्भागपाचकस्यांतर्दशा पुनरपिदशावर्षाणि ३६ चतुर्भिःसंगुण्यैकोनचत्वारिंशताभागमपत्तत्यावासं ३।८।९।२५ इयंसममभागपाचकस्यांतर्दशा अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ३६।०।० जातासैवमूलदशेति एवंत्रिविकृत्याः अथयत्रदशापतिनासहैकराशौ कश्चिद्ब्रह्मवस्थितो द्वयोरपित्रिकोणयोः तदान्यासः १।१।१।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः १८।९।६।६ छेदहीनाः १८।९।६।६ एतेगुणकाराः एकीकृताः ३९ एषभागहारः १।२।३।३ अथमूलदशापतिवर्षाणि १३।०।० १८।१८।१८

अतः प्राग्वदंतर्दशान्यासः	६	३	२	२	अस्यांतर्दशाच्चतुष्टयस्ययोगः १३।०।०।०	जातासैवमूलदशेति अथयत्रदशापतिनासहैकराशौकश्चिद्भ्यवस्थितः त्रिको										
णयोः मध्यादेकस्मिन्नक	०	०	०	०	श्चित्त्व्यवस्थितश्चतुरस्रयोर्मध्यादेकस्मिन्नेव नान्यत्रतदान्यासः	१ १ १ १ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः										
२४।१२।८।६	छेदहीनाः	२४।१२।८।६	एतेगुणकाराः	एकीकृताः	५०	एषभागहारः	मूलद	१ ३ ३ ४	शा ३६।०।०।०	अतः प्राग्वच्चत-						
२४।२४।२४।२४	स्रोतर्दशाः	१७।३।१०।४८	८।७।२०।२४	५।८।३।३६	४।३।२५।१२।	अस्यांतर्दशाच्चतुष्टयस्ययोगः	३६।०।०।०									
जातासैवमूलदशेति	अथदशापतिनासहैकस्मिन्नाशौकश्चित् व्यवस्थितस्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मिन्नन्यः सममेव्यवस्थितो नान्यत्रतदान्यासः	१।१														
१।१	एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः	४२।२१।१४।६	छेदहीनाः	४२।२१।१४।६	एतेगुणकाराः	एकीकृताः	८३	एषभागहारः	१।२							
३।७	मूलदशावर्षाणि १६।०।०।०	अतः	४२।४२।४२।४२	प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः	आनीताः	८	४	२	२	अस्यांतर्दशाच्चतुष्टयस्ययोगः	१६।०।०।०					
जातासैवमूलदशेति	अथदशापतिनासहैकस्मिन्नाशौकश्चिद्भ्यवस्थितः अन्योद्वयोश्चतुरस्र															
रस्परछेदहताः	३२।१६।८।८	छेदहीनाः	३२।१६।८।८	एतेगुणकाराः	एकीकृताः	६४	एषभागहारः	मूलदशा	१।१।१।१	एतेप						
अतः प्राग्वच्चत	३२।३२।३२।३२	स्रोतर्दशाः	१८	९	४	४	अस्यांतर्दशाच्चतुष्टयस्ययोगः	३६।०।०।०	जातासैवमूलदशेति	अथयत्रद						
शापतिनासहैकस्मिन्नाशौकश्चिद्भ्यवस्थितो न्यश्चतुरस्र			३	३	६	६	योः मध्यादेकस्मिन्नन्यः सममेतदान्यासः	१ १ १ १	एतेपरस्परछेदहताजाताः							
५६।२८।१४।८	छेदहीनाः	५६।२८।१४।८	एतेगुणकाराः	एकीकृताः	१०६	एषभागहारः	१ २ ४ ७	मूलदशा	३६।०।०।०							
५६।२६।५६।५६	अतः प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः	१।९।	६।	४८।	९।	६।	३।	२४।	४।	९।	४३।	२।	८।	१८।	६।	अ

दृ. टी.
६८

द. शा.
८

६८

स्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः जानासैवमूलदशेति ३६।०।०।० अथयत्रत्रिकोणयोः द्वयोः कश्चिद्द्विद्विस्थितः चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्तदान्यासः
 १ १ १ १ एतेपरस्परछेदहताजाताः ३६ १२ १२ ९ छेदहीनाः ३६।१२।१२।९ एतेगुणकाराः एकीकृताः ६९ एषभागहारः मूलदशा २३।०।०
 १ ३ ३ ४ १० अतः प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः ३६ ३६ ३६ ३६ शाः १२।०।०।० ४।०।०।० ४।०।०।० ३।०।०।० अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः-
 जातः ३३।०।०।० सैवमूलदशेति अथयत्रदशापतेस्त्रिकोणयोर्मध्यादेकस्मिन्स्थितः कश्चिद्द्वयोश्चतुरस्रयोश्चतदान्यासः १।१।१।१ एतेपरस्पर
 रछेदहताजाताः ४८ १३ १२ १२ छेदहीनाः ४८।१६।१२।१२ एतेगुणकाराः एकीकृताः ८८ एषभाग गहारः १।३।४।४
 मूलदशा २२।०।०।० ४८ ४८ ४८ ४८ अतः प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः १२।०।०।० ४।०।०।० ३।०।०।० ३।०।०।० अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययो
 गः जानासैव ३२।०।०।० मूलदशेति अथयत्रदशापतेस्त्रिकोणयोर्मध्यादेकस्मिन्कश्चित्स्थितः चतुरस्रयोरथेकस्मिन्सप्तमेचकश्चित्स्थितस्तदा
 न्यासः १।१।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः ८४।२८।२९।१२ छेदहीनाः ८४।२८।२९।१२ एतेगुणकाराः एकीकृताः १४५
 एषभाग १।३।४।७ गहारः मूलदशा ३६।०।०।० अतः प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः ८४।२८।२९।१२ अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः
 ३६।०।०।० जानासैवमूलदशेति अथयत्रदशापतेश्चतुरस्रयोः द्वयोरपि प्र
 १ १ १ १ एतेपरस्परछेदहताजाताः ११२ २८ २८ १६ हस्थितः सप्तमेचस्तदान्यासः
 १ ४ ७ ४ एतेगुणकाराः एकीकृताः ११२ ११२ ११२ ११२ छेदहीनाः ११२।२८।२८।१६
 अतः प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः २१।१०।२८।४२ ५।५।२२।११ ५।५।२२।१० ३।१।१६।५७ अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः ३६।०।०।०

जातोसैवमूलदेशेति एवंचतुर्विकल्पाः अथपंचविकल्पेषुन्यासादेवग्रहावस्थानंबोद्धव्यं न्यासः ११११११११ छेदेनानेन २४ हताजाताः गुणकाराः २४।
 १२।८।८।६ भागहारः ५८ न्यासः ११११११११ छेदेनानेनगुणकाराः ४२।२१। ११२।३।३।४ १४।१४।६। भागहारः ९७ न्यासः
 ११११११११ छेदेनानेन २४ गुण ११२।३।३।७ काराः २४।१२।८।६।६ भागहारः ५६ न्यासः ११११११११ छेदेनानेन ५६
 ११२।३।४।४ गुणकाराः ५६।२८।१४।१४।८ भागहारः १२० न्यासः ११११११११ छेदेनानेन ११२।४।४।७ ८४ गुणका
 राः ८४।४२।२८।२१।१२ भागहारः १८७ न्यासः ११११११११ छेदेनानेन ११२।३।४।७ ८४ गुणकाराः १४४।४८
 ४८।३६।३६ भागहारः ३१२ न्यासः ११११११११ ११३।३।४।४ छेदेनानेन ८४ गुणकाराः ८४।२८।२८।२१।१२ भागहारः १७३
 एवंपंचविकल्पाः अथषड्विकल्पाः न्यासः ११३।३।४।७ ११११११११११ छेदेनानेन २५२ गुणकाराः २५२।१२६।८४।८४।६३।३६ भाग
 हारः ६४५ न्यासः ११११११११११ छेदेनानेन ११२।३।३।४।७ १६८ गुणकाराः १६८।८४।५६।४२।४२।२४ भागहारः
 ४१६ न्यासः ११३।३।४।४।७ ११११११११११ छेदेनानेन ९६ गुणकाराः ९६।४८।३२।३२।२४।२४ भागहारः २५६
 न्यासः ११११११११११ छेदेनानेन ८४ ११२।३।३।४।४ गुणकाराः ८४।२८।२८।२१।२१।१२ भागहारः १९४ इतिजाताः ष
 ड्विकल्पाः ११३।३।४।४।७ अत्रारः अथसप्तविकल्पाः न्यासः ११११११११११११ छेदेनानेन १६८ गुणकाराः १६८।८४।५६।
 ५६।४२।४२।२४ भागहारः ४७२ एवंयावंतोदायहाराश्रमवन्ति ११२।३।३।४।४।७ तावदेवतत्कर्मउपपद्यते यावंतो नभवंतितावत्क
 र्मनोपपद्यतइति एकविकल्पोनास्ति द्विविकल्पाश्चत्वारः ४ त्रिविकल्पाः ७ सप्त चतुर्विकल्पानव ९ पंचविकल्पाः सप्त ७ षड्विकल्पाश्चत्वारः ४ सप्तविकल्पएकः

एवं द्वाविंशद्विकल्पाः ३२ यत्र बहवः पाचका भवन्ति तत्र प्रथमं मूलदशापतिरेवांतर्दशापाचको भवति ततः परं य एव दशाविभागक्रमः स एवांतर्दशाविभागक्रमः यस्यादौ दशापाचकत्वं तस्यैवांतर्दशापाचकत्वं यस्य पश्चात्तस्य पश्चादिति दशाक्रमपाचने यस्यांतर्दशापाचकत्वं प्राप्तस्य न वक्तव्यं तदनंतरं चस्य प्राप्तस्यैव वक्तव्यं अत्रान्ये मूलदशापतेरंतर्दशां दत्त्वा ततः परं एकैर्दशस्य ददाति ततस्त्रिकोणगतस्य ततश्चतुरस्रगतस्य ततः सप्तमगतस्य त्रिकोणचतुरस्रयोर्य-
दाग्रहौ तदा तयोर्बलाधिक्यस्तस्यादौ तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः आदावंतर्दशापाको भवत्येव दशापतेः ततः परंतु वक्तव्यं दशापाकक्रमेण तु ४ एवं दशांतर्दशाविभागे ज्ञाते कस्य संबन्धिनी दशांतर्दशावाप्तमफला भवति कस्याश्च मफलेत्ये तन्न ज्ञायते तदर्थं दशादेः स्वफलानुरूपाः संज्ञावैतालीयेनाह

सम्यग्बलिनः स्वतुंगभागे संपूर्णा बलवर्जितस्य रिक्ता
नीचांशगतस्य शत्रुभागे ज्ञेयानिष्टफला दशा प्रसूतो ५

सम्यग्बलिमिति प्रसूतो पुरुषस्य जन्मकाले यो ग्रहः सम्यग्बलवान् भवति पूर्वोक्तैः बलैः सर्वैः युक्तो भवति तत्संबन्धिनी संपूर्णानाम्नीदशा भवति न केवलं चोक्तं स्वतुंगभागे ऽवस्थितस्य परमोच्चभागागतस्यैव संपूर्णानाम्नीदशा भवति सम्यग्बलिन इत्युक्त्वा पुनः स्वतुंगभाग इत्यनेनैतज्ज्ञापयति यथा परमोच्चगतो ग्रहो ऽन्यैः बलकारणैः युक्तो न भवति तथापि तस्य संबन्धिनी दशा संपूर्णैव संपूर्णया दशायामंतर्दशायांचकालेशरीरारोग्यधनवृद्धिभिः पुरुषो-
भिर्वर्द्धते अथ समस्तबलैः युक्तो न भवति किंचिदूनबलस्तदा तस्य संपूर्णानाम्नीदशा भवति अथ परमोच्चगतो न भवति केवलमेवोच्चराशिगतो भवति तदा तस्य दशा पूर्णैव भवति पूर्णयांचदशायां काले धनलाभमवाप्नोति तत्रारोग्यं बलवर्जितस्य ग्रहस्य रिक्तानाम्नीदशा भवति यश्च नीचराशौ स्थितः

तस्य रिक्तैरिक्तादशाकाले तर्दशाकाले धनहानिमवाप्नोति नीचांशगतस्येति नीचांशे नीचराशिनवभागे यो ग्रहो गतः स्थितो भवति यत्र शत्रुभागे शत्रुनवांशे च स्थित-
 स्तस्य दशाभिष्टफलाज्ञेया ज्ञानव्या अनिष्टफल दशांतर्दशाकाले धनहानिमनारोग्यच प्राप्नोति अत्र च भगवान्गार्गिः सर्वैर्बलैरुपेतस्य परमोच्चगतस्य च संपूर्णरव्या
 दशाज्ञेया धनारोग्यविवर्धिनी सर्वैर्बलैर्विहानस्य नीचराशिगतस्य च रिक्तानामदशाज्ञेया धनारोग्यविनाशिनी स्वोच्चराशिगतस्याथ किंचिद्बलद्युतस्य च पूर्णाना
 मदशाज्ञेया धनवृद्धिकरी शभा यः स्यात्परमनीचस्थस्तथाचारिनवांशके तस्यानिष्टफलानामव्याध्यनर्थतिर्वाहनी ५ अथ दशांतर्दशासंज्ञा पुनरपींद्रवज्ज
 याह अष्टस्येति तुंगात्परमोच्चाद्दष्टस्य च्युतस्यावरोहि संज्ञा अवरोहिणी नाम्नी दशाज्ञेया दशापरमोच्चभागादारभ्य यावत्परमनीचभागादिअत्रान्तरे यद्वा

अष्टस्य तुंगादवरोहि संज्ञामध्याभवेत्सा सत्तदुच्चभागे
 आरोहिणी निम्नपरिच्युतस्य नीचांशे च धमाभवेत्सा ६

शिषुं तत्रानस्थितेन ग्रहेण यादत्ता दशांतर्दशाद्यासावरोहिणी संज्ञा भवति यस्मात्परमोच्चाद्दष्टः प्रत्यहमथो वतरतीति विकल्प्यते यावत्परमनीचमिति अव
 रोहि संज्ञादशाः धमफला भवति यस्माद्दृश्यति संज्ञानुरूपणि फलान्यथेषामिति मध्याभवेत्सा सत्तदुच्चभागा इति सौवरोहिणी यत्र तत्र राशौ व्यवस्थिते
 न सत्तद्द्वारेण मित्रांशकस्थेन ह्नादशामध्यानास्येव भवति एवं यत्र तत्र राशौ अर्शादेव स्वांशकस्थेन दशामध्येव एवं यत्र तत्र राशौ स्वोच्चनवांशकस्थेन दशामध्येव
 आरोहिणीति निम्नानीचात्परिच्युतस्य च लितस्य ग्रहस्य आरोहिणी नाम्नी दशा भवति परमनीचांतर्भागादारभ्य यावत्परमोच्चभागादिरत्रान्तरे यद्वा शिषुं त
 त्रावस्थितेन ग्रहेण यादत्ता दशांतर्दशावासावरोहिणी नाम्नी दशा भवति यस्मात्परमनीचाद्दष्टः प्रत्यहं तावदारोहतीति ग्रहः परिकल्प्यते यावत्परमोच्चमिति आ

रोहिणीश्रेष्ठफलाभवति नीचारिभांशइति सेवारोहिणी यत्रतत्रराशौस्वनीचराशंशोपगतेनदत्तायमानास्त्रीदशाभवति एवंयत्रतत्रराशावरिभांशकस्थेनशत्रुनवांशकस्थेनदत्तायमेवदशाभवति पूर्वशत्रुनवांशकस्थेनदत्तानिष्टफलेत्युक्तमधुनासेवायमेति तत्किमेतदित्यत्रोच्यते अवरोहिणीशत्रुनवांशकस्थेनदत्तापिअनिष्टफलाज्ञेया आरोहिण्यधमा अनयोःकःफलभेदः अत्रोच्यते अनिष्टफलाफलमशमंप्रयच्छति अथमाशममेवात्मभिति एवमवरोहिणीसंज्ञायदायमसंज्ञाभवति तदासेवानिष्टफलसंज्ञालभते आरोहिणीयदामध्यसंज्ञाभवति तदासेवपूर्णेति संज्ञाज्ञेया अत्रचमगवान्गार्भिः उच्चनीचांतरस्थस्यदशास्यादवरोहिणी तस्यामल्पमवामोतिफलंकेशाच्छुभंनरः मित्रोच्चान्वांशकस्थस्यमध्यामध्यफलानुसा नीचोच्चमध्यगस्योक्ताश्चेत्तारोहिणीदशा सेवाधमारव्याप्त

नीचारिभांशेसमवस्थितस्यशस्तेगृहेमित्र्यफलापदिष्टा
संज्ञानुरूपानिफलान्यथेषादशासकस्याभियथोपयोगं ७

वनिर्वाचराशंशगस्यनु अवरोहिणीचेदयमाभवेत्कृष्टफलानदा आरोहिणीमध्यफलासंपूर्णापरिकीर्तितेति ६ अथदशांतर्दशासंज्ञाः पुनरप्युपजातिकयाह नीचाइति शस्त्रानिग्रहाणस्वोच्चमूलत्रिकोणात्प्रसन्नमित्रक्षेत्राणि तेष्ववस्थितेननीचराशंशकेरिभागेशत्रुनवांशकेसमवस्थितेनवायहेणदत्तायादशांतर्दशा वासाभिम्यफलानास्येव मित्र्यफलाशममशमंप्रयच्छति व्याधिसमेतमर्थांगममेवमादिशेत् अर्थादेवाशस्तराशिगेनअशस्ताअशस्ताः शत्रुनीचराशयः तत्स्थेनस्वोच्चमित्रमूलत्रिकोणात्प्रवर्गोत्तमनवांशकस्थेनापिदत्ता मित्र्यफलेवभवति संज्ञानुरूपानिस्वनामसदृशानिफलानिस्वांतर्दशासकज्ञेयानि तद्यथा संपूर्णोत्तंश्रेष्ठफलदा पूर्णाश्रेष्ठफलदा अथमाशमाल्मफलदा रिक्तार्थोपहारिणी अनिष्टफलदात्यंतमशमकारिणी मित्र्यफलाशममश-

पंचफलं प्रयच्छति अथेषां दशास्थितिः अथशब्दानन्तरं एषामादित्यपूर्वाणां ग्रहाणां दशास्तथापयोगमुत्तरत्रवक्ष्यामि यथायैनेव प्रकारेणैव युज्यते तथातत्कथ-
यिष्यामि कस्यां तर्दशायां किं फलमुपयुज्यत इति ७ अथलग्नदशायां शभ्राशभज्ञानं वैतालीयेनाह उप्रयेति उप्रयेद्विस्वभावे राशौ लग्नगते द्रेक्षाणक्रमेणा
धममध्यपूजितादशाज्ञेयाः प्रथमद्रेक्षाणे जातस्याधमाः शोभनानिष्टफला द्वितीये द्रेक्षाणे मध्यमाभिश्च फला तृतीये द्रेक्षाणे पूजिताश्च फला चरभे च
रराशाबुद्धमेणवैपरीत्येन तेन मथमद्रेक्षाणे जातस्य पूजिता द्वितीये मध्यमा तृतीये धमानिष्टफला अशभ्रमेष्टसमाः स्थिरेऽक्रमादिति स्थिरे स्थिरराशौ म
थमद्रेक्षाणेशभ्रा द्वितीये द्रेक्षाणे इष्टाश्च तृतीये द्रेक्षाणे समामध्यफला एवं होरायाः लग्नस्य दशाः परिकल्पिता उक्ता इति ८ अथनेसर्गिकाणां ग्र-

उप्रयेधममध्यपूजिताद्रेक्षाणेश्चरभेषु चोत्क्रमात् अ
शभ्रमेष्टसमाः स्थिरेऽक्रमाद्द्वारायाः परिकल्पिता दशा ८

हाणां दशाकालं शार्दूलविक्रीडितेनाह एकमिति एकाद्याः समाः एकादीनि वर्षाणि चंद्रादीनां यथाभिहितानि नैसर्गिकाणि तद्यथा जन्मसमयादारभ्ये-
काः समाः संवत्सराः एकश्चंद्रस्य ततः परं ह्यवारस्यां गारकस्य एवं त्रयः ततः परं नवंदुजस्य बुधस्य एवं द्वादशततः परं विंशतिः शक्रस्य एवं द्वाविंशत्
ततः परं धृतयोष्टादशजीवस्य गुरोः एवं पंचाशत् ततः परं कृत्तिसंख्याविंशतिः दिनहृतः सूर्यस्य एवं सप्ततिः ततः परं पंचाशत् देवाकरेः सौरस्य एवं
विंशत्यधिकं वर्षशतं १२० एतेषु निसर्गदशाधिपेषु ग्रहेषु बलवत्सूपचयस्थितेषु च तद्दशास्तु शोभनानि दशाफलानि भवंति हीनबलेषु नुपचयस्थेषु शोभ-
नानि एतच्च सर्वदा चिंत्यं यतो निसर्गदशास्त्विति संवाद इति तथा च यवनेश्वरः स्तन्योपभोगः शशिनो वयस्संभौमस्य विख्यादशनानुजन्म बौधंतु शिक्षा

पदकालमाहुरापोपेयुनेच्छाकुलितप्रवृत्ति शोक्रंयुवत्वंविधिपूर्वदृष्टमायध्यामाद्देवगुरोर्वदंति रवेर्वयोर्द्धात्परमन्यदस्मात्सौरेर्जरादुर्भगकालमाहुरिति नैसर्गिकस्य
दशाकालस्यप्रयोजनमाह स्वैस्वैरिति तत्रयस्यग्रहस्यसंबंधिनीपूर्वविधिनाकृतादशांतर्दशावासायदिनैसर्गिकसमाप्तिः निसर्गकथितवर्षैः स्वैः स्वैः
आत्मीयैः युज्यतेस्वदशाकालेनसमकालंभवति तदायावत्कालंतस्यदशायुक्ताभवति निसर्गवर्षसमयंयदिप्राप्नोतीत्यर्थः कालद्वयस्यैक्यमुदति तदा
यावत्कालंतस्यसंबंधिनीदशांतर्दशाभवति तस्याःपुष्टफलापत्तिः भवति तस्याःपुष्टपरिपूर्णफलापत्तिःपाकोभवति क्रमात्प्रतिपाद्यायावद्वर्ततेतावच्छुभफले
त्यर्थः अत्रकेचिद्वदति पूर्वविधिनाजाताशुभातदाशुभफलमत्यर्थंप्रयच्छत्यन्यथाशुभातदाशुभमत्यर्थमिति एतच्चायुक्तं यस्माद्यवनेश्वरः श्रेष्ठादशा
स्वैवयसिग्रहस्येति तथाचसत्यः एकाब्दिकःशशी अ्दिकः कुजोद्दशाब्दिकःसौम्यः द्वात्रिंशद्गुरुपुत्रोरुरुस्तुकथितः शतस्यार्द्धं ५० सप्तत्यब्दःसू
र्योविंशत्यधिकः शनैश्चरोद्दशतः वयसोंतराणिचैषांस्वदशानैसर्गिकः कालः स्वस्ववयसः सदृशग्रहः समासाद्यदेहिनांकालं रक्षणपोषणचेष्टास्वभाव
दाःस्युर्यथासंख्यं अथलग्रदशानैसर्गिककालंपुराणयवनमतेनाहअंतेलग्रदशाज्ञति विंशत्यधिकादूर्ध्वशतादूर्ध्वंयदिकस्यचिदायुषः कालोभवति तदास
कालःसर्वएवलयस्येनेसर्गिकोभवति तस्मिन्कालेपुराणयवनानामतेनलग्रदशाशोभनाभवति विंशत्यधिकादूर्ध्वशतादूर्ध्वमित्येतत्कृतोवमम्यते उच्यते
तदर्वाकालस्यान्यग्रहपरिग्रहीतत्वात् लग्नस्यानवकाशादेव अथान्यःकश्चिदाह यथाननुविंशत्यधिकादूर्ध्वशतादधिकंयस्यायुर्नास्ति किंतस्यलग्ननेस
र्गिकोदशाकालोनास्ति उच्यते नास्त्येवनकेवलंयावदूर्ध्वसप्ततेरभ्यधिकंयस्यायुर्नास्ति तस्य शनैश्चरसंबंधिनीसर्गिकोदशाकालोनास्ति यस्यपंचाशतो-
धिकंनास्ति तस्मादित्यस्यकिमपिनास्ति एवमन्येषामपियोज्यम् ननुविंशत्यधिकंवर्षशतंपरमायुरतउर्ध्वंजीविताभावात्कोलग्नस्येनेसर्गिकोदशाकालः
उच्यते पूर्वमेवव्याख्यातं यथाविंशत्यधिकंवर्षशतंपरमायुः त्रैराशिकार्थमप्रवादीनामायुर्ज्ञानार्थंप्रदर्शितं ततःतावत्प्रमाणादायुषःपरसंभवतीति तथाच

यदा मीनलभे बलवति मीनांशकांते च कश्चिज्जातो भवति सर्वेष्वहाः यत्र तत्र राशौ मीनांशकावस्थिता भवति केचिदुच्चगताः केचिच्च वक्रितास्तदा मीनलभोद्गदश वर्षाणि ददाति स एव बलसुतस्तदान्यानिद्वादश वर्षाणि ग्रहश्चैकैको मीनाशकांते स्थित्वाद्वादश वर्षाणि ददाति तानि च वक्रोच्चस्थित्वा त्रिगुणानिषड्विंशद्वीति आदित्यवर्ज्य आदित्यस्य मेषमध्यमांशकस्थितस्य सप्तविंशतिवर्षाणि भवति एवं च द्वादशीनां षण्णांशतद्व्यंशोऽशाधिकं भवति आदित्यस्य सप्तविंशतिः लग्नस्य चतुर्विंशतिः एवमेकी कृतशतद्व्यंशसप्तषडधिकं भवति नन्वेतावत्प्रमाणं कालं कश्चिज्जीवमानो न दृश्यते योगस्थानि दुर्लभत्वात् उच्यते कश्चित् दृश्यत एव जंत्वादिकः नेच्छति केचित्थति तांलग्नदशांते केचिदाचार्याः श्रुतकीर्तिप्रभृतयः तथा तेनैव प्रकारेण श्रुतिप्रतीतेनेच्छति नोवाञ्छतीत्यर्थः यस्माद्बलत्वे लग्नस्य वयोनेतद्दशा भवति साशु

एकं द्वौ नवविंशतिर्धृतिस्तृती पंचाशदेषां क्रमाच्चंद्रा रेदुजशक्रजीवदिनहृद्देवाकरीणां समाः स्वैः स्वैः
पुष्टफलाभिसर्गजनितैः पक्तिर्दशायाः क्रमादते लग्नदशाशभतियवनानेच्छति केचित् तथा ॥ ९ ॥

भा आचार्येण लग्नदशायां श्रुतिप्रमाणं बलवशात् नोक्तं द्रेक्षाणवशाद्भुक्तं उभयेधममध्यपूजिता इति यस्माद्बलहीनस्थापिलग्नस्य वयोनेतद्दशाद्रेक्षाणवशाच्छ्रुतिप्रमाणं भवति तस्माद्येव्याचार्या अंते लग्नदशांतेच्छति तेन प्रकारेण भवेनेच्छति ननु किमागमग्रंथानां कारणेन उच्यते य एवाचार्या अंते लग्नदशांतेच्छति त एवागमान्यत्का — यथादर्शितकारणं उपन्यस्यनेच्छति तेन कारणेन दोष उक्तः तथा च श्रुतकीर्तिः अंते लग्नदशाशभेति यवनानैतद्बहूनां मतं तस्मिन्हीनबले यतो न्य समये साम्यादतोनेष्यते एतच्छ्रुतकीर्तिना कारणमुपन्यस्तं तच्च दुष्टमतेनैसर्गिके लग्नदशाकाले तद्दशाशभेवेत्यवगतं ९ अथ दशांतर्दशाशभे साम्यात् शार्दूलविश्रुतिनेनाह पाकस्वामीति सौरसावनचंद्रनाक्षत्राणि च त्वारिमानानि तत्र सौरमानं रविभगणभोगः यावत्कालेनाकीभमेकं भंक्ते तत्सौरदिनं यावत्

कालेन राशिद्वादशवं भुंक्ते तत्सौरं वर्षं तच्च पंचषष्ठ्याधिकैस्त्रिभिः शतैः दिनानां यद्विवापंचदशके न सांख्येन प्रवति सावनसुदयादुदयः अर्कोदयात्सुरेवाकोदयः सावनमहोरात्रं तच्च षष्ट्यधिकमहोरात्रं अहोरात्रत्रिंशत्पासः मासाद्वादशवर्षं एवं षष्ठ्याधिकैस्त्रिभिः शतैः दिनानां सावनं वर्षं चांद्रं तिथिभोगः तच्च स्वमानेन षष्ठ्याधिकं शतत्रयं प्रवति सावनेन मीयमानं शतत्रयं चतुःपंचाशदधिकं दिनानां तच्च वर्षं प्रवति एवं सौरसावमन्त्रां द्राणि त्रीणि मानानि प्रत्येकं स्वमानेन षष्ठ्याधिकं शतत्रयं प्रवति नाक्षत्रं चंद्रनक्षत्रभोगः तच्च दिनानां सप्तविंशत्या मासो प्रवति शतत्रयेण चतुर्विंशत्यधिकेन दिनानां वर्षं मुक्तं रव्यं चाभोगो होरात्रः सौरश्चांद्रमसस्तिथिः चंद्रनक्षत्रभोगस्तु नाक्षत्रः परिकीर्तितः स सावनो ग्रहक्षीणा सुदयादुदयावधि नाक्षत्रमाने मासस्यात्सप्तविंशति वासराः शेषमानेषु निर्दिष्टे मासस्त्रिंशद्दि

पाकस्वामिनि लग्रगेरुत्तृदिवावर्गस्य सौम्येपवाप्रारब्धाशभदादशात्रिंशद्विंशद्वापे सुवापाकपे मित्रो
चौपचयस्त्रिकोणमदने पाके श्वरस्य स्थितश्चंद्रः सत्फलबोधनानि कुरुते पापानि चातो न्यथा ॥ १० ॥

नात्मक इति तस्मान्सावनमानेनायुर्दायगणनाकार्थी यस्माच्छोध्यक्षे पविशत्तद्मासुः कर्तव्यं तच्च सावनमानं सौरमानेन संक्रांत्यवधिको मासः सावनस्त्रिंशद्वाकः चांद्रो मानास्थानिकः नाक्षत्रो रेवसंतिकः सौरमथि माससुतं चांद्रं प्रवति चांद्रमूनरात्रे न सावनं प्रवति चांद्रशब्देन नाक्षत्रं उक्तं च युगवर्षमासापंचरविमानं साधिमासकंचांद्रं अवमविहीनं सावनं मंदवमब्धान्वितं वर्षं भिति एवं शोध्यक्षे पविशत्तद्सावनमानेनायुर्दायविधिः तथा च मयूरचित्रके भगवान्गार्गिः आयुर्दायवि प्रागश्रुत्वा यश्चिन्तयिष्यति सावनेनैव कर्तव्या सत्राणामेषु पासनं नन्वर्कोदयादारम्यार्कोदयं यावदहोरात्रं तत्पुलिशतंत्रे सौरमहोरात्रं पठ्यते वस्ससत् रूपनवमुनिर्गतथयः शतगुणाश्च सौरेणेति एतच्च पुलिशतंत्रं वज्रजानाति यस्मात्पुलिशतंत्रं वर्जयित्वा सर्वसिद्धांतेषु तंत्रेषु सौरमानेन रविभगणभोगः

सौरमानमधिमासयुक्तं चांद्रं भवति चांद्रमवपरात्रो न सावनं भवति एवं शोध्रक्षेपविश्वं सावनमानं सर्वसंहिता सत्त्वाको दयादारभ्याको दयंयावद्दोरात्रंतत्सा
वनमहोरात्रमिति संज्ञा तथा च भगवान्यराशरः सावनमहोरात्रं गार्गिश्च सावनेन स्मृतो मासस्त्रिंशदुष्णकरोदयः तथा च श्रीभट्टब्रह्मगुप्तः सावनमुद
यादुदयइति एवं पुरुषस्य जन्मसमये सावनमहर्गणं कृत्वा तस्मान्निश्चिनक्षत्रछेदं तात्कालिकं ग्रहलयादिकं कृत्वा तथा दशां नर्देशां कर्तव्याः तत आगाधि दशाप
लंबक्तव्यं तत्र प्रथमजन्मनि अहर्गणं तात्कालिकं कृत्वा ततस्तत्रांतर्देशाकालं वर्षादिकं दिनी कृत्य योजयेत् वर्षाणि द्वादशभिः संगुण्यतेषु मासान्संयोज्यत्रिं
शतापुनः संगुण्यतेषु दिनानि क्षिपेत् एवं कृते दशाकालो दिनरूपो भवति तच्च तात्कालिके जन्माहर्गणे सविकले सविकलं संयोज्याहर्गणो भवति तत्रा-
द्योयद्विदिदिः कालो भवति तस्यातीतार्जुनत्परतोगणनाकार्या तस्मादिष्टदिनमानमानयेदनेनाचार्यसूत्रेण युगणोधो भवगुणितो द्विनवरसासावसा
धिकं चांद्रः चांद्रो धरतु वेदानागासा अधिमासदिने हीना इति एतत्तवं उरवाद्यकरणेनैव भवति को सौरविद्युगण इत्याह शाकोगवस्तुशरो नोर्कगुणः चैत्रादिमा
ससंयुक्तः त्रिंशद्गुणः तिथिस्तुत इति अस्य षष्ठीधिकेन शतत्रयेण भागमपत्हत्या वासं करणाब्दाः शेषास्त्रिंशद्भक्ताश्चैत्रमिताद्यामासाः शेषावर्तमानमासे
सिताद्यां स्तिथयः करणाब्दे वगवस्तुशरात्संयोज्यातीतः शककालो भवति तस्मिन्शाके तस्मिन्मासे तस्मिन्दिने सोहर्गण इति तत्रैव दशाप्रवेशः पुनरप्यन्यमंत
र्देशाकालं दिनी कृत्य तस्मिन् योजयेत् एवं यावंत्यो तर्देशा भवंति तावंत्यो नैव प्रकरेण योजनीयाः ततो ग्रहान् लघुं च गणयेत् अथवा न्येन प्रकारेण काला
नयनं आदित्ये क्रियमाणे यावंतो गतभगणा भवंति तावंतः करणप्रारंभादारभ्य गताब्दाः तेषु करणपरिणत शककालं संयोज्येष्ट शककालो भवति वर्त-
माने वर्षे यावंतो राशयः स्फुरोको भवति तावतो मासाः सूर्यभोगानीताः शुक्लपक्षं कृष्णपक्षं वा तिथिनक्षत्रं चंद्राक्राभ्यां ज्ञायत एव पाकस्वामिनीत्यादि य
स्य ग्रहस्यांतर्देशाप्रवेशः सपाकस्वामी तावच्चासौ पाकस्वामी यावत्तस्यांतर्देशामेव सच पाकस्वाम्यंतर्देशाप्रवेशकाले ग्रहो यदि भवति तदा तस्य संबधि

न्यंतर्दशाप्रारब्धाशुभदाशोभनफलदाभवति अथवातात्कालं पाकस्वाभिन्नोयत्कालं तस्मिन्नापि दशाप्रवेशकाले लघुगेशोभनादशावक्तव्या अथवास्यदशा
 पक्षेः पूर्वव्याख्यातोयोवर्गः तस्मिन्नपि लघुगेशोभना अथवान्यस्मिन्सौम्येशुभग्रहे तत्काले लघुगेशोभनादशाप्रारब्धाशोभनेव अथवापाकपेदशाधिपतौग्रहे
 तात्कालिकलघुगेशोभनेषु तृतीयषट्दशमेकादशस्थानानामन्यतमस्थेशोभनेव दशावक्तव्या यद्यप्यत्र सामान्येनोक्तं प्रारब्धाशुभदादशा
 तथापि शत्रुअधिशत्रुदशायां प्राप्तानिष्टफलप्रदा अधिमित्रोपिमित्रस्य दशां प्राप्नोति शोभनः समः समदशामेत्यथोक्तफलदोहिंसः एतदपि चिं
 तनीयम् अनेन प्रकारेण यदि शुभफलदांतर्दशा भवति तदा शुभैव अन्यथाः शुभैव अथशुभफलायामंतर्दशायां किमप्यनवरतमेव सर्वकालं
 शुभफलावाप्तिर्भवति किंवा कस्मिंश्चित्कस्मिंश्चिद्दिवसे एवमशुभायामंतर्दशायां मशुभफलावाप्तिरित्युभयत्र संदेहव्युदासार्थमाह मित्रोच्चोपचये
 त्यादि पाकेश्वरस्य दशापतेः प्रतिराशौ संचरतः तत्काले यो ग्रहो भिन्नं तस्मिन् स्थितश्चंद्रमायदा भवति तदा सत्फलबोधनानि कुरुते शुभफलानि मक-
 टीकरोति अत्रयस्मिन्नहनि यस्मिन् ग्रहे चारवशात् चंद्रमा भवति तस्य ग्रहस्य योधिपतिर्भवति सचेत्तस्मिन्नहनि पाकपतेस्तात्कालिकमित्रं भवति
 तदा चंद्रमा पाकपतेर्भिन्नक्षेत्रस्थो ज्ञेयः तथा पाकपतेः स्वोच्चस्वराशिस्थः सत्फलबोधनानि कुरुते न केवलं यावत्पाकपतेरुपचयस्थानगतोपि त्रिषडे
 कादशदशमस्थानानामन्यतमस्थानस्थस्त्रिकोणगोपिनवपंचमस्थानगतोपि तथा मदनस्थः सप्तमे च स्थितः एतेषु निर्दिष्टस्थानेषु अन्यतमस्थानस्थश्चं
 द्रमाः शुभफलायां दशायां सत्फलबोधनानि कुरुते न ज्ञायते तेषां फलानामित्यत्रोच्यते मित्रोच्चोपचयत्रिकोणमदने यस्मिन् स्थाने पाकेश्वरश्चंद्रमाः
 स्थितः सराशिः जन्मनियोभाव आसीत्तदुद्भूतं सत्फलं बोधयति विशेषेण तथा दशापठितमिति अतोस्मादुक्तप्रकारादन्यथा पाकपतेस्तत्कालं शत्रुगृ
 हे नीचराशौ वा दशापतिना सहैकराशौ स्थितस्तथा द्वितीयचतुर्थाष्टमद्वादशस्थानानामन्यतमस्थानस्थो भवति तदा शुभफलायां दशायां पापानि फलानि

प्रकटीकरोति सचराशिर्योभावआसीत्तद्दुःखं फलंबोधयति विशेषणदशापठितमिति अनिष्टमप्यष्टकवर्गेद्भूतं चित्रदशायां मित्रोच्चोपचयादिषु सत्फलबोध-
नानिकुरुते शत्रुनीचादिषु अशुभफलानामिति तथाच भगवान्गार्गिः यद्वाशिसंस्थशीतांशः शुभकृत्यरिर्कोर्तितः सराशिर्जन्मकाले तु यो भावस्तत्त्वृत्तंचत
त् शरीरादिहृतंसौरव्यं वक्तव्यं बलयोगतः अनिष्टराशिसंस्थं तु तद्भावानामशोभन इति १० अथांतर्दशाकाले चंद्राक्रांतराशिवशेन शुभज्ञानं शार्दूलविक्री
डितेनाह प्रारब्धाहिमगाविति यस्य तस्य ग्रहस्यांतर्दशाग्रवेशसमयो ह्यमगौ चंद्रे स्वग्रहगे आत्मीयक्षेत्रस्थे कर्कटगे प्रारब्धाप्रविष्टा तदा सौरव्यार्थमाना व
हा भवतीति सौरव्यं सूरवभावः अर्थो धनं मानं पूजाभाववहाति करोति कोजे भोमक्षेत्रे मे षट्त्रिकथोरन्यतमे व्यवस्थिते चंद्रे प्रवृत्तांतर्दशास्त्रियं दूषयति पर-

प्रारब्धाहिमगो दशास्वग्रहगे मानार्थं सौरव्यावहा कोजे दूषयति स्त्रियं बुधग्रहे विद्यासृष्टिद्विचदा तु
गौरण्यपथालये ह्यधिकरीसिंहे सितर्क्षेन्नदा कुस्त्रीदा मृगकुंभयोर्गुरुग्रहे मानार्थं सौरव्यावहा ११

पुरुषद्वतं स्त्रीदोषमुत्पादयति बुधग्रहे मिथुनकन्ययोरन्यतमस्थे चंद्रे प्रवृत्तांतर्दशा विद्यासृष्टिद्विचदा विद्याशास्त्राचरतिः सृष्टदोमित्राणि वित्तंधनं ददाति
सिंहस्थे चंद्रे दुर्गेष्वरण्येषु पथि च मार्गे आलये च ग्रहसमीपे एतेषु स्थलेषु कृषिकरोति सितर्क्षे शुक्रराशौ वृषतुलयोरन्यतमस्थे चंद्रेन्नदा मिष्टभोज्यप्रदा भव
ति मृगकुंभयोर्षकरयदयोरन्यतमस्थे चंद्रे प्रवृत्तांतर्दशा कुस्त्रीदा कुत्सितास्त्रियं ददाति गुरुग्रहे जीवक्षेत्रे धनिमीनयोरन्यतमस्थे चंद्रे प्रवृत्तांतर्दशा
मानार्थं सौरव्यावहा मानं पूजा अर्थो धनं सौरव्यं सूरवभावः एतान्यवहाति ददाति एवं शभदशा शभकालप्रवृत्तां शुभतरा भवति एवं शभाशभका
लप्रवृत्तामध्या अशभाशभकालप्रवृत्तामध्या अशभतरामध्या शुभकालप्रवृत्ता शोभनामध्या अशभकालप्रवृत्ता अशो

मना एवंशभाशभलपरणानियान्युक्तानितानिविरव्यातांतर्दशाणांशभस्तुभं च्याभिश्चफलत्वंपरिकल्पनीयमिति ११ अथार्कदशायांशुभाशभफलप्र
दर्शनंशादूलविक्रीडितेनाह सौर्यामिति सूर्यस्वेयंदशासौरीतस्यांदशायांमंतर्दशायांवानरवदंतचर्मकनकक्रोर्थाध्वभूपाहवैः कारणभूतेः स्वंधनं प्रामोति न
रवसंगंधिद्रव्यं प्राणिकरजं वा दंतो हस्तिदंतादिः चर्मव्याघ्रादीनां कनकं सवर्णं क्रोर्थाध्वभूपाहवैः कारणभूतेः स्वंधनं प्रामोति न
हृण्यं उग्रस्वभावता धैर्यं शभाशभफलप्रसौहर्षविषादेः अनभिभवः भ्रजसंमनवरतं उद्यमरतिः उत्थानपरत्वं रव्यातिः कीर्तिः प्रतापोन्नतिः प्रतापेन शौर्येणोन्नतिः शत्रूणा
मन्यशत्रुनिग्रहजनिताभीतिः एतान्यादित्यशुभदशायां पुरुषस्य भवंति अथाशभदशायां भार्यापुत्रेति भार्याजायापुत्राः स्रताः धनं वित्तं अरिः शत्रुः

सौर्यास्वन्नरवदंतचर्मकनकक्रोर्थाध्वभूपाहवैस्ते हृण्यं धैर्यं मजस्रसुद्यमरतिः रव्यातिः प्रतापोन्नतिः
भार्यापुत्रधनारिशस्त्रहुतभुग्भूपोद्गवाव्यापदस्यागीपापरतिः स्वभृत्यकलहोत्तत्क्रोडपीडामयाः १२

शस्त्रमायुधादिहुतभुगग्निः भूभोराजा एभ्यउद्भूताउत्पन्नाव्यापदो विशेषेणापदो भवंति त्यागीत्यागशीलता भवति शभदशायांशुभस्थानेत्यागी अश
भदशाचास्तुभत्वादशभस्थानेत्यागी भवति पापरतिः पापासक्तश्च भवति स्वभृत्यकलहः आत्मीयेभृत्यैः सहकलहो भवति त्त्क्रोडपीडनेभवतः
त्तत्त्दयं क्रोडं उदरं त्दयोदरपीडा आमयाः रोगाश्चास्य भवंति मिश्रायासुभयमपि इति सूर्य

दशांतर्दशाफलं १२ अथचंद्रदशायांशुभाशभफलंशादूलविक्रीडितेनाह इंदोरिति इंदोः चंद्रमसोदशां वयोवस्थां प्राप्य लब्धा मंत्रद्विजात्य
द्भवानि फलाभिलभते मंत्रशैवेवैष्णवादिश्राणक्यविहितो वा वैदिको वा द्विजातयो ब्राह्मणाः एभ्यउद्भूतानि उत्पन्नानि न केवलं यावद्विद्वत्काराहु-

जादिकात्क्षीरविकाराद्दध्यादिकाद्दूधेभ्योऽंबरेभ्यः कुसुमेभ्यः पुष्पेभ्यः क्रीडायाः क्रीडाभ्यः तिलेभ्यः अन्नात् अमाचब्ब्यायामात् एतैः शकभदशायां शुभानि फलानि प्राप्नोति अथाशुभभायां शकभदशायां निद्रालस्यमृदुद्विजामररतिरिति निद्रायामालस्ये चरति रासक्तिर्भवति मृदुद्विजामररतिर्भवति मृदुः क्षमावान् द्विजानां ब्राह्मणानाममराणां देवानां चाराधने रतिरासक्तिर्भवति स्त्रीजन्मकन्याप्रसूतिः मेधाविना बुद्धिद्विद्विः कीर्तिः यशसः अर्थानां धनानामुपचयक्षयो शकभदशायां उपचयः प्राप्तिरशुभायां क्षयः नाशः अशुभायां बलवद्भिः वीर्यवद्भिः स्वपक्षेणात्मीयबन्धुवर्गेण च सहैवैरं भवति मित्रायां सुभयमपि इति चंद्रदशांतर्दशाफलं ५३ अथ भौमदशायां शकभाशुभफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह भौमेति भौमस्य क्षितिजस्य दशायां कैः धनं भवति अरि

इंद्रोः प्राप्य दशां फलानि लभते मंत्राद्विजात्युद्भवानीक्षुक्षीरविकारवस्त्रकुसुमक्रीडातिलान्मथ्यैः
 निद्रालस्यमृदुद्विजामररतिः स्त्रीजन्ममेधाविताकीर्त्यर्थोपचयक्षयो च बलिभिर्वैरं स्वपक्षेण च ५३
 भौमस्थारिविमर्दं भूपसहजक्षित्या विक्रजे धनं प्रदेषः स्रुतमित्रधारसहजैर्विद्वद्गुरुद्वेषिता ॥ ॥

विमर्दनेन शत्रुमथनेन भूपोराजासहजाः श्वातरः क्षितिः भूः आविक्रजेः उर्णविकारसंभूतैः अजेः छागसंभूतैः एतैः अरिविमर्दादिभिः धनं प्राप्नोति एतच्छुभदशायां अथाशुभायां दशायां स्रुताः पुत्राः मित्राणि स्रुतदः दाराः कलत्रं सहजाः श्वातरः एतैः सह प्रदेषः वैरं विद्वद्भिः पंडितैः गुरुभिः गौरवसहितैश्च सहद्वेषिता अप्रीतिः तृष्णा तृद् असृद्युधिरं उचरः प्रसिद्धोरोगः पित्तं धातुप्रसिद्धं भंगः अवयवादेः स्फोटनं एतैः जनिता उत्पादितारोगा भवंति परस्त्रीणां भिष्यता बालुभ्यं अन्ये रोगाः परस्त्रीकृता इति पठन्ति परस्त्रीकृतारोगाः अन्यस्त्रीसंगेन प्रहारादिकाः अतिप्रसंगाद्घातुक्षयकृता वा -

अथवातत्कृतमूलकर्मोद्भवाभवति तथापापरैतेः अयसंक्तेः सहप्रीतिर्भवति अयर्भैरितिः आसक्तिर्भवति पारुष्यं वचनपरुषता कर्कशता तैस्त्वयं उग्रस्वभा
वता मिश्रायामुभयमपि इतिभौमदशांतर्दशाफलं १४ अथबुधदशायांशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह बोध्यामिति बुधस्येयं दशाबोधीतस्यां
दौत्येन दूतत्वेन सत्त्वद्योमित्रेभ्यः गुरुभ्यः पूजार्हेभ्यः द्विजेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः धनंप्राप्नोति विद्वद्भ्यः पंडितेभ्यः प्रशंसास्तुतिः यशश्चकीर्तिर्भवति युक्ति-
द्रव्यं रीतिकांस्यादि स्रवणैकनकं वैसरः अश्वविशेषः महीभूः सौभाग्यं सर्वजनबालुभ्यं सौरव्यं सरवभावः योगानुसेवनं एषामासयोलाभाभवति
हास्यंपरोपहासः उपासनासेवा अनयोः कौशलं तस्मत्ता मतिचयः बुद्धिर्बुद्धिः धर्मक्रियासिद्धयः धर्मयुक्तानां क्रियाणां सिद्धयो भवति एतच्छुभदशा

तृष्णासूकृज्वरपित्तभंगजनितारोगाः परस्त्रीहृता प्रीतिः पापरैतेर्धर्मनिरतिः पारुष्यं तैस्त्वयानिच १४
बो ध्यादौत्य सत्त्व हुरुद्धिज धनविद्वत्प्रशसायशो युक्तिद्रव्यस्रवणैवेसरमहीसौभाग्यसौरव्याप्तयः हा
स्योपासनकौशलंमतिचयोधर्मक्रियासिद्धयः पारुष्यंअमबंधमानसशुचः पीडाचधातुत्रयात् ॥१५॥

या अथाशुभदशायांपारुष्यंइत्यादि पारुष्यंपरुषवचनता श्रमःखेदः बंधःबंधनं मानसशुचः शोकश्चित्तदौस्थ्यंएतेभवति धातुत्रयात्पीडा वातपित्त
श्लेष्मणात्रयाणां दोषाणांमकोपात्पीडाव्याधिश्चजायतेमिश्रायामुभयमपि इतिबुधदशांतर्दशाफलं १५ अथजीवदशायांशुभाशुभफलंशार्दूलवि-
क्रीडितेनाह जैव्यामिति जीवस्येयं दशाजैवीतस्यांजैव्यां मानगुणोदयः मानः पूजा गुणाविद्याशौर्योदयः एषामुदयः प्रादुर्भावः मतिचयः बुद्धिर्वि-
द्विः कान्तिः कमनीयता प्रतापोन्नतिः प्रतापेनपुरुषार्थेनउन्नतिः प्रभावः शत्रूणांप्रीतिः माहात्म्यंपरोपकारशीलता केचिद्द्वर्माहुः उद्यमः उत्थान

शीलता मंत्रैर्वीदेकैरन्येषां नीतिनृपतिस्वाध्यायमंत्रैर्धनं नीत्याचाणाक्योक्त्यान्येननीतिशास्त्रेणवा नृपतीराजातदाराधनेन स्वाध्यायेनपाठेन मंत्रेण मंत्रजाप्येनए
 तैः धनंविन्तप्रामोति हेमस्रवर्णं अश्वःतुरगः आत्मजाः पुत्राःकुंजरःहस्ती भंबराणिवक्राणि एषांचयोबाहुल्यं सद्भूमिपैः गुणवद्भिः नृपैःसहप्रीतिः स्ने-
 हंप्रामोति एतच्छुभदशायां अथाशुभायां सूक्ष्मोहेत्यादि सूक्ष्म्यं वस्तुगहनात्मकंचोहयतस्तर्कयतः श्रमःरवेदोभवति येत्सूक्ष्ममतिरवेदसहंगहनंरूढं तद्रूढ
 यतइत्यर्थः श्रवणरूकृकर्णरोगः वैरविधर्माश्रितैः धर्मबाह्यैःपुरुषैः सहवैरं मित्रायासुभयमपिइति गुरोर्दशांतर्दशाफलं १६ अथसुक्रदशायांशुभाशुभ
 फलंशादूलविक्रीडितेनाह शौच्यामिति शक्रस्येयंदशाशौक्रीतस्यांशौच्या गीतरतेःगीतासक्तैः प्रमोदस्यहर्षस्यसरभिद्रव्याणांसंगंधद्रव्याणां अन्न

जैव्यांमानगुणोदयोमतिचयः कांतिप्रतापोन्नतिर्माहात्म्योद्यममंत्रनीतिनृपतिस्वाध्यायमंत्रैर्धनम्
 हेमाश्वात्मजकुंजरांबरचयः प्रीतिश्चसद्भूमिपैःसूक्ष्म्याहागहनाश्रमःश्रवणरूगैरविधर्माश्रितैः१६
 शौच्यागीतरतिप्रमोदसरभिद्रव्यान्नपानांबरस्त्रीरत्नद्युतिमन्मथोपकरणज्ञानेष्टमित्रागमाः ॥ ॥

स्यभोजनस्यपानस्यासवस्यांबरणांवरुणांस्त्रीणांयोषितारत्नानांमणानांद्युतेःकांतेःमन्मथोपकरणानां कामोपभोग्यानांशय्यादीनांविज्ञानस्ययोगशास्त्रस्येष्टा
 नांप्रियाणांमित्राणांसत्त्वदामागमालब्धयोभवति कुशलःशिक्षितः कुशलस्यभावः कौशल्यंकुशलः श्रेयोवाकौशल्यमभीष्टक्रियासुश्रेष्ठत्वं क्रयविक्रये
 क्रयोयदिच्छतिक्रेतुंतत्क्रयः विक्रयोयदिच्छतिक्रेतुंतद्विक्रयः कृषिःकर्षणं निधिःनिधानं परैर्यद्विद्धत्तंभूमावधःस्थाप्यते सानधिस्तत्प्राप्तिर्लाभःएतेभवति
 एतच्छुभदशायां अथाःशुभदशायांरुंदोवीशोति रुंदेनबहुभिःसहउर्वीशेनराजानिषादानामन्यजीविनांप्राणिपातिनांधर्मरहितैःपापासक्तैःएतैःसहवैरं

वृ-टी-
७६

प्राप्नोति शुचःस्नेहतः स्नेहाच्छुचः शोकाभ्रंति यत्रस्नेहस्तद्द्रवान्शोकान्प्राप्नोति मिश्रायासुभयमपि इतिशुक्रदशांतर्दशाफलमिति १७ अथशौनेश्वरद-
शायांशुभाशुभफलंशार्दूलकिरीडनेनाह सौरीमिति सौरीशौनेश्वरदशांप्राप्य स्वराःगर्दभाः उद्वाः करभाः पक्षिणः श्येनादयः महीषीप्रसिद्धा वृद्धां
गनावृद्धास्त्री एषाम्भयःलाभाभवंति बहुसमानजातीयानांसंघश्चेणीतस्यामधिकारेनियुज्यते ग्रामेपुरेवाश्रेणीग्रामपुराधिकारजनिता तदुत्प-
न्नांपूजांमानतांप्राप्नोति कुधान्यानांकोद्रवादीनामागमःलाभः एतत्शुभदशायां अथाः शुभदशायांश्लेषेर्ष्येति श्लेषणाक्फेन ईर्ष्यामत्स-
रत्वेन अनिलेनवायुना कोपनक्रोधेन मोहेनचित्तभ्रमेणमलिनतया मलीमसत्वेन व्यापत्तिःविपत् तंद्धानिद्रालस्ययोरंतरेवर्तते तस्यालक्षणं

कौशल्यंक्रयविक्रये वृषिनिधिप्राप्तिर्धनस्यागमो वृंदोर्वीशानिषादधर्मरहितैर्वैरंशुचस्नेहतः १७
सौरींप्राप्यस्वरोद्भृपक्षिमाहर्षीवृद्धांगनावासयः श्रेणीग्रामपुराधिकारजनितापूजाकुधान्यागमः

तदये व्याकुलीभावोवाचश्रैंद्रियंगौरवं मनोबुध्यप्रसादश्चतंद्रायालक्षणांविदुः श्रमःस्वेदःएतान्प्राप्नोति ऋत्येभ्यःकर्मकरेभ्यः अपत्येभ्यः पुत्रदुहि-
तृभ्यः कलत्रेभ्योभार्याभ्यः भर्त्सनं तर्जनंमामोतिव्यंगतामंगच्छेदं व्याधिनातद्धारणांवा मिश्रायासुभयमपि इतिशानिदशांतर्दशाफलं १८ अथैक-
स्मिन्वृत्तेदशासुशुभान्यशुभानिचफलात्युक्तानितेषांविषयविभागलग्नदशाफलंचोपजातिकयाह दशाइति शुभाशुभंव्यामिश्रत्वंदशासुपूर्वमेवो-
क्तं तथाजन्मकालेउपचयराशिस्थानिर्मूलमूर्तयः स्पष्टगतयश्चयेग्रहास्तेषामपिदशाः शुभाः येचोपचयस्थाहतारुक्षाः स्वल्पमूर्तयस्तेषामपिदशा-
अशुभाः तथाचयवनेश्वरः निशाकरादित्यविलग्नभानांतत्कालयोगादधिकंबलयः विभर्तितस्यादिदशोच्यतेसाशेषास्त्वतः शेषबलक्रमेण वयोधि

द-शाः
८

७६

कोयः प्रथमोद्गतो वाग्रहः सपूर्वपरितोदशेशः बलाधिकश्चेद्दीर्घकेंद्रसंस्थः पूर्वमशेषास्यथाप्रदिष्टः श्रेष्ठादशास्त्रेवयमिग्रहस्यस्वोच्चश्रिताकात्बलाश्रि
तश्चेत् मूलत्रिकोणात्स्वग्रहाच्चमध्याभिन्नाश्रिताजन्मग्रहाश्रितावा नीचारिभांशोपगताज्जिताद्वाग्रहात्परिध्वस्तिववर्णरूक्षात् जन्मेशशत्रोर्निधनारिभे
शाद्यावाद्येतेसाबहुदोषदास्यात् एवंशस्तासुशोभनासुदशासुग्रहाः शुभान्येवफलानिकुर्वन्ति दशाफलवृत्तेयानि शुभान्यशुभान्यभिहितानितान्येवभव
न्ति नेतराणि अनिष्टसंज्ञास्त्वशुभदशासु अशुभान्यनिष्ठानि एव भवन्ति मिश्रासुदशासु मिश्राण्येवदशाफलानि भवन्ति एतच्चप्रति सूत्रमस्माभिश्च व्या
ख्यातं तथाचसत्यः जन्मत्युपचयभवेनेषु संस्थिताः सव्यगाः ससूर्तिधराः श्रेष्ठं फलं विदधुर्ग्रहाः क्रमात्त्वादशांप्राप्य अन्योर्निहता रूक्षात्ममूर्तयोऽप्युप

श्लेषेर्घानिलकोपमोहमलिनव्यापित्तं द्वाश्रमान्मृत्यापत्यकलत्रभर्त्सनमपि प्राप्नोति च व्यंगताम् १६ दशासुशस्ता
सुशभानिकुर्वन्त्यनिष्टसंज्ञास्त्वशुभानि चैव मिश्रासु मिश्राणि दशाफलानि होराफलं लभतेः समानम् ॥ १९ ॥

चयर्क्षसंस्थाश्च स्वदशाभिहितं नेष्टं ग्रहाः प्रयच्छन्ति लोकेषु होराफलं लभतेः लग्राधिपस्यं समानं तुल्यम्वक्तव्यं यथामेषलग्रजातस्य भौमदशाफलं
दृष्टुमजातस्य शुभदशाफलं एव मन्येषापवक्तव्यं किंतु द्रेष्काणवशाच्च भायां लभदशायां शुभफलमशुभायामशुभम् मिश्रायासुभयमपि अथये
पूर्वदशारिष्ठाउक्तास्तेषामिभेभंगाः प्रोक्ताः तथाचसारावत्याम् प्रवेशे बलवान् रेवटः शभैर्वी सनिरीक्षितः सौम्याधिभिन्नवर्गस्थो मृत्युहृन्नभवेत्तदा
अंतर्दशाधिनाथस्य विबलस्य दशायदा विबलस्यात्तदा भंगो न बाध्यातस्य च भवं युद्धे च विजयीतस्मिन् ग्रहयोगे शभौ यदि दशायां न भवेत्कष्टं स्वो
च्चादिषु च संस्थिते इति १९ अथान्येषामपि फलानां दशास्वतिदेशार्थं शालिन्याह संज्ञाभ्येति यस्य ग्रहस्य संज्ञाध्यायेय द्रव्यं ताम्रं स्यान्मणिहेमे-

त्वादिनाग्रंथेनोक्तं कश्चित्तस्य तद्द्रव्यस्य शुभदशायां प्राप्तिः योज्या अशुभदशायां हानिः तथा यश्च कर्माजीवो यस्य ग्रहोपदिष्टो जातकेभिहितः अर्थाभिः
पितृपितृपत्नीरित्यादि तस्य ग्रहदत्तस्य कर्माजीवस्य तदंतर्दशायामेवाभिर्भवति भावफलं वक्ष्यति शूरस्तब्ध इत्यादि तथा प्रथितश्चतुरोदन इत्यादि तथा
मेवेत्यस्तिभिरनयन इत्यादि आलोकनफलं दृष्टिफलं चंद्रभूपबुधौ इत्यादि योगोद्भवनाभिसंयोगान्मुक्त्वा सर्वयोगेषु योगकर्तृभ्यो ग्रहेभ्यो मध्याद्यो
बलीचाचसस्वदशायामेव फलं ददाति नाभिसंयोगाः सकलदशास्त्वपि फलप्रदाः वक्ष्यन्ति च इति निगदितायोगाः सार्द्धं फलरहनाभिसाः नियतफलदाश्च त्यात्यं तसमस्त
दशमस्त्वपीति एवमादियद्युक्तं तत्सर्वमसवशेषं तस्य ग्रहस्य दशायां योज्यामिति २० अथ यस्य जातस्य जातकमप्यगणितं तस्य शरीरछायां दृष्ट्वा ग्रहदशाज्ञानमिंद्रव

संज्ञाध्याये यस्य युद्द्रव्यमुक्तं कर्माजीवो यस्य यस्योपदिष्टः
भावस्थानालोकयोगोद्भवत्तत्सर्वं तस्य योज्यं दशायां २०

जयाह छायां महाभू-

तकृतामिति पूर्वमुक्तं शिरिवभूस्वपयोमरुद्गणानां वशिनोभूमिसूतादयः क्रमेणोति तत्रादित्यचंद्रौ वन्त्यंबुमसिद्धोवेव यः कश्चिद्गृहः स्वदशामात्मीयद
शामवाप्यमहाभूतकृतां छायां अभिव्यंजयति प्रकटीकरोति छायाशब्देन शरीरशोभाभिधीयते शरीरकान्तिरित्यर्थः तथा च सच्छायोयं विच्छायोयं-
वर्तत इत्यभिधीयते एवमात्मीयदशायां पृथिव्यादिमहाभूतकृतां शरीरछायां व्यंजयति प्रकटीकरोति सा च कंबुध्रिवायं बरजान्गुणान्कुकुः पृथिवीअं
बुवरूपाः अग्निः हुताशनः वायुः अमिलः अंबरं आकाशं एभ्यो जातोत्पन्नासा छायातद्गुणान्करोति तांश्च यथासंख्यं नासास्य दृक्त्वक् श्रवणालु
भेयान् पार्थिवंगुणंगंधमभिव्यंजयति नासातुमेयं घ्राणेनोपलभ्यते अथाप्यंगुणरसमभिव्यंजयति तच्चास्यातुमेयं आस्यशब्देन हजिह्वाज्ञेया व

यारसस्योपलब्धेः आस्यग्रहणं चान्नवृत्तानुरोधोद्भूतं आग्नेयीथाग्नेयंगुणरूपमभिव्यंजयति दृष्ट्यानुमेयं वायवी वायव्यं स्पर्शगुणमभिव्यंजयति त्वगनुमेयं स्पर्शेनोपल-
भ्यते नाभसी नाभसंगुणं शब्दमभिव्यंजयति श्रवणानुमेयं कर्णोपलभ्य एतदुक्तं भवति यदाशक्तगंधः पुरुषो भवति तदास्यबुधवृत्तापार्थवीछायाज्ञेया यदाभि-
ष्टरसप्तोजीभवति तदास्यचंद्रशक्रवृत्ताछायाज्ञेया यदातीवरूपवान्स्फुकांतः पुरुषो भवति तदासूर्यभौमवृत्ता आग्नेयीछायाज्ञेया यदास्पर्शेन मृदुर्भवति त-
दाशनेश्वरवृत्तावायवीछायाज्ञेया यदास्यवचनकर्णयोः स्वरवक्त्रं भवति तदाजीववृत्तानाभसीछायाज्ञेया छायाविशेषलक्षणमाचार्येणसंहितायामभिहितं
तथाच छायाशुभाशुभफलानिनिवेदयंतौ लक्ष्यामनुष्यपशुपक्षिषुलक्षणज्ञैः तेजोगुणान्विहरिपप्रविकाशयंती दीपप्रभास्फटिकरत्नपटस्थितेव सिग्धा हूज

छायां महाभूतवृत्तां च सर्वेभिव्यंजयति स्वदशा मवाप्य क्वं चि
वाखं बरजान्गुणाश्च नासास्य दृक्त्वक्श्रवणानुमेयान् ॥ २१ ॥

त्वग्रवरो मवेशा छायास्रगंधाचमहीसमुत्था तुष्यर्थलाभाभ्युदयान्करोति धर्मस्य चाहन्यहनिप्रवृद्धिं सिग्धासिताच हरितानयनाभिरामासौ भाग्यमादं वस्त्रवाभ्यु-
दयान्करोति सर्वार्थसिद्धिजननी जननी वचाप्याछायाफलंतनुभ्रतां शक्तममाददाति चंडाधृष्यापद्यहेमाग्निवर्णा युक्तं तेजो विक्रमैः सप्रतोपैः आग्नेयीति प्रूणि-
नां स्याज्जयायक्षिप्रं सिद्धिं वांछितार्थस्य धत्ते मलिनमरुषवृष्णापापगंधानिलोत्थाजनयति वषट्कं धं व्याध्यनर्थार्थनाशं स्पटिकसदृशरूपा भाग्ययुक्तात्सुंदारा-
निधिरिव गगनोत्थाश्रेयसांस्त्वच्छवर्णा २१ अत्र च वायव्यां छायां वर्जयित्वा सर्वास्वेव छायास्र शक्तमशक्तं फलमुक्तं तत्कथं शक्तमफलेयमशक्तमफलेयमिति
तद्दशाज्ञायते तत्ज्ञानमंतरात्मनः स्वरूपं मालिन्याह शक्तमफलमिति शक्तमफलं ददाति यः सशक्तमफलदः शुभमफलदस्य ग्रहस्य यादशा तस्यां अंतरात्मा

स्वदेहस्थः परमात्माचित्स्वरूपः तादृगेवशभोभवति पुरुषस्यतस्यचछायादर्शितग्रहदशाकालेव हविष्यमनेन प्रकारं सौख्यं सखभावमर्थागमं धनलाभं च जनयत्युक्ता
 दयति अर्थादेवाशभदशायां पुरुषस्यांतरात्माव्यशभोभवति तत्रछायादर्शितग्रहजातातादृगेवफलदा सात्वांसौख्यमनर्थीगमंच बहुप्रकारं जनयति मिश्रायां भि
 श्चाच यात्रायांचवक्ष्यति निमित्तानुचरं सूक्ष्मदेहोद्वयमहत्तरं तेजोत्येन च्छरीरस्थंत्रिकालफलविन्तणां प्रातयेन मनो नार्थेनाभिद्धावभिनंदति तस्मात्सर्वा-
 त्पनायातुरनुभेयं यथा मनः शभशभानिसर्वाणि निमित्तानि स्युरेकतः एकतश्च मनः शक्तिः स्तद्धिशक्तिर्जयावहा इति कथितफलविपाकेरिति ग्रहाणां दशा-
 स्यानि फलानि शुभान्यशभानि वा कथितान्युक्तानि तानि यः पुरुषो भुंक्ते तस्य पुरुषस्य तद्ग्रहदशा वर्तते इति ज्ञेयं एतदुक्तं भवति यादृशं फलं शभमशभं वा पुरु-

शभफलददशायां तादृगेवांतरात्मा बहूजनयति पुंसां सौख्यमर्थागमंच
 कथितफलविपाकेस्तर्कये हर्त्तमाना परिणमति फलोक्तिः स्वमिचिंतास्ववीर्यैः २२

षस्योपलभ्यते तच्च यस्य ग्रहस्य दशायां परिणतं सातस्य दशानरस्य वर्तते इति ज्ञेयं एवं वर्तमानां दशां तर्कयेत्क्षयेदित्यर्थः एवं छायावशेनांतरात्मावशेन फलप
 न्निवशेन वा गणितस्य जातकस्य वर्तमानां दशां वदेत् अथ सौरदशायामशभायां व्यंगत्वमुक्तं न च शभायां अशभायामथेनेकेषां व्यंगत्वं दृष्टं शुक्रदशायां शभा
 यां निधिप्राप्तिरुक्तानचसापि दृष्टातदर्थमाह परिणमति फलोक्तिरिति अवीर्यैः बलहीनैः ग्रहैः फलानियानि शुभान्यशुभानि वा दत्तानि तत्फलोक्तिः फलप्राप्तिः
 स्वमेस्वभावस्थायां परिणमत्यनुभूयते चिंतायां मनोरथेनेवेति केचिच्छुभफलददशायां तादृगेवांतरारव्या इति पठति पठित्वैवं व्याचक्षते यथा शुभायां द
 शायामंतरारव्यां तर्दशाशभायादिभवति तदा बहुजनयति पुंसां सौख्यमर्थागममिति अर्थादेवाशभायां दशायामशभां तर्दशा अशौख्यमनर्थीगमंच बहु

जनयति अनेनव्याख्यानेनशक्रायांमशक्रायांचशक्राशक्राभिभवति मिश्रफलंप्रयच्छति नचैतदिष्यते यस्मादुक्तं एकक्षीगोर्द्धमपत्त्यददातितुस्त्विति अत्रदशा
पतेःफलमपत्त्येतांशपातैरेवस्वंपलंददातीतिज्ञेयं अन्यथापत्त्येतिनिरर्थकंस्यादिति तस्मात्पूर्वपाठश्चियान्द्वितीयःप्रमादपाठः प्रथमपाठेनविनाछायां
शक्राशक्रभलमनुमातुंनशक्यतइति २२ अथैकग्रहदत्तयोःफलयोःसदृशयोर्नाशोभवति भिन्नदत्तानांबहूनामपिपक्तिरेवभवतीत्येतद्वसंतिलकेनाह
एकग्रहस्येति सर्वाण्येवफलानि नाभसवर्ज्यस्वदशायांग्रहः प्रयच्छतीत्युक्तं तत्रैकेनग्रहेणयदासदृशंविरुद्धंफलद्वयंदत्तंभवति तस्मिन्सदृशेतुल्येद्वयोःफलवि
रोधेसतिनाशोभवति तस्यफलद्वयस्यवदेद्वयात् कीदृशंतीद्विरुद्धमित्यत्रोच्यते यथा कश्चिद्ग्रहः कयापियुक्त्यादशाफलादिनास्रवर्णदोभवति सएवा-

एकग्रहस्यसदृशेफलयोर्विरोधेनाशंवदेद्यदधिकंपरिपच्यतेतत् ना
न्याग्रहःसदृशमन्यफलहिनस्तिस्वास्तादशासुपगताःस्वफलप्रदाःस्युः२३

न्यायानुक्त्याअष्टवर्गफलयोगफलदृष्टफलभावफलानामन्यतमेनस्रवर्णापहारीभवति तदाफलद्वयेपिस्रवर्णसंबंधोस्तीति सादृश्यंस्वर्णदानापहारिणाविति
विरोधः एवमेकस्यग्रहस्यसदृशेफलयोःविरोधेनाशंवदेत् नस्रवर्णलाभोन्चापहानिरिति यदधिकंपरिपच्यते ततएकेनापिग्रहेणफलद्वयंदत्तमन्यरूपंतयोः
मध्याद्यदधिकंतत्परिपच्यतेभवति यथाकश्चिद्ग्रहोनिर्दिष्टप्रकारद्वयेनस्रवर्णदः सएवप्रकारेणैकेनस्रवर्णापहारीतदाद्वयोरधिकत्वात्तद्वानस्यस्रवर्ण
ददात्येव नापहरति अथवाप्रकारद्वयेनस्रवर्णापहारीः प्रकारेणैकेनस्रवर्णदः तदापहरणस्याधिकत्वादपहरत्येव अथवास्रवर्णापहारीरूप्यदश्च
तथापिद्वेअसदृशेअसदृशत्वादधिकंपरिपच्यते स्रवर्णापहारीरूप्यदश्चभवतिइतिकेचित् नान्योग्रहइति अन्येनग्रहेणदत्तंसदृशंविरोध्यपिफलंन

न्योग्रहोपिहिनस्यपहरति यथाकश्चिद्ब्रह्मः स्रवर्णदोभवत्यन्यश्चस्रवर्णापहारी तदातत्रस्रवर्णदः स्वदशायांस्रवर्णददाति स्वदशायांस्रवर्णापहारीत्वापहरति अनेनैतदुक्तंभवति यथैकग्रहस्यसदृशफलयोः विरोधेसमग्रजन्मांतरेपिफलनाशंवेदेत् अन्यत्रविरुद्धयोरपिफलयोः नाशंनवेदेत् यतःस्रवर्णदोग्रहः स्वाभातीयांशसुपगतः प्राप्तः स्रवर्णलाभं करोति स्रवर्णापहारीस्वदशासुपगतः प्राप्तः स्रवर्णमपहरति एतदष्टकवर्गफलं विनाशयत स्तत्रैकस्यग्रहस्यफलसदृशयोरपितुल्यसंख्ययोः फलयोर्नाशोभविष्यति तथाचभविष्यति तथातत्रैवप्रतिपादयिष्यामइति २३ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौदशांतर्दशाध्यायोष्टमः ८ अथाष्टकवर्गाध्यायोव्यारव्यायते तत्रांतर्दशाफलमिति पूर्वमेवोक्तं तत्रदर्शयानुनास्थि

इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातक
विवृत्तौदशांतर्दशाध्यायोःष्टमःसमाप्तः॥

रस्याष्टकवर्गफलस्यावसरः लग्नाष्टमाः सर्वेएवग्रहास्तेभ्यः सकाशादेकैकस्यग्रहस्यचारवशाद्वाशौविचरतः शुभाशुभंफलमष्टकवर्गेनिरूप्यते तत्रादावेवार्काष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह स्वादकंइति यत्रराशौजन्मसमयेपुरुषस्यादित्यः स्थितः सएवतस्यस्वस्थानमुच्यते एवमन्येषामपिग्रहाणांज्ञेयम् योयत्रव्यवस्थितः सएवतस्यस्वस्थानं तस्मात्त्वादकः प्रथमायबंधुनिधनद्व्याज्ञातपोद्यूनगः प्रथमैकादशचतुर्थीष्टमद्द्वितीयदशमनवमसप्तमेषु १११ ४ ८ २१० ९७ एतेषांस्थानानांसंज्ञाः प्रागेवव्यारव्याताः अतः पुनर्नोच्यंते एषामंकन्यासएवव्यारव्यानमिति सर्वत्रज्ञेयम् एतेषुस्थानेषुगतः स्वात्स्थानादकः सूर्यः शुभः इष्टफलदः अर्थादेवान्यस्थानेषुशुभमभनिष्टफलदः यतोवक्ष्यति इतिनिगदितमिष्टनेष्टमन्यदित्येवं-

सर्वत्रज्ञेयं वक्रात्स्वादेव वक्रादंगारकात्स्वादात्मीयस्थानादिवशुभः येष्वेवस्वस्थानान्तेष्वंगारकात् १।११।४।८।२।१०।१।७ एतेष्वर्कोभौमाच्छुभः त
द्वेदेवरविजाव रविजात्सूर्यपुत्रात्तद्देवयेष्वेवस्थानेषुस्वाच्छुभस्तेष्वेवसौरात् १।११।४।८।२।१०।१।७ एतेषुसौरादर्कः शुभइति सर्वत्रानुवर्तते
शुक्रात्स्मरंत्यारिषुसएवार्कः स्मरंत्यारिषुसप्तमद्वादशषष्ठेषुशुक्रात्शुभः ७।१२।६। जीवाद्धर्मसूतायशत्रुषु जीवाद्ब्रह्मसूतिस्थानात् धर्मसूतायशत्रु
षु नवमपंचमैकादशषष्ठेषुशुभः ९।५।११।६ दशत्र्यायारिगःश्रितगोः शीतगोश्चंद्रात् दशत्र्यायारिगः दशतृतीयैकादशषष्ठगःशुभः १०।३।११
।६ एतेष्वेवांत्यतपः सूतेषुचंद्रात्शुभः एष्वेवप्रागुक्तेषुचंद्रस्थानेषुदशत्र्यायारिषुच शब्दान्त्यांत्यतपः सूतेषुद्वादशनवपंचमेषुषुधाच्छुभः १५३

अथाष्टकवर्गाध्यायप्रारंभः स्वादर्कः प्रथमायबंधुनिधनद्व्याज्ञात्पोद्यूनगोवक्रात्स्वादेवतद्देवरविजा
च्छुक्रात्स्मरंत्यारिषुजीवाद्धर्मसूतायशत्रुषुदशत्र्यायारिगःशीतगोरेष्वेवांत्यतपःसूतेषुचंद्रात्सबध्वंत्यगः १

१११।६।१२।१।५ लग्नात्सबंध्वंत्यगः सहशब्देनप्रागुक्तानिचंद्रस्थानान्यनु कथ्यंते तेनांत्यतपः सूतस्थानानीति सर्वत्रपरिभाषातेनैतेषुचंद्रस्थानेषुदश
त्र्यायारिषुसबंध्वंत्येषुचतुर्थद्वादशसहितेषुगतोलगाद्दुदयाच्छुभः १०।३।११।६।४।१२ तथाचसत्यः स्वात्स्थानाद्विसकरस्तृतीयषष्ठांत्यभं-
निकोणानिहित्येष्टः ३।६।१२।५ एतानिर्वर्जयित्वात्तान्येववराहमिहिरदर्शितानिस्थानानिजातानि १।११।४।८।२।१०।१।७ सौरस्यनुस
हजारिसूतांत्यसंज्ञानिहित्येष्टइत्यनुवर्तते ३।६।५।१२। एतानिर्वर्जयित्वात्तान्येववराहमिहिरदर्शितानिस्थानानिजातानि १।११।४।८।२।१०
।१।७। चंद्राद्दशमैकादशतृतीयषष्ठोपगः शुभःसूर्यः १०।११।३।६ जीवात्रिकोणयोःषष्ठस्तथैकादशत्र्येष्टः ९।५।६।११ प्रथमद्वितीयस

समचतुर्थनैथनगतान् विनाराशीन्सौम्यादिष्टः सूर्यः १।३।७।४।८ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहरप्रदर्शितानि स्थानानि जातानि १०।३।११।६।१२।९।५
 कुजस्तु सदृशोर्कपुत्रेण १।११।४।८।२।१०।९।७ दशमैकादशषष्ठतृतीयगोत्र्यश्चतुर्थगोलमात्र १०।११।६।३।१२।४ शुक्रस्थानार्हावः षट्सप्तम
 द्वादशेषु भवतीष्टः ६।७।१२ तथा च सूक्ष्मजातेके केन्द्रायाश्चिह्नवस्वर्कः स्वादाकिंभौमयोश्च शभः षट्सप्तमित्येषु सिनात् षडायधीधर्मगोजीवात् उप
 चयगोर्कश्च द्वादुपचयनवमांत्वधीयुतः सौम्यात् लग्नादुपचयबंधुव्ययस्थितः शोभनः प्रोक्तः इति आदित्याष्टकवर्गः १ अथ चंद्राष्टकवर्गशार्दूलवि-
 श्रीडितेनाह लग्नात्त्वडिति लग्नात् षट्त्रिदशायगः शशीचंद्रः लग्नादुदयात्त्वडित्यादिगः षष्ठतृतीयदशमैकादशेषु स्थानेषु शभः ६।३।१०।११

लग्नात् षट्त्रिदशायगः सधनधीधर्मेषु चाराच्छशी स्वात्सास्तादिषु साष्टसप्तसरवेः षट्त्रयायधी
 स्थोयमात् धीत्र्यायाष्टमकंदकेषु शशिजाज्जीवाद्ययायाष्टगः केद्रस्थश्च सिनात्तु धर्म-
 सरवधीत्र्यायास्पदानंगगः २ सधनधीधर्मेषु चाराच्छशी सहशब्देन प्रागुक्तान्येव स्थानान्यनुक्षिप्यते शशीचंद्रः आ-

राज्ञोमादेष्वेषु षट्त्रिदशायेषु धनधीधर्मसहितेषु द्वितीयपंचमनवमयुक्तेषु शभः ६।३।१०।११।२।५।९ स्वात्सास्तादिषु आत्मीयिस्थानादेश्वेषु षट्-
 त्रिदशायेषु सास्तादिषु सप्तमप्रथमसहितेषु शभः शशी ६।३।१०।११।७।१ साष्टसप्तसरवेरादित्यादेश्वेव स्थानेषु साष्टसप्तस्र अष्टमसप्तमसं-
 युक्तेषु ६।३।१०।११।८।७ शुभः षट्त्रयायधीस्थोयमात् यमात्सौरात् षट्त्रयायधीस्थः षष्ठतृतीयैकादशपंचमस्थानस्थः शभः ६।३।११।
 १५ धीत्र्यायाष्टमकंदकेषु शशिजात् शशीजा हुधाहुयस्थानार्हायाष्टमकंदकेषु पंचमतृतीयैकादशाष्टमकंदकेषु शभः शशी ५।३।११।८।१।४

७।१० जीवाद्वायायाष्टगः केंद्रस्थश्च जीवाद्गुरुस्थानाद्वायायाष्टगः केंद्रस्थश्च द्वादशैकादशाष्टमकेंद्रस्थश्च शुभश्चंद्रः १२।११।८।१।४।७।१०
सितातुथर्मसरवधीत्र्यायास्पदः नंगगः सिताच्छुक्राथर्मसरवधीत्र्यायास्पदानंगेषु नवमचतुर्थपंचमत्तृतीयेकादशदशमसप्तमेषु शुभः ९।४।५।३।
११।१०।७ तथाचसत्यः षष्ठैकादशसप्तमत्तृतीयदशमादिसंस्थितश्चंद्रः स्वादिष्टः ६।११।७।३।१०।१ सौरस्यतुसहजारिसुतायसंस्थि
तश्चशुभः ३।६।५।११ रिपुनिधनसहजासप्तमदशमेकादशसंस्थितः सूर्यात् ६।८।३।७।१०।११ लग्नात्तृतीयदशमारिलाभसंस्थितः
शुभश्चंद्रः ३।१०।६।११ श्वात्सुतकर्मधनलाभधर्मरिपुराशिंगः कुजादिष्टः ३।५।१०।२।११।९।६ जीवात्तृतीयषष्ठद्विनवमसुतवर्जिते

वक्रस्तूपचयेष्विनात्सतनयेषाद्यादिकेषूदयाच्चंद्राद्विग्विफलेषु केंद्रनिधनप्राप्त्यर्थगः स्वाच्छुभः
धर्मायाष्टमकेद्रगोकेतनयाज्ञात्षट्त्रिंशत्लाभगः शक्रात्षड्व्ययलाभमृत्युपुरुरोः कर्मात्यलाभारिषु ३

षिष्टः ३।६।२।९।५ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १२।११।८।१।४।७।१० प्रथमाद्वितीयषष्ठाष्टमांत्यवर्जेषु
मार्गवादिष्टः १।२।६।८।१२ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि ३।४।५।७।९।१०।११ षष्ठधननवमपश्चिमव
र्जेषु बुधात्प्रशस्तश्च ६।२।५।९।१२ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।३।४।७।८।१०।११ तथाच सूक्ष्मजा
तके शशुपचयेषु लग्नात्साद्यमुनिः स्वात्कुजात्सनवधीस्थः सूर्यात्साष्टमरगस्त्रिषडायसुतेषु सूर्यसुतात् ज्ञात्केन्द्रत्रिसुतायाष्टमगुरोर्ब्ययमवा
ष्टकेदेषु त्रिचतुःसुतनवदशसप्तमायगश्चंद्रमाः शुभः शक्रात् इति चंद्राष्टकवर्गः २ अथ भौमाष्टकवर्गं शार्दूलविक्रीडितेनाह वक्रस्तू

पचयेष्वनादित वक्रोंगारकः इनादादित्यादुपचयेषुत्रिषडेकादशदशमेषुसतनयेषु पंचमस्थानसहितेषुशुभः ३।६।१०।११।५ आद्याधिकेषूदयादक्रः श
 भः उदयाल्लुग्नादेशेवोपचयेष्व्याधिकेषुप्रथमस्थानयुक्तेषुशुभः ३।६।१०।११।१ चंद्राद्विग्विफलेषुचंद्रस्थानादेशेवोपचयेषुद्विग्विफलेषुदशम-
 स्थानफलवर्जितेषुतेनदशमस्थानेनशुभंनाव्यशक्तंफलंकरोतीत्यर्थः ३।६।११ एतेषुशुभः केन्द्रनिधनप्राप्त्यर्थगः स्वाच्छुभः स्वादात्मीयस्थानात्के-
 द्रनिधनप्राप्त्यर्थगः केन्द्राष्टमैकादशद्वितीयगः शुभः १।४।७।१०।८।११।२ धर्मायाष्टमकेन्द्रगोर्कतनयात् सौराष्ट्रमायाष्टमकेन्द्रगः नवमैकाद-
 शाष्टमकेन्द्रगतः शुभः ९।११।८।१।४।७।१० ज्ञात्वद्वितीयाभागः ज्ञात्बुधात् षट्त्रितीयाभागः षष्ठतृतीयपंचमैकादशगतः शुभः ६।३।
 ५।११ शक्रात् षट्त्रयसाप्तमृत्युषुशुभस्थानात् षष्ठद्वादशैकादशाष्टमेषुशुभः ६।१२।११।८ गुरोः कर्मात्यलाभारिषुगुरोः जीवाद्दशमद्वाद-
 शैकादशषष्ठेषुशुभः १०।१२।११।६ तथाचसत्यः द्वादशपंचमनवमतृतीयषष्ठान्विनाकुजस्तिष्ठः स्वस्थानात् १२।५।९।३।६ एतानिवर्जयि-
 त्वात्तान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १।४।७।१०।८।११।२ सौरस्यतुनवमाभ्यधिकेषुअनर्थेषुएषेवद्वितीयस्थानंविनानवमाभ्यधिकेषु
 ११।८।९।१।४।७।१० भौमस्तृतीयपंचमदशैकादशरिषुस्थितः सूर्यादिष्टः ३।५।१०।११।६ चंद्रान्मध्यमोदशमषष्ठसहजलाभेषु१०३।६।११
 दशमैकादशषष्ठान्त्यगः कुजः भूमिजः पूजितोगुरुस्थानात् १०।११।६।१२ षष्ठैकादशपंचमतृतीयगशुभः सौम्यात् ६।११।५।३ अंत्यायाष्टमषष्ठ-
 गः कुजः पूजितोशक्रात् १२।११।८।६ प्रथमैकादशदशरिषुसहजोपगतश्रवहोरायाः १।११।१०।६।३ तथाचस्त्वल्यजातके भौमः स्वादायस्वा-
 ष्टकेन्द्रगः श्यायषट्सूतेषुबुधात्जीवाद्दशायशत्रुव्ययेष्विनादुपचयसूतेषु दयादुपचयतनुषुत्रिषडायेष्विंदुतः समोदशमः चंद्रस्थानादुपचयेषुदश-
 मवर्जितेषुशुभः दशमेषुभोपिनभवति ३।६।११ ऋगुनांत्यषडायेषु १२।६।११ असितात्केन्द्रायनववसूषु १।४।७।१०।११।८ इतिभौमाष्टकवर्गः ३

अथबुधस्याष्टकवर्गशादूलविक्रीडितेनाह द्वाद्यायाष्टतपइति इंदुजोबुधः षट्गुजाच्छुक्रान् द्वाद्यायाष्टतपःसरवेषु द्वितीयप्रथमेकादशाष्टमनवमचतुर्थेषु सत्र्यात्मजेषु तृतीयपंचमयुक्तेषु शुभः २।१।११।८।१।४।३।५ साज्ञास्तेषु यमारयोः एषेव द्वाद्यायाष्टतपःसरवेषु साज्ञास्तेषु दशमसप्तमसहितेषु यमारयोः शनैश्चरंगारकयोः यमात् २।१।११।८।१।४।१०।७ आराच्छुभः २।१।११।८।१।४।१०।७ व्ययरिपुत्रास्यष्टगोवाक्मतेः वाक्मतेः जीवात् द्वादशषष्ठेकादशाष्टमगतः शक्रः १२।६।११।८ धर्मायारिस्तव्ययेषु सवितुः सूर्यान्ववैकादशषष्ठपंचमद्वादशेषु शक्रः ८।११।६।५।१२ स्वात्साद्यकर्मत्रिगः स्वादात्मीयस्थानादेशेवधर्मादिषु स्थानेषु साद्यकर्मत्रिकेषु प्रथमदशमतृतीयसहितेषु गतः शुभः ८।११।६।५।१२।१।१०।३ षट्स्वाया

द्वाद्यायाष्टतपःसरवेषु षट्गुजात्सत्र्यात्मजेषु इंदुजः साज्ञास्तेषु यमारयोर्व्ययरिपुत्रास्यष्टगोवाक्मतेः धर्मायारिस्तव्ययेषु सवितुः स्वात्साद्यकर्मत्रिगः षट्स्वायाष्टसरवास्यदेषु हिमगोः साद्येषु लग्नच्छुभः ४

ष्टसरवास्यदेषु हिमगोश्चंद्रात् षष्ठद्वितीयैकादशाष्टमचतुर्थदशमेषु शक्रः ६।२।११।८।४।१०।१ साद्येषु लग्नच्छुभः एषेव षष्ठादिषु स्थानेषु साद्येषु प्रथमस्थानसहितेषु लग्नच्छुभः ६।२।११।८।४।१०।१ तथाच सत्यः स्वात्स्थानाच्छित्तन यो द्वितीयसप्तमचतुर्थनिधनानिहितेषु २।७।४।८ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।३।५।६।९।१०।११।१२ सूर्यस्य तुलाभारिस्तानां त्यनवमस्थः ११।६।५।१२।९ सप्तसहजषष्ठपञ्चमवर्जितेषु मंडलेषु बुधस्तिष्ठः सौराराभ्यां स्थानादविकल्प्याच्छास्त्रनियमेन ५।३।६।१२ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।११।४।२।८।१।१०।७ लग्नच्छुक्रोयेषु प्रशास्यते तेषु चंद्रजस्तस्य येषु स्थानेषु लग्नच्छुक्रः शुभस्तेषु स्थानेषु शुक्रस्थानाद्बुधः शुभो भवति शुक्रा

ह-टी-
८२

षड्वर्गः पठ्यते लग्नादिष्टसुकोरिपुससपदशमपश्चिमान्हित्वा ६।७।१०।१२ एतानिस्थानानिर्वर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १।२।३।
४।५।८।९।११ एतेषुस्थानेषुसुक्रस्थानाच्छुभोबुधः अंत्योयांत्याष्टमशत्रुभेषुजीवाद्बुधः श्रेष्ठः १२।११।८।६ दशमस्वलाभषष्ठाष्टमेषुचंद्राद्बुधश्चतु-
र्थेच १०।२।११।६।८।४ लग्नाच्चेष्टोद्यूनान्त्यनवमसूतसहजवर्जेषु ७।१२।९।५।३ एतानिर्वर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि
२।६।१०।११।८।४।१ एतेषुलग्नाच्छुभः तथाचस्वल्पजातके सौम्योत्पट्टनवायात्मजेधिना १२।६।९।११।५ त्वात्रितसु ३।१ दशयुतेषु १०
चंद्राद्द्विरपुदशायाष्टसूरवगतः २।६।१०।११।८।४ सादिषुविलग्रात् प्रथमसूरवायद्विनिधनधर्मेषु १।४।११।२।८।९ सितात्रिधिसमेतेषु ३।५
साशास्मरेषु १०।७ सौरारयोर्व्ययारिपुवसु १२।११।६।८ गुरोः इतिबुधस्याष्टवर्गः ४ अथजीवस्याष्टवर्गशादूलविक्रीडि
तेनाह दिगिति दिक्स्वाद्याष्टमदायबंधुषुकुजादंगिराइति अंगिराजीवः कुजादंगारकादृशमाद्वितीयप्रथमाष्टमसमेकादशचतुर्थेषुशुभः १०।२।१।८
७।११।४ स्वात्सत्रिकेधंगिराः स्वादात्मीयस्थानादंगिराः गुरुः पूर्वोक्तेषुदिक्स्वाद्यादिषुसत्रिकेषुतृतीयस्थानसहितेषुशुभः १०।२।१।८।७।११।४।३सू-
र्यात्सत्रिनेवेषुगुरुः शुभः सूर्यादादित्यादेवस्थानेषुग्राहकेषुसतपस्तृतीयेषुतृतीयनवमस्थानाधिकेषुशुभः १०।२।१।८।७।११।४।३।९ धीस्वनवीदि
ग्लामारिगोभार्गवात् भार्गवाच्छुक्रात्पंचमद्वितीयनवमदशमैकादशषष्ठेषुशुभः ५।२।९।१०।११।६ जायात्यर्थनवात्मजेषुहिमगोः हिमगोश्चंद्रात् स
समेकादशाद्वितीयनवमपंचमेषुशुभः ७।११।२।९।५ मंदात्रिषट्ठीव्ययेमंदात्सेोरात् तृतीयषष्ठपंचमद्वादशेषुशुभः १।३।६।५।१२ दिग्धीषट्स्वसूरवा
यपूर्वनवगोजाद्गुरुः ज्ञाद्बुधादृशमपंचमषष्ठाद्वितीयचतुर्थैकादशप्रथमनवमेषुशुभः १०।५।६।२।४।११।१।९ सस्मरश्चोदयात् उदयाच्छुभादेधेव
स्थानेषुसस्मरेषुससमस्थानसहितेषुशुभः १०।५।६।२।४।११।१।९।७ तथाचसत्यः येषुबुधस्यशांकास्तेषुगुरुः पुष्कलस्वकात्स्थानात् चंद्राष्ट

अ-व-
९

८२

कर्गः पृथक्ते षष्ठ्यननवमपश्चिमवर्जेषु बुधात्पशस्तश्च ६।२।९।१२ एतानि स्थानानि वर्जयित्वा जातानि १।३।४।५।७।८।१०।११ अत्र पंचमद्वितीययोः स्थान
 योः वराहमिहिरेण सहमेदः अत्र च वराहमिहिरेण यवनेश्वरमतमंगीकृत्य द्वितीयस्थानस्य शुभत्वमंगीकृतं तथा च यवनेश्वरः स्वस्थानगः स्थानसुवर्णमानमा
 भिंद्वितीयचगुरुः करोति एवं द्वितीयचशुभः विवादेदेत्याध्वगदस्त्रिकोणेतस्मात्पंचमेनशुभः एषेवार्कादिष्टोनवमाभ्यधिकेषु भवनेषु १।३।४।५।७।८।१०।११ अत्रापि पंचमद्वितीययोः वराहमिहिरेण यवनेश्वरमतमंगीकृतं तथा च यवनेश्वरः स्थाने रवेर्बुद्धिसुल्लङ्घनाभिकरोति जीवो धनदो द्वितीये एवं द्वितीये
 शतमत्वाद् वराहमिहिरेणांगीकृतं रुजापीडाध्वदारिद्र्यसूरिः स्यात्पंचमेतस्मात्पंचमेनशुभः आत्मसहजेषु सहजभवन्विना कुजाच्चगुरुरिष्टः १।४

दिक्स्वाद्याष्टमदायबंधुषुकुजात्स्वात्मत्रिके षंगिराः सूर्यात्सत्रिनवेषु धीस्वनवदिबलाभारिगोभार्गवात्
 जायाथार्थेनवात्मजेषु हिमगार्मदात्रिषट्धीव्ययेदिग्धीषट्स्वरवायपूर्वनवगोज्ञात्सस्मरश्चोदयात् ५

५।७।१०।११ अत्रापि पंचमद्वितीययोः वराहमिहिरेण सहमेदः अत्रापि यवनेश्वरः गुरुः कुंजस्थानगतो ऽरिहंता द्वितीयगस्तु द्यतिहर्षदाता तस्माद्
 राहमिहिरेणा द्वितीयस्थानमंगीकृतं जामित्रगोव्याध्यरिशोककारी एवं सप्तमस्थानमंगीकृतम् द्वादशरिपुपंचमत्तृतीयसंज्ञेशुभः सौरात् १२।६।५।३
 दशमेकादशमवमद्वितीयषट्पंचमेषु भृगोः जीवइष्टः १०।११।९।२।६।५ चंद्राज्जामित्रनवमसुतलाभकोशर्षेषु गुरुः शुभः ७।९।५।११।२
 मथमद्वितीयपंचमचतुर्थधर्मारिलाभदशमस्थः सौम्याहुगरिष्टः १।२।५।४।९।६।११।१० जीवो लभादेवमिष्टः सजामित्रः १।३।५।४।९।६।११।
 १०।७ तथा च स्वल्पजातके जीवो भौमाद्यायाष्टकेद्रगो २।११।८।१।४।७।१० कर्त्सधर्मसहजेषु २।११।८।१।४।७।१०।९।२ स्वात्मत्रिकेषु -

ब-टी-
८३

२।११।८।१।४।७।१०।३ शक्रान्नवदशलाभस्वधीरिषुषु ९।१०।११।२।५।६ शशिनः स्मरत्रिकोणार्थलाभगः ७।९
५।२।११ स्त्रिरिषुषुधिव्येषुयमात् ३।६।५।१२ नवदिकस्मरवाद्यधीस्वायशत्रुषुज्ञा ९।१०।४।१।५।२।११।६ त्सकामगोलमात् ९।१०।४।१।५।२।११
६।७ इतिजावाष्टकवर्गः ५ अथशक्रस्याष्टकवर्गशार्दूलविक्रीडितेनाह लग्नादिति सितःशक्रः लग्नादास्तलाभरंभनवगः शक्रः लग्नात्प्रति
स्तस्थानंपंचमं यावत्तथालाभरंभनवगःसितःशक्रः तेषुप्रथमाद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमेकादशाष्टनवमेषुलग्नाच्छुक्रः शक्रः १।२।३।४।५।११।
८।९ सांत्यः शशांकात्सितः शशांकाच्चंद्रादेशेवस्थानेषुसांत्येषुसव्येषुद्वादशस्थानाधिकेषुशक्रः १।२।३।४।५।११।८।९।१२ स्वात्साज्ञेषुस्वा

लग्नादास्तलाभरंभनवगःसांत्यःशशांकात्सितःस्वात्साज्ञेषुस्मरवाभिधीनवदशच्छिद्राभिगःसूर्यजात् रं
धाथव्ययगोरवेनेवदशप्रास्यष्टधीस्थोरोज्ञाद्धीव्यायनवारिगस्त्रिनवषट्पुत्रायसांत्यःकुजात् ॥ ६॥

दात्मीयस्थानादेशेवस्थानेषुसाज्ञेषुदशमस्थानाधिकेषुशक्रः १।२।३।४।५।११।८।९।१० स्मरवाभिधीनवदशच्छिद्राभिगःसूर्यजात् सौराच्चतुर्थतृती-
यपंचमनवमदशमाष्टमेकादशेषुशक्रः ४।३।५।९।१०।८।११ रंधायव्ययगोरवेः रंवेरादित्यादष्टमेकादशद्वादशेषुशक्रः ८।११।१२ नवदशप्रास्यष्ट
धीस्थोरोः जीवान्नवमदशमेकादशाष्टमपंचमेषुशक्रः ९।१०।११।८।५ ज्ञाद्धीव्यायनवारिगः ज्ञात्बुधात्पंचमतृतीयैकादशनवमषष्ठेषुशक्रः
५।३।११ ९।६ त्रिनवषट्पुत्रायसांत्यः कुजात् कुजाद्धीमात्तृतीयनवमषष्ठपंचमेकादशेषुसांत्येषुअंत्येनद्वादशेनसहितेषुस्थानेषुशुक्रःशक्रः ३
९।६।५।११।१२ तथाचसत्यः स्वस्थानाद्दृगुतनयः षट्सप्तमपश्चिमेतेरेषिष्ठः ६।७।१२ एतानिबर्जायित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजा-

अ-व-
९

८३

तानि १।२।३।४।५।८।९।१०।११ रिपुपलिकर्मवर्ज्येषु सितश्चंद्राक्षुपुष्कलोन्मृणां ६।७।१० एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि जातानि १।२।३।४।५।८।९।१०।११।१२ अंत्योपांत्याष्टमगः सूर्यादिष्टस्तुभारगवः कथितः १२।११।८ भौमादंत्योपांत्य तृतीयनवमसुतारिपुशशिगश्चैवं १२।११।३।९।५।६ दशमैकादशानिधनत्रिकोणसंस्थो षट्गुर्जावात् १०।११।८।५।९ सौम्यात्सुतधर्मलाभसहजारिसंज्ञेषु ५।९।११।३।६ लग्नादिष्टः शक्रोरिपुसप्तमदशमपश्चिमान् हित्वा ६।७।१०।१२ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।२।३।४।५।८।९।११ आद्यद्वितीयरिपुसप्तमांत्यवर्ज्येषु सौराच्च १।२।६।७।१२ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि ३।४।५।८।९।१०।११

मंदः स्वात्रिसुताय शत्रुषु शत्रुभः साज्ञांत्यगोभूमिजात्केन्द्रायाष्टधनेष्वनादुपचयेष्वेष्टेः सूरवेचोदयात्
धर्मायारिदशांत्यमृत्युषु बुधाच्चंद्रात्रिषड्भागः षष्ठायांत्यगतः सितात्सूरगुरोः प्रास्थत्यधीशत्रुषु ७

तथाचस्वत्यजातके शुक्रोलगादासुतनवाष्टलाभेषु १।२।३।४।५।८।९।१०।११ सव्ययश्चंद्रात् स्वात्साज्ञेपुरविसुतात्रिधीसूरवाप्तिनवकर्मरंयेषु व स्वत्यायिष्वर्कान्निदिग्ताभाष्टधीस्थितोजीवात् ज्ञालिसुतनवायारिघायसुतापोक्नुमेषुकुजादिनिशक्राष्टकवर्गः ६ अथसौरस्याष्टकवर्गशादूल-
विक्रीडितेनाह मंदः स्वात्रिसुताय शत्रुषु शत्रुभ इति मंदः सौरः स्वादात्प्रायस्थानात्तृतीयपंचमैकादशषष्ठस्थानेषु शत्रुभः साज्ञांत्यगोभूमिजात् भू-
मिजाद्वौमादेष्वमायुक्तेषु साज्ञांत्येषु गतः दशमद्वादशसहितेषु शत्रुभः ३।५।११।६।१०।१२ केन्द्रायाष्टधनेष्वनात् इनात्सूर्यात्केन्द्रैकादशा-
ष्टमद्वितीयेषु शत्रुभः १।४।७।१०।११।८।१२ उपचयेष्वेष्टेः सूरवेचोदयात् उदयाल्लुगात्तृतीयषष्ठदशमैकादशमथमचतुर्थेषु शत्रुभः ३।६।१०।११

१।४ धर्मोत्थारिदशांत्यमृत्युषु बुधाद्बुधस्थानान्नवमेकादशषष्ठदशमद्वादशाष्टमेषु शतमः ९।११।६।१०।१२।८ चंद्रात्रिषड्भागाः चंद्रस्थानात्तृतीय
षष्ठेकादशेषु शतमः ३।६।११ षष्ठांत्यायगतःसितात् शुक्रस्थानात् षष्ठद्वादशेषु शतमः ६।१२।११ सूरगुरोः प्रास्यंत्यधीशत्रुषु सूरगुरोः जीवादे
कादशद्वादशपंचमषष्ठेषु शतमः ११।१२।५।६ तथाचसत्यः एकादशपंचमषष्ठगोर्कजः स्वाच्छुभस्तृतीये च ११।५।६।३ स्थानान्तिशाकरस्यतुपंचमवर्ज्येष्वेष्वेव
१।३।६ येषात्मनोरविस्तेषुभास्करि स्तादृशोरविस्थानात् आदित्याष्टकवर्गपठ्यते स्वात्स्थानाद्विसकरस्तृतीयषष्ठांत्यभात्रिकोणानि हितेषुः ३।६
१२।५।९ एतानिहित्वाजातानि १।२।४।७।९।१०।११।८ अत्रवराहमिहिरादप्यधिकंनवमंस्थानंतच्चयवनेश्वरविरोधित्वाद्दराहमिहिरेणे-
त्युक्तं तथाचयवनेश्वरः पापमवृत्तिंनवमेविधत्तइति जीवादिष्टः षट्पंचमपञ्चमेकादशस्थश्च ६।५।१२।११ अत्रात्सूतविजयलाभांत्यकर्मगः
पुष्कलानृणां भौमस्थानात्सौरिः ३।५।६।११।१२।१० षष्ठांत्योपांत्यगः शक्रात् ६।१२।११ दशमेकादशषष्ठाष्टमांत्यनवमेर्कजः सौम्यात् १०।११
६।८।१२।९ स्थानादिष्टोलग्राच्छुभस्तुलगाद्यथासूर्यः आदित्याष्टकवर्गपठ्यते दशमेकादशषष्ठतृतीयगोलग्रगश्चतुर्थश्चलगात् १०।११।६।३
१।४ तथाचस्वल्पजातके स्वोत्सोरस्त्रसूतायारिगः ३।५।११।६ कुजादंत्यकर्मसहितेषु ३।५।११।६।१२।१० स्वायाष्टकेंद्रगोर्का २।११
८।१।४।७।१० शुक्रात्षष्ठांत्यलाभेषु ६।१२।११ त्रिषडायगः शशांका ३।६।११ दुदयात्सूरवाद्यकर्मगो ३।६।११।४।१।१० थगुरोः सूतष
द्वययायगो ५।६।१२।११ ज्ञाद्वायापरिपुदिङ्गवाष्टस्थः १२।११।६।१०।९।८ इति सौरस्याष्टकवर्गः ७ अथाष्टकवर्गफलनिरू
पणार्थमालिन्याह इति नगदितमिति इत्यनेनोक्तंन प्रकारेणयन्निगदितमुक्तं तदिष्टंनेष्टमन्यत् यदन्यंनिगदितं तत्सर्वमनिष्टमशोभनं एतद्दु-
क्तंभवति स्वादकैः प्रथमायबंधुनिधनइत्यनेनपाठेनयान्युक्तानिस्थानानितेषांश्रेष्ठंफलं विशेषादधिकफलविपाकमेवमिष्टानिष्टयोः फलयोः विशे

वात्संशोधना दधिकमिष्यते तत्फलविपाकं भवति एतज्जन्मभात् जन्मकाले यत्र स्थाने ग्रहाः स्थिताः तस्मात्स्थानाच्छुभाशुभानि फलानि मयच्छंभि
नतथा तत्कालात्क्रान्तराशितः एतदुक्तं भवति यानि शतस्थानान्याचार्येण परिणतानि तानि बिंदूपलक्षितानि कार्याणि यान्यशतस्थानानिरेवोपलक्षिता
नि ततश्चानिष्टयोः विशेषमंतरं वृत्त्वा ऽ वशिष्टस्य फलस्य पक्तिरिति यत्र बिंदुषु जातं तत्र शुभफलं संपूर्णं यत्र च षड्विंदवस्तत्र पादोनं फलं यत्र
च बिंदुचतुष्टयं तत्रार्द्धफलं यत्र बिंदुद्वौ तत्र पादफलं अशतफलस्यैवं रेखाभिः कल्पना कार्या तत्र चानिमिषपरमांशके विलग्र इत्यत्र प्रयोगे जातस्यां गा
रकस्याष्टकवर्ग उदाह्रियते तत्र चानिष्टानि स्थानानि बिंदूपलक्षितानि कार्याणि अपरिणतानि अशतस्थानानिरेवोपलक्षितानि कार्याणि तद्यथा

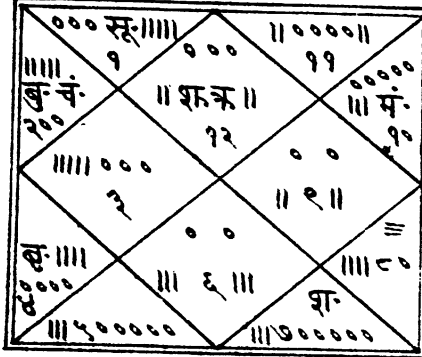
इति निगदितमिष्टं नेष्टमन्याद्विशेषादधिकफलविपाकं जन्मभात्तत्र दद्युः उपचय
गृहमित्रस्वोच्चैः पुष्टमिष्टं त्वपचयगृहनीचारातिगैर्नेष्टसंपत् ८ इत्यष्टकवर्गः

ग्रहसंस्थाभीनलग्नगतः शक्रः मेषो द्वितीयस्थानस्थोर्कः तृतीये वृषे चंद्रबुधो पंचमस्थाने कर्के दस्थो जीवः अष्टमे तुलायां शनैश्चरः एकादशे मकरस्थो
भौमः अनया ग्रहसंस्थया प्रदर्शयते न्यासः वक्रस्तूपचये धिनात्सतनये घाटाधिके घूदया चंद्राद्द्विग्वि फलेषु केन्द्रनिधनप्राप्त्यर्थगः स्वाच्छुभः धर्माया
ष्टमकेन्द्रगोर्कतनया ज्ञात्षट्त्रिंशोलाभगः शक्रात्सद्व्ययलाभ १२ मृत्युषुकुरोः कर्मात्सलाभासिषु १ अष्टकुंडलिकान्यासः अथ शुभाशुभफलवि
शेषः क्रियते तत्र मेषरेखापंचकं बिंदुत्रयं जातं रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्यद्वेरेरेवेजाते तस्मादेवं विधेयोगे जातस्य सदैवचारवशात् मेषस्थां गारको
ष्टमागद्वयेनाशतः वृषेरेखापंचकं बिंदुत्रयं जातं रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्यद्वेरेरेवेजाते तस्माद्दृष्टयो भौमोष्टमागद्वयेनाशतो भवति मिथु

बृ-टी-
८५

नेरेरवापंचकं बिंदुत्रयं च जातं रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य द्वेरेरेवेजाते तस्मिन्निधुनस्थो भौमो षष्ठभागद्वयेनाशुभः कर्कटे बिंदुचतुष्टयं रेखाचतुष्टयं च जातम्
 चत्रन किंचिदवशिष्यते तेन तत्स्थानं नश्युमनाप्यशुभं समत्वान्मध्यमः सिंहो बिंदुपंचकं रेखात्रयं च जातं रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य बिंदुद्वयं जातं च

तस्मात्तस्य सदैव सिंहस्थो भौमो षष्ठभागद्वयेन शुभो भवति कन्यायां रेखाषट्कं बिंदुद्वयं च जातं बिंदुद्वयं रेखाद्वयं चापास्य रेखाचतुष्टयं जातं तस्मात्कन्यास्थो भौमो षष्ठभागचतुष्टयेनाशुभः तुलायां रेखात्रयं बिंदुपंचकं च जातं तत्र रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य बिंदुद्वयं जातं तेन तुलास्थो भौमो षष्ठभागद्वयेन सदैव शुभः वृश्चिके रेखासप्तकमेको बिंदुः जातः तत्र बिंदुं रेखांचापास्य रेखाषट्कं जातं तस्माद्दृश्चिकस्थो भौमो षष्ठभागषट्केनाशुभः धनुषि रेखाषट्कं बिंदुद्वयं च जातं तत्र रेखाद्वयं बिंदुद्वयं चापास्य रेखाचतुष्टयं च जातं एवमष्टभागचतुष्टये धनिस्थो भौमो सदैव शुभः मकरे रेखात्रयं बिंदुपंचकं च जातं तत्र रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य बिंदुद्वयं जातं तेन मकरस्थो भौमो षष्ठभागद्वयेन शुभः कुम्भे रेखाचतुष्टयं बिंदुत्रयं च जातं अत्र चंद्रस्थानात् दशमस्थानं भौमस्य समत्वाद् षष्ठो बिंदुर्न जातस्तस्माद्देखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य एकारे रेखाजाता तस्मात्कुम्भस्थो षष्ठभागैर्नैकेनाशुभः मीने रेखापंचकं बिंदुत्रयं च जातं रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य रेखाद्वयं च जातं तस्मान्मीनस्थो

भौमो षष्ठभागद्वयेनाशुभः अस्य तोशुद्धौ स्थापना एवं शूभाशुभान्येकी कृत्या षोफलाभिभवति तेषां संशोधनं कृत्वा यदवशिष्यते तदादेश्यं यत्र रेखाचतुष्टयं बिंदुचतुष्टयं च भवति तत्र समं मध्यस्थो ग्रहो भवति यत्र रेखाषट्कं तत्रातीवा ७ शूभः यत्र बिंदुषट्कं तत्रातीव शुभः एवं जन्मकाला

अ-व-
९

८५

क्रान्तराशिवशेनसर्वग्रहाणामष्टकवर्गः कार्यः तथाचबादरायणः एकेनयः शुभस्यात्यङ्घ्रिः स्थानेः सपापदो भवति यस्तुचतुर्भिर्नेष्टः सर्वफलेकल्पनाप्येवं ननुपू-
 र्वमुक्तं एकग्रहस्यसदृशफलयोर्विरोधेनाशंवदेद्यदधिकं परिपच्यते तत् इतिभिर्गदितमिष्टं नेष्टमन्वाद्द्विशेषादिति पुनरुक्तं उच्यते नैतत्पुनरुक्तं अष्टक-
 वर्गविनायदुक्तमेकग्रहस्यसदृशफलयोर्विरोधइति तत्रसदृशयोः फलयोर्विरोधेनाशोविज्ञेयः यथासएवग्रहः कयापियुक्त्यास्रवर्णदो भवति साएवयु-
 क्त्यंतरेणस्रवर्णापहारीतदानस्रवर्णदो भवति नस्रवर्णापहारीचेति यदधिकं परिपच्यते तत्रतत्रापि यदिकारणद्वयेनस्रवर्णापहारी भवति कारणेनैकेन
 स्रवर्णदस्तथापिस्रवर्णापहारी भवति नस्रवर्णदः अथकारणद्वयेनस्रवर्णदः कारणेनैकेनस्रवर्णापहारि तथापिकारणद्वयस्याधिक्यात्स्रवर्णदए-
 व एवतत्रसदृशफलयोर्विरोधेनाशंवदेन्नाशसदृशयोः इहतुपुनः सदृशोपि फलयोर्विरोधेनाशाएवेति तद्यथा बादरायणयवनेश्वरादिभिरष्टकवर्ग-
 मिहितं अस्यग्रहस्यस्थानादयंग्रहः स्वस्मिन्स्थानेतिष्टमानइमानिशुभान्वसुभानिफलानिप्रयच्छतीति तत्रासदृशान्यपि यदितानि फलानि भवंति
 तथापितेषांशुभभाशुभविरोधादेवनाशंवदेत् विशेषादधिकफलविपाकं जन्मभान्तन्नदद्युरिति यथाकश्चिद्ग्रहः केनचित्कारणेनस्रवर्णदो भवत्य-
 परेणस्रव्यापहारीच तथाप्यसदृशयोरपि फलयोर्विरोधेदानहरणात्मकेनशुभोनाप्यशुभइतिकल्पनीयः एवंस्थानाष्टकाद्यत्रस्थाने बहुभिः शु-
 भो भवत्यल्पेनाशुभः तत्रशुभाशुभफलविशेषकृत्वाशुभमैककल्पनीयं अनेनैवप्रकारेणस्थानसंज्ञामत्रिणस्थानशुभाशुभत्वमेवोक्तं नएथ
 कूफलनिर्देशोयवनेश्वरादियावत् यद्येवंचाष्टकवर्गप्रधानंतत्संहितायांगोचरफलेचंद्रस्थानात् किमिति एथकूफलनिर्देशोवराहमिहरेणकृतः
 जन्मन्यायासदोर्कइत्येवमादि अत्रोच्यते तस्मादष्टकवर्गफलविशेषाद्यदितरिच्यते तदेववक्तव्यमिति तदेवपूर्वप्रत्ययनार्थमितिप्रसिद्धत्वाद्दोच-
 रस्यान्यमतमेवांगीकृतोक्तं तथाच यात्रायांतेनैवोक्तं यस्यगोचरफलप्रमाणतातस्यवेधफलमिष्यतेनवा प्रायशो बहुषुसंमतं त्विदं स्थूलमार्गं

६-सी-
८६

फलदोहिगोचर इति यवनेश्वरेणापि पृथक् पृथक् फलनिर्देशं कृत्वैतदेवाष्टकवर्गमंगीकृतं तथाचतद्वाक्यं फलाष्टवर्गेश्च भूपापलक्षे समानकल्पावफलोभवे
ष्टौ ज्यायांस्तु यस्तस्य फलं विधार्य यात्रा विधानेन ससुद्धवेच पृथक् फलनिर्देशं कृत्वा बादरायणोप्यष्टकवर्गमेवाह कष्टत्रेष्टेतुल्यसंख्ये फले चेत्या
तान्नाशः फलयोस्तत्र वाच्यः वाच्यापत्तिर्योतिरिक्तस्तयोः स्यात्स्थानेस्थानेकल्पने यं प्रदिष्टा उपचयग्रहमित्रस्वोच्चैः पुष्टमिष्टमिति लग्नाच्चंद्राद्वा
यान्युपचयस्थानानि तथा मित्रक्षेत्राणि स्वोच्चैश्च एतानि शत्रुस्थानानि शत्रुस्थानोपलक्षणानि उपलक्षणत्वात् स्वक्षेत्रं मूलत्रिकोणं च गृह्यते त
त्र लग्नाच्चंद्राद्दोपचयतो ग्रहः स्वक्षेत्रस्थः स्वोच्चस्थो मित्रक्षेत्रस्थो मूलत्रिकोणस्थश्च यदा शत्रुफलं प्रयच्छति तदा तीव्रपुष्टं फलं प्रयच्छति अत्र
च श्रीदेवकीर्तिः लग्नाद्दुपचयसंस्थश्चंद्राद्वा स्वग्रहमूलतुंगस्थः मित्रक्षेत्रगतो वा फलमतिशयितः शुभं दद्यात् लग्नाच्चंद्राद्वा न्यान्युपचयस्था
नानि तथा शत्रुक्षेत्रनीचानि च तान्यशत्रुभानि तेषु स्थितो ग्रहो यदा शत्रुफलं प्रयच्छति तदप्यतिमिष्टमिति अर्थादेव शुभग्रहः शत्रुफलं
प्रयच्छति अशत्रुग्रहस्थश्चाशुभमल्पं किमेवं विधेषु ग्रहस्य जन्मकाले स्थितिरन्वेष्ट्या किंवाचारवशात् फलकल्पनेति उच्यते जन्मकाले क
थमेतत् उच्यते तत्रांतर्दर्शनतः तथाच देवकीर्तिः अपचयराशौ जीवेशत्रुक्षेत्रे च जन्मकाले स्यात् यस्तु सदद्यात्पापं फलमतिशयितो अशुभ
कालं यवनेश्वरश्च यस्तु स्वनीचारिग्रहोपगोन्यैर्जितोरिष्टो ल्पतनुर्विर्वाणः सूतागभूज्जन्मपत्तो बलस्थे सजन्मगोवंध्यफलो निरुक्तः ईष-
त्कृत्स्नोच्चैः प्रदिष्टष्टौ मित्रक्षेत्रजन्मोपचये बलीयान् योजातके भूत्सतु जन्मसंस्थो दद्याच्छुभं नत्वशुभोप्यनिष्टं तथाच सत्यः जन्मन्युप
चयभवने एको ग्रहो ल्युपचयेषु पुष्टफलः अपचयभवनोपेताः पीडास्थाने ल्युपचयाय फलकाले तु पुनश्चंद्रवर्ज्यमन्यो ग्रहो बलवानेव शत्रुभयं शत्रुभं
वा पुष्टं फलं प्रयच्छतीति चंद्रः शत्रुभोपि बलरहितः पापफलो भवति अत्र च श्रीदेवकीर्तिः पुष्टमपुष्टं स्वफलं दद्यात्सबलो बलेन हीनस्तु ग्रहः

अवर्ग-
९

८६

वसर्वभ्रंद्ः कष्टफलोबलविहीनश्च तथाचसत्यः स्नेहवपुरंशबलैर्विवर्जितः शत्रुभैरिसंदृष्टः ग्रहइवफलमनुदघाच्चंद्रस्तुयदीदृशःकष्टः
 वराहमिहिरोप्यबलानां ग्रहाणांफलदाने असमर्थानांयात्रायामाह नीचस्थाग्रहविजितारव्यभिभूताविरश्मयोह्रस्वाः भुजगाइवमंत्रहताभ
 वंनिकार्याक्षमालये यात्रायांयवनेश्वरोपि स्ववर्गसंस्थाबलिनोविशेषाग्रहायथोद्विष्टफलप्रदाःस्युः नीचेजिताश्चारिगृहेल्पवीर्यास्तेस्यंत्य
 निष्टेष्टफलप्रवृत्तिं तत्रशास्त्रेषुयानिचान्यात्युच्चादिसंस्थानांशभ्भाशभफलप्रवृत्तिप्रदर्शकानिनीचारिस्थानामशभफलप्रदर्शकानितानिज
 न्यसमयेज्ञेयानि यानिचक्षुभानामशभानांवाफलानिग्रहवशेनैवपुष्टिप्रदर्शकानितानि चारवशात्फलदानकालेग्रहस्यज्ञेयानीति ८ इतिश्री
 भद्रोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविहृतावष्टकवर्गाध्यायोनवमः समाप्तः ९ अथातः कर्माजीवाध्यायोव्यारव्यायते अनेनपुरुषेणकथं ध
 नमर्जयितव्यमित्यध्यायेस्मिन्निरूप्यते अत्रचमकारद्वयेनधनदाताग्रहोभवति लग्राच्चंद्रभाच्चयोदशमस्थोग्रहः सधनदाताभवति अथल
 ग्रचंद्रयोर्दशमस्थानेशून्ये भवतस्तदालग्रचंद्रादित्यानांयेयेदशमराशयस्तेषांयेऽधिपतयस्तेषुनवांशकेषुपुरुषस्यजन्मकालेस्थितास्तेषां
 नवांशकानांयेग्रहाअधिपतयस्तेग्रहाः धनदातारोभवति किंतुलग्राच्चंद्राच्चयेदशमाग्रहाः तेअनेनप्रकारेणधनदातारोभवति किंतुभेदुर्कास्य
 दपतिगांशनाथाअनेनप्रकारेणेति तत्रादावेवलग्राच्चंद्राच्चदशमस्थोग्रहोयेनप्रकारेणधनंदाति तथाभेदुर्कास्यदपतिगांशनाथायेनप्रका
 रेणधनप्रदास्तत्कारद्वयप्रदर्शनंप्रहर्षिण्याह अर्थामिरिति होरेद्वौः लग्रचंद्रयोः दिवाकराद्यैः सूर्याद्यैः ग्रहेः दशमगतेः दशमस्था
 नाश्रितैः पित्रादिभ्योर्थाभिभिः धनप्राप्तिः विकल्पनीयाविचिंत्या तत्रपुरुषस्यजन्मसमयेलग्राच्चंद्राहायद्यादित्यादशमस्थाभवतितदापित्तोर्थाभि-
 भवति एवंचंद्रेलग्राहशमगतेपितृपलितः मातुः सकाशात् भोमेलग्रचंद्रयोर्दशमेसति शत्रुतः रिपुतः बुधेभिन्नाव सक्ततः गुरोर्भात्ततः सहजाव शत्रे-

स्त्रीतः योषितः सौरेभृतकजनात्कर्मकरात् सेवकादित्यर्थः अथकश्चिद्ग्राहशमे भवत्यपरश्चंद्रात्तदास्वस्यांस्वस्यामंतर्दशायांद्वावपिस्वाभिहितफल
प्रदोभवतः नकेवलं यावच्चंद्राल्लग्न्याच्चबहवोपि यदिदशमस्थाभवति तदासर्वएवस्वस्यांस्वस्यामंतर्दशायांस्वस्वप्रकारेणधनप्रदाभवति अथलग्न्या
च्चंद्राद्दानकश्चिद्दशमोभवति तदाकोर्थप्रदोभवति अतउक्तं भेदुर्कास्पदपतिगांशानाथवृत्या मंलग्नंइंदुश्चंद्रः अर्कः आदित्यः भंत्तेंदुश्चार्कश्च
भेदुर्काः तेभ्यः प्रत्येकस्यास्पदारव्योयोरशिः दशमइत्यर्थः तस्ययोधिपतिः ग्रहःसः यस्मिन्नवांशकेगतः स्थितस्तस्ययोनाथः स्वामीवस्ययाव
क्ष्यमाणावृत्तिः तथावृत्यातस्यधनप्रदोभवति एवंलग्न्याच्चंद्रादर्कादपिक्त्वं केचिदेवंव्याचक्ष्यते यथालग्न्याच्चंद्राच्चयदादशमस्थाग्रहाभवति न

अथकर्माजीवाध्यायोव्याख्यायते अर्थाभिः पितृपितृपत्तिशत्रुभिन्नघ्नात्स्त्रीभृत
कजनाद्विवाकराद्यैः होरं द्वौदशमगतेर्विकल्पनीयाभेदुर्कास्पदपतिगांशानाथवृत्या ॥१॥

दालग्रचंद्रयोः योबलवान्तस्थयोदशमः सएवार्थप्रदोभवति भेदुर्काणांयोबलोतस्यास्पदपतिगांशानाथवृत्याएकएवार्थप्रदोभवतीति तदस्युक्तं यस्मा-
दत्रबलग्रहणास्ति तस्मादेवंजायते सर्वेभ्यएवभवति पुरुषस्यबहुप्रकारधनागमदर्शनादिति तथाचभगवान्गार्गिः उदयाच्छशिनोवापियेग्रहाद
शमस्थिताः तेसर्वेभ्यप्रदाज्ञेयाः स्वदशासूयथोदिताः लग्नार्कराभिनाथेभ्योदशमाधिपतिर्ग्रहः यस्मिन्नवांशेतत्कालं वर्ततेतस्ययःपतिः तद्वृत्याप्र
वदेद्विचंजातस्यबहवोयदा भवतिवित्तदास्तेपिस्वदशासूविनिश्चितमिति १ भेदुर्कास्पदपतिगांशानाथवृत्याइतियदुक्तं मधुनातां वृत्तिं प्रहर्षि
षीद्वयेनाह अर्काशइति भेदुर्कास्पदपतिगांशानाथोर्कः यदाभवति तदात्तणेः सगंधैः कनकेनसुवर्णेनच ऊर्णयाआविकलोन्नाभेषजेन

ओषधेन आदिशब्दात् भिषग्भिर्यत्तु गिणां परिचर्ययात् च धनमामोति अथ चंद्रांशो भवति तदा कृष्या कर्षणेन जलजैः शंखमुक्ताप्रवालादिभिः अंगनाभिः
 स्त्रीभिः जलजानां प्रचक्रियैः अंगनानां समाश्रयणैरैतैः धनमामोति अथ कुजांशो भौमनवांशो यदा भवति तदा धातुभिः मृत्तिकादिभिः पक्काभिः
 सुवर्णरूप्यताम्रादीनि भवति ताभिः आमोति अथ वा धातुभिः मनःशिला हरिताला हंगुलकांचनप्रभृतिभिः अग्निनाग्नित्रय्याप्रहरणैः रक्तुचक्र-
 कुंत्नापतोमराद्यैः साहसैः असमीक्षितकार्यकरणैरथवा स्वबलक्रियारभैः धनमामोति अथ सौम्यांशो बुधनवांशको यदा भवति तदा लिपिगणितानि
 काव्यशिल्पैः धनमामोति लिप्यक्षरविन्यासेन गणितेन आदिग्रहणाद्वास्थानेन चंद्रादिप्रयोगैः काव्यत्रय्याशिल्पैः चित्रपुस्तकपत्रछेदबाणमाल्य

अर्कांशो तृणकनकोर्णभेषजाद्यैश्चंद्रांशो कृषिजलजांगनाश्रयाच्च
 धातुभिः प्रहरणसाहसैः कुजांशो सौम्यांशो लिपिगणितानि काव्यशिल्पैः २

रचनागंधयुक्तिप्रभृतिभिः धनमामोति २ अथ जीवांशो द्वितीयमहर्षिण्याह जीवांशोति जीवांशो द्विजविषुधाकरादिधर्मैरिति अथ जीवांशको यदा
 भवति तदा द्विजेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः विबुधेभ्यो देवेभ्यः पंडितेभ्यो वा आकरेभ्यः सुवर्णादीनां लवणादीनां अंजनादीनां गजादीनां च समुत्पत्तिस्थाने
 भ्यः आदिग्रहणाल्पक्रियावादेन धर्मैः यज्ञदानोपवासतीर्थगुरुसेवनादिभिः धनमामोति अथ शक्रनवांशको यदा भवति तदा मणिभिः वज्रम
 रक्तवपुत्ररागेंद्रनालुप्रभृतिः रजतेन रूप्येण आदिग्रहणात्सर्वैर्लाहैः गोभिः तथा महिषकर्मणिमहिषेभ्यो पासायुः महिष्यः श्रेष्ठमहिष्यैः
 धनमामोति अथ सौरांशको यदा भवति तदा अग्नेयं अश्वगणनादिकेन वधेन च वध्यपातितया अथवा स्वशरीरताडनाद्येन भारवाहनेन

नीचशिल्पेः स्वकुलालुचितैः कर्मभिः धनमाप्नोति एवंजातककालवशात्पुरुषस्य धनागमं ज्ञात्वा कालालुकालं कर्मेश्चरवशात् कर्मसिद्धिमाह कर्मेशा
 ध्युषितवशांशकर्मसिद्धिः कर्मणिर्देशः कर्मेशः लग्नाहशयराशिः तदधिपः कर्मेशः सचारवशाद्यरिपन्वशांशके अध्युषितो भवति व्यवस्थितो भवति
 तस्ययः स्वामी तस्यचानिकर्माणि अर्कांशेनृणकनकोर्णेषु जायैरित्यादीनि तत्समानानां सिद्धिर्भवति तानि प्रारब्धानि सिध्यन्तीति अत्रकेचित्कर्म-
 शाध्युषितसम्पन्नकर्मसिद्धिरिति पठन्ति अत्रचनवांशग्रहणं नास्ति प्रकृतत्वात् प्रागनुवृत्तेः नवांशको व्याख्यायते तथाच भगवान्गार्गिः लग्नकर्मधि-
 पोयस्मिन् नवांशे वर्तते ग्रहः चारक्रमेण तत्तुल्यां कर्मणां सिद्धिमादिशेत् ज्ञातजातकस्येदं क्रियाश्रयं कर्म कर्मेशाध्युषितनवांशकपतिकर्मणां चथादर्शि

जीवांशो द्विजविबुधाकरादिधर्मैः काव्यांशो मणिरजतादिगोमहिष्यैः सौ
 रांशेऽथमवधभारनीचशिल्पैः कर्मेशाध्युषितनवांशकर्मसिद्धिः ॥ ३॥

तानां प्रारब्धानां कालालुकालं सिद्धिर्वक्तव्या नान्येषामिति ३ अथ धनागमज्ञानं महर्षिण्याह मित्रारिस्वग्रहगतैरिति चंद्रलग्नयोः चंद्रशमगाग्र
 हास्त्रभावे च ये भेदकस्य पतिगांशनाथाः ते च यदि जन्मकाले मित्रग्रहस्थिता भवन्ति तदास्वांतर्दशाकाले मित्रग्रहे स्थिता भवन्ति ततस्तस्मादेव मि
 त्रात् मित्रतः धनप्रदा भवन्ति अथारिग्रहस्थाः शत्रुग्रहगा भवन्ति तदारित्त एव अथस्वग्रहस्थास्तदास्वग्रहादेव धनप्रदा भवन्ति तुंगस्थे बलिनी
 ति यस्य पूर्वविधिना भास्करः सूर्यो धनप्रदा ज्ञातः तस्मिंस्तुंगस्थे उच्चगे मेषप्रासेतद्वलिन्यन्यैर्बलैः कालबलाद्यैर्युक्तैस्तदासपुरुषः स्ववीर्याद्गुणम
 र्जयति स्वविक्रमार्जितधनो भवतीत्यर्थः आयस्थैरिति सौम्यैः शमग्रहैः जन्मन्यायसंस्थेरेकादशस्थानगतेः उदयधनाश्रितैश्चलग्नयोः

द्वितीयस्थानगतेर्वानेऽबलसहितैः वीर्यवद्भिः जातः अनेकधा बहुभिः प्रकारैः स्वंधनं प्राप्नोतीति सचिंत्यनिश्चयः कार्येयेनयेनप्रकारेण धनार्जन-
माकांक्षतेनेतेनप्रकारेणयत्नादवामोतीत्यर्थः तथाचभगवानागार्भिः धनदाजन्मसमयेभिन्नारिस्वर्गहोपगाः यस्यतस्वधनंदद्युर्मिन्नारिस्वर्गहोद्भवम्
धनदोभास्करोयस्यतुंगेबलसमन्वितः भवेज्जन्मनिचस्यस्याद्विज्जन्मात्सोद्यमार्जितं लाभार्थंलुंगेःसौम्यैर्येनयेनैवकर्मणा धनार्जनंप्रार्थयतेनेनय
त्नात्समश्नुतइति ४ इतिश्रीभद्रोत्सलविरचितायांबृहज्जातकविष्टौकर्मजीवाध्यायोदशमः १० अथातोराजयोगाध्यायोव्यारव्याय
ते तत्रादावैवयवनानांजीवशर्मणश्चमत्तवैतालीयेनाह त्रिभृतिभिरुच्चस्थैर्नृपवंशभवाभवंतिराजानः इतिसर्वजातकेषुमसिद्धं तत्रैताव-

मिन्नारिस्वर्गहोपगतेर्ग्रहैस्ततोर्थांलुंगस्थेबलिनिचभास्करेस्ववीर्यात् आयस्थैरुदय
धनाश्रितैश्चसौम्यैःसचिंत्यबलसहितैरनेकधास्वम् ४ इतिकर्मजीवाध्यायः॥

यवनानांमत्तभेदः यस्यजन्मसमयेकुरैः पापग्रहैः स्वतुंगेः स्वोच्चस्थेर्जातोमहीपतीराजांभवति किंतुकुरमतिः पापबुद्धिरिति माहुः कथयंति
अर्थादेवसौम्यैरुच्चगतेः महोपतिर्धर्मात्माचभवति मित्रैरुच्चगतेर्मित्रस्वभावोराजाइति एषएवार्थोमणित्येनाभिहितः तथाचतद्वाक्यं पापैः
पापमतिः स्वोच्चगतेर्धर्मवांस्तथासौम्यैः व्याभिष्टैर्मित्रमतिः पृथ्वीशोजायतेमल्लुङ्गः कुरैस्तिति जीवशर्मणः पदोच्चगतेः कुरैस्त्वोच्चगतेः सित्य
धिपोनराजाप्रजायते किंतुराज्ञातुल्योयनवानूभवति तथाचतद्वाक्यं पापैरुच्चगतेर्जीताभवति नृपानराः किंतुवित्तनितास्तेस्युः क्रोधिनः
कलहप्रियाइति वराहमिहिरस्ययवनेश्वरमतमभिप्रेतं यतस्तेनसामान्येनैवस्वल्पजातकेभिहितं त्रिभृतिभिरुच्चस्थैर्नृपवंशभवाभवंति

राजानः पंचादिभिरन्यकुलोद्भवाश्चतुर्भिः कोणमतेरिति १ अथ द्वात्रिंशदाजयोगान्वसंततिलवेनाह वक्रार्कजाइति वक्रांगारकः अर्कजः सौरः
अर्कः सूर्यः गुरुर्जीवः एतेः वक्रार्कजार्कगुरुभिः भौमशभिसूर्यजीवैः सकलैः सर्वैश्चतुर्भिरपि स्तोत्रेषु स्थितैः कश्चित्कलमे एषां कश्चित्प्रहाणां
चतुर्णामध्यादेकैकस्मिन्लगने चत्वारो राजयोगा भवन्ति तथा त्रिभिश्च एषामेव मध्याभिभिः स्तोत्रगतेः कश्चित्कलमे द्वादशराजयोगा भवन्ति ए
वं षोडशस्यैकाश्रिते धिति एतेषां मध्याह्नाभ्यामुच्चमताभ्यामनयोर्मध्यादेकस्मिन्लगने शशिनचद्रे स्वक्षत्रगे कर्कटस्थितेषामेव वक्रार्कजार्कगुरु
णां मध्याह्नहृदये स्तोत्राश्रिते नदेकतमे विलगने द्वादशराजयोगा भवन्ति एकाश्रितेषु च तेषामेव मध्यादेकस्मिन्नुच्चश्रिते तस्मिन्नेव विलगने चत्वारो

अथराजयोगाध्यायमा० प्राहुर्यवनाः स्वतुंगगेः शूरैः शूरमतिर्म
हीपतिः शूरैस्तुनजीवशर्मणः पक्षेक्षित्यधिपः प्रजायते ॥ १॥

राजयोगा भवन्ति एवं षोडशस्यैकैः पूर्वोक्तैः सह द्वात्रिंशत् तद्यथा मेषर्कः कर्कटेजीवः तुलेसौरः मकरेकुजः शेषायथेष्टं ईदृश्यां ग्रहसंस्थायां
मेषलगने एकोयोगः १ कर्कटो द्वितीयः २ तुले तृतीयः ३ मकरे चतुर्थः ४ एवं वक्रार्कजार्कगुरुभिः सकलैः स्तोत्रेषु तदेकतमेलग्रे चत्वारो राजयो
गाः अथ त्रिभिः तद्यथा मेषर्कः कर्कटेजीवः तुलेसौरः शेषायथेष्टं ईदृश्यां मपि ग्रहसंस्थायां मेषलगने एकोयोगः कर्कटो द्वितीयः तुले तृती
यः पूर्वैः सह सप्त ७ अथ मेषर्कः कर्कटेजीवः मकरेभौमः शेषायथेष्टम् ईदृश्यां च ग्रहसंस्थायां मेषलगने एकोयोगः कर्कटो द्वितीयः मकरे तृतीयः पू
र्वैः सह दश १० अथ मेषर्कः तुलेसौरः मकरेभौमः शेषायथेष्टम् ईदृश्यां च ग्रहसंस्थायां मेषलगने एकः तुले द्वितीयः मकरे तृतीयः ३ एवं त्रयोदश १३

अथकर्कटेजीवः तुलेसौरः मकरेभौमः शेषायथेष्टम् ईदृश्यांचग्रहसंस्थायांकर्कटेऽकः तुलेद्वितीयः मकरेत्तृतीयः ३ एवंषोडशराजयोगाः १६ चतुर्भिः
त्रिभिःस्त्रोच्चगतैः तदेकतमेविलयेइतिगतम् द्व्येकाश्रितेषित्यादियोगेषु यावत्कर्कटेचंद्रमानभवति तावद्योगाएवभवति तद्यथा द्व्याश्रितेषुग्रहेषु
स्वक्षेत्रगतेचंद्रेद्वादशराजयोगाव्याख्यायते तद्यथा मेषर्कः कर्कटेचंद्रजीवोशेषायथेष्टं ईदृश्यांचग्रहसंस्थायांमेषलग्नेएकोयोगः कर्कटेद्वि-
तीयः २ अथमेषर्कः कर्कटेचंद्रः तुलेसौरः शेषायथेष्टम् तदामेषेत्तृतीयः ३ तुलेचतुर्थः ४ अथमेषर्कः कर्कटेचंद्रः मकरेभौमः शेषायथे
ष्टं तथामेषपंचमः ५ मकरेषष्ठः ६ अथकर्कटेचंद्रजीवो तुलेसौरः शेषायथेष्टम् तथाकर्कटेसप्तमः ७ तुलेऽष्टमः ८ अथकर्कटस्थोचंद्रजी

वकार्कजार्कगुरुभिःसकलैस्त्रिभिश्चस्त्रोच्चेषुषोडशान्द्रपाःकथितैकलग्ने
द्व्येकाश्रितेषुचतथैकतमेविलयेस्वक्षेत्रगेशाशानिषोडशभूमिपाःस्युः२

वो मकरेभौमः शेषायथेष्टम् तदाकर्कटेनवमः ९ मकरेदशमः १० अथतुलेसौरः मकरेभौमः कर्कटेचंद्रः शेषायथेष्टं तदातुलेएकादश ११ मकरे-
द्वादश १२ द्व्याश्रितेषुचतथैकतमेविलयेस्वक्षेत्रगेशाशानिषोडशभूमिपाःस्युः२ अथकर्कटेचंद्रे मेषस्थेर्कमेषलग्नेएकोयोगः १ कर्कटलग्नेतद्गतयोश्चंद्रजीवयोः द्वितीयः २ कर्कटस्थेचंद्रे
तुलास्थेसौरैतस्मिन्नेवलयेत्तृतीयः ३ कर्कटस्थेचंद्रे मकरस्थेभौमे तस्मिन्नेवलयेचतुर्थः ४ एवंपूर्वेर्द्वादशभिःसहषोडशान्द्रपाःपूर्वोक्तैः षोडश-
भिःसहद्वाविंशद्वाजयोगाव्याख्याताः ३२।२ अथचतुश्चत्वारिंशद्वाजयोगाननुष्णुभाह वर्गेत्तमगतेलग्नेइति लयेजन्मकालिकेलग्नेवर्गेत्तमगते-
स्वनवांशकस्थइत्यर्थः तस्मिंश्चंद्रवर्जितैर्वन्यग्रहेश्चतुराद्यैः दृष्टेचतुर्भिःपंचभिः षड्भिर्वालोकितेद्वाविंशतिराजयोगाः स्मृताः उक्ताः अत्रलग्नेचं

इदृष्टेनयोगभंगः किंतुपश्यतांमध्येनगण्यते सत्तुपश्यतुमावापश्यतु अन्येश्चतुरादिभिः ग्रहेर्दृष्टेराजयोगोभवति एवंवर्गोत्तमगतेलुग्रेद्वाविंशतियोगाः २२ एवंचंद्रवर्गोत्तमांशस्थेचतुराद्येर्ग्रहेः दृष्टेद्वाविंशतियोगाभवन्ति एवंचतुश्चत्वारिंशत् ४४ अत्रलुग्रेचंद्रेवाचतुर्भिर्दृश्यमानेपंचदश १५ विकल्पाभवन्ति पंचभिः दृश्यमाने ६ षड्विकल्पाभवन्ति षड्द्विरेकः १ एवंद्वाविंशतिः २२ तद्यथा लुग्रेचंद्रेवारविभौमबुधगुरुभिः दृश्यमानेएकोयोगः रविभौमबुधसितैः द्वितीयः २ रविभौमबुधसौरैः तृतीयः ३ रविभौमजीवसितैश्चतुर्थैः ४ रविभौमजीवसौरैः पंचमः ५ रविभौमशक्रसौरैः षष्ठः ६ रविबुधजीवशक्रैः सप्तमः ७ रविबुधजीवसौरैरेष्टमः ८ रविबुधशुक्रसौरैर्नवमः ९ रविजीवशुक्रसौरैर्दशमः १० भौमबुधजीवशक्रैरेकादशः ११ भौ

वर्गोत्तमगतेलुग्रेचंद्रेवाचंद्रवर्जितैः चतु
राद्येर्ग्रहेर्दृष्टेनृपाद्वाविंशतिः स्मृताः ॥ ३॥

मबुधजीवसौरैर्द्वादशः १२ भौमबुधशुक्रसौरैस्त्रयोदशः १३ भौमजीवशक्रसौरैश्चतुर्दशः १४ बुधजीवशक्रसौरैः पंचदशः १५ एवंचतुर्भिरपि विकल्पैः पंचदश अथपंचविकल्पाः रविभौमबुधजीवशक्रैरेकः १ रविभौमबुधजीवसौरैर्द्वितीयः २ रविभौमबुधशुक्रसौरैस्तृतीयः ३ रविभौमजीवशक्रसौरैश्चतुर्थैः ४ रविबुधजीवशक्रसौरैः पंचमः ५ भौमबुधजीवशक्रसौरैः षष्ठः ६ एवंपंचविकल्पैः षट् पूर्वोक्तैः पंचदशाभिः सहैकविंशतिः २१ रविभौमबुधजीवशक्रसौरैः षड्द्विरेकः १ एवंद्वाविंशतिः २२ लुग्रेचंद्राच्चैवेभवंचतुश्चत्वारिंशत् ४४ परमार्थेनेतद्योगद्वयमेवतद्यथा वर्गोत्तमगतेचंद्रेचतुराद्येर्दृष्टेएकः लुग्रेद्वितीयः संख्याप्रदर्शनं गणितप्रदर्शनार्थं अत्रैवचंद्रमसोयदिराशौ वर्गोत्तमावस्थितिं निरू

प्यगणितं भ्रियते तदैतेषामेव योगानां चतुःषष्ट्यधिकं शतद्वयं संभवति एवं प्रत्येकस्मिन्वर्गे वर्गोत्तमस्थे चतुःषष्ट्यधिकमेव योगशतद्वयं एवं चंद्रलघुयोर्योगा
नामेकीकृतानां पंचशतान्यष्टाविंशत्यधिकानि भवन्ति तथा च मांडव्यः विलग्नभवनं गते बलद्युते च वर्गोत्तमे चतुःषष्ट्यतिभिर्ग्रहैः शशिनिसमात्मलोक
तेसं संभवति पार्थिवः स्वलुहपाणपाणीरणे कदाचिदपि वाक्ष्यते रिपुजनो नयस्याननम् १।२ अथ शिखरिण्यापंचयोगानाह यमे इति यमे-
सौरकुंभस्थे अर्के सूर्ये जेभेषस्थे सति शशिनिचंद्रे गविष्टस्थिते तैरेव तनुगेः तेषां ग्रहाणामेकतमे तनुगेलग्नस्थेन केवलं यावच्छशिजगुरुवक्रैः बु
धजीवभौमेः नृद्युक्सिंहालिस्थेः मिथुनहारवृश्चिकस्थेः जातानृपतयो राजानो भवन्ति चकारो बलसोदृष्टव्यः तत्रैतज्जातं सौरः कुंभे रावर्मेष

यमे कुंभेर्के जे गवि शशिनितैरेव तनुगेर्नृद्युक् सिंहालिस्थेः शशिजगुरुवक्रैर्नृपतयः य
मे दूतुगे सवितृशशिजोषष्ठभवेन तुलाजिंदुक्षेत्रैः ससितकुजजीवैश्च नरयो ॥ ४ ॥

चंद्रो वृषे बुधो मिथुने जीवः सिंहे भौमो वृश्चिके ईदृश्यां ग्रहसंस्थायां कुंभलग्ने एको योगः १ मेषे द्वितीयः २ वृषे तृतीयः यमे दू इति सौरचंद्रौ तु
गे उच्चैर्न केवलं यावदंगेतेनौ लगे इत्यर्थः सवितृशशिजोसूर्यबुधोषष्ठभवेन कन्यायां तुलाजिंदुक्षेत्रैः तुलाभिसिद्धः अजो मेषः इंद्रुक्षेत्रं कर्कटः ए
तैः यथा संख्यससितकुजजीवैः शक्रभौमगुरुसुक्तेः नरयो द्वौ राजयोगादिभित तत्रैतज्जातं तुलसौरः लघुचंद्रः कन्यायामर्के बुधो तुलेशक्रः मे
षे भौमः कर्कटे जीवः ईदृश्यां ग्रहसंस्थायां तुलालग्नै एको योगः १ वृषे द्वितीयः २ पूर्वैस्त्रिभिः सह पंच ५ अत्र षष्ठभवेन षष्ठरोशालग्नत्केचिदि
च्छंति एतदुक्तं यस्मात्तुलस्थेशक्रमीनस्थस्यार्कस्यासंभवः तथा च बादरायणः तुलालग्नै सितसौरौ मेषे भौमो गुरुः कुलीरगतः कन्यायां रविश

शिशोःजातो नृपतिर्दृषेसचंद्रे वा ४ अथान्यद्राजयोगत्रयंशिरवरिण्याह कुजेतुंगेऽर्केद्वोरिति कुजेभौमेतुंगस्थे उच्चस्थे मकरगते इत्यर्थः अर्केद्वोःसू-
 र्यशशिभोः धनुषिचापस्थितयोः यमलग्नेयत्रतत्रराशौलग्नेशनेश्चरेलग्रगगते मकरस्थ इत्यर्थः एवंविधयोगेजातः कुपति भूपीशः नृपतीराजाभवति य-
 मलग्ने इति मकरकुंभयोः अन्यतमलग्ने इति व्याख्यातं यमस्यलग्नेयमलग्ने इति केश्चित् यत्रतत्रराशाववस्थितेसौरेलग्रगे इति व्याख्यानम्
 तच्चायुक्तं यस्माद्वादरायणः लग्नेसौरस्तुंगेभौमश्चंद्रादित्यौचापप्राप्ताविति अस्माकंप्रथमाव्याख्यासाध्वीप्रतिप्राति यस्मान्मांडव्यः आदि-
 त्यश्चनिशाकरश्चभवतोवागीशराशौयदासाहर्षभास्करिणास्वराशिसहितः प्राप्नोमृगेमंगलः प्राप्नोतिप्रभवंतदाससूक्तृतीक्ष्मापालचूडामणि

कुजेतुंगेर्केद्वोर्धनुषियमलग्नेचकुपतिः पतिर्भूमेश्चान्यः क्षितिस्ततविलग्रे शशशिनि सचंद्रेसौरैस्तेस्करपतिगुरौचापधरगे
 स्वतुंगस्थेभानावुदयमुपयातेक्षितिपतिः ५

स्वस्यातिप्रतिपंथिनोरणसुरवेयस्मात्कृतांतादिवपतिभूमेश्चान्य इति अस्मिन्नेवयोगेक्षिति-
 स्ततविलग्रेभौमेशशशिनिचंद्रयुक्तेलग्नेक्षितिस्ततोंगारकः तस्मिन्स्वोच्चस्थेशशिनिचंद्रमसोयुक्तेर्केधनुर्धरस्थेराजयोगः तत्रैतज्जातंमकरलग्नेचंद्रांगारकयुतेधनु-
 र्धरगतेऽर्केऽन्योद्वितीयोभूमेः पतिर्भवतिराजा इत्यर्थः अत्रचवादरायणः भानुश्चापेसेंदुर्भौमस्तुंगप्राप्तौलग्नेवास्यात् सचंद्रेसौरैस्त इति सौरेश-
 नेश्चरेसचंद्रेशशिनि युक्ते तथा भूतेस्तेसप्तमस्थानगते तथास्करपतिगुरौजीवेचापधरगेधनुर्धरस्थेभानौ आदित्येस्वतुंगस्थेस्वोच्चैमेषप्राप्ते उद-
 यंलग्नेमुपयातेप्राप्तेजातः क्षितिपतीराजाभवति तत्रैतज्जातं मेषेलग्नैस्तत्रैवार्कः धन्विनीर्जावः तुलागतौशशिसौरौ एवंविधयोगेजातोराजा
 भवत्येवंराजयोगास्त्रयः ५ अथशिरवरिण्याराजयोगइयमाह दृषेसेंदौलग्ने इति दृषेगवसेंदौचंद्रयुक्तेलग्नेस्थिते सवित्गुरुतीक्ष्णा

शतनयेः सूर्यजीवसौरैः यथासंख्यं सप्तज्जायारवस्थेः चतुर्थसप्तमदशमस्थितेः नियमान्निश्चयात्मानवपतिः राजा भवति तत्रैतज्जातिं वृषोत्तमस्त
 त्रैवचंद्रः सिंहेऽर्केऽष्टिकेजीवः कुंभेसौरः एवंविधेयोगेजातोऽवश्यं राजा भवति मृगेमदइति मृगेमकरेलग्रेतत्रस्थेमंदेसौरैः सहजरिपुधर्मव्यय
 गतेः तृतीयषष्ठनवमद्वादशस्थेः शशांकाद्यैः चंद्रांगारकबुधजीवैः एवंविधेयोगेजातः ख्यातः सर्वत्रिभिर्दतः पृथुगुणयशाः गुणाः शौर्यादयः
 विस्तीर्णगुणकीर्तिः पुंगलपतिः मनुष्यनाथो भवति तनुशशांकाद्यैरित्युक्तं शक्रः कृगच्छतु उच्यते यथासंख्यात्पंचमस्थानस्यविद्यमानत्वात्
 शक्रस्यादित्यपंचमत्वादनवकाशः तत्रैतज्जातम् मकरोत्तमस्तत्रैवसौरः मीनेचंद्रः मिथुनेभौमः कन्यायांबुधः धनिनिजीवः शक्राकौयत्रत

वृषेसंदौलग्रेसवित्गुरुतीक्ष्णांशतनयैः सप्तज्जायारवस्थेर्भवति नियमान्मानवपतिः
 मृगेमदेलग्रेसहजरिपुधर्मव्ययगतेः शशांकाद्यैः ख्यातः पृथुगुणयशाः पुंगलपतिः ६
 ह्येसंदौजीवमृगसुरवगतेभूमितनयेस्वतुगस्थौलग्रेभृगुजशाशजावन्नृपती ॥

त्रस्थो एवंविधेयोगेजातो राजा भवति पृथुगुणयशाः एवमत्रराजयोगौद्वौ तथाचमांडव्यः मृगेलग्नेसौरस्तिमिथुगगतः शीतकिरणः कुजोऽयुग्मेनांयी
 शशाभृतसप्ततश्चापधरगः गुरुर्देत्येज्याकावभिमत्तगतोऽचारवशतः असूतोयस्यासौ भवति नरपः शक्रसदृशः १। ६ अथशरवरिष्याराजयो-
 गत्रयमाह ह्येसंदौविति ह्येधनुषिजीवैरुसंदौसचंद्रैस्थिते भूमितनयेगारके मृगसुरवगतेमकरस्थे मृगार्द्धपूर्वामकरोमृगार्द्धइतिवच
 नात् भृगुजशाशिजौशुक्रबुधौस्वतुगस्थौस्वोच्चप्रसौयदिलग्रेभवतस्तदात्रास्मिन्योगद्वयेएतत् तत्रैतज्जातं बृहस्पतौसचंद्रेधनिगतेमकर

गतेभौमे एवंविधायां ग्रहसंस्थायां मीनलग्ने सशक्रे एको योगः कन्यालग्ने द्वितीयो योगः सूतस्थाविति वक्रार्की भौमसौरौ सूतस्थौ पंचमस्थानगतौ त
थागुरुशशिसिता जीवचंद्रशक्राहबुकेत्रलुर्थेस्थाने बुधे कन्यागते लग्ने जातो न्योपरोपि नृपो राजा गुणवान् भवति तत्रैतज्जातं कन्यालग्नं तत्रैव बु
धः मकरस्थो शनिभौमो धनुर्धरस्था जीवचंद्रशक्राः यदा भवति तदा जातो राजा गुणवान् भवति एवं राजयोगास्त्रयः ७ अथ शिरवरी
ण्या राजयोगत्रयमाह झषेसंदाविति झषेमीनेसेंदौ सचंद्रे लग्ने मीनलग्ने सचंद्रे घटमृगमृगेंद्रेषु संहितैर्यमारोर्कैः घटः कुंभः मृगो मकरः

सूतस्थो वक्रार्की गुरुशशिसिताश्चापि हबुके बुधे कन्यालग्ने भवति हिनृपो न्योपि गुणवान् ७
झषेसंदौ लग्ने घटमृगमृगेंद्रेषु संहितैर्यमारोर्कैः यो भूत्सरवलुमनुजः शास्तिवसूधाम् अजे
सारमूर्तौ शशिगृहगते चाभरगुरोस्करज्येवालुग्रे धरणिपतिरन्योपि गुणवान् ॥ ८ ॥ ७ ॥

मृगेंद्रः सिंहः तेषु यथा संख्यं यमारोर्कैः स्थितेः तत्रैतज्जातं मीनलग्नं तत्रैव चंद्रः स्थितः कुंभे सौरः मकरे भौमः सिंहेः कः एवंविधे योगे जातः यः उ
त्पन्नः समनुजो मनुष्यो शास्तिवसूधाम् भूमिं परिपालयति राजा भवतीत्यर्थः रवलुशब्दाद्व्याख्यालंकारः अजे सार इति अजे मेषे सारे सभौमे मूर्तौ लग्न-
स्थिते तथा चाभरगुरो जीवेशशिगृहगते कर्कटस्थे जातो नृपो राजा गुणवान् भवति अथवा स्करे ज्येष्ठहस्पतौ कर्कटस्थे लग्नगते भौमे मेषस्थे जातो न्यो-
परो राजा गुणवान् भवति एवमत्र राजयोगास्त्रयः ८ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७

अथराजयोगविद्युन्मालाह कर्किणीति कर्किणिलमेककर्कटकेलग्नतस्थेतत्रैवव्यवस्थितेजीवेगुरो चंद्रसितज्ञैः शशिशक्रबुधैः आयप्रोप्तेरेकादश
स्थानस्थैः मेषगतेर्के आदित्येमेषस्थेजातंसंभूतं पृथ्वीनाथं भूमिपतिं विक्रमयुक्तं प्रतापसहितंविद्याज्जानीयात् ९ अथदुर्तावलंबितेनरा
जयोगमाह मृगसुरेति अर्कतनयःसौरः मृगसुरवेमकरगतः सचतनुसंस्थोलग्नप्राप्तः तथाक्रियकुलीरहरयः मेषकर्किंसिंहाः अधिपैः स्व
नाथैः युक्ताःसहिताः तथामेषभौमः कर्कटेचंद्रः सिंहेसूर्यइत्यर्थः तथाबुधशक्रौजसितौयथासंख्यंमिथुनतौलिसहितौ तथामिथुनेबुधः तु
लेशक्रः एवंविधोयदियोगोभवति तदाजातः पृथुयशाः विस्तीर्णकीर्तिः । पृथिवीशोराजाभवति तत्रैतज्जातं मकरोलग्नस्तत्रैवसौरः मेषभौमः

कर्किणिलुग्नतस्थेजीवेचंद्रसितज्ञैरायप्रोप्तेः मेषगतेर्केजातंविद्याद्विक्रमयुक्तंपृथ्वीनाथं ९
मृगसुरवेकतनयस्तनुसंस्थः क्रियकुलीरहयोऽधिपयुक्ताः मिथुनतौलिसहितौबुधशक्रौय
दितदापृथुयशाःपृथिवीशः १० स्वोच्चसंस्थेबुधेलग्नभृगोमेषूरणाश्रिते सजीवेस्तेनिशानाथे
राजामंदारयोःसूते ११

कर्कटेचंद्रः सिंहेऽर्कः मिथुनेबुधः तुलेशक्रः एवंविधायांग्रहसंस्थायांयत्रतत्रस्थेजीवेयदिजातो
भवति तदापृथिवीशः पृथुयशाभवति १० अथराजयोगमनुष्टुभाह स्वोच्चेति बुधेस्वोच्चसंस्थेकन्यागतेलग्नभृगोशक्रेमेपूरणाश्रितेदशम
स्थानस्थिते निशानाथेचंद्रेसजीवेवृहस्पतिसंयुक्तेऽस्तेसप्तमस्थानगतेमंदारयोः शनिभौमयोः सूतेपंचमेस्थितयोः जातोराजाभवति तत्रैतज्जा
तं कन्यालग्नसबुधेमिथुनगतेशक्रेगुरोसचंद्रेमीनस्थेमकरस्थयोः शनिभौमयोः जातोराजाभवति एतेराजयोगाः मोक्ताः ११

एतेष्वसज्जवंशतोपिजातो राजा भवति वक्ष्यमाणेषु तुराजवंशज एव राजा भवति तच्चञ्चालिन्याह अपीति अपिशब्दः संभावनायां प्रोक्त भूपालयोगैः क-
थितराजयोगैः स्वकुलजातानो चवंशोद्भवा अपि मानवाः पुरुषाः राज्यभाजः नृपाः भवन्ति किंसुतकिंसुनः नृपकुलोत्थाः राजवंशसंभूताः तैः
वश्यं राजानो भवन्ति वक्ष्यमाणैः पुनः योगैः नृपतिकुलसमुत्थाः राजवंशजाः पार्थिवाः राजानो भवन्ति तेषु वक्ष्यमाणेषु अभूपालवंशजः अ-
राजपुत्रः नृपतिकुलोत्थो भवति राजसम इत्यर्थः नराजा किंसुतसंभावनायाम् १२ अथराजयोगमोपलक्ष्यं दसिकेनाह उच्चस्वत्रिकोणगैरिति
श्याद्यैः श्यादिभिर्ग्रहैः स्वोच्चगतेः स्वत्रिकोणगतेः बलस्थेः कालादिबलोपैतैः जाता भूपतिवंशजाः नृपकुलजातानरेन्द्राराजानो भवन्ति आ

अपिरवलकुजजाता मानवाराज्यभाजः किंसुतनृपकुलोत्थाः प्रोक्तभूपालयोगैः नृपतिकुलसमुत्थाः पार्थिवा वक्ष्यमाणैर्भूव-
ति नृपतिकुलस्तेष्वभूपालपुत्रः १२ उच्चस्वत्रिकोणगैर्बलस्थैरुग्र्याद्यैर्भूपतिवंशजानरेन्द्राः पंचादिभिरन्यवंशजाता हीनैर्विज-
युतानभूमिपालाः १३ दिग्रहणाच्चतुर्भिरपि पंचादिभिरन्यवंशजाता इति पंचादिभिः ग्रहैः स्वोच्चस्थैः मूलत्रिकोणगैर्वा अन्यवंशजाता हीनकुलजा अपि

पिराजानो भवन्ति आदिग्रहणात्षड्भिः समभिरपि हीनैर्विजयुता इति त्रिभिरुच्चस्थैः मूलत्रिकोणस्थैर्वा हीनबलैः कालादिबलरहितैः राजकुलजा अपि राजा-
नो भवन्ति किंतुराजतुल्या भवन्ति एतैः यथोक्तैः हीनैः विजयुताः सधना भवन्ति नभूमिपालाः राजानः एतदुक्तं भवति एकेन ग्रहणद्वयावास्वोच्चगाभ्यां मू-
लत्रिकोणस्थाभ्यां वाराजकुलजोपिराजान भवति किंतु धनवान् एवं त्रिभिश्चतुर्भिर्वा अन्यवंशजाता विजयुता भवन्ति नराजानः अत्र यदि ग्रहाः यथाभिहित
संख्या उच्चस्थाः न भवन्ति स्वोच्चगामूलत्रिकोणस्थैः सह संख्यां संपादयन्ति तथापि यथोक्तफलदा भवन्ति अथोच्चगताः केन्द्रबलाः स्वत्रिकोणगता वा तथापि १३

अथान्यद्राजयोगंविद्युन्मालिन्याह लेखास्थेइति लेखायांतिष्ठतीतिलेखास्थः तस्मिन् लेखाशब्देनोदयउच्यते अर्केसूर्येनतस्थेलेखास्थेभूहृत्तादर्थोदि
 तेनकेवलंयावदजेमेषस्थेतेत्रैवमेषलघेइंदौचंद्रस्थितेभौमेकुजेस्त्वोच्चेमकरस्थेमंदेसौरैकुंभस्थे जीवेगुरोचापप्राप्तेधनुर्धरगतेएवंविधेयोगेजातोराज्ञः पु
 त्रानृपसक्तोयदिभवति तदातंभूमेर्नाथंविद्याज्जानायात् अन्यकुलजोधनवान् अत्रकेचिल्लेयस्थेर्केजेदौलघेइतिपठति आदित्येलेयस्थेसति सिंह
 गतेसूर्येचंद्रेमेषस्थेलेयतदपिनकश्चिद्दोरोधोराजयोगएवभवति १४ अन्यद्राजयोगंविद्युन्मालिन्याह स्वर्सेइति स्वर्सेमितेआत्मीयराशौस्थिते
 वृषतुल्योरन्यतमस्थेनकेवलंयावत्पातालस्थेलेयत्रचतुर्थे चंद्रेधर्मस्थानप्राप्तेनवमगतेशेषैरन्यग्रहैः रविभौमबुधगुरुसौरैः दुश्चिक्व्यागप्राप्तिप्राप्तेः

लेखास्थेर्केजेदौलघेभौमेस्त्वोच्चेकुंभेमंदे चापप्राप्तेजीवेराज्ञःपुत्रंविद्यात्पृथ्वीनाथं १४
 स्वर्सेशक्रपातालस्थधर्मस्थानप्राप्तेचंद्रे दुश्चिक्व्यागप्राप्तिप्राप्तेः शेषैर्जातःस्वामीभूमेः१५

तृतीयलग्नएकादशस्थानस्थेः जातोभूमेः पृथिव्याः स्वाम्यधिपतिर्भवति तत्रैतज्जातं कुंभेलेयवृषेशक्रः तुलेचंद्रः शेषाग्रहायथासंभवमेषकुंभध-
 निस्थाः एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवति अन्यकुलजोधनवान् अथवाकर्कटोलग्नः तुलेशक्रः मीनेचंद्रः शेषाग्रहायथासंभवंकन्याकर्कट
 वृषस्थाः एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यन्यकुलजोपिधनवान् १५ अथान्यद्राजयोगंनवमालिकयाह सौम्येबुधेवीर्ययुक्ते कालादिबेदे-
 युक्तेतथाभूतेतनुयुक्तेलग्नस्थेशभेशभयाते शभेशुभग्रहेगुरुसितयोरन्यतमेयथासंभवंबीर्याद्वेच सबलेशभयातेधर्मस्थानगतेनवमगतइत्यर्थः
 शभेसरवयातइतिपठति चतुर्थस्थानस्थइत्यर्थः अवशेषैः परिशिष्टग्रहैः यथासंभवंधर्मार्थीपचयेषु नवमद्वितीयत्रिषडेकादशदशमानांअन्यतम-

स्थानस्थितैः एवंविधयोगेजातो नृपजो राजपुत्रो राजा भवति धर्मात्मान् अन्यकुलोपधनवान् १६ अथान्यद्राजयोगद्वयं वंशस्थेनाह वृषोदय इति वृषोदये वृषलये तथा शशांकजीवार्कसूतापरैः चंद्रगुरुसौरैरपरैश्चरविकुजबुधसितैः यथासंख्यं मूर्तिधनारिस्ताभगेः लग्नाद्वितीयषष्ठैकादशस्थैः जातो नृपो राजा भवति तत्रैतज्जातं वृषलये सचंद्रमिथुनस्थे जीवे तुलास्थे सौरैर्मीनस्थैः रविकुजबुधसितैः जातो राजपुत्रो राजा भवति अन्यकुलजोपि धनवान् सूरवेगुराविति शुरो जीवे सूरवे चतुर्थस्थानस्थे रवे दशमेशशिताक्ष्णदीधिता चंद्रार्कौ यमोदये शनैश्चरे लग्नगते अपरैरन्ये भौमबुधशक्रैः लग्नगते रेकादशस्थैः जातो नृपो राजा भवति तत्रैतज्जातं शनैश्चरो लग्नये चतुर्थे जीवः दशमे सूर्यचंद्रौ भौमबुधशक्रा एकादशे एवंविधयोगे जातो रा-

सौम्ये वीर्यसुते तनुसुक्ते वीर्याद्वे च शभे शभयते धर्मार्थोपचये घवशेषे धर्मात्मान् नृपजः पृथिवीशः १६
वृषोदये मूर्तिधनारिस्ताभगेः शशांकजीवार्कसूतापरैर्नृपः सूरवेगुरो रवे शशिताक्ष्णदीधितायमोदये लग्नगते भौमोपैरेः १७

जपुत्रो राजा भवति अन्यकुलजोपि धनवान् भवति १७ अथान्यद्राजयोगद्वयं वंशसंततिलकेनाह मेषूरणायतनुगा इति शशिमंदजीवाः चंद्रसौरगुरुषः यथासंख्यं मेषूरणायतनुगाः दशमैकादशलग्नस्थाः शारोबुधभौमौ धने द्वितीयस्थाने सितरवीशक्रार्कौ हिबुके ४ चतुर्थे एवंविधयोगे जातो नरेंद्रो नृपो भवति तत्रैतज्जातं दशमे चंद्रः एकादशे सौरः लग्ने जीवः द्वितीये बुधभौमौ चतुर्थे शक्रार्कौ एवंविधयोगे जातो राजपुत्रो राजा भवत्यन्यकुलजोपि धनवान् वक्रासिताविति वक्रासितौ भौमसौरौ शशिसूरवेज्यसितार्कसौम्याः चंद्रगुरुसुक्रसूर्यबुधाः यथासंख्यं होरा सूरवास्तशभरवाभिगताः लग्नचतुर्थसप्तमनवमदशमैकादशस्थाः भवति तदा जातः मजेशो राजा भवति तत्रैतज्जातं भौमसौरौ लग्नगतौ चतु

र्थेचंद्रः सप्तमेजीवः नवमेशक्रः दशमेसूर्यः एकादशेबुधः एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभषत्यन्यकुलजोधनवान् १८ अथराजयोगजातस्यकस्मि
 न्कालेराज्यावधिर्भविष्यतीतिज्ञानंस्वागतयाह कर्मलग्रयुतपाकदशायामिति राजयोगकर्तृणांग्रहाणामध्याद्योग्रहः कर्मणिलग्राहृशमेस्थितः यश्च
 राजयोगकर्तृणांग्रहाणामध्याद्योग्रहः लग्नयुतोजन्मलग्नस्थः तत्पाकदशायां तस्यसंबन्धिनीयापाकदशांतर्दशाभवति तत्रतस्यराज्यलब्धिर्भव
 ति अथलग्नदशमयोः द्वयोरपिग्रहोभवतः तदातयोर्बलवान्तस्यदशायां तर्दशाकालेराज्यलब्धिः अथतत्रबहवोयदाभवंतितदाप्रबलस्य
 सर्वोत्तमबलस्यांतर्दशाकाले अथवाप्रबलस्येति अथलग्नदशमोयदाशून्योभवतस्तदाजन्मनियःप्रबलः सर्वोत्तमबलस्तस्यांतर्दशाकालेएवरा

मेपूरणायतनुगाः शशिमंदजीवाज्जोरोधनेसितरवीह्रिबुकेनरेंद्रं वक्रासितौशशिसुरेज्यसितार्कसोम्याहोरासुरवास्तशु
 परवाप्तिगताः प्रजेशं १८ कर्मलग्रयुतपाकदशायांराज्यलब्धिरथवाप्रबलस्य शत्रुनीचगृह्यातदशायांछिद्रसंश्रयदशा

ज्यदःस्यात् बहुवंतर्दशास्यस्मिन्नंतर्दशाकालेचारवशादतिबलवत्संभवति तस्यामेवांतर्दशायांराज्यप्रदोभवति शत्रुनीचगृहेति लब्धराज्यस्यापि-
 जन्मकालेशत्रुक्षेत्रस्थेननीचक्षेत्रस्थेनचग्रहेणयांतर्दशावतांतस्यातस्मिन्बलवतिराज्यहरणंवाच्यं यतः साछिद्रदशाविवलेऽपितस्मिन्नापद्भव
 ति साचसंश्रयदशापरिकल्प्या तस्यामंतर्दशायांसंश्रयकार्यं देवयुक्तनृपसंश्रयगुणात्तन्मोक्षोपि वक्ष्यतिचयात्रायां अरिकोपहतदशायांज-
 न्मोदयनथशत्रुपाकेच स्वदेशशकारकदशाः संश्रयणीयो नरेंद्रइति अत्रचभगवानार्गिः लग्नःकर्मगोवास्यादथवाप्रबलोपियः सः स्या
 त्त्वांतर्दशाकालेराज्यदःप्रबलोयदा १ नीचारिगृहसंस्थस्यदशायांप्रबलस्यच श्रुतिर्बलविहीनस्यतन्मोक्षःपरसंश्रयादिति १९

अथ भोगिनां शबरदस्युस्त्वाभिनां च जन्मज्ञानं मालिन्याह गुरुसितबुधलग्नेति गुरुसितबुधाः जीवशुक्रसौम्याः एषामन्यतपेषलग्नेति अर्कपु
 बेसौरे सप्तमस्थे दिवसनाथे सूर्ये वियतिदशमस्थानगते एवं विधेयोगे भोगिनां भोगवतां जन्मविंद्याज्जानीयात् एवं विधेयोगे जातो संदेव भोगवान्
 भवति तस्यार्थविहीनस्यापियतः कुतश्चिद्भोगावाप्तिर्भवति रविबुधसितलग्ने इत्यत्रैकेश्चित् रविबुधमितानां संबंधिलग्रइति व्याख्यातं सिंहवृष
 तुलाभिथुनकन्यालग्नेष्विति यतो दशमस्थे कैलग्ने बुधसितयोरवस्थानं न संभवति आचार्येण वराहमिहिरेण पूर्वशास्त्रानुसारेणायं योगः दूतः
 जीवज्ञभार्गवैर्लग्ने सप्तमस्थे कनंदने दशमस्थे रवौ जातो भोगवान् पुरुषो भवेत् शुभबलशुतकेन्द्रैरिति शुभग्रहसंबन्धिनो राशयः तैचस

परिकल्प्या १९ गुरुसितबुधलग्ने सप्तमस्थे कपुत्रे वियतिदिवसनाथे भोगिनां जन्मविंद्यात् शुभबल
 युतकेन्द्रैः क्रूरमस्थे च पापैर्ब्रजति शबरदस्युस्त्वाभिनामथे भाक् २० इति राजयोगाध्याय एकादशः ११

बलायस्य केन्द्रगता भवन्ति तैः तथा भूतैः तथा पापैः क्रूरग्रहैः क्रूरमस्थेः पापराश्याश्चितैः यस्य जन्म भवति स शबरानां पुलिंदानां दस्युनां चोराणां स्वा
 मिलं क्रजति गच्छति अर्थभाग्भाग्यवान् धनवांश्च भवति शुभबलशुतकेन्द्रैरिति अत्र शुभग्रहैः बलशुतैः केन्द्रगतेरिति कैश्चिद्व्याख्यातं त
 चायुक्तं यस्मान्द्रगवान् गार्गिः पापक्षेत्रगतेः पापैः केन्द्रस्थैः सौम्यराशिभिः सबलैर्यस्य जन्म स्यात् स्यादसौ दस्युनायक इति २० इति
 श्रीभट्टोत्पलविरचिताया बृहज्जातकविद्येतो राजयोगाध्याय एकादशः ११

अथातोनामसयोगाध्यायेव्याख्यायते नामसयोगानां चत्वारो विकल्पाः तत्राहृतियोगा एको विकल्पः आहृतियोगाः संख्यायोगाश्च विकल्पद्वयम्
 आहृतियोगाः संख्यायोगाश्च विकल्पत्रयं आहृतियोगाः संख्यायोगाश्च विकल्पद्वययोगौ चेति विकल्पचतुष्टयं तत्रविंशतिराहृति
 योगाः सप्तसंख्यायोगाः त्रयश्च विकल्पयोगाः द्वौ दलयोगौ तत्र द्वित्रिचतुर्विकल्पजानां योगानां संख्याज्ञानमौपखंडसिकेनाह १ नवदिगिति नव
 प्रसिद्धादिकुशब्देन दश उच्यंते वसवोष्टौ एते यथा संख्यत्रिकाधिवेदैः गुणिताः त्रिकशब्देन त्रय एव उच्यंते अत्रिंशब्देन त्रयः वेदाश्चत्वारः ४
 एतैः गुणिताः तद्यथा नवदिग्वसवः ९।१०।८ एते यथा संख्यत्रिकाधिवेदैः ३।३।४ एतेर्गुणिता जाताः २७।३०।३२ एते यथा संख्यद्वित्रि

अथनामसयोगाध्यायप्रारंभः ॥ नवदिग्वसवस्त्रिकाधिवेदैर्गुणिता द्वित्रिचतुर्विकल्पजाः स्युः
 यवनेस्त्रिगुणाहिषदशतीसाकथिता विस्तरतो भ्रतत्समास्युः ॥ १ ॥ ७ ॥ ७

चतुर्विकल्पजा भवन्ति एतदुक्तं भवति आहृतियोगाविंशतिः संख्यायोगाः सप्त एवमाहृति संख्याविकल्पद्वयेन सप्तविंशतियोगाः भवन्ति आश्रययोगा
 स्त्रयः आहृति संख्या आश्रय हृतेन विकल्पत्रयेण त्रिंशत् ३० दलयोगौ द्वौ आहृति संख्या आश्रय दलयोग हृतेन विकल्पचतुष्टयेन द्वात्रिंशत् ३२
 एवं द्वित्रिचतुर्विकल्पजा योगाः स्युः भवेत्सुरिति यवनेस्त्रिगुणाहीति पुराणयवनेः त्रिगुणाहिषदशतीकथिता षण्णांशतानां समाहारः षट्शतीसात्
 त्रिगुणा अष्टादशयोगशतान्याभिहितानीत्यर्थः १८०० ननु स्फुजिध्वजेन किमुक्तं उच्यते नामसयोगानामानं त्य तथा च तद्वाक्य संस्थान
 सादृश्यमनंतकस्या द्रव्याणि नानाप्रकृतीनि दृष्ट्वेति कथं पुराणयवनेरष्टादशशतान्याभिहितानि उच्यंते आहृतियोगाश्च यो विंशतिस्तेरभिहिताः

संख्यायोगानां सप्तविंशत्यधिकं शतं भवति एवं सार्द्धं शतं भवति तच्चैकैकं राशिलग्नगतमधिकृत्योक्तं तस्मात्तु द्वादशकेनाष्टादशयोगशतानि भवन्ति यस्मात्
 सार्द्धं शतं द्वादशहत्तं अष्टादशशतानि भवन्ति एतेषां सुत्पत्तिरध्यायते प्रदर्शयिष्यामः विदिताध्यायार्थस्य स्वरवाक्यबोधत्वात् एवं यवनेस्त्रिगुणाष्टदश
 ती विस्तरतः कथितोक्ता अत्रास्मिन्शास्त्रे तस्मात्सः तत्संक्षेपः क्रियते विस्तरस्य समासोपिधीयत इति पूर्वप्रदर्शिताद्वात्रिंशदेवाभिधीयन्ते त-
 त्फलेष्वन्यफलानां समानत्वात् द्वात्रिंशत्स्वेवयोगे षष्टादशयोगशतान्यन्तं भवतीति १ अथाश्रययोगत्रयं दलयोगद्वयं चोपच्छेदसिकेनाह रज्जुर्मु-
 शलमिति चराद्यैः चरस्थिरद्विस्वभावराशिग्रहसंयुक्तैः यथा संख्यं रज्जुर्मुशलं नलश्चेति योगत्रयं भवति तद्यथैकस्मिन् चरराशौ चरराशिद्वये च
 रराशिचये चरराशिचतुष्टये वा सर्वग्रहाः भवन्ति स्थिरराशयो द्विः स्वभावराशयश्च सर्वशून्या भवन्ति तदारज्जुर्नामयोगो भवति एवमेकस्मिन् स्थिर-
 राशौ राशिद्वये राशिचये राशिचतुष्टये वा सर्वग्रहाः भवन्ति चरराशयो द्विः स्वभावराशयश्च शून्या भवन्ति तदा मुशलं नामयोगो भवति एवमेकस्मि-
 न् द्विस्वभावराशौ राशिद्वये राशिचये राशिचतुष्टये वा सर्वग्रहाः भवन्ति चरराशयः स्थिरराशयश्च शून्या भवन्ति तदानलारव्योयोगो भवति एतानाम्
 यजान्स्त्रीन्योगान् सत्याचार्यो जगाद उक्तवान् केचित्सत्यस्ताश्रयजानि हाह इति योगानि तपठति इह स्मिन् प्रकरणे आहोक्तवानिति तथा च सत्यः
 सर्वचरेषु राशिषु यदा स्थिता योगमाह तं रज्जुं अनयमियस्य सततं विदेशवासा र्थं युक्तस्य सर्वे स्थिरेषु राशिषु यदा स्थिता मुशलमाह तं योगं जन्मनि क-
 र्मकराणां युक्तानामर्थमानाभ्यां द्विशरीरेषु नल इति योगो हीनातिरिक्तदेहानां निपुणानां पुरुषाणां धनसंचयभोगिनां भवति अत्रैकैश्चिद्द्वारव्यातं
 चरराशिचतुष्टये वा सर्वग्रहाः भवन्ति तदारज्जुः स्थिरराशिचतुष्टये वा सर्वग्रहाः भवन्ति तच्चैकैश्चिद्द्वारव्यातं यस्माद्भगवान्गार्गिः ए-
 को द्वौ वाचयः सर्वे सर्वैश्चैकायदाग्रहैः चरयोगस्तदारज्जुः शीर्षाणां जन्मदो भवेत् स्थिरश्चेत्मुशलनाममानिनां जन्मद्वन्द्वणां द्विस्वभावो नलारव्यस्तु प-

निनां परिकीर्तितः एवमाश्रययोगत्रयं व्याख्यातं सत्यमतेन तथाच सत्यः चरराशिगे ग्रहे र्द्वै र्ज्जुः स्थिरराशिगे स्तथा सुशलं द्विशरीरगते र्योगो नलसंज्ञो सु
निभिरुद्विष्टः अथ दलयोगद्वयमुच्यते केंद्रैः सदसद्युते रिति केंद्रैः यथा संख्यं सदसद्युतेः स द्वैः सौम्यैर्युतेः दलारव्यादलोयोगः स्वग्यालना
मभवति तथा केंद्रै रस द्वैः पापग्रहयुक्तैः दलयोगः सर्पानामयोगो भवति एतदुक्तं भवति येषु तेषु त्रिषु केंद्रेषु सौम्यग्रहाः बुधशुक्रशुक्राः यदा भवं
ति न कस्मिन्कश्चित्केंद्रेषु पापभवति तदा स्वज्ञामयोगो भवति अथ येषु तेषु त्रिषु केंद्रेषु पापाः सूर्यशोभसौराः भवंति न कस्मिन्कश्चित्केंद्रेषु भवति सौ-
म्यग्रहः तदा सर्पानामयोगो भवति नन्वत्रयोगद्वये केंद्रैः सदसद्युते र्दलारव्यावित्युक्त्वा त्रिषु किमिति व्याख्यातं यस्माच्छुक्लपक्षदृष्ट्या पक्षयोश्चंद्रस्य सौ

**रज्जुसुशलं नलश्चराद्यैः सत्यश्चाश्रयजान्जगादयोगान्
केंद्रैः सदसद्युते र्दलारव्यैः स्वकसर्पा कथितौ पराशरेण २**

म्यत्वं पापत्वं च संभवति एवं स्थिते यदा सौम्याक्रांतेषु त्रिषु केंद्रेषु क्षीणश्चंद्रमायदान्चतुर्थो भवति अथवा पापाक्रांतेषु त्रिषु केंद्रेषु क्षीणश्चंद्रमायदान्चतु
र्थो भवति तदापि स्वकसर्पो योगो भवतः तच्च त्रिषु केंद्रेषु किमिति न व्याख्यातं उच्यते नैवम् यस्मादनेनैव स्वल्पजातके उक्तं केंद्रत्रयगेः पापते र्
र्दलारव्यावित्श्चमालाच अत्र सौम्यास्त्रयः पापारुत्रय इति कथं ज्ञायते यथानयो र्द्वयोर्मध्ये चंद्रमास्तृतीयो र्भवति उच्यते भगवता गार्गी
णोक्तं । त्रैकेंद्रैर्गैर्यमारो केंद्रैः सर्पादुःखितजन्मदः प्रो गिजन्मप्रदामालातद्दृजी वसिते दुःजेः स्वग्यागः पापवर्जितकेंद्रेषु सर्पः सौम्यवर्जिते स्थितिक
थं ज्ञायते उच्यते बादरायणोक्तं केंद्रेषु पापेषु सितज्ञजीवैः केंद्रत्रिसंस्थैः कथयंति मालाम् सर्पस्त्वसौम्यैश्च यमारसूर्यै र्योगा विमोहौ कथितौ

दलारव्यो एतौदलयोगौद्वौस्त्रक्रसर्पाकथितोपराशरेणोक्तो नत्वन्यैरप्युक्तो उच्यते अन्यैरुक्तो अन्यैर्नोक्तोपराशरेणोक्ताविति स्वशास्त्रेवराहमि
हिरेणोक्तौ तथाचमणिश्वः केद्रत्रयंगैःपापैःसौम्यैर्वादलसंज्ञितौ द्वौयोगौसर्पमालारव्योविनष्टेष्टफलप्रदौ एवमाश्रययोगत्रयमपियोगद्वय-
माह अन्यैरुक्तमन्यैर्नोक्तं अन्यैरुक्तत्वाद्द्वाराहमिहिरेणशास्त्रसंगृहीतं एवंदलयोगद्वयव्यारव्यात् २ अथान्यैराचार्यैर्यनकारणेनाश्रययो
गत्रयंदलयोगद्वयंचनारव्यातितत्कारणमुपजातिकयाह योगाव्रजंतीति आश्रयजायोगारज्जुर्जुशलनलारव्याआहृतियोगैः यवाञ्जव
ञ्ज्रांडकगोलकाद्यैः यवपद्मवज्रविहंगगोलकैः आदियहणाहदाशकराभ्यांचतथासंख्यायोगैः गोलकाद्यैः गोलकयुगशूलकेदारैःसं -

योगाव्रजंत्याश्रयजाःसमत्वंयवाञ्जवज्ज्रांडकगोलकाद्यैः
केद्रापगैःप्रोक्तफलोदलारव्यावित्याहुरन्येनष्टथक्फलाती ३

योगैः आश्रयजायोगाः तुल्यतांसमत्वंव्रजंतीत्यतोन्वैर्नोक्ताः तद्व्यतिरेकेणाप्याश्रययोगानामवकाशोनास्तीतिवराहमिहिरेणोक्ताः येऽश्रययोगैःसम
तांयास्यंति यन्नचैतेषामनवकाशस्त्वंदध्यायांतेव्यारव्यास्यामः केद्रापगैःप्रोक्तफलाविति दलारव्योदलयोगौद्वौकेद्रापगैःप्रोक्तफलोक्तकथितफलो
केद्रापगतैःग्रहैःप्रोक्तेफलेययोः केद्रत्रयंगैःकेद्रस्थानांशुभप्रहाणांशुभंप्रफलमुक्तं अशुभानामशुभमिति अतएवैमौप्रोक्तफलोक्तकथितफलो
उक्तचवराहमिहिरेणकेद्रत्रिकोणेषुशुभाः प्रशस्तास्तेष्वपापानशुभप्रदाःस्युःकेद्रत्रिकोणैःशुभैःशुभंप्रफलंभवतीति मालानोक्ता एवंके
द्रत्रयंगैःपापैःपापफलंभवतीति सर्पानोक्तः एवमन्येअपरेआहुःकथयंतितथातौनष्टथक्फलावुक्तार्थत्वात् यद्येवंतर्हि किमर्थं वराहमि

हिरेणोक्तावित्यत्रोच्यते नाभसयोगांतर्भूतत्वात्समस्तदशास्वपिफलदोभवतः यदाकेंद्रोपगानांयोगांविनाफलमंगीक्रियते तदास्वदशास्वेवफलंप्रयच्छन्ति
 एतच्चपराशरादीनांमते तेषामंतयथानाभसयोगावेतो समस्तदशास्वपिफलप्रदोतेनवराहमिहिरेणोक्तो ३ अथाहृतियोगान्यंचगदाशकटविहं
 गशृंगाटकहलारव्यान्वसंतिलकेनाह आसन्नेति आसन्नेनिकटवर्तिनिकेंद्रभवनद्वयेकंटराशियुग्मेयदासर्वग्रहाः भवंतितदागदारव्योयोगो
 भवति सच्चतुःप्रकारः लग्नचतुर्थस्थेः सर्वग्रहैरेकः चतुर्थसप्तमस्थेर्द्वितीयः सप्तमदशमस्थेस्तृतीयः दशमलग्नस्थेश्चतुर्थः तन्वस्तगे
 धिति तन्वस्तगेषु लग्नसप्तमेषुसर्वग्रहेषुशकटभवति रवबंध्वोः दशमचतुर्थयोःस्थितेषुसर्वग्रहेषुविहगारव्योयोगः नवमपंचमलग्नस्थेः

आसन्नकेंद्रभवनद्वयेर्गदारव्यस्तन्वस्तगेषुशकटांविहगःरवबंध्वोः शृं
 गाटकनवमपंचमलग्नसंस्थेर्लग्नान्येर्गैर्हलमितिभवदंतितज्ञाः ॥ ४ ॥

सर्वग्रहैः शृंगाटकास्थोयोगोभवति लग्नान्येर्गैर्हलमिति लग्नवर्जयित्वायथासंभवमन्येसर्वग्रहाः परस्परंत्रिकोणगताभवन्ति तदाहलमितियोगः
 तज्ञाः होराशास्त्रपंडिताः भवदंतिकथयति सच्चतुःप्रकारः द्वितीयषट्दशमस्थेः सर्वग्रहैरेकः तृतीयसप्तमेकादशस्थेर्द्वितीयः प्रकारः चतु
 र्थाष्टमद्वादशस्थेस्तृतीयः प्रकार इति ४ अथवज्जयवकमलवापीसंज्ञयोगचतुष्टयंवेतालीयेनाह शकटांडमिति शकटवच्छुभैः व्यव-
 स्थितैरंडजवदशभैश्चवज्जंभवति एतदुक्तंभवति लग्नसप्तमयोः सौम्याश्चतुर्थदशमयोश्चपापाभवन्ति नान्यत्रकेचित्तदावज्जारव्योयोगोभव
 ति तद्विपरीतगैर्यकः तएवग्रहायदिविपरीतगताभवन्ति तदायवारव्योयोगोभवति शकटवदशभाः अंडजवच्छुभाः एतदुक्तंभवति लग्न

सप्तमयोः पाणः स्थिताः चतुर्थदशमयोश्च शशाः स्थितास्तदाचारव्योयोगो भवति कमलंत्विति एनेरेवसौम्यपापैः विभिन्नसंस्थितैश्चतुर्धापिकेन्द्रेषु स
 मवस्थितैः कमलारव्योयोगो भवति तदेव कमलं यदि केन्द्रबाह्यतो भवति तदा वापीसंज्ञो योगः एतदुक्तं भवति सर्वैरेवकेन्द्रबाह्यतः स्थितैः केन्द्राणि
 वर्जयित्वा न्यत्र पणफसपोक्लिमेषु स्थितैस्तदेव कमलं वापीसंज्ञो भवति योगः पणफरेषु चतुर्धापोक्लिमेषु चतुर्ध्विति ५ अथ वज्रयवयोः संभवो
 न भवति नौचमया पूर्वशास्त्रानुसारेण कृतावित्येतदनुष्णुभाह पूर्वशास्त्रानुसारेणेति पूर्वशास्त्रानुसारेण पूर्वाचार्यैः मययवनादिभिः वज्रा
 रव्योयोगः कृतः यवारव्यश्च तस्मान्मन्यापि कृतः वज्रादय इति बहुवचननिर्देशो ऽन्येषामेवं प्रकाराणां प्रदर्शनार्थः वज्रादयो योगायद्यपि न संभ

शकटां उज्ज्वल्युभाशामैर्वज्रं तद्विपरीते गेर्यवः कमलं तु विभिन्न
 संस्थितैर्वापीतद्यदि केन्द्रबाह्यतः ॥ ५ ॥ पूर्वशास्त्रानुसारेण मया
 वज्रादयः कृताः चतुर्थे भवने सूर्याज्जसितौ भवतः कथम् ६

वंति तथापि पूर्वशास्त्रानुसारेण मया कृताः नान्यनुसृत्य दृष्टे त्वर्थः यतः सूर्यादिदित्याश्चतुर्थे भवने चतुर्थराशौ पूर्वेण पश्चिमेन वा जसितौ बुधश
 क्रौडशं भवतः न कदाचिदकोदयेस्तसमये वामध्याह्वाह्वरात्रयोः बुधशक्रौ भवतः आदित्ये मध्याह्नस्थे ऽर्धसत्रस्थे चतुर्थो रुदर्यस्तमये कान भवत्ये
 व ६ अथ यूपेषु शक्तिदंडारव्ययोगचतुष्टयमनुष्णुभाह कंठकादीति होरासंग्रहतायैः केन्द्रैः क्रमात्परिपृच्छ्य लग्रकेन्द्रमादितः कृत्वा चतुर्षु ग
 हे पुयथासंभवं सर्वग्रहाणामवस्थानं भवति तदा यूपेषु शक्तिदंडारव्याश्चत्वारो योगा भवन्ति तद्यथा लग्नद्वितीयतृतीयचतुर्थेषु चतुर्धापि यदा सर्वे ग्रहाः

भवन्ति तदाष्टौपारव्योयोगोभवति अथचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमेषु चतुर्षुसर्वे एवग्रहाभवन्ति तदेषुःशारारव्योयोगः अथसप्तमाष्टमनवमदशमेषु -
चतुर्षुसर्वे एवग्रहाभवन्ति तदाशक्तियोगः अथदशमैकादशद्वादशलघ्नेषुचतुर्षुसर्वे एवग्रहाभवन्ति तदादंडयोगइति ७ अथनौकूटछत्र
चापाद्धचंद्रारव्ययोगपंचकमनुष्णभाह नौकूटछत्रेति तद्वत्तेनैवप्रागुक्तेनप्रकारेणलग्नेकं द्वादशारभ्यैकैकस्मात्कं द्वात्सप्तभिर्ग्रहैः सप्तर्क्षसंस्थितैः
नौकूटछत्रचापसंज्ञयोगचतुष्टयंभवति तद्यथा लग्नद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमेषुयदासर्वेग्रहाः भवन्ति तदानौर्गमयोगोभवति एवंचतु
र्थपंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमदशमेषुयदासर्वेग्रहाः भवन्ति तदाकूटारव्योयोगोभवति अथसप्तमाष्टमनवमदशमैकादशद्वादशलघ्नेषुसर्वेग्रहाभवन्ति

कूटकादिप्रवृत्तैस्तुचतुर्ग्रहगतैर्ग्रहैः यूपेषुशक्तिदंडारव्याहाराद्यैःकंटकैःक्रमात् ७
नौकूटछत्रचापानितद्वत्सप्तर्क्षसंस्थितैः अपद्धचंद्रस्तुनावाद्यैः प्रोक्तस्तन्यर्क्षसंस्थितैः ८

तदाछत्रारव्ययोगं अथदशमैकादशद्वादशलघ्नद्वितीयतृतीयचतुर्थेषुयदासर्वेग्रहाभवन्ति तदाचापंचापरव्ययोगं अर्द्धचंद्रइति नावाद्येरेवयो
गैरन्यर्क्षसंस्थितैः अपरराशिव्यवस्थितैरर्धचंद्रारव्योयोगोभवति नावाद्याः कंटकेषूक्ताः तैश्चान्यर्क्षसंस्थितैः अपरराशिगतैः तेनपणपरे
ष्यः आरभ्यनिरंतरंसप्तसङ्ग्रहेषुयदासर्वेग्रहाभवन्त्यापोक्लिमेष्योवातद अर्द्धचंद्रारव्यः सचाष्टप्रकारः तद्यथा द्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठ
सप्तमाष्टमेषुसप्तसप्तसर्वेग्रहायदाभवन्ति तदैकः एवंतृतीयादिनवमांतेषु द्वितीयः पंचमादिष्वेकादशांतेषु तृतीयः षष्ठादिषुद्वादशांतेषुचतुर्थः
अष्टमादिषुद्वितीयांतेषुपंचमः नवमादिषुतृतीयांतेषुषष्ठः एकादशादिषुपंचमांतेषुसप्तमः द्वादशादिषुषष्ठांतेषुयदासर्वेग्रहाभवन्तितदाःष्टमइति ८

ब-टी-
९९

अथसमुद्रचक्रारब्धौद्वोयोगावनुभूभाह अर्थाद्वृत्तायस्थानादारभ्येकांतरगते ग्रहेः षड्ग्रहाश्रितैः षड्ग्रहाश्रितैः षड्ग्रहाश्रितैः सप्तभिर्ग्रहेः समुद्रारब्धोयोगोभवति
तद्यथा द्वितीयचतुर्थषष्ठाष्टमदशमद्वादशेषुषट्सप्तयदासमग्रहाभवन्तितदासमुद्रारब्धोयोगः विलग्रादिस्थितैरिति अनेनैवप्रकारेणविलग्राद्ग्रा
त्यभ्युत्थेकांतरस्थैः षड्ग्रहेषुसप्तभिर्ग्रहैः स्थितैः चक्रारब्धोयोगोभवति तद्यथा लग्नतृतीयपंचमसप्तमनवमेकादशेषुषड्ग्रहेषुयदासर्वेग्रहाः भवति
तदाचक्रारब्धोयोगोभवति इत्येवंप्रकारेण आहूतिजानामाकारवशादुत्पन्नानांसंग्रहोव्याख्यातः ९ अथसंख्यायोगसप्तकंशांलिन्याह संख्या
योगइति सप्तभिर्ग्रहैः सप्तर्क्षसंस्थैः सप्तसुराशिषुगतेरेकापायादेकापगमाक्रमत्सप्तसंख्यायोगाः स्युः भवेयुः तेचवल्लुक्क्यादयोगोलांताः

एकांतरगतेरर्थात्समुद्रः षड्ग्रहाश्रितैः विलग्रादिस्थितैश्चक्रमित्याहूतिजसंग्रहः ९
संख्यायोगाः स्युः सप्तसप्तर्क्षसंस्थैरेकापायादल्लुकीदाभिनीच ॥ ७ ॥

तद्यथा येषुतेषुसप्तसुग्रहेषुयदासर्वेग्रहाभवन्ति तदावल्लुकीनामयोगोभवति यदाषट्सुग्रहेषुसप्तग्रहाभवन्ति तदादाभिनीनामयोगोभवति ए
वंपंचसप्तसप्तग्रहाः पाशः पाशोयोगः चतुर्षुकेदारः केदारोयोगः त्रिषुशूलः शूलोयोगः द्वयोर्युग युगनामयोगः एकस्मिन्पाशोसप्तग्रहायदा
भवन्ति तदागोलः गोलनामयोगः अन्यान्यपूर्वसुक्ताविहाय पूर्वोक्तानन्यात्रयोगान्विहायवर्जयित्वा एतेयोगाः भवन्ति एतदुक्तंभवति यथोक्ता
नांयोगानांमध्याद्यदिसंख्यायोगस्यसादृश्यंभवति तदासंख्यायोगोनांगीकार्यः सएवयोगोयात्यइति १० अथात्रययोगत्रयजातानांदलयो
गद्वयजातानांचफलं वसंततिलकेनाह ईर्ष्युरिति ईर्ष्युः समत्सरः परर्द्धिमत्सरी विदेशानिरतः परदेशाध्यासनशीलः अध्वरुचिः सततमदनः

ना-बो
१२

९९

ननुविदेशभिरतएवाध्वरुचिः तत्किमत्रदूयोर्ग्रहणं उच्यते विदेशेष्वनेकप्रदेशाध्यासनशीलोभवतिसततमदनोभवति एवंविधोरज्वारज्वारव्ये
योगेजातोभवति मानीर्गर्वितः धनीधित्तवान् बहुषुहृत्येषुकार्येष्वसक्तः बहुकर्मारंभशीलः एवंविधोसुशतारव्येयोगेजातोभवति व्यंगोंगही
नः विगतमंगयस्य स्थिरोहृदनिश्चयः आद्योधनवान् निपुणः कार्येषु सूक्ष्मदृष्टिः एवंविधोनलजोनलारव्येयोगेजातोभवति एवमाश्रय-
योगत्रयजातानांफलं व्याख्यातं स्वगुत्योभोगान्वितइति स्वगुत्यः स्वयोगेजातोभोगान्वितोभवति भुजगजोभुजगारव्येसर्पयोगेजातो ब
हुदुःखभाक्स्यात् नानाप्रकाराणादुःखानांभोगीभवति केचिदत्रबहुवचनंपठति व्यंगाः स्थिराद्यानिपुणानलजाः स्वगुत्याः भोगान्विता

पाशः केदारः शूलयोगोयुगंचगोलश्चान्यानूर्वमुक्त्वाविहाय १० ईर्ष्युर्विदेश
निरतोध्वरुचिश्चरज्ज्वामानीधनीचसुशलेबहुहृत्यसक्तः व्यंगस्थिराद्यनि
पुणानलजः स्वगुत्योभोगान्वितोभुजगजोबहुदुःखभाक्स्यात् ॥ ११ ॥ ७

भुजगजाबहुदुःखभाजइतिनकश्चिदोषः एवंदलयोगद्वयजातानांफलं व्याख्यातं ११ अथान्योयोगाश्रययोगश्चयदासमकालंयत्रदृश्यतेतत्र
श्रययोगस्यभिराकरणार्थमनुष्टुभाह आश्रयोक्तस्त्विति यत्रान्योयोगआश्रययोगश्चभवति तत्राश्रययोगान्येनयवादिनामिश्रोभवति
मिथितत्वाच्चाफलोभवति स्वफलंनयच्छति एवमन्यैरपरेः विमिश्रितानिः फलाभवति येश्चमिथ्याः सादृश्यंगतास्तेतत्रफलंदद्युः के
चिन्मिथ्यायैस्ते फलंतेषामितिपठति अभिश्चाश्रान्यैः यदाभवति तदास्वफलंनदाआत्मीयंफलंददति तत्रचरसंशौल्यगतेस्थिरादि

स्वभावस्थैरभिध्याः स्थिरलघुचरद्विस्वभावगतैरभिध्याः द्विस्वभावे लघुचरस्थिरगतैरभिध्यादिति १२ अथगदाशकटविहगशृंगाटकहला
 रव्येजुयोगेषुजातानांस्वरूपवसंततिलकेनाह यज्जायभागिति यज्जायजनशीलः अर्थभाग्यनानांभाजनंसततंसर्वकालमर्थरुचिः अ
 र्थाजीनोद्यमशीलः एवंविधयोगदारव्येयोगेजातोभवति तद्वृत्तिभुगिति तदितिशकटपरामर्शः तद्वृत्तिभुगृशकटवृत्तिभुक्ते शकटाजी
 वीभवनीत्यर्थः सरुजोव्याध्यर्हितः कुदारः कुत्सितभायैः एवंविधः शकटजः शकटयोगेजातोभवति दूतोदनइति दूतः परसंदेशप्रापणा
 र्थपरसकाशगामी अटनः परिभ्रमणशीलः ननुदूतेनाव्यवश्यमटनेनभवितव्यं उच्यते परेच्छयागमनशीलोदूतः अयंपुनः स्वेच्छयाटनः

आश्रयोक्तास्तुविफलाभवन्त्यन्यैर्विमिश्रिताः मिश्रायैस्तेफलद्वयुरभिध्याः स्वफलप्रदाः १२ यज्जायभावसतत
 मर्थरुचिर्गदायातद्वृत्तिभुगृशकटजः सरुजः कुदारः दूतोदनः कलहहृद्विहगेप्रदिष्टः शृंगाटकेचिरस्वरवीहृषिहृद्दला

तदुभयभागभवति कलहहृत्कलहशीलः एवंविधोविहगारव्येयोगेजातोभवति प्रदिष्टः उक्तः चिरेणस्वरवीचिरस्वरवीवयोतेस्वरवीत्यर्थः
 एवंविधोशृंगाटकारव्येयोगेजातोभवति अन्यैश्चिरस्वरवीचिरस्वरवीशृंगाटकेव्याख्यातः तच्चायुक्तं यस्मान्द्गवान्गार्गिः लघुपचमधर्मस्थे
 योगः शृंगाटकोमतः वयोतेस्वरिवनांजन्मत्प्रस्थात्त्वादुभाषिणां हृषिहृद्दलारव्ये हलारव्येयोगेजातः हृषिहृद्भवति हृषिकरोतीत्यर्थः १३
 अथवज्रयवपद्मवापी जातानांस्वरूपवसंततिलकेनाह वज्रेत्यपूर्वस्वरिवनइति अंत्येवयोत्येस्वरिवनः पूर्वस्वरिवनश्च बाल्येस्वरवी यौवने
 हुः रिततोहृद्दलेपुनरेवस्वरवीभवतीत्यर्थः सप्रगः सर्वजनवल्लभः अतिशूरोतीवसंयामधीरः एवंविधोवज्रारव्येयोगेजातोभवति शौर्या

नितः पराक्रमयुक्तः अथशब्दः षादपूरणेवयोतः वयोमध्येस्वरवी अंतःशब्दोन्नमध्यपर्योयः एवंविधोयवारव्येयोगेजातोभवति विख्यातकी-
 र्तिः सर्वजनप्रसिद्धकीर्तिः साननुकिमत्रविख्यातकीर्तिरस्ति उच्यते अस्तिक्वचिच्चसा यथाकीर्तिप्रापककर्मभिः शतैरपिपरंपरख्यातकी-
 र्तिनप्राप्नोति अभितसौरव्यगुणः अपरिमितसौरव्योऽपरिमितगुणश्च गुणाःविद्या शौर्यादयः एवंविधःपद्धारव्येयोगेजातोभवति ननुस्थिर
 स्वरवं तनुस्वल्पंस्थिरंचिरकालस्थायिसवरवं यस्यस्वल्पस्वरवंबहुकालंभवतीत्यर्थः निधिहृत भूमावर्यस्थापनशीलः नदाताकदर्यः एवंवि-
 धोवापीसंज्ञेयोगेजातोभवति १४ अथयूपशरशक्तिदंडारव्येयोगचतुष्टयेजातानांस्वरूपंवसंततिलकेनाह त्यागात्मवानिति त्यागीदाता

वज्रंत्यपूर्वस्वरिवनःसुभगोतिशूरोवीर्यान्वितोप्यथयवेस्वरिवतोवयोतः विख्यातकीर्त्यमितसौरव्य
 गुणश्चपद्येवाप्यातनुस्थिरस्वरवोविधिहृन्नदाता १४ त्यागात्मवान्ऋतुवरेर्यजतेचयूपेहिंस्त्रोथगुस्य
 धिहृतःशरहृच्छरारव्ये नीचालसःस्वरवधेनेर्विसुतश्चशक्तौदंडेप्रियेर्विरहितःपुरुषोत्यवृत्तिः ॥१५॥

आत्मवानप्रमादी ऋतुवरेर्यज्ञश्चैर्यज्ञैः यजते एवंविधोयूपारव्येयोगेजातोभवति हिंस्त्रेति हिंस्त्रोवधरुचिः गुप्त्यधिहृतः बंधनपालः शरहृ-
 त् शरकारः एवंविधश्चशरारव्येयोगेजातोभवति नीचः अधमानामकुलोचितानां कर्मणां कर्ता अलसः क्रियास्वपदुः स्वरवधेनेर्विसुतोभो-
 गवित्तविवर्जितः निःस्वरवोभिर्धनश्च एवंविधःशक्तौयोगेजातोभवति प्रियैः पुत्रादिभिः विरहितः वर्जितः अंत्यवृत्तिः दासवृत्तिः शूद्रवृत्तिरित्यर्थः
 एवंविधोदंडारव्येयोगेजातःपुरुषोभवति १५ अथनोक्कूटच्छत्रकार्मुकजातानांस्वरूपंवसंततिलकेनाह कीर्त्यायुतश्चलस्वरवदिति कीर्त्यायुतःख्यात

यथाः चलस्वरवः कदाचित्स्वरवीकदाचिदुःस्वी ह्रपणः अदाता चशब्दोन्नसमुच्चयार्थे एवंविधोन्नोः नावारव्येयोगेजातः प्राणीभवति कूटेनृतइति
अनृतेसुवनामतिर्यस्यासावनृतसुवनः असत्याभिधायीअसत्याभिभाषीच बंधनपः बंधनंपातीतिबंधनपः केचित्कूटेऽनृतह्रपबंधनपश्चजात
इतिपठति एवंविधः कूटारव्येयोगेजातोभवति इतिकूटयोगः छत्रोद्भवइति स्वजनसौरव्यकरः स्वजनेषुस्वरं करोतीति स्वजनसौरव्यकरः
अंत्यसौरव्योद्भूत्वेस्वरवितः एवंविधः छत्रारव्येयोगेजातोभवति इतिछत्रयोगः कार्मुकः शूरश्च संग्रामप्रियः प्रथमांत्यसौरव्यः प्रथमेवा
ल्येस्वरवी अंत्येद्भूत्वेस्वरवीच एवंविधः कार्मुकभवः चापारव्येयोगेजातोभवति इतिचापयोगः १६ अथार्द्धचंद्रसमुद्भवह्रुकी-

कीर्त्यायुतश्चलस्वरवः ह्रपणश्चनोः कूटेनृतसुवनबंधनपश्चजातः छ
त्रोद्भवःस्वजनसौरव्यकरोत्यसौरव्यशूरश्चकार्मुकभवःप्रथमांत्यसौरव्यः१६

जातानांस्वरूपं वसंततिलकेनाह अर्थेदुजइति स्रभगः सर्वजनप्रियः कांतवपुः प्रदर्शनीयः प्रधानः सर्वजनपूज्यः एवंविधोर्धेदुजोऽर्द्धचंद्रारव्ये
योगेजातोभवति समुद्रयोगः नरपतिप्रतिभः राज्ञातुल्यः भोगीभोगवान् एवंविधस्तोयालयेसमुद्धारव्येयोगेजातोभवति चक्रेति नरेंद्वाराजानः
तेषामुकुराः किरीटाः चूडामणिरत्नानि तेषां ह्युतिः कांतिः तयारंजितो ह्युरितावंशीपादौयस्यराजानः तस्यपादयोः पतंति महाराजाधिराजोभव
तीत्यर्थः तपोज्ञानादियोगाद्वाज्ञांपूजनीयोवा एवंविधश्चक्रारव्येयोगेजातोभवति आहृतियोगविंशतिजातानां फलं व्याख्यातं अत्रैवभूपालसं
ख्यायोगानां फलं व्याख्यायते वीणोद्भवश्चेति निपुणः सूक्ष्मदृष्टिः प्रियगीतनृत्यः गीतप्रियोनृत्यप्रियश्च एवंविधो वीणोद्भवो वीणारव्येयोगे-

जातोभवति १७ अथदामिनीपाशकेदारशूलजातानांस्वरूपं वसंततिलकेनाह दातान्यकार्येति दाताउदारः अन्यकार्यनिरतः परोपकारसक्तः पशुपः पशु-
रक्षिता बहूपशुभाग्भवति अथवापशुपप्रतिपशुनांपालयितारस्त्रयिता ग्रामाधिपतिरित्यर्थः एवंविधोदात्मियोगेजातोभवति पाशइति धनार्जनेविशी-
लः धनार्जनविशीलः धनार्जनविशीलश्चासौसमृत्युबंधुश्च धनार्जनविशीलसमृत्युबंधुः स्वयमेवधनार्जनेविशीलः सन्मार्गणधनार्जनं करोति तथा
मृतास्यमृत्याः कर्मकराबांधवाश्च भवति एवंविधः पाशाख्येयोगेजातोभवति केदारजइति कृषिकरः कृषिकरोति सबहूपयोज्यः सृष्टुशासनं कृ-
त्वाबहूनामुपयुज्यते उपकरोति एवंविधः केदारजः केदारख्येयोगेजातोभवति शूरः समरधीरः क्षतः प्रहारितः धनरुचिः अर्थप्रियः केचिद्बुध

अर्थेदुजः सभगकांतवपुः प्रधानस्तोयालयेनरपतिप्रतिमस्तुभोगी चक्रेनरेन्द्रमुकुटद्युतिरंजितांघ्री
वीणोद्भवश्चनिपुणः प्रियगीतनृत्यः १७ दातान्यकार्यनिरतः पशुपश्चदात्मिपाशोधनार्जनविशी-
लसमृत्युबंधुः केदारजः कृषिकरः सबहूपयोज्यः शूरः क्षतोधनरुचिर्विधनश्चशूले ॥ १८ ॥ ७

रुचिरितिपठंति विधनश्चदरिद्रः एवंविधः शूलख्येयोगेजातोभवति १८ अथयुगगोलयोर्जातस्यस्वरूपं सर्वेषां चनामसयोगानां समस्त
दशास्वपिफलं प्रदर्शनं हरिण्याह धनविरहितइति धनविरहितः अर्थहीनः पारवंडी त्रयीमार्गव्यपेतः एवंविधोयुगारख्येयोगेजातोभवति केचि-
द्धनविरहितः पारवंडीचित्तिपठंति वाशब्देनचार्थे अर्थहीनः पारवंडीच अथशब्दप्रानंतर्येविधनोर्थहीनः मलिनोमलोपेतशरीरः मलिनवासावा
अज्ञानोपेतः मूर्खः कुशिल्योलोकेनिघशिल्यकर्ता अलसः क्रियास्वसमर्थः अटनोभ्रमणशीलः नन्वालसोत्तनश्चेतिविरुद्धं उच्यते यद्यपिस्वरूपेणाल

सः तथाप्यनिदारिद्र्याद्भोजनक्रियामटनंविनासंपादयितुमशक्यत्वादतनः एवंविधोगोलारव्येयोगेजानोभवति एवंसमस्तसंख्यायोगेषुशुभफलं व्याख्यातम्
इतिनिगदितायोगा इति इत्येवंप्रकारान्नाभसचोगाः फलेः सार्द्धं सहनिगदिता उक्ता इहास्मिन्नध्याये एते समस्तदशास्वपिनियतफलदाः सर्वकालफलप्र
दाः चित्याविज्ञातव्याः ननु वज्रादिघाद्यंतस्सखिताप्रदर्शिता तत्कथं समस्तदशास्वित्युक्तं उच्यते तेषां क्वचनद्यथा दर्शितकालः स्रखदुःखयोर्भविष्य
ति येषां कालविभागो नोक्तस्तेषां समस्तदशास्वपि यथा दर्शितस्रखदुःखप्रदा भविष्यति ननु कस्यचित्समस्तं जन्मस्रखेन दुःखेन चैकरूपेण गच्छति
ये च भोगिनः तेपिमानसेर्दुःखैरभितप्ता भवन्ति येषिभिर्क्षाशिनस्तेपि कदाचिद्धर्माभितप्ता भवन्ति शीतलास्रदुमल्लयास्रस्रखितमित्यात्मानं मन्यन्ते तस्मा
देवमादिस्रखदुःखं सर्वेषां संसारजातेन विपर्येणानुभूयते तत्कथं समस्तदशास्वपियोगाः फलप्रदा भवन्ति उच्यते नैते योगादशाष्टकवर्गफलहेतार
शुभमशुभं वा फलं दशापतिर्दत्त्यष्टकवर्गाश्चित्तमपि फलं च अतो यथा कालयोगा अपि समग्रजन्मनि फलं दत्त्येवं भिन्नफलानुभवो भोगिनां दारिद्र्याणां च
संभवत्येव एवतावन्नाभसयोगाध्यायो व्याख्यातः अस्मिन्नध्याये यद्वक्तव्यं पूर्वप्रतिज्ञातं तदुच्यते दलयोगाहृतियोगयोः समकालसुपस्थानं नास्ति
तथा दलयोगैः सहाश्रययोगानां तुल्यकालसुपस्थानं नास्त्येव अथ दलयोगैः सह संख्यायोगा युज्यन्ते तदा दलयोगफलमेव भवति अथाहृतियोगा आ
श्रययोगैर्युज्यन्ते तदा आहृतियोगफलं भवति अथाहृतियोगाः संख्यायोगैर्युज्यन्ते तथाप्याहृतियोगफलं भवति यस्मात्संख्यायोगानामपवादः अ
न्यान्पूर्वसुक्तान्विहाय आश्रययोगानामप्यपवादः आश्रययोगास्तु विफला भवंत्येवैर्विभिश्चिता इति तस्मात्संख्यायोगा आश्रययोगाश्च आहृ
तियोगैश्चापि भूयन्ते अथाश्रययोगेन सह संख्यायोगस्योपस्थानं भवति तदा संख्यायोगस्यावकाशा एव न भवति अथाश्रययोगेन संख्यायोग
स्यापवादशमने हृतेनान्योवकाशः संख्यायोगस्य किं त्वेकस्मिन्नाशौ यदा सर्वग्रहाः भवन्ति तदा आश्रययोग एव भवति नन्वाश्रययोगसंख्यायो

गानांतुल्येअपवादेआश्रययोगेनसंख्यायोगःकथमभिभूयते उच्यते यदिसंख्यायोगेनाश्रययोगापशमनंभवतितदाआश्रययोगेनभवति संख्यायो
गोभवति यत्रयदाआश्रययोगेनसंख्यायोगोभिभूयते तदागोलस्यावकाशाएवनस्थात् परिभाषात्तेयं निरवकाशाहिविधयः सावकाशान्विधीन्वाधेते
इति अथैकैकराशिलग्रगतमधिकृत्यपुराणयवनमतेनयत्सार्द्धयोगशतमुक्तं तदधुनाप्रदर्शयते तेषांतावन्नयोविंशतिराहृतियोगाः विंशतिरेववरा
हमिहिरेणाभिहिताः किंतुतेषांमध्याह्नदायोगेनचत्वारोयोगाभिहिताः लग्नचतुर्थयोः यदासर्वेग्रहाभवन्ति तदागदायोगः चतुर्थसप्तमयोः शं-
रवः सप्तमदशमयोः बभ्रुकः दशमलग्नयोः ध्वजः तत्रपूर्वोक्ताविंशतिः शंरवबभ्रुध्वजैः सहत्रयोविंशतिः भवन्ति संख्यायोगानांसप्तविंशत्यधिकं

धनुर्विरहितः पारवंडीवायुगेत्वथगोलकेविधनमलिनोऽज्ञानोपेतः कुशल्यलसोटनः इतिनिगदि
तायोगाःसार्द्धंफलैरिहनाभसानियतफलदाश्चिंत्यात्येतेसमस्तदशास्वपि १९ इतिवाभस०ध्या०

शतं एवंसार्द्धंशतं १५० राशिद्वादशकेनाष्टादशशतानिभवन्ति १००० तत्रसप्तविंशत्यधिकस्यसंख्यायोगशतस्योत्पत्तिःप्रदर्शयते तद्यथैषांविक्-
ल्याःसप्त द्विविकल्याएकविंशतिः त्रिविकल्याः पंचत्रिंशत् ३५ चतुर्विकल्याः पंचाग्निः ३५ पंचविकल्याएकविंशतिः २१ षड्विकल्याःसप्त सप्त
विकल्याएकः एतदेकीकृतंसप्तविंशत्यधिकंशतंभवति १२७ एतदेववराहमिहिरेणाविवाहपटलेउक्तम् द्वित्र्यादियोगान्परिगृह्यत्कस्मान्नो
क्तंशतंसत्रिधनंवल्लग्नइति अथविकल्पगणितंप्रदर्शयते तत्राचार्येणविकल्पगणितंसंहितायामुक्तं पूर्वेणपूर्वेणगतेनयुक्तस्थानंविनात्येप्रवदं
तिसंख्या इच्छाविकल्पैःक्रमशोभिनीयनीतेनिवृत्तिःपुनरन्यनीतिरिति अत्रथावत्संख्यानांविकल्याः क्रियन्ते तदंतानेकाद्यालुपर्युपरिस्थाप-

बृ-दी-
१०३

येत् तद्यथात्रसमग्रहैः एकाद्यानांसमानानान्यासः ७।६।५।४।३।२।१ अत्रपूर्वेणगतेनयुक्तंस्थानंविनांत्यमिति पूर्वश्चासोगतश्चपूर्वगतः तेनपूर्व
वर्णगतेनयुक्तंमंत्यमुपरिसंस्थानंविनातद्वर्जयित्वेत्यर्थः प्रथममेकमधःस्थितं तयोर्द्वयो रूपरिस्थयोः क्षिपेत् एवंतत्रत्रीणिरूपाणिजातानि तानिच-
स्वोपरिचतुर्षुक्षिपेत् एवंतत्रषड्जातानितानिस्वोपरिचतुर्षुक्षिपेत् एवंतत्रदशरूपाणिजातानितानिस्वोपरिपंचस्रक्षिपेत् तत्रपंचदशजातानि
तानिस्वोपरिषट्स्रक्षिपेत् तत्रैकविंशतिर्जातानि अतःपंचकर्मणोः भायान्तदुपरिससैवस्थिताः यदुक्तं स्थानंविनांत्यं पुनरप्यधः प्रपृत्येवंक-
त्वापंचमेस्थानेपंचत्रिंशज्जाताः पुनरपिचतुर्थेपंचत्रिंशत् पुनस्तृतीयेएकविंशतिः पुनःद्वितीयेसप्तमथमेएकेव १।२१।३५।३५।२१।१।१
अथवान्येनप्रकारेणसंख्यानयनं प्रतिलोमंविनिक्षिप्यत्वात्तुलोममधःक्षिपेत् अनुलोमसमाहृत्यादधस्थेनविभाजयेत् न्यासः अत्रसमानाम
धोरूपंछेदः

७	६	५	४	३	२	१	०
१	२	३	४	५	६	७	०

 अनेनभागमपहृत्यलब्धंसप्त ७ एतेःद्वितीयेस्थानेषट्संगुण्याधःस्थिताभ्याद्वा
भ्यांभागम

७	६	५	४	३	२	१	०
१	२	३	४	५	६	७	०

 पहरेत् लब्धमेकविंशतिः २१ एतेस्तृतीयस्थाः पंचसंगुण्यत्रिभिः भजेत्तुल्यं पंच
त्रिंशत् ३५ एतेश्चतुर्थस्थानस्थाश्चत्वारिसंगुण्यचतुर्भिः भजेत्तुल्यं पंचत्रिंशत् ३५ एभिः त्रीणिसंगुण्यपंचभिः विभाज्यावासमेकविंश
तिः २१ एभिः द्वेसंगुण्यषड्भिः विभाज्यावाससप्त एभिरेकसंगुण्यसप्तभिः विभाज्यावासमेकएव एवमेकद्वित्रिचतुः पंचषट्सप्तविकल्पाः एवं
विकल्पगणितं कृत्वायथेष्टसंख्यानां व्याख्येयं अथेतेषां विकल्पानालोष्टकमस्तारिणोद्धारः कर्तव्यः इच्छाविकल्पैः क्रमशोभिनीयनीतेनिवृत्तिः
पुनरन्यनीतिरिति यथेष्टसंख्यानां विकल्पानासाद्यास्त राणिलिखेत् तत्रैकविकल्पेष्वेकैकलोष्टचिह्नकृत्वाविकल्पानुत्पादयेत् द्विविकल्पेषु
द्यंस्थिरलोष्टचिह्नकृत्वाद्वितीयेनलोष्टचिह्नितेनसहविकल्पानुत्पादयेत् एवंत्यादिषुविकल्पेषुद्यंस्थिरलोष्टचिह्नितकृतान्यैः चरलोष्टचिह्नि-

ना-यो
१२

१०३

तैः सहान्यस्ताविकल्पानुत्पादयेत् एवं कृत्वा प्रथमस्यापासनं कार्यं नीते निवृत्तिरिति वचनात् ततो न्यस्थिरचिह्नं कृत्वा न्यसेत् पुनरन्यनीतिरिति वचना
 त् उक्तं च भद्रश्रीशंकरेण वर्णसंख्याककोष्ठारव्याख्ये पक्षीजेयसंख्यकः ज्ञेयोक्तस्यान्यत्र तत्पूर्वहान्पूर्वश्चाप्यनुक्रमात् नयेद्दामाद्यमत्यक्षीद्ये पूर्वतानिरं-
 तरं ज्ञेयोक्त्यः पुनराद्याश्चकोष्ठनिष्ठावधिर्विधीरति तद्यथैकविकल्पाः रविः चंद्रः भौमः बुधः गुरुः शुक्रः शनिः एवमेकविकल्पाः सप्त ७ अथ
 द्विविकल्पना रविचंद्रौ रविभौमौ रविबुधौ रविजीवौ रविशक्रौ रविसेरो एवमादित्येन सह षट् अथ तृतीयविकल्पः शशिभौमौ शशि
 बुधौ शशिजीवौ शशिशक्रौ शशिसेरो एवं चंद्रेण सह पंच भौमबुधौ भौमजीवौ भौमशक्रौ भौमसेरो एवं भौमेन सह चत्वारः बुध
 जीवौ बुधशक्रौ बुधसेरो एवं बुधेन सह त्रयः जीवशक्रौ जीवसेरो एवं जीवेन सह द्वौ शक्रसेरो एवं शक्रेण सह एकः एवं द्विविकल्पः एकविं
 शतिः अथ त्रिविकल्पाः रविचंद्रभौमाः रविचंद्रबुधाः रविचंद्रजीवाः रविचंद्रशक्रः रविचंद्रसेराः एवमादित्ये चंद्रयोः पंच रविभौमबुधाः
 रविभौमजीवाः रविभौमशक्राः रविभौमसेराः एवमादित्यां गारकयोश्चत्वारः रविबुधजीवाः रविबुधशक्राः रविबुधसेराः एवमादित्ये बुध
 योरुत्रयः रविजीवशक्राः रविजीवसेराः एवं द्वौ रविशक्रसेराः एवमेकः एवमादित्येन सह त्रिविकल्पाः पंचदश चंद्रभौमबुधाः चंद्रभौ
 मजीवाः चंद्रभौमशक्राः चंद्रभौमसेराः एवं चंद्रभौमयोश्चत्वारः चंद्रबुधजीवाः चंद्रबुधशक्राः चंद्रबुधसेराः एवं त्रयः चंद्रजीव
 शक्राः चंद्रजीवसेराः एवं द्वौ चंद्रशक्रसेराः एकः एवं चंद्रेण सह दश १० भौमबुधजीवाः भौमबुधशक्राः भौमबुधसेराः एवं त्रयः
 भौमजीवशक्राः भौमजीवसेराः एवं द्वौ भौमशक्रसेराः एवं भौमेन सह षट् बुधजीवशक्राः बुधजीवसेराः एवं द्वौ जीवशक्रसेराः एकः
 एवं त्रिविकल्पाः पंचत्रिंशत् ३५ अथ चतुर्विकल्पाः रविचंद्रभौमबुधाः रविचंद्रभौमजीवाः रविचंद्रभौमशक्राः रविचंद्रभौमसेराः

एवंचत्वारः रविचंद्रबुधजीवाः रविचंद्रबुधशक्राः रविचंद्रबुधसौराः एवंत्रयः रविचंद्रजीवशक्राः रविचंद्रजीवसौराः एवंद्वौ रविचंद्रशक्रसौराः ए-
वमेकः रविभौमबुधजीवाः रविभौमबुधशक्राः रविभौमबुधसौराः एवंत्रयः रविभौमजीवशक्राः रविभौमजीवसौराः एवंद्वौ रविभौम-
शक्रसौराः एवमेकः रविबुधजीवशक्राः रविबुधजीवसौराः द्वौ रविबुधशक्रसौराः रविजीवशक्रसौराः एवमादित्येनसहविंशतिः चं-
द्रभौमबुधजीवाः चंद्रभौमबुधशक्राः चंद्रभौमबुधसौराः एवंत्रयः चंद्रभौमजीवशक्राः चंद्रभौमजीवसौराः एवंद्वौ चंद्रभौमशक्र-
सौराः चंद्रबुधजीवशक्राः चंद्रबुधजीवसौराः चंद्रबुधशक्रसौराः चंद्रजीवशक्रसौराः एवंचंद्रेणसहदश भौमबुधजीवशक्राः भौम-
बुधजीवसौराः भौमबुधशक्रसौराः भौमजीवशक्रसौराः एवंभौमेनसहचत्वारः बुधजीवशक्रसौराः बुधेनसहएकः एवंचतुर्विकल्पाः पं-
चत्रिंशत् ३५ अथपंचविकल्पाः रविचंद्रभौमबुधजीवाः रविचंद्रभौमबुधशक्राः रविचंद्रभौम बुधसौराः रविचंद्रभौमजीवशक्राः र-
विचंद्रभौमजीवसौराः रविचंद्रभौमशक्रसौराः रविचंद्रबुधजीवशक्राः रविचंद्रबुधजीवसौराः रविचंद्रबुधशक्रसौराः रविचंद्रजीव-
शक्रसौराः रविभौमबुधजीवशक्राः रविभौमबुधजीवसौराः रविभौमबुधशक्रसौराः रविभौमजीवशक्रसौराः रविबुधजीवशक्र-
सौराः एवमादित्येनसहपंचदश १५ चंद्रभौमबुधजीवशक्राः चंद्रभौमबुधजीवसौराः चंद्रभौमबुधशक्रसौराः चंद्रभौमजीवशक्र-
सौराः चंद्रबुधजीवशक्रसौराः एवंचंद्रमसासहषट् ६ भौमबुधजीवशक्रसौराः एवंपंचविकल्पाः एकविंशतिः २१ अथषड्विकल्पाः
आदित्यचंद्रभौमबुधजीवशक्राः रविचंद्रभौमबुधजीवसौराः रविभौमबुधजीवशक्रसौराः चंद्रभौमबुधजीवशक्रसौराः एवंषड्विकल्पाः
अथसप्तविकल्पाः रविचंद्रभौमबुधजीवशक्रसौराः सप्तविकल्पएकएव एवंसप्तविंशत्यधिकं विकल्पशतं १२७ व्याख्यातं इ० ह० नाभ० यः

ह. टी.
१०५

ऋगवान्गार्भिः स्वांशेषिभिन्नस्यांशोवासंस्थितोदिवसेशशी गुरुणादृश्यतेतत्रजातोवित्तस्वरवान्वितः निश्येवंभृगुणादृष्टः शशीजन्मनिशस्यते विपर्य
यस्थेशीतांशौजायंतेत्यथनानराःइति तथाचयवनेश्वरः स्वांशेशशीभार्गवदृष्टमूर्तिर्निशीश्वरोत्पत्तिकरःप्रदिष्टः तदुत्तमोद्भूतिकरःसतुस्यादृष्टोदि
वादेवपुरोहितेन १ अथाधियोगारव्ययोगंसफलं वसंततिलकेनाह सौम्यैरिति इंदोश्चंद्रात्सौम्यैः बुधगुरुसितैः स्मरारिनिधनेषु सममषष्ठाष्टमेषुत्रिषु
स्थानेषुहृद्योर्वास्थानयोरेकस्मिन्वास्थानेसर्वएवभवन्ति तदाधियोगारव्ययोगोव्याख्यातोभवति अत्रकैश्चित्सप्तसप्तमाष्टमानांस्थानानांसौम्यग्रहत्रयस्याव
स्थानादत्युन्नतायामभियोगोव्याख्यातः तच्चायुक्तं यस्माच्छ्रुतकीर्तिः निधनंघ्नंषष्ठंचंद्रस्थानाद्यथाशतमेर्युक्तं अधियोगःसप्रोक्तोव्यासहृतौस-

सौम्यैःस्मरारिनिधनेष्वधियोगइंदोस्तस्मिंश्चमूपसचिवक्षितिपालजन्म सं
पन्नसौरव्यविभवाहृतशत्रवश्च दोर्यासुषोविगतरोगभयश्चजाताः ॥ २ ॥

सथापूर्वैः व्यासहृतौविस्तरहृतौपूर्वैराचार्यैश्चिरंतनेः सचसप्तधासप्तप्रकारः प्रोक्ताः कथितः तद्यथा षष्ठेराशौचदासर्वसौम्यग्रहाः भवन्तितदैकः स
समेद्वितीयः अष्टमेतृतीयः षष्ठसप्तमयोश्चतुर्थः षष्ठाष्टमयोःपंचमः सप्तमाष्टमयोःषष्ठः षष्ठसप्तमाष्टमेषुसप्तमइति एवमेवंस्थितेषुसौम्येष्वधियो-
गः अर्थादेवैवमस्थितेषुपापैः पापः मित्रैर्भिश्चः तथाचश्रुतकीर्तिः षष्ठसप्तमाष्टमसंस्थैः श्चंद्रात्सौम्यैः शतप्रोधियोगः स्यात् पापः पापैरेवंमित्रै-
र्भिश्चस्तथैवोक्तः अधियोगजातानांपलमाह तस्मिंश्चमूपतिसचिवक्षितिपालजन्मेति तस्मिन्नधियोगेजातश्चमूपः सेनापतिर्भवति सचिवोमं
भवति क्षितिपालोभूपाळोराजावाभवति तेषायुगपदसंभवात् पृथक्त्वंव्याख्यातम् तथाचबादरायणः शशिनःसौम्याः षष्ठेघृनेवानिध-

चं. यो.
१३

१०५

नसंस्थितावास्तुः जातोत्पत्तिर्ज्ञेयोमंत्रोवासेन्वनायकोवापि तेनैतदुक्तंभवति बुधगुरुसितैरुत्कृष्टवीर्यैः नृपोमध्यमवीर्यैः सचिवः हीनवीर्यैः सेनापतिः ए
 षामन्यतमाऽपि संपन्नसौख्यविभवाः अतिसौख्येश्वर्यसंपन्नाः हतशत्रवः नष्टरिपवः दीर्यायुषः चिरजीविनः विगतरोगप्रयाः स्वस्थदेहानिर्भ
 याश्च एवंविधेयोगेजानाम्भवति केषांन्निन्मतेराजयोगएव तथाचसारावल्यां द्यूनषष्ठमथाष्टमशिशिरगोः प्राप्ताःसमस्ताः शूभाःकूराणांयदिगो
 चरेनपतिताः सूर्यालयादूरतः भूपालःप्रभवेत्सयस्यजलयेवेलावनांतोद्भवेः सेनायत्तकरींद्रदानसलिलंभृंगेर्मुहुःपीयते १ तथाचमांडव्यः अमित्रं
 यामित्रंनिधनमथवाशीतरुचितोगताः सर्वेसौम्यास्तमिहजनयेयुर्नरपतिं धृतैनेवासेकंगतवतिविषादेतुपयसाप्रतापाधिर्यस्य ज्वलतिहृदयेशशुभ्र

**हित्वाऽर्कं सूनफानफादुरुधुराः स्वांत्योभयस्थेग्रहैः शीतांशोः कथितोन्यथातुबहुभिः केमद्रु
 मोन्यैस्त्वसौ केद्रेशीतकरेथवाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यतेकेचित्केद्रनवांशकेषुचवदत्युक्तिप्रसिद्धानते ३**

शम् २।२ अथसूनफानफादुरुधुराकेमद्रुमारख्ययोगचतुष्टयंशादूलविक्रीडितेनाह हित्वाऽर्कमिति अथार्कमादित्यहित्वात्यत्कायदान्यः कश्चिद्ब्रह्मोभौमा
 दिकः शीतांशोश्च द्वात्स्वांत्योभयस्थोभवति द्वितीयस्थोद्वादशस्थोवाद्द्वितीयद्वादशस्थोवाद्द्वौभवतस्तदासूनफानफादुरुधुरारख्ययोगत्रयंभवति एत-
 दुक्तंभवति अर्कहित्वायदान्योग्रहः कश्चिच्चद्वाद्वितीयस्थानेभवति तदासूनफानामयोगोभवति अथार्कवर्जयित्वाचंद्रात्द्वादशोऽर्कश्चिद्ब्रह्मोभवति तदा
 अनफानामयोगोभवति एवंचंद्रात्द्वितीयद्वादशगोग्रहोभवतस्तदादुरुधुरानामयोगोभवति अत्रयोगत्रयेप्यादित्योद्वितीयेद्वादशोवास्थानेभवति तदानफायोग
 भंगह्रद्भवति किंतुयोगकर्तृणामध्येनगण्यते एतदुक्तंभवति आदित्योद्वितीयेद्वादशोवास्थानेभवतुमाभवतुवाभौमादिस्तत्रस्थोयथादर्शितयोगकर्ता

ब्र. टी.
१०६

भवति एतेयोगावहुभिराचार्यैः पठिताः अन्यथा केमद्रुमउक्तः अस्माद्योगत्रयाद्येकोपियोगोभवति नदाकेमद्रुमारव्येयोगोभवति एतदुक्तंभवति कौ
मादीनांकेन्द्रे शानकरेथवाग्रहयुक्तेकेमद्रुमोनेष्यते अन्येषांगर्गादीनामेवंमतं केन्द्रेजन्मलग्नेकेन्द्रे शीतकरेचंद्रेवाभौमादिग्रहयुतेभौमादिग्रहविराहतयो
रपिचंद्राद्द्वितीयद्वादशस्थानयोः केमद्रुमोभवति केन्द्रेग्रहयुतइत्यत्रकेचिच्चंद्रकेन्द्रेमेवकेवलं व्याख्यातं तच्चायुक्तं चंद्रकेन्द्रेग्रहयुतेचंद्रमसोपियोगो
तर्भवति शीतकरेग्रहयुतेइत्येतदपार्थक्यस्यात् अत्रचभगवान्गार्गीः व्ययार्थकेन्द्रगच्छंद्राद्दिनाभानुनचेद्ब्रह्मः कश्चित्स्याद्वाविनाचंद्रंलुग्रात्केन्द्रगतो
थवा योगःकेमद्रुमोनामतदास्यात्पुत्रगर्हिताः भवतिनिन्दिताचारादरिभ्यापत्तिसंयुताः तथाचसारावल्याम् सूनफानफादुरुधुराः क्रमेणयोगाभवति
रविराहतेः विनात्योभयसंस्थैः केरववनबांधवाद्ब्रह्मैः एतेनयदायोगाः केन्द्रेग्रहवर्जितः शशांकश्च केमद्रुमोतिकष्टः शशिनचसर्वग्रहादृष्टे एवंके
द्रेशांतकरेःथवाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यते अन्येआचार्यानेच्छति वराहमिहिरस्तुपुनरिच्छत्येव यस्मिन्नर्थेतस्यैवतद्वाक्यं अन्यथाकेमद्रुमइत्येव
मुक्त्वापरमतमुक्तं अन्येसोएवंकेन्द्रे शीतकरेथवाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यते स्वल्पज्ञानकपि तेनसूनफानफादुरुधुराभावेकेमद्रुमउक्तः तथाच रविकर्ज्य
द्वादशैरनफाचंद्राद्द्वितीयैःसूनफा उपयस्थितैर्दुरुधुराकेमद्रुमसंज्ञकोतोऽन्यः सत्यस्यापि सूनफानफादुरुधुराभावेकेमद्रुमः तथाच सूनफात्
नफायोगौदोरुधुरश्चंद्रसंस्थितः क्षेत्रात् प्राक्पृष्ठतोग्रहेद्रैरुभयगतेस्तेषुरविवर्ज्य केमद्रुमोत्रयोगोन्यथाभवेद्यत्रगर्हितंजन्म केचित्केन्द्रनवांशकेधि
ति केचिदाचार्याः केन्द्रेषुकेचिच्चनवांशकेष्वेतद्योगत्रयंवर्दति यथाचंद्राद्द्वितीयद्वादशोभयस्थैर्ग्रहेः सूनफाद्यायोगाव्याख्याताः तथाकेचिच्चतुर्तकीर्ति-
जीवशर्मप्रभृतिभिः केन्द्रवशान्नवांशकवशाच्चव्याख्याताः एतदुक्तंभवति ताराग्रहेश्चंद्राच्चतुर्थस्थानस्थैः सूनफा दशमस्थानस्थैरनफा चतुर्थद
शमस्थितैः दुरुधुराअतोऽन्यथाकेमद्रुमः तथाचश्चतुर्तकीर्तिः चंद्राच्चतुर्थैः सूनफादशमस्थितैः कीर्तितोनफाविहगैः उपयस्थितैर्दुरुधुराकेमद्रुम

चं. बो.
१३

१०६

संज्ञितो न्यथायोगः केचित्केन्द्रनवांशकेषु तु वदन्ति यत्र तत्र राशौ यद्वा शिसंबन्धिनवांशके चंद्रमा भवति तस्माद्वाशे च्यौ द्वितीयो राशिः तत्र यदि तारा ग्रहो भवति तदा सूनफा अथ चंद्रनवांशकराशेः द्वादशे तारा ग्रहो भवति तदा नफा अथ चंद्रनवांशकराशेः द्वितीये द्वादशे च यदा ग्रहो भवति तदा दुरुधुरा अतो न्यथा के मद्रुमः तथा च चंद्रनवांशकराशितो द्विर्द्वादशराशी यद्दिग्रहरहितो भवति तदा के मद्रुमः तथा च जीवशर्मा यद्वा शिसंज्ञेशीतांशर्तनवांशे जन्मनि स्थितः तद्द्वितीयस्थिते र्योगः सूनफारव्यः प्रकीर्तितः द्वादशे रनफा ज्ञेयो ग्रहो द्विर्द्वादशस्थितेः प्रोक्तो दुरुधुरा योगो न्यथा के मद्रुमः स्मृतः उक्तिः प्रसिद्धानते येषामेवं विधंमते तेषामुक्तिः लौकिकेन प्रसिद्धा तन्मतं ब्रह्मज्योतिषिकैर्नागीकृतमित्यर्थः ३ अथ सूनफानफा दुरुधुरारव्यप्रकारज्ञानमिंद्रवज्ज्याह त्रिं

**त्रिंशत्सरूपाः सूनफानफारव्याः षष्टित्रयंदोरुधुरे मभेदाः
इच्छाविकल्पैः क्रमशो भिनीयनीते निवृत्तिः पुनरन्यनीतिः ४**

शत्सरूपा इति सरूपाः त्रिंशदेकत्रिंशत् एकत्रिंशत् सूनफारव्यायोगाः तावन्त एवानफारव्याः षष्टित्रयमशीत्यधिकं शतं दुरुधुरामभेदानां एषां पूर्ववद्विकल्पगणितं इच्छाविकल्पैरित्यादि एतत्स्योक्तो लोष्टुकप्रस्तारं पूर्वमेव नाभसयोगाध्याये व्याख्यातं इच्छाविकल्पैः क्रमशः परिपाद्यान्यत्र लोष्टुकमभिनीयनीते निवृत्तिः कार्या पुनः प्रयोन्यनीतिरित्यत्र स्थानांतरे चालनं अथ सूनफादयो भो म बुधगुरुसितासितैः पंचभिर्निष्पाद्यंते तस्मादिच्छाविकल्पाः पंच तेषां न्यासः अत्र प्राग्बत्पूर्वेण पूर्वेण गणितेन युक्तस्थानं विनांत्यं प्रवदन्ति संख्याभित्तुत्वाजातं ५।४।३।२।१ अथवा प्राग्बत्संख्यैः स्वसंख्याजाता

५	४	३	२	१
१	२	३	४	५

एकमेकविकल्पाः पंच द्विविकल्पादश त्रिविकल्पादश चतुर्विकल्पाः पंच पंचविकल्पा एकः एवमेकत्रिंशत् ५।१०।१०।५।१

तद्यथा द्वितीयेचंद्रद्वौमः बुधः बृहस्पतिः शक्रः सौरः एवमेकविकल्पाः पंच अथद्विविकल्पाः भौमबुधो भौमजीवो भौमशक्रो भौमसौरौ बुधजीवो
 बुधशक्रो बुधसौरौ जीवशक्रो जीवसौरौ शक्रसौरौ एवंद्विविकल्पाः दश अथत्रिविकल्पाः भौमबुधजीवाः भौमबुधशक्राः भौमबुधसौराः
 भौमजीवशक्राः भौमजीवसौराः भौमशक्रसौराः बुधजीवशक्राः बुधजीवसौराः बुधशक्रसौराः जीवशक्रसौराः एवंत्रिविकल्पादश १० अथ
 चतुर्विकल्पाः भौमबुधजीवशक्राः भौमबुधजीवसौराः भौमजीवशक्रसौराः भौमबुधशक्रसौराः बुधजीवशक्रसौराः एवंचतुर्विकल्पाः पंच ५
 अथपंचविकल्पाः भौमबुधजीवशक्रसौराः एवंपंचविकल्पएकः १ एवमेकत्रिंशत् ३१ सूत्रफायोगाः उत्पादिताः अनेनैवप्रकारेणद्वादशस्थैः अन
 फाभेदाः एकत्रिंशत् अथदुरुधुराविकल्पाः एषांलोष्टुकप्रस्ताराभावात्त्वबुधेच्छाविकल्पैः क्रमशोभिनीयेति न्यायेन व्युत्पत्तिः एकोद्वितीये द्वि
 तीयेद्वादशे एकोद्वादशेद्वितीयेद्वितीये तद्यथा भौमबुधो १ बुधभौमो २ भौमजीवो ३ जीवभौमो ४ भौमशक्रो ५ शक्रभौमो ६ भौम
 सौरौ ७ सौरभौमो ८ बुधजीवो ९ जीवबुधो १० बुधशक्रो ११ शक्रबुधो १२ बुधसौरौ १३ सौरबुधो १४ जीवशक्रो १५ शक्रजीवो १६ जीव
 सौरौ १७ सौरजीवो १८ शक्रसौरौ १९ सौरशक्रो २० अथैकोद्वितीये द्वादशेद्वौ द्वितीयेद्वौ द्वादशेचैकः तद्यथा भौमः बुधजीवो १ बु
 धः जीवभौमो २ जीवः शक्रबुधो ३ बुधः शक्रभौमो ४ भौमः बुधसौरौ ५ बुधः सौरभौमो ६ भौमः जीवशक्रो ७ जीवः शक्रभौमो ८ भौ
 मः जीवसौरौ ९ जीवः सौरभौमो १० भौमः शक्रसौरौ ११ शक्रः सौरभौमो १२ बुधः भौमजीवो १३ जीवः भौमबुधो १४ बुधः भौमशक्रो १५
 भौमशक्रबुधो १६ बुधः भौमसौरौ १७ भौमः सौरबुधो १८ बुधः जीवशक्रो १९ जीवशक्रबुधो २० बुधः जीवसौरौ २१ जीवसौरबुधो २२
 बुधः शक्रसौरौ २३ शक्रः सौरबुधो २४ जीवः भौमबुधो २५ भौमबुधजीवो २६ जीवः भौमशक्रो २७ भौमः शक्रजीवो २८ जीवः भौ

मसोरो २९ भौमसोरजीवो ३० जीवः बुधशक्रो ३१ बुधःशक्रोजीवो ३२ जीवःबुधसोरो ३३ बुधसोरजीवो ३४ जीवःशक्रसोरो ३५ शक्रःसोरजी
वो ३६ शक्रःभौमबुधो ३७ भौमःबुधशक्रो ३८ शक्रःभौमजीवो ३९ भौमःजीवशक्रो ४० शक्रःभौमसोरो ४१ भौमःसोरशक्रो ४२ शक्रः
बुधजीवो ४३ बुधःजीवशक्रो ४४ शक्रःबुधसोरो ४५ बुधःसोरशक्रो ४६ शक्रःजीवसोरो ४७ जीवःसोरशक्रो ४८ सोरःभौमबुधो ४९
भौमबुधसोरो ५० सोरःभौमजीवो ५१ भौमःजीवसोरो ५२ सोरःभौमशक्रो ५३ भौमःशक्रसोरो ५४ सोरःबुधजीवो ५५ बुधःजीवसोरो ५६
सोरःबुधशक्रो ५७ बुधःशक्रसोरो ५८ सोरःजीवशक्रो ५९ जीवःशक्रसोरो ६० एवमेकत्रजाताः ८० अथैकोद्वितीये द्वादशेत्रयः तद्य
था भौमः बुधजीवशक्राः १ बुधजीवशक्राः भौमः २ भौमः बुधजीवसोराः ३ बुधजीवसोराः भौमः ४ भौमः बुधशक्रसोराः ५ बुध शक्रसोराः भौ
मः ६ भौमः जीवशक्रसोराः ७ जीवशक्रसोराः भौमः ८ बुधः भौमजीवशक्राः ९ भौमजीवशक्राः बुधः १० बुधः भौमजीवसोराः ११ भौम
जीवसोराः बुधः १२ बुधः भौमशक्रसोराः १३ भौमशक्रसोराः बुधः १४ बुधः जीवशक्रसोराः १५ जीवशक्रसोराः बुधः १६ जीवः भौमबुधशक्राः १७
भौमबुधशक्राः जीवः १८ जीवः भौमबुधसोराः १९ भौमबुधसोराः जीवः २० एवमेकत्र १०० जीवः भौमशक्रसोराः १ भौमशक्रसोराः जीवः २
जीवः बुधशक्रसोराः ३ बुधशक्रसोराः जीवः ४ शक्रः भौमबुधजीवाः ५ भौमबुधजीवाः शक्रः ६ शक्रः भौमबुधसोराः ७ भौमबुधसोराः शक्रः ८
शक्रः भौमजीवसोराः ९ भौमजीवसोराः शक्रः १० शक्रः बुधजीवसोराः ११ बुधजीवशक्राः सोरः १२ सोरः भौमबुधजीवाः १३ भौमबु
धजीवाः सोरः १४ सोरः भौमबुधशक्राः १५ भौमबुधशक्राः सोरः १६ सोरः भौमजीवशक्राः १७ भौमजीवशक्राः सोरः १८ सोरः बुधजी
वशक्राः १९ बुधजीवशक्राः सोरः २० एवमेकत्र १२० अथद्वितीये एकोद्वादशेत्रचत्वारः चत्वारोद्वितीयेद्वादशेत्रचैकः तद्यथा भौमः बुधजीवशक्र

ब्र-टी-
१०८

सौराः १ बुधजीवशक्रसौराः भौमः २ बुधः भौमजीवशक्रसौराः ३ भौमजीवशक्रसौराः बुधः ४ जीवः भौमबुधशक्रसौराः ५ भौमबुधशक्रसौराः
जीवः ६ शक्रः भौमबुधजीवसौराः ७ भौमबुधजीवसौराः शक्रः ८ सौरः भौमबुधजीवशक्राः ९ भौमबुधजीवशक्राः सौरः १० एवमेकत्र १३०
अथद्वौद्वादशेद्वावद्वितीये नद्यथा भौमबुधो जीवशक्रो १ जीवशक्रो भौमबुधो २ भौमबुधो जीवसौरौ ३ जीवसौरौ भौमबुधो ४ भौमबुधो शक्र-
सौरौ ५ शक्रसौरौ भौमबुधो ६ भौमजीवो शक्रबुधो ७ शक्रबुधो भौमजीवो ८ भौमजीवो बुधसौरौ ९ बुधसौरौ भौमजीवो १० भौमजीवो
शक्रसौरौ ११ शक्रसौरौ भौमजीवो १२ भौमशक्रो बुधजीवो १३ बुधजीवो भौमशक्रो १४ भौमशक्रो बुधसौरौ १५ बुधसौरौ भौमशक्रो १६
भौमशक्रो जीवसौरौ १७ जीवसौरौ भौमशक्रो १८ बुधजीवो भौमसौरौ १९ भौमसौरौ बुधजीवो २० एवमेकत्र १५० भौमसौरौ
बुधशक्रो १ बुधशक्रो भौमसौरौ २ भौमसौरौ जीवशक्रो ३ जीवशक्रो भौमसौरौ ४ बुधजीवो शक्रसौरौ ५ शक्रसौरौ बुधजीवो ६
बुधशक्रो जीवसौरौ ७ जीवसौरौ बुधशक्रो ८ जीवशक्रो बुधसौरौ ९ बुधसौरौ जीवशक्रो १० एवमेकत्र १६० द्वौद्वितीयेत्रयोद्वाद-
शेद्वादशेद्वात्रयोद्द्वितीयेच नद्यथा भौमबुधो जीवशक्रसौराः १ जीवशक्रसौराः भौमबुधो २ भौमजीवो बुधशक्रसौराः ३ बुधशक्र-
सौराः भौमजीवो ४ भौमशक्रो बुधजीवसौराः ५ बुधजीवसौराः भौमशक्रो ६ भौमसौरौ बुधजीवशक्राः ७ बुधजीवशक्राः भौमसौ-
रौ ८ बुधजीवो भौमशक्रसौराः ९ भौमशक्रसौराः बुधजीवो १० एवमेकत्र १७० बुधशक्रो भौमजीवसौराः १ भौमजीवसौराः बुध-
शक्रो २ बुधसौरौ भौमजीवशक्राः ३ भौमजीवशक्राः बुधसौरौ ४ जीवशक्रो भौमबुधसौराः ५ भौमबुधसौराः जीवशक्रो ६ जीव-
सौरौ भौमबुधशक्राः ७ भौमबुधशक्राः जीवसौरौ ८ शक्रसौरौ भौमबुधजीवाः ९ भौमबुधजीवाः शक्रसौरौ १० एवमेकत्र १८० ए

चं-यो-
१३

१०८

वंदुरुधुरायोगभेदाः शतमशीत्यधिकं प्रदर्शितं ४ अथ सूनफानफयोर्योगजातस्य स्वरूपविज्ञानं मालिन्याह स्वयमिति स्वयमात्मनाधिगतमर्जितं-
 वित्तयेन स्वबाहुर्जितधनः पार्थिवो राजा भवति तत्समो वा यदि राजान भवति तदा राजतुल्यः धीधनरव्यातिमान् बुद्धिवित्तकीर्तिभिः युक्तः एवं वि-
 धः सूनफायां योगे जातो भवति प्रभुरिति प्रभुरप्रतिहताज्ञः अगदशरीरो निरुज्जदेहः अविद्यमानागदरोगायस्य शीलवान् दमविनयादिभि-
 र्गुणैः युक्तः रव्यातकीर्तिः प्रथितयशाः जनाविदत्तसद्गुणः विषयसरवः शब्दस्पर्शरसरूपगंधाविषयाः तत्सरवेः युक्तः ननु किं विषयव्यतिरि-
 क्तसरवमस्ति उच्यते अस्ति यद्योगिनां मनः सरवं सवेषः अनुलेपनालंकारमात्यसद्वस्त्रधारणशीलः निर्द्वैतः मनोदुःखविनिर्मुक्तः एवं वि-

स्वयमधिगतवित्तः पार्थिवस्तत्समो वा भवति हि सूनफायां धीधनारव्यातिमांश्च प्रभुरगदशरीरः शी-
 लवान् रव्यातकीर्तिविषयसरवसवेषो निर्द्वैतश्चानफायां ५ उत्पन्नभोगसरवभुग्धनवाहनाद्व्यस्त्यागा-
 न्वितोदुरुधुराप्रभावः सप्तमृत्युः केमद्गुमेमलिनदुःखितनीचनिःस्वाः प्रेष्याः खलाश्च नृपतेरपि वशाज्जाताः ६

धोनफायां योगे जातो भवति ५ अथदुरुधुराकेमद्गुमयोगे जातयोः स्वरूपं वसंततिलकेनाह उत्पन्नभोगसरवभुगिति यत्र तत्र यथा तथोत्पन्नेर्भोगैः स-
 रवानिभुंक्ते धनेन वित्तेन वा हेनेरश्वदिभिरादयो त्यागान्वितोद्यतासप्तमृत्युः शोभनमृत्युः एवं विधोदुरुधुराप्रभावोदुरुधुरायोगे जातो भवति केमद्गु-
 मइति मलिनः मलवासाः स्नानालसश्च दुःखितः शरीराद्यैः मानसाद्यैः दुःखैरन्वितः नीचः स्वकुलानुचिताभमकर्मकरः निःस्वः दरिद्रः प्रेष्यः दा-
 सकर्मकरः खलः दुर्जनस्वभावः एषासुक्तार्थानामन्यतमेन युक्तो यदि नृपतेः राज्ञोपिवंशे कुले जातः तथाप्येवंविधः केमद्गुमजातो भवति केचिदत्र बहु

वचनंपठति केमद्रुमेयलिचद्रुःखितनीचनिःस्ताः प्रेष्यारवत्याश्चनृपतेरपिचंशजाताः तथापिनकश्चिद्दोषः ६ एवतावत्सनफानफादिषुसाभान्येनफलमभि
धेयेत्यनां प्रहवशाद्विशेषफलवसंततिलकेनाह उत्साहवान्बलीनित्योद्यमशीलः शौर्यवान्प्रणयः धनवान्चिन्तितः साहवानसमीक्षितकार्यकरः यद्य
त्पर्ययदाकालेत्विचार्यकरोतिथः ससाहसिकः एवंविधोमहोजोगारकोयदियोगकर्ताभवति तदाजातोभवति पटुःदक्षः स्रवचनः शोभनवाक्
कलास्रनिपुणः गीतवाद्यनृत्यत्रिपुस्तककर्मादिषुसूक्ष्मर्षिः यदिसौम्योबुधोयोगकरः तदैवंविधोजातोभवति अर्थभाक् धनानांभाजनः धर्म
भाक् धर्मक्रियास्वनुरतः स्रस्वभाक् नित्यस्रखितः नृपपूजितः राज्ञामान्यः यदिजीवोहृहस्पतिः योगकरः तदैवंविधोजातोभवति कामी कामुकः

उत्साहशौर्यधनसाहसवान्महोजः सौम्यः पटुः स्रवचनोनिपुणः कलास्र जीवोर्थधर्मस्ररवभाग्
पूजितश्चकामोभृगुबहुधनोविषयोपभोक्ता ७ परविभवपरिच्छेदोपभोक्तारवितनयोबहुका-
यहृगणेशः अश्रमहृहुडुपोहृहृश्यमूर्तिर्गलिततनुश्चशभोन्यथान्यदूत्यम् ॥ ८ ॥

स्त्रीलोलः बहुधनः प्रभूतार्थः विषयोपभोक्ता विषयानाभिंद्रियार्थानामुपभोक्ताउपभोगशीलः तत्स्रखितः यदिभृगुः शक्रोयोगकरस्तदै-
वंविधोजातोभवति ७ अथशनेश्चरेयोगकर्तरिपुरुषस्यस्वरूपंचंद्रमासचंद्रश्यादृश्येजातस्यस्वरूपज्ञानंपुषिताग्र्याह परार्जितानांविभवाना
मैश्वर्याणांपरिच्छेदानां गृहवस्त्रवाहनपरिवाराणांउपभोक्ताभवति बहुकार्यद्वन्नानाविधानांकार्याणांकर्ता गणेशः बहुगणस्वामी गण्डः संघाः
तेषांप्रभुः एवंविधोरवितनयः शनेश्चरोयोगकरोयदिभवति तदाजातोभवति अत्रयोगत्रयेसनफानफाहुरुधुरारव्येएकेकस्यग्रहस्यफलसुकंद्या

दिसंभावफलद्वयादिकंवाच्यं अशुभफलदिति उद्भुपञ्चदोह्निदिनेदृश्यमूर्तिः दृश्यमानशरीरः अशुभफलदानिष्टफलकर्ता एतदुक्तंभवति दिवाजन्मनिचंद्रा
दृश्येचक्रार्द्धेस्थितः अशुभफलं करोति सपुरुषोवादिद्यादिसुक्तोभवतीत्यर्थः गलिततत्तुरदृश्यमूर्तिः शुभः एतदुक्तंभवत्यदृश्येचक्रार्द्धेस्थितः शुभफलज्जा
तेश्वर्यादिसुक्तोभवति अन्यथान्यदूत्यम् उक्तप्रकारादन्यथास्थेचंद्रमसिफलमन्यदूत्यम् स्वबुद्ध्याविकल्पनीयं एतदुक्तंभवति रात्रौजन्मन्यदृश्येचक्रार्द्धे
यस्यचंद्रोभवति तस्याशुभंजन्म यस्यदृश्येचक्रार्द्धेचंद्रोभवति तस्यशुभंजन्म यस्यदृश्येभवति तस्यशुभंजन्मभवतीत्यर्थः ८ अथलगाच्चंद्राद्वय-
स्योपचयेसौम्यग्रहाभवंतितस्यफलं वसंततिलकेनाह लग्नादिति यस्यजन्मनिलगात्सौम्यग्रहाः बुधजीवसिताउपचयगताभवंति सर्वएवसपुरुषोतीवव

लग्नादतीववसमान्वसमान्छशांकात्सौम्यग्रहेरुपचयोपगतैः समस्तैः द्वाभ्यांसमो
त्यवसमाश्चतदूनतायामन्येषसत्त्वपिफलेष्विदमुत्कटेन ९ इतिचंद्रयोगाध्यायः

समानत्यर्थं धनवान्भवति यस्यशांकाच्चंद्रादस्योपचयेसर्वएवसौम्यग्रहाः भवंति सोपिधनवान्भवति एवंसमस्तैः त्रिभिरेतत्फलं द्वाभ्यांसमः यस्यलगा
च्चंद्राद्द्वौग्रहौसौम्योपचयगतौभवतः समोमध्यधनोभवति नातिबहुधनोभवतीत्यर्थः तदूनतायामिति तदूनतायांलगाच्चंद्राद्द्वयस्यैकः सौम्यग्रहः
उपचयगतोभवति सोत्यवसमान्किंचिद्धनान्वितोभवति अर्थादेवलगाच्चंद्राद्द्वयस्योपचयेनकश्चित्सौम्यग्रहोभवति सदरिद्रोभवति यस्यलग्नचंद्रयोर्द्
योरपिसौम्यग्रहाउपचयस्थाः कयापिसुक्त्याभवंति सोप्यतीववसमान्भवति अन्येषसत्त्वपिफलेष्विति अन्येषपरेषसत्त्वशोभनेषपिफलेषु सत्त्वि
दंफलमुत्कटेनबाहुल्येनभवति एतदुक्तंभवति यस्यलगाच्चंद्राद्द्वयउपचयस्थाः सौम्यग्रहाः भवंति तस्यान्ययोगमशुभमपिक्वमद्भुमादिफलमभिभू

येदंशभमेवफलमुत्कृष्टत्वेनभावत्येनभवतीति इतिश्रीभद्रोत्पलविरचितायां हज्जातकविहृतौचंद्रयोगाः ध्यायस्वयोदशः समाप्तः १३ अ. ७
 अथद्विग्रहयोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादित्येचंद्रादिसुक्तेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह तिग्मांशरिति तिग्मांशररादित्यः उपेक्षेनचंद्रमसासहि
 तोयुक्तः उषारात्रिः उषायाईशः उपेशः रात्रिनाथः नरंमनुष्यंयंत्राशमकारंजनयति यंत्राणिसहस्रघातिप्रभृतीन्यश्मानः पाषाणः तन्त्रियास्तत्कर्मस
 निरतंसक्तंतकरोति एवंभौमेनसहेकराशिगतोर्कोः घरतंपापासक्तंजनयति बुधेनत्रियास्तनिपुणंसूक्ष्मदृष्टिंधीकीर्तिसौरव्यान्वितं धीर्बुद्धिः कीर्तिः
 यशः सौरच्यस्वरवस्वरवभावः एतैरन्वितंसंयुक्तं वाक्यतिनाशुरुणांभूरंविषमस्वभावमन्यकार्यनिरतंपरकर्मतत्परं जनयति शक्रेणरंगासुधेः रंगाव

**अथद्विग्रहयोगाध्यायप्रारंभः तिग्मांशर्जनयत्युपेशसहितोयंत्राशमकारंनरंभौमेनाघरतंबुधेननिपुणं
 धीःकीर्तिसौरव्यान्वितंभूरवाक्यतिनान्यकार्यनिरतंशक्रेणरंगासुधेर्लब्धस्वरविजेनधातुकुशलभाउप्रकारेषुवा १**

तरणात्रिययामत्तादिकयाः सुधेः रवद्गादिभिश्चलब्धस्वंप्राप्तार्थंजनयति रविजेनशोभैश्चरेणधातुषुताम्राद्युत्पत्तिमृत्तिकासुगौरिकाद्यासुवाधातुषुकुशलनिपुणं
 भाउप्रकारेषुसामुद्रादयस्तेषुकुशलेवा १ अथभौमादिसुक्तेचंद्रेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह कूटइति कूटंपण्यद्रव्याणांप्रतिरूपक्रियासक्तं
 रूपापण्यंनारीविक्रयकं आसवपण्यंपानविक्रयकं कुंभपण्यंघटाविक्रयकं अशिवंअश्वेयस्करं मातुः जनन्याः एवंविधः शशी चंद्रमासवक्रोवक्रेणांगारके
 णयुक्तो नरंजनयति सज्ञइति प्रसूतवाक्यं प्रियंवदं अर्थनिपुणमर्थेषुसूक्ष्मदृष्टिसौभाग्येनसर्वजनवल्लभेनकीर्त्यायशसान्वितंसंयुक्तं सज्ञोबुधसहि
 तः शशीनरंजनयति विक्रतंशशुजेतारं कुलसुर्यबंधुप्रधानं अस्थिरमतिंचपलवित्तेशवरंधनस्वामिनं सांगिराः अंगिरसाशुरुणांसंयुक्तः शशीनरं

जनयति वस्त्राणां क्रियादि कुशलं तं सुषायः आदिग्रहणात्सौवनरंजनप्रयविक्रयेषु कुशलं ससितः शक्रेण संयुक्तः शशीनरंजनयति द्विः संस्कृतापुनर्भूः तस्याः स-
 तं पुत्रं सार्किः अर्किणाशनेश्चरेण युक्तः शशीनरंजनयति पुनर्भूलक्षणं परिणीतापतिं हत्वा सवर्णकामतः श्रयेत् अक्षताचक्षता चैव पुनर्भूः संस्कृतापुनः २
 अथांगारवेबु धादियुक्ते जातस्य स्वरूपं स्वग्धरथाह मूलादीति संसोम्येभूमिजे बुधयुक्ते गारके जातो वणिग्भवति सच वणिग्भूत्यादिभिः व्यवहरति मूलादीनि
 मूलपुष्यवल्कलसारपलाणि स्नेहास्नेलादयः एतेर्व्यवहरति कूटेश्च द्रव्यप्रतिरूपेः कृत्रिभैर्व्यवहरति बाहुयोद्धानियुद्धकुशलश्च भवति एवंविधः स

कूटस्यासवकुंभपण्यमशिवं मातुः सवक्रः शशीसज्ञः प्रसृतवाक्यमर्थनिपुणं सोभाग्रयकीर्त्या न्वितं वि-
 क्रांतकुलसुरव्यमस्थिरमतिवित्तेश्वरसागिरा वस्त्राणां ससितः क्रियादि कुशलं सार्किः पुनर्भूः सतं ॥३॥
 मूलादिस्नेहकूटेर्व्यवहरति वणिग्बाहुयोद्धानिसोम्यपुयध्यक्षः सजीवे भवति नरपतिः प्राप्सविद्यो द्विजो
 वा गोपामल्लोथदक्षः परसुवतिरतो द्यूतहत्सासुरेज्ये दुःरवार्तो सत्यसंधः ससवित्ततनये भूमिजे निदितश्च ३

सोम्ये सोम्येन बुधेन युक्ते भूमिजे जातो भवति पुर्यध्यक्षः नगरधिहृतः पुरिषध्यक्षः पुर्यध्यक्षः स्वामी अथवानरपतिः राजा भवति अथवा द्विजो ब्राह्मणः प्राप्स
 वित्तोलब्धधनः केचित्प्राप्सविद्य इति पठति सजीवे गुरुसंयुक्ते भौमे जातो भवति गोपः गोपालकः मल्लः बाहुयोद्हा अथशब्दः पादपूरणे दक्षः चतुरः प
 रसुवतिरतः परस्वीसक्तः द्यूतहत्किंतवः सासुरेज्ये असुरेशज्यः असुरेज्यः तेन असुरेज्येन शक्रेण युक्ते भूमिजे जात एवंविधो भवति दुःरवार्तः दुःस्व
 पीडितः असत्यसंधः असत्येन संधाप्रतिज्ञायस्व अनृतभाषीनिं दितः कुत्सितो मूयया युक्तः ससवित्ततनये सवित्ततनयेन सोरेण युक्ते भूमिजे जातो भवति ३

अथबुधेजीवादिसुक्तेजीवेचशक्रादिसुक्तेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह सौम्येरंगचरइति रंगचरोमल्लादिकः गीतप्रियः गीतवल्लभः नृत्तविन्दुत्तज्ञः
 एवंविधः सौम्येबुधेबृहस्पतिनायुक्तेजातोभवति प्रशस्तावाग्यस्य सवाग्मी वचनक्रिययापरप्रत्यायनसमर्थः भ्रूगणपः सुवश्रगणानासंघानामधिपतिः
 एवंविधोबुधेसितेनशक्रेणसहिते जातोभवति मायापटुः परवंचनदक्षः लंघकः गुरुवचनातिक्रामी एवंविधोमृदुनाशनेश्वरेणसहितेबुधेजातोभव
 ति सद्विद्यइति सद्विद्यः शोभनविद्यः धनदारवान् वित्तकलत्रसंयुक्तः बहुगुणः प्रभूतगुणैः शौर्यादिभिर्युक्तः एवंविधोगुरोर्जीवेशक्रेणयुक्तेजातो-
 भवति श्मश्रुकरोनापितः अथवाघटहृत्कुंभकारः अथवान्नकारोऽसूपकारः एवंविधोऽसितेनसौरेणयुक्तेगुरोर्जातोऽज्ञेयोविज्ञातव्यः ४ अथशक्र-

सौम्येरंगचरोबृहस्पतियुतेगीतप्रियोनृत्यविद्वारमीभ्रूगणपःसितेनमृदुनामायापटुर्लंघकः सद्वि
 द्याधनदारवान्बहुगुणःशक्रेणयुक्तेगुरोर्ज्ञेयःश्मश्रुकरोऽसितेनघटहृत्जातोऽन्नकारोऽपिवा ॥ ४ ॥

शनेश्वरयुक्तेजातस्यस्वरूपंत्रिग्रहयोगफलंचसुधिताग्रयाह असितइति अत्यचक्षरल्पदृष्टिः युवतिसमाश्रयेणस्त्रीसंश्रयणेनसम्यक्प्रवृद्धंवि
 चंधनंचस्य सयुवतिसमाश्रयसंप्रवृद्धवित्तः लिपिरक्षरविन्यासः पुस्तकलेखकर्म चित्रमालेरव्यं एषांवेत्तातस्तः एवंविधः असितसितसमागमेशने
 श्वरस्यशक्रेणसंयोगेजातः पुरुषएवंविधोभवति यदिराशिद्वयेद्वोग्रहयोगोभवतः तच्चद्विग्रहयोगद्वयस्यापिफलंचवक्तव्यं अथराशित्रयेद्विग्र-
 हयोगत्रयंभवति तदाद्विग्रहयोगत्रयस्यापिफलंचवक्तव्यं कथितफलैरिति द्वाभ्यांपरतोऽपरेऽन्यत्रयोग्रहाः यदैकगताभवति तदाकथितफलैरुक्तफ-
 लैरेवं विकल्पनीयाः तदाद्विग्रहयोगत्रयस्थंफलंचवक्तव्यम् यद्येकचंद्रभौमाएकराशिस्थाभवति तदाकंचंद्रयोगेयत्फलमुक्तं यच्चादित्यांगारकयोगे

फलं यच्च चंद्रांगारकयोगे फलं तत्फलत्रयमपि वाच्यम् एवं यथासंभवमन्यत्रापि ग्रहत्रयस्यैकराशिगतस्य फलं वक्तव्यं यद्येकराशौ द्विग्रहयोगोऽन्यत्र त्रिग्रहयोगो वा भवतस्तदा सर्वाणि फलाभिवाच्यानीति ५ इति श्रीभट्टोत्पलविरचिते तायां हृहज्जानकविवृतौ द्विग्रहयोगाः अध्यायश्चतुर्दशः समाप्तः १४ अथातो प्रव्रज्यायोगाः अध्यायो व्याख्यायते तत्रादावेव चतुरादिभिरेकस्थैः ग्रहे जातस्य प्रव्रज्यायोगं शार्दूलविक्रीडितेनाह एकस्थैरिति एकस्मिन्नत्र तत्र राशौ चतुरादयो ग्रहा भवन्ति चत्वारः पंचषट् समवा भवन्ति तैरेकस्थैश्चतुरादिभिः बलयुतैः वीर्यवह्निः माहेयादिभिः जाताः संभूताः शाक्यादिकाः प्रवाजकाः भवं

असितसितसमागमेत्येव क्षयुवति स्यात्प्रयत्नं नृद्वृत्तः भवति चलिपिपुस्तचित्रवेत्ता कथितफलैः परतो विकल्पनायाः ५ इति द्विग्रहयोगाः अध्यायः समाप्तः १४ अथ प्रव्रज्यायोगाध्यायप्रारंभः एकस्थैश्चतुरादिभिर्बलयुतैर्जाताः पृथग्वीर्यगैः शाक्याजीविकभिस्सुहृद्गुचरकानिग्रथवन्याशनाः माहेयज्ञगुरुक्षपाकरसितप्रभाकरानैः क्रमात्प्रव्रज्याबलिभिः समाः परजितैस्तत्स्वामिभिः प्रच्युतिः ॥१॥

ति किंतु चतुरादिभिः बलयुतैरेका प्रव्रज्या भवति तदर्थमाह पृथग्वीर्यगैः तैश्च बलिभिः वीर्यगैः संबलेः पृथक् पृथक् प्रव्रज्या भवन्ति एतदुक्तं भवति चतुरादीनामेकस्थानां मध्याद्यद्येको बलवान् भवति तदा जातस्यैकैव प्रव्रज्या भवति अथ चतुरादीनामेकस्थानां मध्यान् कश्चिद्बली भवति तदा जातस्य प्रव्रज्या भवति अथ द्वौ बलिनौ भवतस्तदा जातस्य प्रव्रज्या द्वयमेव भवति यदा बहुवो बलिनस्तदा बल्यः प्रव्रज्या भवन्ति एवमेकस्थैश्चतुरादिभिर्बलयुतैः जाताः प्रव्रज्याभाजो भवन्ति यस्मादुक्तं प्रव्रज्याबलिभिः समाः ताश्च पृथग्वीर्यगैः माहेयादिभिः भौमाद्यैः शाक्याद्याः भवन्ति

तद्यथा चतुरादीनामेकस्थानामध्याद्यामाहेयोमौमोबलवान्मवतितदाजातः शाक्योरक्तपटोभवति एवंजेह्युपेबलवतिभिष्कः यतिर्भवति गुरौबलवतिआजीविकः क्षपाकरश्चंद्रो
यसाहृष्टः वृद्धआवकः कापालिकः वृत्तभंगमयाह्रावकशब्दोत्रलुसोद्रष्टव्यः सितेशक्रेवलवतिचरकः चक्रधरः माप्ताकारिः सौरः तस्मिन्बलवतिनिर्ग
थः नम्रः क्षपणकः प्रावरणरहितइत्यर्थः इनेआदित्येबलवतिवन्थाशनः मूलफल्गुशनस्तपस्वीभवति एवंत्रसाम्प्रसक्तः परिपाट्याएतेप्रव्रज्या पर्यायाः
एतेएवंकालकमताद्यारव्याताः तथाचवंकालकाचार्यः तावसिओदिणणाहेचंदेकावालि ७० तहाभाणि ७० रत्तवडोभूमिसूवेसोमसूवेएभदंडीआ
देवगुरुशककोणाकवेणजईचर अरववणाई अस्यार्थः तावसिओतापसिकः दिणणाहेदिमनाथेसूर्येनंदेवा कावालिओकापलिकः
हाभाणिओतथाभाणिलः रत्तवडोरक्तपटः भूमिसूवेभूमिसूते सोमसूवेसोमसूतेबुधे एभदंडीआएकदंडो देवगुरुर्हृहस्पतिः शकशकः कोणः
शनेश्वरः कवेणक्रमेण जईयति चरअचरकः रववणाईक्षपणकः अत्रहृष्टआवकग्रहणंसाहेश्वराश्रितानांप्रव्रज्यानासुपलक्षणाथे आजीविकग्र
हणंचनारायणाश्रितानां तथाचवंकलकेसंहितांतरेषकथते जलुणहरसंगअकेसवसूईवह्यणणममगेसू दिक्खवाणणाअच्चासूराइगोहाकवे
णणाहगआ जलणज्वलनः साग्रिकइत्यर्थः हरईश्वरभक्तः मद्धारकः सगअसगतः बौद्धइत्यर्थः केसव केशवभक्तः भागवतइत्यर्थः सू
ईश्रुतिमार्गगतः मीमांसकः बह्यणब्रह्मभक्तः वानप्रस्थः णगौमग्रः क्षपणकः मग्गेसुमार्गेषु दिक्खवाणंदीक्षाणां णाअच्चाज्ञातव्याः सूराइगा
हासूर्यादिग्रहाः कवेणक्रमेण णाहगआनाथगताः एवंचतुरादीनामेकस्थानामध्याद्यावंतोबलिनः तावंत्यएवप्रव्रज्याभवति तत्रापिवी
र्याधिकस्यप्रथमासंबंधिनीप्रव्रज्याभवति यस्मात्त्वल्यजातकेउक्तं चतुरादिभिरेकस्थैः प्रव्रज्यास्वाग्रहः करोति बली बहुवीर्येस्तावद्भ्यः प्रथमा
वीर्याधिकस्येव तापसः वृद्धआवकरक्तपटजीविभिष्कस्त्रकाणांनिर्गथानंचेति वीर्योपचयक्रमेणान्यासांक्रमः एवंबलिभिः समाः प्रव्रज्याः बलिनोग्रहस्य्यादृश्येवतह -

स्वातुसारेण प्राप्नोति परिपालयति उन्नबलस्य मनाङ्गनामोतिपालयति पराजितैस्तत्त्वामिभिः प्रच्युतिरीति शाक्यादिप्रव्रज्यास्वामिभिर्ग्रहेः पराजितैरन्येर्ग्रहेः
 युद्धे विजितैः प्रच्युतिः प्रव्रज्यात्यागः तत्प्रव्रज्यां गृहीत्वा पुनस्त्यजति एतदुक्तं भवति चतुरादीनां मध्याद्यद्येको बलवान् भवति स च ग्रहयुद्धे जा
 तककालेन पराजितस्तदा प्रव्रज्यां गृहीत्वा पुनस्त्यजति तत्कालेन प्रव्रज्यामनाश्रित्येव तिष्ठति अथ चतुरादीनां मध्याद्वा बहवो वा बलिनो भवति ते
 च पराजितास्तदा अन्यस्य सर्वाभ्यः प्रव्रज्याभ्यः च्युतिः भवति यस्माद्बलवत्ग्रहसंख्यास्तेन प्रव्रज्याः कर्तव्याः अंत्यप्रव्रज्याधिपतिर्यद्यन्येन ग्रहे
 ण जितो न भवति तदा तामेव प्रव्रज्यामाश्रितो भ्रियते अथ प्रव्रज्यादायको ग्रह एक एव जितो न भवति तदा यावज्जीवंतामेव प्रव्रज्यामाश्रयति अथ
 द्वौ ग्रहौ प्रव्रज्यादायकौ तौ चापराजितौ तदा प्रथमप्रव्रज्यादायकांतर्देशायां प्रथमां प्रव्रज्यां गृहीत्वा तामेवाश्रित्य तावतिष्ठति यावद्द्वितीयप्रव्रज्या
 दायकग्रहांतर्देशाप्रवेशः तत्र प्रथमां त्यक्त्वा द्वितीयां माश्रयति एवं बहुषु प्रव्रज्यासु संभवे योज्यं अत्र च सत्याचार्यः तेष्वधिकबली जीवस्त्रिदंडि
 नं भार्गवश्चरकसुरव्यं न ग्रन्थमणसौरो बुधस्तदाजीविकाचार्यम् बह्वुश्चावकमिंदुर्दिवाकरस्तापसंतपोयुक्तं चक्रः शाठ्यः श्रवणक्षेत्राश्रयजं
 गुणांश्चैतान् वीर्यापेतेत्यतनान् दीक्षिताभक्तिवादिनस्तेषां अन्यैः पराजितैश्चैत्यप्रव्रज्यामच्युतिं कुर्यात् यावंतो वीर्ययुताः प्रव्रज्या भवंति तावंतः
 एकक्षिणेषु नियमात्तेषां माद्याबलोपेतात् १ अथास्तमितान्यजितान्यदृष्टानां ग्रहाणां मपवादं वेतां लीयेनाह रविलुप्तकरैरिति चतुरादी
 नामेकस्थानां मध्याद्यावंतो ग्रहा बलिनस्तावंतः स्वप्रव्रज्यादायकास्तत्रापि बलिनां मध्ये यावंतो रविलुप्तकराः सूर्यमंडलगा अस्तमिता भवंति -
 तैरदीक्षिता जाता भवंति तावंतः स्वकीयाः प्रव्रज्यां न प्रयच्छंतीत्यर्थः किंतु जातानराः तद्गतभक्तयः तद्गतानां तत्प्रव्रज्याप्रविष्टानां मध्ये भ-
 क्ता भवंति अत्र रविलुप्तकरत्वमुदयास्तमयंगणायित्वाऽन्वेष्यम् शक्रगुरुज्ञार्किकुजाः कलांशैः न्युत्तरोत्तरेः नवभिर्दृश्यादृश्याद्यकर्मणार

वेः द्वादशभिरिन्दुरित्येवमादिकर्मणि कृते कदाचिदादित्येन सहैकराशिगतैरपि नास्तमितो भवति कदाचित् द्वितीयराशिस्थो व्यस्तमितो भवति एवमुदया-
स्तमयमन्वेष्यास्तमितफलं वाच्यं अभियाचितमात्रदीक्षिता इति बलिभिरित्यनुवर्तते बलिभिर्निहेतैः ग्रहयुद्धेन्यग्रहविजितैरन्येऽग्रहैर्निरी-
क्षितैर्दृष्टैः अभियाचितमात्रदीक्षिताः दीक्षाप्रार्थनपरा भवन्ति न च तां प्राप्नुवन्ति पूर्वमुक्तं पराजितैस्तत्स्वामिभिः प्रच्युतिरित्यस्यायमपवादः
तेनैतदुक्तं भवति बलीग्रहो ग्रहयुद्धेन्येन विजितो भवति न केनचिद्दृश्यते तदा तत्र ब्रज्या गृहीत्वा पुनस्त्यजति अथ बलीग्रहः समागमनेन ग्रहेण
विजितो भवत्यन्येन च दृश्यते तदा प्रब्रज्यां प्रार्थ्यमानोऽपि न प्राप्नोति यस्य च प्रब्रज्या प्रच्युतिः जाता तस्य तदवसाने बहु घन्तर्दशास्तु चारवशा

रविलुप्तकरैरेदीक्षिता बलिभिस्तद्गतभक्तयोनराः अ
भियाचितमात्रदीक्षितानि हेतैरन्यनिरीक्षितैरपि ॥२॥

द्यस्मिन् तर्दशाकाले बलवान् भविष्यति तस्मिन्काले प्रब्रज्यां दास्यति तथा चोक्तं दीक्षादानसमर्थो भवति तदा बलेन संयुक्तः तस्यैव दशाका-
ले दीक्षां प्रतिनरो वश्यं यस्य च दीक्षा च्यवनं तस्यैव दशावसाने स्यात् एवं जातककाले संचिंत्य बलाबलं वाच्यं २ अथ चतुरादिभि-
रेकस्थैर्विना प्रब्रज्यायोगं मालिन्याह जन्मेश इति जन्मनियस्मिन् राशौ चंद्रः स्थितस्तस्य योधिपतिर्ग्रहः स जन्मेशः स च यद्यन्ये ग्रहे
रदृष्टेनावलोकितः न केनचिद्ग्रहेण दृश्यते तथा भूतो सावर्कपुत्रं शनैश्चरं पश्यति तदा जातस्य प्रब्रज्या भवति सा च शनैश्चरं कृता शनैश्चरं जन्मेशयोः
यो बलवांस्तदीयां तर्दशाकाले उक्तं च यस्यैक्षते कपुत्रं जन्मभनाथो ग्रहैर्न संदृष्टः तस्य हि दीक्षालाभो तद्बलयोगाद्दशाकाले पश्यत्यार्किरिति अ

थवार्कः सौरः सबलोजन्मराश्रयधिपंबलोनंवीर्यरहितंपश्यति तथापिशनेश्वरोक्तमवज्यावदति उक्तंच शनिदृष्टेबलिहीनेजन्मनिनाथेबदेच्चनिर्ग्रथं दी-
 क्षांप्राप्नोतीति यत्रतत्रराशौचंद्रेशशिन्यार्कंद्रेक्काणसंस्थेसौरद्रेक्काणव्यवस्थितेन केवलयावद्रोमाकर्षणशोकुजसौरयो रन्यतमनवांशकस्थेतस्मिंश्चसर्वग्रहा-
 दृष्टेशनेश्वरेणक्षमाणेदीक्षांप्राप्नोति शनेश्वरोक्तेमवज्याव्रजति तथाच सौरद्रेक्काणसंस्थो यदि भवति शशीतदंशसंस्थश्च वक्रांशो वा दृष्टः सौरेण तु सर्वद-
 र्शनविमुक्तः निर्ग्रथसंज्ञो योर्कपुत्रवीर्यानुसारेण जन्माधिपतिः पापैरधिनिरीक्षितस्ते कर्कसिते सौरः यस्य पुरुषस्य मूर्तौ नियता दीक्षिता भवति तस्य ज-
 न्माधिपतिं विबलं निरीक्षते यस्य सूर्यजाबलः सौपिरबलुभाग्यहीनः प्रव्रज्यां प्राप्नुयाज्जातः मांदेकैजेवांशो शशीस्थितः दृष्ट्या जेद्रेक्काणे वा अंशाधिपालु

जन्मेशोन्यैर्यद्यदृष्टोर्कसुत्रंपश्यत्यार्कैर्जन्मपंवावलोनुम् दी-
 क्षांप्राप्नोत्यार्कद्रेक्काणसंस्थो माकर्षणशो सौरदृष्टेचचंद्रे ॥३॥

रूपेकालेदीक्षाप्रदो भवति अत्रयोगत्रयेपि पूर्वपददनुवर्तनायः ३ अथयेनयोगेनजातः शास्त्रकरो भवति येनचराजापि दीक्षितो भवति तद्योगद्वयं
 मालिन्याह सरगुरुरिति सरगुरुः जीवः शशीचंद्रः होरात्म एतः सरगुरुशशिशोसस आर्कैणाशनेश्वरेण दृष्ट्या सः अवलोकितास धर्मेन बभूवस्था
 नेगुरुः जीवो यदि भवति अथशब्दः पादप्ररणे नृपतीनां योगजः कश्चिद्राजयोगो जानस्य भवति तदा सपुरुषः तीर्थदृच्छास्त्रदृत्त्याद्भवत् काणा
 दबुद्धपांचशिरववराहमिहिरब्रह्मगुप्तप्रतिमइति सरगुरुशशिशोरास्विति धन्विमीनकर्कटलमेकेश्विद्वारव्यातं तच्चायुक्तं यस्मान्मांडव्यः गतेमं
 दालोक्यरुशशिविलमेनवमगेगुरोनिष्पद्यतेन इह नृपयोगेनृपतचः विजृंभतेयेपालदहरचनारंभसः भगाजगत्यायेविहृदुपकथनपाषाणसदृशाः

तथाचेत्तं गुरुशशिलग्राहकाणेनलुनवमगोयदिरुः नरनाथजन्मजातः शास्त्रकरोभवतिनचनृपः अथद्वितीयोराजयोगस्तत्रोपस्थानं करोति तदारजा
भवतितीर्थकरश्चजिनककाशिराजशचिध्वजप्रतिमइति उक्तं च अस्मिन्योगेचान्योनृपयोगोभवति तत्रयोजातः सभवतिजिनेद्रतुल्योन्ननाथःशास्त्रक-
र्ताच नवमभवनसंस्थेमंदगच्छतीतिमंदगः सौरः तस्मिन्मंदगेलग्रान्नवमभवनसंस्थेधर्मस्थानाश्रितेन्यैः सर्वैर्ग्रहेरदृष्टेनावलोकिते तथानरपयोगेराज-
योगानांमध्यादन्यतमेराजयोगेसतिजातोदीक्षितः प्रव्रजितः पार्थिवेन्द्रश्चराजाधिराजोभवति पश्चात्तत्कालं सर्वबलीतदीक्षायां दीक्षितश्चभवति

सरगुरुशशिहोरास्वार्किट्टष्टासुधर्मेगुरुरथनृपतीनांयोगजस्तीर्थहृतस्यात् नवमभ-
वनसंस्थेमंदगन्येदृष्टेभवतिनरपयोगेदीक्षितः पार्थिवेन्द्रः ४ इतिश्रीमद्वेत्पलवि-
रचितायांबृहज्जातकविवृत्तौप्रव्रज्यायोगाध्यायः समाप्तः १५ श्रीबृहणार्पणम-
स्तु ॥ शुभंभवतु ॥ ७ ॥ ७ ॥ श्रीसीतारामचंद्रार्पणमस्तु ॥ ७

राजयोगंविष्णयमपिप्रव्रज्यायोगः योगेस्मिन् राजयोगजश्चेज्जातोराजादीक्षितश्चभवति अन्यथादीक्षितएवउक्तं च नवमस्थानेभौरोय-
दिस्थितः सर्वदर्शनविमुक्तः नरनाथयोगजातो नृपोपिदीक्षान्वितोभवति नृपयोगस्याभावेयोगेस्मिन् दीक्षितोनरोजातः निःसंदि-
ग्धंप्रवदेद्योगस्यास्थप्रभावेनेति ४ इतिश्रीमद्वेत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौप्रव्रज्यायोगाध्यायः पंचदशः स-
माप्तः ॥ श्रीबृहणार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७

अथ ऋक्षशीलाध्याये व्याख्यायते ऋक्षं नक्षत्रं राशिश्च तत्रादावेव चंद्रभुज्यमानं नक्षत्रं शीलं भवति तत्राश्विनो भरण्योः जातयोः शीलविज्ञानमार्थं
 याह प्रियभूषण इति प्रियभूषणः अलंकरणवल्लभः स्फुररूपः शोभनरूपः वपुष्मान् स्फुभगः सर्वजनप्रियः दक्षः सर्वकार्यकरणपटुः मति
 म्मान् बुद्धियुक्तः एवंविधो शिवनीषु जातो भवति तारकापेक्षया त्रसर्वत्र बहुवचननिर्देशः कृतः कृतनिश्चय इति कृतनिश्चयः प्रारब्धानां कर्मणां
 मतगः सत्यः सत्यवाक् अरुक् निरुजः दक्षः चतुरः स्फुरितः दुःखनिर्मुक्तः एवंविधो भरणीषु जातो भवति १ अथ कृत्तिकाशोहिण्यो
 र्जातस्य स्वरूपमार्थं याह बहुभक्तकर्मभूताहारः परदाररतः परस्त्रीघासक्तः तेजस्वी असहिष्णुः विरव्यातः सर्वत्र प्रसिद्धकीर्तिः एवंवि

अथ ऋक्षशीलाध्यायः प्रियभूषणः स्फुररूपः स्फुभगो दक्षो शिवनीषु मतिमांश्च कृतनिश्चयः सत्यारु
 र्दक्षः स्फुरितश्च भरणीषु १ बहुभुक् परदाररतस्तजस्वी कृत्तिकास्तविरव्यातः शोहिण्यां सत्य
 शक्तिः प्रियंवदः स्थिरमतिः स्फुररूपश्च ॥ २ ॥ यः कृत्तिकासु जातो भवति सत्यः अवितथभाषी शक्तिः परस्वाद्यलु

ब्धः शास्त्रोक्तशौचानुष्ठाता प्रियंवदः मधुरवाक् स्थिरमतिः एकमतिः स्फुररूपश्च वपुष्मान् एवंविधः शोहिण्यां जातो भवतीति २ अथ मृ
 गशीर्षाद्रियोः जातस्य स्वरूपमार्थं याह चपल इति चपलः क्रियास्वनवस्थितः चतुरः दक्षः प्रीरुः भयानकः पटुः प्रवक्ता उत्साही सो
 द्यमः धनीवित्तवान् भोगी च संभोगशीलः एवंविधो मृगशिरसि जातो भवति शठः परकार्यविमुरवः उक्तंच ग्रंथांतरे शठलक्षणं मनसा वच-
 सायश्च दृश्यते कार्यतत्परः कर्मणा विपरीतश्च शठः सद्भिरीर्यते गर्वितः मानी कृतमः खलः कृतसुपकृतं हंतियः सहतम्यः हिंस्रः वधकः

पापः पापकर्मकर्ता एवंविधो रौद्रर्क्षे आर्द्रायां जातो भवतीति ३ अथ पुनर्वसौ जातस्य स्वरूपमार्ययाह दांतः शमपरः तपः क्लेशसहः सरवीसरिवतः
 स्रशीलः शोभनशीलः विनयवान् दुर्मैथाजडप्रायः रोगभाक् पीडितदेहः पिपासुः तृषार्तः अल्पेनस्तोकेनैवार्थेन संतुष्टः एवंविधो मनुजो म
 नुष्यः पुनर्वसौ जायते उत्पद्यते ४ अथ पुष्यांश्लेषयोः जातस्य स्वरूपमार्ययाह शांतात्मा इति शांतात्मा शमदमपरो जितेन्द्रियः सभगः
 सर्वजनप्रियः पंडितः शास्त्रार्थवित् धनी वित्वाद् धर्मसंस्तुतः धर्मभिरतः एवंविधः पुष्यजो भवति शठः परकार्यविमुक्त्वाः सर्वभक्षः संचय

चपलश्चतुरो भीरुः पदुरुत्साही धनी भोगी शठगर्वितः कृतघ्नो हिंस्रः पापश्चरो र्दक्षे ॥३॥
 दांतः सरवीस्रशीलो दुर्मैथारोगभाक् पिपासुश्च अल्पेन च संतुष्टः पुनर्वसौ जायते मनुजः ४
 शांतात्मा सभगः पीडितो धनी धर्मसंस्तुतः पुष्ये शठः सर्वभक्षः पापः कृतघ्नः धूर्तश्च भोजंगे ५
 बहुभृत्यधना भोगी सरापितृभक्तो महोद्यमः पित्र्ये प्रियवाग्दानाद्युतिमान् नृपसेवकाभागे ६

नशीलः पापः पापकर्मरतः कृतघ्नः कृतसुपकृतं हंति सकृतघ्नः धूर्तः परवंचनदक्षः एवंविधो भोजंगे आश्लेषायां जातो भवति ५ अथ मघापूर्वा
 फाल्गुन्योः जातस्य स्वरूपमार्ययाह बहुभृत्य इति बहुभृत्यधनः प्रभूतपरिवारवित्तान्वितः भोगी भोगान्वितः सरापितृभक्तः देवानां पितृ
 पांचभक्तः महोद्यमः महोत्साही एवंविधः पित्र्ये मयायां जातो भवति प्रियवाक् अभिमतवक्ता दाता दानशीलः युतिमान् सक्रान्तिः अटनः
 परिभ्रमणशीलः नृपसेवकः राजसेवालुरतः एवंविधो भाग्ये पूर्वाफाल्गुन्यां जातो भवति ६ ७ श्रीः ७ श्रीः ७

अथोत्तराफाल्गुनीहस्तयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह स्रभगइति स्रभगःसर्वजनप्रियःविद्यासधनःविद्ययाआसंधनंयेनभोगीभोगान्वितःसरवभाक्दुः
 स्वरहितःएवंविधोद्वितीयफाल्गुन्यांउत्तराफाल्गुन्यांजातोभवतिउत्साहीसौद्यमःधृष्टःप्रतिभायुक्तःनिर्लज्जोवापानपःपानप्रियःआसवालुर
 क्तःअघृणीनिर्दयःतस्करःचौरःएवंविधोहस्तेजातोभवति ७ अथचित्रास्वात्योर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह चित्रांबरमाल्यधरः
 चित्राणिनानाप्रकाशणिअंबराणिवस्त्राणिमाल्यानिचधारयतिसलोचनांगःशोभनानेत्रावयवायस्यएवंविधःचित्रायांजातोभवतिदांतोविन

स्रभगोविद्यासधनोभोगीसरवभाक्द्वितीयफाल्गुन्यां उत्साहीधृष्टःपानघोघृणीतस्करोहस्ते ७
 चित्रांबरमाल्यधरःसलोचनांगश्चभवतिचित्रायां दांतोविणकूपालुःप्रियवाग्धर्माश्रितःस्वातो ८
 ईर्ष्यलुब्धोद्युतिमान्वचनपटुःकलहहृदिशारवास आढ्योविदेशवासीक्षधालुरटनोऽनुराधास्र ९

शान्वितःजितेंद्रियःवणिकृत्रयविक्रयज्ञःहृपालुःदयालुःकेचित्तृपालुरिविपठंति तृपालुःतृषानसहतेप्रियवाक्अभिमतवक्ताधर्माश्रितः
 धर्मरतःएवंविधःस्वातोजातोभवति ८ अथविशारवानुराधयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह ईर्ष्युरिति ईर्ष्युःपरार्थमत्सरीलुब्धःलोभाभि
 भूतःद्युतिमान्स्रकांतिःवचनपटुःसंभाषणदक्षःकेचिदर्थपटुरितिविपठंति अर्थार्जनेपटुःप्रवीणःकलहहृदिरोधशीलःएवंविधोविशास्वा
 स्रजातोभवति आढ्यःईश्वरःविदेशवासीपरदेशनिवसनशीलःक्षधालुःक्षधानसहतेअटनःपरिभ्रमणशीलःएवंविधोऽनुराधास्रजातोभवति ९

दृ-टी-
११६

अथ ज्येष्ठा मूलयोर्जातस्य स्वरूपमार्थयाह नबहुमित्रः स्वल्पसहृत् संतुष्टः संतोषशीलः धर्महृद्दर्मानुरतः प्रचुरकोपः अतिक्रोधी एवंविधो ज्येष्ठा
सूजातो भवति मानी गर्वितः धनवान् प्रभूतवित्तः सूरवी सूरिवतः नहिस्वः सौम्यप्रवृत्तिः परविधातं न करोति स्थिरः एकमतिः भोगी भोगान्वितः एवं
विधो मूले जातो भवति १० अथ पूर्वोत्तराषाढयोर्जातस्य स्वरूपमार्थयाह इष्टानन्दकलत्रः इष्टो भिमतः सुलभः आनन्दकरः तुष्टिकरः क
लत्रं भार्यायस्य मानी गर्वितः दृढसौहृदः स्थिरसहृत् एवंविधो जन्मदेवे पूर्वाषाढायां जातो भवति विनीतः विनयसंयुक्तः धार्मिकः धर्मज्ञः ब

कृष्ण-
१६

ज्येष्ठासूनबहुमित्रः संतुष्टो धर्महृत् प्रचुरकोपः मूले मानी धनवान् सूरवी नहिस्वः स्थिरो भोगी १०
इष्टानन्दकलत्रं मानी दृढसौहृदः तुष्टिकरः वैश्वे विनीत धार्मिकः बहूमित्रः सुलभः सुभगश्च ११
श्रीमान् अवणेश्च्युतवानुदारदारो धनान्वितः रव्यातः दाता आढ्यः शूरा गीतप्रियो धनिष्ठासु धनलुब्धः १२

हुमित्रः प्रभूतसहृत् हतज्ञः प्रत्युपकारशीलः सुभगश्च सर्वजनप्रियः एवंविधो वैश्वदेवे उत्तराषाढायां जातो भवति ११ अथ अवणेश्च्युत
द्योर्जातस्य स्वरूपमार्थयाह श्रीमान् अत्रियायुक्तः श्रुतवान् इतः उदारदारः शोभनस्त्रीकः धनान्वितः वित्तवान् रव्यातः जनविदितकीर्तिः
एवंविधः अवणेश्च्युतवानुदारदारो धनान्वितः दाता दानशीलः आढ्यः ईश्वरः शूरः रणप्रियः गीतप्रियः गीतवल्लभः धनलुब्धः अर्थरुचिः एवंविधो धनिष्ठा
सूजातो भवति १२

११६

अथशतभिषक्पूर्वाभाद्रपदयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह स्फुटवाक्निष्ठुरभाषी सत्यवादी व्यसनीस्त्र्यादिव्यसनीपहतः रिपुहाशत्रुघातकः साहसिकः असमीक्षितकार्यकृत् दुर्गीत्यः दुराध्यः एवंविधः शतभिषजिजातो भवति उद्दिग्मः दुःखितमनाः स्त्रीजितः स्त्रीभिरभिभूतः धनीधनवान् अथवास्त्रियाजितधनयस्यपदुः प्रवक्ता अथवाधनपदुः धनार्जनेचतुरः अदाताकदर्यः एवंविधः पूर्वाभाद्रपदासृजातो भवति १३ अथोत्तराभाद्रपदारेवत्योर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह वक्तावचनपदुः संभाषणेदक्षः स्ररवीषिद्यमानस्ररवः प्रजावान्बहुपुत्रपौत्रः जितशत्रुः जितारिः धार्मिकः धर्मशीलः एवंविधोद्दितीयासूत्तराभाद्रपदासृजातो भवति संपूर्णागः परिपूर्णावयवः स्रभगः सर्वजनप्रियः शूरः संग्र

स्फुटवाग्व्यसनीरिपुहासाहसिकः शतभिषजिदुर्गीत्यः भाद्रपदासूद्दिग्मः स्त्रीजितधनीपदुरदाताच १३ वक्तास्ररवीप्रजावान्जितशत्रुर्दुर्गामिकोद्दितीयासृ संपूर्णागः स्रभगः शूरः शत्रुचिरर्थवान्पौष्ठा १४ इतिश्रीभद्रोत्पलविरचितायां हृत्तौकक्षशीलाध्यायः स० १६

मधीरः शत्रुचिः परधनादिघलुब्धः अर्थवान् धनान्वितः एवंविधः पौष्ठोरेवत्यांजातो भवति एतेयथोक्तानक्षत्रस्वभावाचंद्रस्यसबलत्वात्परिपूर्णाभवति १४ इतिश्रीभद्रोत्पलविरचितायां हृत्तौकक्षशीलाध्यायः १६ अथाताराशिशीलाध्यायोव्याख्यायते अथमेषस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह वृत्तेति वृत्तेपरिवर्तुलेआताम्रे लोहितवर्णे वृष्टीचक्षुषीयस्यसवृत्ताताम्रवृक् परिवर्तुललोहितनेत्रः उष्णशाकलयुचस्वल्पंभुंक्ते सउष्णशाकलयुष्णुक् उष्णभोजीशाकभोजीलघुभोजीक्षिप्रप्रसादः आश्वेवम-

सोदति अरुनः परिभ्रमणशीलः कामी सरति प्रियः दुर्बलजानुः निर्मासलजंघासंधिः अस्थिरधनः अचिरवितः शूरः रणप्रियः अंगनावल्लभः स्त्रीप्रियः अंगनानावल्लभो अंगनावल्लभायस्य सेवाज्ञः पराराधनकुशलः कुनरवी कुत्सितनखः व्रणांकितशिराः सल्लिद्रसूर्द्धमानो गर्वितः सहोत्थाग्रजः सहोत्थानां सहजातानामग्रणीर्गणप्रधानः पाणितले हस्ततलेशक्याचिद्भ्रुविशेषेणांकितः चिह्नितः अतिचपलः क्रियास्वनवस्थितः तोये च जले भीरुः सभयः एवंविधः क्रियेषु स्थिते चंद्रमसि जातो भवति १ अथ वृषस्थे चंद्रमसि जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह कांत इति कांतः दर्शनीयः खेलग

अथ राशिशीलाध्यायारंभः वृत्तात्तांस्त्रहृष्याशाकलद्युभुकक्षिप्रमसादोदनः कामी दुर्बलजानुरस्थिरधनः शूरोगनावल्लभः सेवाज्ञः कुनरवी व्रणांकितशिरोमानो सहोत्थाग्रजः शक्यापाणितले कितोः तिचपलस्तोये च भीरुः क्रिये १ कांतः खेलगीतः पृथूरुवदनः पृष्ठास्य पार्श्वे कितस्त्यागी क्लेशसहः प्रभुः कुकुदवाक्कन्याप्रजः श्लेष्मलः पूर्वे बंधुधनात्मजैर्विरहितः सौभाग्ययुक्तः क्षमी दीसाग्निप्रमदाप्रियः स्थिरसल्लन्मथ्यात्यसौरव्यागवि

तिः सविलासगामी पृथूरुवदनः पृथुविस्तीर्णा वूरुवदनं सुरवंयस्य पृष्ठपश्चिमभागः आस्यं वक्त्रं पार्श्वे प्रसिद्धे एषामन्यतमस्थाने कितश्चिह्नितः त्यागी दाता क्लेशसहः कदर्थनासमर्थः प्रभुरप्रतिहताज्ञः कुकुदवान् कुकुदसंयुक्तः कन्याप्रजायस्य स्त्रीजनकः श्लेष्मलः कृपाधिकः पूर्वेः प्रथमेः बंधुभिः कुकुदबैः धनेः वितैः आत्मजैः पुत्रैश्च विरहितः वियुक्तः सौभाग्ययुक्तः सर्वजनवल्लभः क्षमी क्षमावान् सहिष्णुरित्यर्थः दीसाग्निः बह्नाशी प्रमदाप्रियः स्त्रीवल्लभः स्थिरसल्लन्मथ्यात्यसौरव्यः मथ्येयोषनेत्येवृद्धत्वे च सखितः अर्थादेव बाल्ये दुःस्वितः एवंविधो गवि वृषस्थे चंद्रे जातो भवति २

अथमिथुनस्थे चंद्रमसि जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह स्त्रीलोल इति स्त्रीलोलः स्त्रीषमिलाषकरः सरतोपचारकुशलः सरतोपचारे सरत कर्मणिकामशास्त्रेषुकुशलः शिक्षितः ताम्नेक्षणः लोहितनेत्रः शास्त्रविच्छास्त्रज्ञः पंडितः दूतः परेच्छयागमनागमनशीलः कुंचितमूर्द्धजः कुटिलशिरोरुहः पटुमतिश्चतुरधीः अतीवप्राज्ञः हास्यमुपहासं इंगितं परचित्तज्ञानं द्यूतं एतानि वेत्ति जानाति चार्वंगः शोभनावयवः प्रियवागभिमतवक्त्रा प्रमक्षणरुचिः बहुभुक् गीतप्रियः गीतरतिः नृत्यविन्तज्ञः क्लृबैः षंटेः सहरतियाति गच्छति समुन्नतनस उच्चनसः

स्त्रीलोलः सरतोपचारकुशलस्ताम्रेक्षणः शास्त्रविद्वृतः कुंचितमूर्द्धजः पटुमतिर्हास्ये गितद्यूतवित् चार्वंगः प्रियवाक् प्रमक्षणरुचिर्गीतप्रियो नृत्यवित् क्लृबैर्यातिरतिं समुन्नतनसश्च द्रेत्तृतीयक्षणे ३ आवक्रुद्रुतगः समुन्नतकटिः स्त्रीनिर्जितः सत्सल्लहैवज्ञः प्रचुरालयः क्षयधनेः संयुज्यते चंद्रवत् ह्रस्वः पीनगलः संभेति च वशं साम्नासल्लहैत्सलस्तोयोद्यानरतः स्ववेशमसहिते जातः शशाकिनरः ४ एवंविधश्च द्रेत्तृतीयक्षणे तृतीयराशौ स्थिते मिथुनगे जातो भव-

तीत्यर्थः ३ अथ कर्कटस्थे चंद्रमसि जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह आवक्रेति आवक्रं कुटिलद्रुतं सत्वरंगच्छतीति आवक्रुद्रुतगः कुटिलसत्वरगामी समुन्नतकटिः उच्चजघनः स्त्रीनिर्जितः प्रमेदाजितः सत्सल्लहो भिनमित्रः देवज्ञः ज्योतिः शास्त्रार्थवेत्ता प्रचुरालयः प्रभूतगृहकर्ता क्षयधनेरपचयोपचयेश्चंद्रवच्छशीवत्संयुज्यते कदाचिद्विधन इत्यर्थः चंद्रक्षयवृद्धिवत् ह्रस्वः अरीर्यः पीनगलः मांसलकंठः साम्नाप्रीत्यावशंश्यतां संभेतियाति सल्लहैत्सलः मित्रवल्लभः तोयोद्यानरतः जलोपवन सक्तः तोयेन जलेन उपवनेन चरतः एवंविधः स्ववेशमसहिते कर्कट

स्थेशशांकेचंद्रे नरः पुरुषः जातो भवति ४ अथसिंहस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह तीक्ष्णइति तीक्ष्णः अमर्षशीलः स्थूलहनुः बृह-
हनुः बृहत्कपोलः विशालवदनोविस्तीर्णवक्त्रः पिंगेक्षणः कपिलनेत्रः अल्पात्मजः स्वत्यापत्यः स्त्रीद्वेषीप्रमदाद्विद् स्त्रीद्वेषेतिकेचित्पठन्ति प्रियमांसकाननगः
मांसमाभिषं काननप्रणयनगः पर्वतः एतेप्रियायस्य आभिषवनपर्वतानुरतः अकार्येअकरणीयेथे कुप्यतिक्रुध्यति चिरंबहुकालंकेचिदकांडेइतिपठन्ति
अकांडेअकाले सुत्यसिद्धा तृष्णापिपासाउदरंजठरंदंतादशनाः मनश्चित्तंएभ्योजातारुजः पीडास्ताभिः संपीडितउपतप्तः त्यागवान्मता विक्रांतः परा-
क्रमशीलः स्थिरधीरेकमतिः गर्विणमनाः अभिमानसंयुक्तः मातृविधेयोजननीवश्यः मत्तइत्यर्थः विधेयोवचनग्राहीइत्यर्थः एवंविधोर्कमेसूर्य

तीक्ष्णस्थूलहनुर्विशालवदनः पिंगेक्षणोल्पात्मजः स्त्रीद्वेषीप्रियमांसकाननगः कुप्यत्यकार्येचिरं
स्तृष्णाउदरदंतमानसरुजासंपीडितस्त्यागवान्विक्रांतः स्थिरधीः सगर्वितमनामातृविधेयोर्कमे ५

राशौ सिंहस्थेचंद्रे जातो भवति ५ अथकन्यागतेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह व्रीडामंथरचास्वीक्षणगतिरिति व्रीडालज्जातथायन्मंथ-
रत्वंअलसत्वंतेनचारुशोभनंवीक्षणंष्टिषानोगतिः गमनंचयस्य स्वस्तावधः पतितौशिथिलावंसौस्कंधौ बाहूभुजोयस्यसरवीसरिवतः श्लक्ष्णः मृदुवा-
कृतलुकायोवा सत्यरतः सत्यभाषी धार्मिकश्चपरमार्थवादी कलासूनिपुणः कलासूक्ष्मगीतवाद्यपुस्तकचित्रकर्मसूनिपुणः सूज्ञः शास्त्रार्थवि-
त्पंडितः धार्मिकः धर्मानुरतः मेधावीबुद्धिमान् सरतप्रियः कामलोलुपः परगृहेः परवेशमभिः विंत्ते धेनेश्चसंयुज्यते सम्यग्युक्तोभवति परदेश-
गतः अन्यदेशनिवासशीलः प्रियवचाः प्रियभाषी कन्याप्रजः कन्याप्रजायस्यस्त्रीजनकः अल्पात्मजः स्वल्पपुत्रः एवंविधः कन्यायांस्थितेचंद्रेजा

नो भवति ६ अथ तुलास्थे चंद्रमसि जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह देवेति देवब्राह्मणसाधुपूजनरतः देवानां सराणां ब्राह्मणानां द्विजानां साधूनां सज्जनानां च पूजने रतः सक्तः प्राज्ञः मेधावी अत्रमेधाबुद्धिः प्रज्ञालक्षणं अतीतानुस्मृतिर्मेधाबुद्धिस्तत्कालग्राहिणी शक्रभाश्रमविचारज्ञा प्रज्ञाधीरैरुदात्तता शक्तिः परधनाद्यलुब्धः श्रोत्रियोवा स्त्रीजितः योषितां वशगः प्रांशरस्त्युच्चः उन्नतनासिकः अत्युन्नतनासः दृशचपलगात्रः दुर्बलशिथिलावयवः दृशदुर्बलं चपलं बलहीनं गात्रं शरीरं यस्य अटनः परिभ्रमणशीलः अर्थान्वितः सधनः हीनांगः अपरिपूर्णावयवः क्रयेषु विक्रये

ब्राह्मणं चरत्तारुवीक्षणगतिः स्मृतां सुबाहुः सरस्वीश्रुष्टणः सत्यरतः कलासनिपुणः शास्त्रार्थविद्धा
 मिकः मेधावी सरतप्रियः परगृहे विंत्तेश्च संयुज्यते कन्यायां परदेशगः प्रियवचाः कन्याप्रजात्यात्मजः ६
 देवब्राह्मणसाधुपूजनरतः प्राज्ञः शक्तिः स्त्रीजितः प्रांशरश्चोन्नतनासिकः दृशचलद्गात्रोत्तनोर्थां न्वितः
 हीनांगः क्रयविक्रयेषु कुशलो देवद्विनामासरुग्बंधूनामुपकारद्विद्विरुषितस्त्यक्तस्तुतेः सप्तमे ॥ ७ ॥

पुत्रकुशलः शक्तः देवद्विनामासम्यपर्यायद्वितीयाभिधानः द्वितीयनामदेवारब्धं चास्य भवति सरुकूपीडितदेहः बंधूनां स्वकुटुंबानामुपकारद्विद्वितका
 शीते श्वबंधुभिः विरुषितः भर्त्सितः पराभूतः त्यक्तः त्यजितश्च एवं विधः सप्तमे तुलास्थे चंद्रमसि जातो भवति ७ अथ दृश्विकस्थे चंद्रमसि जा
 तस्य स्वरूपं मालिन्याह दृशुलेति दृशुलनयनवक्षाः दृशुले विस्तीर्णनयनेनेत्रे वक्षुरो यस्य दृत्ते परि वर्तुले जंघे उरूजातुनीचयस्य जनकैः मा
 तृपितृभिः गुरुभिश्चोपदेशकारिभिः गौरवयुक्तैश्च विद्युत्कोरहितः शैशवे बाल्ये व्याधितः पीडितः नरपतिकुले राजावंशे पूज्यः आराध्यः पिंगलः

क्रूरचेष्टः विषमस्वभावः झषकुलिशरवगांकः झषोमीनः कुलिशं वज्रं रवगः पक्षी एते मत्स्यवज्रपक्षिसमानेरंकेश्चिह्नैरंकितश्चिह्नितः छन्नपापः
गुसाशमल्लत एवं विधोलिनिवृश्चिकस्थे चंद्रे जातो भवति - अथ धनुर्धरस्थे चंद्रे जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह व्यादीर्घास्येति व्या
दीर्घास्यशिरोधरः व्यादीर्घमतिदीर्घमास्यंसुरवंशिरोधराग्रीवान्चयस्य पितृधनः जनककित्तान्वितः त्यागीदाता कविः काव्यज्ञः वीर्यवान्बली वक्तासंभा
षणेदक्षः स्थूलरदश्वाधरनसः स्थूलामहत्त्वमाणा रदादंताः श्रवणोकेर्णो अधरधोष्ठः नसः नासिकाग्राणः एते सर्व एव स्थूलायस्य कर्मोद्यतः सर्व

पृथुलनयनवक्षा वृत्तजं योरुजातुर्जनकगुरुस्वियुक्तः शैशवे व्याधितश्च नरपतिकुलपूज्यः पिंग
लः क्रूरचेष्टे झषकुलिशरवगांक छन्नपापो लिजातः - व्यादीर्घास्यशिरोधरः पितृधनस्त्या
गी कवि वीर्यवान् वक्ता स्थूलरदश्वाधरनसः कर्मोद्यतः शिल्पावित् कु. डांसः कुनरवीसमा
सलभुजः प्रागल्भवान् धर्मविद्वंधु द्विद्वनबलात्समेति च वशं साम्नेकसाध्यो श्वजः ॥ ९ ॥ ७

कार्याणामुद्यमशीलः शिल्पावित् शिल्पज्ञः लिपिपुस्तकचित्रज्ञः कु. डांसः अस्पष्टस्कंधः कुनरवीकुलितनरवः समांसलभुजः पीनबाहुः प्रागल्भवा
न् अतिप्रतिभायुक्तः धर्मवित् धर्मज्ञः बंधुद्विद्वं बंधुनामप्रीतिभाक् द्वेषाबलवान् हठादाक्रमणादसंविधेयतावशंच वश्यतानसमेतिनायाति
साम्नामीत्या एकेनेवगुणेनसाध्यः स्वीक्रियते एवं विधोश्च जो धनुषिस्थितचंद्रे जातो भवति ९ अथमक्रूरस्थे चंद्रे जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्री
डितेनाह नित्यं लालयतीति नित्यं लालयति स्वदारतनयान् स्वकलत्रंतनयान् अपुत्रान् लालयति आराधयति प्रीत्या भजते धर्मध्वजः दाम्भिकः

मिथ्याधार्मिकः अधःकृशः अयोभागादतिदुर्बलः स्वक्षः शोभननेत्रः क्षामकटिः कृशजघनः गृहीतवचनः उक्तग्राहकः यदुच्यते तत्सहदेवगृह्णाति सोभा-
म्ययुक्तः सर्वजनप्रियः अलसः क्रियास्वपदुः शीतालुः शीतनसहते अदनः परिभ्रमणशीलः सत्वाधिकः उदारचेष्टः बलाधिको वा काव्यकृत् विद्वान्
लुब्धः लोभाभिप्लूतः अगम्यास्वगमनीयासूनिहृष्टजातिबुजरदंगनासू वृद्धस्त्रीषु निरतः संसक्तः संत्यक्तलज्जः विमुक्तव्रीडः अधृणः निर्द-
यः एवंविधो मनुजो मनुष्यो मकरस्थे चंद्रमसि जातो भवति १० अथ कुंभस्थे चंद्रे जातस्य स्वरूपं त्रोटकेनाह करभगल इति करभगलः उष्ट्रसम-

नित्यं लालयति स्वद्वारतनया धर्मध्वजो यः कृशः स्वक्षः क्षामकटिर्गृहीतवचनः सोभाग्ययुक्तो ल-
सः शीतालुर्मनुजोऽदनश्च मकरे सत्वाधिकः काव्यकृत् लुब्धो गम्यजरांगनासू निरतः संत्यक्तल-
ज्जो अधृणः १० करभगलः शिरालुः खरलोमशादीर्यतनुः पृथुचरणोरुष्ट्रजघनास्य कटिर्जठरः ॥
परवनिता र्थपापनिरतः क्षयवृद्धियुतः प्रियकुसुमानुलेपनसहृत् यदजो धसहः ॥११॥

श्रीवः शिरालुः शिरासंततः खराकर्कशा लोमायस्या सा लोमशादीर्याः त्सुच्चातनुः शरीरं यस्य पृथुविस्तीर्णो चरणोपादौ तथा उरूजानू परिभागे
पृष्ठे देहपश्चिमभागे जघनं नितंबस्थानमास्यं सुरवंकटिश्च बस्तिः यस्य सः पृथुचरणोरुष्ट्रजघनास्य कटिः तथा जठरः मूर्खः परवनितासू प-
रस्त्रीषु परार्थेषु पापे च निरतः संसक्तः क्षयवृद्धियुतः उपचयापचयैर्युक्तः प्रियकुसुमानुलेपनसहृत् कुसुमानि पुष्पाणि अनुलेपनं समाहं भनं स-
हृदो मित्राणि प्रियाणि यस्य अध्वसहः पथिक्षमः एवंविधो यदजः कुंभस्थे चंद्रमसि जातो भवति ११ ३ ३ ३

अथमीनस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंमालिन्याह जलपरधनभोक्तेति जलपरधनभोक्ता जलधनामासुदकोत्पन्नवित्तानांमुक्ताफलानीक्रयविक्र-
यजातानांपरधनानांचभोक्तास्वामी दारवासोत्तरक्तः दारेषुकलत्रेषुविषयेषुवाससावस्त्राणांनानुरक्तः समरुचिरशरीरः समंतुल्यंसर्वावयव-
परिपूर्णरुचिरंदीप्तिमच्छरीरंयस्य तुंगनासाअत्युच्चनासिकः बृहत्कः विस्तीर्णमूर्द्धा अभिभवति सपत्नान् सपत्नान् शत्रून् अभिभवति
पराभवति स्त्रीजितः प्रमदावशगः चारुदृष्टिः शोभनासः द्युतिनिधिधनभोगी द्युतिः कांतिः निधिः भूमावधः स्थापितमर्थं निधि-
शब्देनोच्यते धनं वित्तं एषांभोगीभोक्ता पंडितश्चाशास्त्रार्थवित् एवंविधांत्यराशोमीनस्थेचंद्रमसिजातोभवति १२ अथोक्तराशि-

जलपरधनभोक्तादारवासोत्तरक्तः समरुचिरशरीरस्तुंगनासो बृहत्कः अ-
भिभवति सपत्नान् स्त्रीजितश्चारुदृष्टिर्द्युतिनिधिधनभोगी पंडितश्चात्यराशो १२

स्वरूपमपवादंचभ्रमरविलसितेनाह बलवतिराशाविति पुरुषस्यजन्मसमयेयस्मिन्नाशौचंद्रमाव्यवस्थितस्तस्मिन्बलवतिसबलेतथातस्य
चराशेर्योधिपतिस्तस्मिं स्तदधिपतौचबलवति तथातुहिनांशश्चंद्रमासंचयदिस्वबलेनात्मीयेनवीर्येणपूर्वोक्तेनसंयुतोन्वितः स्याद्भवेत् ए-
वमेतेषुत्रिषुयदिसबलत्वविद्यतेतदा यथोक्तराशिस्वरूपंजातः पुरुषोभवति यत्तुक्तं कथितफलानामविकलदातेति अनयासामध्यासचंद्रः
कथितफलानांउक्तस्वरूपाणामविकलानांपरिपूर्णानां दाताभवति एषांमध्याह्नयो बलवतोर्मध्येयुक्तंस्वरूपंप्राप्नोति एकस्मिन्बलवतिहीन-
किंचित् नकस्मिन्कांश्चिद्बलवतितदुक्तंस्वरूपंनकिंचिद्भवति शशिवदनइति अतोस्माच्चंद्रादन्त्रेपरिशिष्टायेग्रहाः रविभोमङ्गलरुसितसौ

राः शशिवच्चंद्रवत् परिकल्प्याः यत्रराशौस्थिता भवंति तदाश्रयेण वक्ष्यमाणं स्वरूपं दास्यंति तदपि चंद्रवत् एतदुक्तं भवति बलवतिराशौ
तदधिपतौ च बलवतिरस्य ग्रहस्य राशिस्वरूपं पश्यते तस्मिन्नापि बलवति तदधिपतौ च संपूर्णं तत्पठितं राशिस्वरूपं भवति यद्येकयोश्च बलवतो
मध्यमो न भवति न कस्मिंश्चिद्बलवति नैतत्किंचिदिति चंद्रराशिस्वभाव इति १३ इति बृहज्जातके राशिशीलश्चंद्रस्य सप्तदशोऽध्यायः १७
अथ मेषवृषगतेर्ज्जातस्य स्वरूपमौपच्छंदसिकेनाह प्रथितः प्रख्यातः चतुरः दक्षः अटनः परिभ्रमणशीलः अल्पवित्तः स्तोकार्थः आ
युधभृत् शस्त्रधारणजीवी एवंविधः क्रियगेषस्थे भानावादित्ये जातो भवति एतच्च फलं वितुंगभागे यदि तत्रैव मेषस्थः आदित्यः परमोच्च-

बलवतिराशौ तदधिपतौ च स्वबलयुतः स्याद्यदि तु हिनांशः कथितफलानामविकल्पा
ताशशिवदतान्येत्यनुपरिचित्याः १३ इति बृ- राशिशीलाध्यायः १७ प्रथितश्चतुरोत्
नोल्पवित्तः क्रियगत्वायुधभृद्वितुंगभागे गविवस्त्रस्रगंधपण्यजीवी वनिता द्विदुकुशलश्च
गेयवाद्ये ॥ १॥

स्थो भवति तुंगभागं परमोच्चं वर्जयित्वा अन्यत्र स्थिते केचिं तत्फलं दोषभागजातो न भवति तद्यथा अ
ल्पवित्तो बहुवित्तो भवति अटनो न भवति आयुधभृत् न भवति तस्थान्ये आयुधभृतो नुयायिनो भवंति अन्ये तु पुनः पूर्वोक्ता गुणाः प्रथितश्चतु
रो भवति गवीत्यादि वस्त्रैरंबरेः स्रगंधद्वयैः पुण्ये च जीवति वनिता द्विदु स्त्रीषु द्वेषा गेये गीते वाद्ये च वादनविधौ कुशलः शिक्षितः एवं
विधो गविष्टस्थे सूर्ये जातो भवति १ अथ भिद्युनककसिंह न्यास्थे सूर्ये जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह विद्याज्योतिषवित्तवान्

विद्यावान्व्याकरणज्ञः ज्योतिषवान् ज्योतिषशास्त्रज्ञः वित्तवान् धनी एवंविधो मिथुनस्थे भानौ जातो भवति तीक्ष्णः उग्रः अस्वः दरिद्रः -
परकार्यद्वन्द्वेषां कार्यकर्ता अमपथः अमेणारवेदेन पथाध्वनाक्लेशैः दुःखैश्च सर्वकालं संयुज्यते एवंविधः कुलीरस्थे कर्कटगते भानौ जातो भव-
ति सिंहस्थ इति वनमरणं शैलः पर्वतः गोकुलः गोवाटः एतेषु स्थानेषु रतिः निवासशीलः तदासक्त इत्यर्थः वीर्यान्वितः बली अज्ञः मूर्खः
एवंविधः पुमान् पुरुषः सिंहस्थे कर्कटजातो भवति लिपिरक्षर विन्यासः लेख्यचित्रकर्म काव्यकवेः कर्म गणितग्रहगणितादि ज्ञानविज्ञान ए-
तैरन्वितो युक्तः स्त्रीवपुः स्त्रीतुल्यशरीरः एवंविधः कन्यास्थे कर्कटजातो भवति २ अथ तुलावृश्चिकधन्वि मकरस्थे कर्कटजातस्य स्वरूपं शार्दू-

विद्याज्योतिषवित्तवान् मिथुनगो भानौ कुलीरे स्थिते तीक्ष्णोः स्वः परकार्यद्वन्द्वमपथः कुशेश्च संयुज्यते
सिंहस्थे वनशैलगोकुलरति वीर्यान्वितो ज्ञः पुमान् कन्यास्थे लिपिलेख्यकाव्यगणितज्ञानान्वितः स्त्रीवपुः २

लविर्काडितेनाह जात इति शौण्डिको मद्यविक्रयी भवति मद्यवरो वेतकेचित् अध्वनिरतः पथिप्रसक्तः हैरण्यकः स्वर्णकारः नीचद्वन्द्वचित-
कर्मकर्ता एवंविधः तौलिनि तुलास्थे कर्कटजातो भवति क्रूरः उग्रस्वभावः साहसिकः असमीक्षितकार्यद्वन्द्व तथाच असमीक्षितकार्याणां क-
र्ता साहसिकः स्मृतः विषार्जितधनः विषप्रयोगैर्जितधनं संचितं वित्तयेन प्रत्यंतरे वृथाजितधनः यदूनमर्जनितदस्य वृथानिः फलं भव-
ति चौरादयोपहरति शास्त्रांतगः शास्त्रनैपुण्यकः शास्त्रस्यासुधस्यांतगः एवंविधो लिस्थिते वृश्चिकगते कर्कटजातो भवति सत्पूज्यः सता-
मर्चनीयः धनवान्वित्तयुक्तः तीक्ष्णः निरपेक्षः मिषकू वैद्यः प्रयोगज्ञः कारुकः शिल्पिकर्मज्ञः एवंविधो धनुर्धरस्थे कर्कटजातो भवति नीचः

कुलानुचिताधर्मकर्मकृत अज्ञःसूरर्वःकुवणिकु कुत्सितवणिकु अत्यधनवान् स्तोकार्थः लुब्धः लोभाभिभूतः अन्यभाग्यैरतः परकीयेर्भाग्यैः वि-
 त्तादिभिः रतः परार्थोपकारभोक्ता एवंविधोमृगेमकरस्थेर्केजातोभवति ३ अथकुंभमीनगतेर्केजातस्यस्वरूपंचंद्रार्कयोरेकराशिगतयोस्तुल
 क्ष्मज्ञानवसंततिलकेनाह नीचइति नीचः कुलानुचिताधर्मकर्मकृत तनयेःपुत्रैः भाग्यैश्चपरिच्युतः त्यक्तःपुत्रैः जनवालुभ्येनचविरहितः अस्व-
 निर्धनः एवंविधोघटेकुंभस्थेर्केजातोभवति तोयोत्थंजलोत्पन्नसुक्ताफलादिनातत्पण्येनतद्विक्रयेणविभवेमैश्वर्ययस्य वनितादृतः स्त्रीपूज्यः

जातस्तौलिनिशौंडिको ध्वनिरतोहैरण्यकोनीचद्वत्पूरः साहसिकोविषार्जितधनः शस्त्रा
 तगोलिस्थिते सत्पूज्याधनवान्धनुर्दुरगतेतीक्ष्णाभिषक्कारुकोनीचोऽज्ञःकुवणिकुमृगे
 त्यधनवांलुब्धोअन्यभाग्यैरतः ३ नीचोघटेतनयभाग्यपरिच्युतोस्वस्तोयोत्थपण्यविभ
 वोवनितादृतोत्ये नक्षत्रमानवतनुःप्रतिमेविभागेलक्ष्मादिशेत्तुहिनरशिमदिनेशयुक्ते ४

एवंविधोत्येमीनस्थेर्केजातोभवति नक्षत्रमानवतनुरित्यादि नक्षत्रमानवकोराशिपुरुषः कालांगानीत्यादिनाप्रदर्शितः तुहिनरशिमश्चंद्रः दिनेशया
 दित्यः एतौसमेतोयस्मिन्नाशौस्थितौ सराशिनक्षत्रपुरुषस्ययस्मिन्नंगेस्थितस्तत्रपुरुषस्यजातस्यलक्ष्मचिह्नंमशकादिसमादिशेत् वदेत् य
 थामेषस्थयोः शिरसि वृषस्थयोःसुरवइत्येवमूत्याम् आदित्यराशिस्वभावः ४ अथमेषवृश्चिकवृषतुलस्थेकुजेजातस्यस्वरूपंचोदकेनाह
 नरपतिसत्कृतः राजपूजितः अटनःपरिफ्रमणशीलः चमूपः सेनापतिः वणिकुत्रयविक्रयज्ञसधनः वित्तान्वितः क्षततनुः विक्षतदेहः व्रणित

शरीरः चौरस्तस्करः भूरिविषयः विप्रकीर्णोद्विषः एवंविधान्स्वगृहेमेषसिञ्चकस्थः कुजः भौषः जनयेत् युवतिजितः रुद्राविधेयः स्रुत्स्मिन्नेषुविष-
मः दुर्विधेयः सक्करस्वभावः परदाररतः परयोषितिप्रसक्तः कुहकज्ञः ऐंद्रजालिकः स्रुवेषः शोभनालंकारः भीरुः सभयः परुषः कर्कशः निस्नेहः
एवंविधान्पुरुषान् सितभेषकक्षेत्रे वृषेतुले च स्थितो भौमे जनयेदुत्पादयेत् ५ अथमिथुनकन्याकर्कटस्थे भौमे जातस्य स्वरूपं वसंततिलकेनाह
अथमिथुनकन्यागते भौमे जातस्य स्वरूपमाह बौधेति असहः तेजस्वी तनयवान् पुत्रयुक्तः विस्रुत् मित्ररहितः हृतज्ञः परोपकारशीलः -

नरपतिसत्त्वतोदनश्चमूर्ध्नि कसधनाः क्षततनुश्चौरभूरिविषयांश्च कुजः स्वगृहे युव-
तिजितान् स्रुत्स्मिन्नेषु विषमान् परदाररतान् कुहकस्रुवेषभीरुपुरुषान् सितभेषजनयेत् ॥ ५ ॥
बौधेसहस्तनयवान्विस्रुत् हृतज्ञो गांधर्वयुद्धकुशलः कृपणोऽप्यथोर्था चंद्रैर्यवान्सलि-
लयानसमर्जितस्वः प्राज्ञश्च भूमितनये विकलः रवलश्च ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ ७ ॥

गांधर्वयुद्धकुशलः गांधर्वगीते युद्धे च संश्रामे प्रवेशनिर्गमव्यूहरचनादिषु च कुशलः तज्ञः कृपणः अदाता अप्रयः निर्भयः अर्थियाञ्चापरः
एवंविधो बौधेमिथुनकन्यास्थे कुजे भौमे जातो भवति अथकर्कटस्थे भौमे जातस्य स्वरूपमाह चंद्रैति अर्थवान् सधनः सलिलयानसम-
र्जितस्वः सलिलयानेन मूषादिना सम्यगर्जितस्वंधनयेन अथवासलिलेन जलेन यानेन गमनेनाध्वना समर्जितस्वंधनयेन प्राज्ञः मेधावी विक-
लोगहीनः रवलः दुर्जनः एवंविधश्चांद्रैर्कर्कटगते भौमे जातो भवति ६ ७ ७ ७ ७ ७ ७

अथसिंहधन्विमीनकुंभमकरस्थेभौमेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह निस्वइति निस्वःनिर्धनः क्लेशसहः आपद्भीरुः कदर्थनाक्षमः वनांतरचरः
 अरण्यमध्यचारी केचिदभयोवनचरइतिपठन्ति अभयोभयरहितः वनांतरचरोरण्यचारी अल्पदारात्मजोल्पकलत्रः अल्पापत्यः एवंविधःसिंह
 स्वेभौमेजातोभवति अनेकरिपुः बह्कारिः नरेंद्रसचिवः मंत्रोरख्यातः विदितकीर्तिः अभयः निर्भयः अल्पात्मजः स्वल्पापत्यः एवंविधोय
 न्मिमीनस्थेभौमेजातोभवति दुःस्वार्तः नित्यंदुःस्वसंतसः विधनः दरिद्रः अटनःपरिष्वमणशीलः अनृतरतः असत्यभाषी तीक्ष्णःनिरपे
 क्षः क्रूरः एवंविधः कुंभस्थेभौमेजातोभवति भूरिधनात्मजः प्रभूतधनः प्रभूतपुत्रः भूपः राजा अथवातत्समः राजतुल्यः एवंविधोमृगगते

निस्वःक्लेशसहोवनांतरचरःसिंहोल्पदारात्मजोर्जैवेनेकरिपुर्नरेंद्रसचिवःख्यातोभयोल्पात्मजः दुःस्वार्तोविधनोऽट
 नोचृतरतस्तीक्ष्णश्चकुंभस्थितेभौमेभूरिधनात्मजोमृगगतेभूपोथवातत्समः ७ द्यूतर्णपानरतनास्तिकचौरनि-
 स्वाःकुस्त्रीककूटकूटदसत्यरताःकुजर्क्षे आचार्यभूरिस्तदारधनार्जनेष्टः शौक्रेवदान्यगुरुभक्तिरताश्चसौम्ये ॥८॥

मकरस्थेभौमेजातोभवति ७ अथमेषवृश्चिकतुलवृषगतेबुधेजातस्यस्वरूपं वसंततिलकेनाह द्यूतेति द्यूतेःक्षज्ञानेऋणेपरस्वहरणेपाने
 चनिरतःसक्तः नास्तिकः शास्त्रार्थादपेतः ताकिकः नास्तिपरलोकेमतिर्यस्यसनास्तिकः चौरमोस्करः निःस्वोदरिद्रः कुस्त्रीकः कुत्सि
 तभार्यः कूटकूटकर्तादांभिकः असत्यनिरतः अनृतभाषी एवंविधाजाताः सौम्येबुधेभौमर्क्षेमेषवृश्चिकस्थेभवति आचार्येत्या
 दि आचार्यः उपदेशकर्ताभूरिस्तः प्रभूतापत्यः भूरिदारो बहुकलत्रः धनार्जनेष्टः धनार्जनमिष्टयस्य अर्थार्जनेनित्यमुद्यतः वदान्यः

हृ-दी-
१२३

दाता गुरुभक्तिरताः मातृपितृगुरुणांभक्ताः एवंविधाः पुरुषाः शौक्रे हृषतुलस्थे बुधे जाता भवति - अथ भिक्षुन कर्कटस्थे बुधे जातस्य स्वरूपमुपेन्द्रव
ज्याह विकथन इति विकथनः वाचालः असत्यवादी शास्त्रकलाविदग्धः शास्त्रे कलासूत्रगीतवाद्यनृत्यलेपनित्रकर्मसु विदग्धः शिक्षितः
प्रियंवदाभिमतवक्ता सौरव्यरतः सरवासक्तः एवंविधः शशांकजे बुधे तृतीये भिक्षुनस्थे जातो भवति जलार्जित इति जलार्जितस्वः जले
नोदकेनार्जितं स्वंधनं येन सः कैचिद्बलार्जितस्व इति बलेन वीर्येणार्जितं स्वंधनं येन स्वजनस्यात्पीयजमस्य च बंधुजनस्य शत्रुः रिपुः एवंवि-

रा-शी-
१८

विकथनः शास्त्रकलाविदग्धः प्रियंवदः सौरव्यरतस्तृतीये जलार्जितस्वः स्वजनस्य शत्रुः शशांकजे
शीतकरक्षेयुक्ते ९ स्त्रीद्वेष्यो विधनसरवात्मजः टनोज्ञः स्त्रीलोलः स्वपरिभवोर्कराशिगेज्ञे त्या
गीज्ञः प्रचुरगुणः सरवीक्षमावान् युक्तिज्ञो विगतभयश्च षष्ठराशौ १०

दयुक्ते जातो भवति ९ अथ सिंहकन्यागते बुधे जातस्य स्वरूपं प्रहर्षिण्याह स्त्रीद्वेष्य इति स्त्रीणां द्वेष्यः स्त्रीद्वेष्यः विधनसरवात्मजः विधनो
धनरहितः विसरवः विगतसरवः विगतात्मजः पुत्ररहितः अटनः परिभ्रमणशीलः अज्ञः मूर्खः स्त्रीलोलः वनिताभिलाषी स्वपरिभवः
स्वेषामात्पीयानां सकाशात् परिभवो यस्य एवंविधो ज्ञे बुधेः कर्कराशिगे सिंहस्थे जातो भवति त्यागी दाता ज्ञः पंडितः प्रचुरगुणः प्रभूत-
गुणैर्युतः गुणाः विद्याशौर्यौदयः सरवीक्षस्वितः क्षमावान्सहिष्णुः युक्तिज्ञः प्रयोगवेत्ता विगतभयः निर्भयः एवंविधः षष्ठराशौ कन्यास्थे बु
धजातो भवति १०

१२३

॥ ॥

अथमकरधन्विमीनगतेबुधेजातस्यस्वरूपमौपच्छंदसिकेनाह परकर्मद्वयदिति परकर्मद्वयत् परमेष्ठ्यकरः अस्वःदरिद्रः शिल्पबुद्धिः शिल्पकर्मस्वनुरतमति
 ऋणवान् परस्वग्रहणशीलः विष्टिकरः आज्ञाकरः एवंविधोर्कजर्क्षेमकरकुंभस्थेबुधेजातोभवति नृपसत्कृतः राजपूजितः नृपसमतोवा राजवल्ल
 भः पंडितः विद्वान् आप्तवाक्यः व्यवहारार्थवेत्ता आप्तमनुकूलवाक्येयस्य एवंविधो नवमेधन्विस्थितेबुधेजातोभवति जितसेवकः जितासेव
 कायेन पराराधनदक्षः पराभिप्रायज्ञः अंत्यशिल्पः एवंविधोत्प्रेमीनस्थेबुधेजातोभवति इतिबुधराशिस्वभावः ११ अथमेषवृश्चिकवृ
 षत्तुलमिथुनकन्यागतेजीवेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्राडितेनाह सेनानीति सेनानीसेनानायकः बहुवित्तः प्रभूतधनः बहुदारः प्रभूतकलत्रः

परकर्मद्वयदस्वः शिल्पबुद्धिर्ऋणवान्विष्टिकरोबुधेर्कजर्क्षे नृपसत्कृतपंडिताप्तवाक्योनवमेत्येजि
 तसेवकोत्यशिल्पः ११ सेनानीबहुवित्तदारतनयोदातासभृत्यः क्षमीतेजोदारगुणान्वितः स
 रगुरोरव्यातः पुमान्कोजभे कल्याणः सधनार्थमित्रतनयस्त्यागीप्रियः शौक्रभेबोधेभूरिपरिच्छदा
 त्मजसत्कत्साचिव्ययुक्तः सरवी १२

बहुतनयः प्रभूतापत्यः दातादानशीलः सभृत्यः शोभनभृत्यः क्षमीक्षमावान् तेजसाकां-
 त्यादारगुणेः कलत्रसौख्ये रन्वितोयुक्तः रव्यातः प्रख्यातकीर्तिः एवंविधः सरगुरोर्जीवेकोजेकुजभे भौमक्षेत्रे मेषवृश्चिकस्थेजातोभवति कल्यां
 गः स्वस्थदेहः सधनार्थः सधनः समित्रः ससत्कृत सतनयः पुत्रान्वितः सरवधनमित्रपुत्रयुक्तः त्यागीदाता भियः सर्वजनवल्लभः एवंवि
 धः शौक्रभे शक्रक्षेत्रस्थेवृषतुलस्थेजीवेजातोभवति बोधेत्यादि भूरिपरिच्छदः बहुवस्त्रगृहपरिवारः भूर्यात्मजः बहुपुत्रः भूरिसत्कत्प्र

भूतभिन्नः साचिव्यमंत्रित्वेनियुक्तः सचिवस्य भावः साचिव्यं सरवी सरित्तः एवंविधो बौधेयुधक्षेत्रे मिथुनचन्यास्थे जीवे जातो भवति १२ अथ कर्क-
रसिंहधन्विमीनकुंभमकरस्थे जीवे जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह चांद्र इति रत्नाभिमणयः सताः पुत्राः स्वधनदाराः कलत्रं विभवरेष्व-
र्यं प्रज्ञामेधा सरव सरव भावः एतैरन्वितः संयुक्तः एवंविधः चांद्रे चंद्रक्षेत्रे कर्कटस्थे सरगुरौ जीवे जातो भवति बलनायकः सेनाप्रधानः अन्यच्च
यच्चंद्रभे कर्कटस्थे उक्तम् रत्नसूतस्वदारविभवः प्रज्ञासरे वैरन्वितः एवंविधः सिंहस्थे जीवे स्याद्भवेत् मांडलिकः मंडलाधिपतिः सेनानाथो वा
अथवाधनी वित्तवान् एवंविधः स्वर्क्षेत्रांशोधन्विमीनस्थे जीवे जातो भवति कुंभे कर्कटवदिति यानि कर्कटस्थे जीवे फलान्यभिहितानि रत्नसूतस्त

चांद्रे रत्नसूतस्वदारविभवः प्रज्ञासरे वैरन्वितः सिंहस्थे स्याद्बलनायकः सरगुरौ प्रोक्तं च यच्चंद्रभे स्व
र्क्षेत्रे मांडलिको नरद्रसचिवः सेनापतिर्वाधनी कुंभे कर्कटवत्फलानि मकरे नीचोत्पवित्तो सरवी ॥ १३ ॥

दारविभवः प्रज्ञासरे वैरन्वित इत्येतानि कुंभस्थे गुरो भवति अत्रान्येन सहमतभेदः तेनानिष्टं फलमभिहितं तथाच नीचः कुंभे जनयति कर्मणि
तोयाश्च ये सक्तं नीचः कुलाशुचिताधमकर्मकृत् अल्पवित्तः स्तोकार्थः अस्तस्वीदुःखितः एवंविधो मकरस्थे जीवे जातो भवति इति बृहस्पतिराशि
स्वभावः १३ अथ शक्रराशिः अथ मेषवृश्चिकृष्टतुलगने शक्रे जातस्य स्वरूपं पृथिता ग्रयाह परसुवतिरतः परस्त्रीपुसक्तः तदर्थं वादेस्तासां
परस्त्रीणामर्थं वादे रपराधासुवचनेः त्ततविभवोपत्तार्थः कुलपांसनः कुलकलंकभूतः एवंविधः सितेशक्रे कुजक्षेत्रे मेषवृश्चिक-
स्थे जातो भवति स्वबलेत्यादि स्वबलेनात्मीयवैर्येण स्वमत्या आत्मीयबुध्या च धनं यस्यासौ स्वबलमतिधनः नरेद्रपूज्यः राजबल्लभः स्वज

नविष्णुः बंधुप्रधानः प्रथितः विख्यातः अभयः निर्भयः एवंविधः स्वेस्वक्षेत्रे वृषतुलास्थे सितेशक्रे जातो भवति १४ अथमिथुनकन्यामकर
कुंभस्थेशक्रे जातस्य स्वरूपमौपच्छंदसिकेनाह नृपकृत्यकरः राजकर्मकर्ता अर्थवान् धनी कलावित् कलाज्ञः गीतवाद्यादिकवेत्ता एवंविधो
मरारिपूज्ये दैत्यगुरोश्चक्रेशक्रे मिथुनस्थे जातो भवति षष्ठगते कन्यास्थेशक्रेऽतिनीचकर्माकष्टकार्यकरो जातो भवति स्रभगः सर्वजनप्रियः स्त्रीविजि
तः प्रमदावशगः कुनार्याकुत्सितस्त्रियारतः सक्तः एवंविधः शक्रेशक्रे रविजर्क्षगते मकरकुंभस्थे जातो भवति १५ अथकर्कटसिंहधन्विमीनस्थे

परयुवतिरतस्तदर्थवार्देर्त्तविभवः कुलपांसनः कुजर्क्षे स्वबलमतिधनो नरेन्द्रपूज्यः स्वजनविष्णुः प्रथि
तोभयः सितेस्व १४ नृपकृत्यकरोर्थवान् कलाविन्मिथुने षष्ठगते तिनीचकर्मा रविजर्क्षगते मरारिपूज्ये स्र
भगः स्त्रीविजितारतः कुनार्या १५ द्विभार्यार्थी भीरुः प्रबलमदशोकश्चशशिभेहरो योषासार्थः प्रवर
युवतिर्मदतनयः गुणैः पूज्यः सस्वस्तुरगसहिते दानवगुरोश्चक्षे विद्वानाढ्यो नृपजनितपूजोति स्रभगः १६

शक्रे जातस्य स्वरूपं शिखरिण्याह द्विभार्यः द्विस्त्रीकः अर्थी याञ्चापरः भीरुः सभयः प्रवरमदोतिहमः प्रवरशोकोतिहुः खितः एवंविधो वा
नवगुरोर्दैत्यपूज्येशक्रेशशिभेककदस्थे जातो भवति योषासार्थः स्त्रीप्राप्तधनः प्रवरयुवतिः प्रधानस्त्रीकः मंदतनयः अल्पापत्यः एवंविधो हरो
सिंहस्थेशक्रे जातो भवति गुणैः पूज्यः मान्यः सस्वः सधनः एवंविधस्तुरगसहिते धन्विस्थे दानवगुरोश्चक्रे जातो भवति विद्वान्मंडितः आढ्यः
ईश्वरः नृपजनितपूजः नृपेण राजा जनितो त्यादिता पूजाऽर्हण्यस्य अतिस्रभगः सर्वजनानामतिवल्लभः एवंविधो झषेमीनस्थेशक्रे जातो भवति

बु-टी-
१२५

इतिशक्रराशिस्वभावः १६ अथशनिः अथमेषवृश्चिकमिथुनकन्यागतेसौरेजातस्यस्वरूपं वसंततिलकेनाह सूर्योज्ञानोपेतः अदनः परिभ्रमण
शूलः कपटवान् दांभिकः विसृष्टत्व मित्ररहितः एवंविधोयमसौरेअजेमेषस्थेजातोभवति बंधवधभाक् बंधोबंधनबंधस्ताडनबंधबंधोभ
जते चपलः क्रियास्वनवस्थितः अद्युणः निर्देयः एवंविधः कीटेवृश्चिकस्थेजातोभवति निर्हीसरवार्थतनयः निर्गताहीलज्जायस्यसर्निलज्जः
निःसरबोदुःखितः निरर्थोदरिद्रः निस्तनयः पुत्ररहितः लेख्येआलेख्यकर्मणिस्वलितः अज्ञः रक्षापतिर्भवत्यारक्षिकः मुख्यपतिः प्रधाननाथः
एवंविधोबोधेबुधक्षेत्रेमिथुनकन्यास्थेसौरेजातोभवति १७ अथवृषतुलाकर्कटसिंहस्थेसौरेजातस्यस्वरूपंमंदाक्रांतयाह वर्ज्यास्वगम्यास

सूर्योदनुः कपटवान्विसृष्टद्वेषजेकीटेतुबंधवधभाक्चपलोऽद्युणश्च निर्हीसरवार्थतनयःस्वलितश्चलेख्ये
क्षापतिर्भवति मुख्यपतिश्चबोधे १७ वर्ज्यस्त्रीष्टेनबहुविभवोभूरिभार्योवृषस्थेख्यातः स्वाच्चेगणपुरब
लग्न्यामपूज्यार्थवांश्च कर्केण्यस्वाविकलदशनोमातृहीनोसुतोज्ञः सिंहेनार्योविसरवतनयोविष्टिद्वत्सूर्यपुत्रे ॥१८॥

स्त्रीपुयोषित्सृष्टः वलुभः नबहुविभवः नप्रभूतेश्चर्ययुक्तः अल्पेश्चर्ययुक्तः भूरिभार्यः प्रभूतदारः एवंविधोवृषस्थेसूर्यपुत्रेश्चनेश्चरेजातोभव
ति ख्यातः विदितकीर्तिः गणानांसमूहानांपुराणानगराणांचलानांसैन्यानांशामाणांचपूज्योमान्यः अर्थवान्साधनः एवंविधः स्वाच्चेआत्पीयस्वोच्चरा
शौतुलास्थेसौरेजातोभवति अस्वः दीरद्रः विकलदशनः अल्पदंतः मातृहीनः जननीवियुक्तः अस्ततः पुत्ररहितः अज्ञः सूर्यः एवंविधः कर्कटस्थे
सौरेजातोभवति सिंहेनार्यइति अनार्यः सूर्यः विसरबोदुःखितः वितनयः पुत्ररहितः विष्टिद्वत्सूर्यपुत्रेश्चनेश्चरेजा-
तोभवति १८

रा-शी-
१८

१२५

अथ धन्विमीनमकरकुंभगतेसौरेजातस्यस्वरूपं शार्दूलवर्क्रीडितेनाह स्वतःशोभनोत्तःपर्यंतोयस्यसस्वंतः शभेनकर्मणातस्यमृत्युर्भवति अथवांतेशोभनं
 स्वरवादिंकंयस्य नरेन्द्रभवनेराजगृहेप्रत्ययितः संजातप्रत्ययः सत्सुत्रः शोभनापत्यः सज्जायः शोभनभार्यः सद्जनः सद्दित्तः पुरबलग्रामाग्रनेता पुरा
 णानगराणांबलस्यसेनायाः ग्रामाणांचअग्रनेताप्रधानोनायकः एवंविधोर्कजेसौरेजीवक्षेत्रेधन्विमीनस्थेजातोभवति अन्यस्त्रीधनसंवृतः परयोषिद्धिः
 परधनेश्वसंवृतः संयुक्तः पुरबलग्रामाग्रणीःपुराणांबलानांग्रामाणांचअग्रणीः प्रधाननायकः मंदहगल्पचक्षुः मलिनः मलोपेतः स्नानालसः स्थिरार्थः
 स्थिरवित्तः स्थिरविभवः स्थिरेश्वर्यः भोक्ताअसंचयशीलः एवंविधःपुमान् पुरुषः स्वक्षेत्रेमकरकुंभस्थेसौरेजातोभवति इतिशौनेश्वरराशिस्वभा

स्वंतःप्रत्ययितोनेरेन्द्रभवनेसत्सुत्रजायाधनोजीवक्षेत्रगतेर्कजेपुरबलग्रामाग्रनेताथवा अन्यस्त्री
 धनसंवृतःपुरबलग्रामाग्रणीमंदहक्स्वक्षेत्रेमलिनःस्थिरार्थविभवोभोक्ताचजातःपुमान् १९

षः एतेषुसर्वेषुग्रहराशिस्वभावेषुबलवतिराशौतदधिपतोत्तस्मिंश्वग्रहेबलवतिजातस्ययथोक्तंराशिस्वरूपंभवति ह्येकयोश्चबलवतोर्मध्येस
 मानमिति नकस्मिंश्चिद्बलवतिनकिंचिदिति १९ अथमेषादिपुल्लेषुचंद्राक्रांतराशुक्तस्वरूपातिदेशंप्रथिताग्रयाह शिशिरकरश्चंद्रमास्त-
 स्यराशिभिः सहसमागमेयत्स्वरूपमुक्तंरत्तात्ताम्रदृगित्यादिकंतन्मेषलग्नजातस्यापिवक्तव्यं एवमन्येषुपिराशिषुषुषादिषुस्थितेचंद्रमसिय
 दुक्तंतलग्नजातस्यापिवक्तव्यं यतोमुनयः सदृशफलंवदंति कथयंति स्वरूपभेदाभावात् तथाचसत्यः मेषविलग्नैकुनरवीकरोषणोभेदलव
 स्वलितवाक्यः पितानिलप्लयिष्ठः हृपणोतिबहुव्यथैव रहितोबाल्येगुरुभिर्मंदस्तः स्वजनसहजीहतकर्ता धर्मस्थितोविदेशोपग्रश्च

कर्मारभत्यफलं नन्वावापिशरणांवा विकलांलभतेन्यपूर्विकांभार्यां सहजसमान्यपिभिन्नाणिचाम्यबंभुत्वमुपयाति शस्त्रेणवाविषेर्वार्मरणंपित्तोद्भवैर्विकारैर्वा स्वात्प
 क्षाज्ज्वलनाद्वा वर्षाहुर्गात्पतनाद्वा दृषभाविलग्रेस्थूलोष्ठगंडनासोमहाललाटश्च श्लेष्मानिलभूयिष्ठस्त्यागीबहुशोव्ययरतश्च कन्याप्रजोल्पपुत्रः पितुर्जन
 न्याश्चदोषहृद्बहुशः कर्मणिसततंसक्तोविधर्मयुक्तोर्थाभाकूचैव नित्यंकलत्रकांक्षीशस्त्रविघातीसदा स्वजनहर्ता मृत्युः शस्त्रैः पाशैर्मृगैश्चलभतेन्यदेशेषु देहः
 शर्मैर्जलैर्वाशूलैर्वाप्यरननिरसनेश्चैव परुषश्चतुष्पदेर्वाबलान्वितान्मृत्युमुपयाति पूर्वविलग्रेप्रथुनेहीनांगः सूयतेधिकांगोवा प्रियवत्प्रिविशिष्टकर्माभि-
 श्यप्रकृतिर्हृजननीकः अल्पमतिरल्पकायः सतांचमहितोगुरूणांच अल्पसहजोल्पचेष्टः परावमर्दोगुणयुतश्च कर्मसबहुषभिरतो धर्मसाधयति नचाथ
 धर्मेण प्रासान्नाभान्विविधान्दोषैस्तेस्तेश्चनाशयति बद्धीः पत्नीर्लभतेरोगांश्चदासूणान्जयति व्यालाह्रिषान्मृगाद्वाप्युदकाद्वामृत्युमुपयाति कर्किणिपू
 र्वविलग्रेनेकायोगुत्यरोगवाभ्रुभीरुः उरसिहृताभिज्ञानः कफानिलात्मादृटग्राही पापानहितान्भजतेपरस्वमपिनिक्षिपद्येनसदृत् स्वजनादसः
 स्वजनैर्विभर्त्सितोत्यस्थिरप्रसवः तीक्ष्णकर्मविदेशेनित्यंत्थर्द्धीदितः परस्वामी असदृशदारोरिपुभिर्जितश्चपूज्यः समूहानांकंठापीडाइज्वाकफोद
 यादस्थिभंजनाद्देदात् देहच्छेदादथवाजलोदरान्मृत्युमाप्नोति सिंहविलग्रेकठिनः प्रियामिषः पैत्तिकोविततनाशः बद्धारंभकुटुंबः कृपणस्त्वथसं
 मतः रथ्यातः सहजविषादीस्वजनस्यपातकोविक्रमेः स्वकैर्युक्तः अविषादीकर्मकरोविविधोपायेस्वर्धर्मिष्ठः भार्याबद्धीर्लभतेविद्याद्विविधाः कुले
 रूपेताश्च कट्यांरुजश्चबहुशोजान्वोर्दशनेषुचामोति मृत्युः शस्त्रैः पापैर्विषैश्चकाष्ठेरथामयैश्चापि अंबुचरेर्वासत्वेर्बुभुक्षयाक्लासमुपयाति षष्ठ
 विलग्रेप्रियवाकूतलुच्छविदीर्यकरचरणः मिश्रप्रकृतिश्चार्याकृतिर्व्रणीचार्थवान्कृपणः स्वजनस्येष्टः कन्याबहुप्रजोभ्रातृभिर्विरुद्धश्च धर्मभियोल्य
 लाभः कर्मणिनिपुणः समाचरति विविधांचतुष्पदगणांच्छस्त्रान् पित्तोद्भवाद्दोगात् शोकात्संपाताद्वामृत्युंचामोति पाशाद्वासमराशौलग्रेवि

षमांगः सूचतेविषमशीलः कफघातिकः सूचपलोक्त स्वशीवः हतज्ञश्च अर्थांस्विपुलान्प्रतेव्ययेनसंपूज्यतेयशः प्रायः गुरुसेवापांनिरतः पितान्यजन
सहजपूज्यः अध्वरुचिर्धर्मोविनाशमायातिपीडनैः स्वेः स्वेः मृतभार्यः कलहरुचिर्बहुशः शोकादिभिः क्लिष्टः मृत्युः रव्यातात्पुरुषात्त्वजनात्सौ
म्याच्चतुष्पदाहापि रवेदाच्चविप्रयोगादुपवासान्मार्गयोगाद्वा अष्टमराशौलयेविशालरुज्याननोदरः क्रूरः पित्तप्रकृतिः पिग्गक्षणोमृदुदुतगतिः परस्वा
मी स्पीतकुटुंबस्वजनोतकश्चबहुव्ययोबहुप्रसवः सरवर्षहतोभ्रातृव्योवृषसेवीधर्महीनश्च भार्यानिमित्तविमुखीशत्रोरर्थान्नददातिबहुशश्च स्व
कुलोद्भूतांश्छत्रूलभतेरोगांश्चनेकविधान् गात्रछेदैः शत्रोर्वशंगतोबंधनैः प्रहारेश्च रोगैर्वापापहतेर्ज्वलनाद्वामृत्युमुपयाति स्थूलोष्ठदशननासान

शिशिरकरसमागमेक्षणानांसदृशफलंभवदंतिलमजातम् फलमधिकमिदंयदत्रभावाद्भव
नभनाथगुणैर्विचिंतनीयाः २० इतिबृहज्जातक० राशिशीलाऽध्यायोऽष्टादशः समाप्तः

वमेतुमेकफानिलप्रकृतिः मांसलगुत्योरुभुजः कुनरवीकर्मोद्यतः शूरः सुद्रान्नीचान्मजते चोयादनलान्पृपाच्चनद्यधनः विज्ञानानांप्रसवोबहुपूज्योभ्रा
त्यातरुचिः कर्मविदेशेष्विष्टः कुरुतेचित्तानिचार्हतिनृपेभ्यः धर्मेतुमध्यममतिर्दारैश्चविरोधमुपयाति रोगान्वदनेलभतेचतुष्पदाच्चात्मनः समाप्नो
ति मृत्युंबिलेशयाहानृपाच्चबंधा ज्जनाहापि दशमविलयेतलनासिकापुटोदीर्घवक्रकरचरणः श्वश्रुकोमृगास्थोभीरुश्चपलोत्थबंधनभाक् क्ष
द्रकुटुंबोत्थधनः हृपणः कन्याप्रजोमृतस्वजनः सहजसमृद्धः शौर्यान्पृपादरण्याच्चलव्यधनः श्रवी शस्त्रोपजोनीचामिष्टामवाप्नुयाद्भार्या बहुविप्र

बृ. टी.
१२७

होत्यकेशोदुर्बलजानुश्चरोगार्तः बालादनिताच्छ्रान्त्वादिषात्पतनाहजाहापि पित्तोदयादजीर्णोपपद्यति शस्त्रेणवभ्रष्टः एकादशोविलमेस्तथः क्रूरः
कुलाग्रजः पुरुषः पित्तानिलभूयिष्ठस्तिलपुष्यसमानमासश्च प्रासान्नाशयतेर्यान्बहुभृत्यः साधुसागीवश्चापि क्षीणः स्वगोत्रगुरुजनपरपक्षस्तद्ध
त्वजनशत्रुः कर्मणिपापेसक्तः तनुश्चक्रांतानवामुयाह्याभात् धर्मध्वजप्रहत्तौदेवतपूजश्चकारयतिभार्याम् विग्रहशीलांलभतेविविधान् रोगान्कफोद्भ
वानुरसि भ्रियतेचजठररोगाद्भ्रमनात्त्राणांप्रयोगाद्वा द्वादशगेप्राग्लभेस्थूलोष्ट्रोमीनदृष्ट्याहानासः कफवातिकोमहात्मात्वग्दोषीनेकमतिचेष्टः
शिष्टायव्ययभृत्यैः स्वजनस्त्रीपूजितः सहजनाथः कर्मणिधर्मयुक्तः पित्रोपचयः स्रुदारश्च नीचत्चारांभार्यांलभतेचरिपून्सदारुणान्क्रूरान् रोगात्स
शोणितोदासुयाद्भयं व्यालसिंहेभ्यः मृत्युंपुरुषैर्गणवृंदपूजितैर्गुत्यजैर्विकारेवी विद्योषधप्रयोगादुपवासान्मार्गदोषाद्वा एवंशिशिरकरसमागमसह
शंलभजातफलं तथाचशिशिरकराश्रितराशेरीक्षणं दृष्टिफलं वक्ष्यमाणं तथातदेवतल्लभजातस्यापि वक्तव्यं चंद्रभूपबुधावित्यादि किंतुलभेफलम
पिकिभित्तं यदत्रभावइति चंद्रराशिवइदमत्रलयादिषुभावे षधिकंफलं यद्भावास्तन्वादयः भवनगुणैः राशिगुणैर्भवननाथगुणैस्तत्स्वामिगुणैर्विचिं-
तनीयाः विचार्याः भवनभनाथयोर्गुणः सबलत्वं एतदुक्तंभवति लभेबलवतिलभपतौचबलवतिजातस्यशरीरपुष्टिर्वक्तव्या लभ्याद्वितीयराशौबलव
तितदधिपतौचबलवतिजातस्यधनसमृद्धिर्वक्तव्या एवंशेषराशिबलेतदधिपबलेचजातस्यभ्रात्रादीनां दृष्टिर्वक्तव्या तथापिकिंचिद्विशेषः कथयति
विपरीतरिः फषष्ठाष्टमेषुइत्यादि एवंतन्यादिस्थेषुराशिष्वबलवत्सु तदधिपेषु बलवत्सु च भावहानिर्वक्तव्या भवनभना
थयोः यद्येकोबलवान्भवतितदा मध्यस्थाभावहृद्दिव्येति तथाचयवनेश्वरः भावेशभाववशिभस्वभावप्रधानमध्याधमदर्शनाद्यैः तद्भावसंपत्ति-
विपत्युपायैर्नैर्याणिकंपाकमुपैतिपुंसाम् २० इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविहत्तौराशिशीलाः ध्यायोः द्वादशः समासः १८

रा. शी.
१८

१२७

अथातो हृष्टिफलाध्यायो व्याख्यायते तत्र मेषवृषमिथुनकर्कटस्थे चंद्रे भौमाद्यैर्ग्रहेः दृश्यमाने जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह चंद्रे भूपबुधाविति कुजाद्याभौमादयः भौमबुधवृहस्पतिशक्रशनेश्चराकोः तत्राजगे मेषस्थे चंद्रमसि भौमदृष्टे जातो भूपो राजा भवति बुधदृष्टे बुधः पंडितः जीवदृष्टे नृपोपमः राजतुल्यः शक्रदृष्टे गुणी गुणवान् भवति केचिद्गुणितपठति शनेश्च रदृष्टे स्तेनश्चौरः सूर्यदृष्टे धनः दरिद्र इति एवमपि मेषलग्ने भौमादिदृष्टे फलं वाच्यं गविस्थितिं गवि वृषस्थे चंद्रमसि भौमदृष्टे जातो निःस्वः दरिद्रः भवति बुधदृष्टे स्तेनश्चौरः जीवदृष्टे नृमान्यः नृणां मा

अथ हृष्टिफलाध्यायः चंद्रे भूपबुधो नृपोपमगुणी स्तेनो धनश्चाजगे निःस्वः स्तेनं नृमान्यं भूपधनिनः प्रेष्यः कुजाद्यैर्गवि नृस्थे यो व्यवहारि पार्थिवबुधा भौस्तनुवायो धनो स्वर्क्षयोद्भवा विज्ञभूमिपतयोऽयो जीविदृष्टो गिणो ॥ १ ॥

न्यः पूज्यः केचिन्नुपाढ्य इति पठति नृपाढ्यः नृपो राजा सचाढ्यः ईश्वरः शक्रदृष्टे भूपः राजा सौरदृष्टे धनी धनवान् सूर्यदृष्टे प्रेष्यः दासः एवं वृषलग्नेपि नृस्थे मिथुनस्थे चंद्रमसि भौमदृष्टे यो व्यवहारी शस्त्रविक्रयकः बुधदृष्टे पार्थिवः राजा जीवदृष्टे बुधः पंडितः शक्रदृष्टे भौः निभयः धीरः भयरहितः सौरदृष्टे तनुवायः रविदृष्टे धनः दरिद्रः एवं मिथुनलग्नेपि स्वर्क्षकर्कटस्थे चंद्रमसि भौमदृष्टे योद्भवा भवति सुदुःकुशलः बुधदृष्टे कविः काव्यकर्ता जीवदृष्टे ज्ञः पंडितः शक्रदृष्टे भूमिपती राजा सौरदृष्टे यो जीवी आयुधजीवी शस्त्रोपजीवी सूर्यदृष्टे दृष्टो गीचक्षुर्व्याध्यादितः

एवंकर्कटलग्नेषु १ अथसिंहकन्यातुलादृष्टिकस्थेचंद्रेबुधादिदृष्टेजातस्यस्वरूपंशादूलविक्रीडितेनाह ज्योतिरिति बुधादयः बुधगुरुशक्रशनि-
सूर्यभौमाः हरिःसिंहस्तस्मिन्हरेसिंहस्थेचंद्रेबुधदृष्टेज्योतिर्जः ज्योतिःशास्त्रार्थवेत्ता जीवदृष्टेआढ्यः इंश्वरः शक्रदृष्टेनरेंद्रः राजा सौ-
रदृष्टेनापितः रविदृष्टेनृपः राजा भौमदृष्टेस्मेशः भूपतिः एवंसिंहलग्नेषु तद्ददित्यादि तद्बुधादिभिर्दृष्टेइत्यनुवर्तते सर्वत्रषष्ठेकन्याग-
तेचंद्रेबुधदृष्टेभूपः राजा जीवदृष्टेचमूपतिः सेनापतिः शक्रदृष्टेनेपुण्युतः सर्वकार्येषुसूक्ष्मदृष्टिः अशभेः सौररविभौमे दृष्टेरुभ्याश्च
योभवति स्त्रियमाश्रित्यजीवतीत्यर्थः एवंकन्यालग्नेषु जूकेतुलास्थेचंद्रमसिबुधदृष्टेभूपोराजाभवति जीवदृष्टेस्रवणीकारः शक्रदृष्टेव-

ज्योतिर्ज्ञाढ्यनरेंद्रनापितनृपक्ष्मेशाबुधाद्यैर्हरोतद्द्रूपचमूपनेपुण्युताः षष्ठेशभेरुभ्याश्चयः जूकेभू-
पस्रवणीकारवणिजः शेषाक्षितेनेकतीकाटयुग्मपितानितश्चरजकोव्यंगोयनोभूपतिः ॥ २ ॥ ७ ॥

णिजः क्रयविक्रयज्ञः शेषाः सौरसूर्यभौमाः एतेः दृष्टेनेकतीकानिततः प्राणियातकः एवंतुललग्नेषु कीटदृष्टिकस्थेचंद्रमसिबुधदृष्टेयुग्मपिता
युग्मस्यजनकः हयोः पिताजातोभवति जातएवयुग्मपिता द्विपितृकइतिनेवित्ठति जीवदृष्टेनतः मरुतः शक्रदृष्टेरजकः वस्त्ररागद-
त् सौरदृष्टेव्यंगोयनः सूर्यदृष्टेः धनः दरिद्रः भौमदृष्टेभूपतिः राजा एवमेतैरेवदृष्टेदृष्टिकेषु २ अथपन्चमकरकुंभमीनस्थेचंद्रमसि
बुधादिदृष्टेजातस्यस्वरूपंशादूलविक्रीडितेनाह ज्ञात्युर्वीशेति तुरगोयन्वीतत्रस्थेचंद्रेबुधदृष्टेजातोशः स्वजनभक्ता जीवदृष्टेउर्वशीरा-
जा शक्रदृष्टेजनाश्रयः जनानामाश्रयस्थानं पापैः शनिरविभौमे दृष्टेसदंभः दांभिकः मिथ्याधर्मध्वजी शठः परकार्यविमुरवश्चभवति

एवंधनिलग्रेपि मृगोमकरस्तत्रस्थेचंद्रेबुधदृष्टेः त्वुर्वीशोराजाधिराजोभवति जीवदृष्टेनरेन्द्रोराजा शक्रदृष्टेर्पांडितः शनिदृष्टेधनीवित्तवान् सूर्यदृष्टेद्रव्योनः दरिद्रः भौमदृष्टेभूपोराजा एवमकरलग्नेपि कुंभस्थेचंद्रमसि बुधदृष्टेभूपः राजाभवति जीवदृष्टेभूपसमः राजतुल्यः शक्रदृष्टेन्यदारनिरतः परस्त्रीसक्तः चशब्दाच्छेषैः शनिसूर्यभौमेस्त्रिभिरप्यन्यदारनिरतएव एवंकुंभलग्नेपि झषगेमीनस्थेचंद्रमसिबुधदृष्टेहास्यज्ञः उपहासकंतेजानाति जीवदृष्टेनृपतिः राजा शक्रदृष्टेबुधः पांडितः पापाः शनिसूर्यभौमाः एतेर्दृष्टेचपापएवभवति एवंमीनलग्नेपि लग्नदृष्टिफलंचंद्रदृष्टिफलातिदेशेनोक्तं शिशिरकरसमागमेक्षणानांसदृशफलंप्रवदंतिलग्नजातमिति तत्रचंद्रमसादृष्टेलग्नेप

ज्ञात्वुर्वीशजनाश्रयश्चतुरगेपापेः सदंभः शतश्चात्वुर्वीशनरेन्द्रपांडितधनीद्रव्योनभूपो मृगे भूपोभूपसमान्यदारनिरतः शेषैश्चकुंभस्थितेहास्यज्ञानृपतिर्बुधश्चझषगेपापश्चपापेक्षिते ३ लंनोक्तं तस्मान्तत्रोच्यतेउक्तमेवयस्मादुक्तं होरास्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुतानान्यैश्चवीर्योत्कटाः तत्रकर्कटवर्ज्यम

न्योलग्नः चंद्रदृष्टेहीनबलोभवति हीनबलत्वादशोभनफलः उक्तंच सुत्कृतुचंद्रभवनंलग्नगतंशिशिराकरणसंहृष्टं अशुभफलंभिर्दिष्टं पृच्छां जन्मसमयेवा ३ अथहोरादेक्षाणव्यवस्थितस्यचंद्रस्यग्रहदृष्टिफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह होरेशेति होराशब्देनराशयर्दुमुच्यते होरतिलग्नभवनस्यचार्द्धमिति वचनात् होरायाईशोहोरेशः तस्यर्क्षदलंहोरेशर्क्षदलं तत्राश्रिताहोरेशर्क्षदलाश्रिताः तेर्ग्रहैः होरेशर्क्षदलाश्रितैः शशीचंद्रः तद्गतस्तद्धोरास्थोदृष्टः शक्रभकरोभवति एतदुक्तंभवति यत्रतत्रराशोयस्याहोरायांचंद्रमाः स्थितः तद्धोरास्थैः

सर्वग्रहेः यदि दृश्यते तदा जन्मनि शुभमकरो भवति तेनार्कहोरास्थश्चंद्रो यत्र तत्र राश्याश्रितैर्बृहोराश्रितैर्ग्रहेः दृष्टश्च शुभमकरो भवति अर्थादे
 वचंद्रहोरास्थेर्दृष्टो शुभमकरः एवं यत्र तत्र राशौ स्वहोरास्थश्चंद्रहोरास्थेर्ग्रहेर्च यत्र तत्रावस्थेर्दृष्टः शुभमकरो भवति अर्थादेवार्कहोरास्थेर्दृष्टोः
 शुभमकरः एवं लग्नेऽपि होरेऽनेन फलं योज्यं अंशोत्पत्तिभिरिति यत्र तत्र राशौ च स्मिन् द्रेक्षाणस्थितश्चंद्रस्तस्य चः पतिस्तेन द्रेक्षाणपतिना
 दृष्टश्चंद्रः शस्यते स्तूयते शुभमकर इत्यर्थः पतिभिरिति बहुवचननिर्देशान्नवांशद्वादशांशत्रिंशांशकाधिपतयोरुत्थंते तैरपि दृष्टः चं
 द्रः शुभमकरो भवति एवं लग्नेऽपि यद्यपि सामान्येनोक्तं तथापि शुभग्रहेर्द्रेक्षाणपतिभिर्दृष्टः शस्यते पापग्रहेर्मध्यमः यस्मादनेनैव स्वल्प

होरे शार्क्षदलाश्रितैः शुभमकरो दृष्टः शशीतद्गतस्त्र्यंशोत्पत्तिभिः सत्त्वं द्रवणैर्वावीक्षितः शस्यते यत्प्रोक्तं
 प्रतिराशि वीक्षणफलं तद्वादशांशे स्मृतं सूर्याद्यैरवलोकितेऽपि शशिनो ज्ञेयं नवांशेषतः ॥ ४ ॥

जे शशिनो नृपस्तत्सत्त्वं द्विरपि धनवान् द्रेक्षाणां शक्यैर्वा प्रायः सौम्यैः शुभमनान्ये रिति सत्त्वं द्रवणैरित्यादि सत्त्वं द्रवणैः मित्रक्षेत्रस्थैः ग्रहेः
 वीक्षितः दृष्टः चंद्रः शस्यते स्तूयते शुभमकर एव अर्थादेव स्वभवनगतेर्दृष्टः शस्यते अर्थादेवारिभवनगतेः दृष्टः न शस्यते अशुभमफलो भ
 वति एवं लग्नेऽपि योज्यं यत्प्रोक्तं प्रतिराशि वीक्षणफलं तद्वादशांशे स्मृतमिति प्रतिराशिं राशौ राशौ मेषादिस्थे चंद्रमसि यद्दीक्षणफलं प्रोक्तं
 कथितं तदेव मेषादिद्वादशांशस्थे चंद्रमसि स्मृतमुक्तं तदेवं वाच्यमिति चंद्रभूपबुधावित्यादियदुक्तं एवं लग्नेऽपि तत्रापि कर्कटद्वादशांश
 विना चंद्रदृष्टिरशोभना सूर्याद्यैरित्यादि अतोऽस्मात्परं शशिनो चंद्रे सूर्याद्यैरवलोकिते दृष्टे नवांशेषु फलं ज्ञेयं ज्ञातव्यमिति ४

अथमेषवृश्चिकवृषतुलांशकस्थे चंद्रमसिसूर्यादिदृष्टे फलं वसंततिलकेनाह आरक्षिक इति क्षितिजो भौमः तन्नवांशकस्थे मेषनवांशकस्थे वृश्चिकनवांशकस्थे चंद्रमसिसूर्यदृष्टे आरक्षिको भवति आरक्षिकः नगररक्षाधिपतः भौमदृष्टे वधरुचिः प्राणिघातकः बुधदृष्टे नियुद्धे कुशलः नियुद्धे बाहुयुद्धे कुशलः शिक्षितः प्रवीणः जीवदृष्टे भूपः राजा शक्रदृष्टे रथवानीश्वरः सौरदृष्टे कलहहृदि सितेशिशक्रनवांशके वृषनवांशके तुलनवांशके वा स्थिते चंद्रमसिरिवदृष्टे मूरवो भवति भौमदृष्टे न्यदारनिरतः परदारसक्तः बुधदृष्टे काव्यकृत् काव्यज्ञः केचिदाद्यवदितपठति जीवदृष्टे सत्काव्यकृत् शोभनकाव्यकर्ता शक्रदृष्टे सखपरः सखवासक्तः सौरदृष्टे परदारगः परकलत्राभिगामी ५

आरक्षिको वधरुचिः कुशलो नियुद्धे भूपो रथवान् कलहहृत् क्षितिजांशसंस्थे मूरवो न्यदारनिरतः
सकविः सितेशि सत्काव्यकृत् सखपरो न्यकलत्रगश्च ५ बौधे हरिगचरचौरकवीद्रमंत्रागी यज्ञशि
ल्पनिपुणः शशिनिस्थितेशि स्वाशैत्यगात्रधनलुब्धतपस्वि मुरव्यः स्त्रीपोष्य हृत्यनिरतश्च निरीक्ष्यमाणे ६ अथमि

थुनकन्याकर्कटनवांशकस्थे चंद्रकादिदृष्टे फलं वसंततिलकेनाह बौधे हीति शशिनिचंद्रे बौधे बुधनवांशकस्थे मिथुननवांशकस्थे कन्यानवांशकस्थे वा कणनिरीक्ष्यमाणे दृष्टेरंगचरः मल्लादिको भवति भौमदृष्टे चौरः तस्करः बुधदृष्टे कवीद्रः कविराजः जीवदृष्टे मंत्री सचिवः शक्रदृष्टे गेयज्ञः सौरदृष्टे शिल्पनिपुणः स्वाशैति स्वाशै आर्त्तीयनवांशकस्थे कर्कटनवांशस्थे शशिनिचंद्रे सूर्यदृष्टेऽल्पगात्रः हृशदेहो भवति भौमदृष्टे धनलुब्धः हृपणः अल्पधनो वा बुधदृष्टे तपस्वी जीवदृष्टे मुरव्यः प्रधानः सितदृष्टे स्त्रीपोष्यः स्त्रीभिरभिवर्धनीयः सौरदृष्टे हृत्यनिरतः कार्यासक्तः ६

अथसिंहधनिमीननवांशस्थेचंद्रे सूर्यादिदृष्टेफलं ग्रहर्षिण्याह सक्रोधइति सिंहांशकस्थेचंद्रमस्यर्कदृष्टेसक्रोधः क्रोधयुक्तोभवति भौमदृष्टेन
रपतिसंमतः राजवल्लभः बुधदृष्टेनिधीशः निधिनाप्राप्तार्थः गुरुदृष्टेप्रभुरप्रतिहताज्ञः शक्रदृष्टेऽसतः पुत्ररहितः सौरदृष्टेतिहंस्वकर्मा
क्रूरकर्मणिरतः जीवांशइत्यादि जीवांशेबार्हस्पत्येनवांशके धन्व्यंशके मीनांशकगते वास्थिते चंद्रमसि सूर्यदृष्टेप्रथितबलः प्रख्यातवीर्योभ
वति भौमदृष्टेरणोपदेष्टा संग्रामदेशकालव्यूहरचनाभिज्ञः बुधदृष्टेहास्यज्ञः उपहासवेत्ता जीवदृष्टेसचिवः मंत्री शक्रदृष्टेविक्रामः काम
हीनः पुंस्त्वहीनः सौरदृष्टेदृढशीलः धर्ममतिरिति ७ अथमकरनवांशकस्थेकुंभनवांशकस्थेवाचंद्रेसूर्यादिदृष्टेजातस्यफलंशा-

सक्रोधेनरपतिसंमतोनिधीशः सिंहांशेप्रभुरसतोतिहंस्वकर्मा जीवांशेप्रथि
तबलोरणोपदेष्टाहास्यज्ञः सचिवविक्रामदृढशीलः ॥ ७ ॥

लिन्याह अल्पापत्यइति आर्किः अर्कस्या
पत्यमार्किः तस्यभागेशौनेश्चरनवांशकेमकरनवांशकस्थेकुंभनवांशकस्थेवाचंद्रेसूर्यदृष्टेः ल्यापत्योः ल्यप्रसवोभवति भौमदृष्टेसत्यपिस्वेदुःखितः सत्य
पिविद्यमानेपिस्वेधनेदुःखितोभवति बुधदृष्टेमानासक्तः गर्वितः जीवदृष्टेस्वेआत्मीयेकर्मण्यनुरक्तः कुलानुरूपकर्मकृत शक्रदृष्टेदुष्ट-
स्त्रीषिष्टः वल्लभः सौरदृष्टेद्वपणः अदाता एवतत्कालनवांशकवशात् ग्रहदृष्ट्यालुभेपिवक्तव्यं कित्तुतत्रापिकर्कटनवांशकाविनाचंद्रदृष्टि
रश्रमेति भानोतद्वदिद्वदिदृष्टे भानावादित्येद्वदिदृष्टेचंद्राद्येग्रहैरवलोकिते तद्वृत्तेनैवप्रकारेण दृष्टिफलं यत्रतत्राशौ यत्रतत्रनवांशकस्थे
चंद्रमस्यर्कादिदृष्टे यत्फलमुक्ततद्वत् यत्रतत्राशौ यत्रतत्रनवांशकेव्यवस्थितेः केचंद्रदृष्टे तदेवफलंवाच्यं एतदुक्तंभवति नवांशकव्यव

स्थितस्यादित्यस्य चंद्रस्य चताराग्रहदृष्टिफलं तुल्यं किंतु यदादित्यदृष्ट्या चंद्रस्योक्तं तच्चंद्रदृष्ट्यासूर्यस्यवक्तव्यं तद्यथा मेषदृष्टिकनवांशकस्थेर्केचंद्र
दृष्टेऽरक्षिको भवति वृषतुलानवांशकस्थे मूरुवः मिथुनकन्यानवांशकस्थे रंगचरः सिंहनवांशकस्थे सक्रोधः धनिमीननवांशकस्थे प्रथितबलः मकरकु
म्भनवांशकस्थे अल्पापत्यः कर्कटनवांशकस्थे लम्गात्रः एवमादित्यस्य नवांशकावस्थितस्य ग्रहदृष्ट्या चंद्रेण फलं समानमिति - अथास्येवनवांशकदृष्टि
फलस्य विशेषं वसंततिलकेनाह वर्गोत्तमेति नवांशकव्यवस्थिते चंद्रे नवांशकदृष्टिफलं द्विः प्रकारमुक्तं शतमशतमं च यथा आरक्षिक इति शतमं वय

अल्पापत्योदुःखितः सत्यपि स्वेमानासक्तः कर्मणि स्वेतुरक्तः दुष्टस्त्रीष्टः हृषणश्चार्किभागे चंद्रे भानोतदू
द्विहादिदृष्टे - वर्गोत्तमस्त्वे परगेषु शतमं यदुक्तं तत्पुष्टमध्यलघुताशतममुद्गमेण वीर्यान्वितो शकपति
निरुणद्धि पूर्वराशीक्षणस्य फलमंशफलददाति ९ इति बृहज्जातकविवृत्तौ दृष्टिफलाः अध्यायः
समाप्तः १९

रुचिरित्यशतमं च तत्र वर्गोत्तमांशकगते चंद्रे यत्र ग्रहदृष्टिजं फलं शतममुक्तं तत्पुष्टमतीव शतमं भवति स्वांशकस्थे
तुयच्छुभमुक्तं तन्मध्यमं परनवांशकव्यवस्थिते चच्छुभंतल्लघुस्तो कं विज्ञेयं एवं शतमफलस्य पुष्टता मध्यतालघुताच्च अशतममुद्गमेण अशतमम
निष्टं यत्फलं तदुद्गमेण विपरीतं ज्ञेयं परनवांशकस्थस्य चंद्रस्य यदशतमदर्शनफलमुक्तं तदतीवा शतमं भवति स्वनवांशकस्थस्य मध्यमं वर्गोत्तमां-
शकस्थस्य लघुता एवं लघ्नादित्ययोरपि दृष्टिफलं योज्यं जातके सर्वाण्येव फलानि भवन्तीति प्राप्तं यस्माद्यवनेश्वरः अन्योन्यराशयं शकसंप्रयोगे
रन्योन्यसंदर्शनसंगमैश्च अन्योन्यसंयोगविकल्पनाभिरिदं समुद्रां बुवदप्रमेयमिति अतः संदेवराशिदृष्टिनवांशकदृष्टिफलयोरपि संदेवपत्तिप्रा

प्रोति तत्रनवांशकपतौबलवतिराशिदर्शनफलबाधनार्थमाह वीर्योन्वितइति यस्मिन्नवांशकेव्यवस्थितश्चंद्रो लग्रंवाभवति तस्यनवांशकस्ययोधिप
तिः सचेद्दीर्योन्वितोबलवान्भवति तदानिरुणद्धि पूर्वप्रथमनिवारयति किंसर्वमेव नहिराशीक्षणस्यफलं नहोराद्रेष्माणद्वादशभागेक्षणस्य
तदहिलांशेक्षणफलमेवददाति अथांशकेपतिर्बलवान्भवति तदाराशीक्षणांशकेक्षणफलेउभेऽपिवाच्ये एवंचंद्रलग्नयोरुभयोरपि आदि-
त्यस्यतुनवांशकेक्षणफलमेववक्तव्यं यस्मात्तस्यराशीक्षणफलमिहोक्तमिति ९ इति-ट्टिफलाःध्यायएकेनविंशतिः १९ अथातो-
भावाध्यायोव्याख्यायते तत्रादित्यस्यलग्नगतस्यद्वितीयस्थस्यचफलंमंदाक्रांतयाह शूरइति शूरः संग्राहप्रियः स्तब्धः चिरकार्यकृत् वि

अथभावाःध्यायप्रारंभः शूरस्तब्धोविकलनयनोभिर्घृणोर्केतुस्थे मेषेसस्वस्तिभिरनयनःसिं
हसंस्थेनिशांधः नेत्रैःधोःस्वः शशिशुहृगतेषुहुदाक्षःपतंगेभूरिद्रव्यान्पल्लतधनोवक्ररोगीद्वितीये १

कलनयनः होनदृष्टिः निर्घृणः निर्दयः एवंविधोर्केतुस्थे तनुस्थे लग्नस्थे जातो भवति एतत्तावत्सर्वलग्नेषु सामान्यफलं भवति अथ मेषसिंह
तुलाकर्कदानामन्यतमेललग्नेकेतदापूर्वोक्तं फलं न भवति वक्ष्यमाणचोक्तराशीनां प्रतिराशिफलं भवति मेषेसस्वइति मेषलग्नेतत्रस्थे चार्केस
स्वः सार्थः तिभिरनयनः चक्षुरोगी भवति तिभिरश्चक्षुरोगीतिप्रसिद्धः सिंहलग्नेतत्रस्थे चार्केनिशांधः रात्र्यंधो भवति आदित्यस्यनीचः
तुलातिस्मिन्लग्नेतत्रस्थे चार्केसूर्येधः नेत्रहीनोः स्वः दरिद्रश्च भवति शशिशुहेर्कतेलग्नेतत्रस्थेपतंगे चार्केषुहुदेक्षणः पुष्यिताक्षो भव
ति भूरिद्रव्यइति लग्नात्द्वितीयेर्केभूरिद्रव्यः प्रभूतार्थः नृपल्लतधनः राज्ञात्तत्स्वोवक्ररोगीसुरवपीजार्तश्च भवति १ छ छ

अथलगात् द्वितीयतृतीयचतुर्थपंचषष्ठस्थानस्थार्के फलमोपछंदमिकेनाह मतीतिपतिः बुद्धिः विक्रमः पराक्रमः एतौ विद्येतेयस्य तथाविधस्तृतीयगेः के
 रवो भवति विस्तरवोदुःखितः पीडितमानसः नित्योद्विग्नचित्तः एवंविधश्चतुर्थगेः के जातो भवति असूतः विपुत्रः धनवर्जितोत्सिद्धः एवंविधस्त्रि-
 कोणे पंचमस्थे रवो जातो भवति बलवान् बलयुक्तः शत्रुजितश्च शत्रुभिर्गरभिः जितः एवंविधः शत्रुयातेषु स्थानः स्थे के जातो भवति केचिद्बलवा-
 न् नष्टरिपुश्च शत्रुयात इति पठति तथा च सत्यः षष्ठेरिपुरोगशोकघ्नः आचार्येणात्र यवनेश्चरमतमंगीकृतं यतः षष्ठस्थानस्थितानां पापानां यवने
 श्वरेणानिष्टफलमभिहितं तथा च शत्रुचिध्वजः षष्ठाश्रितोर्को विषशस्त्रदाहक्षुद्रोगशत्रुच्यसनोपतप्तं काष्ठाश्रमपातौ च विशीर्णदंतान्यूनदवीदीष्टनरिव

मतिविक्रमवान् तृतीयगेः के विस्तरवः पीडितमानसश्चतुर्थे असूतो धनवर्जितस्त्रिकोणे बल
 वाञ्छुजितश्च शत्रुयाते २ स्त्रीभिर्गतः परिभवंसदगेपतंगे स्वल्पात्मजो निधनगे विकलेक्षण
 च धर्मसूतार्थस्तरवभाक् सूतशौच्यभाक् रेलाभे प्रभूतधनवान् पतितस्तुरिः फे ॥ ३ ॥ छ ॥

सतांश्च कुजोगतस्तत्रपरिक्षतांगं दृग्वाधितं धिक्कृतिकर्षितं च सौरः शिरोऽश्माशानिपातवान् द्विमुष्टियातोपहतं च कुर्यात् अनेनैवातिदेशं पापानामा
 चार्थः करिष्यत्यर्कवत् २ अथलगात्सप्तमाष्टमवमदशमेकादशद्वादशस्थेः के जातस्य स्वरूपं वसंततिलकेनाह स्त्रीभिर्गत इति पतंगे आदित्ये
 मदनगे सप्तमस्थानस्थे जातः स्त्रीभिः योषिभिः परिभवंगतः प्राप्नो भवति केचिन्महतेपतंग इति पठति निधनगे अष्टमस्थे पतंगे सूर्ये स्वल्पा
 त्मजः अल्पापत्यः विकलेक्षणश्च विकले अक्षीणयस्य अदृढचक्षुर्भवति हीनदृष्टिर्भवतीत्यर्थः धर्मनवमस्थे सूतार्थस्तरवभाक् सूताः पुत्राः

अथोपनंसरवंसरवभाषः एषां प्राणी भवति केचिद्वर्षे सतार्थरहितज्ञतिपङ्क्ति तथाचसत्यः साध्याचारविरोधंरजः प्रदोदैव्यद्वन्वषमसंस्थः रवेदशमेसरवशो
र्यभाक् सृग्वितोबलीचभवति लाप्तेएकादशेप्रभूतधनवान् बहुवित्तोभवति रिः फेद्वादशेपणितः स्वकर्मपरिभ्रष्टोभवति इत्यादित्यचारः ३
अथचंद्रेणद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठस्थेजातस्यस्वरूपशार्दूलविक्रीडितेनाह मूकइति मूकोवाघीनः उन्मत्तः धातुवैषम्याद्यथेष्टकारी जडः
अप्रतिपन्नः अंधः नेत्रहीनः हीनः अनुचितकर्मघ्नत् बधिरः श्रोत्रं द्विषहीनः प्रेष्यो दासः एषामन्यतमोजातः शशांकोदये शशांकेचंद्रे उदयगेलग्र
स्थेजातो भवति एतन्मेषषष्ठककटकैर्ज्यतेषां विशेषमाह स्वर्साजोच्चगतइति स्वर्सः कर्कटकः तस्मिंल्लग्रेतस्थेचंद्रमसिधनीवित्तवान् भवति अ

मूकोन्मत्तजडांधहीनबधिरप्रेष्याः शशांकोदयेस्वर्साजोच्चगतेधनीबहुसतःसस्वःकुटुंबीधने हिंस्रोप्रा
तृगतेसरवेसतनयेतत्याक्तभावान्वितानेकारिमृदुकायवक्त्रिमदनस्तीक्ष्णालसश्चारिणे ४

सतः प्रभूतपुत्रोभवति चंद्रस्येच्चोद्युषः तस्मिंल्लग्रेचंद्रेसस्वः अर्थवान्भवति धनेलगात् द्वितीयेचंद्रेकुटुंबी बहुकुटुंबोभवति फ्यात्गतेत् -
तीयस्थानस्थेहिंस्रः क्रूरोभवति प्राणिवधकोवा सरवेचतुर्थेसतनये तनयेनपंचमेनस्थानेन युक्तेतत्याक्तभावान्वितस्तेनप्रोक्तेनकथितेनभावे
नान्वितोयुक्तोभवति तेनसरवेसरिवतस्तनयेपुत्रान्वितइति नैकारिरित्यनेकारिः बहुशत्रुः मृदुकायः सकुमारशरीरः मृदुवक्त्रिः नाति
प्रदीसाग्निः मृदुमदनः मैथुनशीघ्रगः तीक्ष्णउग्रस्वभावः अलसः क्रियास्वपटुः एवंविधोरिगेलगात्षष्ठस्थेचंद्रेजातोभवति ४

अथलयात्मसमाष्टमनवमदशमेकादशद्वादशस्थेचंद्रेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह ईर्ष्युरिति ईर्ष्युःपरीर्द्धमत्सरी तीव्रमदः अतिमदनः एवंविधोमदे
ससमस्थेचंद्रेजातोभवति बहुमतिः बहुमज्ञः नपलबुद्धिरित्यर्थः व्याध्यर्दितः रोगपीडितः एवंविधोःष्टमस्थेचंद्रेजातोभवति सौभाग्यंसर्वजनवात्सल्यं
आत्मजाः पुत्राः मित्राणिस्तदः बांधवाः स्वजनाः धनंविस्तृष्टाभागीभवति शीतगोचंद्रेधर्मस्थेनवमस्थानाश्रितेजातोभवति निघ्नतिः निघ्नादनं सर्व
कर्मसमुपैतिगच्छति धर्मधनधीशौर्यैर्युतः धर्मेणधनेनवित्तेनधियाबुध्याशौर्येणबलेनयुतः एवंविधः कर्मगेदशमस्थानस्थेचंद्रेजातोभवति
रव्यातइतिरव्यातःसर्वत्रप्रसिद्धः भावगुणान्वितः भावोएकादशोलाभस्थानंतेनान्वितः सलाभइत्यर्थः एवंविधोभवगतेएकादशस्थेचंद्रेजातोभवति

ईर्ष्युस्तीव्रमदोमदे बहुमतिर्व्याध्यर्दितश्चाष्टमेसौभाग्यात्मजमित्रबंधुधनभाक् धर्मस्थितेशीतगो नि
घ्नतिंसमुपैति धर्मधनधीशौर्यैर्युतः कर्मगेरव्यातो भावगुणान्वितो भवगते क्षुद्रो गहीनो व्यये ॥ ५ ॥

क्षुद्रोहिंस्वस्वभावः अंगहीनः अवयवरहितः एवंविधोव्ययेद्वादशस्थेचंद्रेजातोभवति इतिचंद्रचारः ५. अथलयादिस्ययोभौमबुधयोर्जातस्य
स्वरूपं वसंततिलकेनाह लयेइति लग्नस्थे कुजेप्रहारादिनास्ततनुः विक्षतशरीरः धनगोद्वितीयस्थेकदन्नः कल्मत्तान्नाशीभवति धर्मेनवमेः यवान्
पापरतोभवति अन्यसंस्थोदिनकरप्रतिमः अन्येषुपीरशिष्टस्थानेषुस्थितोदिनकरप्रतिमोर्कतुल्यफलः तृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसममाष्टमदशमेका
दशद्वादशेषु चान्येवादित्यस्य फलान्यभिहितानिनान्येवभौमस्यवाच्यानि तद्यथा तृतीयेर्मातविक्रमवांश्चतुर्थीधंकरवः पीडितमानसः पंचमेस्तत
धनवर्जितः षष्ठेबलवान् शत्रुजितः सप्तमेस्त्रीभिः परिभवंगनः अष्टमेस्त्वत्यात्मजः नवमेविकलेक्षणः दशमेस्करवशौर्यवान् एकादशेप्रभूत

धनवान् द्वादशोपतितः इतिभौमचारः अथबुधचारः विद्वान्धनीत्यादि ज्ञेबुधेलुग्रगतेविद्वान्पीडितोभवति द्वितीयेधनवान् तृतीयेप्रखलः प्रवर्षेणरव
लोदुर्जनः चतुर्थेपीडितः पंचमेमंत्री षष्ठेशत्रुः विगतरिपुः सप्तमेधर्मज्ञः अष्टमेविश्रुतगुणः प्रख्यातगुणः परतोऽनंतरान्यस्थानेऽर्कवत् सूर्यवत्
नवमदशमेकादशद्वादशेषुयान्यर्कस्थफलान्यभिहितानितान्येवबुधस्यवाच्यानि तद्यथा नवमेऋतार्थेऋरवभाक् दशमेऋरवशौर्यभाक् एकादशे
प्रभूतधनवान् द्वादशोपतितइति इतिबुधचारः ७ अथलग्नादिस्थस्यजीवस्यफलमिद्वज्जयाह विद्वानिति जीवेगुरोविलग्न्यात्प्रतिस्थिते

लयेकुजेऽतततुर्धनगेकदन्तोर्धमेयवान्दिनकरप्रतिमोन्यसंस्थः विद्वान्धनीप्रखलपीडितमंत्र्य
शत्रुधर्मज्ञविश्रुतगुणः परतोऽर्कवर्ज ६ विद्वान्ऋवाक्यः दृपणाःऋरवीचधीमानशत्रुः पितृतोधिक
श्च नीचस्तपस्वीसधनः सलाभः खलश्चजीवेऋमशोविलग्न्यात् ७ श्रीगजाननप्रस

षु द्वादशेषुस्थानेषुऋमशः परिपाठ्येतानिफलानि तद्यथा लग्नस्थेगुरोविद्वान्पीडितोभवति द्वितीयेऋवाक्यः शोभनवचनः तृतीयेदृपणाः अद्यता
चतुर्थेऋरवी पंचमेधीमान् बुद्धिमान् षष्ठेशत्रुः विगतरिपुः सप्तमेपितृतोधिकः पितुः सकाशात्गुणाधिकः अष्टमेनीचः स्वकुलात्तुचितकर्म
कृत नवमेतपस्वी विद्यमानतपाः दशमेसधनः सवित्तः एकादशेसलाभः लाभयुक्तः द्वादशेखलः क्रूरचेष्टः इतिबृहस्पतिचारः ७
अथलग्नादिस्थस्यशक्रस्यफलचित्रतयाह स्मरनिपुणइति स्मरनिपुणः कामकुशलः स्मरिवतः संजातऋरवः एवंविधोविलग्नस्थेऋगुपु
त्रेशक्रेजातोभवति प्रियकलहः कलहवल्लभः स्मरतेषुः स्मरताभिलाषी एवंविधोऽस्तगतेसप्तमस्थेशक्रेजातोभवति तन्मगतेपंचमस्थे

शक्रेः सखितो भवति गुरुवदतो न्यगृहे अतोऽस्मात्स्थानत्रयादन्यस्मिन् गृहे स्थाने गुरुवत् जीववत्फलानिवक्तव्यानि द्वितीयतृतीयचतुर्थषष्ठाष्ट
मनवमदशमेकादशद्वादशेषु यान्येव गुरोः बृहस्पतेः फलान्यभिहितानि तान्येव शक्रस्य वक्तव्यानि तद्यथा द्वितीयेऽस्मिन् वाक्यो भवति तृतीयेऽस्मिन् वाक्ये
चतुर्थेऽस्मिन् वाक्ये षष्ठेऽस्मिन् वाक्ये अष्टमेऽस्मिन् वाक्ये नवमेऽस्मिन् वाक्ये दशमेऽस्मिन् वाक्ये एकादशेऽस्मिन् वाक्ये द्वादशेऽस्मिन् वाक्ये सधनेऽस्मिन् वाक्ये अंत्येऽस्मिन् वाक्ये यत्र तत्र भावस्थे सधनेः
वित्तवान् भवति स्थानोक्तं तत्फलं न भवति केचिद्गुरुवदन्यतस्तु ज्ञेयं द्विविणी स्यादिति पठति अतोऽन्तरं परिशेषस्थानेषु गुरुवत् ज्ञेयं द्विविणी स्यात्
विणी स्यात् भवेदिति इति शक्रचारः ८ अथ लग्नादिस्थस्य सौरस्य फलं शिरवरिण्याह अदृष्टार्थो रोगीति अदृष्टार्थः नित्यं दरिद्रः रो

स्मरनिपुणः सखितश्च विलग्नोऽपि यत्कलहोऽस्तु गतेऽस्मिन् सखितेऽस्मिन् तन
यगतेऽस्मिन् सखितो भवेत्तु गुरुवदतो न्यगृहे ज्ञेयं द्विविणी स्यात् ॥ ८ ॥

रोगी व्याधितः मदनवशातः कामाधीनः अत्यंतमलिनः अतीवमलोपेतः शिशुत्वे बाल्ये पीडातो व्याधिरितः अलसवाक् अव्यक्तभाषी एवंविधः सखि-
तस्मिन् सौरस्य स्थिते जातो भवति यदि तु लघुनि मकरकुंभमीनानामन्यतमो राशिः लग्नगतो न भवति तदा तदेतदुक्तं फलं भवति एषामन्यतमेल
ग्रगेतस्य सौरस्य फलमाह गुरुस्वक्षेत्रे स्थिति इति गुरुक्षेत्रे धनिमीनौ शनैश्चरस्य स्वक्षेत्रे मकरकुंभौ तस्यैवोच्चस्तुला एषामन्यतमो राशिः यदि
लग्नगतो भवति तत्र स्थिते च सौरस्य पतिसदृशः राजतुल्यो भवति ग्रामपुरपः ग्रामाणां पुराणां चाधिपतिः सखिद्वान्यं इति चार्धगः शोभनावयवश्च
भवति केचित्स्मरत्स्वक्षेत्रे स्थिति पठति तदुक्तं यस्मात्सारावल्यामुक्तं स्वोच्चे स्वजीव भवने क्षितिपालतुल्योऽस्मिन् कजे भवति देशनराधि

वृ-टी
१३४

नाथः शेषेषुहुः रवगदपीडितएवबाल्येदारिद्र्यकामवशगोमलिनोऽस्य १ दिनकरसमोन्यत्रकथितइति अन्यत्रद्वितीयादिपुस्थानेषु दिनकरसमोर्कतुल्यः
कथितउक्तयान्यादित्यस्यफलान्यभिहितानितान्येवसौरस्यवाच्यानि तद्यथा द्वितीयेभूरिद्रव्योऽनृपत्ततधनोवक्ररोगोचभवाति तृतीयेमतिविक्र
मवान् चतुर्थेविस्रवः पीडितमानसः पंचमेअसूतोधनवर्जितः षष्ठेबलवान् शत्रुनिर्जितः सप्तमेस्त्रोभिः परिभवंगतः अष्टमेस्वल्यात्मजोविकले
क्षणश्च नवमेसूतार्थसूखभाक् दशमेसूखशौर्यभाक् एकादशेप्रभूतधनवान् द्वादशेपतितइति इतिशोनेश्चरचारः ९ अथलग्रादारभ्यये
तन्वादयोभावास्तेषुभावेषुव्यथेस्थितानां सर्वेषामेवग्रहाणांफलविशेषंमालिन्याह सूक्तदिति चदेतत्पतिगृहंलमात्मभूतिद्वादशसूस्थानेषुफल

अहृष्टार्थीरोगीमदनवशगोत्यंतमलिनः शिशूत्वेपीडितः सवितृसूतलग्नैत्यलसवाक्
गुरुस्वक्षीच्चस्थेनृपतिसदृशोग्रामपुरपः सूविद्वाश्चावंगोदिनकरसमोन्यत्रकथितः ९

मनुपरिचिंत्यं भावाः तनुकुटुंबसहोत्यादयः लग्नदेहादिभावैरिति लग्नदेहः शरीरंपरिकल्प्यम् लग्नदादरभ्यतनुकुटुंबसहोत्यादयोभावाः
परिकल्याः अत्रकाप्नातिः तत्रोच्यते अस्त्येव यस्माद्यवनेश्वरः मूर्तिचहोरांशशिभंचविंद्यादिति अब्रशशिभान्नपरिकल्प्यालग्न
परिकल्याः तेषुशरीरादिभावेषुयोग्यहोव्यवस्थितः सतस्यभावस्यपुष्टिंशतांवाकरोति कथमित्याह सूक्तदरिपरकीयः स्वर्क्षतुंगस्थितानां फ
लमनुपरिचिंत्यमिति सूक्तत्सेत्रंमित्रक्षं अरिक्षेत्रंशत्रुभं परकीयमुदासीनभं स्वर्क्षमात्मीयक्षेत्रं तुंगमुच्चभं एतेषुस्थानेषुस्थितानांफलमनुप
रिचिंत्यम् परिकल्प्य भावस्थोयहोयादृशेक्षेत्रेभवतितादृशफलप्रयच्छति नन्वत्रसूक्तदादिक्षेत्राणांपरिगणनाकृता तत्रनशभ्रांशभ्रफलवि

म-अ-
२०

१३४

भागउक्तः उच्यते अर्थादेवेतद्गम्यते तथाभिन्नक्षेत्रस्थोभाववृद्धिकरोति शत्रुक्षेत्रादस्थश्चतद्धानि तत्रचयेशभाशभक्षेत्रेनोक्तेत्रिकोणनीचभेतेपिग्राह्ये मित्रादिक्षेत्रान्यक्षेत्रोपलक्षणानिज्ञेयानि कः पुनरपिपरिपरकीयोर्विशेषउच्यते उदासीनोत्रपरोभिप्रेतः अरिः शत्रुः परउदासीनः तत्रैतदुक्तंभवति पापःसौम्योवा नीचस्थः शत्रुक्षेत्रस्थोवा यस्मिन्भावेव्यवस्थितः तस्यभावस्यहानिकरोति उदासीनक्षेत्रस्थोनहानिनचवृद्धिं मित्रक्षेत्रे स्वक्षेत्रे मूलत्रिकोणेस्त्वोच्चैव्यवस्थितोभावस्यवृद्धिमिति एतत्केषांचिन्मते तथाचभगवाच्चार्गिः नीचक्षीरिपुगेहस्थोग्रहोभावविनाशकृत् उदासीनगृहमध्योमित्रक्षेत्रत्रिकोणगः स्वोच्चगश्चग्रहोवश्यंभाववृद्धिकरः स्मृतइति सत्याचार्यस्तुपुनः समुपचयविपत्तीसौम्यपापेषु कथयति य

सत्त्वरिपरकीयस्वर्क्षतुंगस्थितानां फलमनुपरिचिंत्ये तद्ग्रहेहादिभावेः समुपचयविपत्तीसौम्यपापेषु सत्यः कथयति विपरीतरिः फषष्ठाष्टमेषु ॥ १० ॥

स्मिन्भावेसौम्याः स्थितास्तस्यभावस्यसमुपचयंवृद्धिकुर्वन्ति यस्मिन्भावेपापाः स्थितास्तस्यभावस्यविपत्तिहानिनकुर्वन्ति किंतुरिः फषष्ठाष्टमेषु तद्विपरीतं कथयति रिः फेद्वादशेस्थानेसौम्याः भावहानिकुर्वन्ति पापाः वृद्धितेनरिः फेसौम्याव्ययहानिकुर्वन्ति पापाः व्ययवृद्धिं षष्ठेसौम्याः शत्रुहानिकुर्वन्ति पापाः शत्रुवृद्धिं अष्टमेसौम्याः मृत्युहानिकुर्वन्ति पापाः मृत्युवृद्धिमिति तथाचसत्यः सौम्याः पुष्टिपापास्तद्धानिसंश्रिताग्रहाः कुर्युः मूर्त्यादिषुनिधनेत्येषुचविपर्ययात्फलदाः ननुपूर्वसौम्यानां पापानांचोपचयस्थानावस्थितानां शभंफलं व्याख्यातं तत्कथं षष्ठस्थाः पापाः शत्रुवृद्धिकुर्वन्ति अत्रोच्यते पूर्वसामान्येनोक्तं यत्रचवाचनिकीबाधाभवति तत्रसामान्यंभावफलं त्यक्त्वा यथोक्तफलं वक्तव्यं यद्येवंकथं स्वल्पजातके उक्तं पुष्पातिश

बृ-टी-
१३५

भाभावात्पूर्त्यादीनां तिसंस्थिताः पापाः सौम्याः षष्ठेरिन्द्र्याः सर्वेनेष्टव्ययाष्टमगाइति अत्रोच्यते बृहज्जातके आचार्येणोक्तं स्वल्पजातकेन्याचार्यमतेन प्रतिज्ञेयमाचार्येण ज्योतिषमागमशास्त्रविप्रतिपत्तौ नयोग्यमस्माकं स्वयमेवविकल्पयितुं किंतु बहूनां मतं वक्ष्ये यत्राचार्याणां समसंख्यानां मतभेदः समत्वं भवति तत्र वराहमिहिरो मतद्वयमपि दर्शयति तथाच बृहद्यात्रायामन्यरूपां ग्रहकुंडलिकां स्वल्पयात्रायां सामान्यरूपां पठति एवं बृहदल्पयोर्विवाहपदलयोरपि १० अथ ग्रहकुंडलिकाफलविशेषमनुष्टुप्माह उच्चैति ग्रहकुंडलिकायां फलं द्विविधमुक्तं शतमशतमं च तत्र यच्छुभं फलं तदुच्चत्रिकोणस्वस्तलच्छत्रुनीचगृहार्कगैः ग्रहैर्दत्तयथाक्रमं पादोनदलपादाल्पनिष्फलं भवति तेनोच्चस्थो ग्रहः संपूर्णं प्रयच्छति मूलत्रिको

उच्चत्रिकोणस्वस्तलच्छत्रुनीचगृहार्कगैः शतमं संपूर्णं पादोनदलपादाल्पनिष्फलम् ११ इति बृह० भावाः अध्यायः समाप्तः ॥२०॥

णस्थः पादोनस्वक्षेत्रस्थोऽर्द्धं मित्रक्षेत्रस्थः पादफलं शत्रुक्षेत्रस्थः पादादल्पम् नीचस्थोस्तमितश्चन किंचिदपि एवं शतमफलं शतमग्रहणादेवाशतमस्य ग्रहस्य व्युत्क्रमो व्याख्येयः तत्रास्तमितो नीचस्थश्चाशतमफलं संपूर्णं प्रयच्छति शत्रुक्षेत्रस्थः पादोनमित्रक्षेत्रस्थोऽर्द्धं स्वक्षेत्रस्थः पादम् त्रिकोणस्थः पादादल्पं उच्चस्थो न किंचिदपि एवं जातककाले ग्रहस्यावस्थानात्फलं वाच्यं दशाष्टकवर्गादिफलपत्तिकालेशतमशतमं वापुष्टफलं बलवानेव प्रयच्छति एतच्च पूर्वमेव व्याख्यातं उक्तं च तत्कालं बलयुक्तो भवति यदिदशाधिपस्तस्य शतमशतमं वापि फलं वा क्तव्यं नित्यमेव परिपूर्णं ११ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविप्रतौ भावाः अध्यायो विंशतिः समाप्तः २० श्रीरामचंद्राय नमः

भा-अ-
२०

१३५

अथात आश्रययोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावैवेकादिसंस्थोत्तरवृद्ध्यास्वग्रहगतानां ग्रहाणां भिन्नक्षेत्रगतानां च फलं पुष्पिता ग्रथाह कुलसमकुलेति
 स्वभेषुस्वराशिषेकवृद्ध्यास्थितेः ग्रहेर्जाताः कुलसमकुलमुख्यबंधुपूज्याधनिसखिभोगिनृपाः पुरुषा भवन्ति यस्मिन् तस्मिन् ग्रहे स्वक्षेत्र
 गतजातः कुलसमः स्वकुलतुल्यो भवति एवं ह्योः स्वक्षेत्रस्थयोः कुलमुख्यः स्वकुलप्रधानः स्वकुलाधिकः त्रिषुबंधुनां पूज्यः चतुर्षु धनीवित्तवा
 न् पंचस्रसरवी षट्स्रभोगी नृपतुल्यः केचिद्भूपतिपतिवन्ति सत्त्वोपमानाद्भूपतिरिव भूपस्तत्समत्वमेवमुक्तं स्वल्पजातकेषु कुलतुल्यकुला
 धिकबंधुमान्यधनभोगिनृपसमनरेजाः एवं षट्स्रनृपसभः सप्तस्रनृपो राजा एवं गुणः एकोत्तरवृद्ध्यास्वक्षेत्रगेषु जातो भवति परविभवेत्यादि

कुलसमकुलमुख्यबंधुपूज्याधनिसखिभोगिनृपाः स्वभैकवृद्ध्या प
 रविभवस्रत्स्वबंधुपोष्यागणपबलेशनृपाश्च भिन्नभेषु ॥ १ ॥

एकवृद्ध्या इत्यनुवर्तते भिन्नभेषेकवृद्ध्यास्थितेषु परविभवस्रत्स्वबंधुपोष्यागणपबलेशनृपाश्च जाता भवन्ति तेनैकस्मिन् भिन्नक्षेत्रस्थे ग्रहे जातः
 परविभवपोष्यो भवति पराजीवीत्यर्थः द्वयोः स्रत्त्वोष्यः त्रिषु स्वपोष्यो जातिपोष्यो भवति चतुर्षु बंधुपोष्यः भ्रातृपोष्य इत्यर्थः पंचस्रगणपः गण
 स्वामी षट्स्रबलेशो सेनापती सप्तस्रनृपो राजा १ अथोच्चगतस्यैकवृद्ध्यापि भिन्नवृष्टस्य फलमेकोत्तरवृद्ध्यानीचशत्रुस्थानां च माठिन्याह
 जनयतीति एकोप्युच्चगतो ग्रहो भिन्नवृष्टः स्रत्त्वदवलोकितः नृपराजानं जनयति उत्पादयति एवमेकोप्युच्चगतो भिन्नयोगान् भिन्नयुक्तत्वात्प्रचुर
 धनसमेतं सिद्धं च जनयति प्रचुरधनसमेतं पर्याप्तवित्तयुक्तं सिद्धं च सर्वत्रावासपूजं जनयति विधनविसरवमूढेत्यादि एकवृद्ध्येत्यनुवर्तते एक

बृ-टी-
१३६

वृद्धाशत्रुनीचर्क्षगेषु शत्रुक्षेत्रस्थेषु नीचगेषु वाग्रहेषु विधनविस्तरवमूढव्याधिताबंधतसावधदुरितसमेताजाताः भवंति तेनयस्थजन्मन्येकोग्रहः
शत्रुक्षेत्रगोनीचगोवाभवतिसविधनः विगतधनोभवति दरिद्रः यस्यद्वौ सविस्तरबोदुःखितः यस्यत्रयः समूढः विचिन्तः यस्यचत्वारः सव्याधितः
पीडितः यस्यपंचसबंधनतसोभवति यस्यषट्सतसोभवति बहुदुःखसंतप्तः यस्यसप्तसवधदुरितसमेतोभवति वधवघ्नोदुरितं दुष्टं वध
एवदुरितं तेनसमेतोयुक्तोवा नीचेद्यद्यपिसप्तनसंभवति तथापि वज्रादिवत्पूर्वशास्त्रानुसारेण तत्कलोपदेशः २ अथकुंभलग्नजातस्याः शूभं
फलमुपजातिक्रियाह नकुंभलग्नमिति सत्याचार्यः कुंभलग्नजन्मनिनशूभमाह नशोभनमुक्तवान् तथाचसत्यः जन्मनिचंद्रः श्रेष्ठः प्रवदेद्दोरा

जनयति नृपमेकोऽयुच्चगोमित्रदृष्टः प्रचुरधनसमेतं मित्रयोगाच्चसिद्धं वि
धनविस्तरवमूढव्याधितोबंधतसावधदुरितसमेतः शत्रुनीचर्क्षगेषु ॥२॥

रिनिधनवर्ज्यः स्यात् होराचभवेदिष्टाद्विपदेधिहकुंभवर्ज्येहि कुंभविलग्रेजातोभवतिनरोदुःखशोकसंतप्तइति नभागभेदादिति पुराणयवना
भागभेदाद्द्वादशभागभेदाज्जन्मनि कुंभलग्नमशूभमिति यस्यतस्यलग्नस्यकुंभद्वादशभागेजन्मनशूभमिति तेषामतंनकुंभलग्ने तथाच तन्म
तानुसारिणाश्रुतकीर्तिनाप्युक्तं सर्वस्मिन्नगतेकुंभाद्द्विरसांशकोयदाभवति राशौनतदास्त्रितः परान्नभोजीभवेत् पुरुषइति अत्रविष्णु
गुप्तचाणाक्यावाहतुः कस्यांशभेदइति यदुक्तं भागभेदात्कुंभलग्नजन्मनिनशूभं तत्कस्यराशौलग्नगतस्य कुंभद्वादशभागोनास्त्यपितुसर्व
स्यैवास्तिविद्यते यस्माद्यदि कुंभस्यद्वादशभागोनशूभस्तदासर्वाण्येवलयोगोक्तानिफलानिनिर्णयकानिभवंति तस्मादतिप्रसंगः तेनकुंभलग्न

आ-यो-
२१

१३६

मेवाश्रमंनतद्भागभेदइति तथाचतद्वाक्यम् कुंभद्वयशभागोलग्रगतोनप्रशस्यतेयवनेः यद्येवंसर्वेषांलग्नगतानामनिष्टफलंनस्यात् यद्योगादा-
शीनांनचतत्सर्वशास्त्रकाराणां तस्मात्कुंभबिलयोजन्मन्यशमोनतद्भागइति ३ अधुनाहोरास्थानांग्रहाणांफलं वसंततिलकेनाह यातेधिति
असद्गृहाः पापाः तेषसत्सुपापेषुसमभेषुविषमराश्यवस्थितेषुनकेवलंयावीहनेशहोरायादित्यहोरायातेषुप्राप्तेषुविषमराशिषुपापाः प्रथ
मार्द्धस्थायादाभवन्ति तदाजातः रव्यातः सर्वत्रप्रसिद्धः महोद्यमबलार्थयुतः महत्सुकार्येषूद्यमरतोबलवान् वीर्यवान् अर्थयुतो धनवान्
अतितेजाअतितेजस्वीभवति चांद्रोश्रमभेधिति युजियुग्राशोश्रमेषुसौम्यग्रहेषुचांद्रोहोरायातेषुसमराशिषुप्रथमार्द्धस्थाः सौम्याः भवं

नकुंभलग्नश्रममाहसत्योनभागभेदाद्यवनावदंति कस्यांशभेदोनतथास्तिराशेरतिप्रसंगस्त्व
तिविष्णुगुप्तः ३ यातेषसत्सुसमभेषुदिनेशहोरांरव्यातोमहोद्यमबलार्थयुतोतितेजाः चा
द्रोश्रमेषुयुजिसार्दवकांतिसौरव्यसौभाग्यधीमधुरवाक्ययुतः प्रजातः ४ ति तदाजातोमार्दवयुतोमृदुस्वभावः

कांतियुतोद्युतिमान् सौरव्ययुतः स्ररवान्वितः सौभाग्ययुतः सर्वजनिप्रियः धीयुतः मतिमान् मधुरवाक्ययुतः प्रियंवदः एतैः गुणैर्युक्तो-
जातोभवति ४ अथपुनरपिहोरागतंफलमिंद्रवज्रयाह तास्वेवेति तास्वेवपूर्वोक्तासहोरास्वपरक्षेगेघ्नन्यराश्याश्रितेषुजातानराः स
र्वेषुपूर्वोक्तगुणेषुमध्याःभवन्ति एतदुक्तंभवति समराशिषुरविहोरायांपापग्रहाणामवस्थानंभवति तदाजातानांपूर्वोक्तगुणामध्याभवन्ति
एवंविषमराशिषुचांद्रहोरायांसौम्यग्रहाणामवस्थानंभवति तदाजातानांपूर्वोक्तगुणामध्याभवन्ति व्यत्यस्तहोराभवनस्थितेधिति व्यत्य

स्तासु विपरीतस्थासु होरासु व्यत्यस्तेषु च भवनेषु राशिषु स्थितेषु ग्रहेषु जाता मर्त्या मनुष्या उक्तगुणैः प्रागुद्दिष्टैः गुणैः विहीना वर्जिता भवन्ति ए
तदुक्तं भवति समराशिषु चंद्रहोरायां पापानामवस्थानं भवति तदा जाता महोद्यमबलार्थं हीना भवन्ति वितेजसश्च एवं विषमराशिषु आदित्य
होरायां सौम्यानामवस्थानं भवति तदा जाता मार्दवकांति सौरव्यसौभाग्यधीमधुरवाक्यविहीना जाता भवन्ति अत्र च दर्शिते ग्रहावस्थाने यथा
यथा ग्रहबहुत्वं भवति तथा तथा गुणबहुत्वं वक्तव्यं ५ अथ द्रेक्षाणावस्थानाच्चंद्रस्य फलवसंततिलकेनाह कल्याणरूपगुणमिति आ
त्मीयद्रेक्षाण्यदा चंद्रः स्थितो भवति अथ वा सत्त्वे द्रेक्षाणे स्थितस्तदा जातः कल्याणरूपगुणः प्रशस्तरूपः प्रशस्तगुणश्च भवति आत्मा-

त्तास्वेव होरास्वपरस्परं गेषु ज्ञेयानराः पूर्वगुणेषु मध्याः व्यत्य
स्तहोरा भवनस्थितेषु मर्त्या भवत्युक्तगुणो विहीनाः ॥ ५ ॥

यद्रेक्षाणमिन्द्रेक्षाणावस्थानं विनान्यद्रेक्षाणावस्थिते चंद्रमसि विचारः यस्माद्भुक्तान्यगस्तदधिनाथगुणं करोति यस्मिन्द्रेक्षाणे चंद्रमाव्यवस्थि
तस्तस्य योधिर्पतिः स यदि चंद्रस्य तत्कालमध्यस्थस्तदा जातस्य मध्यमोरूपगुणो भवतः अथ द्रेक्षाधिपतिश्चंद्रस्य तत्कालमरिस्तदा जातोरू
पगुणहीनो भवति व्यालद्यतायुधेति व्यालद्रेक्षाणः सर्पद्रेक्षाणस्तत्रस्थे चंद्रे जातः तीक्ष्णउग्रो भवति उद्यतायुधद्रेक्षाणः सायुधस्तत्स्थे
चंद्रे जातोति हिंस्रो मारणात्मको भवति प्राणिघातरतइत्यर्थः चतुश्चरणः चतुष्पदद्रेक्षाणः तत्रस्थे चंद्रे गुरुतत्परतोरु रूदाराभिर्मां भ
वति अंडजद्रेक्षाणः पक्षिद्रेक्षाणस्तत्रस्थे चंद्रे दनः परिभ्रमणशीलो भवति आत्मीयादिद्रेक्षाणस्थे चंद्रमसि व्यालद्रेक्षाणस्थे चंद्रे स भव

तः फलद्वयमपि वक्तव्यं अत्र व्यालद्रेक्षाणां कर्कटद्वितीयः वृश्चिकाद्याः मीनतृतीयः उद्यतासुधद्रेक्षाणां मेषाद्यः मेषतृतीयः मिथुनद्वितीयः सिंहाद्यः तुलाद्वितीयः कुंभाद्यश्च अत्रापि गुणद्वयात् भूतद्रेक्षाणस्थे चंद्रे फलद्वयं वक्तव्यमिति ६ अधुना मेषादि नवांशकजातस्य स्वस्वरूपं शालिन्याह स्तेन इति मेषवर्ज्यमन्यस्मिन् राशौ मेषलभगते नवांशके जातः स्तेनश्चैरो भवति वृषवर्ज्यवृषनवांशके जातो भोक्ता असंचयशीलः एवं मिथुनवर्ज्यमिथुननवांशके जातः पंडितो विद्वान् भवति कर्कटनवांशके जातः आरुह्यः ईश्वरः सिंहांशके नरेन्द्रो राजा कन्यांशके क्लीबः पुरुषाकाररहितः तुलांशके शूरः संग्रामप्रियः वृश्चिकंशकस्थे विष्टिहृद्भारजीवी धन्यंशके दासवृत्तिः मकरंशके पापः कुंभांशके हिंस्रः भूरः मीनांशकेः

कल्याणरूपगुणमात्मस्वरूपेण चंद्रो न्यगस्तदधिनाथगुणं करोति व्यालोद्यतासुधचतु
 श्रुरणाडजेषु तोस्थोऽतिहिंस्रगुरुतल्परतोऽटनश्च ६ स्तेनो भोक्ता पंडिताद्व्यो नरेन्द्रः क्लीबः
 शूरो विष्टिहृद्दासवृत्तिः पापो हिंस्रोऽभीश्वर्गोत्तमांशेषु मीशांशाराशिवद्वादशांशैः ॥ ७ ॥

मीः निर्भयः केचिदधीरिति पठति अधीः बुद्धिरहितः आचार्यस्य चाभीरभिमतं तथा च स्वल्पजातके तस्करभोक्तृविचक्षणधनिनृपतिनसुसकाभयदरिद्राः स्वल्पपापो योक्तृष्टामेषाद्यानां नवांशभवा इति वर्गोत्तमांशेषु मीशाः एषे वराशिषु वर्गोत्तमांशेषु जाता एषामेव पूर्वोक्तानामीशाः स्वामिनो भवन्ति एतदुक्तं भवति मेषलभे मेषनवांशके जातश्चौरस्वामी भवति वृषलभे वृषनवांशके जातो भ्रातृणामसंचयशीलानां स्वामी भवति एवं मिथुने पंडितस्वामी कर्कटलभे ईश्वराणां स्वामी महाधनिकः सिंहेनृपस्वामी महाराजाधिराजः कन्यायां क्लीबस्वामी तुलेशू

राणां स्वामी वृश्चिके प्रारवाहानां स्वामी धन्विनिदासानां स्वामी मकरेपापानां स्वामी कुम्भेकुराणां स्वामी मीनां शकेः मयानां स्वामी राशिवद्वादशांशैरिति
द्वादशांशैः राशिवत्कलाभिवाच्यानि यानि मेषादिस्थे चंद्रमसि फलान्यभिहितानि वृत्ताताम्रदृगित्येवमादीनि तान्येव मेषादिद्वादशांशकजातस्य व
क्तव्यानीति ७ अथ भौमसौरयोः स्वत्रिंशांशकस्थयोः फलंबसंततिलकेनाह जायान्वित इति जायान्वितो भार्यायुक्तः बलवीर्यविभूषणान्वलं
करणानि सत्वमोदार्थ एतैर्युक्तः तन्नातितेजाः अतिसाहसेनासमीक्षितकार्यकरणेन च युक्तः एवंविधः कुजे भौमेष्वभागे स्वत्रिंशांशकस्थजातो भ
वति रोगी व्याधितः मृतस्त्वयुवतिः मृतास्वा आत्मीया युवतिर्भार्यायस्य विषमः क्रूरः अन्यदारोऽन्यसंबन्धिनी दारायस्य परदारासक्तः दुःस्वी-

जायान्वितो बलविभूषणसत्वयुक्तस्तेजोति साहसयुतश्च कुजे स्वभागे
रोगी मृतस्त्वयुवतिर्विषमो अन्यदारो दुःस्वी परिच्छदयुतो मलिनीकपुत्रे ८

नि क्रूरवः परिच्छदयुतः गृहवक्त्रपरिवारोपेतः मलिनः मलोपेतः एवंविधोर्कपुत्रे सौरे स्वत्रिंशांशकस्थजातो भवति नन्वत्रिंशांशकग्रहणां
स्ति तत्कथं ज्ञायते त्रिंशांशकफलमेतत् उच्यते शक्रफलाभिधाने त्रिंशांशकग्रहणं भविष्यति ८ अथ जीवंबुधयोः स्वत्रिंशांशकस्थयोः
जातस्य स्वरूपंबसंततिलकेनाह स्वांश इति धनेन विन्नेन यशसा कीर्त्या स्ररेवेन निर्दुःखत्वेन बुद्ध्या प्रज्ञया च युक्तः तेजस्वी सोत्साहः पूज्यः
लोकबंधः निरुक् स्वस्थदेहः उद्यमवान् उत्थानशीलः भोगवान् भोगसंयुक्तः एवंविधासुरो जीवे स्वत्रिंशांशकस्थजाता भवति मेधाबुद्धिः
कलागीतवाद्यनृत्यपुस्तकचित्रकर्मादिकाः कपटः दांभिकत्वं काव्यकवेः कर्म विवादः वाक्यदुलं शिल्पंतक्षकर्मादि शास्त्रार्थः सतामाचारात्

धानं साहसमसमीक्षितकार्यकरणशीलता अतिमान्योति पूज्यः एवंविधाः शशिजेबुधेस्त्रिंशोशकस्थेजाताः भवन्ति केचिदत्रसर्वत्रैकवचनमे
 वेच्छन्ति तथापिनकश्चिदोषः ९ अथशक्रस्यस्त्रिंशोशकस्थस्यभौमादित्रिंशोशकस्थयोश्चंद्रार्कयोश्चजातस्यस्वरूपंभेदाक्रांतयाह
 स्त्रिंशोशेति बहुसूतः प्रभूतपुत्रः बहुसूतः परिमितसूतः आरोग्येणनिरोगतया भाग्यैः जनप्रियत्वेन अर्थेनयनेन रूपेणसूच्यारुतयासंयुक्तः
 केचिद्रार्थैरुपैतिपठन्ति भार्ययाकलत्रेण तथातीक्ष्णः क्रूरः सुललितवपुः शोभनशरीरः सुप्रकीर्णोद्वयः विक्षिप्तैर्द्रियार्थैः सुप्रकीर्णानि
 विक्षिप्तानिंद्रियाण्यस्य बहुसूतगमनशीलः एवंविधः शक्रैस्त्रिंशोशकस्थेजातोभवति शूरस्तब्धावित्यादिभारपूर्वाशकेषुभौमप्रथमेषु-

स्वांशेगुरोधनयशःसरवबुद्धियुक्तास्तेजस्विपूज्यनिरुद्यमभोगवंतः मेधाकलाकपटकाव्यविवादशिल्पशास्त्रा
 र्थसाहसयुताशशिजेतिमान्याः ९ स्त्रिंशोशेबहुसूतसूतवारोग्यभाग्यार्थरूपः शक्रतीक्ष्णः सुललितवपुः सुप्र
 कीर्णोद्वयश्च शूरस्तब्धोविषमवधकोसद्गुणादौसूरिवज्रौत्तार्वंगेधैरविशशियुतेभारपूर्वाशकेषु १० इति०आन्याः२१

भागेषुविशशियुक्तेष्वर्कचंद्रसंयुक्तेषुयथासंख्यंफलानि तद्यथा भौमादित्रिंशोशकस्थेर्के शूरः संग्रामप्रियः चंद्रैस्तब्धश्चिरकारी सौरिंशोशक-
 स्थेर्के विषमः क्रूरः भवति चंद्रमसिवधकः जीवित्रिंशोशकस्थेः केसद्गुणोभवति चंद्रमस्याद्वयः इन्धरः बुधत्रिंशोशकस्थेर्केसूरवीभवति चंद्रैः
 पंडितः शक्रत्रिंशोशकस्थेर्केत्तार्वंगः शोभनशरीरः चंद्रमसीष्टः सर्वजनप्रियः एवमारपूर्वेषुशेषुआरोगारकः पूर्वः प्रथमोयेषामशकानात्रि-
 शद्भागानंतेष्विति १० इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांहृज्जातकविदत्तोभाश्रययोगाःध्यायएकविंशतिःसमाप्तः २१ श्रीसांबसदाशिव

बृ-री-
१३९

अथातः प्रकीर्णकाध्यायोव्याख्यायते मिश्रः प्रकीर्णक इत्युच्यते तत्र ग्रहाणां परस्परं कारकसंज्ञां वेतालीयेनाह स्वर्क्षेति स्वर्क्षेस्वक्षेत्रे यो ग्रहः स्थितः यश्चतुंगेस्ते च यश्चमूलत्रिकोणे स्थितः सा च यदि लग्रकंटे केषुके द्वेषाश्रितः स्थितो भवति एवं विधस्य ग्रहस्यान्योप्येवं विधः केन्द्रगोचदिभ वृत्ति तदा तौ ग्रहावन्योन्यं परस्परं कारककार्यो भवतः अनेन प्रकारेण यः कर्मगः यो यस्मात् ग्रहात् दशमस्थानस्थः स विशेषतः विशेषणतेषां ग्रहाणामध्यात्कारकसंज्ञालभते अत उक्तं कर्मगस्तु तेषां विशेषत इति १ अथास्येवोदाहरणप्रदर्शनार्थं रथोद्धृतयाह कर्कटेति यथा कर्कटोदये कुलीरलये तत्स्थे चोदुपे चंद्रे कुजो गारकः यमः सौरः अर्कः आदित्यः सूरिः बृहस्पतिः एते कुजयमार्कसूरयः स्वाच्चगाः आत्मीयतुंगस्था

स्वर्क्षेत्रंगमूलत्रिकोणगाः कंटे केषु यावंत आश्रिताः स
व एव ते न्योन्यकारकाः कर्मगस्तु तेषां विशेषतः ॥ १ ॥

५	चं	३
६	४	२
७	श	१
८	९	१०
९	११	१२

यदि भवति कुजोपकरे यमस्तुले अर्के मेषे सूरिः कर्कटे तदा ते परस्परमन्योन्यकारकानि गदिता उक्ताः अनेन प्रकारेण यावतो भवति तावतः परस्परकारकाख्याः अनेनोदाहरणे नैतत्प्रतिपादितं भवति यथा पुरुषस्य जन्मलये केन्द्रं विना स्वक्षेत्र उच्चत्रिकोणगाः अपिसंततं परस्परं कंटे कगास्तदाकारकसंज्ञामपिलभते लग्रगस्येति लग्रगस्थग्रहस्य प्रागुग्रै समवस्थितस्य सकलः सर्वाग्रहो वरगः दशमस्थानस्थश्चाखुगश्चतुर्थस्थानस्थश्च कारकसंज्ञो भवति अनेनैतदुक्तं भवति लग्रगो ग्रहः स्वक्षेत्रगोच्चत्रिकोणेषु यद्यपि भवति तस्माद्यो दशमस्थानस्थो वा सोऽप्युच्चत्रिकोणस्वक्षेत्राणामन्यतमस्थो भवति त

प्र-अ-
२२

१३९

थापिलग्रगतस्यसकारकारव्योभवति नतस्यलग्नगतइति अतउक्तं लग्नस्यसकलोंबरांबुगइति १ अथपुनरपिअन्यत्कारकलक्षणमनुष्टुभाह
 स्वत्रिकोणोच्चगइति स्वत्रिकोणोच्चगोग्रहः कारकत्वेहेतुः कारणनकेन्द्रस्थः यतो न्योस्थग्रहस्यलयेकेंद्रविनाप्यवस्थितस्ययदिकश्चिद्ग्रहः
 कर्मगोदशमस्थानस्थोभवति सचस्वक्षेत्रोच्चमूलत्रिकोणानामन्यतमेनभवति तस्माच्चदशमस्थस्ययदिसत्त्वन्निर्वाणितो नकेवलंयावत्तद्गुणसंपन्न
 स्तेनमित्रगुणेन संयुक्तस्तात्कालिके मित्रामित्रविधिनाधि मित्रताप्राप्तास्तथाविधः सर्वग्रहः कारकारव्योभवति यस्यचदशमः सतस्यकारकारव्यो
 नभवति कारकसंज्ञाचयात्रायामुपयुज्यते यतस्तत्रोक्तं रिक्तोपहतदशायांजन्मोदयनाथशत्रुपाकेच स्वदेशकारकदशासंश्रयणीचो नरेन्द्रपति

कर्कटोदयगतेयथोदुपेस्वोच्चगाः कुजयमार्कसूरस्यः कारकानिगदिताः परस्परंलग्नस्यसकलोंब
 रांबुगः २ स्वत्रिकोणोच्चगोहेतुरन्यान्ययदिकर्मगः सत्त्वत्तद्गुणसंपन्नः कारकश्चापिसंस्मृतः ३
 शक्रभंगोत्तमेजन्मवेशिस्थानेचसद्ग्रहे अशून्येषुचकेन्द्रेषुकारकारव्यग्रहेषुच ॥ ४ ॥

रिति तथाससरिवेशिग्रहयुक्तः कारकक्षेपिचंद्रः जयसरवधनदातातत्प्रहर्तान्यथेति ३ अथकारकसंज्ञाप्रयोजनमनुष्टुभाह शक्रभंगोत्तमे
 स्यलग्नवांशेवर्गोत्तमास्वेजन्मभवति चंद्रोपिवावर्गोत्तमांशगतोभवति तस्यशक्रभंजन्मयस्मिन्वाशोपुरुषस्यजन्मसंमयेकैः स्थितस्तस्माद्वाशैः
 योद्वितीयोराशिः सवेशिसंज्ञः यस्यचप्रागुक्तेवेशिस्थानेसद्ग्रहः सौम्यग्रहोत्तमगुरुसितानामन्यतमोभवति तस्यापिशक्रभंजन्म यस्यजन्मलग्नकेन्द्र
 चतुष्टयादेकमप्यशून्यकेन्द्रंभवति तस्यापिशक्रभंजन्म अत्रसौम्यग्रहाधिष्ठितेकेन्द्रेविशेषणशक्रभंजन्म यस्मादुक्तमनेनैव एकस्मिन्नपिकेंद्रेयदि

सौम्योपग्रहोस्ति यात्रायां जन्मन्यथा कर्मणि नतश्चुभं प्राहुः राचार्याः यस्सजन्मनिकारकारव्याः कारकसंज्ञाग्रहा भवन्ति तस्यापि शतमंजन्म अत्रयथा गुणाधिक्यं तथा शतमतरमेव जन्म ४ अथयेनयोगेन जातो यौवने स्रवी भवति दशापतिफलपाकं वैतालीयेनाह मध्येवयस इति गुरुर्जीवः जन्म नियत्रराशौ चंद्रमाः स्थितः तदधिपतिः जन्मपः यस्मिन्लूमेजातः तदधिपोलग्रपः एषामन्यतमोयस्य लूमेके भवति तस्यवयोमध्ये स्रखंभ- दो भवति यौवने स्रवी भवतीत्यर्थः अत्रचयवनेश्वरः लूमाधिपोलग्रपतिश्चयेषांचतुष्टये स्याद्द्वलवान् गुरुर्वा चतुर्षु होरादिषु संगतः स्याच्चतुर्व- यः काष्ठफलप्रदस्यात् एषोभयेत्यादिदशापतिर्दशाप्रवेशकाले एषोदयराशिगोमेषवृषधन्विमकराणामन्यतमस्थितोयदाभवति तदास्वदशां

मध्येवयसः स्रखंभप्रदाः केन्द्रस्थारुरुजन्मलूमापाः ए
षोभयकोदयर्क्षगास्त्वैततः प्रथमेषु पाकदाः ॥ ५ ॥

तेफलप्रदो भवति अथोभयोदयेमीने भवति तदांतर्दशामध्ये फलप्रदो भवति अथकोदये शीर्षेदयोमिथुनसिंहकन्यातुलावृश्चिककुंभानामन्यत- मेयदा भवति तदाप्रथमदशाप्रवेशसमये फलप्रदो भवति एवं शतमस्याप्यशतमस्य वापक्तिर्वाच्या दशाकालं त्रिधा परिकल्प्य यस्मिन्काले त- स्यफलपक्तिर्ज्ञायते आद्येमध्येत्येवात्र चंद्रः सत्फलबोधनानिदुस्ते पापानि चातो न्यथेति एतन्निधाविभक्तेदशाकाले ज्ञेयं पूर्वोक्तसर्वेद- शाफलं योज्यं दशापतिः प्रवेशकालेति चनेवतत्फलं ददातीत्येतत्कथमन्यते यवनेश्वरादिभिः सामान्येन चोक्तं उच्यते भगवतो गगवचनात् तथाच भगवान् गार्गीः आद्यंतमध्यफलदः शिरः एषोभयोदये दशाप्रवेशसमयेति च न्वाच्योदशापतिरिति ५ ६ ७ ८

अथाष्टकवर्गफलस्यकालंपुषिताग्रयाह दिनकरेति चारवशात्पत्तिकालेयस्मिन्शोशभमशभंवाष्टकवर्गफलंदिनकरादित्यः प्रयच्छति तस्मि
नराशोप्रवेशकालेआद्येत्रिभागेतिस्मिन्नेवफलप्रयच्छति एवमेवरुधिरोभौमः गुरुर्जीवः षट्गुः शक्रः एतेगुरुषुगुजोभतनुस्थराशेर्मध्ययातौ
मध्यत्रिभागगतौफलप्रदौभवतः रविस्ततः सौरः शशीचंद्रः एतेरविस्ततशशिनौविनिर्गमस्थोराशंयत्रत्रिभागस्थौफलप्रदौभवतः शशितनयोत्तुधः
सर्वकालंफलदः सर्वभागस्थोफलप्रदोभवति सर्वस्मिन्नेवराशोयावत्तच्छ्रितावत्फलंशभमशभंवायथाप्राप्तंदातीति ६ इतिश्रीभट्टोत्पल
वि० ह० प्रकीर्णाध्यायोद्वाविंशतिः २२ अथातोअनिष्टाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावेवदारस्तहीनजन्मज्ञानंशादूलविक्रीडितेनाह लग्ना

दिनकररुधिरोप्रवेशकालेगुरुषुगुजोभुवनस्यमध्ययातौ रविस्ततशशि
नौविनिर्गमस्थोशशितनयःफलदस्तुसर्वकाल ६ इतिप्रकीर्णाध्यायः २२

दिति यस्यजन्मनिलयात्पुत्रपंचमस्थानंशभग्रहेणस्वपतिनाचप्राप्तंसंयुक्तंभवत्यथवाआलोकितंदृष्टंभवति तस्यापिपुत्रसंपत् अस्ती
तिवक्तव्यं चंद्राद्वापंचमस्थानंयस्यशभग्रहेणस्वपतिनावायुतदृष्टंभवति तस्यापिपुत्रसंपदस्ति यस्यलघुचंद्रयोरुभयोरपिपंचमस्थानंश
भग्रहेणस्वपतिनावायुतदृष्टंभवति तस्यपुत्रासंपत्तः अपुत्रत्ववक्तव्यं अत्रकेचिद्वादशप्रकारपुत्रवर्णयति औरसः स्त्रजः दत्तः
हृत्रिमः अधमप्रभवः गूढोत्पन्नः अपविद्धः पौनर्भवः कानानः सहोदः दासीप्रभवइति तथाचसारावल्याम् शभप्रभवनमथशभस्यु
तंशभदृष्टंवास्तुर्क्षमिहयेषां तेषांप्रभवःपुंसांभवत्यवश्यंनविपरीतं १ एकतमेगुरुवर्गेशभराशावोरसोभवेत्पुत्रः लग्नाच्चंद्रादथवाब

लघुक्तादीक्षितोपिवासौम्यैः २ संख्यानवांश तुल्यासौम्यांशोतावतीसदादृष्टा शतप्रदृष्टेनद्विगुणाक्षिष्वापांशकेतथादृष्टा ३ सारक्षेसौरगु-
णोबुधदृष्टोगुरुकुजार्कदृष्टीनः क्षेत्रजपुत्रजनयतिबोधोपिगुणोरोविजदृष्टः ४ मांदसूतसौमिंदुंनरीक्षतेयदिशनेश्वरेणसुतं दत्तकपुत्रो
त्यतिः क्रीतश्चबुधस्यचैवंस्यात् ५ सप्तमभागेकौजेसौरयुतेपंचमेसदाभवने कृत्रिमपुत्रंविंध्याच्छेषग्रहदर्शनान्युक्ते ६ वर्गपंचमराशौ-
सौरिसूर्यचतत्रसंयुक्ते लोहितदृष्टेवाच्यो जातश्चसूतोधमप्रभवः ७ चंद्रेभौमांशगतेधीस्थेमंदावलोकितेभवति गूढोत्पत्तिर्भवेत्सुत्रःशेष
ग्रहदर्शनीयाते ८ तस्मिन्नेवचभौमेशनिवर्गस्थेनिरीक्षितेरविणा पुरुषस्यभवतिपुत्रोऽपविद्धइतिचरकमुनिवचनात् ९ शनिवर्गस्थे
चंद्रेशनियुक्तेपंचमेसदासौरेशक्ररविभ्यांदृष्टेपुत्रःपौनर्भवोभवति १० ब्रूडायदाकेसत्वात्कलादृतस्थेवपंचमेभवने रविदृष्टेप्यथसहि
तेकानीनःसभवतिपुत्रः ११ वर्गेरविचंद्रमसोःसूतगेहेचंद्रसूर्यसंयुक्ते शक्रेणदृष्टमात्रेपुत्रकथितःसहोदश्च १२ पापेर्बलिभिर्युक्तेपा
पक्षेपंचमेसदाशौ जातोपुत्रःपुरुषःसौम्यग्रहदर्शनातीते १३ शक्रनवांशेतस्मिन् शक्रेणनिरीक्षितेत्वपत्यानि दासीप्रभवानिवदच्चंद्र
पिकेचिदाचार्योः १४ सितशशिवर्गधीस्थेताभ्यांदृष्टेथवापिसंयुक्ते प्रायेणदारिकास्युस्तदाशिगणोपिवान्यथापुत्रा इति १५ एवं
लग्नाच्चंद्राद्वाकलत्रमंसप्तमस्थानयस्थशभेनस्वपतिनावायुसदृष्टंभवति तस्यकलत्रसंपदस्तीतिवक्तव्यं एवंलग्नाच्चंद्राद्वायस्यसप्तमस्था
नंशभग्रहणस्वपतिनावायुतदृष्टंभवतितस्यकलत्रसंपन्नभवतीतिवक्तव्यं भार्यातस्यनभवतीत्यर्थः यतउक्तं ज्ञेयान्यथासंभवः अन्य
थातयोःपुत्रकलत्रयोरसंभवः अभावोज्ञेयोज्ञातव्यः अत्रपुत्रकलत्रग्रहणसुपलक्षणार्थं सर्वेषामपितन्वादीनांभावानां लग्नाच्चंद्राद्वास्थि-
तिरन्वेष्या यतोद्भावेतौमूर्तिसंज्ञौ तथाचयवनेश्वरः मूर्तिचहोरांशशिशभचविंध्यादिति अत्रकलत्रस्थानेपिकेचिद्विशेषवर्णयंति श

केंद्रजीवशशिजेः सकलेस्त्रिभिश्चद्वाभ्यांकलत्रभवनेचतथैककेन एषां गृहेपिचगणेशविलोकितेवासंतिस्त्रियोभवनवर्गरवगस्वभावाः १ एवंकुरे
 नीशालशाच्चंद्राद्वेच्चबलयोगात् शशिरविजयोः कलत्रेभार्यापुंसांपुनर्भूः स्यात् २ भवनाधिपांशतुल्याभवन्तिनार्योनिरीक्षणाद्वापि एकैवरविकु
 जांशेगुरुबुधयोश्चापियामित्रे ३ प्रायेणचंद्रसितयोर्बलसंयुक्तेथवापियामित्रे दृष्टेवाबहुपल्यो भवतिशक्रेविशेषेण ४ गुरुशक्रयोः स्वव-
 णीरविकुजशशिभानुजैर्भवन्त्यूनाः शक्रेवेश्याप्रायाश्चंद्रेपिवदंतिकेतुमालारच्याः ५ पाथेनेत्यादि पाथेनः कन्यातस्मिन्नुदयेगतेलग्नस्थेन

अथाभिष्टाः ध्यायः लग्नात्पुत्रकलत्रभैशभपतिप्राप्तेथवालोकितेचंद्राद्वायदिसंपद
 स्तिहितयोर्ज्ञेयोन्यथासंभवः पाथेनादयगेरवौरविसूतोमीनस्थितोदारहापुत्रस्था
 नगतश्चपुत्रमरणपुत्रोवनेर्यच्छति १ उग्रग्रहेःसितचतुरस्रसंस्थितैर्मध्यस्थितेभू
 गुतनयेथवीग्रयाः सौम्यग्रहेरसहितसंनिरीक्षितजायावधोदहननिपातपाशजः ॥ २ ॥

अचरवावर्केस्थितेरविसूतः सौरः मीनस्थोयदिभवति तदादारहाभवति दारांकलत्राणिहीत घातयति तस्यपुरुषस्यजीवतएवभार्यामरणंवक्त
 व्यम् अस्मिन्नेवयोगेपाथोनोदयगेरवो अवनेःभूमेःपुत्रोभौमः पुत्रस्थानगतः पंचमेस्थानगतोमकरेस्थितोभवति तदापुत्रमरणं सूत
 विपत्तियच्छति ददाति तस्यजीवतएवपुत्रमरणंवक्तव्यं १ अथजीवतएवभार्यामरणयोगत्रयंग्रहर्षिण्याह उग्रग्रहेरिति उग्रग्रहाः
 आदित्यभौमसौराः तैःसिताच्छुक्राद्यथासंभवचतुरस्रसंस्थितैः चतुर्थ्याष्टमगतेः यस्यजन्मभवति तस्यजायावधोभार्याविपत्तिः द

हनेनाग्निनाभवति तस्यजीवतएवभार्याग्निनात्मानंव्यापादयति अथवोग्रयोः पापयोः द्वयोर्मध्येशक्रादेकोद्वादशोऽन्योद्वितीयेभृगुतनयेशक्रे-
स्थितेजातस्यनिपातेनोद्धृतपतनाज्जायावधोभवति तस्यजातस्यजीवतएवपतनान्निपतिताभार्याग्निप्रयतइति अथवैकस्मिन्नाशावेकेनभु-
क्तस्थानमतिक्रम्यान्येनभुज्यमानमप्राप्ययदिशक्रस्थावस्थानंतदापिपापद्वयमध्यस्थोभवति अथयस्यजन्मनिर्गम्यग्रहयोरन्यतमेनसहि-
तः संयुक्तः शक्रो न भवति नचापितन्निरीक्षितोदृष्टस्तस्यपाशाजो जायावधो भवति जीवतएवभार्योद्धनेनात्मानंव्यापादयति कै-
श्चिद्योगद्वयमेतद्व्याख्यातं उग्रग्रहैः सितचतुरस्रसंस्थितैरेकः मध्यस्थितेभृगुतनयेथवोग्रयोः द्वितीयः सौम्यग्रहैरसहितः सन्निरीक्षित

लग्नाद्भ्यारिगतयोः शशितिग्मरश्म्योः पत्न्यासहै कनयनस्यवदंतिजन्म
दूनस्थयोनवमपंचमसंस्थयोर्वाशक्रार्कयोर्विकलदारमुशानिजातम् ३ इति योगद्वयविशेषभूतजा

यावधोदहननिपातपाशजः इतियोगद्वयेषिविकल्पः तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः चतुर्थ्याष्टमेगैः शक्रात्सौराकेर्हुताशनात् तेषां द्वयोस्तु मध्यस्थे त-
थाशक्रेनिपातजः शक्रेसद्योगद्वयेनिपाशाद्जायावधोभवेत् २ अधुनाविकलनयनदारजन्मयोगज्ञानं वसंततिलकेनाह लग्नादिति शशीचंद्रः तिग्मर-
श्मिः सूर्यः एतयोः लग्नाद्भ्यारिगतयोः एकोव्ययेद्वादशेस्थानेद्वितीयोरिस्थानेषुपत्न्यासहै कनयनस्यएकाक्षस्यजन्मवदंति कथयंति जातः काणोभव-
ति न केवलथावत् तद्दाराकाणीभवतीत्यर्थः दूनस्थयोरिति शक्रसूर्ययोर्दूनस्थयोः लग्नाद्भ्योरपिसप्तमस्थयोः नवमयोः पंचमयोर्वाजातं विकलदार-
मुशानि कथयंति भार्याहीनांगाभवतीत्यर्थः अत्रदूनस्थयोः नवमपंचमसंस्थयोर्वाशक्रार्कयोः कैश्चिद्यथासंभवमेवयोगोव्याख्यातः तच्चायुक्तम्

यस्याङ्गवान्गार्गिः पञ्चमेनवमेद्युनेसमेतौसितभास्करो यस्यस्यातांभवेद्भार्यातस्थैकांगविवर्जिता ३ अथासूतकलत्रवंध्यापतिजन्मज्ञानंमा
लिन्याह कोणोदयइति कोणोशनेश्चरस्तस्मिन्नुदयेलगुगतेभृगुतनयेशक्रे अस्तचक्रसंधोवृश्चिककर्वदमीनानामन्यतमात्यनवांशकस्थेनकेव
लंयावदस्तेलयात्सप्तमस्थानस्थे एवमस्तस्थश्चक्रसंधोयदिभवतितदाजातोवंध्यापतिर्भवति वंध्याभिःफलार्त्वा एतन्मकरवृषकन्यालग्नेषु
संभवति अपुत्रइतिवक्तव्येवंध्यापतिग्रहणेनेतज्ज्ञापयति यथाकोमारेभ्योदारेभ्यः पुत्रोत्पत्तिर्भवत्यविरुद्धकामेभ्योभवति पापग्रहेरीत
पापग्रहेः व्ययस्थानंद्वादशं मदस्थानसप्तमं लग्नाशिरुदयः एतेषु द्वयोरैकस्मिन्वापापग्रहेः यथासंभवंस्थितैः शशिनचंद्रेक्षीणधेस्थे

कोणोदयेभृगुतनयेस्तचक्रसंधोवंध्यापतिर्योद्गनसूतर्क्षमिष्टयुक्तं पापग्रहैर्व्ययमदलग्नाशिसंस्थैः क्षीणैः
शाशिन्यसूतकलत्रजन्मधोस्थे ४ असितकुजयोवर्गैस्तस्थसितेतदवेक्षितपर्युवतिगस्तांचित्सेदास्त्रियास
हृपुंश्चलः षट्गुजशशिनोरस्तेः भार्योनरोविसूतोपिवापरिणततचूचूरुभ्योदृष्टोशभैः प्रमदापती ॥ ५ ॥

लग्नपंचमगेअसूतस्यापुत्रस्याकलत्रस्यचस्त्रोवर्जितस्यपुत्रभार्यावर्जितस्यजन्मभवति जातस्यनभार्यानपुत्रोभवतीत्यर्थः ४ अथपर्युवतिगजन्मज्ञा
नेहरिण्याह असितेति असितकुजयोः सौरभौमयोः अन्यतमस्यवर्गैस्तस्थेस्थिते तस्मिंश्चासूतस्थे लग्नात्सप्तमगेतदवेक्षितेतयोरवसौरारयो
रन्यतमेनोविक्षितेदृष्टेजातः पर्युवतिगः परदारगामीभवति तौचेदित्यादि तौसौरारावस्तेसप्तमस्थानेएकराशिस्थितौसेदूचंद्रसहितौभव
तः सितकुजयोः वर्गः तत्स्थः सितः तदवेक्षितः तदाजातः स्त्रियासहृपुंश्चलोभवति सपुरुषः परदारेषुगच्छति तद्भार्यापरपुरुषेषुगच्छति

भृगुजशशिनोरित्यादि भृगुजः शक्रः शशीचंद्रः तयोः भृगुजशशिनोः एकराशिगतयोः यत्रतत्रावस्थितयोः तावेवासितकुजावस्तेसप्तमेस्थानेभवतः
 तदाजातो नरः अभार्यो भवति विसृतो वा वाशब्दोऽत्रार्थेन विकल्पेन अभार्यो भवत्युत्र च परिणततनूदिति नाचस्त्रोचनृस्त्रियो नरस्त्रो ग्रहयोरे
 करशिगयो रस्तेसप्तमेतावेवासितकुजो भवतः तौचनो शक्रदृष्टोसौम्यग्रहेणकेनचिन्नोदश्येतेतदापरिणततनू प्रमदापतीभवतः परिणतेतनूय
 योः एतदुक्तं भवति तस्य वृद्धत्वे वृद्धाभार्योपतिष्ठतइति ५ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्मंदाक्रान्त्याह वंशच्छेत्तेति चंद्रः शशीदैत्येज्यः
 शक्रः पापाः क्रूरग्रहाः आदित्यभौमसौराः एतैः रवमदसरवगेः स्वसंज्ञं शमं मदस्थानं सप्तमं सरवसंज्ञं चतुर्थं एतेषु स्थानेषु चंद्र

वंशच्छेत्तारवमदसरवगेऽचंद्रदैत्येज्यपापैः शिल्पीत्र्यंशो शशिसूतयुतेकेन्द्रसंस्थार्किदृष्टे दा
 स्याजातोदिति सूतगुरोरिः फगेसौरभागेनीचैके द्वोर्मदनगतयोदृष्टयोः सूर्यजेन ॥ ६ ॥ ७

दैत्येज्यपापैः गतैः समवस्थितैः जातोवंशच्छेत्ता भवति एतदुक्तं भवति यस्य जन्मे निचंद्रमादशमः शक्रः सप्तमः पापाश्चतुर्थस्थाः सवंशच्छे
 ता तत्त्वतोवंशच्छिद्यते कुलीविच्छितिर्भवति दुर्योधनप्रायः शिल्पीत्र्यंशइति शशिसूतेन बुधेन युक्तोयः त्र्यंशो द्रेष्काणः सयस्यराशेः
 संबन्धी तस्मिन्नराशिः लग्नकेन्द्रस्थेनार्किणासौरेण दृष्टे जातः शिल्पी भवति चित्रकर्मादिकर्मणा जीवतीत्यर्थः अत्रकेचिद्बुधयुक्तराशेः श
 नैश्चरदृष्टिं वर्णयति यथाराशो दृष्टे द्रेष्काणोपि दृष्टः स्यात् यद्येषः पक्षः आचार्याभिप्रेतः स्यात् तदा बुधेकेन्द्रस्थेनसौरेण दृष्टेशिल्पी भ
 वत्येतदेवाचार्यो विक्ष्यत् त्र्यंशग्रहणं नाकरिष्यत् कृतवांश्चातो वसीष्यतेनेतदाचार्यस्याभिप्रेतमिति तेन त्र्यंशग्रहणं कृतं तस्माद् द्रेष्काणराशे

ईष्टिविचारः नकेवलंयावद्विलग्नंशः स्वनाथेनेत्यत्रैवोदाहार्यम् दास्यांजातइत्यादि दितिसूतगुरोश्चक्रैरिःफगेलग्राह्यादशस्थेनकेवलंयावत्सौरभागे
शनेश्वरनवाशकव्यवस्थितेदास्यांजातः दासीपुत्रोजातइतिवक्तव्यम् नीचेर्केदोरिति अर्केदोःरविशशिनोः द्वयोरपिलग्नान्मदनगतयोःसप्तमस्थान
स्थयोःसूर्यजेनसौरैणदृष्टयोरवलोकितयोःजातोनीचोभवति स्वकुलानुचिताधमकर्मकृदित्यर्थः ६ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्शादूलविक्रीडिते
नाह पापालोकितयोरिति सितःशक्रः अवनिजोगारकः एतयोरस्तयोः लयात्सप्तमगतयोरीप पापालोकितयोः पापग्रहदृष्टयोर्जातस्यवाध्यरु
कभवति सचप्रसिद्धः यत्रतत्रराशौचंद्रेशशिनिकर्कदृष्टिचक्रांशकयोरन्यतमस्थेतत्रचान्येनपापेनयुतेजातो गुल्परुग्भवति गुल्परुकूपुरुषव्या

पापालोकितयोःसितावनिजयोरस्तस्थयोर्वाध्यरुक्चंद्रेर्कर्कदृष्टिचक्रांशकगतेपापैर्युतेगुल्परुकुश्चित्रीरिःफधन
स्थयोरशप्तयोश्चंद्रोदयेस्तेरवोचंद्रेरेवनिजेस्तगेचविकलोयद्यर्कजोवेशिगः ७ अतःशशिन्यशप्तयोर्म
गगपतगश्वासक्षयिहृहकविद्रधिगुल्मभाजः शोषीपरस्परगृहशगयोरवाद्दोःक्षेत्रथवायुगपदेकगयोः
दृशोवा

धिः श्वित्रीत्यादि अशप्तयोः सौरारयोः रिफधनस्थयोः द्वादशाद्वितीयगतयोः चंद्रे लभेउदयस्थेरवावादित्येस्तेसप्तमस्थे
जातः श्वित्रीश्चेतकुष्ठयुक्तोभवति चंद्रेस्वेदशमस्थेः वनिजेभौमेऽस्तगेसप्तमस्थेऽस्मिन्योगयद्यर्कजः सौरवेशिस्थानस्थोभवति तदाजातोविक
लोमहीनोभवति ७ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वसंतिलकेनाह अंतरिति यत्रतत्रस्थेशशिनिचंद्रेअशप्तयोः सौरभौमयोरंतर्मध्येस्थितेपतं
गेसूर्येचमृगगतेमकरस्थेजाताः श्वासक्षयिहृहकविद्रधिगुल्मभाजोभवति श्वासः प्रसिद्धः क्षयः शरीरक्षयः ष्टीहः प्रसिद्धः वामकुक्षिसं-

स्थोमांसरवंडः क्विद्रधिगुल्मोरोगोप्रमिद्धो एषामन्यतमेनरोगेणादित्ताभवंतीत्यर्थः केचिदत्रैकवचनंपठन्ति श्वासक्षयशीहक्विद्रधिगुल्मभाक्स्यादि
ति शोषीति रवींदोश्चंद्रार्कयोः परस्परमन्योन्यग्रहांशगयोः आदित्यः कर्कटसिंहेचंद्रोथषायत्रतत्रराशौसिंहांशकेचंद्रः कर्कटांशेसूर्यः तदाजातः शोषी
भवति अत्रैकचित्परस्परग्रहांशगयोरवींदोरिति सिंहेसिंहांशकेस्थितेचंद्रेकर्कटेकर्कटांशस्थेसूर्येचजातः शोषीक्षयाभवतीतिवर्णयति तच्चा
युक्तम् यस्माद्भगवान्गार्गिः परस्परग्रहेयातौयदिवापितदशगौ भवेतामर्कशीतांशूतदाशोषीप्रजायते १ क्षेत्रेथवेति युगपत्तुल्यकालंतयोरेवपरस्
रक्षेत्रेयदाद्वावपिभवतः सिंहेयदेभावपिअर्कचंद्रौस्थितौकर्कटेवाभवतः तदाजातः शोषीभवति हृशोवाहृशोदुर्बलः ८ अथान्यानप्यनिष्टयोगा

चंद्रेष्विषमध्यस्वर्षकार्कमृगाजभागेकुक्षीसमंदरुधिरैतदवेक्षितेवा यातेस्त्रि
कोणमलिकर्कित्वेषमृगेचकुक्षीचपापसहितैरवलोकितैर्वा ॥ ९ ॥ ७॥

न्वसंततिलकेनाह चंद्रइति अश्विमध्ये धन्विपंचमनवांशकेचंद्रेस्थितेतत्रचसमंदरुधिरै मंदेनसौरेणरुधिरैणांगारकेणयुक्ते यथासंभवमन्यत
मेन तदवेक्षितेवाताप्यामन्यतमेनदृग्जातः कुक्षीभवति अथषायत्रतत्रराशौ स्वर्षकार्कमृगाजभागे स्वर्षापीनः कर्किकुलीरः मृगोमकरः
अजोमेषः एषामन्यतमेनवांशकेस्थितेचंद्रे तत्रसमंदरुधिरयोरन्यतमेनयुतेदृष्टेवाजातः कुक्षीभवति अत्रचंद्रोयदाशप्रग्रहदृष्टोभवति तदाकु
डविकारीभवति नकुक्षी यस्माद्यवनेश्वरः मीनांशकेमेषमृगांशकेवाचंद्रस्थितौत्रैवहिपापदृष्टः किलासकुष्ठादिविनष्टदेहमिष्टक्षितः कंडुविकारिण
चै १ यातेस्त्रिकोणमिति अलिकर्कित्वेषैः दृष्ट्विकुलीरदृष्टेषैः मृगेचमकरेएतैश्चत्रिकोणयातैः प्राप्तेः तथाविधोल्लोभोभवति यस्थेषामन्यतमेन

वमेपंचमेवास्थानेभवति सचपापानामन्यतमेनयुक्तोदृष्टोवाभवति तदाजातः कुधीभवति ९ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वसंततिलकेनाह निधनेति
रविरादित्यः चंद्रः शशी आरुप्रंगारकः यमः सौरः एतेरविचंद्रारयमाः यथातथायेनतेनप्रकारेणनिधनारिधनव्ययस्थिताः अष्टमषष्टद्वितीयद्वाद
शगास्तदाजातानामनुजानामनुस्थाणामनेत्रतामांध्यंजनयंत्युत्पादयति यथातथेतिक्रमनिवारणार्थः तांचानेत्रतांबलवद्ब्रह्मदोषकारणैः तेषांचतु
र्णांघ्राणांमध्याद्योबलवांस्तस्ययोवातपित्तश्लेष्मणांमध्याह्नेषउक्तः तेनदोषकारणेनतत्प्रकोपेनतस्याक्षिविनाशोभवति १० अथान्यानप्य
निष्टयोगान्वैतालीयेनाह नवेति अशुभाः पापाः नवमायत्तृतीयधीयुताः नवमेएकादशेत्तृतीयेधीस्थानेपंचमे एतेषुयथासंप्रवंच्युताः सम

निधनारिधनव्ययस्थितारविचंद्रारयमायथा तथा बलवद्ब्रह्मदोषकारणेर्मानुजानांजनयंत्यनेत्रताम् १०
नवमायत्तृतीयधीयुतानचसौम्यैरशुभानिरीक्षिताः नियमाच्छ्रवणोपघातदारदवैद्यकराश्चसप्तमे ११
उदयत्युदुपेसरास्यगेसपिशाचोऽशुभयोस्त्रिकोणयोः सौपलवर्मडलेरवाबुदयस्थेनयनापवर्जितः ॥१२॥

वस्थिताः तेचसौम्यैः शशुभग्रहैरनिरीक्षितानदृष्टाः तदाबलवद्ब्रह्मदोषकारणेनेकपुरुषस्यनियमान्निश्चयाच्छ्रवणोपघातदाः श्रोत्रयोः कर्णयोः उ
पघातदाबाधिर्यकराः अत्राशुभग्रहणेनार्कचंद्रारसौराः प्रायुक्ताएवजेयाः रदवैद्यकराश्चसप्तमेइति तएवार्कचंद्रारसौराः लग्नात्मसमेस्थानि
स्थिताः सौम्यैरदृष्टारदानांदानांवेद्यकराःस्युः ११ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वैतालीयेनाह उदयतीति उदुपेचद्रेउदयति लग्नगतेतसिं
श्चासरास्यगेराहयस्ते तस्माच्चलग्नादशुभयोः सौरभौमयोः त्रिकोणयोः नवमपंचमस्थयोः जातः सपिशाचोभवति पिशाचाधिष्ठितोभवती-

व्यर्थः एवंप्रवादिष्ये मंडले सोपलवे अक्षरास्यगे अर्के राहुग्रस्ते तस्मिंश्चोदयस्थे लग्ने गे लयादशभयोः सौरभौमयोः त्रिकोणगतयोः जातो नयनापवर्जितो भवति अंधइत्यर्थः १२ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह संस्पृष्टइति यस्यजन्मनिमंदगः सौरोद्युने सप्तमे युतः स्थितो भवति विलग्रेचगुरुः बृहस्पतिः सपवनेन वायुना संस्पृष्टो भवति वातरोगी भवतीत्यर्थः अवनः भूः तस्याः जातो वनिजः तस्मिन्नस्तभवने सप्तमे स्थाने स्थिते विलग्राश्रिते प्राग्लग्नग्रे च जीवे गुरो जातः सोन्मादो भवति विचिच्छति तद्ददिति सूर्यसूतः सौरः तस्मिन्नुदये लग्ने स्थिते अवनिसूते भौमे

संस्पृष्टः पवनेन मंदगयुते द्युने विलग्रे गुरो सोन्मादो वनिजे स्थितेऽस्तभवने जीवे विलग्राश्रिते तद्दत्सूर्यसूतो दयेऽवनिसूते धर्मात्मजद्युने जाते वासुसहस्ररश्मि तनये क्षीणे व्यये शीतगौ १३ राश्रयंशपोष्णकरशीतकरामरेज्ये नीचाधिपाशकगते रारिभागगेर्वा एभ्योऽल्पमध्यबहुभिः क्रमशः प्रसूताज्ञेयाः स्युरभ्युपगमक्रयगर्भदासाः १४

धर्मात्मजद्युने नवमपंचमसप्तमस्थानानामन्यतमस्थानस्थे जातस्तद्दत्सोन्मादएव भवति केचित्तद्ब्रह्मः यमोदयइति पठन्ति अथवा क्षीणेशीतगोचंद्रे सहस्ररश्मि तनयेन शने श्र्वरणसंयुक्ते व्ययं द्वादशस्थानं याते प्राप्ते वा ग्रहणात्सोन्मादएव भवति १३ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वसंततिलकेनाह राश्रयंशपेति यस्मिन् नवांशके चंद्रो वर्तते स राश्रयंशकः तस्यपः पतिः राश्रयंशपः उष्णकरः सूर्यः शीतकरश्चंद्रः अमरेज्यो जीवः एतैः राश्रयंशपोष्णकरशीतकरामरेज्यैः आत्मीयादुच्चात्सप्तमराश्रयधिपो नीचाधिपस्तदीये नीचाधिपति नवांशके व्यवस्थितैः अरिभागगेः शत्रुनवांशगतेर्वाजातादासा भवन्ति एभ्योऽल्पमध्यबहुभिरिति एभ्योऽग्र

हेभ्यः एकोल्यः द्वौ मध्यमो यत्र चत्वारो वा बहवः एभ्यः प्रसूताः क्रमशो दासा भवन्ति यस्यैको नीचाधिपांशुः शत्रुनवांशुः केवागतो भवति सोभ्युपगमेनात्प
 नाजीवितार्थी दासत्वमुपपद्यते यस्य द्वौ सोम्येन क्रोतो विक्रीतः येन क्रोतस्तस्य दासो भवति यस्य त्रयश्चत्वारो वा स गर्भदासो दासस्य पुत्रो दास्या वा पु
 त्रे लोके परहदास इति प्रसिद्धः १४ अथान्येषामनिष्टयोगानां ज्ञानार्थं हरिण्याह विहृततेति वृषः प्रसिद्धः अजो मेषः हयोधन्वी एषामुदयेऽन्यत
 मेलग्रे पापेर्दृष्टेऽवलोकिते विहृतदशनो विरूपदंतो भवति अश्वभक्षेत्राणि पापग्रहराशयः मेषसिंहवृश्चिकमकरकुंभाः एषामन्यतमेलग्रे हये
 धन्विनिवा वृषभे पिवाल ग्रे पापदृष्टे जातः खलु इल खल्वारो भवति रवावा दित्येन वमसूतगेल ग्रान्न वमपंचमयो रन्यतमस्थानस्थे पापग्रहदृ

विहृतदशनः पापेर्दृष्टे वृषाजहयोदये खलति रश्वभक्षेत्रे लग्रे हये वृषभे पिवा न वमसूतग्रे पापेर्दृष्टे रवाव
 दृष्टे क्षणो दिनकरसूतेऽनेकव्याधिः कुजे विकलः पुमान् १५ व्ययसूतधनधर्मगैरसौम्ये भवनसमान-
 निबंधन विकल्पम् सुजगनिगडपाशमृदृकाणे बलवदसौम्यनिरोक्षिते च तद्वत् ॥ १६ ॥ ६२ ॥ दृजातः

अहृदक्षणे भवत्यसारनयनः एवं दिनकरसूते सौरेल ग्रान्न वमपंचमस्थे पापेऽदृष्टेनेकव्याधिः बहुरोगो भवति एवमेव कुजे भौमेल ग्रान्न वमपंचमस्थे
 पापदृष्टे पुमान् पुरुषो जातो विकलंगहीनो भवति अथान्यान्यनिष्टयोगान्युषिताग्रयाह व्ययसूतेति असौम्येः पापेऽव्ययसूतधनधर्मगैः द्वादश
 पंचमिद्वितीयन वमस्थानानां युथासंभवमन्यतमस्थानस्थेः जातस्य निबंधनं भवति सबध्यत इत्यर्थः तच्च निबंधनं भवनसमानं राशिसदृशं स प्रा
 णीयेन प्रकारेण सराशिः बध्यते तेन प्रकारेणेत्यर्थः तद्यथा मेषवृषधनुर्धराणामन्यतमेलग्रे तस्य रज्जादिना बंधनं भवति मिथुनकन्या तुला कुंभा

वृ-टी-
१४६

नामन्यतमेलये निगडैः बध्यते कर्कटमकरमीनानामन्यतमेलये बंधनं विनाहुर्गेस्थितोरस्यते वृश्चिकलमेभूरहे बध्यते भुजगनिगडपाशाभृदिति
यस्मिन्नेक्षाणि पुरुषो जातः सचेद्भुजगपाशाभृद्भवति सर्पद्रेक्षाणो निगडपाशाभृद्द्वारेक्षाणः सच प्रथमपंचमनवमानामित्यनयागणनयाचस्यराशोः
संबंधी भवति सचेद्द्राशिः बलवताव्यवस्थितः असौम्येन पापग्रहेणान्यतमेन दृश्यते तथा जातस्य तद्भवनसमानं निबंधनं तद्दत्तेनैव प्रकारेण विवक्ष्यं
भुजगद्रेक्षाणः कर्कटाद्यः वृश्चिकाद्यः वृश्चिकद्वितीयः मीनांत्यश्च निगडस्य द्रेक्षाणो मकराद्यः भुजगनिगडपाशाभृदितिके वृश्चिकद्वारव्यातं
तत्र पाशाभृदनेन द्रेक्षाणो न पठितः तस्माद्भुजगनिगडपाशाभृदितिगडपाशाभृदिति व्याख्येयं भुजगपाशाभृदितिगडपाशाभृद्भुजगादिभागै-

अ-यो-
२३

परुषवचनोः पस्मारार्तः क्षयीच्च निशापतौ सरवितनये वक्रालोकंगते परिवेषगे रवि
यमकुजेः सौम्यादृष्टेर्न प्रस्थलमाश्रिते भृत्कमलुजः पूर्वोद्दिष्टे र्वाधममध्यमाः १७ इति-
बृहज्जातकवि वृत्तावनिष्ठा ७ ध्यायः समाप्तः २३

अस्मिन् श्लोके पठित इति १६ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्हरिण्याह परुषवचन इति निशापतौ चंद्रे सरवितनये सौरसहिते वक्रालोकंगते भौ
मेन दृष्टे परिवेषगे तत्कालं परिवेषयुक्ते जातः पुरुषः परुषवचनः सदा प्रियाभिधायी अपस्मारार्तः क्षयीच्च भवति अत्र चंद्रमसस्त्रयः प्र
कारा व्याख्याताः त्रयश्च दोषाः यस्यैक प्रकारश्चंद्रमा भवति तस्यैको दोषो भवति यस्य प्रकारद्वयं तेन चंद्रे सौरेण युक्ते परुषवचनः
सदेवा प्रियाभिधायी भवति सरवितनये भौमदृष्टे अपस्मारार्तोः पस्मारः मृत्युः सरवितनये भौमदृष्टे तत्कालं परिवेषगे क्षयी भवति रवि

१४६

यमकुजैरिति रविरादित्यः यमः सौरः कुजो गारकः एतेः नभस्थलमाश्रितैः दशमस्थानस्थैः सौम्यादृष्टैः शक्रभयहाणांमध्यान्नेकेनचिदृष्टै
 रवलोकितैः जातोमनुजोमनुष्योभृतकोभवति तैः पूर्वोदृष्टैर्यहैः रवियमकुजैः वराधममध्यमोभृतकोभवति तेषांग्रहाणामेवंविधेनैकेनभृ
 तकोपिवरः श्रेष्ठोभवति अजुगुप्तितांभृतिकरोति हाभ्यामध्यमोभवति मध्यमांभृतिकरोति त्रिभिरधमोजुगुप्तितांभृतिकरोति १७
 इतिश्रीभद्रोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविद्यत्तौभनिष्ठाध्यायस्त्रयोविंशतिः २३ अथातस्त्रीजातकाध्यायोव्याख्यायते तत्रा
 दावेवपुरुषजन्मोक्तफलातिदेशतदधिकंनवसंततिलकेनाह यद्यत्फलमिति नरभवेपुंजन्मनियद्यत्फलमंगनानांस्त्रीणामक्षममसं

यद्यत्फलंनरभवेक्षममंगनानांतच्छ्रदेत्पतिषुवासकलंविधेयं तासांभर्तृमरणानिधनेवपुस्तु
 लयेदुगंक्षमगतास्तमयेपतिश्च १ युग्मेषुलघुशशिनाःप्रकृतिस्थितास्त्रोसच्छीलपूषणयु
 ताशक्रभदृष्टयोश्च औजस्थयोश्चमनुजाहृतिशीलयुक्तापापाचपापयुतवीक्षितयोरुणोना २

भाव्यंतत्पतिषुतद्भर्तृषुवदेद्वयात् पुंजन्मोक्तंफलंयद्वृत्तातामृदगित्यादि तत्रयत्स्त्रीणांक्षमयोग्यं तत्तासांमेववक्तव्यं यच्चाक्षमंसंभवति
 राज्यादितत्पतिषुतच्छ्रतककालेदृष्ट्वावक्तव्यम् यच्चसंभवति स्तनफादियोगानांफलंतदरिवलंसकलमुभयोरेववक्तव्यं तानिचिद्विधानिफ
 लानिकानिचित्स्त्रीणावक्तव्यानि कानिचित्पतिषु कानिचिद्वयोरपि वृत्तातामृदगित्याकारप्रदर्शनानिस्त्रीणामेववक्तव्यानि राजयोगादिफ
 लानितत्पतिषु तत्पतीनांस्तनफादियोगफलानि स्तनवदुःखप्रदर्शकानिउभयोरपि अथवासकलंसमग्रंस्त्रीजातकफलंतत्पतिषुविधेयंवक्तव्यं

तासामित्यादि तासांस्त्रीणांनिधनेः ष्टमेस्थानेभत्तमरणंयथावक्तव्यं तथोपरिष्ठाद्वक्ष्यति वपुस्तुशरीरंलभेंदुगंलग्नचंद्रयोगतं तच्चापितासांयथा
वक्तव्यं तथावक्ष्यति तासांस्त्रुभगतासौभाग्यंयादृग्भाविपतिर्वातादृगस्तमयेसप्तमस्थानाद्वक्तव्यं तदपिवक्ष्यति यदुक्तं वपुस्तुलभेंदुगंत
व १ पतिदर्शनं वसंततिलकेनाह युग्मित्यादि लग्नशशिनोरुदय चंद्रयोरपियुग्मेषुसमराशिषुस्थितयोः स्त्रीयोषित्पृच्छतिस्थिता
स्त्रीस्वभावाभवति प्रकृतोस्वभावेतिष्ठति तयोरेवलभेंदोः शम्भुदृष्टयोः सौम्यग्रहावलोकितयोः सच्छीलभूषणयुताभवति सच्छील
शोभनचारित्रं तदेवभूषणमलंकरणंतेनयुता अथवाशोभनेनशीलेनभूषणैश्चयुता भोजस्थयोरिति तयोरेवलभेंदोरोजस्थयोर्वि

कन्येवदुष्टात्रजतीहृदास्यंसाध्वीसमायाकुचरित्रयुक्ता भूम्यात्मजर्क्षक्रमशो
शकेषुवक्राकिर्जीवेदुजभार्गवानाम् ३

चभवति तयोः लभेंदोः पापयुतवीक्षितयोः पापसंयुतयोः अवलोकितयोर्वापापापापशीलागुणानासर्वगुणरहितात्वभवति अर्थादेवेक-
स्मिन्समराशिगेअन्यस्मिन्विषमराशिगेपुंस्त्रियोर्मध्यस्वरूपाकाराभवति एवमेकस्मिन्शुभग्रहयुतेअन्यस्मिन्पापयुतेसच्छीलाभवति
असच्छीलाचमित्रेत्यर्थः एवमेकस्मिन्शुभग्रहदृष्टेअन्यस्मिन्पापदृष्टेपि एवमुभयोरपिसौम्यासौम्ययुतदृष्टयोश्च अनयादिशाशेषक
ल्पनाकाया २ अथभौमक्षेलग्नचंद्रगेवाभौमादित्रिंशांशकजातायाः स्वरूपमिन्द्रवज्रयाह कन्येवेति भूम्यात्मजर्क्षभौमक्षेत्रेषु
श्विकयोरन्यतमेलग्रगतेचंद्रगतेवातत्रच वक्राकिर्जीवेदुजभार्गवानां कुजयमजीवज्ञासितानामंशकेषुत्रिंशद्भागेषुक्रमेणफलनिर्देशोवक्तव्यः

तद्यथा भौमलग्ने भौमत्रिंशांशके लग्ने चंद्रगेवा जाता कन्येवदुष्टा भवत्यनूदापि सापुरुषसंयोगे च व्रजति गच्छतीत्यर्थः सौरत्रिंशांशकजाता कन्येवदास्यंदासभावं व्रजति जनयति इहाग्निभौमक्षेत्रे जीवत्रिंशांशके साध्वी सच्छीला भवति बुधत्रिंशांशके जाता सामाया युक्ता भवति -
शक्रत्रिंशांशके जाता कुचरित्रयुक्ता भवति दुर्दत्ता इति एवंत्रिंशांशकफलं सर्वदा गुणनया परीक्षितव्यम् ३ अथ बुध
शक्रक्षेत्रयोरन्यतमेलग्नये चंद्रगेवा भौमादित्रिंशांशकजातायाः स्वरूपं द्विवज्रयाह दुष्टेति अंशकेषु वक्रार्कजिवेदुजभार्गवानामिति सर्वत्रानु
वर्तते अस्मरपूजितः शक्रस्तस्यैर्षेष्टषतुलयोरन्यतमेलग्नये चंद्रगेवा भौमत्रिंशांशकजाता दुष्टा दुष्टशीला भवति शनित्रिंशांशकजाता पुनर्ऋ

**दुष्टापुनर्ऋः सगुणा कलाज्ञारव्यातारुणेऽश्वासुरपूजितर्षेः स्यात्का
पटी क्लृप्तसमासतो च बोधे गुणादथा प्रविकीर्णकामा ॥ ४ ॥**

पाणिग्रहणादनंतरं अन्यस्य भार्या भवति जीवत्रिंशांशके जाता सगुणा गुणवती भवति बुधत्रिंशांशके जाता कलाज्ञा भवति गीतवाद्यनृत्यचित्रादिषु
कुशला शक्रत्रिंशांशके जाता रुणेः शीलादिभिः रव्याता भवति स्यात्कापटीत्यादिबोधे मिथुनवन्ययोरन्यतमेलग्नये चंद्रगेवा भौमत्रिंशांशके
जाता कापटी कपटासक्ता भवति सौरत्रिंशांशके जाता क्लृप्तसमानपुंसकतुल्या भवति गुरुः बृहस्पतित्रिंशांशकजाता साध्वी भवति बुधत्रिंशांशक
जाता रुणाऽऽगुणबहुला भवति शक्रत्रिंशांशकजाता प्रविकीर्णकामा विशिष्यन्त्या सर्वपुरुषगामिनी भवतीति ४ ७ ७ ७

हृ-टी
१४८

अथचंद्रार्कजीवसौरक्षेत्राणामन्यतमेलग्रगेचंद्रगेवाभौमत्रिंशांशकजातायाः स्वरूपंशादूलविकीर्णितेनाह स्वच्छंदेति इंदुभेककटेलेतहेतेवा
चंद्रेभौमत्रिंशांशकजातास्वच्छंदस्वेरिणीयथेष्टव्यवहारिणीभवति सौरत्रिंशांशकजातापतिघातिनीभवति जीवत्रिंशांशकजाताबहुरगुणाभवति
बुधत्रिंशांशकजाताशिल्पिनीशिल्पकर्मभिरताभवति शक्रत्रिंशांशकजाताअसाध्वीदुःशीलाभवति नाचारेति अर्कभेसिंहलेतेतद्गतेवा
चंद्रेभौमत्रिंशांशकेजातान्चारापुरुषान्चाराभवति नुरिवाचारोयस्याः केचिदाचाराइतिपठंति बहुभाषिणी सौरत्रिंशांशकेजाताकुलटा अ
साध्वीभवति जीवत्रिंशांशकेजातानृपवधूराजभार्याभवति बुधत्रिंशांशकेजातापुंचेष्टितापुरुषस्वभावाभवति शक्रत्रिंशांशकेजाताअगम्य

स्वच्छंदपतिघातिनीबहुरगुणाशिल्पिन्यसाध्वीदुभेनान्चाराकुलटार्कभेनृपवधूपुंचेष्टितागम्यगा
जैवेनैकरगुणाल्परत्यतिगुणाविज्ञानयुक्तासतीदासीनीचरताकिंभेपतिरतादुष्टाप्रजास्वांशकेः ५

गागम्यपुरुषाभिनीभवति जीवक्षेत्रेधन्विमीनयोरन्यतमेलग्रगतेतद्गतेवाचंद्रेभौमत्रिंशांशकजातानैकरगुणाबहुरगुणाभवति सौरत्रिंशांशकजाता
अल्परतीशीयवेगाभवति बृहस्पतित्रिंशांशकजाता अतिगुणाबहुरगुणवतीभवति बुधत्रिंशांशकेजाताविज्ञानयुक्ताआश्चर्ययुक्ताभवति शक्र
त्रिंशांशकेजाताअसती असाध्वीभवति दासीति आर्कभेसौरक्षेत्रे मकरकुंभयोरन्यतमेलग्रगेचंद्रगेवाभौमत्रिंशांशकजातादासीभवति
सौरत्रिंशांशकजातानोचरतानीचपुरुषसक्ताभवति जीवत्रिंशांशकजातापतिरताभर्तृभक्ताभवति बुधत्रिंशांशकेजातादुष्टाभवति शक्र
त्रिंशांशकेजाताः प्रजाभवतिवंध्या ५ एतदंशकेरिति तदर्थं मनुष्माह शशीतिराशिराशिमधिकृत्ययदेतत्रिंशांशकेउक्तफलं तच्छ

स्त्री-क.
२४

१४८

शिलग्रसमायुक्तेऽंद्रलग्नयुक्तेऽंशिकांशिकेः यस्मिन्नाशौयद्गृहः त्रिंशांशिकेचंद्रमाभवति तद्वत्फलंवाच्यम् योवालयेभवति तस्ययस्त्रिंशांशः
तद्वशाद्वा कथमुच्यते बलाबलविकल्पेनेत्यादि चंद्रलग्नयोः योबलवान्सयत्रराशौयत्रत्रिंशांशिकेभवतिव्यवस्थितः तस्ययदुक्तंफलं तदेवंविचितं
येत् एतदुक्तंभवति अन्यस्मिन्नाशावन्यस्मिन्त्रिंशांशिकेचंद्रमाभवति अन्यस्मिन्नाशौवन्यस्मिन्त्रिंशांशिके लयात्तदा तयोर्योबलवान् सयस्मि
न्त्रिंशांशिकेभवति तस्यैवफलंवेदेत् योबलरहितस्तस्यफलंनभवतीति ६ अथयस्मिन्योगेजाताः स्त्रीभिः पुरुषाकारसंस्थाभिः सह मदनं
शामयति तद्योगद्वयज्ञानग्रहविषयाह दृक्संस्थाविति असितः सौरः सितः शक्रः एतावसितसितौ परस्परंशो अन्यान्यांशगतौ सौरः

शशिलग्रसमायुक्तेः फलं त्रिंशांशिकैरिदं बलाबलविकल्पेन तयोर्दुक्तं विचिंतयेत् ६ दृक्संस्थावसितसितौ पर
स्परंशोशोकेवायदिघटराशिसंभवांशः स्त्रीभिः स्त्रीमदनविषानलप्रदीप्तसंशांतिनयति नराहृतिस्थिताभिः ७

शक्रांशगतः शक्रः सौरांशगतस्तौचपरस्परं दृक्संस्थौ अन्यान्यं पश्यतः एको योगः अथवाशोकेराशौ वृषतुल्योरन्यतमेलग्रगतेतत्कालं यदि
घटराशिसंभवांशः कुंभनवांशकोदयो भवति तदा द्वितीयो योगः अस्मिन्योगद्वयेजाता स्त्री अन्याभिरपराभिः स्त्रीभिः योषिद्भिः नराहृतिस्थि
ताभिः पुरुषसंस्थानाभिः पुरुषाकारयुताभिः मदनविषानलप्रदीप्तकामविषाग्निं प्रज्वालितं शांतिं नयति शामयति एतदुक्तं भवति अन्यास्त्री
स्वजघनेन पुरुषरूपेण चर्ममयं लिंगं बद्ध्वा पुं वत् तस्यारतिमभिजनयति यतोतिकामार्त्तत्वात् पुरुषयोगंगंतुं न शक्नोति ७ अथास्तमयेपति
श्चेति यदुक्तं तद्विज्ञानशादूलविक्रीडितेनाह शून्येति लयाच्चंद्राद्वायः सप्तमोराशिः स यदि शून्यः सर्वग्रहवियुक्तो भवति अबलेबलहीन

बृ. टी.
१४९

अतस्मिन्नस्तभवनेशून्ये अबलेचबलरहितेतथासौम्यैः शमग्रहेरनिरीक्षितेनकेनचिच्छुभग्रहेणदृश्यमानेनकेनचित्सौम्यग्रहेणसुतेजातायाः
भर्ताकापुरुषः कुत्सितपुरुषोभवति अथवालगाच्चंद्राद्वयः सप्तमोराशिस्तत्रबुधमंदयोर्जसौरयोरन्यतमेस्थितेजातायाः भर्ताक्रीडः पुरुषा
कारहीनोभवति यस्याश्चरगृहंचरराशिः सप्तमेभवति तस्याः नित्यंसर्वकालं भर्ताप्रवासान्वितः प्रवासशीलोभवति अर्थादेवंस्थिरेसप्तमे
नित्यगृहेस्थितोभवति द्विः स्वभावेकिंचित्प्रवासेकिंचिद्गृहेस्थितोभवति उत्सृष्टारविणाकुजेनविधवेति तरणोरवावस्तस्थितेसप्तमगेजा
तापतिनोत्सृष्टाभर्तात्यक्ताभवति एवंकुजेसप्तमगतेतस्मिंश्चाश्रमैः पापैः वीक्षितेबाल्येविधवास्डाविगतभर्तृकाभवति अर्कतनयेसौरेद्यूने

शून्येकापुरुषोबलेस्तभवनेसौम्यग्रहावीक्षितेक्रीडोस्तेबुधमंदयोश्चरगृहेनित्यंप्रवासान्वितः उ
त्सृष्टारविणाकुजेनविधवाबाल्येऽस्तराशिस्थितकन्येवाश्रमवीक्षितेकतनयेद्यूनेजरागच्छति ८

सप्तमगेतस्मिंश्चाश्रमैः पापैर्वीक्षितेदृष्टे कन्येकजरासुपगच्छति कुमार्येवदृष्टाभवति वृद्धत्वंप्राप्नोतीति विवाहंनकरोतीत्यर्थः अत्रचंद्रलग्नयोर्बलवशा-
देवैतद्वक्तव्यं ८ ननुचंद्रात्सप्तमस्थानादप्येतत्फलं कथमवगम्यते उच्यते सप्तमस्थानेचंद्रमसः फलदर्शनाभावात् पुनरपिजाताकीदृशीभविष्यतीति
तद्विज्ञानशार्दूलविक्रीडितेनाह आग्नेयैरिति एकैकस्मिन्पापग्रहेसप्तमफलसुक्तं यदिबहवः आग्नेयाः क्रूराः सप्तमस्थाभवति तदाप्रतिग्रहोक्तंफ-
लं त्यक्तातेराग्नेयैरस्तराशिसहितैः विधेवेभवति मिश्रैः क्रूरैः सौम्यैश्चसप्तमस्थैः पुनर्भूभवेत् स्वपाणिग्राहिणंत्यक्त्वा अन्यस्यभार्याभवतीत्य-
र्थः द्विसंस्कृता तथाचग्रंथांतरे पुनर्भूलक्षणसुक्तं स्वैरिणीस्वपतिं हत्वा सवर्णकामतः अथेत् अक्षतंचप्रजाहारंपुनर्भूसंस्कृतापुनः क्रूरइति

स्त्री. अं.
२४

१४९

शूर आदित्यांगारक शने चराणामन्यतमेऽस्तगेल ग्रात्सप्तमस्थे तस्मिंश्च हीनबले सर्वबलरहिते तथा भूते सोम्येक्षिते शभग्रहाणां बुधगुरुसितानामन्यतमेन ह
 ष्टे जाता स्वपतिना आत्मीयेनैव भर्त्रा प्रोद्भिद्यता त्यक्ता भवति अन्योन्यांशगयोरिति सितः शक्रः अविजो गारकः एतयोः सितो विजयोः अन्योन्यां
 शगयोः परस्परनवांशकस्थितयोः यत्र तत्र राशौ सितनवांशके भौमो भौमनवांशके शक्रः तदा सांगनास्त्री अन्यप्रसक्ता परपुरुषरता भवति अथ-
 वा द्युनेल ग्रात्सप्तमे स्थाने तावेव यद्यंगारक शक्रौ शीतरश्मि सहितौ चंद्रसहितौ भवतस्तथा अन्यपुरुषासक्ता भवति किंतु भूते रजु जयापत्युराज्ञये
 ति नैतु स्वातंत्र्येणेति ९ अथ येन योगेन जाता मात्रा सह बंधकी भवति येन चरुगार्दितयो निर्येन चरुभगातद्योगत्रयं मालिन्याह सौरारक्षे इति

आग्नेये विधवा स्तराशिसहितैर्मित्रैः पुनर्भू भवे शूरे हीनबले स्तगे स्वपतिना सोम्येक्षिते प्रोद्भिद्यता
 अन्योन्यांशगयोः सितो विजयोरन्यप्रसक्ता गना द्युने वायुदिशीतरश्मि सहितौ भूते स्तदानुज्ञया ९
 सौरारक्षे लग्रगे सेंदु शक्रे मात्रा साह्वं बंधकी पापदृष्टे कै जैस्तां शैसौरिणा व्याधियानिश्चास्त्राणी वल्लभासद्रुहांशे १०

सौरः शने चरः तद्वक्षे मकरकुंभौ आरोभौ मस्तदक्षे मेषहृत्त्रिको एषामन्यतमे लग्रगते तस्मिंश्च सेंदु शक्रे दुना चंद्रेण शक्रेण च संयुक्ते तथा भूते पापदृष्टे या
 पग्रहावलोकिते जाता बंधकी परपुरुषगामिनी भवति न केवलं यावन्मात्रा साह्वं जनन्या सह बंधकी जाता तन्मातापि बंधकी परपुरुषगामिनी भवति अ
 स्तां शैल ग्रात्सप्तमे स्थाने यो राशिस्तत्कालं कौजो भौमनवांशको भवति तस्मिंश्च कौजेऽस्तां शैसौरिणारविजेन दृष्टे जाता व्याधियोनिः सरोग
 भगा भवति यदुक्तं सभगातास्तमयेतदर्थमाह चारुश्रीणी वल्लभासद्रुहांशे इति यदा लग्नात्सप्तमे स्थाने सद्रुहस्य शभग्रहस्य नवांशको दयो

बृ-शं-
१५०

भवति तदाचारुशोभनीशोभनभगावल्लभापत्युः प्रियाचभवति १० अथयस्याः सप्तमंस्थानंशून्यंभवति तस्याः शौनेश्वरंगारकशकक्षेत्रे तदंशे वासस
मेयादृशी भवति तीद्विज्ञानंमालिन्याह वृद्धइति यस्याजन्मनिलग्रात्सप्तमेस्थानेसूर्यजस्यसौरस्यक्षेमक रकुंभयोरन्यतमसंबंधीनवांशकोवासस
मेभवति तस्याः वृद्धः मूर्खश्चभर्ताभवति यस्याः आवनेयस्यांगारकस्यक्षेमेषवृश्चिकयोरन्यतमस्तदंशकोवाससमेभवति तस्याः स्त्रीलोलः
स्त्रीपुष्टहथालुः क्रोधनः क्रोधशीलश्चभर्ताभवति एवंशौक्रेराशौवृषतुलयोरन्यतमेतदंशकेवाससमस्थेकांतोतीवदर्शनीयोः तीवसौभाग्ययुक्ते
वल्लभश्चभर्ताभवति बोधोभयुनकन्ययोरन्यतमेतदंशकेवाससमस्थेजातायाः भर्ताविद्वान्यंडितोनेपुणजश्चसर्वत्रसूक्ष्मदृष्टिर्भवति ११ अथच

वृद्धोमूर्खः सूर्यजक्षेशकेवास्त्रीलोलः स्यात्क्रोधनश्चावनेये शौक्रेकांतोतीवसौभाग्ययुक्तोविद्वान्
भर्तानेपुणजश्चबोधे ११ मदनवशागतोमृदुश्चचाद्रेत्रिदशगुरोर्गुणवान्जितोद्वयश्च अतिमृदुरति
कर्महृच्चसौर्ये भवति गृहेस्तमयस्थितेशकवा १२ श्रीगजाननप्रसन्

वादित्यराशौचतन्नवांशकेवातद्विज्ञानंपुष्पिताग्रयाह मदनेति यस्याः जातायाः सप्तमेस्थानेचांद्रोराशिः कर्कटस्तदंशकोवाभवति तस्याः भर्ता
मदनवशागतः कामातुरोमृदुश्चाकठिनश्चभवति त्रिदशगुरोः जीवस्यराशौधन्विमीनयोरन्यतमेसप्तमस्थेतदंशकेवाजातायाः भर्तागुणवान् शौ-
र्यादिभिर्गुणैर्युक्तो जितोद्वयोदातश्चभवति सौर्येराशौसिंहेतदंशकेवाससमस्थेजातायाः भर्ताः अतिमृदुरतीवाकठिनः अतिकर्महृदतीव्रव्या
पारहृद्भवति व्यापारकरणशीलः केचिद्रतिकर्महृदतिकामातुरोकामासक्तोभवति एवमस्तमयस्थितेसप्तमस्थानस्थेगृहेराशावांशकेवा

स्त्री-
१५

१५०

फलमभिहितं यत्रान्यसंबंधी शशिः सप्तमे भवति अन्यसंबंधी नवांशश्चतस्रशशपयोः यो बलवांस्तदीयं फलं वाच्यमिति १२ अथ चंद्रशक्रबुधानां द्वौ त्रयो
 बालग्रगताय स्यात् भवति तस्याः स्वरूपं वसंततिलकेनाह ईर्ष्या इति यस्याः जन्मलग्ने शशिशक्रौ चंद्रमितौ समेतौ भवतः सा ईर्ष्यां न्विता मात्सर्यं युक्ता
 सूरवपरासूरवासक्ता च भवति ज्ञेहोः बुधचंद्रयोः लग्नगतयोः कलासनिपुणात्स्त्रिंशत्सूरिवता संजातसूरवा भवति गुणाढ्या गुणबहुला च शक्र
 क्रजयोः सितबुधयोर्लग्नगतयो रूचिरादर्शनीया सक्तांतासभगा भर्तृवल्लभा कलाज्ञा च भवति त्रिंशपीति यस्यास्त्रयोपि चंद्रबुधशक्रालगता
 भवति साऽनेकवसुसौरव्यगुणा अनेकैर्वसुभिः धनेः सौरव्यैरनेकैर्बहुभिश्च गुणैर्युक्ता भवति अपिशब्दा त्रिषु शक्रभेषु बुधगुरुसितेषु लग्नगते

ईर्ष्यां न्विता सूरवपराशशिशक्रलग्ने ज्ञेहोः कलासनिपुणास्त्रिंशत्सूरिवता गुणाढ्या शक्रजयो-
 स्तुरुचिरासभगा कलाज्ञा त्रिंशप्यनेकवसुसौरव्यगुणा शक्रभेषु १३ क्रूरश्मविधवतानिध
 नेश्वरोशयस्य स्थितो वयसितस्य समेप्रदिष्टा सत्त्वर्थगेषु मरणं स्वयमेव तस्याः कन्यालिगो
 हरिषु चाल्यसूतत्वमिदौ १४

बुजाता अनेकवसुसौरव्यगुणा भवति १३ अत्र पूर्वतासां भद्रमरणमिति यदुक्तं तद्विज्ञानं
 वसंततिलकेनाह क्रूरश्म इति यस्याः क्रूरग्रहोश्मस्थाने भवति तस्या विधवता भवति कस्मिन्काल इत्याह निधनेश्वरोयस्येति निधनेश्व
 रोश्मस्थानाधिपतिर्यस्य ग्रहस्य नवांशके भवति तस्य यद्वयस्तस्मिन्वयसि विवाहात्परतस्तस्याः वैधव्यं वक्तव्यं एकद्वौ नवविंशतिरित्यादिग्र
 हवयः एवंकेचिद्दंति वयंपुनः दशांशं दशाकालं वयः शब्देन ब्रूमः यत्र निधनेश्वरश्चंद्रभौमयोरन्यतमं शो भवति तत्र चंद्रभौमयोर्वयः प्र

माणं वर्षत्रितयं तत्र प्रायः कुमारीणां विवाहासंभवस्तस्मादष्टमस्थानाधिपतिर्यस्यांशकेव्यवस्थितस्तस्यां तर्दशाधिपतिस्तस्याविवाहात्परं विधवताप्रदि
होक्ता सत्स्विति यस्याजन्मनि क्रूरग्रहोष्टमगोभवति सद्रहः शुभग्रहः कश्चिदर्थगो द्वितीयस्थानगतो भवति तस्याः भर्तुः परस्तात् स्व
स्थैवमरणं भवति यस्याजन्मनि कन्यायामलिनिहश्चिकेगविष्टपेहरोसिंहेवाइंदुः स्थितो भवति तस्याअत्यस्तत्वं स्वल्पपुत्रत्वं वक्तव्यं कन्यालिगो
हरीणामन्यतमश्चंद्राशिर्यस्यास्तस्याः अत्याः पुत्रा भवन्तीति १४ अथयस्मिन्योगे जाता पुरुषिणी भवति यस्मिंश्च ब्रह्मवादिनी भवति तद्योगह
यं शार्दूलविक्रीडितेनाह सौरे इति सौरे शौनेश्चरे मध्यबलेनातिबलवति नचातिबलहीने तथा शीतांश शक्रेन्दुजैः शशिसितबुधैः बलेन वीर्ये

सौरे मध्यबले बलेन रहितैः शीतांश शक्रेन्दुजैः शेषैर्वीर्यसमन्वितैः पुरुषिणी यद्योजराशुद्धमः
जीवारास्युजिदैदवेषु बलिषु प्राग्गुराशौ समे विरथ्याता भुविने कशास्त्रनिपुणास्त्री ब्रह्मवादिन्यापि १५

पारहितैः विवर्जितैः शेषैरादित्यभौमजीवैर्वीर्यसमन्वितैः सबलैर्यत्र तत्रावस्थितैर्यद्योजराशिः विषमराशिरुद्धमः उद्गमे उदये लगे भवति विषम
राशिः लगे जाता भवतीत्यर्थः तदाजातामेषामिथूनसिंहबुलाधन्विकुंभानामन्यतमेसापुरुषिणी भवति बहुपुरुषेत्यर्थः जीवारास्युजिदैदवेषुति
जीवो बृहस्पतिः आरोभौमः अस्फुजिच्छुक्रः एदवेषु बुधः एतेषु यत्र तत्रावस्थितेषु बलिषु वीर्यवत्सु तथा प्राग्गुरे यदि सपराशिर्भवति तदा-
जातास्त्री भुवि भौमो विरथ्याता सर्वत्र प्रथिता अनेकशास्त्रकुशला अनेकेषु बहुषु शास्त्रेषु कुशला तज्ज्ञा ब्रह्मवादिन्यापि मोक्षशास्त्रेषु कुशला भव
ति १५ अथयद्योगजाता प्रव्रज्यामाश्चयति तद्विज्ञानं प्रहृषिण्याह पापेति पूर्वसप्तमस्थस्य ग्रहस्य पृथक्पृथक् फलमुक्तं तत्र लघात्पापे

क्रूरग्रहेः स्तेसप्तमस्थेयद्यन्यः कश्चिद्ग्रहो लग्रान्न वमगतो भवति तदासास्त्री प्रायुक्तं फलं न प्राप्नोति नवमगतस्य ग्रहस्य तुल्यां तत्कथितां प्रव्रज्यां युवतिः
 स्त्री अपसंशयेन निःसंशयेनोपैति प्राप्नोति एवं स्त्रीजातकं व्याख्यातं उद्वाहे इति अत्र ये योगा व्याख्यातास्ते चेद्दुद्वाहे विवाहकाले भवति तदा योगोक्त
 फलं वाच्यं तथा तस्या वरणविधौ कन्यामार्गणकाले प्रदानकाले कन्यादानकाले च चिंतायां प्रश्नकाले एवं सकलं सर्वविधेयं वक्तव्यम् स्त्रीजातके
 पुत्रे शक्रभाशक्रभायोगा उक्तास्तेः चापि शक्रभाः शक्रभावक्तव्याः न सकलजातकोक्ताः ते च यथा प्रदर्शितकाले न वज्ञेयाः येषां च वस्यमाणविवाह
 पटलोक्तयोगैर्बाधो भविष्यति ते च न वक्तव्याः युक्त्येति द्विवाहपटलमुक्तमिति १६ इति श्रीमद्द्वैतलविरचितायां स्त्रीजातकांश्चतुः २४

पापेस्तेन वमगतग्रहस्य तुल्यां प्रव्रज्यां युवतिरूपैत्यसंशयेन उद्वाहे वरणविधौ प्रदानकाले
 चिंतायामपि सकलविधेयमेतत् १६ इति बृहत् स्त्रीजातकाः अध्यायश्चतुर्विंशतिः २४

अथातो नैर्याणिकाऽध्यायो व्याख्यायते तत्रादावेवाष्टमे स्थाने ग्रहदृष्टे विद्युक्ते युते वायथा भ्रियते तद्विज्ञानं शार्दूलविक्रीडितेनाह मृत्युरिति बलि
 भिर्यहे मृत्युगृहे स्थणेन मृत्युर्भवति यस्य जन्मलग्नान्मृत्युगृहमष्टमं स्थानं शून्यं यो ग्रहो बलवान् पश्यति तस्य ग्रहस्य यो धातुस्तत्तद्भातुको
 पोद्भवस्तेन धातुना प्रकृपितेन स भ्रियते तद्यथाऽर्कस्य पित्तं चंद्रस्य वातकफो भ्रौमस्य पित्तं बुधस्य त्रयोपि वातपित्तश्लेष्माणः बृहस्पतेः क
 फः शक्रस्य वातकफो सौरस्य वात इति तत्संयुक्तभगात्रज इति तदित्यनेन लग्नादष्टमस्थानस्य परामर्शः तेनाष्टमेन युक्तं यद्भगात्रं तत्संयु-
 क्तभगात्रं तज्जातस्तत्संभूतः लग्नादष्टमो राशिः यस्मिन् नंगे कालारव्यपुरुषस्य वर्तते तस्मिन् नंगे दृष्टग्रहोक्तदोषकोपाभ्रियते भूरिभि

बहुभिः वीर्यान्वितैः सबलैः बहुभवो मृत्युः यदा बहुवोपिवीर्यान्वितास्तच्छून्यमष्टमस्थानं पश्यन्ति तदा यावन्तः पश्यन्ति तावतां ग्रहणा मुक्तदोषप्रकोपेन ते च बहुवोदोषायस्मिन्काले पुरुषांगल ग्राह्यमराशिवर्तते तस्मिन्गोप्रकुप्यनिधनं कुर्वतीति अग्र्यं द्वायुधजइति सूर्यादिभिरष्टमे स्थाने स्थितैरग्न्यादिभिर्मृत्युर्भवति तद्यथा यस्य लग्नादष्टमे स्थानेः को भवति तस्याग्निहेतुको मृत्युर्भवति एवं चंद्रेष्टमे बृहेतुकः भौमे आयुधहेतुकः बुधे ज्वरहेतुकः जीवे आमयक्तः अविज्ञातव्याधिहेतुकः शक्रे लृहेतुकः सोरेः क्षुद्धे तु कइति एतैर्ग्रहैर्बलिभिर्यथोक्त एव मृत्युः शप्तेन कर्मणा भवति बलहीनैरशप्तेन मध्यबलेर्मध्यमेनेति विज्ञातमरणप्रकारस्य मरणदेशज्ञानार्थमाह निधने चरादिति यस्य निधनेः ष्टमे स्थाने चरा

अथ नैर्याणिकाः ध्यायप्रारंभः मृत्युर्मृत्युग्रहेक्षणेन बलिभिस्तद्गतुकोपोद्भवस्तत्संयुक्तभगात्रजो बहुभवो वीर्यान्वितैर्भूरिभिः अग्र्यं द्वायुधजो ज्वरामयक्तस्तत्क्षुद्धे तश्चाष्टमे सूर्याद्यैर्निधने चरादिषु परस्वाध्वप्रदेशादिति १

शिर्षवति सपरदेशो म्रियते यस्य स्थिरः सस्वदेशे यस्य द्विस्वभावः सोध्वप्रदेशे पथि म्रियतइति १ अथ शैलाग्राभिघातेषु ये र्योगैर्म्रियते तान् शार्दूलविक्रीडितेनाह शैलाग्राभिहतस्येति सूर्यकुजयोः रविभौमयोः युगपत्तुल्यकालं खबंधुस्थयोर्दशमयोश्चतुर्थयोर्वाजातस्य शैलाग्राभिहतस्य शिलाप्रहारेण हतस्य मृत्युर्भवति कूपइति मंदशशाकभूमितनयेः सोरंदुभौमैः रथ्या संख्यंबंध्वस्तकर्मस्थितेश्चतुर्थसप्तमदशमस्थैः तद्यथा सोरंचतुर्थगे चंद्रसप्तमगे भौमदशमगे जातः कूपे पतितो म्रियते कन्यायाभिहित हिमोष्णकरयोश्च दार्कयोः कन्यायां स्थितयोश्च पापग्रहदृष्टयोर्जातः स्वजनेन म्रियते स्वजनेन व्यापाद्यते उभयोर्दयो द्विस्वभावराशा लुदये लग्रगते तत्र चार्क शशिनोरवि

चंद्रोयदास्यातां भवेतां तदा तोये जले मज्जितो मग्नो भ्रियते २ अथान्यानपिमृत्युयोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह मंदे इति मंदेशानेश्वरे कर्कट
 गेकुलीरस्थे मृगाकेचंद्रे मृगे मकरस्थिते जातस्य जलोदर हृतो जलोदरेण मृत्युर्भवति शस्त्राग्निप्रभव इति शशिनचंद्रे कुजर्क्षे मेषवृश्चिक
 योरन्यतमस्थे तत्र चाशभयोर्द्वयोः पापयोर्मध्यस्थे जातस्य शस्त्राग्निप्रभवः शस्त्रेणाग्निना वा प्रभवति तत्कृतो मृत्युः कन्याया मिति शी
 तगोचंद्रे कन्यायां तद्द्विस्थिते पापद्वयमध्यगते जातस्य रुधिरात्थ शोषजनितो मृत्युर्मरणं भवति दुष्टेन रक्तेन घोषेण वा उत्थितो जनितः

शैलाग्निहितस्य सूर्यकुजयोर्मृत्युः रवबंधुस्थयोः कूपे मंदशशांकभूमितनयैर्बन्धुस्तकर्मस्थितैः
 कन्यायां स्वजनाद्धिमोष्ठा करयोः पापग्रहे दृष्टयोः स्यातां यद्युभयोर्दयैर्कशशिनो तोये तदा मज्जितः २
 मंदे कर्कटगे जलोदर हृतो मृत्युर्मृगाके मृगे शस्त्राग्निप्रभवः शशिन्यशभयोर्मध्ये कुजर्क्षे स्थिते क
 न्यायां रुधिरात्थ शोषजनितस्तद्द्विस्थिते शीतगोसौरर्क्षे यदि तद्देवहिमगौरज्वाग्निपातैः हृतः ३

उत्पन्नः सौरर्क्षे इति हिमगोचंद्रे सौरर्क्षे मकरकुंभयोरन्यतमस्थे तद्दत्तस्मिंश्च पापद्वयमध्यगते यदि चेज्जातस्तदा रज्वाग्निपातैः रज्वाग्निना पा
 ताद्वा भ्रियत इति ३ अथान्यानपिमृत्युयोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह बंधाद्दीनवमस्थयोरिति अशभयोर्द्वयोः पापयोर्दीनवमस्थयोः पं
 चमनवमस्थानस्थयोस्तयोश्च सौम्यग्रहे रदृष्टयोरनेव लोकि तयोर्जातः बंधाद्बंधनेन भ्रियते द्रेष्काणोरिति येन लभेन पुमान् जातस्तस्मा
 ददृष्टमेस्थाने योराशिस्तत्कालं वर्तते तत्र यदि सपाशसर्पेद्रेष्काणो भवति सनिगडो वा तदा जातः बंधनेन भ्रियते तत्र भुजगपाशभृद्द्रेष्काणः क

बृ-टी-
१५३

कटाद्यः वृषद्वितीयः कन्यातिमश्च कन्यायाभिहिते मीनलग्नजातः कन्यायामस्तगेसप्तमस्थेचंद्रे तस्मिंश्चाशुभान्वितेकेनचित्पापेन सहिते सि-
तेशक्रे मे षगे सूर्ये रवौ लग्नगते जातस्य मरणं मंदिरे ग्रहे स्त्रीहेतुकं स्त्रीनिमित्तं विद्धि जानीहि ४ अथान्यानपिमृत्युयोगान् शार्दूलविक्रीडि-
तेनाह शूलोद्भिन्नतनु रिति सरवे चतुर्थे स्थानेः वनिस्मृते भौमे स्थिते सूर्ये पिवा इति रवौ चतुर्थे स्थे रवदशमे स्थाने यदि यमः सौरो भवति
तदा जातः शूलोद्भिन्नतनु भ्रियते शूलेनोद्भिन्नातनु र्यस्य शूलप्रोतस्य तस्य मरणं भवति सप्रक्षीण इति पापैः रविभौमसौरैः सप्रक्षी

बंधाद्धीनवमस्थयोरशुभयोः सौम्यग्रहादृष्टयोर्द्वेषाणेश्वससर्पपाशानिगडैः छिद्रस्थितेर्बंधतः
कन्यायामशुभान्वितस्तमयगे च द्रसितमे षगे सूर्ये लग्नगतं च विद्धि मरणं स्त्रीहेतुकं मंदिरे ४ शूलो-
द्भिन्नतनुः सरवे वनिस्मृते सूर्ये पिवा रवे यमे सप्रक्षीणा हि मांशुभिश्च युगपत्पापैस्त्रिकोणाद्यगेः बंध-
यस्थे च रवौ विद्यत्यवनिजे क्षीणे दुसंवीक्षिते काष्ठेनाभिहतः प्रयाति मरणं सूर्यात्मजेनेक्षिते ५

पाहिमांशुभिरिति क्षीणचंद्रसंयुक्तेश्च युगपत्तुल्यकालं त्रिकोणाद्यगेः पंचमनवमलग्नस्थेः एतदुक्तं भवति सक्षीणचंद्राणां पापानामेतत्स्थान-
त्रयं मुक्त्वाऽन्यत्रावस्थितिर्न भवति तदा चकाराच्छूलोद्भिन्नतनु भ्रियते बंधुस्थे चेति रवौ सूर्ये बंधुस्थे लग्नचतुर्थगे विद्यति दशमेः वनि-
स्मृते भौमे स्थिते तस्मिंश्च क्षीणे दुनाक्षीणचंद्रेण संवीक्षिते तदा जातश्चकाराच्छूलोद्भिन्नतनु भ्रियते अस्मिन्नेव योगे चतुर्थगे रवौ दशमस्थे
भौमे तस्मिंश्च सूर्यात्मजेन शनैश्चरेणोक्षिते दृष्टे जातः काष्ठेनाभिहतः काष्ठयातेन ताडितो मरणं प्रयाति प्राप्नोतीत्यर्थः ५ ७ ७

नेर्या-
२५

१५३

अथान्यानपिमृत्युयोगान्वसंततिलकेनाह रंध्रास्पदेति रंध्रमष्टमंस्थानं आस्पदं दशमं अंगलग्नं हिबुकस्थानंचतुर्थं एतेरंध्रास्पदांगहिबुके यथासंख्यं प्रक्षीणचंद्ररुधिरार्किदिनेशयुक्तैः एतद्भुक्तंभवति अतिक्षीणचंद्रोष्टमेरुधिरौभौमः दशमेआर्किः सौरांगलग्नेदिनेशोरविश्वतुर्थंएवंविधेयोगे जातोलगुडहतांगोलगुडताडितावयवोभ्रियते केचित्पठंतिलगुडाहतांतइति लगुडाहतोभवति तैरेवेति तैरेवग्रहैः प्रक्षीणचंद्ररुधिरार्किदिनेशैः यथासंख्यं कर्मनवमोदयपुत्रसंस्थैः दशमनवमलग्नपंचमस्थैः क्षीणचंद्रमादशमेभौमोनवमे सौरोलग्न्ये अर्कःपंचमेयादिभवतितदाजातस्यधूमेनाग्निबांधनेनशरीरनिकुट्टनेनकाष्ठादिनाप्रहरणेनवा तस्यमृत्युर्भवति ६ अथान्यानपिमृत्युयोगान्वसंततिलकेनाह बांधस्तकर्मस-

रंध्रास्पदांगहिबुकेर्लगुडाहतांगः प्रक्षीणचंद्ररुधिरार्किदिनेशयुक्तैः तैरेवकर्मनवमोदयपुत्रसंस्थैर्धूमाग्निबांधनशरीरनिकुट्टनांतः ६ बांधस्तकर्मसहितैः कुजसूर्यमंदैर्निर्याणमायुधशिरिवक्षितपालकोपात् सौरेंद्रभूमितनयैः स्वसुरवास्पदस्थैर्द्वितीयः क्षतहृमिहतश्चशरीरघातः ७ हितैरिति कुजोंगारकः सूर्योरविः मंदः सौरः एतेर्यथासंख्यंबांधस्तकर्मसहितैः चतुर्थसप्तमदशमस्थैः चतु-

र्थेभौमः सप्तमेसूर्यः दशमेसौरः यस्यजन्मनिभवंति तस्यायुधेनरवङ्गादिनाशिरिवनाग्निनाक्षितपालकोपेननृपकोधेनवाएषामन्यतमेननिर्याणमृत्युर्भवति सौरेंद्रभूमितनयैः शनिशशिभौमैः यथासंख्यं स्वसुरवास्पदस्थैर्द्वितीयचतुर्थदशमस्थैर्द्वितीयेसौरः चतुर्थेचंद्रः दशमेभौमः यस्यजन्मनिभवंति तस्यक्षतहृमिहतः क्षतेच्छिद्रेहृमयः कीटाउत्सद्यंते तत्क्षतश्चशरीरपातोभवति क्षतहृमिभिः पतितैर्मृत्युर्भवति ७

वृ-री-
१५४

अथान्यानपिमृत्युयोगान्शादूलविक्रीडितेनाह रवस्थइति अर्केरवोरवस्थेदशमस्थानगतेकुजेरसातलगतेचतुर्थस्थेजातस्ययानप्रपातात्वाहनात्यतिन
स्यवधोमृत्युर्भवति यंत्रोत्पीडनजइति कुजेगारकेऽस्तमयेसप्तमस्थेसौरेंदिनाभ्युहमेसौरश्चंद्रश्चैनश्चतसौरेंदिनाः शनिचंद्ररविभिरभ्युहमेल
येस्थितैः जातस्ययंत्रोत्पीडनजोवधः यंत्रपीडितोभ्रियते केचित्क्षीणंहीनाभ्युहमेइतिपठति क्षीणेंद्रुः क्षीणचंद्रमाइनआदित्यः आर्किःसौ
रः एतैःलयेस्थितैः जातस्ययंत्रोत्पीडनजोवधः विण्मध्यइति रुधिरोगारकः आर्किःसौरः शीतकिरणश्चंद्रः एतैःयथासंख्यंजूकाज
सौरक्षंगैः जूकस्तुलः अजोषेषः सौरक्षेमकरकुंभोतेनतुलेकुजोभोमः मेषेसौरः मकरकुंभयोरन्यतमेचंद्रः एवंयस्यजन्मनिभवंति सवि-

रवस्थेर्केवनिजेरसातलगतेयानप्रपाताद्दुधोयंत्रोत्पीडनजः कुजेस्तमय
गेसौरेंदिनाभ्युहमे विण्मध्यरुधिरार्किशीतकिरणेजूकाजसौरक्षंगै
र्यातेवांगलितेदुसूर्यरुधिरैर्व्योमास्तबंध्वाङ्कयान् ८ श्रीछण्णाय

ण्मध्यमेध्यमध्येभ्रियते यातेवैति गलितेंद्रुः क्षीणचंद्रः सूर्यआदित्यः रुधिरोगारकः एतैर्यथासंख्यंव्योमास्तबंध्वाङ्कयान्यातेः प्राप्तेः व्योम्नि
दशमेक्षीणचंद्रः अस्तमयेसप्तमसूर्यः बंध्वाहयेबंधुसंज्ञिकेचतुर्थेभे बंधित्याङ्कयंसंज्ञायस्य एवंयस्यजन्मनिभवति सवाग्रहणात्वि
ण्मध्येभ्रियते ८ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वैतालीयेनाह नीर्यान्वितेति क्षीणेंद्रोक्षीणचंद्रेवीर्यान्वितेनसबलेनवत्रेणभोमेनदृष्टेवीक्ष
तेर्कजेसौरैर्निधनंस्थितैः एमेजातस्यगुल्होद्भवरोगपीडयागुल्होयउद्भूतउत्पन्नरोगोगदस्तत्पीडयाः शीभगंदरार्त्याकुमिशस्त्रदाहजः ह

नेयो-
२५

१५४

भिजः शस्त्रजः दाहजः अशोभगंदरादिरोगदोषात् कृमिपातेन शस्त्रकर्मणावादाहेन वाक्रियमाणेन तस्य मृत्युर्भवति ९ अथान्यानपिमृत्युयोगान्वसंततिलकेनाह अस्तेरवाधिति अस्तेसममेरवाचादित्येसरुधिरेणभौमेन संयुक्तेस्थितेः कृपुत्रेसौरनिधनेः ष्टमेक्षीणेहिमगौचंद्रे रसातलगतेचतुर्थस्थानस्थे जातः स्वगांतो भवति स्वगः पक्षीतत्कृतो मृत्युर्भवति तस्य मृतस्याग्नि संस्कारेण भवतीत्यर्थः लग्नात्मजाष्टमेति इनः सूर्यः भौमः कुजः मंदः सौरः चंद्रः शशांकः एतैर्यथा संख्यं लग्नात्मजाष्टमतपः सः स्थितैः लग्नपंचमाष्टमनवमस्थैः तेन लग्नेर्कः पंचमेभौमः अष्टमेसौरः नवमेचंद्रोयस्य जन्मनि भवति तस्य शैलशिरवरात् पर्वतमस्तकात् पतितस्याशनिपातेन चोल्कयावज्जपा

वीर्यान्वितवक्रवीक्षितेक्षीणेंदौनिधनस्थितेः कर्जे गुल्फोद्भवरोगपी
 ज्यामृत्युः स्यात्कृमिशस्त्रदाहजः ९ अस्तेरवौसरुधिरेनिधनेकृपुत्रे
 क्षीणे रसातलगते हिमगौरवगातः लग्नात्मजाष्टमतपस्विनभौममद
 चंद्रेस्तु शैलशिरवराशानिकुड्यपातेः १० तेन कुड्यपातनभिनिपातेन चामृत्युर्भवति १० अथय-

स्यजन्यन्येतेषांयोगानांमध्यादन्यतमोयोगो न भवति नचाष्टमेस्थाने कश्चिद्द्रहो भवति नचाष्टमंस्थानं कश्चिद्द्रहः पश्यति तन्मृत्युकारणं वेताली
 येनाह द्वाविंशति येन द्रेष्णाणेन पुमान् जातस्तस्माद्योद्वाविंशोद्रेष्णाणो भवति ससूरिभिः पंडितैः निधनस्य मृत्योः कारणं निमित्तं क
 शितः कथमित्याह तस्याधिपतिरित्यादि तस्य द्वाविंशस्य द्रेष्णाणस्य योधिपतिर्ग्रहस्तस्याभ्यंघ्रायुधजइत्यादि स्वगुणैर्योहेतुः पठित

स्तेननिर्याणंमरणंप्रयच्छतिददाति अथवागस्मिन्नाशौसद्वाविंशोद्रेक्षाणोभवति तस्यराशेर्यःस्वामीतत्संभवोभवति सवास्वरुणेरात्पीयहे
 लुभिःनिर्याणंमरणंप्रयाति सचद्वाविंशोद्रेक्षाणोलग्रादष्टमराशौभवति सकथंजायतेउत्पद्यते यदिलग्नस्यप्रथमोद्रेक्षाणस्तदाष्टमस्यापि
 प्रथमोथलग्नस्यद्वितीयस्तदाऽष्टमस्यापिद्वितीयोऽथलग्नस्यतृतीयस्तदाऽष्टमस्यापितृतीयः नकेवलंयावत्सर्वराशीनामेषैवव्यवस्था
 अनेनक्रमेणप्रकरणयोःष्टमराशिः द्रेक्षाणः सएवद्वाविंशोद्रेक्षाणइति तत्रैतज्जातं यस्योक्तयोगानामन्यतमोयोगोभवति नचाष्टमस्या
 नंग्रहयुतवीक्षितं तस्यद्वाविंशोद्रेक्षाणाधिपाष्टमराशयधिपयोर्योर्बलवांस्तदुक्तदोषेणमृत्युरिति ११ अथयादृग्भूमौम्रियतेतद्विज्ञानं

द्वाविंशः कथितस्तुकारणंद्रेक्षाणोनिधनस्यस्तरिभिः त
 स्याधिपतिर्भवोपिवा निर्याणंस्वरुणेःप्रयच्छति ॥ ११ ॥

वसंततिलकेनाह होरावशांशेति पुरुषस्यजन्मसमयेहोरायांलग्नेयोनवांशकोभवति तस्ययोधिपतिः ग्रहस्तेनयोर्युक्तेराशिः सराशिर्यत्रस्थि
 तइत्यर्थः तस्यराशेर्यायोग्याभूमिस्तस्याभूमौसम्रियते तद्यथा सचेद्वाशिदूयेभवति तदाअधिकसंचारभूमौसचेद्वाशिःभेषोभवति
 तदाजाविकल्पसंज्ञेभूमौ वृषभश्चेत्तदावृषभप्रचारभूमौमिथुनश्चेत्तदाग्रहे कर्कटश्चेत्तदाकूपेसिंहश्चेत्तदाग्रण्ये कन्याश्चेत्तदाकूपे तुलाश्चे
 त्तापणग्रहे वृश्चिकश्चेत्तदाश्वभू धन्वीश्चेत्तदाऽश्वप्रचारभूमौ मकरश्चेत्तदानूपे कुंभश्चेत्तदाग्रहे मीनश्चेत्तदानूपइति येषालुपुन
 र्मृत्युयोगेजलादोमरणमुक्तंतेषांतेषैव नकेवलंदर्शितराशिवशेनभूमदेशोवक्तव्यः अपितुयोगेक्षणादिभिरिति सलग्नवांशकाधिपति

र्यस्मिन्नाशौच्यवस्थितः तत्रयद्यनेनग्रहेणतस्ययोगोभवति तदातस्यचयाभूमिः ईक्षणादिर्योवातस्यपश्यति आदियहणाद्यस्यनवांशकेस्थितस्तस्यापि
 याभूमिरुक्तातस्यांसन्धियतइति अत्रचबहुभूमिसंभवेग्रहबलादुक्तव्याः ननुचग्रहस्यकाभूमिः उच्यते ग्रहस्यात्मीयराशेर्याभूमिः सैवेति ननुयस्य
 राशिद्वयतस्यकाभूमिरित्युच्यते तत्रत्रिकोणराशेः संबंधिनीभूमिः तद्यथा आदित्यस्यासिंहभूमिः अरण्यम् चंद्रमसः कर्कटभूमिरनूपंभौ
 मस्यमेषभूमिरजाविकसंचारप्रदेशः बुधस्यकन्याभूमिरनूपः जीवस्यधनुर्भूमिरश्वप्रचारः शुक्रस्यतुलाभूमिः विपाणिः शनैश्चरस्यकुंभभूमिः
 ग्रहमिति कैचिदत्रदेवालयेअग्निविहारकोशशयनक्षित्युत्कराः स्युरित्यादिकंस्थानमिच्छंति एतच्चशोभनं यतः एतेषुस्थानेषुभ्रियमाणाह-

होरानवांशकपयुक्तसमानभूमौयोगेक्षणादिभिरतःपरिकल्प्यमेतत् मोहस्तुम्
 त्वुसमये अनुदिताशतुल्यः स्वेशोक्षितेद्विगुणितस्त्रिगुणः शतभैश्च ॥ १२ ॥ ६२ ॥

श्यंतइति एवमेतस्मादन्यत् परिकल्प्यंचिंत्यम् मोहस्त्विति यावंतोलग्रस्यनवांशकाअनुदिताः शेषास्तेषामंशानांसपीडितानां यावत्कालोभव
 ति एतदुक्तमवति यावत्कालोल्लादवशिष्टः पुरुषस्यजन्मविषयेभवति तावंतस्तावत्कालमिति सचेत्तुग्रराशिः यदिस्त्वेशेनस्वपतिने
 क्षितोदृष्टस्तदासएवकालोद्विगुणोवक्तव्यः अर्थादेवस्वामिनासौम्यग्रहेणचदृष्टस्तदाषड्गुणकालोवक्तव्यः १२ अथमृतस्यशरीरपरिणामज्ञानं-
 मालिन्याह दहनेति निधनभवनेष्टमेस्थानेयोद्रेक्षाणोव्यवस्थितः तद्वशाच्छवपरिणामश्चित्तीयः सचगणनयाद्वाविंशोद्रेक्षाणोभवति
 सचयदिदहनद्रेक्षाणोऽग्निद्रेक्षाणोभवति तदाभस्मत्वेनपरिणामत्यग्निनादत्यते पापद्रेक्षाणोऽग्निद्रेक्षाणः अथजलद्रेक्षाणोभवतितदासकिं

सं. टी.
१५६

द्यते जलमध्येक्षिप्यते सौम्यग्रहद्रेक्षाणोजलद्रेक्षाणः अथमिन्द्रद्रेक्षाणो भवति नदा शक्यति नदव्यतेनचापिजलमध्येक्षिप्यते सौम्यग्रहद्रेक्षाणः पाप-
युक्तो भवति पापग्रहद्रेक्षाणो वासौम्ययुक्तस्तदा मिन्द्रद्रेक्षाणः तथा निधन भवन संस्थे रश्मराश्याश्रितैः व्यालवर्गैः सर्पद्रेक्षाणैः विडंबितो भवति
तदा मधुसूगालकाकादिभिर्भुज्यते भक्ष्यत इत्यर्थः अत्र व्यालद्रेक्षाणाः कर्कटाद्याः कर्कटद्वितीयः वृश्चिष्वाद्यः वृश्चिकद्वितीयः मीनांत्यश्च उ-
क्तं च शशिशृगृहपूर्वापरगोकीटस्य चर्मनपश्चिमोपगतः निधने यस्य भवति द्रेक्षाणास्तस्य च मृतस्य भुजंति वायसाद्याः प्राणि समूहान् चास्ति संदेहः
पापग्रहद्रेक्षाणो यस्याश्मराशिसंस्थितो भवति दहनं प्राप्नोति नरो मृतमात्रे निश्चयात्पवेदेत् एव सौम्यद्रेक्षाणोजलमध्येक्षिप्यते नरो च मृतः

दहनजलविमिश्रैर्भस्मसंक्लेदशोषैर्निधनभवनसंस्थैर्व्यालवर्गैर्विडंबः इति
शवपरिणामश्चितनीयो यथाक्तः पृथुविरचितशास्त्राद्गत्यनूकादिचिंत्यम् १३

सौम्यद्रेक्षाणः पापैः पापद्रेक्षाणोपिसौम्ययुक्तः यस्याश्मभवनगतः शोषं प्राप्नोति सोपिमृत इति एवं प्रकारः शवानां मृतानां परिणामो विपत्ति-
श्चितनीयो विचार्यः पृथुविरचितशास्त्राद्द्विस्तीर्णाच्छास्त्राद्गत्यनूकादिमरणादिचिंत्यम् मृतस्य कागतिर्भविष्यति कस्माच्च लोकादयमागतः आ-
दिग्रहणात्तत्र कीदृगासीदिति अनूकशब्देने हातीतजन्मोच्यते १३ अथ योयं जातो जंतुः सकस्माल्लोकादागत इति यदुक्तं तद्विज्ञानं मालिन्याह
गुरुरिति गुरुर्जीवः उडुपतिशक्रो चंद्रसितो सूर्यभौमोरविकुजौ यमज्ञौ सौरबुधौ एते विबुधपितृतिरश्चो नारकीयांश्च जातान् कुर्युः
विबुधलोको देवलोकः पितृलोकः प्रसिद्धः तिरश्चित्यं ग्लोकः नरकः नरकलोकः प्रसिद्धः एभ्यः आगतान् वदेत् कथमितितदर्थमाह दिनकर

सं. अ.
२५

१५६

शशिवार्याधिष्ठिताख्यशनाथादिति दिनकरः सूर्यः शशीचंद्रः अनयोः दिनकरशशिनोः मध्याद्योबलीवीर्यवान् तेनाधिष्ठितोयुक्तोयख्यं शोद्रेष्वाणाः
तस्ययोनाथः स्वामीतस्ययोलोकस्तस्मादागतइतिवक्तव्यं तत्रसयदिद्रेष्वाणोगुरोः जीवस्यसंबंधीभवति तदा विबुधलोकादागतइतिवक्तव्यं अ
थचंद्रशक्रयोरन्यतमसंबंधीभवति तदापितृलोकादागतइतिवक्तव्यं अथसूर्यभौमयोरन्यतमसंबंधीभवति तदा तिर्यग्लोकादागतइतिवक्तव्यं
अथशनेश्चरबुधयोरन्यतमसंबंधीभवति तदानरलोकादागतइतिवक्तव्यं यस्मालोकादागतस्तत्रापि श्रेष्ठमध्यमहीनत्वज्ञानमाह प्रवरेत्यादि
यस्यग्रहस्यप्रदर्शितलोकान्तस्यजन्मज्ञानमाह ग्रहस्तुंगस्थः स्वोच्चराशिगतोभवति तदातत्रप्रवरः प्रधानमार्सादिति विज्ञेयं अथोच्चराशि

गुरुरुदुपतिशक्रोसूर्यभौमोयमज्ञौविबुधपितृतिरश्चोनारकायांश्चकुर्युः दि
नकरशाशिवार्याधिष्ठिताख्यशनाथात्मवरसमनिहृष्टास्तुगक्तासादनूके १४

च्युतेनचमप्राप्य तदातत्रासौमध्यमभार्सादिति विज्ञेयं नीचस्थः निहृष्टः हीनः एतदनूके प्राग्जन्मनिज्ञेयं १४ अथमृतस्यकागतिर्भविष्यति
तद्विज्ञानंमालिन्याह गतिरीति यस्यजन्मनिहृष्टमात्स्यसप्तमाष्टमस्थानानिभूत्यानिभवति तस्यतत्कालंरिपुस्थानेच्यंशोद्रेष्वाणोवर्ततेतयोर्था
वधिपतीतयोर्मध्येयोबलवांस्तस्य योलोकोभिहितः सएवगतिः एवंपुरंध्रच्यंशपइति तत्रतेनमृतनगंतव्यमिति अस्तस्थितोवा अथल
मात्स्यसप्तमाष्टमस्थानानामन्यतमेस्थानेकश्चिद्ब्रह्मोभवति तदातस्यदर्शितलोकेतेनगंतव्यं अथलमात्स्यसप्तमाष्टमस्थानानां द्वेस्थाने
त्रीणिवासग्रहाणिभवति सोप्येकस्मिन्नपिद्वयादयोग्रहाभवति तदातेषांग्रहाणांयोबलवांस्तस्ययः प्रदर्शितोलोकस्तेनगंतव्यमिति नन्वस्त

ह. शी.
१५७

स्थितोवेतिकेचिद्वलसुक्तं तत्र सप्तमस्थग्रहणं कृतं तत्षष्ठाष्टमस्थोपि स्वांगतिं नयतीति किंवा रव्यात् उच्यते अस्तस्थितोवेति वा शब्दश्च शब्दार्थे
ज्ञेयः न केवलमस्तस्थितश्चकारादिपुरंध्रगश्चेति केचिदस्तस्थितश्चेति परंति तथा च स्वल्पजातके उक्तं स्फुरपितृतिर्यङ्गारकान् गुरु रुद्रुपसिता
वस्तुग्रवीज्ञयमौ रिपुरंध्रं शकपानयंति चास्तारिनिधनस्थाः गुरुरथेति अथशब्दः पादपूरणार्थे यस्य जन्मनि गुरुर्बृहस्पतिर्लगादिपुस्था-
नेषु भवति केन्द्रेषु वा छिद्रेषु मेवासच स्वोच्चस्थः कर्कटे भवति तदैको योगः अथवां त्ये भवनेर्मानराशाब्दयति विलग्रगते तत्र च गुरुवर्ज्यं

गतिरिपरिपुरंध्रं शपोः स्तस्थितो वा गुरुरथ रिपुकेन्द्रे छिद्रगः स्वोच्चसंस्थः उ
दयति भवनेत्येसौ म्यभागे च मोक्षो भवति यदि बलेन प्रोद्भिज्ञतास्तत्र शेषाः १५
इति बृहज्जातकविहृतौ नैर्याणिकाः ध्यायः पंचविंशतिः समाप्तः ॥ २५ ॥

शेषाग्रहा अन्ये ग्रहा बलेन वीर्येण प्रोद्भिज्ञता वर्जिता भवन्ति तदा द्वितीयो योगः अस्मिन्योगद्वये जातस्य मोक्षो भविष्यतीति वक्तव्यं उदयति भवनेत्ये
सौम्यभागे च मोक्ष इत्यत्र चकारो वा शब्दस्यार्थे यथा पुरुषस्य जन्मकालग्रहवशात् गतिरुक्ता तथा मरणकाललग्नवशात्पि गतिर्वक्तव्या यस्मा
त्स्वल्पजातके उक्तं षष्ठाष्टमकं टकगो गुरुश्चेद्भवति मीनलग्ने वा शेषैः रवौर्जन्मनि मरणे वा मोक्षगतिमाहुरिति १५ इति श्रीमद्वेत्सलवि
रचितायां बृहज्जातकविहृतौ नैर्याणिकाः ध्यायः पंचविंशतिः समाप्तः २५ ७ ७ ७ ७ ७ ७

ने. अ.
२५

१५७

अथनष्टजातकाध्यायेव्यारव्यायेते तत्रादावेवप्रसूतिकालज्ञानमिंद्रकज्याह आधानेति यस्याधानकालोज्ञायतेतस्याधानकालात् पूर्वमेवजन्मव्यारव्यातम्
तत्कालमिदुसहितइत्यादिनाजन्मकालश्चव्यारव्यातएव एवमाधानजन्मकालयोरपरिबोधेअज्ञानेसति संपृच्छतः प्रष्टुः विलग्रात्प्रश्नल ग्राज्जन्मवदेद्व्या
त् येनलमेनमहापृच्छति तस्ययदिपूर्वाह्नप्रथमहोराभवति तदाप्रष्टुः भानावादित्येउदगतेउत्तरायणस्थेजन्मवक्तव्यम् मकरादिराशिषट्स्थेजातइत्यर्थः
अथलग्नस्यापरार्धेद्वितीयाहोराभवति तदाभानोदक्षिणगतेदक्षिणायनस्थेजन्मवक्तव्यं कर्कटादिराशिषट्स्थेजातइत्यर्थः तथाच आधानज
न्मनीयस्यनविज्ञायेतदेहिनः जन्मसंपृच्छतस्तस्यप्रश्नल ग्रादिनिर्दिशेत् १ अथवर्षर्तुज्ञानमुपजातिक्रियाह लग्नत्रिकोणेधिति त्रिभागेर्द्रेष्काणेः लग्नत्रिको

अथनष्टजातकाध्यायप्रारंभः आधानजन्मापरिबोधकालेसंपृच्छतो जन्मवदेद्विलग्रात् पूर्वापरार्धेभवनस्यावं

द्याद्गानावुदग्दक्षिणगेप्रसूतिम् १

णेषुप्रथमपंचमनवमस्थानेषुगुरुजीवोज्ञेयः तद्यथा प्रश्नलग्नस्ययदिप्रथमद्रेष्काणोभवति त
दायएवलग्रराशि- तत्रस्थेगुरोजन्मवक्तव्यं अथलग्नस्यद्वितीयोद्रेष्काणः तदालग्राद्यः पंचमोराशिस्तत्रस्थेगुरोजन्मवक्तव्यम् अथलग्नस्यतृतीयोद्रेष्का
णस्तदालग्राद्योनवमोराशिस्तत्रस्थेगुरोजन्मवक्तव्यम् एवंकेषांचिन्मतं अथान्येषांमतम् यथाप्रश्नलग्नस्ययदाप्रथमोद्रेष्काणोदयोभवति तदाल-
ग्रराशितोयावत्संख्येराशौहस्पतिस्तिष्ठति तावत्संख्यानिस्रष्टुर्वर्षाणिवक्तव्यानि अथलग्नस्यद्वितीयोद्रेष्काणस्तदालग्रात्पंचमराशितोयावत्संख्ये
राशौहस्पतिर्भवति तावत्संख्यानिस्रष्टुर्वर्षाणिवक्तव्यानि यदालग्नस्यतृतीयोद्रेष्काणोभवति तदालग्नान्नवमराशितोयावत्संख्येराशौहस्पति
र्भवति तावत्संख्यानिस्रष्टुः वर्षाणिवक्तव्यानि एतद्धारयाननशोभनं पूर्वव्यारव्यानमेवश्रेयः यस्याद्यवनेश्वरः द्रेष्काणलग्नैरुमतस्तुराशौगुरुर्विल

बृ-टी
१५८

ग्रादित्रिकोणोभूत् समुद्रवेत्तद्रवनक्रमेणस्वाचारभादृद्धगतिं प्रगणयात् यद्यप्यत्रसामान्येनोक्तं बृहस्पतेरवस्थानं तथाचद्वादशभागक्रमेणप्रतिराशौसंचार्यः
तद्यथा यदिप्रथमलग्नस्यप्रथमद्वादशभागोदयो भवति तदा लग्नस्थे जीवे जातः द्वितीयद्वादशभागाद्येत्तदालग्राद्वितीये गुरोर्जातः एवं तृतीयादिद्वादश
भागोदये तृतीयादिषु स्थानेषु ऊर्ध्वम् विकल्पवर्षाणिवयोनुमानादेवं बृहस्पतेरवस्थानं ज्ञात्वा तस्य एव वयोनुमानात्तस्याहृतिं शरीरमवेक्ष्य वर्षाणिविक
ल्पवयः प्रमाणं बुद्ध्याद्वादशमुद्वादशसु वर्षेषु विकल्पनाकार्यं किमस्मिन्नेव भगणपरिवर्ते ज्ञातराशेः बृहस्पतेरवस्थानमभूदुत द्वितीयउत तृतीयादि
षु एवं तस्याहृतिमवेक्ष्य वयोनुमानवक्तव्यं यत्रद्वादशसु वर्षेषु भ्रंतिर्भवति तत्र पुरुषलक्षणोक्तेन दशाविभागेनद्वादशवार्षिकीं दशांक्षेत्रेषु परिक-

न-जा-
२६

लग्नत्रिकोणेषु गुरुस्त्रिभागेर्विकल्पवर्षाणिवयोनुमानात्

ल्ययत्तस्त्रेत्रांगसंस्पर्शाद्द्वर्षं ज्ञानं तथाच पुरुषलक्षणे पठ्यते पादोसगुल्ये प्रथमं प्रदिष्टं जंघे द्वितीयं तु सजानुवन्ने मेद्रोरुमुष्काश्च ततस्तृतीयं नाभिं
कटिंचेति चतुर्थमाहुः उदयं कथयंति पंचमं त्ददयं षष्ठमथस्तनान्वितं अथ सप्तमं शज्जुणी कथयंत्यष्टममोष्ठकंधरे नवमं नयने च सशुणी सलला
दं दशमं शिरस्तथा अश्लेषशुभं दशाफलं चरणेषु श्लेषेषु शोभनमिति किं तत्र विंशत्यधिकं वर्षशतं यस्य जन्मनोतीतं तस्य नष्टजातकवर्षज्ञा-
नोपाय एव नास्ति एवं वर्षेषु ज्ञानेषु क्रतुज्ञानमाह ग्रीष्मोर्कलग्रइति येन लग्नेन प्रष्टाच्छति तत्र चेदकः सूर्यः स्थितस्तद्वेक्षणोवालये तदा ग्रीष्मे
जातइति वक्तव्यं कथितास्तु शेषैरीति शेषैरन्यैश्चंदादिभिर्ग्रहैर्लग्नस्थैः क्रतुः पूर्वमेव कथितउक्तः द्रैक्षणैः शिशिरादय इत्यादिनाग्रंथेनोक्तः

१५८

तत्रयदाशनेश्चरोलयेभवति तद्द्रेष्काणोवातदाशिशिरेजातइतिवक्तव्यं एवंशक्रैलग्रगतेवा तद्द्रेष्काणोतदावसंतेजातः एवंभौमेग्रीषे एवमेवरवाव
 पि चंद्रैलग्रगतेतद्द्रेष्काणेवावर्षासंबुधेशरदि जीवेहेमंतइति यदाबहवोलग्रगताः भवति तदातेषामध्येयोबलवान्तदुक्तर्तोजातइतिवक्तव्यं अथन
 कश्चिद्यदिलग्रगतोभवति तदातस्यसंबंधीद्रेष्काणोदयोभवति तदातदुक्तर्तोजातइत्येवंवक्तव्यं अन्यायनर्त्तवृत्तुरर्कचारादिति अन्यस्मिन्नयने
 न्यस्मिन्तावर्कचारादृतुः अन्यस्मिन्नयनेतदयनासंभवश्चेदतुरन्योभवति तदुर्त्तरर्कचारवशेनवक्तव्यं एतदुक्तंभवति सौरेणमानेनक्रतुर्वक्तव्यः
 नतुचांद्रेणयथाशिशिरेजातेमकरकुंभयोरन्यतमेराशौसूर्यस्यावस्थानंजेयं एवंशेषराशिष्वप्युत्थं अनेनलौकिकश्चांद्रमासोभिराहृतोभवतीति २

ग्रीषोर्कल्लयेकथितास्तुशेषैरन्यायनर्त्तवृत्तुरर्कचारात् २ चंद्रज्ञजीवाः परिवर्तनीयाः शक्रा
 रमंदैरयनेविलोमे द्रेष्काणभागेप्रथमेतुपूर्वामासोत्तुप्राताच्चतिथिर्विकल्प्यः ॥ ३ ॥ छ ॥

अथायनेविलोमेग्रहपरिज्ञानादतुपरिज्ञानंमासपरिज्ञानंचंद्रवज्रयाह चंद्रज्ञेति अयनेविलोमेसति चंद्रज्ञजीवाः शक्रारमंदैः परिवर्तनीयाः शशिबुधशुक्रवः
 सितभौमशनेश्चरैः अयनव्यत्ययेप्राप्तेसतिपरिवर्तनीयाः व्यत्ययेनव्यवस्थाप्याः एतदुक्तंभवति यद्युत्तरायणेज्ञातेप्रावृट्कालेजातस्तदावसंतेजातइति-
 वक्तव्यम् वंदाञ्चुक्रेणात्रपरिवर्तितः अथोत्तरायणेशरदिप्राप्तायांग्रीषेजातः दक्षिणायनेग्रीषेज्ञातेशरदिजातः अथबुधो रविभौमयोरपव
 र्त्तितो रविभौमौबुधेनचउत्तरायणेहेमंतेज्ञातेशिशिरेजातः दक्षिणायनेशिशिरेप्राप्तेहेमंतजातः इतिवक्तव्यं अत्रजीवमंदौपरस्परमपवर्तितौ एवसृ
 तौजातेमासज्ञानमाह द्रेष्काणभागादिति प्रश्नलयेयोद्रेष्काणोवर्ततेतस्यचद्रेष्काणस्ययदिप्रथमभागेवर्ततेतदाज्ञातर्तोप्रथमेमासिजातः इतिवक्तव्यं

हृ-टीन
१५९

अथलघ्नेद्रेष्माणस्यद्वितीयोभागोवर्तते तदाज्ञातैर्द्वितीयेमासिजातः तृतीयद्रेष्माणेद्वौविभागौपूर्वपरावत्रापिअर्कावस्थानतएवमासज्ञानं अथएवंमा
संज्ञात्वातिथिज्ञानार्थमाह अनुपाताच्चतिथिर्विकल्पः अनुपाताच्चैराशिकात्तिथिर्विकल्पोविकल्पनीयः लग्नस्यषट्लिमाशताभिद्रेष्माणः द्रेष्माणेन-
चज्ञातर्तुः क्रतुज्ञानं तदर्थलिमाशतत्रयं लिमाशतत्रयेणमासज्ञानं अत्रानुपातात्तिथिर्लिमादशकेनैकैकोज्ञेयः एषच्चतिथिरादित्यभागः एवमादि-
त्यस्यराशयोभागाज्ञेयाः मासाराशयस्तिथयोभागाः यस्मिंश्चतिथौज्ञातवर्षेयथाप्रदर्शितादित्योभवति तस्मिन्तिथौतस्यजन्मइतिवक्तव्यं ३
अथचंद्रमानतिथिज्ञानोपायमिंद्रवज्रयाह अत्रापीति अत्रास्मिंस्तिथिज्ञानेद्विजेन्द्रामुनयोहोराशास्त्रज्ञाः सूर्यांशतुल्यां अंशस्थानेस्फुटार्कभा

अत्रापिहोरापटवोद्विजेन्द्राः सूर्यांशतुल्यांतिथिसुद्विशंति रात्रि
द्युसंज्ञेषुविलोमजन्मभागेश्चवलाः क्रमशोविकल्प्याः ॥ ४ ॥

गसमांतिथिसुद्विशंति कथयंति प्रथमकालेतात्कालिकेनादित्येनयावंतोभागाभुक्तास्तावंतः शतकूप्रतिपत्यभूतिज्ञातमासस्यतिथयोव्यतीताः अत्रचंद्र
मानेमकरमासेजातेमाघमासोज्ञेयः एवमन्येषुपिमासकल्पनाकार्या तथाचमणित्यः पृच्छाकालेरविष्णायावंतोशाः स्फुटेनसंभुक्ताः राशेस्तास्ति
थ्यः स्युः शतकूदावर्कमासस्यएवंदिनेजातेकिमयंरात्रौजातोदिवावेति तदर्थमाह रात्रिद्युसंज्ञेषुति रात्रिद्युसंज्ञापूर्वव्याख्याताः गोजाश्विक
किंमिथुनाइत्यादिनातत्रप्रथमकालेयदिरात्रिसंज्ञोलग्रोभवति तदातस्यविलोमतादिवाजन्मवक्तव्यं अथद्युसंज्ञोलग्रोभवतितदारात्रौजन्मवक्त
व्यं एवंदिनरात्रिविभागेज्ञातेवेलाज्ञानमाह भागेश्चवलाः क्रमशोविकल्प्याः यस्मिन्दिनेपुरुषस्यजन्मज्ञानंतस्मिन्दिने अंशादित्योपिज्ञातः

न-जा-
२६

१५९

ततस्तस्यपुरुषस्य यदि दिवा जन्मतदा तस्मादादित्याद्दिनप्रमाणं कार्यम् अथरात्रौ जन्मतदारात्रिप्रमाणं तत्र प्रथमं लघुग्रस्य तस्मिन्काले यावन्तश्च षकाभुक्तास्ते स्त
 पातः कार्यः यदि पुरुषस्य दिवा जन्मतदा दिनप्रमाणेन यदारात्रौ तदारात्रिप्रमाणेन तात्कालं लघुग्रस्य च षकानां गुणानां कृत्वा तस्यैवलग्रस्य स्वदेशराशुदय
 प्रमाणेन भागपत्त्यावासावेलां तावताकालेन गतेन दिनस्य रात्रेर्वा जन्मवक्तव्यं एवं लघुभागैः क्रमशः परिपाद्यावेलासमयः विकल्प्या विकल्पनीयाः
 अर्थान्तेरेण मासज्ञानमिदं वज्रयाह केचिदिति केचिदाचार्याः शशांकाभ्युषिताच्छुक्रांतसंज्ञमासं कथयंति प्रथमकाले यस्मिन्नवांश-
 केन वमेशे चंद्रमा भवति तमपिनवांशकं त्रिधा परिकल्प्य तस्मिन्नवांशकेन वमेशे चंद्रमा व्यवस्थित इति चंद्रनवांशकगतं नक्षत्रमन्वेष्यम् त

मेषादिराशी
 नां च षकाः
 मे २०० मी.
 वृ-२४० कुं.
 मि-२०० म.
 क-३२० ध.
 सिं-१६० ह.
 क-४०० तु.

केचिच्छशांकाभ्युषितान्नवांशाच्छुक्रांतसंज्ञं कथयंति मासं लघु
 त्रिकोणोत्तमवीर्ययुक्तं समोच्यते गालभनादिभिर्वा ॥ ५ ॥

नक्षत्रशुक्रांतसंज्ञके मासितस्य जन्मवक्तव्यं अत्रयस्य नक्षत्रस्य शुक्रांतसंज्ञो मासो नास्ति तस्य च हृस्पतिचारोक्तविधिना शुक्रांतसंज्ञो मासः
 परिकल्प्यः तत्रोक्तं नक्षत्रेण सहोदयमस्तं वा येन याति सूर्यमंत्री तत्संज्ञं वक्तव्यं वर्षमासं क्रमेणैव वर्षाणिकार्तिकादीन्याग्नेयाद्द्रव्यानि यो
 ज्यानि क्रमशस्त्रिभंतु पंचममुपात्य मंत्यं च यद्दुर्षमिति तत्र चंद्रमा यदि वृषनवांशके तन्नवांशकसप्तकस्यार्वाग्भवति तदा कार्तिके मासि जात
 इति वक्तव्यं अथ वृषनवांशकस्योर्द्धं भवति मिथुननवांशके तन्नवांशकषट्कस्यार्वाग्भवाच्चंद्रमा भवति तदा मार्गशीर्षे मासि जात इति वक्त
 व्यम् अथ मिथुननवांशके तन्नवांशकषट्कस्योर्ध्वं कर्कटनवांशके तन्नवांशकपंचकस्यार्वाग्भवाच्चंद्रमा भवति तदा पौषे मासि जात इति वक्तव्यं अथ कर्कटे त-

वृ-टी-
१६०

तन्त्रवांशकपंचकस्योर्ध्वसिंहनवांशकेतन्त्रवांशकचतुष्टयस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाभाषेमासिजन्मइतिवक्तव्यं अथसिंहनवांशकेतन्त्रवांशकचतुष्टयस्योर्ध्व
कन्यानवांशकेतन्त्रवांशकसप्तकस्योर्ध्वदाचंद्रमाभवति तदाफाल्गुनेमासिजातइतिवक्तव्यं अथकन्यानवांशकसप्तकस्योर्ध्वतुलनवांशकेतन्त्रवांशकष
ट्टस्योर्ध्वदाचंद्रमाभवति तदाचैत्रेमासिजातइतिवक्तव्यं अथतुलनवांशकेतन्त्रवांशकषट्टस्योर्ध्ववृश्चिकनवांशकेतन्त्रवांशकपंचकस्योर्ध्वदाचंद्रमाभवति
तदावैशाखेमासिजातइतिवक्तव्यं अथवृश्चिकेतन्त्रवांशकपंचकस्योर्ध्वधन्विनवांशकेतन्त्रवांशकचतुष्टयस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाज्येष्ठेमासिजातइत्यव
गंतव्यं अथधन्विनवांशकेतन्त्रवांशकचतुष्टयस्योर्ध्वमकरनवांशकत्रयस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाआषाढेमासिजातइतिवक्तव्यं अथमकरनवांशकेत
न्त्रवांशकत्रयस्योर्ध्वकुंभनवांशकेतन्त्रवांशकद्वयस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाश्रावणेमासिजातइतिवक्तव्यं अथकुंभनवांशकेतन्त्रवांशकद्वयस्योर्ध्वमीनन
वांशेतन्त्रवांशपंचकस्योर्ध्वदाचंद्रमाभवति तदाभाद्रपदेमासिजातइतिवक्तव्यं अथमीननवांशकेतन्त्रवांशकपंचकस्योर्ध्वमेषनवांशेतन्त्रवांशषट्टत्रय
स्योर्ध्वदाचंद्रमाभवति तदाः श्वयुजिमासिजातइतिवक्तव्यं अथमेषनवांशकेतन्त्रवांशाष्टकस्योर्ध्वयदिचंद्रमाभवति तदाकार्तिके मासिजातइत्यवगंत
व्यम् यस्मिन्कृत्तिकासरोहिणीकार्तिकः मृगशिरार्द्राचमार्गशीर्षः पुनर्वसुपुष्यश्रवणः आश्लेषामघाचमाघः पूर्वाफाल्गुन्युत्तराफाल्गुनीहस्तश्रवणः
नः चित्रास्वातीचचैत्रः विशारवानुराधाचवैशाखः ज्येष्ठाश्लेषज्येष्ठः पूर्वाषाढोत्तराषाढाश्रावणः श्रवणधनिष्ठाचश्रावणः शतभिषकपूर्वाभाद्रप
दोत्तराभाद्रपदाश्रावणः रेवत्यश्विनीभरणीश्रवणः यस्मादुक्तं त्रिभंतुपंचमसुपांत्यमंत्यंचयदूर्ध्वमिति एवंशक्रांतस्यमासस्यनिश्चयः
शक्रांतयहणेनेतत्प्रतिपादयति यत्तथा शक्रुपक्षांतेयेननक्षत्रेणयुक्तस्तदुपलक्षितोमासोवक्तव्यः यथा कार्तिकशक्रुपक्षांतेकृत्तिकारोहिणीभ्यामा
न्यतमेनयश्चंद्रमाभवति तेनकार्तिकोमासउच्यते एवमन्येषामपियोज्यते तदेतद्भवंते एतदुक्तंभवति नशक्रांतोमासइत्यतोमास कृष्णांतएव तथा

न-जा-
२६

१६०

चयवनेश्वरः मासेषु शक्रप्रतिपत्यवृत्तेपूर्वेशशीमध्यबलोदशाहे तथाच यद्वाशिसंज्ञेशीनांशः प्रथमकालेनवांशके स्थितस्तद्वाशिगः पूर्णोयस्मिन्भवित्त्वं
द्रमाः जन्ममासः सनिर्दिष्टः पुरुषस्यतुष्टतः कृष्णपक्षातिकोमासोज्ञेयोत्रतुविपश्चिता लग्नत्रिकोणेत्यादि लग्नस्यप्रथमलग्नस्यत्रिकोणयोश्चन
वममंचमयोर्मध्याद्यस्तत्कालमुत्तमेनप्रधानवीर्येणबलेनयुक्तस्तद्ग्राशिः प्रोच्यते कथ्यते यस्मिन्नाशोगतेचंद्रमसिजातइतिवक्तव्यं तथाचयवनेश्व
रः होरादिवीर्याधिकलग्नभाजिस्थानत्रिकोणेशशिनोविधायं अंगालभनादिभिर्वा कालांगानीत्यनेनप्रदर्शितोयः कालपुरुषस्यांगविभागस्तदा
लभनाहाननेविधिनास्प्रष्टुस्प्रशतः यदेवकालपुरुषस्यांगंस्प्रशतितत्स्थेचंद्रमसिजातइतिवक्तव्यं आदिग्रहणात्प्राण्युक्तसत्वदर्शनश्रवणेगृह्यते ५

यावान्गतः शीतकरोविलग्राच्छंद्राद्देत्तावतिजन्मराशिः मीनो
दयेमीनयुगं यदिष्टमस्याहताकाररुतेश्चंचित्यम् ६ ७

अथप्रकारांतरेणजन्मेशराशिज्ञानमिंद्रवज्ज्याह यावानिति विलग्रात्पृच्छालग्राच्छीतकरश्चंद्रोयावान्गतोजन्मराशौव्यवस्थितस्तस्माद्यस्तावतिराशिः त
त्रस्थेचंद्रमसिजातइतिवक्तव्यं मीनोदयेयदिमीनलग्नगतोभवति तदामीनयुगमेवप्रदिष्टमुक्तं मीनस्थचंद्रमाइतिवक्तव्यं ननुदर्शितविधिनाराशिरनेक
प्रकारोयत्रप्राप्तोभिन्नरूपस्तत्रकोक्तव्यइत्याशंक्याह मस्याहताकाररुतेरिति यस्यराशेः संबन्धिभक्ष्यद्रव्यंतस्मिन्काले कृत्रिममानीयते तदाका
रश्चकश्चिद्दृश्यते यथासार्जारादिदर्शनेसिंहोमाहृषादिदर्शनेवृषइत्यादि अथवाराशुक्तरूपंपुरुषस्यदृष्ट्वाथवारुतेनयस्यराशिसदृशप्राणिनोरुतंशब्द
क्रियतेतत्रस्थेचंद्रमसिजातइतिवक्तव्यं ६ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥

हृ-टी
१६१

एवंजन्मराशौज्ञातेलग्रज्ञानमिंद्रवज्ज्याह होरेति होरायांप्रश्नलग्नेयस्यराशौर्नवांशकस्तत्कालं वर्तते तस्मात्तावदिति मंतत्प्रतिमंतमेवांशकशशितस्यजन्मलग्नं व-
क्तव्यं अथवालग्रालग्रद्रेक्षाणादारभ्यराविः सूर्योथावति यावत्संख्येद्रेक्षाणेव्यवस्थितस्तस्माल्लुग्रादारभ्यतावतिराशौलग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं अत्रच
द्वादशेभ्योधिकेद्रेक्षाणेद्वादशकमपास्यसंख्यानिर्देशः चतुर्विंशतेरधिकेचतुर्विंशतिमपास्यशेषं वदेत् एवंशास्त्रमाह शास्त्रं कथयति नस्वमनीषि-
कयोक्तमित्येतत्प्रतिपादयति शास्त्रग्रहणेनेतत्प्रतिपाद्यते उक्तंच पृच्छालग्रनवांशस्ययोराशिसंज्ञयासमस्तस्मिन्लग्नगतेराशौजन्मवक्तव्यम्
पृच्छतस्तावत्संख्योपगतेलमाहृक्षाणेदिनकृत् ततः मन्मलग्नान्तावत्संख्येकृतेलग्नराशौप्रपुर्जन्मविनिर्दिशेत् ७ अथप्रकारांतरेणलग्नानयनमिंद्र-

होरानवांशप्रतिमं विलग्रं लग्रद्विविधावतिचंद्रकाणे तस्माद्
दैत्तावतिवाविलग्रप्रपुः प्रसूतावितिशास्त्रमाह ॥ ७ ॥

वज्ज्याह जन्मादिशेदिति लग्नग्रेयहेजन्मादिशेत् प्रश्नलग्नेयग्रेयहोव्यवस्थितस्तत्तात्कालिकं कृत्वालिसापिंडीकार्यं अथबहवोलग्रगताभवंति त-
दातेषां योबलवान् तत्तात्कालिकं कृत्वालिसापिंडीकार्यम् ततः सलिलसमीकृतायामवनौद्वादशांगुलेनशंकुनातात्कालिकानिच्छायांगुलाभिगृ-
हीत्वा तैरंगुलैरेकैकग्रहं यद्दर्शितकाले लिसापिंडीकृतं गुणयेत् अथवासर्वग्रहभ्यो योबलवान् ग्रहस्तत्तात्कालिकं कृत्वालिसापिंडीकृत्वा छायांगु-
लाहृतं चार्कशब्दं कारयेत् द्वादशभिर्विभजेत्त्रयावत्संख्यमवशिष्टं तावत्संख्योमेषादेरारभ्ययोराशिर्भवति तस्मिन्नाशौलग्नगतेतस्यजन्मव-
क्तव्यं अथप्रकारांतरेणाह आसीनेत्यादि आसीनउपविष्टोयदाप्रष्टापृच्छति तदालग्रद्विज्जायास्थानंसप्तमराशिस्तस्मिन्लग्नगतेतस्यजन्मव-

न-जा-
२६

१६१

क्तव्यम् अथसप्तः सप्तोत्रशयनपतितोविहितः लग्निद्रस्यप्रभावात् तत्रपतितोयदापृच्छति तदालग्नाद्यत्करवस्थानंचतुर्थराशिस्तस्मिन्लग्नगते
तस्यजन्मवक्तव्यं अथोत्थितः पृच्छति तदातस्मात्तुग्राह्यदाज्ञास्थानंदशमोराशिस्तस्मिन्लग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं अथशयनादासनाच्चोत्थितः उत्तिष्ठतः पृ
च्छति तदोदयलग्नराशौतस्मिन्नेवजन्मवक्तव्यम् उक्तंच उत्तिष्ठतोविलग्न्यात्पृष्टुः सप्तस्यबंधुलमाच्च उपविष्टस्यास्तमयेव्रजतोमेषूरणस्थानादिति -
अथप्रकारांतरेणसर्वमेवनष्टजातकंवक्ति ततःप्रश्नकालेतात्कालिकंलग्नंरुत्वालिमापिंडीकार्यं ततस्तस्यलिमापिंडीरुत्तस्यगुणकारविज्ञानार्थंशार्दूलविक्रीडि
तेनाह गोसिंहाविति गोसिंहादयोराशयोयथाक्रमंदशादिभिर्गुणकारैः संवर्ग्यागुणनीयाः तद्यथा गोसिंहौवृषसिंहौदशभिः १० गुणयेत् वृषलग्नलि

**जन्मादिशैलुग्रगेवीर्यगेवाछायांगुलशोर्कहतेवशिष्टम् आसीन
सप्तोत्थिततिष्ठताभंजायास्करवाज्ञोदयगंपदिष्टम् ॥ ८ ॥ ७**

सापिंडीरुत्तंदशाभिर्गुणयेत् एवंसिंहंदशाभिरेव जितुमाष्टमोमिथुनवृश्चिकौलग्नगतावष्टभिः ८ गुणयेत् क्रियतुलेमेषतुलेएतौसप्तभिर्गुणयेत् ७ कन्यासृ
गोकन्यामकरोएतौलग्नगतोविषयेः पंचभिः ५ गुणयेत् एवमेतेयथाक्रमंसंवर्ग्यागुणनीयाः शेषाप्रलुत्काराशयः स्वसंख्यागुणाभात्कीयसंख्यायागुण-
नीयाः तत्रगणनयाकर्कटंचतुर्भिर्गुणयेत् एवंधन्वीनवभिः ९ कुंभमेकादशभिः ११ एवंमीनोद्वादशभिः १२ एवंतावल्लभंस्वगुणकारेणावश्यमेवगुण

मे	वृ	मि	क	सि	क	तू	ह	ध	म	कु	मी
७	१०	८	६	१०	५	७	८	९	५	११	१२

येत् दशकाष्टसप्तविषयेः ततस्तत्रयदियहोभवति तदाग्रहगुणकारेणावश्यमेवगुणयेत् तत्रग्रहगु
णकारविधिः जीवारास्फुजिदेदेवाः प्रथमवहृशकाष्टसप्तविषयेरिति जीवेगुरौलग्नगतेतमेवलग्नस्व-

दृ-टी
१६२

गुणकारैराहतं दशभिर्गुणयेत् आरेभौ मे लग्रगते अष्टभिः आस्फुजिच्छुक्रः तस्मिन्लग्रगते सप्तभिः ऐन्दवे बुधे पंचभिः शेषारविशशिसौरास्ते च सौम्यवत् बुधवत्
र चं मं ब्रु गु श श रा के पंचभिर्गुणनीया इत्यर्थः एवं तात्कालिके लग्रं अवश्यं राशिगुणकारेण गुणयेत् ततः सयही च गुणकारैरपि तत्र च यदा ग्र
५ ५ ८ ५ १० ७ ५ ० ० हो भवति तदा ग्रहगुणकारेण गुणयेत् यदा बहवो ग्रहा भवन्ति तदा सर्वेषां गुणकारैर्गुणयेत् एवं चतुर्गुणितमेकांते स्थाप
येत् ९ अथ नक्षत्रानयनं वसंततिलकेनाह समाहृतमिति समाहृतं सप्तभिर्गुणयेत् दत्त्वाथ वेति ततस्तत्र नवदेयाः शोभ्यावा न किंचिद्वा उदेत्यु
च्यते यदि सत्तराशिर्लग्रगतो भवति तदानवदेयाः स्थिरे न देयानापि शोभ्याः द्विस्वभावे विलयेन वशोभ्याः एवं केचिद्ग्राहकस्ते वयं पुनर्ब्रूमः यदि म-

गोसिंहोजितुमाष्टमौ क्रियतुले कन्याभृगोचक्रमात्संवर्ग्यो दशकाष्टसप्तविषयैः शेषाः स्वसंख्यागुणाः
जीवारास्फुजिदे देवाः प्रथमवच्छेदाग्रहाः सौम्यवद्राशीनां नियतो विधिग्रहयुतेः कार्या चतुर्गुणाः ९

अलग्रे प्रथमो द्रेक्षाणो भवति तदानवदेयाः द्वितीयेन देयानापि शोभ्याः तृतीयेन वशोभ्याः एवं कृत्वा तस्य राशौ स्थिरेन सप्तविंशत्या भागमपहृत्या वा सं-
त्याज्यं तत्र यावत्संख्योको वशेषो भवति तावत्संख्यमस्मिन्त्यादितो यन्नक्षत्रं तन्नक्षत्रं तस्य प्रपूर्वत्तव्यं केचिद्ददंति यथा स्थितस्य राशेः सप्तविंशत्या भा-
गमपहृत्या वशेषां कनवकदानेन विशोधनेन वा यथा स्थितेनां कनसवाद उत्पद्यते तथानक्षत्रं वक्तव्यं एवमित्यादिकलत्रसहजात्प्रजशत्रुभेभ्य इति भा
र्याभर्तृपुत्ररिपुषु नष्टजातकं यदा पृच्छति तदा तद्देभ्यस्तद्भावेभ्यः एवं प्रष्टुः पृच्छकस्य वदेद्ब्रूयात् तमेवोदयराशिं परिकल्पयेदित्यर्थः एतदुक्तं भवति
यदि पुरुषः स्वपत्न्या नक्षत्रं पृच्छति तदा तात्कालिके लग्रं राशिषट्कं देयं अथ भ्रातुः पृच्छति तदा राशिद्वयं देयमथ पुत्रस्य पृच्छति तदा राशिचतुष्टयं देय

न-जा-
२६

१६२

अथशत्रोः एच्छतितदाराशिपंचकंदेयं एवंकृत्वायद्भवतितदेवोदयराशिप्रकल्प्य तद्गुणकारेणगुणयेव तत्स्थग्रहगुणकारेणचतस्तभप्राग्वन्वकदानवि-
शोधनेकृत्वासप्तविंशत्याभागमपत्तत्यावशेषाकसमंयस्यप्रष्टाएच्छतितस्यनक्षत्रवक्तव्यं एतदक्षुपलक्षणार्थमेवत्रिराशिसहितात्तात्कालिकात्तुया-
न्मित्रस्यवक्तव्यमेतन्नक्षत्रानयनमक्षुपलक्षणमेवंसकलमपिनष्टजातकंवक्तव्यं १० अथवर्षाद्यानयनंवसंततिलकेनाह वर्षर्तुमासेति वर्षादीनि
सर्वाणिस्वविकल्पेनभागेत्तदेयथापाठक्रमेणानधितव्यानि तद्यथा तात्कालिकंलंलिमापिंडीकृतंराशिगुणाकारहतंग्रहसंयुक्तंचेद्ग्रहगुणाकारान्तमपि
यदेकांतेस्थापितंतत्पुनरपिदशादिगुणकार्यम् एतदुक्तंभवति सराशिः स्थानचतुष्टयेधार्यः एकत्रदशगुणोऽन्यत्रद्वितीयेऽष्टगुणोऽन्यत्रतृतीयेसप्त

समाहंतंभियनभाजितशेषमृक्षंदत्वाथवानवविशोधनवाथवास्मात् एवंकृत्वासहजात्मजशत्रुभे-
प्यः प्रष्टुर्वदेद्दुदयराशिवशेनतेषां १० वर्षर्तुमासतिथयोद्युनिशंत्युज्जनिवेलोदयेक्षेनवभागाविक-
ल्पनाःस्युः ऋयोदशादिगुणिताःस्वविकल्पभक्ताद्वर्षादयोनेवकदानेविशोधनाभ्याम् ॥ ११ ॥

गुणः चतुर्थेपंचगुणः कार्यः यत्तुक्तं ऋयोदशादिगुणितान्मूर्यः पुनरपिदशाकाष्टसप्तविषयेर्गुणनीयाः ततस्तस्मिन्नाशिचतुष्टयेप्राग्वन्वकदानविशो-
धनेकृत्वास्वविकल्पेर्भागमपत्तत्यावाप्तवर्षादयोज्ञेयाः ११ अथनज्ञायतेकस्माद्देशः कस्थानयनंकार्यंतदनुष्टुप्त्रयेणाह विज्ञेयादशकेष्वब्दाइति अ-
त्रबहुवचनंबहुधोपयोगित्वात्ततं यदुक्तं स्वविकल्पभक्ताद्वर्षादयस्तद्द्वारव्यायते एनेचत्वारोराशयः स्थापितास्तेषानवकदानविशोधनंकृत्वाक-
र्मयोग्याः सर्वेभवन्ति ततोदशगुणस्यएथक्स्थस्यपरमायुषाविंशत्यधिकेनवर्षशतेनभागमपत्तत्यक्रतुसंख्ययोकोवशिष्यतेतदंकसमंतस्यव

बृ.टी
१६३

र्षसंख्यानेवर्तते तस्यैवषड्भिर्भागमपत्तत्यक्रतुसंख्ययातत्रयोकोवशिष्यते तदंकसमे शिशिरादारभ्यर्तोजातइतिवक्तव्यं तस्यैवतुमाससंख्ययाद्वाभ्यां
भागमपत्तत्ययद्येकोवशिष्यते तदाजातर्तोप्रथमेमासिजातइतिवक्तव्यं अथशून्यमवशिष्यते तदाद्वितीयेमासिजातः एवंहत्वादशगुणः कर्मयो
ग्योराशिरपास्यः यस्यविंशत्यधिकाद्द्वर्षशतादप्यधिकंजन्मनोतीतं तस्यनष्टजातकज्ञानोपायएवनास्ति अष्टकेषित्यादि योसावष्टहतोराशिस्त
स्यष्टकस्थस्यकर्मयोग्यस्यपक्षसंख्ययाद्वाभ्यांभागमपत्तत्ययद्येकोवशिष्यते तदाशकूपक्षेजातइतिवक्तव्यं नकिंचिदवशिष्यते तदाह्यणपक्षे
तस्यैवतिथिसंख्ययापंचदशभिर्भागमपत्तत्य योकोवशिष्यते तदंकसमानेतिथौजातइतिवक्तव्यं एवंहत्वाष्टगुणः कर्मयोग्योराशिरपास्यः १२

विज्ञेयादशकेषब्दाक्रतुमासास्तथैवच अष्टकेषपिमासाद्धींस्तिथयश्चतथास्मृताः १२
दिवारात्रिप्रसूतित्चनक्षत्रानयनंतथा सप्तकेषपिवर्गेषुनित्यमेवोपलक्षयेत् ॥१३॥

दिवेत्यादि योसोसप्तहतोराशिस्तत्रागवेदनवकदानविशोधनेहत्वातत्कर्मयोग्यंराशिंस्थापयेत् तस्यदिवारात्रिसंख्ययाद्वाभ्यांभागमपत्तत्ययद्ये
कोवशिष्यतेतदादिवसेजातोऽथनकिंचिदवशिष्यते तदारत्रौजातइतिवक्तव्यम् योसोसप्तहतोराशिस्तस्यनक्षत्रसंख्यया सप्तविंशत्याभागमपत्त
त्ययोकोवशिष्यतेतदंकसंख्येनक्षत्रैः श्विन्यादितआरभ्यजातनक्षत्रंइतिवक्तव्यं अस्यकर्मणः पुनरभिधानंनक्षत्रानयनस्यबाहुल्योपयोगित्वा
त् १३ वेलेत्यादि यस्मिन्दिनेपुरुषस्यजन्मज्ञानंतद्दिनप्रमाणंघटिकादिकंकर्तव्यं रात्रौचेत्तदात्रिप्रमाणं ततः पंचगुणस्यराशौस्तेनदिनप्र
माणेनरात्रिप्रमाणेनभागमपत्तत्ययोकोवशिष्यतेतस्मिन्कालेदिनगतेरात्रिगतेवातस्यजन्मवक्तव्यं अथविलम्बित्यादि अथशब्दःपादपूर

न-जा-
२६

१६३

णार्थं कालेजातेराश्यादिलयं कर्तव्यं ततस्तस्यहोराद्रेकाणनवंशद्वादशांशत्रिंशांशभागाः कर्तव्याः तात्कालिकाग्रहाश्च कर्तव्याः ततोयथाभिहितेनविधि-
नादशांतर्दशाष्टकवर्गादेरभिहितस्यफलस्थानिर्देशः कार्यः एवंनष्टजातकंसाधयेत् १४ अथप्रकारांतरेणनक्षत्रानयनमार्ययाह संस्कारनामेति स
संस्कारेणनामसंस्कारनामतस्यमात्राः संस्कारेणागतस्यनाम्नोमात्राः संस्कारनाममात्राः संस्कारग्रहणेनेतत्प्रतिपादितंभवति संस्कारेणयत्पुरुषस्य-
नामस्यतंतस्यमात्रायात्याः नान्यस्यकस्यचित्कुनामादेः मात्राश्चेहगृह्यंते हल्अर्द्धमात्रिकः अचमात्रिकः इत्यनयास्थित्या ताः संस्कारनाममात्राः
संगृह्यद्विगुणीकार्याः ततस्तात्कालिकानिशंकुछायांगुलानिगृहीत्वाताद्विगुणमात्रास्तेरंगुलैः संयुक्ताः कार्याः एवंद्वतेयद्रवतितस्यत्रिनवकेनसप्त

वेत्त्रामथविलग्नं चहोरांशकमेवच पंचकेषुविजानीयान्नष्टजातकसिद्धये १४ संस्कारनाममात्राद्विगुणाच्छायांगु-
लैः समायुक्ता शेषत्रिनवकभक्तान्नक्षत्रतद्धनिष्ठादि १५ द्वित्रिचतुर्दशदशतिथिसप्तत्रिगुणानवाष्टचंद्राद्याः पंच
दशमास्ताद्विगुणान्विताभधनिष्ठादि १६ विंशत्याभागमपहृत्ययः शेषोभवतितदं कसमंतस्य धनिष्ठादित् आरभ्यनक्षत्रं वक्तव्यं १५

अथनक्षत्रानयनंप्रकारांतरेणार्ययाह द्वित्रिचतुर्दशेति पूर्वाभिमुखवोयदाप्रष्टाष्टच्छति तदाद्वयोरंकाः स्थाप्याः अथाग्नेयाभिमुखवस्तदात्रया-
णां अथदक्षिणाभिमुखवस्तदाचतुर्दशानां अथनेर्कस्यभिमुखवस्तदादशानां अथपश्चिमाभिमुखवस्तदातिथिसंख्यानांपंचदशानां अथवायव्याभि-
मुखवस्तदासप्तत्रिगुणाएकविंशतिः उत्तराभिमुखवस्तदानवानां ऐशान्याभिमुखवस्तदाष्टानां तद्यथा एवंदिगाभिमुखवस्तद्वृषशेनांकंगृहीत्वाततः पं-
चदशगुणः कार्यः ततस्तस्मिन्प्रदेशेयावंतः पुरुषास्तदभिमुखवाः स्थितास्तत्संख्ययान्वितोयुक्तः कार्यः एवंद्वतेयद्रवतितस्यसप्तविंशत्याभा

वृ. टी
१६४

गमपहृत्ययोकोवशिष्यतेनदंकसमंतस्थधनिष्ठाद्यारभ्यनक्षत्रं वक्तव्यं १६ अथनष्टजातकोपसंहारं आर्ययाह इतिनष्टजातकमिति इतिशब्दः उपसंहा
रे मया वराहमिहिराचार्येणनष्टजातकबहुप्रकारंबहुभेदविनिर्दिष्टम् उक्तमिदं अतोस्माद्धेतोः सच्छिष्यैः शोभनसच्छास्त्रैः ग्राह्यं यत्प्राप्तरीक्ष्यविचा
र्यं यथायेनप्रकारेणसंभवति सत्यरूपंतथा ग्राह्यमिति येनप्रकारेणसंभवतितथाग्रहीतव्यमित्यर्थः बहुभिरागमैर्मयाविचार्यपराशरवसिष्ठयवन
सत्यमणित्यादीनांमतांनि आलोक्यकृतं तदेवभूयोनिर्मलगुणनिपुणबुध्याविचार्य संविदयाकार्यं येनस्फुटसिद्धोसौसंपद्यते १७ इतिश्रीमद्भट्टोत्प
लविरचितायांबृहज्जातकविद्वत्तौनष्टजातकाध्यायः षड्विंशतिः समाप्तः २६ अथद्रेक्षाणाध्यायव्याख्यायते तत्रादौमेषाद्यद्रेक्षाणस्यस्वरू

न. जा.
२६

इतिनष्टजातकमिदंबहुप्रकारंमयाविनिर्दिष्टम् ग्राह्यमतःसच्छिष्यैः परीक्ष्ययत्प्राप्तयाभवति १७
इतिनष्टजातकाध्यायः समाप्तः २६ अथद्रेक्षाणाध्यायप्रारंभः कर्त्यासितवस्त्रवेष्टितः कृ
ष्णाः शक्तइवाभिरक्षितु रौद्रः परशंसमुद्यतं धत्ते रक्तविलोचनः पुमान् ॥ १ ॥ ७ ॥

पज्ञानं वैतालीयेनाह कर्त्यामिति कर्त्याजघनेसितं श्वेतं वस्त्रमंबरं वेष्टितं येन कृष्णाः असितवर्णः शक्तइवअभिरक्षितुमाभिसुरभ्येन रक्षां कर्तुं शक्तः
समर्थइव रौद्रो मीषणः यः परशंकुठारंसमुद्यतं धत्ते धारयति रक्तविलोचनो लोहिताक्षः सचपुमान्पुरुषः एषपुरुषद्रेक्षाणः सायुथोभौमासक्तश्च १
अथमेषाद्वितीयद्रेक्षाणस्यस्वरूपमिद्वज्रयाह रक्तांबरेति रक्तांबरालोहितवस्त्रा भूषणमलंकरणं भक्ष्यं भोज्यं तत्रचित्तंयस्याः कुंभाहतिः यदोद
री वाजिसुरवी अश्ववन्त्रा तृषार्तापिपासात्ता एकेनपादेनचरणेनोपलक्षिता इदंद्रेक्षाणरूपंमेषमध्येमेषाद्वितीयं यवनोपदिष्टं यवनाचार्यैः क

१६४

थितं एषचतुष्पदद्रेक्षाणः स्त्रीद्रेक्षाणोः कंसक्तश्च यस्मादाचार्यैश्चतुष्पात्सुरवाच्चतुष्पदद्रेक्षाण इति व्याख्यातस्तथास्वगसुरवोद्रेक्षाणश्च २ अथमेषत्
तीयद्रेक्षाणस्यस्वरूपमिदं कज्जयाह क्रूर इति क्रूरविषमस्वभावः कलाज्ञः कलावित् कपिलः पिंगलः क्रियार्थी कर्मस्वभिलाषुकः भ्रम्रव्रतः स्व
लितनियमः आप्तिसुरव्येनोद्यतोदंडः हस्तेपाणौयस्य रक्तानिलोहितानिवस्त्राण्यंबराणि विभक्तिधारयति चंडः क्रोधशीलः अयंमेषत्तीयस्त्रि
भागोद्रेक्षाणः कथितः उक्तः एषनरद्रेक्षाणः सासुयोजीवसक्तश्च ३ अथदृषप्रथमद्रेक्षाणजातस्यस्वरूपं दोषकेनाह कुंचितेति कुंचिताः

रक्तांबराभूषणमक्षयिचिंताकुंभाहृतिर्वाजिसुरवीत्षार्त्ता एकेनपादेनचमेषमध्येद्रेक्षाणरूपं
यवनोपदिष्टं २ क्रूरः कलाज्ञः कपिलः क्रियार्थी भ्रम्रव्रतोभ्युद्यतदंडहस्तः रक्तानिवस्त्राणि
विभक्तिचंडोमेषत्तीयः कथितस्त्रिभागः ३ कुंचितलूनकचायटदेहादग्धपदात्पिताशनचि
त्ता आप्तरणान्यभिवांच्छितनारीरूपी मुददृषभप्रथमस्य ४ क्षेत्रधान्यग्रहधेनुकलाज्ञोला
गलेसशकटेकुशलश्च रक्तयमुदहतिगोपितितुल्यंक्षुत्परोजवदनामलवासाः ॥ ५ ॥ ७ ॥

कुटिलाः नूनाः कचाः केशायस्याः कुटिलच्छिन्नकेशा यटदेहा कुंभसहशोदरी दग्धपदा दग्धवस्त्रा नृषितापिपासार्त्ता अशनेभोजने चिंतयस्याः
आप्तरणानि भूषणानि अभिवांच्छति साचनारीस्त्री इदं दृषभप्रथमस्यद्रेक्षाणस्यस्वरूपं एषः स्त्रीद्रेक्षाणः सामिकः शक्तसक्तश्च ४ अ
थदृषद्वितीयद्रेक्षाणस्यस्वरूपं स्वागतयाह क्षेत्रधान्येति क्षेत्रकंदारः धान्यानिशालयः ग्रहंवेशमधेनुः गौः कलाः गीतवाद्यनृत्यलेखचित्र -

कर्मादि एतासांज्ञः पंडितः खंगलेहलेसशक्तेशकटसाहितेकुशलः शिक्षितः गोपितुल्यं वृषभसदृशं स्कंधं ककुदमुदहति धारयति क्षत्परः क्षत्पर्यातः
अजवदनः छागवक्रः मलवासामलिनांबरः एषोनरेद्रेक्षाणः चतुष्पादद्रेक्षाणोबुधसक्तश्च ५ अथवृषभतृतीयद्रेक्षाणस्यस्वरूपं रोधकेनाह द्विप
समकायइति द्विपसमकायोमहाशरीरोहस्तितुल्यदेहः नपुनः हस्तिशरीरः पांडुरदंष्ट्रः श्वेतदंतः शरभसमांधिः बृहत्पादोनपुनः शरभसदृशपा
दः पिंगलमूर्तिः कपिलदेहः अविःप्रसिद्धः मृगआरण्यपशुः अविमृगलोभार्थं व्याकुलं चित्तं यस्य अयं वृषभवनस्य वृषराशिः प्रांतगतस्त्वृतीयद्रे
क्षाणः चतुष्पादः सौरसक्तश्च ६ अथमिथुनस्य प्रथमद्रेक्षाणस्यस्वरूपज्ञानं वसंततिलकेनाह सूच्याश्रयमिति नारीरूपीसूच्याश्रयं कर्मसीव

द्विपसमकायः पांडुरदंष्ट्रः शरभसमांधिः पिंगलमूर्तिः अविमृगलोभार्थं व्याकुलं चित्तो वृषभवन
स्य प्रांतगतोयम् ६ सूच्याश्रयं समभिवांछति कर्मनारीरूपान्विताभरणकार्यं कृतादराच
हीनप्रजाच्छित्तमुजात्तमतीत्रिभागमाद्यत्तृतीयभवनस्यवदतितज्ज्ञाः ७ श्रीगजानन

नक्रियांसम्यगभिवांछतिइति रूपान्वितासुररूपा आभरणकार्यं भूषणकर्मणि कृतआदरो अभिलाषो अद्भ्ययया हीनप्रजा अपत्यरहिता उद्धितमुजो
र्ध्वबाहुकी ऋतुमतीसार्तवाकामार्तीवा तृतीयभवनस्यमिथुनस्याद्यं प्रथमं त्रिभागं द्रेक्षाणं तज्ज्ञाः पंडिताः प्रवदंतिकथयंति एषस्त्रीद्रेक्षाणोबुध
सक्तश्च ७ अथमिथुनद्वितीयद्रेक्षाणस्यस्वरूपमुपजातिकयाह उद्यानसंस्थइति उद्यानसंस्थउपवनेतिष्ठति क्वचीसन्नाहप्रावृत्तशरीरः ध
नुष्पान्चापहस्तः शूरोरणधियः शरास्त्रधारीवापाठः शराः कांडानितान्येवास्त्राणि तद्धारणे शीलं यस्येति गरुडाननोपक्षिसदृशवक्रः क्रीडनं

क्रीडा आत्मजासुत्राः अलंकरणमाभरणं अर्थोवित्तं एषासंबन्धिनीचिंतां करोति अथमिथुनस्यराशेर्मध्येद्वितीयद्रेक्षाणइत्यर्थः एषनरद्रेक्षाणः सायुधः
 रवगद्रेक्षाणः शक्रसक्तश्च - अथमिथुनस्य तृतीयद्रेक्षाणस्वरूपं स्वागतयाह भूषितइति भूषितोलंबतः वरुणवत्समुद्रवव बहुरत्नः प्रभूतमणिः
 तूष्णंशराधानं कक्चंसन्नाहः एतौबद्धौग्रंथितौयेन सधनुष्कः चापयुक्तः नृत्तेवादितेवाद्यविषये कलासूत्रिनः शेषासविद्वांस्तज्ञः काव्यकृत्यंडितः का
 व्यकर्मकार्यतत्करोति एषामिथुनस्यराशेरवसानेतृतीयद्रेक्षाणइत्यर्थः एषः नरद्रेक्षाणः सायुधः सौरसक्तश्च ९ अथकर्कटपूर्वस्यस्वरूपंस्वा

उद्यानसंस्थः कवचीधनुष्पान्शरोस्त्रधारीगरुडाननश्च क्रीडात्मजालंकरणार्थचिंतां करोतिमध्येमिथुनस्यराशेः -
 भूषितोवरुणवद्बहुरत्नोबद्धतूष्णकक्चः सधनुष्कः नृत्तवादितकलासूत्रविद्वांकाव्यकृन्मिथुनराश्यवसाने ९ प
 त्रमूलफुल्लमृष्टिपकायः काननेमलयगः शरभांघिः क्रोडतुल्यवदनोहयकंठः कर्कटेप्रथमरूपमुशंति १० पद्यार्चि
 ताभूद्धनिभोगियुक्तास्त्रीकर्कशाखण्यगताविरोति शारवापलाशस्यसंभाश्रिताचमध्येस्थिताकर्कटकस्यराशेः ११

गतयाह पथेति पत्रानिमूलानिफलानिचिभिर्भर्ति धारयति द्विपकायोहस्तिमदृशशरीरः काननेमलयगः मलयश्चंदनवृक्षः तत्रोपगतः स्थितः शर
 भांघिः शरभमदृशपादः क्रोडः सूकरस्तुल्यवदनः तत्सदृशवक्त्रः हयकंठोः श्वग्रीवः कर्कटेकर्कटराशौप्रथमद्रेक्षाणस्यस्वरूपंमुशंतिकथयति
 एषद्रेक्षाणश्चतुष्पाञ्चद्रसक्तश्च १० अथकर्कटद्वितीयद्रेक्षाणस्यस्वरूपमिंद्रवज्रयाह पद्यार्चितेति स्त्रीयोषिन्मूर्धनिशिरसिपद्यैः कम
 लेरर्चितापूजिता भोगियुक्ताससर्षा कर्कशाकठिनयोवनेपेता अरण्यगताएकांतस्थिता विरोति आक्रोश्यति पलाशवृक्षस्यशारवालतांसमा-

वृ-टी
१६६

थिता तत्रासक्तस्थिता कर्कटस्वराशेर्मध्येस्थिताद्वितीयद्रेक्षाणेसमवस्थिताएषस्त्रोद्रेक्षाणोव्यालद्रेक्षाणोभौमसक्तश्च ११ अथकर्कटस्यतृतीयद्रेक्षाणस्यस्वरूपंवेताली
येनाह भार्येति भार्याजायानस्याभाभरणार्थं अलंकरणानिभित्तयर्णवंसमुद्रं नोस्थोनावमारूढः सर्पवेष्टितांगो गच्छति याति हैमैः स्रवर्णनिर्मितैः
विभ्रूषणेस्लंकरणैर्युतः त्रिपिटास्यः चर्पटसुरवः कर्कटैत्यगतः तृतीयद्रेक्षाणइत्यर्थः एषनरद्रेक्षाणोव्यालद्रेक्षाणोजीवसक्तश्च १२ अथसिंहपू
र्वस्यद्रेक्षाणस्यस्वरूपज्ञानंरथोन्हतयाह शाल्मल्लेति शाल्मल्लिहृत्सस्योपर्यग्रेगमः पक्षी जंबुकः सृगाळः एतौस्थितौतथाश्वासारमेयः नरोम-
नुष्यः सचमलिनैः मलोपेतैरंबरेर्वस्त्रैरन्वितोयुक्तः मातृपितृविप्रयोजितोजननोजनकविरहितोरौत्याक्रुश्याति इदमाद्यं प्रथमंरूपं सिंहस्योच्यते

भार्याभरणार्थंमर्णवंनोस्थोगच्छतिसर्पवेष्टितः हैमैश्चयुतोविभ्रूषणेस्त्रिपिटास्योत्यगतश्चकर्कटे १२
शाल्मल्लरूपरिगृथजंबुकोश्चानरश्चमलिनांबरान्वितः रौतिमातृपितृविप्रयोजितः सिंहरूपमिदमा
द्युच्यते १३ हयाहृतिः पांडुरमाल्यशेरवरोविभर्तिहृष्णाजिनकंबलंनरः दुरासदः सिंहइवात्तका
मुकानतायनासोमृगराजमध्यमः १४

कथ्यते सिंहप्रथमद्रेक्षाणइत्यर्थः एषनरद्रेक्षाणश्चतुष्पदद्रेक्षाणः रवगद्रेक्षाणो
कसक्तश्च १३ अथसिंहद्वितीयस्यस्वरूपंवंशस्थेनाह हयाहृतिरिति हयाहृतिः अश्वाकारः पांडुरमीषच्छुक्रयुक्तं माल्यपुष्पनिचयं शेरवरोशि
रसियस्यहृष्णाजिनंहृष्णामृगचर्मकंबलमोर्णिकंबिभर्तिधारयति केचित्हृष्णाजिनचीवरमितिपठंति चीवरंजीणवासः नरोमनुष्योदुरासदः दुर्ज्ञेयः
दुःसाध्यः सिंहइवआत्तकार्मुकः गृहीतचापः नतायनासः नतायानासायस्यमृगराजस्यसिंहस्यमध्यमोद्वितीयोद्रेक्षाणः हयाहृतिः पुरुषएवायं

अ-द्रे
२७

१६६

नचतुष्यदद्रेष्काणः एषनरद्रेष्काणः सायुधोर्जीवसक्तश्च १४ अथसिंहतृतीयस्यस्वरूपमुपजातिकयाह ऋक्षाननइति ऋक्षः प्राणीऋक्षाननः ऋक्षस
दृशवक्रः वानरतुल्यचेष्टः वानरेणकपिनातुल्यासदृशाचेष्टास्वभावोयस्य दंडंआयुध फलंआम्नादि आमिषंमांसंचविभर्तिधारयति कूर्चीदीर्घ
श्वश्रुः मनुष्यः पुरुषः कुटिलैः केशैर्मूर्द्धजैर्युक्तः मृगेश्वरस्यासिंहस्यांत्यगस्त्रिभागः एषनरद्रेष्काणः चतुष्यदद्रेष्काणः सायुधोभौमसक्तश्च १५
अथकन्यापूर्वस्यस्वरूपमुपजातिकयाह पुष्यप्रपूर्णेनेति कन्याकुमारीपुष्यप्रपूर्णेनकुसुमपरिशीरेतेनकुमेनउपलक्षितामलप्रदिग्धेरतिमलोपेतैः

ऋक्षाननोवानरतुल्यचेष्टोविभर्तिदंडंफलमाभिषंच कूर्चीमनुष्यःकुटिलैश्चकेशैर्मृगे
श्वरस्यांत्यगतस्त्रिभागः १५ पुष्यप्रपूर्णेनयतेनकन्यामलप्रदिग्धांबरसदृतांगी व
स्त्रार्थसंयोगमभीष्टमानागुरोःकुलंवाञ्छतिकन्यकाद्यः १६ पुरुषःप्रगृहीतलेखनिः
श्यामोवस्त्रशिराव्ययायहृत् विपुलंचविभर्तिकार्सुकरोमव्यासतनुश्चमध्यमः १७

अंबरेर्वस्त्रैः संहतांगी संहतावयवा वस्त्राप्यंबराणि अर्थोधनं एषांसंयोगमभीष्टमानावाञ्छमानागुरोःकुलंजतिगच्छति कन्यकाद्यः प्रथमद्रेष्का
णः एषक्रीद्रेष्काणोबुधसक्तश्च १६ अथकन्याद्वितीयस्यस्वरूपंवेतालीयेनाह पुरुषोनरः प्रगृहीतलेखनिः येनाक्षराणिलिरच्यंतेसालेरवनिः श्या
मोश्यामवर्णः वस्त्रशिराः कर्पटसंयमितमूर्द्धा केचिद्धृद्धशिराइतिपठति संयमितशिराः व्ययंब्ययहृत् आयंप्रवेशंचकरोति गणयतिविपुलं-
विस्तीर्णकार्मुकंधनुर्बिभर्तिधारयति रोमव्यासतनुः रोमशशरीरः एषमध्यमोद्वितीयद्रेष्काणः एषनरद्रेष्काणः सायुधः सौरसक्तश्च १७

अथकन्यातृतीयस्य ज्ञानमुपजातिकयाह गौरीगौरवर्णा स्रधोताग्राणियस्मिन् हुकूलेपरविशेषेतेनगुप्ताब्दादिता केचिदुहुकूलहस्ताइतिपठन्ति समु
च्छिताअत्युच्चा कुंभोयदः कटच्छुर्दवीप्रसिद्धा ग्रहोपयोगिकंलोहभांडंतत्करेहस्ते यस्याः देवालयांरुगृहंस्त्रीसुवतिः प्रयतासमाहिताप्रवृत्ता
गंतुमुद्यतावदंतिकथयंतिसुनयः कन्यात्यगतस्त्रिभागः तृतीयद्रेक्षाणः एषस्त्रीद्रेक्षाणः शक्रसक्तश्च १८ अथतुलाद्यस्वरूपंवसंततिलकेनाह वीथ्यंत
रेति वीथ्यंतरेमार्गमध्ये यत्तदापणंप्रसारकः समवस्थितस्तत्रगतः हृदंपुरुषोनरस्तुलावान् तुलाहस्तः विद्यमानतुलः उन्मानेउर्ध्वमानेतु-
लादिकेमानेमानशब्देनकुडवादौचतस्मिन्कुशलः तद्भ्रतः प्रतिमानंयेनद्रव्याणि स्रवणैरत्नानि परिच्छिद्यंतेतेतुहस्तेयस्याः भांडंक्रयद्रव्यंतद्वि

गौरीस्रधोताग्रहुकूलगुप्तासमुच्छिताकुंभकटच्छुहस्ता देवालयांरुग्रीप्रयताप्रवृत्तावदंतिकन्यात्यगतस्त्रिभागः १८ वीथ्यं
तरापणगतः पुरुषस्तुलावानुन्मानमानकुशलः प्रतिमानहस्तः भांडंविचिंतयतितस्यचमूल्यमेतद्रूपंवदंतियवनाः प्रथमं
तुलायाः १९ कलशपरिग्रह्यविनिः पतितुंसमभीप्सतिग्रह्यसुरवः पुरुषः क्षुधितस्तृषितश्चकलत्रस्रतान्मनसेतितु
लाधरमध्यगतः २०

द्यतेयस्यविचिंतयतिध्यायति तस्यभांडस्यैतन्मूल्यमिति तस्यचभांडस्यचमूल्यंविचिंतयति एतद्यवनास्तुलायाः प्रथ
मद्रेक्षाणस्यरूपंवदंतिकथयंति एषनरद्रेक्षाणः शक्रसक्तश्च १९ अथतुलाद्वितीयस्यस्वरूपंनोटकेनाह कलशमिति ग्रह्यः पक्षी ग्रह्यसुरवोगृ
धाननः पुरुषः कलशकुंभग्रहीत्वा विनिः पतितुंनिर्विशेषंपतितुमभीप्सतिवाञ्छति यतः क्षुधितोबुभुक्षितः तृषितः पिपासितोतः कलत्रंभार्यास्र
तान्पुत्रान्मनसाचित्तेनैतिगच्छति अभीप्सति अभिलषतिस्मरतीत्यर्थः इत्येवंप्रकारः तुलाधरमध्यगतः तुलाद्वितीयद्रेक्षाणः एषनरद्रे-

काणः स्वगद्रे काणः शोनेश्चरसक्तश्च २० अथतुलतृतीयस्यस्वरूपंवंशस्थेनाह विभीषयन्निति रत्नचित्रितोमणिभिर्विभूषितः वनेरण्ये मृगान्हरिणान्निभीषयन् भी
 षांकुर्वन्तिष्ठति काटशः कांचनसौवर्णतूणशराधानं वर्मसन्नाहं तेचबिभर्तिधारयति फलान्याभिषं चमांसंबिभर्तिनरोमनुष्योवानररूपभृत् वानरस्यक
 षोदेवरूपंबिबभर्तिधारयति फलान्याम्नादीनिकेचिद्धनुर्द्धरः किन्नररूपभृन्नरः इतिपठति धनुर्द्धरः चापहस्तः किन्नरोदेवयोनिरश्चसुरवः पुरुषः तुलावसा
 नेतुलस्यतृतीयद्रे काणेयवनेः पुराणयवनेरुदाहृतः कथितः नरोमनुष्योवानराकारोऽयंचतुष्पदद्रे काणोबुधसक्तश्च २१ अथवृश्चिकप्रथमस्यस्वरूपसुष-

विभीषयन्नतिष्ठतिरत्नचित्रितो वने मृगान्कांचनतूणवर्म भृत् फलाभिषं वानररूपभृन्नर
 स्तुलावसानेयवनेरुदाहृतः २१ वस्त्रैर्विहीनाभरणैश्चनारीमहासमुद्रात्समुपैतिकूलं
 स्थानच्युतासर्पनिबद्धपादा मनोरमावृश्चिकराशिपूर्वः २२ स्थानसरवान्यभिवाञ्छतिनारी
 भर्तृहृतेभुजगाहृतदेहा कच्छपकुम्भसमानशरीरावृश्चिकेमध्यमरूपसुशंति २३ जातिकृशाह वस्त्रैरिति ना

री स्त्रीवस्त्रैरंबरेस्तथाभरणैरत्नकरणैश्चविहीनावर्जिता महासमुद्रान्महासागरात् कुलंसमुपेत्यागच्छति स्थानच्युतास्वस्थानात् षष्ठासर्पनिबद्धपा
 दाभुजगनियमितचरणामनोरमाचित्तानंदविधायिनी चित्ताल्हादकरीवृश्चिकराशेः पूर्वः प्रथमद्रे काणः एषस्त्रीद्रे काणो व्यालद्रे काणो भौमसक्तश्च २२
 अथवृश्चिकद्वितीयस्यस्वरूपं दोधकेनाह स्थानेति नारीस्त्रीस्थानसरवानिअभिवाञ्छति भर्तृहृतेपतिनिषिक्तं भुजगाहृतदेहासर्पव्यामशरीरा कच्छपः
 कूर्मः कुंभोयदः तत्समानशरीरात्तुल्यदेहा वृश्चिकेमध्यमरूपं द्वितीयद्रे काणसुशंतिकथयति एषस्त्रीद्रे काणो व्यालद्रे काणः जीवसक्तश्च २३

अथदृष्टिकर्तृतायस्वरूपज्ञानं पुष्पिताययाह पृथुलचिपिदशित पृथुलविस्तीर्णचिपिदं चर्पटं कूर्मतुल्यं कच्छपसदृशं वक्रं सुखं चस्य श्वासारमेयः मृगो हरि-
णः सृगालः क्रोधावराहः सूकरः एषां भीषकारी भयकारी मलयस्य चंदनस्याकरस्य प्रदेशमुत्पत्तिस्थानमवतिरक्षति सचमृगपतिः सिंहः अंत्यगतो घृ-
ष्टिकस्य तृतीय द्रेक्षाणः एषः कूर्माननः सिंहद्रेक्षाणः चतुष्पदद्रेक्षाणः चंद्रसक्तश्च २४ अथधन्विपूर्वस्यस्वरूपज्ञानमिंद्रकज्जयाह मनुष्यवदि-
ति मनुष्यवक्रो नरवदनः अश्वसमानकायः तुरगसदृशदेहः आयतंदीर्घं धनुश्चापंग्रह्णात्वा आश्रमस्थः तत्राश्रमेतिष्ठति क्रतूपयोज्यानि यज्ञौ

पृथुलचिपिदकूर्मतुल्यवक्रः = अश्वसमानकायः तुरगवराहसृगालभीषकारी अवतिचमलयाकरप्रदेशं मृगपति
रंत्यगतस्य घृष्टिकस्य २४ मनुष्यवक्रोः श्वसमानकायो धनुर्विग्रह्णायतमाश्रमस्थः क्रतूप
योज्यानि तपस्विनश्चररक्ष पूर्वे धनुषस्त्रिभागः २५ मनोरमाचंपक हेमवर्णा भद्रासनेतिष्ठति
मध्यरूपा समुद्ररत्नानिविद्यदृयंति मध्यत्रिभागो धनुषः प्रदिष्टः २६

तपस्विनः तापसान् रक्षति अवतिरक्षितवान् आद्यः प्रथमो धनुषस्त्रिभागो धन्विद्रेक्षाणः केचिच्चररक्षपूर्वेति पठंति धनुषः पूर्वस्त्रिभागः प्रथम
द्रेक्षाणः एषोः श्वसमानकायः नरद्रेक्षाणः चतुष्पात्सायुधद्रेक्षाणः जीवसक्तश्च २५ अथधन्विद्वितीयस्यस्वरूपज्ञानमुपजातिकयाह मनोष-
मेति मनोरमाचित्ताल्हादकारिणी चंपकंपुष्पविशेषः हेमसवर्णं तत्सदृशवर्णां तत्समकांतिः भद्रासने आसनविशेषेतिष्ठति तत्रउपविष्टा म-
ध्यरूपा भवति शोभना नाप्यत्यशोभना समुद्ररत्नानि सागरमणीन् विद्यदृयंतीस्तीतिष्ठति धनुषो मध्यत्रिभागो द्वितीयद्रेक्षाणो मुनिभिः प्रदिष्टउक्तः

एषस्त्रीद्रेक्षाणोभौमसक्तश्च २६ अथथन्वितृतीयस्यस्वरूपमुपजातिकयाह कूर्त्तानिरर्ज्ञत नरोमनुष्यः कूर्त्वीदीर्घशमश्चः हाटकं सवर्णं चंपकः पुष्पविशेषः
तदाभौतत्सदृशकांतिः तत्समानद्युतिः वरासनेप्रधानासनेनिषण्णः उपविष्टः दंडधरोदंडहस्तः कौशेयकानिपट्टविशेषाणि उद्ग्रहतेधारयति अजिनंमृग
चर्म नवमस्यराशेर्धनुषः तृतीयद्रेक्षाणस्यस्वरूपं एषनरद्रेक्षाणः सायुधः अकंसक्तश्च २७ अथमकरप्रथमस्यस्वरूपंदोधकेनाह रोमेति रोमचितो
रोमशः मकरोपमदंष्ट्रः मकरतुल्यदंष्ट्रः मकरोजलचरप्राणी सूकरस्यवराहस्य कायोदेहः तत्समानशरीरः तत्तुल्यतनुः योऽक्रकंयेनबलीवदीयोज्यं
ते जालकः प्रसिद्धः येनपक्षिणोबध्यंते बंधननिगडादि एतानिधारयति तच्छीलः रौद्रसुरवोवक्रिताननः मकरप्रथमः प्रथमद्रेक्षाणः एषः पुरुष

कूर्त्तानरोहाटकचंपकाभौवरासनेदंडधरोनिषण्णः कौशेयकान्युद्ग्रहतेजिनंचतृतीयरूपंनवमस्यराशेः २७
रोमचितोमकरोपमदंष्ट्रः सूकरकायसमानशरीरः योऽक्रकजालकबंधनधारीरौद्रसुरवोमकरप्रथमस्तु २८
कलास्वभिज्ञाञ्जदलायताक्षीश्यामाविचित्राणिचमार्गमाणा विभूषणालंकारतलोहकर्णयोषाप्रदिष्टामकर
स्यमध्ये २९

द्रेक्षाणः बंधनधारित्वात्सनिगडः सूकरसमानशरीरः नसूकरः तस्मान्चतुष्पात् शनेश्वरसक्तश्च २८ अथमकरद्वि
तीयस्यस्वरूपमुपजातिकयाह कलास्वभिज्ञाञ्जदलायताक्षीति कलास्वभिज्ञाभाभिमुख्येनजानाति अञ्जदलायताक्षी अञ्जदलंपद्मपत्रंतद्ददा
यनेदीर्घेअक्षिणीयस्याः सादीर्घेनेत्राचश्यामाश्यामवर्णाविचित्राणिनानाप्रकाराणिवस्तूनिचमार्गमाणा अप्री समानाविभूषणैरलंकरणैरलंकारता लो
हकर्णालोहयुक्तश्चैवा लोहाभरणंकर्णयोर्यस्याः सायोषास्त्रीमकरस्यमध्येद्वितीयद्रेक्षाणेप्रदिष्टाउक्ता एषः स्त्रीद्रेक्षाणः शक्रसक्तश्च २९

अथमकरतृतीयस्वरूपं रथोद्धृतयाह किंनरोपमेति किंनरोपमतलुः किन्नरादेवयोनयः अश्वसुरवाः पुरुषास्तत्सदृशीतनुः सकंबलः कंबलेनसहितः
तूणशराधारचापंधनुः कवचं सन्नाहः एतैस्तूणचापकवचैः शराधारधनुः सन्नाहैः समन्वितोयुक्तः कुंभयदंरत्नविचित्रितंमणिविरचितं-
स्कंधगंअंसासक्तंउद्धृति धारयति मकरराशेः पश्चिमस्तृतीयद्रेक्षाणएषपुरुषद्रेक्षाणः सायुधः बुधसक्तश्च ३० अथकुंभप्रथमद्रेक्षाण
स्यस्वरूपंदोधकेनाह स्नेहमद्यजलभोजनेति स्नेहस्तेलादि मद्यंपानविशेषः जलमुदकंभोजनमशनं एतेषांयथागमः तेनव्याकुलितंम

किन्नरोपमतलुः सकंबलस्तूणचापकवचैः समन्वितः कुंभमुद्धृतिरत्नविचित्रितंस्कंधगं
मकरराशिपश्चिमः ३० स्नेहमद्यजलभोजनागमव्याकुलीकृतमनाः सकंबलः को
शकारवसनोजिनान्वितो गृध्रतुल्यवदनो घटादिगः ३१ दग्धेशकटेसशाल्मललो-
हान्याहरतेगनावने मलिनेनपटेनसदृताभांडैर्मूर्ध्निगतैश्चमध्यमः ३२ ॥ ७ ॥

नः चित्तंयस्यसकंबलः कंबलसहितः कोशकारवसनः पट्टवासाः अजिनान्वितः हृष्णामृगचर्मयुक्तः गृध्रः पक्षीतुल्यवदनः तत्समवक्त्रः घटा
दिगः कुंभप्रथमद्रेक्षाणः एषनरद्रेक्षाणः सौरसक्तश्च ३१ अथकुंभद्वितीयस्वरूपं वैतालीचेनाह दग्धेशकटेइति शकटेगंध्यादग्धे अ
ग्निनामस्मीकृतेसशाल्मलेशाल्मलवृक्षैः सहिते अंगनारूलीलोहान्याहरतेगृह्णाति वनेअरण्येमलिनेनपटेनसमलेनवाससासदृताप्रावृताभांडैः
भांडप्रकारैः मूर्ध्निगतैः मस्तकारोपितैः उपलक्षिता केचिद्भांडैरारोपितैः परिपूर्णइतिपठति मध्यमोद्वितीयद्रेक्षाणः एषरूढिद्रेक्षाणः साधिकोबुधसक्तश्च ३२

अथकुंभतृतीयस्यस्वरूपज्ञानमिंद्रवज्रयाह श्यामइति श्यामः श्यामवर्णः सरोमश्रवणः लोमशकर्णः किरीटीमौलियुक्तः त्वकूचमीपत्रंपर्णं निर्या
सोवृक्षनिर्यासः यथागुग्गुलुः स्नेहः फलंचस्रमसिद्धमेषाम्नादि एतैः सहभांडानिलोहव्यतिमिथितानि लोहसंयुक्तानि विभार्ति धारयति तानिच
संचारयति स्थानात् स्थानांतरंनयति घटस्यकुंभस्यांतगतः तृतीयद्रेक्षाणः एषनरद्रेक्षाणः शक्रसक्तश्च ३३ अथमीनाद्यस्यस्वरूपमिंद्रव
ज्रयाह स्युग्भांडेति स्युग्भांडानि यज्ञोपकरणभांडानि सुक्तामौक्तिकं मणयः मसिद्धाः शंरवः मसिद्धएव एतैर्मिथैरेकीकृतेः व्याप्तिहस्तोय
स्य आकुलकरः सविभूषणः साभरणः भार्याजाया तद्विभूषार्थमलंकरणार्थमपांनिधानंसमुद्रंनवाप्लवति नौस्थो गच्छति केचिन्महार्णवंचनावा

श्यामः सरोमश्रवणः किरीटीत्वक्पत्रनिर्यासफलेर्बिभार्ति भांडानिलोहव्यतिमिथितानिसंचारयंत्यंत्यग
तोघटस्य ३३ स्युग्भांडसुक्तामणिशंरवमिथैर्व्याप्तिहस्तः सविभूषणश्च भार्याविभूषार्थमपांनिधा
नंनवाप्लवत्यादिगतोऽपस्य ३४ अत्युच्छ्रितध्वजपताकसुपैतिपांतकूलप्रयातिजलधेः परिवारयुक्ता व
र्णेनचंपकसुरवाप्रमदात्रिभागोमीनस्यचैषकथितोसुनिभिर्द्वितीयः ३५

प्लवतीतिपठति अपस्यमीनस्यादिगतः प्रथम-
द्रेक्षाणः एषनरद्रेक्षाणोजीवसक्तश्च ३४ अथमीनद्वितीयस्यस्वरूपज्ञानंवसंततिलकेनाह अत्युच्छ्रितेति अत्युच्छ्रिता अतीवोच्चाध्वजाः पता-
कायस्मिन्योतेतसुपैति आरोहति जलधेः समुद्रस्यकूलंतटंप्रयाति प्रमदास्त्रीकीटशीपरिवारयुक्तासरवीजनेनाहता चंपकंपुष्पविशेषः चंपककांतिः सु
स्ववर्णेनचंपककांतिसुष्णानि अपहरति एषः मीनस्याद्वितीयत्रिभागोसुनिभिर्गदितउक्तः एषः स्त्रीद्रेक्षाणोचंद्रसक्तश्च ३५

अथमीनस्य तृतीयद्रेक्षाणस्वरूपज्ञानमिन्द्रवज्रयाह श्वभ्रान्तिकेति श्वभ्रान्तिके गर्तशमीपे सर्पवेष्टितांगोऽसुजगाहनावयवः वस्त्रेरंबरैर्विहीनोऽरिहतः पुरुषोऽनरः अटव्यां अरण्ये चौरैस्तस्करैः अनलेनाग्निना व्याकुलितः क्षामितोऽंतरात्मा यस्य विक्रोशते रोदिति ज्ञापस्यमीनस्यांत्योपगतः तृतीयद्रेक्षाणः एषः व्यालद्रेक्षाणः शोमसक्तश्च द्रेक्षाणस्वरूपस्य प्रयोजनप्रदेशेषु व्याख्यातं तथा च यात्रायां वक्ष्यति द्रेक्षाणाकारचेषां गुणसदृशफलं योजयेद्दृष्टिहेतौ द्रेक्षाणसौम्यरूपे कुसुमफलद्युते रत्नभांजान्विते च सौम्यैर्दृष्टे जयः स्यात्प्रहरणसदृशेषु पापदृष्टे च भंगः संमोहो वाथ बंधः सप्तजगनिगडेषु पापसुक्तः पिपासुरिति अन्यच्च अस्य प्रयोजनं चौररूपस्थानादिज्ञानं उक्तं च षट्पंचाशिकायां पृथुयशसा अंशकाज्ञायंत द्रव्यद्रेक्षाणैस्तस्कराः स्मृताः

श्वभ्रान्तिके सर्पनिवेष्टितांगो वस्त्रैर्विहीनः पुरुषस्त्वटव्यां चौरानलव्याकुलितोऽंतरात्मा विक्रोशते तंत्योपगतो ज्ञापस्य ३६ इति बृह० द्रेक्षाणस्वरूपाः अध्यायः समाप्तः २७ अथात उपसंहाराध्यायो व्याख्यायते राशिप्रभेदो ग्रहयोनिभेदो वियोनिजन्माथनिषेककालः जन्माथसद्यो मरणो तथा युद्देशाविपाकोष्टकवर्गसंज्ञाः १ राशिभ्यः कालदिग्देशो वयो ज्ञातिश्च लभ्यता एव ह्यन्तानि ३६ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृह०

द्रेक्षाणाः अध्यायः २७ अथात उपसंहाराध्यायो व्याख्यायते अथाध्यायसंग्रहसु प्रजातिकयाह राशिप्रभेद इति राशिप्रभेदः प्रथमोऽध्यायः ग्रहयोनिभेदो द्वितीयः २ वियोनिजन्मातृतीयः ३ अथशब्दोऽनन्तर्ये निषेककालश्चतुर्थः ४ जन्मविधिः पंचमः ५ अथसद्यो मरणपरिष्ठाः अध्यायः षष्ठः ६ आयुर्विभागः सप्तमः ७ दशाविभागोऽष्टमः ८ अष्टकवर्गसंज्ञो नवमः ९ ॥ १ ॥

अथशेषाध्यायसंग्रहंशालिन्याह कर्माजीवइति कर्माजीवोदशमः १० राजयोगाःध्यायएकादशः ११ रवयोगाःनाभसयोगाध्यायोद्वादशः १२ चंद्र
योगाःसूनफाद्याश्चंद्रयोगाध्यायत्रयोदशः १३ द्विग्रहत्रिग्रहयोगाध्यायश्चतुर्दशः १४ प्रव्रज्यायोगाध्यायःपंचदशः १५ अथानंतरंराशिशीलाः
ध्यायःषोडशः १६ दृष्टिफलाध्यायःसप्तदशः १७ तस्मात्परोभावाध्यायोष्टादशः १८ अथातःपरमाश्रयाध्यायएकोनविंशतितमः १९ प्रकीर्णा
ध्यायोविंशतिः २०। २ अथशेषाध्यायसंग्रहंशालिन्याह अनिष्टयोगाइति अनिष्टयोगाःध्यायएकविंशतिः २१ कामिनीनांस्त्रीणांजातकाध्या-
योद्वाविंशतिः २२ निर्याणंमरणज्ञानाध्यायस्त्रयोविंशतिः २३ नष्टजातकाःध्यायश्चतुर्विंशतिः २४ द्रेष्काणस्वरूपाध्यायःपंचविंशतिः २५ एवंपं

कर्माजीवोराजयोगाःरवयोगाश्चंद्रायोगाद्विग्रहाद्याश्चयोगाः प्रव्रज्याथोराशिशीलानिदृष्टिर्भावस्तस्मादाश्र
योश्चप्रकीर्णः २ नैक्षयोगाजातककामिनीनानिर्याणस्यान्मष्टजन्मद्रेष्काणः अध्यायानांविंशतिःपंचयुक्ताज
न्मन्येतद्यात्रिकंवाभिधास्ये ३ प्रश्नास्तिथिर्भदिवसःक्षणश्चंद्रोविलम्बत्वथलग्नभेदः शःद्विग्रहाणामथचा
पवादाविभिश्चकारव्यतनुवपनच ४ चयुक्ताध्यायानांविंशतिः जन्मनिजातकेउक्ताकथितोक्ताएतज्जातके ३ एवमिदानींयात्रिकेया

त्रायानिबहुमध्यायसंग्रहमभिधास्येकथयिष्येतच्चोफजातिकयाह प्रश्नास्तिथिरिति प्रश्नाः प्रश्नप्रभेदाध्यायः तिथिस्तिथिबलाध्यायः भंनक्षत्राभि-
धानं दिवसोदिवसाभिधानं वारफलक्षणम् क्षणोसुहूर्त्तनिर्देशः चंद्रश्चंद्रबलाध्यायः लग्नचलग्नविनिश्चयः अथानंतरं लग्नभेदोहोराद्रेष्काणन
वांशकद्वादशभागत्रिंशद्भागानांलक्षणं सफलंग्रहाणांशुद्धिःसफला समस्तग्रहाणांकुंडलकाफलं अथानंतरं अपवादाध्यायःविभिश्चकारव्यभिश्च

काध्यायः तत्तुवेपनं देहास्यदनं ४ शेषाध्यायस्य कीर्तनमुपजातिकयाह अतः परमिति अतोः स्मात्परंगुत्वात् पूजनं स्याद्भवेत् स्वप्नं स्वप्नाध्यायः ततो न
तरं स्नानविधिः प्रदिष्टः उक्तः ग्रहाणां यज्ञो ग्रहयज्ञः अथानंतरं निर्गमः प्रस्थानिकं क्रमात्परिपाद्यादिष्ट उक्तः शकुनोपदेशः शकुनस्तज्ञानं एषया प्रा
यांसंग्रहः ५ अथ शेषवस्तुसंग्रहमुपजातिकयाह विवाहकाल इति विवाहकालो विवाहपरत्वं ग्रहाणां करणं पंचसिद्धांतिकायां प्रोक्तं कथितं पृ
थग्विभज्य तद्विपुलात्स्यकरणस्य शभाशभजानाया विपुला विस्तीर्णां शास्त्राकथिता त्रिभिः स्कंधैरेतैर्गणितहोरासंहितारथैरयं ज्योतिः शास्त्रसं

अतः परंगुत्वात् पूजनं स्यात्स्वमंततः स्नानविधिः प्रदिष्टः यज्ञो ग्रहाणां अथ निर्गमश्च क्रमाच्च दिष्टः शकुनोपदेशः ५
विवाहकालः करणं ग्रहाणां प्रोक्तं पृथक् तद्विपुलात् च शास्त्रा स्कंधैस्त्रिभिर्ज्योतिषसंग्रहो यं मया कृतो देवविदां हिता
य ६ पृथुविरचितमस्यैः शास्त्रमेतत्समस्तं तदनुलघुमयेदंतत्प्रदेशार्थमेव कृतमिहा हि समर्थं धीविषाणामल
त्वे मम यदि हयदुक्तसज्जनेः क्षम्यतातत् ७

ग्रहो मया वराहमिहिराचार्येण देवविदां सावत्सरिकानां हितायां हितार्थं कृतो विरचितः
विस्तीर्णशास्त्राण्यालोच्य संक्षेपतो मया कृतं ६ एतन्बालिन्याह पृथुविरचितमन्यैरिति एतत्समस्तं सकलशास्त्रमन्यैराचार्यैर्यवनेश्वरादिभिः पृ
थुविस्तीर्णां विरचितं कथितं तदनुलघुमयेदंतत्प्रदेशार्थं तदुपदिष्टार्थं लघुस्त्वल्पं कृतं तत्प्रदेशेपि चोर्थः सोऽस्मिन् तात्पर्यार्थः हियस्मादर्थे
इहास्मिन् शास्त्रे कृतं धीविषाणामलत्वे बुद्धिभ्यंगमिर्मलीकरणविषये समर्थमुक्तमेतत् कृतं मया चेह संग्रहे यदुक्तमशोभनमुक्तं कथितं तत्सज्जनेः पं
डितैर्मम क्षम्यतां क्षंतव्यमित्यर्थः ७

अथकालविशेषेणकुहताल्पकृतयोश्चपुनः करणेसतांप्रार्थनायवसंततिलकेनाह ग्रंथस्मेति अस्यग्रंथस्ययत्नचरतोविचरणमानस्यशुद्धिनाशमेतियाति लेख्या
 लेखकदोषात् तत्बहुश्रुतसुरवाधिगमक्रमेण बहुश्रुतानांपंडितानांमुरवादधिगम्यज्ञात्वाक्रमेणपरिपाद्या विदुषा विदुषापंडितेन रागमात्सर्यमपत्त
 त्यविहायकर्तव्यं तेचशास्त्रार्थापेक्षयासंस्कारेणसमर्थाः यद्वा मयाकुहंतंकुत्सितंकृतम् तथात्यमपरिपूर्णतद्विचार्येविचारेणकर्तव्यमित्यर्थः तत्रादि
 त्यदासारव्यस्यपितुर्नामकापित्यारव्ये ग्रामेवरदनामादित्यदासाच्चविज्ञानागमंस्वनिवासमुज्जयिनीचिनामहोराशास्त्रनामचवसंततिलकेनाह - आदि

ग्रंथस्ययत्नचरतोस्यविनाशमेतिलेख्याद्बहुश्रुतसुरवाधिगमक्रमेण यद्वा मयाकुहंतमल्पभिहाहृतंवा
 कार्यतदत्रविदुषापरित्यक्त्यरागम् - आदित्यदासतनयस्तदवासबोधः कापित्यकेसवित्तलब्धवरम
 सादः आवंतिकासुनिमतान्यवलाक्यसम्यग्धारांवरहभिहिरोरुत्तिराचकार ९ श्रीकृष्णायनमः

त्यदासेति आदित्यदासारव्यो ब्राह्मणः तस्यतनयः पुत्रः तस्मादेवपितुरादित्यदासादवासः बोधः ज्ञानेन कापित्यारव्ये ग्रामे योसौ भगवान् सवित्तस्युर्य
 स्तस्मात्तुः प्राप्सोवरः प्रसादोयेन आवंतकः आवंतकेदेशे उज्जयिन्यां वास्तव्यः कोसो वराहभिहिरः अयं सुनिमतानि क्रुधिप्रणीतानि शास्त्राण्य वला
 क्यविचार्य सम्यग्यथावस्तु कृत्वा होरांजातकशास्त्रं रुचिरं शोभनां सगमांचकार कृतवानिति ९

बृ-टी
१७२

अथसतांप्रणामपूर्वकानिशास्त्राणिप्रणामंतानिहृत्वाततःशास्त्रावसानेपूर्वप्रणेतृणांनमस्कारमार्थयाह दिनकरेति दिनकरोर्कस्तदादिकाःसर्वेएवग्रहाःसुन
योवसिष्ठाद्याः गुरुरादित्यदासः तेषांचरणप्रणिपातेनपादनमस्कारकरणेनहृतोयः प्रसादोलुकंपातेनास्तुनयेनमतिर्बुद्धिर्यस्यतेनदिनकरमुनिगुरुचरणप्र
णिपातकृतप्रसादमतिना मयेदंशास्त्रमुपसंगृहीतं स्वीकृतमस्ति तस्मात्पूर्वप्रणेतृभ्यः पूर्वशास्त्रकारेभ्योनमोस्तु नमस्करणेनयः कृतप्रसादः नमइ-
तिभद्रम् १० इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविहृत्तोउपसंहाराध्यायःसमाप्तः २८ वराहमिहिराचार्यकृतेहोरामहोदधौ अर्थे

उपसं-
२८

दिनकरमुनिगुरुचरणप्रणिपातकृतप्रसादमतिनेदम् शास्त्रमुपसंगृही
तेनमोस्तुपूर्वप्रणेतृभ्यः १० इतिबृहज्जातकविः उपसंहाराध्यायः

नामुत्पलश्चकेः र्थास्येविवृतिप्लवम् १ चिंतामणिरितिरव्याताटीकाशास्त्रज्ञवल्लभा सप्तसार्द्धसहस्राणि ७५०० मानमस्यामनुष्टुभाम् २ श्रीतिं
दोष्टंपरित्यज्यटीकांसम्यग्निचार्यच उपयोग्यात्रशास्त्रेचेत्संश्रुत्यानोपरोधतः ३ व्याख्येयंयन्मयात्यक्तंश्चैत्युक्तिविवर्जितम् फ्यात्याविलिखितंय-
च्चतत्सर्वस्फुटतांनयेत् ४ चैत्रमासस्यपंचम्यासितायांगुरुवासरे वस्वष्टाष्टमितेशाके ८८८ कृतेयंविहृतिर्मया ५ विधायटीकांशास्त्रेस्मिन्
यत्किंचित्युण्यंमर्जितम् तेननिर्मत्सराभूयासौजन्यालंकृतोजनः ६ दीर्घस्वरोष्वादीविधेयतांताहाष्टादशेऽङ्गजनसप्तकेन स्वार्थंचवेद्यांसमवस्थितेन

१७२

